

नालन्दा-वेवतागरी-पालि-ग्रन्थमालाय

सुत्तपिटके

अङ्गुत्तरनिकायपालि

(छवक-सत्तक-अट्ठकनिपात्ता)

पद्यानसंसोधको

भिवलु जगदीसकरसपो

बिहारराजकीयेन पालिपकासनमण्डलेन

पकासिता

धु०२५०४

वि०२०१७

१६६०

वितरण

मोतीलाल बनारसीदास,

नेपाली क्षेत्र,
पोस्ट बक्स नं० ७५,
काठमाडौं,
(भारत)

THE
AṄGUTTARA NIKĀYA
CHAKKANIPĀTA, SATTAKANIPĀTA
&
AṬṬHAKANIPĀTA

General Editor
BHIKKHU J. KASHYAP

PĀLI PUBLICATION BOARD
(BIHAR GOVERNMENT)

Sole Agents:
MOTI LAL BANARASI DAS,
Nepali Khapara,
Post Box No. 75,
Varanasi,
(India)

GENERAL PREFACE

The teaching of the prophets is generally distorted by the beliefs of the world and the interpretations of the priests. If we wish to ascertain what the founders of great religions taught, we have to get back to the original sources.

Buddhism in all its forms goes back to the life and teaching of the Buddha. While the austerities practised by him till he attained enlightenment appeal to the Hīnayāna, the Pāli, or the Southern school, his life of service and compassion for 45 years after the attainment of enlightenment is the authority for the Mahāyāna, the Sanskrit or the Northern school.

The religious quest springs from the consciousness of the imperfection and suffering of the world. The questions which worried Tolstoy in the fiftieth year of his life disturb all thinking men. "What is life? Why should I live? Why should I do anything? Is there any meaning in life that can overcome inevitable death?" Nijinzky summed up the whole problem in his *Diary* when he wrote: "The whole life of my wife and of all mankind is death." How can we be saved from the body of this death? This is the problem of religion.

The Buddha traces suffering to selfish desire. Suffering is the result of tension between a living creature's essential impulse to try to make itself into the centre of the universe and its essential dependence on the rest of creation. Craving is that which binds the individual to the creative process. The individual with selfish desire becomes the slave of the universe. We can overcome suffering only if we get rid of *tṛṣṇā* or *taṇhā*. To attempt to get rid of suffering through the various devices of self-deception is not to cease to suffer but to suffer in a different way.

The Buddha formulates the eight-fold path of morality which helps us to eliminate selfish desire and overcome suffer-

ing. When the Upaniṣads declare, "That thou art", *tal tvam asi*, it is not a mere statement of fact. It is a call to action. Make thyself that which thou know thou canst be. Whereas the Hindu mind believes in a permanent element in the individual which can stand firm and unshaken in the midst of change, the Buddhist stresses the dynamic character of the self. No change is possible with an unchanging consciousness. We can achieve the possibilities in us by the exertion of the will rather than by the play of the intellect. Religion is not a creed, but a vital process. It is no use railing against God or destiny when we are ourselves the authors of our disgrace. If few are chosen, it is because few choose to be chosen. The Buddha laid stress on the creative freedom of man. The Buddha did not encourage dependence on the supernatural. He could not conceive of a being capable of creating a world for the express purpose of its creatures praising him. The ten veramaṇīs or prohibitions or abstinences called *dasasīla* or *dasasikkhāpada* which the novices in the path of Buddhism utter are given in these words: "I take upon myself the abstinence, (1) from destroying life, (2) from taking what is not given, (3) from leading an unchaste life, (4) from speaking untruth, (5) from giving myself to intoxicating drugs, (6) from eating at irregular hours, (7) from seeing musical and dancing performances and other shows and pageants, (8) from wearing garlands, perfumes, unguents and other bodily decorations, (9) from using high couches and seats, (10) from accepting gifts of gold and silver." The first five are the Buddhist *pañcasiḷa*.

Pāṇātipātā veramaṇī sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Adinnādānā veramaṇī sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Kāmesu micchācārā veramaṇī sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Musāvādā veramaṇī sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Surā-merayamajja-pamādaṭṭhānā

veramaṇī sikkhāpadaṃ samādiyāmi

Conflicts in the world are conflicts in the human soul enlarged. If men were at peace within themselves, the outer conflicts between nations would inevitably cease. By practising the Buddha's *pañcasiḷa* we will develop patience, courage, love

and unselfishness. The Buddha teaches us that even in an age of anxiety and violence, it is possible to gain and maintain inner harmony, which is not at the mercy of outward circumstance.

Nirvāṇam paramam sukham : Nirvāṇa is the highest bliss. It is not a negative state of annihilation but a positive state of joy, consciousness grown from an unhappy to a beatific one. The Buddha does not tell us that man is but a bubble on the turbulent surface of nature and that he has no destiny save to undergo dissolution. The Hindu affirms that man can realise his identity with Brahman, the ground of all being; the Buddhist says that man can live in a transfigured world where *saṃsāra* and *nirvāṇa* are one. In *Mahā-saccaka Sutta*, the Buddha himself is reported to have described the supreme triumph of reaching the goal of his quest as follows :

“When this knowledge, this insight had arisen within me, my heart was set free from intoxication of lusts, set free from the intoxication of becomings, set free from the intoxication of ignorance. In me, thus emancipated, there arose the certainty of that emancipation. And I came to know : “Rebirth is at an end. The higher life has been fulfilled. What had to be done has been accomplished. After this present life there is no further for this or that. This last insight did I attain to in the last watch of the night. Ignorance was beaten down, insight arose, darkness was destroyed, the light came, inasmuch as I was there strenuous, earnest, master of myself.” Thus ended the struggle of six long years.

The Buddha is said to be a physician. Even as the physician strives to restore to health a sick man, the Buddha tries to restore us to our normal condition. If our leaders become normal, we may be able to replace the present social order in which division, falsehood and violence prevail, by a new one in which humanity, truth and brotherhood will reign.

On the occasion of the 2,500th anniversary of the Buddha's parinirvāṇa, the Government of India decided to publish

standard versions in Devanāgarī script of the complete Pāli and the Sanskrit-texts of the two schools, Southern and Northern, in the hope that some of the readers of these books may be impelled to love the good, to practise altruism and hold their spirit aloof from the desires and ambitions of the world.

S. Radhakrishnan

General Editor's Preface

In this Volume we are publishing the *Chakka-nipāta*, *Sattaka-nipāta* and *Atthaka nipata* of the Anguttara Nikāya. As we have already given an introduction to it in the first Volume of the book, it is not necessary to write any thing more at this place.

The present edition has been prepared co-ordinating the following versions of the text —Burmese—Chattha Sangāyana publication, 1955; Siamese—Mahāmakuta Government publication, 1926, Sinhalese—edited by Siri Devamutta Mahānāyaka Thera, 1915, Roman edited by Prof E Hardy (P T S 1896, 1899)

* *

* *

* *

The press copy has been finally revised and seen through the press by our learned Editor, Shri Bhubal Sharma, M A and his assistants

Varanasi
25 6 60

Bhikkhu J. Kashyap

सम्पादकीय

इस भाग में मध्ययुत्तरनिबन्धों के छह निपात, सत्तर निपात तथा बहुत निपात प्रकाशित किये जा रहे हैं। क्योंकि इनका परिचय पहले भाग की भूमिका में ही आ गया है, उनके विषय में यहाँ कुछ लिखना आवश्यक नहीं समझा।

यह संस्करण निम्नलिखित ग्रन्थों के आधार पर तैयार किया गया है :—बर्मी-संस्करण, छद्म-सङ्ग्रह प्रकाशन (१९५५); स्यागी-संस्करण, महामण्डल राजकीय प्रकाशन (१९२६); सिंहली-संस्करण, सिरि वेणमत्त महानामव सेर द्वारा सम्पादित (१९१५); रोमन-संस्करण, प्रो० इ० हार्डी द्वारा सम्पादित (पब्लि टेक्स्ट सोसाइटी १८९६, १८९९)।

**

**

**

हमारे विद्वान् सम्पादक, श्री बीरबल शर्मा, एम० ए० ने अपने योग्य सहयोगियों के साथ ग्रन्थ की पाण्डुलिपि का अन्तिम रूप तैयार कर मुद्रण का कार्य सम्पन्न किया।

वाराणसी
२५-६-६०

मिश्र जगदीश शारदाय

THE PĀLI ALPHABET IN DEVANĀGARĪ AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

अ a आ ā इ i ई ī उ u ऊ ū ए e ओ o

CONSONANTS WITH VOWEL "A"

क ka	ख kha	ग ga	घ gha	ङ ṅa
च ca	छ cha	ज ja	झ jha	ञ ña
ट ṭa	ठ ṭha	ड ḍa	ढ ḍha	ण ṇa
त ta	थ tha	द da	ध dha	न na
प pa	फ pha	ब ba	भ bha	म ma
य ya	र ra	ल la	व va	श sa
		ह ha	ळ ḷa	श् ṣa

VOWELS IN COMBINATION

क ka वा kā कि ki की kī कु ku कू kū के ke को ko
ख kha खा khā खि khi खी khī खु khu खू khū खे khe खो kho

CONJUNCT-CONSONANTS

क्क kka	ञ्च ŋca	द dva	म्ब mba
क्ख kkha	ञ्छ ŋcha	ध dhyā	म्भ mbha
क्य kya	ञ्ज ŋja	ध्व dhva	म्म mma
क्रि kri	ञ्ज, ञ्ज ŋjha	न्त nta	म्य mya
क्ल kla	ट्ट, दट् ṭṭa	न्तव ntva	म्ह mha
क्व kva	ट्ट, दट् ṭṭha	न्व nthā	म्य yya
क्य khya	ड्ड, दड् ḍḍa	न्द nda	य्ह yha
ख्य khya	ड्ड, दड् ḍḍha	न्द्र ndra	ल्ल lla
गग्गा gga	ष्ट ṣṭa	न्ध ndha	ल्य lya
ग्व ggva	ष्ट ṣṭha	न्ना, न ana	ल्ह lha
ग्य gya	ण ṇḍa	न्य nya	व्ह vha
ग्र gra	ण ṇṇa	न्ह nḥa	स्त sta
ङ्क ṅka	ण् ṇḥa	प ppa	स्व stra
ङ्ख ṅkha	त tta	प्प ppha	सन् sna
ङ्ग, दण ṅga	तṭṭa	प्य pya	स्य sya
ङ्ख, दण ṅgha	तव tva	प्ल pla	स्स ssa
क्य cca	तय tya	ब bba	स्य sma
ख्य ccha	त्र tra	भ bbha	स्व svn
ज्ज jja	द, दद dda	भ्य bya	ल्ल lma
ञ्ज, ञ्ज jjha	द ddha	ब्र bra	ह्ह hva
ञ्ज ṇṇa	द्य dya	म्भ mpa	ल्ह lha
ञ्ह ṇḥa	द्र dra	म्भ mpha	

1=ā; 2=ī; 3=ī; 4=u; 5=ū, 6=ē; 7=ō

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0
1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

अङ्गुत्तरनिकायपालि

(छक्क-सत्तक-अङ्गुत्तरनिकाय)

सूची

अङ्गुत्तरनिकायपालि	पृष्ठसङ्ख्या	अङ्गुत्तरनिकायपालि	पृष्ठसङ्ख्या
६. छक्कनिपातो		१०. दुतियमरणस्सतिसुत्तं	२६
१. आहुनेय्यवग्गो	३	तस्सुद्धानं	२८
१. पठमआहुनेय्यसुत्तं	३	३. अनुत्तरियवग्गो	२८
२. दुतियआहुनेय्यसुत्तं	३	१. सामकसुत्तं	२८
३. इन्द्रियसुत्तं	५	२. अपरिहानियसुत्तं	३०
४. बलसुत्तं	५	३. भयसुत्तं	३०
५. पठमआजानीयसुत्तं	५	४. हिमवन्तसुत्तं	३१
६. दुतियआजानीयसुत्तं	६	५. अनुस्सतिद्धानसुत्तं	३१
७. ततियआजानीयसुत्तं	६	६. महाकच्चानसुत्तं	३३
८. अनुत्तरियसुत्तं	७	७. पठमसमयसुत्तं	३६
९. अनुस्सतिद्धानसुत्तं	७	८. दुतियसमयसुत्तं	३८
१०. महानामसुत्तं	७	९. उदायीसुत्तं	४०
तस्सुद्धानं	११	१०. अनुत्तरियसुत्तं	४२
२. सारणीयवग्गो	११	तस्सुद्धानं	४६
१. पठमसारणीयसुत्तं	११	४. देवतावग्गो	४६
२. दुतियसारणीयसुत्तं	१२	१. सैयसुत्त	४६
३. निस्सारणीयसुत्तं	१३	२. पठमअपरिहानसुत्तं	४६
४. भद्दकसुत्तं	१५	३. दुतियअपरिहानसुत्तं	४७
५. अनुत्तपियसुत्तं	१६	४. महामोगल्लानसुत्तं	४७
६. नकुलपितुसुत्तं	१७	५. विज्जाभागियसुत्तं	५०
७. सोप्पसुत्तं	२०	६. विवादमूलसुत्तं	५०
८. मच्छवग्गसुत्तं	२२	७. दानसुत्तं	५१
९. पठममरणस्सतिसुत्तं	२४	८. अत्तकारीसुत्तं	५३

	पिठुका		पिठुका
६. निदानसुत्तं	५४	७. देवतावगो	१२५
१०. किमिलसुत्तं	५५	१. अनागामिफलसुत्तं	१२५
११. दारुक्खन्वसुत्तं	५५	२. अरहत्तसुत्तं	१२५
१२. नागितसुत्तं	५६	३. मित्तसुत्तं	१२५
तत्सुदानं	५६	४. सङ्गणिकारामसुत्तं	१२६
५. धम्मिकवगो	५६	५. देवतासुत्तं	१२७
१. नागसुत्तं	५६	६. समाधिसुत्तं	१२८
२. भिगसालासुत्तं	६२	७. सक्खिभन्वसुत्तं	१२६
३. इणसुत्तं	६५	८. बलसुत्तं	१३०
४. महाचुन्दसुत्तं	६८	९. पठमतज्ज्ञानसुत्तं	१३०
५. पठमसन्दिट्टिकसुत्तं	७०	१०. दुत्तियतज्ज्ञानसुत्तं	१३१
६. दुत्तियसन्दिट्टिकसुत्तं	७१	तत्सुदानं	१३१
७. खेमसुत्तं	७२	८. अरहत्तवगो	१३१
८. इन्द्रियसंवरसुत्तं	७३	१. युक्खसुत्तं	१३१
९. आनन्दसुत्तं	७४	२. अरहत्तसुत्तं	१३२
१०. खत्तियसुत्तं	७५	३. उत्तरिमनुत्सधम्मसुत्तं	१३२
११. अप्पमादसुत्तं	७७	४. सुखसोमनस्ससुत्तं	१३३
१२. धम्मिकसुत्तं	७८	५. अधिगमसुत्तं	१३३
तत्सुदानं	८५	६. महन्तत्तसुत्तं	१३४
६. महावगो	८५	७. पठमनिरयसुत्तं	१३४
१. सोणसुत्तं	८५	८. दुत्तियनिरयसुत्तं	१३४
२. फणुनसुत्तं	८०	९. अग्यधम्मसुत्तं	१३५
३. छल्लभिजातिसुत्तं	८३	१०. रत्तिदिवससुत्तं	१३५
४. आसवसुत्तं	८६	तत्सुदानं	१३६
५. दारुक्खम्मिकसुत्तं	८६	६. सीतिवगो	१३६
६. हत्थिसारिपुत्तसुत्तं	१०१	१. सीतिभावसुत्तं	१३६
७. मज्जेसुत्तं	१०६	२. आवरणसुत्तं	१३७
८. पुरिसिन्द्रियजाणसुत्तं	१०८	३. वोरोपितसुत्तं	१३७
९. निव्वेधिकसुत्तं	११५	४. सुत्तसूतिसुत्तं	१३८
१०. सोहनादसुत्तं	१२१	५. अप्पहायसुत्तं	१३८
तत्सुदानं	१२४		

६. पहीनसुत्तं	१३६	१०. उद्धच्चसुत्तं	१४७
७. अभव्वसुत्तं	१३६	तत्सुद्धानं	१४७
८. पठमअभव्वद्धानसुत्तं	१३६	१२. सामञ्जसवग्गो	१४८
९. दुतियअभव्वद्धानसुत्तं	१३६	१. कायानुपस्सीसुत्तं	१४८
१०. ततियअभव्वद्धानसुत्तं	१४०	२. धम्मानुपस्सीसुत्तं	१४८
११. चतुत्थअभव्वद्धानसुत्तं	१४०	३. तपुस्ससुत्तं	१४८
तत्सुद्धानं	१४०	४-२३. भल्लिकादिमुत्तानि	१४९
०. आनिसंसवग्गो	१४१	१३. रागपेय्यालं	१४९
१. पातुभावसुत्तं	१४१	७. सत्तकनिपातो	
२. आनिसंससुत्तं	१४१	१. धनवग्गो	१५१
३. अनिच्चसुत्तं	१४१	१. पठमपियसुत्तं	१५१
४. दुक्खसुत्तं	१४२	२. दुत्थियपियसुत्तं	१५१
५. अनत्तसुत्तं	१४२	३. सङ्खित्तवलसुत्तं	१५२
६. निव्व्यानसुत्तं	१४२	४. वित्थतवलसुत्तं	१५२
७. अनवत्थित्तसुत्तं	१४२	५. सङ्खित्तधनसुत्तं	१५३
८. उभित्ततासिकसुत्तं	१४३	६. वित्थतवनसुत्तं	१५४
९. अतम्मयसुत्तं	१४३	७. जगसुत्तं	१५५
१०. भवसुत्तं	१४३	८. संयोजनसुत्तं	१५६
११. तण्हामुत्तं	१४४	९. पद्धानसुत्तं	१५६
तत्सुद्धानं	१४४	१०. मच्छरियसुत्तं	१५७
१. तिकवग्गो	१४४	तम्मसुद्धानं	१५७
१. रागसुत्तं	१४४	२. अनुसयवग्गो	१५७
२. दुच्चरित्तनुत्तं	१४५	१. पठमअनुसयसुत्तं	१५७
३. वित्तयकनुत्तं	१४५	२. दुत्थियअनुसयसुत्तं	१५७
४. सञ्जानुत्तं	१४५	३. कुलनुत्तं	१५८
५. धातुनुत्तं	१४६	४. पुग्गसमुत्तं	१५८
६. धत्तादनुत्तं	१४६	५. उदकूपमानुत्तं	१५९
७. अरत्तिनुत्तं	१४६	६. अनिच्चानुपम्मीनुत्तं	१६१
८. गन्तुट्ठिगामुत्तं	१४६	७. दुक्कानुपत्तीनुत्तं	१६१
९. दोवचत्तनानुत्तं	१४७		

८. अनतानुपस्तीसुत्तं	१६२
९. निव्वानसुत्तं	१६२
१०. निद्वसवत्थुसुत्तं	१६२
तत्सुदानं	१६३
१. वज्जिसत्तकवग्गो	१६३
१. सारन्ददसुत्तं	१६३
२. बस्सकारसुत्तं	१६४
३. पठमसत्तकसुत्तं	१६८
४. दुत्तियसत्तकसुत्तं	१६९
५. तत्तियसत्तकसुत्तं	१६९
६. बोण्णसत्तकसुत्तं	१७०
७. सञ्जामुत्तं	१७०
८. पठमपरिहानिसुत्तं	१७१
९. दुत्तियपरिहानिसुत्तं	१७१
१०. विपत्तिसुत्तं	१७३
११. पराभवसुत्तं	१७३
तत्सुदानं	१७४
४. देवतावग्गो	१७४
१. अण्णमादगारवसुत्तं	१७४
२. हिरीगारवसुत्तं	१७५
३. पठमसोवचस्सतासुत्तं	१७५
४. दुत्तियसोवचस्सतासुत्तं	१७६
५. पठममित्तसुत्तं	१७७
६. दुत्तियमित्तसुत्तं	१७७
७. पठमपटिसम्भिदासुत्तं	१७८
८. दुत्तियपटिसम्भिदासुत्तं	१७८
९. पठमवत्तसुत्तं	१७९
१०. दुत्तियवत्तसुत्तं	१७९
११. पठमनिद्वससुत्तं	१७९
१२. दुत्तियनिद्वससुत्तं	१८१
तत्सुदानं	१८३

५. महायज्जवग्गो	१८३
१. सत्तविज्जाणट्ठितिसुत्तं	१८३
२. समाधिपरिक्खारसुत्तं	१८४
३. पठमअग्गिसुत्तं	१८४
४. दुत्तियअग्गिसुत्तं	१८४
५. पठमसञ्जामुत्तं	१८८
६. दुत्तियसञ्जामुत्तं	१८८
७. मेयुनसुत्तं	१९४
८. संयोगसुत्तं	१९६
९. दानमहप्फलसुत्तं	१९७
१०. नन्दमातासुत्तं	२००
तत्सुदानं	२०४
६. अग्ग्याकत्तवग्गो	२०४
१. अग्ग्याकत्तसुत्तं	२०४
२. पुरिसगत्तिसुत्तं	२०६
३. तिस्सब्रह्मासुत्तं	२०९
४. सीहसेनापत्तिसुत्तं	२१३
५. अरक्खेय्यसुत्तं	२१६
६. किमित्तसुत्तं	२१७
७. सत्तधम्मसुत्तं	२१८
८. पचसायमानसुत्तं	२१८
९. मेत्तसुत्तं	२२१
१०. भरियासुत्तं	२२३
११. कोधनसुत्तं	२२४
तत्सुदानं	२२९
७. महावग्गो	२२९
१. हिरीओत्तप्पसुत्तं	२२९
२. सत्तसुरियसुत्तं	२३०
३. नगरोपमसुत्तं	२३४
४. धम्मञ्जूसुत्तं	२३६

५. पारिच्छत्तकमुत्तं	विद्वद्वा २४२	१०. आहूनेर्यवगो	विद्वद्वा २६६
६. संवकाच्चमुत्तं	२४५	तस्सुदानं	२६८
७. भावनामुत्तं	२४६	११. रागपेय्यालं	२६८
८. अग्निगतन्धोपममुत्तं	२५१	८. अट्ठकनिपातो	
९. सुनेत्तमुत्तं	२५६	१. मेत्तायगो	२७०
१०. अरकमुत्तं	२५७	१. मेत्तामुत्तं	२७०
तस्सुदानं	२६०	२. पञ्जासुत्तं	२७१
८. विनयवगो	२६०	३. पठमअप्पियमुत्तं	२७४
१. पठमविनयधरमुत्तं	२६०	४. दुतियअप्पियमुत्तं	२७५
२. दुतियविनयधरमुत्तं	२६१	५. पठमलोकधम्ममुत्तं	२७५
३. तत्तियविनयधरमुत्तं	२६१	६. दुतियलोकधम्ममुत्तं	२७६
४. चतुत्थविनयधरमुत्तं	२६१	७. देवदत्तविपत्तिमुत्तं	२७८
५. पठमविनयधरसोभनमुत्तं	२६२	८. उत्तरविपत्तिमुत्तं	२७९
६. दुतियविनयधरसोभनमुत्तं	२६२	९. नन्दमुत्तं	२८३
७. तत्तियविनयधरसोभनमुत्तं	२६२	१०. कारण्डवमुत्तं	२८४
८. चतुत्थविनयधरसोभनमुत्तं	२६२	तस्सुदानं	२८७
९. सत्पुसासनमुत्तं	२६३	२. महावगो	२८७
१०. अधिकरणसमयगुत्तं	२६३	१. वेरञ्जमुत्तं	२८७
तस्सुदानं	२६४	२. सीहमुत्तं	२८३
९. समणवगो	२६४	३. अम्माजानीयगुत्तं	३००
१. भिक्खुमुत्तं	२६४	४. अस्सरत्तद्धुक्कमुत्तं	३०१
२. गमणगुत्तं	२६४	५. मलमुत्तं	३०५
३. ब्राह्मणगुत्तं	२६४	६. दूतेय्यमुत्तं	३०५
४. गोत्तिगमुत्तं	२६४	७. पठमवन्ननमुत्तं	३०६
५. ग्हातागमुत्तं	२६४	८. दुतियवन्ननमुत्तं	३०६
६. पेदगमुत्तं	२६५	९. पहारादमुत्तं	३०६
७. परिपगुत्तं	२६५	१०. उपोमयमुत्तं	३१२
८. धग्गागुत्तं	२६५	तस्सुदानं	३१५
९. धग्गान्नमुत्तं	२६५	३. गहपतिवगो	३१५
१०. गहम्मन्नुत्तं	२६५	१. पटनउग्गमुत्तं	३१५
गम्पुरा	२६५		

	विद्वद्भा		विद्वद्भा
२. दुतियउगगसुत्तं	३१८	८. नकुलमातासुत्तं	३६२
३. पठमहत्थकसुत्तं	३२१	९. पठमइधलोकिकसुत्तं	३६४
४. दुतियहत्थकसुत्तं	३२३	१०. दुतियइधलोकिकसुत्तं	३६६
५. महानामसुत्तं	३२४	तस्सुदानं	३६८
६. जीवकसुत्तं	३२५	६. गोतमीवग्गो	३६८
७. पठमवलसुत्तं	३२६	१. गोतमीसुत्तं	३६८
८. दुतियवलसुत्तं	३२६	२. ओवादसुत्तं	३७३
९. अक्खणसुत्तं	३२८	३. सङ्खित्तसुत्तं	३७४
१०. अनुएद्धमहावित्तकसुत्तं	३३०	४. दीधकण्णसुत्तं	३७५
तस्सुदानं	३३६	५. उज्जयसुत्तं	३७८
४. वानवग्गो	३३६	६. भयसुत्तं	३८१
१. पठमदानसुत्तं	३३६	७. पठमआहुनेय्यसुत्तं	३८२
२. दुतियदानसुत्तं	३३७	८. दुतियआहुनेय्यसुत्तं	३८२
३. दागवत्थुसुत्तं	३३७	९. पठमपुग्गलसुत्तं	३८३
४. खेतसुत्तं	३३७	१०. दुतियपुग्गलसुत्तं	३८३
५. वानूपपत्तिसुत्तं	३३९	तस्सुदानं	३८४
६. पुञ्जकिरियवत्थुसुत्तं	३४०	७. भूमिचालवग्गो	३८४
७. सप्पुरिसदानसुत्तं	३४२	१. इच्छासुत्तं	३८४
८. सप्पुरिससुत्तं	३४३	२. अलंसुत्तं	३८६
९. अभिसन्दसुत्तं	३४४	३. सङ्खित्तसुत्तं	३८८
१०. दुच्चरितविपाकसुत्तं	३४५	४. गयासीससुत्तं	३९१
तस्सुदानं	३४६	५. अभिभायतनसुत्तं	३९३
५. उपोसथवग्गो	३४७	६. विमोक्खसुत्तं	३९४
१. सङ्खित्तूपोसथसुत्तं	३४७	७. अनरियवोहारसुत्तं	३९५
२. वित्थूपोसथसुत्तं	३४९	८. अरियवोहारसुत्तं	३९५
३. विसाखासुत्तं	३५२	९. परिसासुत्तं	३९५
४. वासेट्ठसुत्तं	३५५	१०. भूमिचालसुत्तं	३९६
५. बोज्झसुत्तं	३५६	तस्सुदानं	४०१
६. अनुरुद्धसुत्तं	३५८	८. यमकवग्गो	४०१
७. दुतियविसाखासुत्तं	३६२	१. पठमसद्धासुत्तं	४०१

	पिठका		पिठका
२ दुतियसद्धासुत्त	४०२	२ पुण्णियसुत्त	४१६
३ पठममरणस्सतिसुत्त	४०३	३ मूलवसुत्त	४२०
४ दुतियमरणस्सतिसुत्त	४०६	४ चोरसुत्त	४२१
५ पठमसम्पदासुत्त	४०८	५ समणसुत्त	४२२
६ दुतियसम्पदासुत्त	४०९	६ यत्तसुत्त	४२२
७ इच्छासुत्त	४११	७ पत्तनिमुज्जनसुत्त	४२६
८ अलसुत्त	४१३	८ अप्पसादपवेदनीयसुत्त	४२६
९ परिहानसुत्त	४१५	९ पटिसारणीयसुत्त	४२७
१० कुसीतारम्भवत्युत्त	४१५	१० सम्भावत्तनसुत्त	४२८
तत्सुदान	४१८	तत्सुदान	४२८
६. सतिवग्गो	४१८	१०. सामञ्जसवग्गो	४२८
१. सतिसम्पज्जसुत्त	४१८	११. रागपेय्यालं	४२९

सुत्तपिटके
अङ्गुत्तरनिकायो
(छवक-सत्तक-अङ्गुकनिपाता)

अङ्गुत्तरनिकायपालि

६. छक्कनिपातो

१. आहुनेय्यवग्गो

१. पठमआहुनेय्यसुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने
अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आभन्तेसि —
“भिक्षवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोमुं । भगवा
एतदवोच —

B. vol II, 247
R. vol III, 279

२. “छहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो” ५
होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञवक्षेत्तं
लोकस्स । कतमेहि छहि ? इध, भिक्षवे, भिक्खु भवखुना रूपं दिस्वा
नेव सुमनो होति न दुम्मनो, उपेक्खको विहरति सतो सम्पजानो ।
सोतेन सहं सुत्वा ... धानेन गन्धं घायित्वा ... जिह्वाय रसं सायित्वा ...
फायेन फोढुव्वं फुसित्वा ... मनसा धम्मं विञ्ञाय नेव सुमनो 10
होति न दुम्मनो, उपेक्खको विहरति सतो सम्पजानो । इमेहि खो,
‘भिक्षवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो
दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञवक्षेत्तं लोकस्स’ ति ।

३. इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं
अभिगन्तुं ति ।

13

२. दुत्तियआहुनेय्यसुत्तं

१. “छहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो
होति ... ये०... अनुत्तरं पुञ्ञवक्षेत्तं लोकस्स । कतमेहि छहि ? इध,

B. 248,
R. 280

१. आहुनेय्यो - धी० । २. उपेक्खो - सी० ।

भिक्षवे, भिक्षु अनेकविहितं इद्विविधं पञ्चनुभोति — एको पि हुत्वा बहुधा होति, बहुधा पि हुत्वा एको होति; आविभावं तिरोभावं; तिरोकुट्टं^१ तिरोपाकारं तिरोपब्बतं असज्जमानो गच्छति, सेय्यथापि आकासे; पथविया पि उम्मुज्जनिमुज्जं करोति, सेय्यथापि उदके; उदके पि अभिज्जमाने^२ गच्छति, सेय्यथापि पथवियं^३; आकासे पि पल्लङ्गेन कर्माति, सेय्यथापि पक्खी सकुणो; इमे पि चन्दिमसुरिये एवं-महिद्विके एवमहानुभावे पाणिना परिमसति^४ परिमज्जति; याव ब्रह्म-लोका पि कायेन वसं वत्तेति ।

२. "दिब्बाय, सोतधातुया विसुद्धाय अतिक्कन्तमानुसिकाय उभो सद्दे सुणाति — दिब्बे च मानुसे च, ये दूरे सन्तिके च ।

३. "परसत्तानं परपुग्गलानं चेतसा चेतो परिच्च पजानाति । सरागं वा चित्तं सरागं चित्तं ति पजानाति, वीतरागं वा चित्तं ... सदोसं वा चित्तं ... वीतदोसं वा चित्तं ... समोहं वा चित्तं ... वीतमोहं वा चित्तं ... सद्दित्तं वा चित्तं .. विक्खित्तं वा चित्तं ... महग्गतं वा चित्तं ... अमहग्गतं वा चित्तं ... सउत्तरं वा चित्तं ... अनुत्तरं वा चित्तं ... समा-हितं वा चित्तं ... असमाहितं वा चित्तं .. विमुत्तं वा चित्तं ... अविमुत्तं वा चित्तं अविमुत्तं चित्तं ति पजानाति ।

४. "अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यधीदं^५ — एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ... पे०... । इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति ।

५. "दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चयमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे बुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथा-कम्मूपगे सत्ते पजानाति — 'इमे वत्त भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन समन्ना-गता वचीदुच्चरितेन समन्नागता मनोदुच्चरितेन समन्नागता अरियानं उपवादका मिच्छादिट्ठिका मिच्छादिट्ठिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपन्ना । इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्नागता वचीसुचरितेन समन्नागता मनोसुचरितेन समन्नागता अरियानं अनुपवादका सम्मादिट्ठिका सम्मा-दिट्ठिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं

१. तिरोकुट्ट — य० । २. अभिज्जमानो — सी० । ३. पथवियं — सी०, त्या०, रो० ।

४. परिमसति — त्या०, रो० । ५. सेय्यधीदं — य० ।

उपपन्ना' ति । इति दिव्येन चक्षुना विसुद्धेन अतिवकन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुव्वण्णे, सुगते दुगते यथाकम्मूपमे सत्ते पजानाति ।

६. "आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञवखेत्तं लोकस्सा" ति ।

३. इन्द्रियसुतं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञवखेत्तं लोकस्स । कतमेहि छहि ? सदिन्द्रियेन, विरियिन्द्रियेन, सतिन्द्रियेन, समाधिन्द्रियेन, पञ्ञान्द्रियेन, आसवानं^१ खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञवखेत्तं लोकस्सा" ति ।

४. बलसुतं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञवखेत्तं लोकस्स । कतमेहि छहि ? सद्वा-
यलेन, विरिययलेन, सतिबलेन, समाधिवलेन, पञ्ञावलेन, आसवानं
खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा
सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि
समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञवखेत्तं
लोकस्सा" ति ।

५. पठमप्राज्ञानीयसुतं

१. "छहि, भिक्खवे, अञ्ञेहि समन्नागतो रज्जो भद्रो अरसा-
जानीयो राजारहो होति राजनोग्गो, रज्जो अञ्ञं त्वेव सद्धं गच्छति ।

कतमेहि छहि ? इध, भिक्षवे, रज्जो भद्रो अस्साजानीयो खमो होति रूपान, खमो सदान, खमो गन्धान, खमो रसान, खमो फोटुब्बान, वण्णसम्पन्नो च होति । इमेहि खो, भिक्षवे, छहि अज्जेहि समन्नागतो रज्जो भद्रो अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रज्जो

५ अज्ज त्वेव सद्ध गच्छति ।

२ “एवमेव खो, भिक्षवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु आहुनेय्यो होति पे० अनुत्तर पुज्जकखेत्त लोकस्स । कतमेहि छहि ? इध, भिक्षवे, भिक्षु खमो होति रूपान, खमो सदान, खमो गन्धान, खमो रसान, खमो फोटुब्बान, खमो धम्मान । इमेहि खो, १० भिक्षवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु आहुनेय्यो होति पे० अनुत्तर पुज्जकखेत्त लोकस्सा” ति ।

६ बुत्तियग्गाजानीयसुत्त

१ “छहि, भिक्षवे, अज्जेहि” समन्नागतो रज्जो भद्रो अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रज्जो अज्ज त्वेव सद्ध गच्छति । कतमेहि छहि ? इध, भिक्षवे, रज्जो भद्रो अस्साजानीयो खमो १५ होति रूपान, खमो सदान, खमो गन्धान, खमो रसान, खमो फोटुब्बान, वलसम्पन्नो च होति । इमेहि, खो भिक्षवे, छहि अज्जेहि समन्नागतो रज्जो भद्रो अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रज्जो अज्ज त्वेव सद्ध गच्छति ।

२ “एवमेव खो, भिक्षवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु २० आहुनेय्यो पे० अनुत्तर पुज्जकखेत्त लोकस्स । कतमेहि छहि ? इध, भिक्षवे, भिक्षु खमो होति रूपान पे० खमो धम्मान । इमेहि खो, भिक्षवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु आहुनेय्यो होति पे० अनुत्तर पुज्जकखेत्त लोकस्सा” ति ।

७ तत्तियग्गाजानीयसुत्त

१ “छहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो रज्जो भद्रो अस्सा- २५ जानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रज्जो अज्ज त्वेव सद्ध गच्छति ।

कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, रञ्जो भद्रो अस्साजानीयो खमो होति रूपानं, खमो सद्धानं, खमो गन्धानं, खमो रसानं, खमो फोटुब्बानं, जवसम्पत्तो च होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि अङ्गेहि समन्नागतो रञ्जो भद्रो अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्जो अङ्गं त्वेव सङ्गं गच्छति ।

R. 204

5

२. “एवमेव खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जकलेत्तं लोक्कस्स । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति रूपानं ... पे०... खमो धम्मानं । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जकलेत्तं लोक्कस्सा” ति ।

10

८. अनुत्तरियसुत्तं

१. “छयिमानि, भिक्खवे, अनुत्तरियानि । कतमानि छ ? वस्सनानुत्तरियं, सवनानुत्तरियं, लाभानुत्तरियं, सिक्खानुत्तरियं, पारिच्चरियानुत्तरियं, अनुस्सत्तानुत्तरियं — इमानि खो, भिक्खवे, छ अनुत्तरियानी” ति ।

९. अनुस्सत्तिट्ठानसुत्तं

१. “छयिमानि, भिक्खवे, अनुस्सत्तिट्ठानानि । कतमानि छ ? बुद्धानुस्सत्ति, धम्मानुस्सत्ति, सङ्घानुस्सत्ति, सीलानुस्सत्ति, चागानुस्सत्ति, देवतानुस्सत्ति — इमानि खो, भिक्खवे, छ अनुस्सत्तिट्ठानानी” ति

१०. महानामसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्युस्मि निग्रोधा-
राम । अथ खो महानामो सक्को येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-
मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिद्धो,
खो महानामो सक्को भगवन्तं एतदबोच —

20

२. “यो सो, भन्ते, अरियसक्को आगतफलो विज्झातसासनो,
सो कतमेन विहारेन बहुलं विहरती” ति ?

३ “यो सो, महानाम, अरियसावको आगतफलो विज्जात-
सासनो, सो इमिना विहारेण बहुल विहरति । इध, महानाम, अरिय-
सावको तथागत अनुस्सरति — ‘इति पि सो भगवा अरह सम्मासम्बुद्धो
विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्भसारथि सत्था
५ देवमनुस्सान बुद्धो भगवा’ ति । यस्मि, महानाम, समये अरियसावको
तथागत अनुस्सरति नेवस्स तस्मि समये रागपरियुद्धित चित्तं होति, न
दोसपरियुद्धित चित्तं होति, न मोहपरियुद्धित चित्तं होति, उजुगत-
मेवस्स तस्मि समये चित्तं होति तथागत आरब्भ । उजुगतचित्तो खो
पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेद, लभति धम्मवेद, लभति
१० धम्मूपसंहितं पामोज्ज’ । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो
पस्सम्मति, पस्सदकायो सुखं वेदियति^१, सुखिनो चित्तं समाधियति ।
अयं बुच्चति, महानाम — ‘अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो’^२
विहरति, सब्बापज्झाय पजाय अब्बापज्झो विहरति, धम्मसोतं समापन्नो
बुद्धानुस्सति भावेति’ ।

४ “पुन च पर, महानाम, अरियसावको धम्मं अनुस्सरति —
‘स्वाक्खातो भगवता धम्मो सन्दिट्ठिको अकालिको एहिपस्सिको ओप-
नेय्यिको पच्चत्तं वेदितव्वो विज्जूही’ ति । यस्मि, महानाम, समये
अरियसावको धम्मं अनुस्सरति नेवस्स तस्मि समये रागपरियुद्धित चित्तं
होति, न दोसपरियुद्धित चित्तं होति, न मोहपरियुद्धित चित्तं होति,
२० उजुगतमेवस्स तस्मि समये चित्तं होति धम्मं आरब्भ । उजुगतचित्तो
खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेद, लभति धम्मवेद, लभति
धम्मूपसंहितं पामोज्ज । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो
पस्सम्मति, पस्सदकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति ।
अयं बुच्चति, महानाम — ‘अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो
२५ विहरति, सब्बापज्झाय पजाय अब्बापज्झो विहरति, धम्मसोतं समा-
पन्नो धम्मनुस्सति भावेति’ ।

५ “पुन च पर, महानाम, अरियसावको सद्धं अनुस्सरति —
‘सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसद्धो, उजुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसद्धो,
जायप्पटिपन्नो भगवतो सावकसद्धो, सामीचिप्पटिपन्नो भगवतो सावक-
३० सद्धो, यदिदं चत्तारि पुरिसयुगानि अट्ठ पुरिसयुगत्था एतं भगवतो

सावकसङ्घो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जावस्वेतं लोकस्सा' ति । यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको सङ्घं अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति; उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति सङ्घं आरब्ध । उजुगतचित्तो खो पन, महानाम, 6 अरियसावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्दकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति । अयं बुच्चति, महानाम — 'अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो विहरति, सब्बापज्जाय पजाय अब्बापज्जो विहरति, धम्मसोतं समापन्नो सङ्घानुस्सति भावेति' । 10

६. "पुन च परं, महानाम, अरियसावको अत्तनो सीलानि अनुस्सरति अलण्डानि अच्छिद्धानि असवलानि अकम्मासानि भुजिस्सानि विञ्जुप्पसत्थानि' अपरामद्धानि समाधिसंवत्तनिकानि । यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको सीलं अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं समये 15 रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति; उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति सीलं आरब्ध । उजुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्दकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति । अयं बुच्चति, महानाम — 'अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो विहरति, सब्बापज्जाय पजाय अब्बापज्जो विहरति, धम्मसोतं समापन्नो सीलानुस्सति भावेति' । 20

R. 237

७. "पुन च परं, महानाम, अरियसावको अत्तनो चागं अनुस्सरति — 'ताभा वत मे, सुलद्धं वत मे' । योहं मच्छेरमलपरियुद्धिताय 25 पजाय विगतमलमच्छेरेण चेतसा अगारं अज्झावसामि मुत्तचामो पयत्ताणि वोस्सगगतो याचयोगो दानसंविभागरतो' ति । यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको चागं अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं

B. 254

होति, उज्जुगतमवस्स तस्मिं समये चित्तं होति चायं आरब्ध । उज्जुगत-
चित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्यवेद, लभति धम्मवेद,
लभति धम्मपसहितं पामोज्ज । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स
कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति ।
5 अयं बुच्चति, महानाम — 'अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो
विहरति, सब्बापज्झाय पजाय अब्बापज्झो विहरति, धम्मसोत्तं समापन्नो
आगानुस्सति भावेति' ।

- ८ "पुन च पर, महानाम, अरियसावको देवतानुस्सति भावेति —
'सन्ति देवा चातुमहाराजिका', सन्ति देवा तार्यतिस्सा, सन्ति देवा यामा,
10 सन्ति देवा तुसिता, सन्ति देवा निम्मानरतिनो, सन्ति देवा परनिम्मित्त-
वसवत्तिनो, सन्ति देवा ब्रह्मकायिका, सन्ति देवा तदुत्तरि^१ । यथारूपाय
सद्धाय समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ उपपन्ना, मय्हं पि तथारूपा
सद्धा सविज्जति । यथारूपेण सीलेन समन्नागता ता देवता इतो चुता
तत्थ उपपन्ना, मय्हं पि तथारूपं सीलं सविज्जति । यथारूपेण सुतेन
11 समन्नागता ता देवता इतो^२ चुता तत्थ उपपन्ना, मय्हं पि तथारूपं सुतं
सविज्जति । यथारूपेण चागेन समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ
उपपन्ना, मय्हं पि तथारूपो चागो सविज्जति । यथारूपाय पञ्जाय
समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ उपपन्ना, मय्हं पि तथारूपा पञ्जा
सविज्जती' ति । यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको अत्तनो च
20 तासं च देवतानं सद्धं च सीलं च सुतं च चागं च पञ्जं च अनुस्सरति
नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं
होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति, उज्जुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं
होति ता देवता आरब्ध । उज्जुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरिय-
सावको लभति अत्यवेद, लभति धम्मवेद, लभति धम्मपसहितं पामोज्ज ।
25 पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकाया
सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति । अयं बुच्चति, महानाम —
'अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो विहरति, सब्बापज्झाय
पजाय अब्बापज्झो विहरति, धम्मसोत्तं समापन्नो देवतानुस्सति भावेति' ।

१ चतुमहाराजिका — सी० स्था० रो० । २ तदुत्तरि — स्ती० । ३ ततो —
स्था० रो० ।

६. “यो सो, महानाम, अरियसावको आगतफलो विज्जात-
सासनो सो इमिना विहारेन बहुलं विहरती” ति ।

आहुनेय्यवगो पठमो ।

तस्सुद्धानं

‘द्वे आहुनेय्या इन्द्रियं, वलानि तयो आजानीया’ ।

अनुत्तरियं अनुत्तती, महानामेन ते दसा ति ॥

—०—

२. सारणीयवग्गो

१. पठमसारणीयसुत्तं

१. “छयिमे, भिक्खवे, धम्मा सारणीया” । कतमे छ ? इध, 5
भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्तं कायकम्मं पच्चुपट्ठितं होति सन्नहाचारीसु आवि
चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो ।

२. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्तं वचीकम्मं पच्चुपट्ठितं
होति सन्नहाचारीसु आवि चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो ।

३. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्तं मनोकम्मं पच्चुपट्ठितं 10
होति सन्नहाचारीसु आवि चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो ।

४. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु ये ते लाभा धम्मिका धम्म-
लद्धा अन्तमसो पत्तपरियापन्नमत्तं पि तथारूपेहि लाभेहि अप्पटिबिभत्त-
भोगी होति सीलवन्तेहि सन्नहाचारीहि साधारणभोगी, अयं पि धम्मो
सारणीयो ।

K. 289

५. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु यानि तानि सीलानि
असल्लहानि अच्छिद्धानि असवलानि अकम्मासानि भुजिरसानि विज्जु-
प्पसत्थानि अपरामद्धानि समाधिसंवत्तनिकानि तथारूपेहि सीलेहि
सीलसामञ्जगतो विहरति सन्नहाचारीहि” आवि चेव रहो च, अयं पि
धम्मो सारणीयो ।

D. 256

20

६. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु यायं दिट्ठि अरिया निरय्यानिका
निरय्याति तवकरस्स सम्मा दुवसक्खयाय तथारूपाय दिट्ठिया दिट्ठि-

१. आजानीया - स्वा०, रो० । २-२ अनुत्तरिय अनुत्तता - सी०; अनुत्तरिय अनु-
रुता - स्वा०, रो० । ३. सारणीया - सी०, स्वा०, रो० । ४. विज्जुप्पसद्धानि - स्वा०,
रो० । ५. सन्नहाचारीसु - सी० । ६. नीयानिना - रो० ।

सामञ्जगतो विहरति सन्नहाचारीहि आवि चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो । इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मा सारणीया” ति ।

२. दुतियसारणीयसुत्तं

१. “छयिमे, भिक्खवे, धम्मा सारणीया पियकरणो गरुकरणो सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तन्ति । कतमे छ ?
 ५ इध, भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्तं कायकम्मं पच्चुपट्ठितं होति सन्नहाचारीसु आवि चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गरुकरणो सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तन्ति ।

२. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्तं वचीकम्मं पच्चुपट्ठितं होति ... पे०... मेत्तं मनोकम्मं पच्चुपट्ठितं होति सन्नहाचारीसु आवि
 १० चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गरुकरणो सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तन्ति ।

३. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु ये ते लाभा धम्मिका धम्मलब्धा अन्तमसो पत्तपरियापन्नमत्तं पि तथारूपेहि साम्भेहि अप्पटिविभत्तभोगी होति सीलवन्तेहि सन्नहाचारीहि साधारणभोगी, अयं पि धम्मो
 १५ सारणीयो पियकरणो गरुकरणो सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तन्ति ।

४. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु यानि तानि सीलानि अखण्डानि अचिच्छदानि असवलानि अकम्मासानि भुजिस्सानि विञ्जुप्पसत्थानि अपरामट्ठानि समाधिसवत्तनिकानि तथारूपेहि सीलेहि सीलसामञ्जगतो
 २० विहरति सन्नहाचारीहि आवि चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गरुकरणो सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तन्ति ।

५. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु यायं दिट्ठि अरिया नित्यानिवा' निव्याति तक्करस्स सम्मा दुक्खकथयाय तथारूपाय दिट्ठिमा
 २५ दिट्ठिसामञ्जगतो विहरति सन्नहाचारीहि आवि चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गरुकरणो सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया

एकीभावाय संवत्तति । इमे खो, भिक्खवे, छं घम्मा सारणीया पिय-
करणा मरुकरणा सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय
संवत्तन्ती' ति ।

३. निस्सारणीयसुत्तं

१. "छयिमा', भिक्खवे, निस्सारणीया घातुयो । कतमा छ ?

इध, भिक्खवे, भिक्खु एवं वदेय्य — 'मेत्ता हि खो मे चेतोविमुत्ति भाविता
बहुलीकता यानीकता वत्युक्ता अनुट्ठिता परिचिता सुसमारद्धा; अथ
च पन मे व्यापादो चित्तं परियादाय तिट्ठती' ति । सो 'मा हेवं,' तिस्स
वचनीयो — 'मायस्मा, एवं अवच; मा भगवन्तं अवभाचिक्खि, न हि
साधु भगवतो अव्वक्खानं, न हि भगवा एवं वदेय्य । अट्टानमेतं, आवुसो,
अनवकासो यं मेत्ताय चेतोविमुत्तिया भाविताय बहुलीकताय यानी-
कताय वत्युक्ताय अनुट्ठिताय परिचिताय सुसमारद्धाय; अथ च पनस्स
व्यापादो चित्तं परियादाय ठस्सति', नेतं ठानं विज्जति । निस्सरणं
हेतं, आवुसो, व्यापादस्स यदिदं मेत्ताचेतोविमुत्ती' ति ।

R. 291

२. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं वदेय्य — 'करुणा हि खो
मे चेतोविमुत्ति भाविता बहुलीकता यानीकता वत्युक्ता अनुट्ठिता
परिचिता सुसमारद्धा; अथ च पन मे विहेसा चित्तं परियादाय तिट्ठती'
ति । सो 'मा हेवं,' तिस्स वचनीयो — 'मायस्मा, एवं अवच; मा भगवन्तं
अवभाचिक्खि, न हि साधु भगवतो अव्वक्खानं, न हि भगवा एवं वदेय्य ।
अट्टानमेतं, आवुसो, अनवकासो यं करुणाय चेतोविमुत्तिया भाविताय
बहुलीकताय यानीकताय वत्युक्ताय अनुट्ठिताय परिचिताय सुसमारद्धाय;
अथ च पनस्स विहेसा चित्तं परियादाय ठस्सति, नेतं ठानं विज्जति ।
निस्सरणं हेतं, आवुसो, विहेसाय यदिदं करुणाचेतोविमुत्ती' ति ।

20

३. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं वदेय्य — 'मुदिता हि खो
मे चेतोविमुत्ति भाविता बहुलीकता यानीकता वत्युक्ता अनुट्ठिता परि-
चिता सुसमारद्धा; अथ च पन मे अरत्ति चित्तं परियादाय तिट्ठती' ति ।
सो 'मा हेवं,' तिस्स वचनीयो — 'मायस्मा, एवं अवच; मा भगवन्तं
अवभाचिक्खि, न हि साधु भगवतो अव्वक्खानं, न हि भगवा एवं वदेय्य ।
अट्टानमेतं, आवुसो, अनवकासो यं मुदिताय चेतोविमुत्तिया भाविताय

B. 258

बहुलीकताय यानीकताय वत्युक्ताय अनुद्धिताय परिचिताय सुसमारद्धाय, अथ च पनस्स अरति चित्त परिधादाय ठस्सति, नेत ठान विज्जति निस्सरण हेत, आवुसो, अरतिया यदिद मुदिताचेतोविमुत्ती' ति ।

- ४ "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एव वदेय्य — 'उपेक्खा हि खो मे चेतोविमुत्ति भाविता बहुलीकता यानीकता वत्युक्ता अनुद्धिता परिचिता सुसमारद्धा, अथ च पन मे रागो चित्त परिधादाय तिद्धतो' ति । सो 'मा हेव,' तिस्स वचनीयो — 'मायस्मा, एव अवच, मा भगवन्त अब्भाचिक्खि, न हि साधु भगवतो अब्भक्खान, न हि भगवा एव वदेय्य । अट्टानमेत, आवुसो, अनवकासो य उपेक्खाय चेतोविमुत्तिया भाविताय बहुलीकताय यानीकताय वत्युक्ताय अनुद्धिताय परिचिताय सुसमारद्धाय, अथ च पनस्स रागो चित्त परिधादाय ठस्सति, नेत ठान विज्जति । निस्सरण हेत, आवुसो, रागस्स यदिद उपेक्खाचेतोविमुत्ती' ति ।

- ५ "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एव वदेय्य — 'अनिमित्ता हि खो मे चेतोविमुत्ति भाविता बहुलीकता यानीकता वत्युक्ता अनुद्धिता परिचिता सुसमारद्धा, अथ च पन मे निमित्तानुसारि विज्झाण होती' ति । सो 'मा हेव,' तिस्स वचनीयो — 'मायस्मा, एव अवच, मा भगवन्त अब्भाचिक्खि, न हि साधु भगवतो अब्भक्खान, न हि भगवा एव वदेय्य । अट्टानमेत, आवुसो, अनवकासो य अनिमित्ताय चेतोविमुत्तिया भाविताय बहुलीकताय यानीकताय वत्युक्ताय अनुद्धिताय परिचिताय सुसमारद्धाय, अथ च पनस्स निमित्तानुसारि विज्झाण भविस्सति, नेत ठान विज्जति । निस्सरण हेत, आवुसो, सब्बनिमित्तान यदिद अनिमित्ताचेतोविमुत्ती' ति ।

- ६ "इध पन भिक्खवे, भिक्खु एव वदेय्य — 'अस्मी' ति खो मे विगत', अयमहमस्मी ति च न समनुपस्सामि, अथ च पन मे विचिनिच्छावयवयासत्त चित्त परिधादाय तिद्धतो' ति । सो 'मा हेव,' तिस्स वचनीयो — 'मायस्मा, एव अवच, मा भगवन्त अब्भाचिक्खि, न हि साधु भगवतो अब्भक्खान, न हि भगवा एव वदेय्य । अट्टानमेत, आवुसो, अनवकासो य अस्मी ति विगते अयमहमस्मी ति च न समनुपस्सामो, अथ च पनस्स विचिनिच्छावयवयासत्त चित्त परिधादाय

उत्सति, नेतं ठामं विज्जति । निस्सरणं हेतं, आंवुसो, विचिकिच्छाकथं-
कथासल्लस्स यदिदं अस्मी ति मानसमुग्धातो' ति । इमा खो,
भिक्षवे, छ निस्सारणीया घातुयो' ति ।

४. भट्टकमुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्षू आमन्तेसि - "आवुसो,
भिक्षवो" ति । "आवुसो" ति खो ते भिक्षू आयस्मतो सारिपुत्तस्स 5 R 293
पच्चस्सोत्तुं । आयस्मा सारिपुत्तो एतववोच -

२. "तथा तथा, आवुसो, भिक्षु विहारं कप्पेति यथा यथास्स
विहारं कप्पयतो न भट्ठकं मरणं होति न भट्ठिका कालङ्कुरिया^१ ।
कयञ्चावुसो, भिक्षु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं
कप्पयतो न भट्ठकं मरणं होति न भट्ठिका कालङ्कुरिया ? 10

३. "इधावुसो, भिक्षु कम्मरामो होति कम्मरतो कम्मरामतं
अनुयुत्तो, भस्सारामो होति भस्सरतो भस्सारामतं अनुयुत्तो, निहारामो
होति निहारतो निहारामतं अनुयुत्तो, सङ्गणिकारामो होति सङ्गणिक-
रतो^२ सङ्गणिकारामतं अनुयुत्तो, ससंगारामो होति संसंगरतो संसंगा-
रामतं अनुयुत्तो, पपञ्चारामो होति पपञ्चरतो पपञ्चारामतं 15
अनुयुत्तो । एव खो, आवुसो, भिक्षु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा
यथास्स विहारं कप्पयतो न भट्ठकं मरणं होति न भट्ठिका कालङ्कुरिया ।
अयं वुच्चतावुसो - 'भिक्षु सक्कायाभिरतो नप्पजहासि^३ सक्कायं सम्मा'
दुक्खस्स अन्तकिरिमाय' ।

४. "तथा तथावुसो, भिक्षु विहारं कप्पेति यथा यथास्स 20 B 260
विहारं कप्पयतो भट्ठकं मरणं होति भट्ठिका कालङ्कुरिया । कयञ्चावुसो,
भिक्षु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो भट्ठकं
मरणं होति भट्ठिका कालङ्कुरिया ?

५. "इधावुसो, भिक्षु न कम्मरामो होति न कम्मरतो न
कम्मरामतं अनुयुत्तो, न भस्सारामो होति न भस्सरतो न भस्सारामतं 25
अनुयुत्तो, न निहारामो होति न निहारतो न निहारामतं अनुयुत्तो, न

सङ्गणिकारामो होति न सङ्गणिकरतो न सङ्गणिकारामतं अनुयुत्तो, न संसगारामो होति न संसग्गरतो न संसगारामतं अनुयुत्तो, न पपञ्चारामो होति न पपञ्चरतो न पपञ्चारामतं अनुयुत्तो । एवं खो, आबुसो, भिक्खु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो भद्दकं मरणं होति भद्दिका कालङ्किरिया । अयं बुच्चताबुसो — ‘भिक्खु निब्बानाभिरतो पज्जहासि सबकायं सम्मा दुक्खस्स अन्तकिरियाया’ ति ।

“यो पपञ्चमनुयुत्तो, पपञ्चाभिरतो मगो ।

विराधयी सो निब्बानं, योगक्खेमं अनुत्तरं ॥

“यो च पपञ्चं हित्वान, निष्पपञ्चपदे रतो ।

आराधयी सो निब्बानं, योगक्खेमं अनुत्तरं” ति ॥

५. अनुत्तप्पिसुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि — “तथा तथाबुसो, भिक्खु विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो कालङ्किरिया अनुत्तप्पा होति । कथञ्चाबुसो, भिक्खु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो कालङ्किरिया अनुत्तप्पा होति ?

२. “इथाबुसो, भिक्खु कम्मरामो होति कम्मरतो कम्मरामतं अनुयुत्तो, भत्सारामो होति ... निहारामो होति ... सङ्गणिकारामो होति ... संग्गारामो होति ... पपञ्चारामो होति पपञ्चरतो पपञ्चारामतं अनुयुत्तो । एवं खो, आबुसो, भिक्खु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो कालङ्किरिया अनुत्तप्पा होति । अयं बुच्चताबुसो — ‘भिक्खु सबकायाभिरतो नप्पज्जहासि सबकायं सम्मा दुक्खस्स अन्तकिरियाया’ ।

३. “तथा तथाबुसो, भिक्खु विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो कालङ्किरिया अनुत्तप्पा होति । कथञ्चाबुसो, भिक्खु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो कालङ्किरिया अनुत्तप्पा होति ?

४. “इथाबुसो, भिक्खु न कम्मरामो होति न कम्मरतो न कम्मरामतं अनुयुत्तो, न भत्सारामो होति ... न निहारामो होति ... न सङ्गणिकारामो होति ... न संग्गारामो होति ... न पपञ्चारामो

होति न पपञ्चरतो न पपञ्चारामतं अनुयुतो । एवं खो, आबुसो,
भिक्षु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो काल-
ङ्किरिया अननुत्पप्पा होति । अयं वुच्चताबुसो - 'भिक्षु निब्बाना-
भिरतो पजहासि सक्कायं सम्मा दुक्खस्स अन्तकिरियाया' ति ।

“यो पपञ्चमनुयुतो, पपञ्चाभिरतो मगो ।

विराधयी सो निब्बानं, योगक्खेमं अनुत्तरं ॥

“यो च पपञ्चं हित्वान, निप्पपञ्चपदे रतो ।

आराधयी सो निब्बानं, योगक्खेमं अनुत्तरं” ति ॥

६. नकुलपितुसुतं

१. एकं समयं भगवा भग्नेसु विहरति सुंसुमारगिरे^१ भेसकळावने^२
मिगदाये । तेन खो पन समयेन नकुलपिता गहपति आवाधिको होति 10
दुक्खितो बाण्हगिलानो । अथ खो नकुलमाता गहपतानी नकुलपितरं
गहपति एतदवोच -

२. “मा खो त्वं, गहपति, सापेक्खो^३ कालमकासि । दुक्खा,
गहपति, सापेक्खस्स कालङ्किरिया; गरहिता च भगवता सापेक्खस्स
कालङ्किरिया । सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स - ‘न नकुलमाता 15
गहपतानी ममच्चयेन सन्निवस्सति’ दारके पोसेतु, धरावासं सन्धरितुं”
ति । न खो पनेत्तं, गहपति, एवं दट्ठव्वं । कुसत्ताहं, गहपति, कप्पासं
कन्धितुं वेणिं ओल्लिखितुं । सक्कोमहं, गहपति, तवच्चयेन दारके पोसेतुं,
धरावासं सन्धरितुं । तस्मात्तिह त्व, गहपति, मा सापेक्खो कालम-
कासि । दुक्खा, गहपति, सापेक्खस्स कालङ्किरिया, गरहिता च भगवता 20
सापेक्खस्स कालङ्किरिया ।

३. “सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स - ‘नकुलमाता गह-
पतानी ममच्चयेन अज्झं धरे’ गमिस्सती’ ति । न खो पनेत्तं, गहपति,
एवं दट्ठव्वं । त्वं चेव खो, गहपति, जानासि अहं च, यं नो^४ सोळस-
वस्सानि गहट्ठकं ब्रह्मचरियं समाचिण्णं^५ । तस्मात्तिह त्वं, गहपति, मा 25

१. सुंसुमारगिरे - म० । २. भेसकळावने - सी० । ३. सापेक्खो - रो० ।

४. सवरति - रो० । ५. सन्धरितु - सी०, रो०, सन्धरितु - स्या० । ६. मतार -

स्या०, धारं - सी० । ७-८. यदा ते - सी०, यथा - स्या०; यथा नो - रो० ।

९-८. गहट्ठकं ब्रह्मचरियं - स्या० । ९. समादिप्त - सी० ।

सापेक्खो कालमकासि । दुक्खा, गहपति, सापेक्खस्स कालङ्कुरिया;
गरहिता च भगवता सापेक्खस्स कालङ्कुरिया ।

४. “सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स — ‘नकुलमाता गह-
पतानी ममच्चयेन न दस्सनकामा भविस्सति भगवतो न दस्सनकामा
॥ भिक्खुसङ्घस्सा’ ति । न खो पनेत, गहपति, एवं दट्ठब्बं । अहं हि,
गहपति, तवच्चयेन दस्सनकामतरा चेव^१ भविस्सामि भगवतो दस्सन-
कामतरा च भिक्खुसङ्घस्स । तस्मातिह त्वं, गहपति, मा सापेक्खो
कालमकासि । दुक्खा, गहपति, सापेक्खस्स कालङ्कुरिया; गरहिता
च भगवता सापेक्खस्स कालङ्कुरिया ।

१० ५. “सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स — ‘न नकुलमाता
गहपतानी ममच्चयेन सीलेसु परिपूरकारिनी’ ति । न खो पनेत, गहपति,
एवं दट्ठब्बं । यावता खो, गहपति, तस्स भगवतो साविका गिही ओदात-
वसना सीलेसु परिपूरकारिनियो, अहं तासं अञ्जतरा । यस्स खो
पनस्स कट्ठा वा विमत्ति वा — अय सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो भग्गेसु
१५ विहरति सुसुमारगिरे भेसवळावने मिगदाये — त भगवन्त उपसङ्गमित्वा
पुच्छतु । तस्मातिह त्वं, गहपति, मा सापेक्खो कालमकासि । दुक्खा
गहपति सापेक्खस्स कालङ्कुरिया, गरहिता च भगवता सापेक्खस्स
कालङ्कुरिया ।

R 297

B 263

६. “सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स — ‘न नकुलमाता
८० गहपतानी लाभिनी अज्झत्तं चेतोसमभस्सा’ ति । न खो पनेत, गहपति,
एव दट्ठब्बं । यावता खो, गहपति, तस्स भगवतो साविका गिही ओदात-
वसना लाभिनियो अज्झत्तं चेतोसमभस्स, अहं तासं अञ्जतरा ।
यस्स खो पनस्स कट्ठा वा विमत्ति वा — अय सो भगवा अरहं सम्मा-
सम्बुद्धो भग्गेसु विहरति सुसुमारगिरे भेसवळावने मिगदाये — तं भगवन्तं
२५ उपसङ्गमित्वा पुच्छतु । तस्मातिह त्वं, गहपति, मा सापेक्खो कालम-
कासि । दुक्खा, गहपति, सापेक्खस्स कालङ्कुरिया, गरहिता च
भगवता सापेक्खस्स कालङ्कुरिया ।

७. “सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स — ‘न नकुलमाता गह-
पतानी इमस्मि धम्मविनये ओगाधप्पता पतिगाधप्पता अस्सासप्पता
३० तिण्णविचिकिच्छा विगतकथङ्कया बेसारज्जप्पता अपरप्पचया सत्यु-

सासने विहरती' ति । न खो पनेतं, गहपति, एवं ददृब्धं । यावता खो, गहपति, तस्स भगवतो साविका गिही ओदातवसना इमस्मिं धम्मविनये ओगाधप्पत्ता पत्तिगाधप्पत्ता अस्सासप्पत्ता तिण्णविचिकिच्छा विगत-
कयङ्कया वेसारज्जप्पत्ता अपरप्पच्चया सत्युसासने विहरन्ति', अहं तासं अञ्जतरा । यस्स खो पनेस्स कङ्गा वा विमति वा — अयं सो 5
भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो भग्गेसु विहरति सुसुमारगिरे भेसकळावने भिगदाये — तं भगवन्तं उपसङ्कमित्वा पुच्छतु । तस्मात्तिह त्वं, गहपति, मा सापेक्खो कालमकासि । दुक्खा गहपति सापेक्खस्स कालङ्कुरिया ; गरहिता च भगवता सापेक्खस्स कालङ्कुरिया" ति ।

८. अयं खो नकुलपितुनो गहपतिस्स नकुलमातरा' गहपता- 10 R. 298
निया इमिना ओवादेन ओवदियमानस्स सो आवाधो ठानसो पटिप्प-
स्सम्भि । बुद्धाहि च नकुलपिता गहपति तम्हा आवाधा ; तथा पहीनो च
पन नकुलपितुनो गहपतिस्स सो आवाधो अहोसि । अयं खो नकुलपिता
गहपति गिलाना बुद्धितो' अचिरबुद्धितो गेत्तञ्जा दण्डमोलुठभ येन B. 264
भगवा तेनुपसङ्कमि ; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं 15
निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो नकुलपितरं गहपति भगवा एत्तदवोच —

६. "लाभा ते, गहपति, सुलद्धं ते, गहपति ! यस्स ते नकुल-
माता गहपतानी अनुकम्पिका अत्यकामा ओवादिका अनुसासिका ।
यावता खो, गहपति, मम साविका गिही ओदातवसना सीलेसु परिपूर-
कारिणियो, नकुलमाता गहपतानी -तासं अञ्जतरा । यावता खो, 20
गहपति, मम साविका गिही ओदातवसना लाभिनियो अञ्जत्तं चेतो-
समयस्स, नकुलमाता गहपतानी तासं अञ्जतरा । यावता खो, गहपति,
मम साविका गिही ओदातवसना इमस्मिं धम्मविनये ओगाधप्पत्ता
पत्तिगाधप्पत्ता अस्सासप्पत्ता तिण्णविचिकिच्छा विगतकयङ्कया वेसा-
रज्जप्पत्ता अपरप्पच्चया सत्युसासने विहरन्ति, नकुलमाता गहपतानी 25
तासं अञ्जतरा । लाभा ते, गहपति, सुलद्धं ते, गहपति ! यस्स ते
नकुलमाता गहपतानी अनुकम्पिका अत्यकामा ओवादिका अनु-
सासिका' ति ।

१. विहरन्तिभ्यो — स्या०, रो० । २. नकुलमातरा — गौ०, स्या० । ३. बुद्धितोय —

७. सोप्पसुत्तं

१. एकं सभयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
पिण्डकस्स आरामे । अथ खो भगवा सायन्हसमयं पटिसल्लाना वुट्ठितो
येनुपट्टानसाला तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा पञ्जात्ते आसने निसीदि ।
आयस्मा पि खो सारिपुत्तो सायन्हसमयं पटिसल्लाना वुट्ठितो येनुपट्टान-

- R 299 5 साला तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं
निसीदि । आयस्मा पि खो महामोगल्लानो ... आयस्मा पि खो महा-
कस्सपो आयस्मा पि खो महाकच्चायनो' ... आयस्मा पि खो महा-
'कोट्टिको' आयस्मा पि खो महाचुन्वो .. आयस्मा पि खो महाकप्पिनो
... आयस्मा पि खो अनुल्लो आयस्मा पि खो रेवतो ... आयस्मा पि
10 खो आनन्दो सायन्हसमयं पटिसल्लाना वुट्ठितो येनुपट्टानसाला
तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
अथ खो भगवा बहुदेव रत्ति निसज्जाय वीतिनामेत्वा उट्ठायासना विहारं
पाविसि । ते पि खो आयस्मन्तो अचिरपक्कन्तस्स भगवतो उट्ठायासना
यथाविहारं अगमंसु । ये पन तत्थ भिक्खू नवा अचिरपव्वजिता अधुना-
D 265 15 गता इमं घम्मविनयं ते याव सुरियुग्गमना' काकच्छमाना सुपिंसु ।
अद्दसा खो भगवा दिव्वेन चक्खुना विसुद्धेन अतिवक्कन्तमानुसकेन ते
भिक्खू याव सुरियुग्गमना काकच्छमाने सुपन्ते । दिस्वा येनुपट्टानसाला
तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा पञ्जात्ते आसने निसीदि । निसज्ज खो
भगवा भिक्खू' आमन्तेसि -

- 20 २ "कह नु खो, भिक्खवे, सारिपुत्तो ? कहं महामोगल्लानो ?
कहं महाकस्सपो ? कहं महाकच्चायनो ? कहं महाकोट्टिको ? कहं
महाचुन्वो ? कहं महाकप्पिनो ? कहं अनुल्लो ? कहं रेवतो ? कहं
आनन्दो ? कह नु खो ते, भिक्खवे, येरा सावका गता" ति ?

"ते पि खो, भन्ते, आयस्मन्तो अचिरपक्कन्तस्स भगवतो उट्ठा-

- 25 यासना यथाविहारं अगमसू" ति ।

३ "किन् नो तुम्है, भिक्खवे, येरा भिक्खू नागता' ति' याव
सुरियुग्गमना काकच्छमाना सुपथ ? त किं मज्जनथ, भिक्खवे, अपि नु
तुम्हैहि दिट्ठ वा सुत वा - 'राजा सत्तिवो मुद्धामित्तो' यावदत्थ सेव्य-

१. महारज्याना - स्वा०, रो० । २. महामोड्डिको - सी०, रो० । ३. सायन्हसमय
- स्वा०, रो० । ४. सुरियुग्गमना - स्वा०, रो० । ५. ते भिक्खू - रो० । ६. तेन - सी०,
स्वा०, रो० । ७-७. नवा - सी०, स्वा०, रो० । ८. मुद्धामित्तो - सी०, स्वा०, रो० ।

सुख पस्ससुख मिद्धसुख अनुयुत्तो विहरन्तो यावजीव रज्ज कारेन्तो
जनपदस्स वा पियो मनापो" ति ?

"नो हेत, भन्ते" ।

"साधु, भिक्खवे । मया पि खो एत, भिक्खवे, नेव दिट्ठ न
सुत - 'राजा खत्तियो मुढाभिसित्तो यावदत्थ सेय्यसुख पस्ससुख मिद्ध- 5
सुख अनुयुत्तो विहरन्तो यावजीव रज्ज कारेन्तो जनपदस्स वा पियो
मनापो' ति ।

४ "त किं मञ्जय, भिक्खवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठ या सुत
वा - 'रट्ठिको पे० पेतणिको' सेनापतिको' गामगामणिको'
पूगगामणिको यावदत्थ सेय्यसुख पस्ससुख मिद्धसुख अनुयुत्तो विह- 10
रन्तो यावजीव पूगगामणिकत्त कारेन्तो पूगस्स वा पियो मनापो" ति ?

"नो हेत, भन्ते" ।

"साधु, भिक्खवे । मया पि खो एत, भिक्खवे, नेव दिट्ठ न सुत -
'पूगगामणिको यावदत्थ सेय्यसुख पस्ससुख मिद्धसुख अनुयुत्तो विहरन्तो
यावजीव पूगगामणिकत्त वा कारेन्तो पूगस्स वा पियो मनापो' ति । 15

५ "त किं मञ्जय, भिक्खवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठ या सुत वा -
'समणो वा ब्राह्मणो वा यावदत्थ सेय्यसुख पस्ससुख मिद्धसुख अनुयुत्तो
इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारो भोजने अमत्तञ्जू जागरिय अननुयुत्तो अवि-
पस्मको पुसलान धम्मान पुब्बरत्तापररत्त बोधिपक्खियान' धम्मान
भावनानुयोग अननुयुत्तो आसवान खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्चा- 20
विमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सम्य अभिज्झा सच्चिकत्वा उपसम्पज्ज विह-
रन्तो" ति ?

"नो हेत, भन्ते" ।

"साधु, भिक्खवे । मया पि खो एत, भिक्खवे, नेव दिट्ठ
न सुत - 'समणो वा ब्राह्मणो वा यावदत्थ सेय्यसुख पस्ससुख 25
मिद्धसुख अनुयुत्तो इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारो भोजने अमत्तञ्जू जागरिय
अननुयुत्तो अविपस्मको पुसलान धम्मान पुब्बरत्तापररत्त बोधिपक्खियान
धम्मान भावनानुयोग अननुयुत्तो आसवान खया अनासव चेतोविमुत्ति
पञ्चाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सम्य अभिज्झा सच्चिकत्वा उपसम्पज्ज
विहरन्तो' ति । R 301

६. “तस्मात्तिह, भिक्षवे, एवं सिक्खित्तब्बं – ‘इन्द्रियेषु गुत्त-
द्वारा भविस्साम, भोजने मत्तञ्जुनो, जागरियं अनुयुत्ता, विपस्सका
कुसलानं धम्मानं, पुब्बरत्तापररत्तं बोधिपक्खियानं धम्मानं, भावनानु-
योगमनुयुत्ता विहरिस्सामा’ ति । एवं हि वो, भिक्षवे, सिक्खि-
3 तब्बं” ति ।

८. मच्छदन्धमुत्तं

१. एकं समयं भगवा कोसलेसु चारिकं चरति महता भिक्षु-
सङ्घेन सद्धि । अइसा खो भगवा अट्ठानमग्गप्पटिपत्तो^१ अञ्जातरस्मि
पदेसे मच्छिकं मच्छदन्धं मच्छे वधित्वा वधित्वा विविकणमानं । विस्वा
मग्गा ओक्कम्म अञ्जातरस्मि रुक्खमूले पञ्जात्ते आसने निसीदि ।
10 निसज्ज खो भगवा भिक्षू आमन्तेसि –

२. “पस्सथ नो तुम्हे, भिक्षवे, अमुं^२ मच्छिकं मच्छदन्धं मच्छे
वधित्वा वधित्वा विविकणमानं” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

३. “तं किं मञ्जथ, भिक्षवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठं वा सुतं^३
R. 302 15 वा – ‘मच्छिको मच्छदन्धो मच्छे वधित्वा वधित्वा विविकणमानो तेन
कम्मेन तेन आजीवेन हत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यानयायी
वा भोगभोगी वा महन्तं वा भोगक्खन्धं अज्झावसन्तो’” ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

“साधु, भिक्षवे ! मया पि खो एतं, भिक्षवे, नेव दिट्ठं न सुतं –
20 ‘मच्छिको मच्छदन्धो मच्छे वधित्वा वधित्वा विविकणमानो तेन
कम्मेन तेन आजीवेन हत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यान-
यायी वा भोगभोगी वा महन्तं वा भोगक्खन्धं अज्झावसन्तो’ ति ।
तं विस्स हेतु ? ते हि सो, भिक्षवे, मच्छे यज्जे वधायुपनीते^४ पापकेन
मनसानुपेक्खति, तस्मा सो नेव हत्थियायी होति न अस्सयायी न रथयायी
25 न यानयायी न भोगभोगी, न महन्तं भोगक्खन्धं अज्झावसति ।

४. “तं किं मञ्जथ, भिक्षवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठं वा सुतं
वा – ‘गोघातको वायो वधित्वा वधित्वा विविकणमानो तेन कम्मेन तेन

आजीवेन हृत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यानयायी वा भोग-
भोगी वा महन्तं वा भोगवत्तन्धं अज्झावसन्तो” ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

“साधु, भिक्खवे ! मया पि खो एतं, भिक्खवे, नेव दिट्ठं न
सुतं — ‘गोघातको गावो वधित्वा वधित्वा विविकणमानो तेन कम्मेन 5
तेन आजीवेन हृत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यानयायी वा
भोगभोगी वा महन्तं वा भोगवत्तन्धं अज्झावसन्तो’ ति । तं किस्स हेतु ?
तेहि सो, भिक्खवे, गावो वज्जे वधायुपनीते पापकेन मनसानुपेक्खति,
तस्मा सो नेव हृत्थियायी होति न अस्सयायी न रथयायी न यानयायी
न भोगभोगी, न महन्तं भोगवत्तन्धं अज्झावसति ।

५. “तं किं मज्झय, भिक्खवे, अपि नु सुम्हेहि दिट्ठं वा सुतं
वा — ‘ओरब्भिको ... पे०... सूकरिको’ ... पे०... साकुणिको ... पे०...
मागविको मगे’ वधित्वा वधित्वा विविकणमानो तेन कम्मेन तेन
आजीवेन हृत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यानयायी वा भोग-
भोगी वा महन्तं वा भोगवत्तन्धं अज्झावसन्तो” ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

“साधु, भिक्खवे ! मया पि खो एतं, भिक्खवे, नेव दिट्ठं
न सुतं — ‘मागविको मगे’ वधित्वा वधित्वा विविकणमानो तेन कम्मेन
तेन आजीवेन हृत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यानयायी
वा भोगभोगी वा महन्तं वा भोगवत्तन्धं अज्झावसन्तो’ ति । तं किस्स 20
हेतु ? ते हि सो, भिक्खवे, मगे वज्जे वधायुपनीते पापकेन मनसानु-
पेक्खति, तस्मा सो नेव हृत्थियायी होति न अस्सयायी न रथयायी न
यानयायी न भोगभोगी, न महन्तं भोगवत्तन्धं अज्झावसति । ते हि
नाम’ सो, भिक्खवे, तिरच्छानगतो पाणे वज्जे वधायुपनीते पापकेन
मनसानुपेक्खमानो नेव हृत्थियायी भविस्सति” न अस्सयायी न रथयायी 25
न यानयायी न भोगभोगी, न महन्तं भोगवत्तन्धं अज्झावसिस्सति ।
यो एन वादो य मनुस्सभूत वज्जे वधायुपनीते पापकेन मनसानुपेक्खति !
तं हि तस्स”, भिक्खवे, होति दीघरत्त अहिताय दुक्खाय । कायस्स भेदा
परं मरणा अपायं दुग्धाति विनिपातं निरयं उपपज्जती” ति ।

१. गारुडिको - द्या० । २. मिये - द्या०, रो० । ३. मी०, द्या०, रो० पं० दोषु
नसि । ४. मरणादोरपि ताया सो - द्या० । ५. होति - द्या० । ६. वधायुपनीते -
द्या० । ७-७. ८. दित्त - रो० ।

६. पठममरणस्सतिसुत्तं

R. 304

१. एकं समयं भगवा नातिके^१ विहरति गिञ्जकावसथे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि - “भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच -

२. “मरणस्सति, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति ५ महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना । भावेथ नो तुम्हे, भिक्खवे, मरणस्सति” ति ?

३. एवं वुत्से अञ्जतरो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - “अहं खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

“यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति” ति ?
१० “इध मय्हं, भन्ते, एवं होति - ‘अहो वताहं रत्तिन्दिधं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत्त मे कत्तं अस्सा’ ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

४. अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - “अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

१५ “यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति” ति ?

“इध मय्हं, भन्ते, एवं होति - ‘अहो वताहं दिवसं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत्त मे कत्तं अस्सा’ ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

२० ५. अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - “अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

B. 269

“यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति” ति ?

“इध मय्हं, भन्ते, एवं होति - ‘अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तर एवमिण्डपातं’ भुञ्जामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत्त मे कत्तं अस्सा’ ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

२५ ६. अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - “अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

“यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति” ति ?

१. नातिके - गी० स्या०, रो० । २. अहं पि - स्या० । ३. बहु - ती० । ४. एकं विप्यपात - स्या०, रो० ।

“इध मय्हं, भन्ते, एवं होति — ‘अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं चत्तारो पञ्च’ आलोपे सङ्खादित्वा अज्झोहरामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति’ ति ।

R 005

७. अज्झतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच — “अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति’ ति ।

“यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति’ ति ?

“इध मय्हं, भन्ते, एवं होति — ‘अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं एकं आलोपं सङ्खादित्वा अज्झोहरामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरण- 10 स्सति’ ति ।

८. अज्झतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच — “अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति’ ति ।

“यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति’ ति ?

“इध मय्हं, भन्ते, एवं होति — ‘अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं 15 यदन्तरं अस्ससित्वा वा पस्ससामि पस्ससित्वा वा अस्ससामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति’ ति ।

९. एयं वुत्ते भगवा ते भिक्खु एतदवोच — “यो चायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — ‘अहो वताहं रत्तिन्दिवं जीवेय्यं, भगवतो 20 सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति ।

“यो चायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — ‘अहो वताहं दिवसं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति ।

“यो चायं, भिक्खवे, भिक्खु एव मरणस्सति भावेति — ‘अहो 25 वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं एकपिण्डपात मुज्जामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति ।

“यो चायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — ‘अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं चत्तारो पञ्च आलोपे सङ्खादित्वा अज्झोहरामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ 30

R 30n

ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, भिक्खू पमत्ता विहरन्ति दग्ध मरणस्सति भावेन्ति आसवान खयाय ।

“थो च’ ख्वाय’, भिक्खवे, भिक्खू एव मरणस्सति भावेति — ‘अहो वताह तदन्तर जीवेय्य यदन्तर एक आलोप सङ्घादित्वा अज्झो हारामि, भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु वत मे कत अस्सा’ ति ।

“थो चाय, भिक्खवे, भिक्खू एव मरणस्सति भावेति — ‘अहो वताह तदन्तर जीवेय्य यदन्तर अस्ससित्वा वा पस्ससामि पस्ससित्वा वा अस्ससामि, भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु वत मे कत अस्सा’ ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, भिक्खू अप्पमत्ता विहरन्ति तिव्व मरणस्सति भावेन्ति आसवान खयाय ।

१० “तस्मातिह, भिक्खवे, एव सिक्खितव्व — ‘अप्पमत्ता विहरिस्साम, तिव्व मरणस्सति भावेस्साम आसवान खयाया’ ति । एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितव्व” ति ।

१० बुत्तिपमरणस्सतिसुत्त

१ एक समय भगवा नातिके विहरति गिञ्जकावसथे । तत्र
15 खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि —

२ “मरणस्सति, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिस्ससा अमतोगघा अमतपरियोसाना । कथं भाविता च, भिक्खवे, मरणस्सति कथं बहुलीकता महप्फला होति महानिस्ससा अमतोगघा अमतपरियोसाना ?

३ “इध, भिक्खवे, भिक्खू दिवसे निक्खन्ते रत्तिया पत्तिगताय’ इति पटिसञ्चिव्वसति — ‘बहुका खो मे पच्चया मरणस्स — अहि वा म डसेय्य, विच्छिक्को वा म डसेय्य, सत्तपदी वा म डसेय्य, तेन मे अस्स कालङ्कुरिया सो ममस्स अन्तरायो । उपवसलित्वा वा पपत्तेय्य, भत्त वा मे भुत्त व्यापज्जेय्य, पित्त वा मे कुप्पेय्य, सेम्ह वा मे कुप्पेय्य, सत्थरा वा मे वाता कुप्पेय्य, तेन मे अस्स वालङ्कुरिया सो ममस्स अन्तरायो’ ति । तेन, भिक्खवे, भिक्खुना इति पटिसञ्चिव्वसतव्व — ‘अत्थि नु गो मे पापवा अकुसला घम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति काल वरोत्तस्म अन्तरायाया’ ति ।

H 271

R 307

४. "सचे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेवसमानो एवं जानाति —
 'अत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति कालं करो-
 न्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसंयेव पापकानं
 अकुसलानं धम्मानं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो
 च उस्सोब्धी च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्जं च करणीयं' । 5
 सेय्यथापि, भिक्खवे, आदित्तवेलो वा आदित्तसीसो वा तस्सेव चेलस्स
 वा सीसस्स वा निव्वापनाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च
 उस्सोब्धिं च अप्पटिवानिं च सति च सम्पजञ्जं च करेय्य;
 एवमेव खो, भिक्खवे, तेन भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मानं
 पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी च 10
 अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्जं च करणीयं ।

५. "सचे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेवसमानो एवं जानाति —
 'नत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति कालं
 करोन्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेनेव पीति-
 पामोज्जेन विहातव्यं अहोरत्तानुसिक्खिना कुसलेसु धम्मेसु । 15

६. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु रत्तिया निक्खन्ताय दिवसे
 पतिगते^१ इति पटिसञ्चिपल्लति — 'बहुका खो मे पच्चया मरणस्स — अहि
 वा मं डंसेय्य, विच्छिको वा मं डंसेय्य, सतपदी वा मं डंसेय्य; तेन मे अस्स
 कालङ्कुरिया सो ममस्स अन्तरायो । उपक्खलित्वा वा पपतेय्यं, भत्तं
 वा मे भुत्तं व्यापज्जेय्य, पित्तं वा मे कुप्पेय्य, सेम्हं वा मे कुप्पेय्य, सत्यका 20
 वा मे वाता^२ कुप्पेय्यु; तेन मे अस्स कालङ्कुरिया सो ममस्स अन्तरायो'
 ति । तेन, भिक्खवे, भिक्खुना इति पटिसञ्चिकिउतव्यं — 'अत्थि नु
 गो मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु दिवा कालं करोन्तस्स
 अन्तरायाया' ति ।

७. "सचे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेवसमानो एवं जानाति — 25 D 272
 'अत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु^३ दिवा कालं
 करोन्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसंयेव^४ पापकानं
 अकुसलानं धम्मानं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो
 च उस्सोब्धी च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्जं च करणीयं ।

१ पतिगते — गी० । २ विच्छिको — गी०, विच्छिको — ग्या०, रो० । ३ अस्सु,
 गी०, अस्सु अस्सु । ४ उस्सं — ग्या० । ५ उस्सुवेव — ग्या० ।

सेव्यथापि, भिक्षवे, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा निब्बापनाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च उस्सोब्धिं च अप्पाटिवानिं च सति च सम्पजञ्जं च करेय्य, एयमेव खो, भिक्षवे, तेन भिक्षुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी च अप्पाटिवानी च सति च सम्पजञ्जं च करणीयं ।

८. "सचे पन, भिक्षवे, भिक्षु पच्चवेवखमानो एवं जानाति - 'नत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु दिवा कालं करोन्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्षवे, भिक्षुना तेनेव पीतिपामोज्जेन विहातव्व अहोरत्तानुसिक्खिना वृत्तनेसु धम्मेसु । एवं भायिता खो, भिक्षवे, मरणस्सति एवं बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमत्तो-गघा अमत्तपरियोसाना" ति ।

सारणीयवगो^२ दुत्तिमो ।

तत्सुहानं

द्वे सारणी^१ निसारणीय^४, भद्रकं अनुत्तपियं^५ ।
नकुल^६ सोप्पमच्छा च^७, द्वे^८ होन्ति मरणस्सती ति^९ ।

३. अनुत्तरियवगो

१ सामकमुत्तं

१ एकं समय भगवा सक्केसु विहरति सामगामके पोक्ख-रणिाय । अथ खो अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्त-वग्गा केवलकप्प पोक्खरणिय ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त अट्ठासि । एकमन्तं ठिता खो सा देवता भगवन्त एतदवोच -

१ च खो - स्या० ।

२-३ सारणीया वेत्त - सी०, स्या०, रो० । ४ अनुत्तपिय - रो० । ५-६ नकुल कुत्तना मत्त - सी०, स्या०, नकुल मत्त द्वे च - रो० । ७-८ मरणस्सतिना दत्ताति - सी०, स्या०, होन्ति मरणस्सतिना वा ति - रो० ।

२. “तयोमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति । कतमे तयो ? कम्मरामता, भस्सरामता, निहारामसा — इमे खो, भन्ते, तयो धम्मा भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ती” ति ।

३. इदमवोच सा देवता । समनुञ्जो सत्था अहोसि । अथ खो सा देवता “समनुञ्जो मे सत्था” ति भगवन्तं अभिवादेत्वा पदविसर्पणं कत्वा तत्पेवन्तरधायि । 5

४. अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि — “इमं, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं पोक्खरणिंयं ओभासेत्वा येनाहं तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता खो, भिक्खवे, सा देवता मं एतदवोच — ‘तयोमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति । कतमे तयो ? कम्मरामता, भस्सरामता, निहारामता — इमे खो, भन्ते, तयो धम्मा भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ती’ ति । इदमवोच, भिक्खवे, सा देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदविसर्पणं कत्वा तत्पेवन्तरधायि । तेसं वो, भिक्खवे, अलाभा तेसं दुल्लढं, ये वो देवता पि जानन्ति कुसलेहि धम्मेहि परिहायमाने” 15

५. “अपरे पि, भिक्खवे, तयो परिहानिये धम्मे देसेस्सामि । तं सुणाय, साधुकं मगसि करोथ; भासिस्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

६. “कतमे च, भिक्खवे, तयो परिहानिया धम्मा ? सङ्गणिका- 20 R 310
रामता, दोयच्चस्सता, पापमित्ता — इमे खो, भिक्खवे, तयो परिहानिया धम्मा ।

७. “ये हि केचि, भिक्खवे, अतीतमद्दान परिहायिसु कुसलेहि धम्मेहि, सव्वेते इमेहेव छहि धम्मेहि परिहायिसु कुसलेहि धम्मेहि । ये पि हि केचि, भिक्खवे, अनागतमद्दान परिहायिस्सन्ति कुसलेहि धम्मेहि, सव्वेते इमेहेव छहि धम्मेहि परिहायिस्सन्ति कुसलेहि धम्मेहि । ये पि हि केचि, भिक्खवे, एतरहि परिहायन्ति कुसलेहि धम्मेहि, सव्वेते इमेहेव छहि धम्मेहि परिहायन्ति कुसलेहि धम्मेहि” ति । 25

॥ 274

२ अपरिहानियसुत्तं

- १ “छयिमे, भिक्खवे, अपरिहानिये धम्मे देसेस्सामि, त सुणाय पे० कतमे च, भिक्खवे, छ अपरिहानिया धम्मा ? न कम्म-
रामता, न भस्सरामता, न निहारामता, न सज्जणिकारामता, सोवच-
स्सता, कल्याणमित्तता — इमे खो, भिक्खवे, छ अपरिहानिया धम्मा ।
- २ “ये हि केचि, भिक्खवे, अतीतमद्वान न परिहायिसु कुसलेहि धम्मेहि, सव्वेते इमेहेव छहि धम्मेहि न परिहायिसु कुसलेहि धम्मेहि ।
ये पि हि केचि, भिक्खवे, अनानतमद्वान न परिहायिस्सन्ति कुसलेहि धम्मेहि, सव्वेते इमेहेव छहि धम्मेहि न परिहायिस्सन्ति कुसलेहि धम्मेहि ।
ये पि हि केचि, भिक्खवे, एतरहि न परिहायन्ति कुसलेहि धम्मेहि, सव्वेते इमेहेव छहि धम्मेहि न परिहायन्ति कुसलेहि धम्मेहि ।
ये पि हि केचि, भिक्खवे, एतरहि न परिहायन्ति कुसलेहि धम्मेहि, सव्वेते इमेहेव छहि धम्मेहि न परिहायन्ति कुसलेहि धम्मेहि” ति ।

३ भयसुत्त

- १ “भय’ ति, भिक्खवे, कामानमेत अधिवचन, ‘दुक्ख’ ति, भिक्खवे, कामानमेत अधिवचन, ‘रोगो’ ति, भिक्खवे, कामानमेत अधिवचन, ‘गण्डो’ ति, भिक्खवे, कामानमेत अधिवचन, ‘सज्जो’ ति, भिक्खवे, कामानमेत अधिवचन, ‘पच्छो’ ति, भिक्खवे, कामानमेत अधिवचन ।

- २ “कस्मा च, भिक्खवे, ‘भय’ ति कामानमेत अधिवचन ? कामरागरत्ताय, भिक्खवे, छन्दरागविनिबद्धो दिट्ठधम्मिका पि भया न परिमुच्चति, सम्परायिका पि भया न परिमुच्चति, तस्मा ‘भय’ ति कामानमेत अधिवचन । कस्मा च, भिक्खवे, दुक्ख ति पे० रोगो ति गण्डो ति सज्जो ति पच्छो पि कामानमेत अधिवचन ? कामरागरत्ताय, भिक्खवे, छन्दरागविनिबद्धो दिट्ठधम्मिका पि पद्धा न परिमुच्चति, सम्परायिका पि पच्छा न परिमुच्चति, तस्मा ‘पच्छो’ ति कामानमेत अधिवचन ति ।

- ३ “भय दुक्ख’ रोगो गण्डो, सज्जो पच्छो च उभय ।
एते कामा पवुच्चन्ति, यत्थ सत्तो पुत्थुज्जनो ॥

“उपादाने भय दिस्वा, जातिमरणसम्भवे ।
 अनुपादा विमुच्चन्ति, जातिमरणसङ्ख्ये ॥
 “ते खेमप्पत्ता सुखिनो, दिट्ठधम्माभिनिव्वुता ।
 सव्ववेरमयातीता, सव्वदुक्ख उपच्चगु” ति ॥

४ हिमवन्तसुत्तं

१ “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु हिमवन्त ५
 पव्वतराज पदालेय्य, को पन वादो छवाय अविज्जाय । कतमेहि छहि ?
 इध, भिक्खवे, भिक्खु समाधिस्स समापत्तिकुसलो होति, समाधिस्स
 ठितिकुसलो होति, समाधिरस बुद्धानकुसलो होति, समाधिस्स कल्लित-
 कुसलो होति, समाधिस्स गोचरकुसलो होति, समाधिस्स अभिनीहार-
 कुसलो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु 10 R 312
 हिमवन्त पव्वतराज पदालेय्य, को पन वादो छवाय अविज्जाया” ति ।

५ अनुस्सत्तिट्ठानसुत्तं

१ “छयिमानि, भिक्खवे, अनुस्सत्तिट्ठानानि । नतमानि छ ?
 इध, भिक्खवे, अरियसावको तथागत अनुस्सरति — ‘इति पि सो भगवा
 पे० सत्था देवमनुस्सान बुद्धो भगवा’ ति । अस्मि, भिक्खवे, समये
 अरियसावको तथागत अनुस्सरति, नेवस्स तस्मि समये रागपरियुद्धित 15
 चित्त होति, न दोसपरियुद्धित चित्त होति, न मोहपरियुद्धित चित्त होति,
 उजुगतमेवस्स तस्मि समये चित्त होति, निक्खन्त भुत्त बुद्धित नेधम्हा ।
 ‘मैथो’ ति सो, भिक्खवे, पञ्चध्मेत कामगुणान अविचन । इद पि
 यो, भिक्खवे, आग्मण करित्वा एवमिधेक्कं सत्ता विमुज्जन्ति ।

२ “पुन च पर, भिक्खवे, अरियसावको धम्म अनुस्सरति — 20
 ‘आययातो भगवता धम्मो पे० पच्चत्त वेदितव्वो विञ्जूही’ ति ।
 अस्मि, भिक्खवे, समये अरियसावको धम्म अनुस्सरति, नेवस्स तस्मि
 समये रागपरियुद्धित चित्त होति, न दोसपरियुद्धित चित्त होति, न मोह-
 परियुद्धित चित्त होति, उजुगतमेवस्स तस्मि समये चित्त होति,

निवसन्त मुत्त वुद्धित गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, भिक्खवे, पञ्चभेत्त कामगुणान् अधिवचन । इदं पि खो, भिक्खवे, आरम्भणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुज्झन्ति ।

- ३ "पुन च पर, भिक्खवे, अरियसावको सङ्घं अनुस्सरति -
 ५ 'सुण्णट्ठिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो पे० अनुत्तरं पुञ्जवस्सेत्तं लोकस्सा'
 ति । यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको सङ्घं अनुस्सरति, नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति,
 न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति, उज्जुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति,
 निवसन्त मुत्त वुद्धित गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, भिक्खवे, पञ्चभेत्त
 १० कामगुणान् अधिवचन । इदं पि खो, भिक्खवे, आरम्भणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुज्झन्ति ।

- ४ "पुन च पर, भिक्खवे, अरियसावको अत्तनो सीलानि
 अनुस्सरति अखण्डानि अच्छिद्धानि पे० समाधिसवत्तनिकानि । यस्मिं,
 भिक्खवे, समये अरियसावको सीलं अनुस्सरति, नेवस्स तस्मिं समये
 १५ रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरि-
 युद्धितं चित्तं होति, उज्जुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति, निवसन्त
 मुत्त वुद्धित गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, भिक्खवे, पञ्चभेत्त कामगुणान्
 अधिवचन । इदं पि खो, भिक्खवे, आरम्भणं करित्वा एवमिधेकच्चे
 सत्ता विसुज्झन्ति ।

- ५ "पुन च पर, भिक्खवे, अरियसावको अत्तनो चागं अनु-
 २० स्तरति - 'लाभा वत्तं मे । सुलढं वत्तं मे पे० याचयोगो दान-
 सविभागस्सो' ति । यस्मिं पे० एवमिधेकच्चे सत्ता विसुज्झन्ति ।

- ६ "पुन च पर, भिक्खवे, अरियसावको देवतां अनुस्सरति -
 'सन्ति देवा चातुमहाराजिका, सन्ति देवा तार्वतिसा, सन्ति देवा यामा,
 २५ सन्ति देवा तुसित्ता, सन्ति देवा निम्मानरत्तिनो, सन्ति देवा परनिम्मित-
 वरायत्तिनो, सन्ति देवा ब्रह्माकायिका, सन्ति देवा तत्तुत्तरि । यथाएपाय
 गद्धाय गमन्नागता ता देवता इतो चुत्ता तत्थ उपपन्ना, मय्हं पि तथाएपा
 गद्धा सविज्जति । यथान् पेन सीलेन सुतेन चागेन पञ्जाय
 गमन्नागता ता देवता इतो चुत्ता तत्थ उपपन्ना, मय्हं पि तथाएपा पञ्जा
 ३० सविज्जती' ति ।

७ “यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको अतनो च तास च देवतान सद्ध च सील च सुत च चाग च पञ्ज च अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुद्धित चित्तं होति, न दोसपरियुद्धित चित्तं होति, न मोहपरियुद्धित चित्तं होति, उज्जुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति, निक्खन्तं मुत्तं वुद्धितं गेधम्हा । ‘गेधो’ ति खो, भिक्खवे, पञ्चनेत काम- गुणान अधिवचन । इदं पि खो, भिक्खवे, आरम्भणं करित्वा एवमिधे- कच्चे सत्ता विसुज्झन्ति । इमानि खो, भिक्खवे, छ अनुस्सतिट्ठानानी” ति ।

६ महाकञ्चानसुत

१ तत्र खो आयस्मा महाकञ्चानो भिवरू आमन्तेसि — “आवुसो भिक्खवे” ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो महा- 10 कञ्चानस्स पच्चस्सोसु । आयस्मा महाकञ्चानो एतदवोच —

२ “अच्छरिय, आवुसो, अन्मुत, आवुसो । यावञ्चिद तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन सम्बाधे ओकासाधिगमो अनुबुद्धो सत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिवकमायं दुवल्लोमनस्सानं अत्यल्लमायं जायस्स अधिगमायं निव्वानस्स सच्छिंकरियाय, यदिद 15 छ अनुस्सतिट्ठानानि । कतमानि छ ? इधावुसो, अरियसावको तथागतं अनुस्सरति — ‘इति पि सो भगवा पे० सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा’ ति । यस्मिं, आवुसो, समये अरियसावको तथागतं अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति, उज्जुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं 20 होति, निक्खन्तं मुत्तं वुद्धितं गेधम्हा । ‘गेधो’ ति खो, आवुसो, पञ्चनेत कामगुणानं अधिवचन । स खो सो, आवुसो, अरियसावको सत्तसो आरागममेनं वेतसा विहरति विपुल्लेन महमातेन अप्पमाणेन अवेगेन अघ्यापणेन । इदं पि खो, आवुसो, आरम्भणं करित्वा एवमिधेयच्चे गत्ता विसुद्धिधम्मा भवन्ति । 25

३ “पुन च पर, आवुसो, अरियमावको धम्मं अनुस्सरति — ‘मातातो भगवता धम्मो पे० पच्चत्तं वेदितं वो विज्जूही’ ति ।

यस्मिं, आवुसो, समये अरियसावको घम्मा अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं
समये रागपरियुद्धित चित्तं होति, न दोसपरियुद्धित चित्तं होति,
न मोहपरियुद्धित चित्तं होति, उज्जुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति,
निक्खन्तं मुत्तं वुद्धितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, आवुसो, पञ्चत्तेतं काम-
गुणान् अधिवचन । स खो सो, आवुसो, अरियसावको सव्वसो आकास-
समेन चेतसा विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अव्वरेण अव्व्या-
पज्जेन । इदं पि खो, आवुसो, आरम्भणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता
विमुद्धिधम्मा भवन्ति ।

४ "पुन च पर, आवुसो, अरियसावको सङ्घं अनुस्सरति -
'सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो पे० अनुत्तरपुञ्जावस्येत लोकस्सा'
ति । यस्मिं, आवुसो, समये अरियसावको सङ्घं अनुस्सरति नेवस्स
तस्मिं समये रागपरियुद्धित चित्तं होति, न दोसपरियुद्धित चित्तं होति,
न मोहपरियुद्धित चित्तं होति, उज्जुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति,
निक्खन्तं मुत्तं वुद्धितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, आवुसो, पञ्चत्तेतं काम-
गुणान् अधिवचन । स खो सो, आवुसो, अरियसावको सव्वसो आकास-
समेन चेतसा विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अव्वरेण अव्व्या-
पज्जेन । इदं पि खो, आवुसो, आरम्भणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता
विमुद्धिधम्मा भवन्ति ।

५ "पुन च पर, आवुसो, अरियसावको अत्तनो सीलानि अनु-
स्सरति असण्डानि पे० समाधिसवत्तनिकानि । यस्मिं, आवुसो,
समये अरियसावको अत्तनो सीलं अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं समये राग-
परियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं
चित्तं होति, उज्जुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति, निक्खन्तं मुत्तं
वुद्धितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, आवुसो, पञ्चत्तेतं कामगुणान् अधि-
वचन । स खो सो, आवुसो, अरियसावको सव्वसो आकाससमेन चेतसा
विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अव्वरेण अव्व्यापज्जेन । इदं पि
खो, आवुसो, आरम्भणं करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विमुद्धिधम्मा
भवन्ति ।

६ "पुन च पर, आवुसो, अरियसावको अत्तनो चागं अनुस्-
रति - 'ताभा वत्त मे, मलदं उत्त मे पे० याचमोयो दानसविभागरत्तं'

ति । यस्मिं, आवुसो, समये अरियसावको अत्तनो' चाग अनुस्सरति
 नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुद्धित चित्तं होति, न दोसपरियुद्धित चित्तं
 होति, न मोहपरियुद्धित चित्तं होति, उज्जुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं
 होति, निपल्लन्तं मुत्तं बुद्धितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो आवुसो पञ्चनेत
 कामगुणान् अधिवचन । स खो सो, आवुसो, अरियसावको सव्वसो 5
 आकाससमेन चेतसा विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अव्वेरेन
 अव्यापज्जेन । इदं पि खो, आवुसो, आरम्भणं करित्वा एवमिधेवच्चे
 सत्ता विसुद्धिधम्मा भवन्ति ।

B 279

७ "पुनं च पर, आवुसो, अरियसावको देवता अनुस्सरति —
 'सन्ति देवा चातुमहाराजिवा, सन्ति देवा पे० ततुत्तरि' । यथाट्पाय 10
 सद्धाय समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ उपपन्ना, मय्हं पि तथाट्पा
 सद्धा सविज्जति । यथाट्पेन सीलेन सुतेन चायेन पञ्जाय
 समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ उपपन्ना, मय्हं पि तथाट्पा पञ्जा
 सविज्जती' ति । यस्मिं, आवुसो, समये अरियसावको अत्तनो च तासं
 च देवतान् सद्धं च सीलं च सुतं च चागं च पञ्जं च अनुस्सरति नेवस्स 15
 तस्मिं समये रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति,
 न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति, उज्जुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति,
 निपल्लन्तं मुत्तं बुद्धितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, आवुसो, पञ्चनेत
 कामगुणान् अधिवचन । स गो सो, आवुसो, अरियसावको सव्वसो
 आकाससमेन चेतसा विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अव्वेरेन 20
 अव्यापज्जेन । इदं पि गो, आवुसो, आरम्भणं करित्वा एवमिधेवच्चे
 सत्ता विसुद्धिधम्मा भवन्ति ।

R 317

८ "अच्छिन्निय, आवुसो अब्भुत, आवुसो । यावज्जिदं तेन
 भगवता जानता पप्पसता अट्ठता मम्मसम्भुद्धेन सम्वाधे ओवाणाधिगमो
 आवुसो गत्तान् विन्दुद्धिया गोत्तपग्गिदेवान् ममतिपगमाय दुक्कसदोमनस्सान् 25
 अप्पत्तमाय आरम्भं अधिगमाय निजानम्भं मच्छिन्निय्याय, यदिदं
 ए' पान्नातिट्ठागतो' ति ।

25

७ पठमसमयमुत्तं

१ अथ खो अञ्जातरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्गमि,
उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त
निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच -

“कति नु खो, भन्ते समया मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय
५ उपसङ्गमितु” ति ?

२ “छयिमे, भिक्खु, समया मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय
उपसङ्गमितु । कतमे छ ? इध, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु कामराग-
परियुद्धितेन चेतसा विहरति कामरागपरेतेन, उप्पन्नस्स च कामरागस्स
निस्सरण यथाभूत नप्पजानाति तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु
१० उपसङ्गमित्वा एवमस्स वचनीयो - ‘अहं खो, आवुसो, कामरागपरि-
युद्धितेन चेतसा विहरामि कामरागपरेतेन, उप्पन्नस्स च कामरागस्स
निस्सरण यथाभूत नप्पजानामि । साधु वत्त मे आयस्सा कामरागस्स
पहानाय धम्म देसेतू’ ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु कामरागस्स
पहानाय धम्म देसेति । अथ, भिक्खु, पठमो समयो मनोभावनीयस्स
१५ भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमितु ।

३ “पुन च पर, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु व्यापादपरियुद्धितेन
चेतसा विहरति व्यापादपरेतेन, उप्पन्नस्स च व्यापादस्स निस्सरण
यथाभूत नप्पजानाति तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्गमित्वा
एवमस्स वचनीयो - ‘अहं खो, आवुसो, व्यापादपरियुद्धितेन चेतसा
२० विहरामि व्यापादपरेतेन, उप्पन्नस्स च व्यापादस्स निस्सरण यथाभूत
नप्पजानामि । साधु वत्त मे आयस्सा व्यापादस्स पहानाय धम्म देसेतू’
ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु व्यापादस्स पहानाय धम्म देसेति ।
अथ, भिक्खु, दुतियो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय
उपसङ्गमितु ।

४ “पुन च पर, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु धीनमिद्वपरि-
युद्धितेन चेतसा विहरति धीनमिद्वपरेतेन, उप्पन्नस्स च धीनमिद्वस्स
निस्सरण यथाभूत नप्पजानाति तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु
उपसङ्गमित्वा एवमस्स वचनीयो - ‘अहं खो, आवुसो, धीनमिद्वपरि-
युद्धितेन चेतसा विहरामि धीनमिद्वपरेतेन, उप्पन्नस्स च धीनमिद्वस्स

पहानाय धम्म देसेतू' ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु चीनमिदस्स पहानाय धम्म देसेति । अय, भिक्खु, तणियो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमितु ।

५ "पुन च पर, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु उद्धच्चकुक्कुच्च-परियुद्धितेन चेतसा विहरति उद्धच्चकुक्कुच्चपरेतेन, उप्पन्नस्स च उद्धच्च-कुक्कुच्चस्स निस्सरण यथाभूत नप्पजानाति तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्गमित्वा एवमस्स वचनीयो — 'अहं खो, आवुसो, उद्धच्च-कुक्कुच्चपरियुद्धितेन चेतसा विहरामि उद्धच्चकुक्कुच्चपरेतेन, उप्पन्नस्स च उद्धच्चकुक्कुच्चस्स निस्सरण यथाभूत नप्पजानामि । साधु वत मे आयस्मा उद्धच्चकुक्कुच्चस्स पहानाय धम्म देसेतू' ति । तस्स मनो-भावनीयो भिक्खु उद्धच्चकुक्कुच्चस्स पहानाय धम्म देसेति । अय, भिक्खु, चतुत्थो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमितु ।

६ "पुन च पर, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु विचिकिच्छाप-रियुद्धितेन चेतसा विहरति विचिकिच्छापरेतेन, उप्पन्नाय च विचिकिच्छाय निस्सरण यथाभूत नप्पजानाति तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्गमित्वा एवमस्स वचनीयो — 'अहं', आवुसो, विचिकिच्छाप-रियुद्धितेन चेतसा विहरामि विचिकिच्छापरेतेन, उप्पन्नाय च विचिकिच्छाय निस्सरण यथाभूत नप्पजानामि । साधु वत मे आयस्मा विचिकिच्छाय पहानाय धम्म देसेतू' ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु विचिकिच्छाय पहानाय धम्म देसेति । अय, भिक्खु, पञ्चमो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमितु ।

७ "पुन च पर, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु य निमित्त आगम्म य निमित्त मनसिपरोतो अनन्तरा आसवान खयो होति त निमित्त नप्प-जानाति' तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्गमित्वा एवमस्स वचनीयो — 'अहं खो, आवुसो, य निमित्त आगम्म य निमित्त मनसि-परोतो अनन्तरा आसवान खयो होति, त निमित्त नप्पजानामि । साधु वत मे आयस्मा आसवान खयाय धम्म देसेतू' ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु आमवान खयाय धम्म देसेति । अय, भिक्खु, छट्ठो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमितु । इमे खो, भिक्खु, एवमपि मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमितु" ति ।

८. दुतियत्तगयसुत्तं

१. एकं समयं सम्बहृत्ता धेग भिक्खु वाराणसियं विहरन्ति, इसिपतने गिगदाये । अयं सो तेसं धेरानं भिक्खुनं पच्छाभत्तं पिण्डपात-
पटिक्कन्तानं मण्डलमाळे^१ सन्निसिघानं सन्नपितितानं अयमन्तराकथा
उदपादि - “को नु सो, आवुसो, समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो
५ दस्सनाय उपसङ्गमितुं” ति ?

२. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु धेरे भिक्खु एतदवोच - “यस्मि,
आवुसो, सगये मनोभावनीयो भिक्खु पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो
पादे पक्खालेत्वा निसिघो होति पल्लङ्गं आभुजित्वा उज्जुं कायं पणिघाय
परिमुखं सति उपट्ठपेत्वा, सो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय
१० उपसङ्गमितुं” ति ।

३. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु तं भिक्खुं एतदवोच - “न खो,
आवुसो, सो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्ग-
मितुं । यस्मि, आवुसो, समये मनोभावनीयो भिक्खु पच्छाभत्तं पिण्ड-
पातपटिक्कन्तो पादे पक्खालेत्वा निसिघो होति पल्लङ्गं आभुजित्वा
१५ उज्जुं कायं पणिघाय परिमुखं सति उपट्ठपेत्वा, चारित्तकिलमयो पित्तं
तस्मि समये अप्पटिप्पस्सढो होति, भत्तकिलमयो पित्तं तस्मि समये
अप्पटिप्पस्सढो होति । तस्मा सो असमयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो
दस्सनाय उपसङ्गमितुं । यस्मि, आवुसो, समये मनोभावनीयो भिक्खु
सायन्हुसमयं पटिसल्लाना वुट्ठितो विहारपच्छायाय^२ निसिघो होति
२० पल्लङ्गं आभुजित्वा उज्जुं कायं पणिघाय परिमुखं सति उपट्ठपेत्वा, सो
समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमितुं” ति ।

४. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु तं भिक्खुं एतदवोच - “न खो,
आवुसो, सो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमितुं ।
यस्मि, आवुसो, समये मनोभावनीयो भिक्खु सायन्हुसमयं पटिसल्लाना
२५ वुट्ठितो विहारपच्छायाय निसिघो होति पल्लङ्गं आभुजित्वा उज्जुं
कायं पणिघाय परिमुखं सति उपट्ठपेत्वा, यदेवस्स दिवा समाधिनिमित्तं
मनसिकत्तं होति तदेवस्स तस्मि समये समुदाचरति । तस्मा सो असमयो
मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमितुं । यस्मि, आवुसो,

१ मण्डलमाळे - सी०, रो० । २-२ समयो - छी०, स्या० । ३ विहारपच्छा-
याय - सी० ।

समये मनोभावनीयो भिक्षु रत्तिया पच्चूससमयं पच्चुद्वाय निसिन्नो
होति पल्लङ्गं आभुजित्वा उज्जुं कायं पणिवाय परिमुत्तं सति
उपट्टपेत्वा, सो समयो मनोभावनीयस्स भिक्षुनो दस्सनाय उप-
सङ्गमित्तु” ति ।

५. एवं वृत्ते अञ्जतरौ भिक्षु तं भिक्षुं एतदवोच — “न खो, 5
आवुसो, सो समयो मनोभावनीयस्स भिक्षुनो दस्सनाय उपसङ्गमित्तु ।
यस्मिं, आवुसो, समये मनोभावनीयो भिक्षु रत्तिया पच्चूससमयं
पच्चुद्वाय निसिन्नो होति पल्लङ्गं आभुजित्वा उज्जुं कायं पणिवाय
परिमुत्तं सति उपट्टपेत्वा, ओजट्ठायस्स तस्मिं समये कायो होति फासुस्स’
होति बुद्धानं सासनं मनसि कातुं । तस्मा सो असमयो’ मनोभावनीयस्स 10
भिक्षुनो दस्सनाय उपसङ्गमित्तु” ति ।

६. एवं वृत्ते आयस्मा महाकच्चानो थेरे भिक्षू एतदवोच —
“सम्मुत्ता मेतं, आवुसो, भगवतो सुतं सम्मुत्ता पटिगहितं — ‘छयिमे,
भिक्षु, समया मनोभावनीयस्स भिक्षुनो दस्सनाय उपसङ्गमित्तु ।
कतमे छ ? इध, भिन्नु, यस्मिं समये भिक्षु कामरागपरियुद्धितेन 15
चेतसा विहरति कामरागपरितेन, उप्पन्नस्स च कामरागस्स निस्सरणं
यथाभूतं नप्पजानाति, तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्षु उपसङ्गमित्वा
एवमस्स वचनीयो — अहं खो, आवुसो, कामरागपरियुद्धितेन चेतसा
विहरामि कामरागपरितेन, उप्पन्नस्स च कामरागस्स निस्सरणं यथाभूतं
नप्पजानामि । साधु वत मे आयस्मा कामरागस्स पहानाय धम्मं 20 R. 322
देनेत्तु’ ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्षु कामरागस्स पहानाय धम्मं
देनेति । अयं भिक्षु पठमो समयो मनोभावनीयस्स भिक्षुनो दस्सनाय
उपसङ्गमित्तु ।

७ ‘पुन च पर, भिक्षु, यस्मिं समये भिक्षु आपादपरि-
युद्धितेन चेतसा विहरति पे० चीनमिद्धपरियुद्धितेन चेतसा विहरति 25
... उद्धन्नुपुच्छपरियुद्धितेन चेतसा विहरति विचिक्खिच्चापरि-
युद्धितेन चेतसा विहरति ... यं निमित्तं आगम्य य निमित्तं भनगिदरोतो
अनन्तरा आनयान मयो होति, न निमित्तं न जानाति न पस्सति, तस्मिं
समये मनोभावनीयो भिक्षु उपसङ्गमित्वा एवमस्स वचनीयो — अहं
खो, आवुसो, य निमित्तं आगम्य य निमित्तं भनगिदरोतो अनन्तरा 30 R. 274

१ आगम्य - आ० । २ समयो - गो०, एवा० ।

आसवान खयो होति त निमित्त न जानामि न पस्सामि । साधु वत्त मे आयस्मा आसवान खयाय धम्म देसेत्तुं ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु आसवान खयाय धम्म देसेनि । अय, भिक्खु, छट्ठो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमितुं ।

- 5 ८ “सम्मुखा मेत्त, आवुसो, भगवतो सुत्त सम्मुखा पटिगहित – ‘इमे खो, भिक्खु, छ समया मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमितुं’ ति ।

६ उदायीसुत्तं

- १ अथ खो भगवा आयस्मन्त उदायि आमन्तेसि – “कति नु खो, उदायि, अनुस्सत्तिट्ठानानी” ति ? एव वुत्ते आयस्मा उदायी^१ तुण्ही
10 अहोसि । दुत्तिय पि खो भगवा आयस्मन्त उदायि आमन्तेसि – “कति नु खो, उदायि, अनुस्सत्तिट्ठानानी” ति ? दुत्तिय^२ पि खो^३ आयस्मा उदायी तुण्ही अहोसि । तत्तिय पि खो भगवा आयस्मन्त उदायि आमन्तेसि – “कति नु खो, उदायि, अनुस्सत्तिट्ठानानी” ति ? तत्तिय पि खो आयस्मा उदायी तुण्ही अहोसि ।

- 10 २ अथ खो आयस्मा आनन्दो आयस्मन्त उदायि एतववोच – “सत्था त, आवुसो उदायि, आमन्तेसी” ति ?

R 323

- “सुणोमह^४, आवुसो आनन्द, भगवतो । इध, भन्ते, भिक्खु अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरति – सेय्यथीद एक पि जातिं द्वे पि जातियो पे० । इति साकार सउद्देस अनेकविहित पुब्बेनिवास
20 अनुस्सरति । इद, भन्ते, अनुस्सत्तिट्ठान^५” ति ।

- ३ अथ खो भगवा आयस्मन्त आनन्द आमन्तेसि – “अञ्जासि खो अह, आनन्द – ‘नेवाय उदायी भोषपुरिसो अधिचित्त अनुयुत्तो विहरती’ ति । कति नु खो, आनन्द, अनुस्सत्तिट्ठानानी” ति ?

- ४ “पञ्च, भन्ते, अनुस्सत्तिट्ठानानि । कतमानि पञ्च ? इध,
25 भन्ते, भिक्खु विविच्चेव कामेहि पे० तत्तिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । इद, भन्ते, अनुस्सत्तिट्ठान एव भावित एव बहुलीकत दिट्ठ-धम्मसुखविहाय सबत्तति ।

१ उदायि – स्या०, रो० । २-२ एव वुत्ते – स्या० । ३ आमन्तेसी – सी० स्या०, रो० । ४ गुणामह – सी०, स्या० रो० । ५ अनुस्सत्तिट्ठाना – रो० ।

५. “पुन च परं, भन्ते, भिक्खु आलोकसञ्जं मनसि करोति, दिवा सञ्जं अधिद्वति, यथा दिवा तथा रत्ति, यथा रत्ति तथा दिवा; इति विदटेन चेतसा अपरियोनद्धेन सण्णभासं चित्तं भावेति । इदं, भन्ते, अनुस्मतिद्वानं एवं भावितं एवं बहुलीकृतं जाणदस्सनप्पटि-लाभाय संवत्तति । -

B. 285

5

६. “पुन च परं, भन्ते, भिक्खु इममेव कायं उद्धं पादतला ग्रधो केसमत्यका तच्चपरियन्तं पूर नानप्पकारस्स असुचिनो पञ्चवेयसति - ‘अतिय इमस्मि काये केसा लोमा नखा दन्ता तचो मंसं न्हार’ अट्ठि अट्ठिमिज्जं वक्कं हृदयं यकन किलोमकं पिहकं पप्फासं अन्तं अन्तगुणं उदरियं करीसं पिन सेम्हं पुव्वो लोहितं सेदो मेदो अस्सु वसा खेज्जो^१ सिद्धाणिका^२ लसिका मुत्त^३ ति । इदं, भन्ते, अनुस्मतिद्वानं एवं भावितं एवं बहुलीकृतं कामरागप्पहानाय^४ संवत्तति ।

B

७. “पुन च परं, भन्ते, भिक्खु सेय्यथापि पस्सेय्य सरीरं सीव-थिकाय छद्दितं^५ एकाहमत वा द्वीहमतं वा तीहमतं वा उदुमातकं विनी-लकं विपुव्वकजातं, सो इममेव कायं एवं उपसंहरति - ‘अयं पि खो कायो एवधम्मो एवंभावी एवअनतीतो’ ति ।

R. 324

B

८. “सेय्यथापि^६ वा पन पस्सेय्य सरीरं सीवथिकाय छद्दितं वाकेहि वा राज्जमानं कुललेहि वा खज्जमानं गिज्जेहि वा खज्जमानं गुनलेहि^७ वा खज्जमानं सिद्धालेहि^८ वा खज्जमानं विविघेहि वा पाणक-जातेहि गज्जमानं, सो इममेव काय एव उपसंहरति - ‘अयं पि खो कायो एवधम्मो एवंभावी एवअनतीतो’ ति ।

20

९. “सेय्यथापि वा पन पस्सेय्य सरीरं सीवथिकाय छद्दितं अट्ठिकगाल्लिक ममंमलोहित न्हारुसम्वन्ध पे० अट्ठिकवल्हल्लिक निम्मंगलोहितमकिन्त न्हारुसम्वन्ध अट्ठिवसल्लिक अपगतमरालोहित न्हारुसम्वन्ध । अट्ठिकानि अपगतसम्वन्धानि दिसाविदसाविपिच्छानि^९, अज्जेन हत्थट्ठिकं अज्जेन पादट्ठिव अज्जेन जह्णट्ठिक अज्जेन

23

१ गज्जमान - ग्या० । २ न्हार - गी०, न्हार - स्या०, रो० । ३ सेतो - गी०, सेतो, रो० । ४ सिद्धाणिका - गी० । ५ वानराज्य पल्लवान - ग्या०, रो० वान-राज्य पल्लवान - गी० । ६ छद्दित - म० । ७ एह धवती - गी० । ८ खज्जमान - ग्या० । ९ दृष्टानि - गी०, दृष्टानि - स्या०, दृष्टानि - १० । १० ति विद - गी०, ति । ११ ति विद - गी०, ति ।

D 206

ऊर्ध्वद्विक अञ्जेन कटिद्विक^१ अञ्जेन फासुकटिक^२ अञ्जेन पिट्टि-
कण्टकद्विक अञ्जेन खन्धद्विक अञ्जेन गीवद्विक अञ्जेन हनुकद्विक
अञ्जेन दन्तकद्विक अञ्जेन सीसकटाह^३, अद्विकानि सेतानि सङ्घ-
वर्णपटिभागानि^४ अद्विकानि पुञ्जकितानि^५ तेरोवस्सिकानि अद्विकानि
पूतीनि चुण्णकाजातानि, सो इममेव काय एव उपसहरति — ‘अयं पि
खो कायो एवधम्मो एवभावी एवअनतीतो’ ति । इदं, भन्ते, अनुस्सत्तिद्वान्
एव भावित एव बहुलीकृत अस्मिमानसम्पत्ताय सबत्तति ।

R 325

5

१० “पुन च परं, भन्ते, भिक्खु सुखस्स च पहाना पे०
चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्जं विहरति । इदं, भन्ते, अनुस्सत्तिद्वान् एव
भावित एव बहुलीकृत अनेकधातुपटिवेधाय सबत्तति । इमानि खो,
भन्ते, पञ्च अनुस्सत्तिद्वानानी” ति ।

११ “साधु, साधु, आनन्द ! तेन हि त्वं, आनन्द, इदं पि
छद्दं अनुस्सत्तिद्वानं धारेहि । इधानन्द, भिक्खु सतो व अभिक्कमति
सतो व पटिक्कमति सतो व तिट्ठति सतो व निसीदति सतो व सेय्य
कापेति सतो व कम्म अधिद्वति । इदं, आनन्द, अनुस्सत्तिद्वानं एव
भावित एव बहुलीकृत सतिसम्पज्जञ्जाय सबत्तती” ति ।

१० अनुत्तरियसुत्तं

१ “छयिमानि, भिक्खवे, अनुत्तरियानि । कसमानि छ ?
दस्सनानुत्तरियं, सवनानुत्तरियं, लाभानुत्तरियं, सिक्खानुत्तरियं, पारि-
चरियानुत्तरियं, अनुस्सतानुत्तरियं ति ।

20

२ “कतमं च, भिक्खवे, दस्सनानुत्तरियं ? इधं, भिक्खवे,
एकच्चो हत्थिरतनं पि दस्सनाय गच्छति, अस्सरतनं पि दस्सनाय गच्छति,
मणिरतनं पि दस्सनाय गच्छति, उच्चावचं वा पनं दस्सनाय गच्छति,
समणं वा^१ ब्राह्मणं वा मिच्छादिद्विकं मिच्छापटिपन्नं^२ वन्सनाय गच्छति ।
अत्येत्तं, भिक्खवे, दस्सनं, नेतं नत्थी ति वदामि । तं च खो एतं, भिक्खवे,
दस्सनं हीनं यम्म पोथुज्जनिकं अनरियं अनत्थसहितं, न निव्विदाय न

25

१ कटिद्विक — खी० । २-२ पिट्टिकण्टक अञ्जेन सीसकटाह — खी०, रो०, पिट्टि-
कण्टकद्विक अञ्जेन सीसकटाह — स्वा० । ३ सङ्घवर्णपटिभागानि — स्वा०, रो०, सङ्घवर्ण-
पटिभागानि — खी० । ४ पुञ्जकितानि — रो० । ५ वा पनं — खी० । ६ निव्विदाय —
स्वा० ।

विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिञ्जाय न सम्बोधाय न निव्वानाय संवत्तति । यो च खो, भिक्खवे, तथागतं वा तथागतसावकं वा दस्सनाय गच्छति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरियं, भिक्खवे, दस्सनानं सत्तानं विमुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय जायस्स अधिगमाय निव्वानस्स सच्चिकिरियाय, यदिदं तथागतं वा तथागतसावकं वा दस्सनाय गच्छति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इदं वुच्चति, भिक्खवे, दस्सनानुत्तरियं । इति दस्सनानुत्तरियं ।

R. 326

B. 287

३. "सवनानुत्तरियं च कथं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो भेरिराहं पि सवनाय गच्छति, वीणासहं पि सवनाय गच्छति, गीतसहं पि सवनाय गच्छति, उच्चावचं वा पन सवनाय गच्छति, समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा मिच्छादिट्ठिकस्स मिच्छापटिपन्नस्स धम्मस्सवनाय गच्छति । अत्येतं, भिक्खवे, सवनं ; नेतं नत्थी ति वदामि । तं च खो एतं, भिक्खवे, सवनं हीनं गम्मं पोयुज्जनिकं अनरियं अनत्थसंहितं, न निव्विदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिञ्जाय न सम्बोधाय न निव्वानाय संवत्तति । यो च खो, भिक्खवे, तथागतस्स वा तथागतावकास्स वा धम्मस्सवनाय गच्छति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरियं, भिक्खवे, सवनानं सत्तानं विमुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय जायस्स अधिगमाय निव्वानस्स सच्चिकिरियाय, यदिदं तथागतस्स वा तथागतावकास्स वा धम्मस्सवनाय गच्छति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इदं वुच्चति, भिक्खवे, सवनानुत्तरियं । इति दस्सना-नुत्तरियं, सवनानुत्तरियं ।

10

15

20

४. "सामानुत्तरियं च कथं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुत्तानां पि लभति, दारलाभं पि लभति, घनलाभं पि लभति, उच्चावचं वा पन लाभं लभति, रासणे वा ब्राह्मणे वा मिच्छादिट्ठिके मिच्छापटिपन्ने सद्ध पटिलभति । अत्येतो, भिक्खवे, लाभो, नेसो नत्थी ति वदामि । यो च यो एतो, भिक्खवे, लाभो हीनो गम्मो पोयुज्जनिको अनरियो अनत्थगहिणो, न निव्विदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न

25

R. 327

अभिञ्जाय न सम्बोधाय न निब्बानाय संवत्तति । यो च खो, भिक्खवे, तथागते वा तथागतसावके वा सद्धं पटिलभति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरियं, भिक्खवे, लाभानं सत्तानं विमुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिवकमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय
 5 ज्ञायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाय, यदिदं तथागते वा तथागतसावके वा सद्धं पटिलभति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इदं वुच्चति, भिक्खवे, लाभानुत्तरियं । इति वस्सना-
 नुत्तरियं, सबनानुत्तरियं, लाभानुत्तरियं ।

५. "सिक्खानुत्तरियं च कथं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो
 10 हत्थिस्मिं पि सिक्खति, अस्सस्मिं पि सिक्खति, रथस्मिं पि सिक्खति, वनुस्मिं पि सिक्खति, थरस्मिं पि सिक्खति, उच्चावचं वा पन सिक्खति, समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा मिच्छादिट्ठिकस्स मिच्छापटिपन्नस्स सिक्खति ।
 अत्थेसा, भिक्खवे, सिक्खा; नेसा नत्थी ति वदामि । सा च खो एसा,
 भिक्खवे, सिक्खा हीना गम्मा पोयुज्जनिका अनरिया अनत्थसंहिता, न
 15 निव्विदाय न विरगाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिञ्जाय न सम्बोधाय न निब्बानाय संवत्तति । यो च खो, भिक्खवे, तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अधिसीलं पि सिक्खति, अधिचित्तं पि सिक्खति, अधिपञ्चं पि सिक्खति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरियं,
 भिक्खवे, सिक्खानं सत्तानं विमुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिवकमाय
 20 दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय ज्ञायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छि-
 किरियाय, यदिदं तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अधिसीलं पि सिक्खति,
 अधिचित्तं पि सिक्खति, अधिपञ्चं पि सिक्खति, निविट्टसद्धो निविट्टपेमो
 एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इदं वुच्चति, भिक्खवे, सिक्खानुत्तरियं । इति
 दस्सनानुत्तरियं, सबनानुत्तरियं, लाभानुत्तरियं, सिक्खानुत्तरियं ।

६. "पारिचरियानुत्तरियं च कथं होति ? इध, भिक्खवे,
 एकच्चो खत्तियं पि परिचरति, ब्राह्मणं पि परिचरति, गृहपतिं पि परि-
 चरति, उच्चावचं वा पन परिचरति, समणं वा ब्राह्मणं वा मिच्छादिट्ठिकं
 मिच्छापटिपन्नं परिचरति । अत्थेसा, भिक्खवे, पारिचरिया; नेसा नत्थी ति
 वदामि । सा च खो एसा, भिक्खवे, पारिचरिया हीना गम्मा पोयुज्जनिका
 30 अनरिया अनत्थसंहिता, न निव्विदाय ... पे०... न निब्बानाय संवत्तति ।

यो च खो, भिक्खवे, तथागतं वा तथागतसावकं वा परिचरति निविट्ट-
सद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरियं, भिक्खवे,
पारिचरियानं सत्तानं विमुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय दुक्ख-
दोमनस्सानं अत्यङ्गमाय जायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिक्किरि-
याय, यदिदं तथागतं वा तथागतसावकं वा परिचरति निविट्टसद्धो 5
निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इदं वुच्चति, भिक्खवे, पारि-
चरियानुत्तरियं^१ । इति दस्सनानुत्तरियं, सवनानुत्तरियं, लाभानुत्तरियं,
सिक्खानुत्तरियं, पारिचरियानुत्तरियं ।

७. "अनुस्सतानुत्तरियं च कयं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो
पुत्तलाभं पि अनुस्सरति, दारलाभं पि अनुस्सरति, धनलाभं पि अनुस्स- 10
रति, उच्चावचं वा पणं लाभं अनुस्सरति, समणं वा ब्राह्मणं वा मिच्छा-
दिट्ठिकं मिच्छापटिपन्नं अनुस्सरति । अत्येसा, भिक्खवे, अनुस्सति; नेसा
नत्थी ति वदामि । सा च खो एसा, भिक्खवे, अनुस्सति हीना गम्मा
पोथुज्जनिका अनरिया अनत्थसंहिता, न निव्विदाय न विरागाय न निरो-
धाय न उपसमाय न अभिञ्जाय न सम्बोधाय न निब्बानाय संवत्तति । 15
यो च खो, भिक्खवे, तथागतं वा तथागतसावकं वा अनुस्सरति निविट्ट-
सद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरियं, भिक्खवे,
अनुस्सतीनं सत्तानं विमुद्धिया^२ सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय दुक्खदोम-
नस्सानं अत्यङ्गमाय जायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिक्किरियाय,
यदिदं तथागतं वा तथागतसावकं वा अनुस्सरति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो 20
एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इदं वुच्चति, भिक्खवे, अनुस्सतानुत्तरियं ।
इमानि खो, भिक्खवे, छ अनुत्तरियानी ति ।

"ये दस्सनानुत्तरं^३ लद्धा, सवनं च अनुत्तरं ।

लाभानुत्तरियं लद्धा, सिक्खानुत्तरिये रता ॥

"उपट्ठिता पारिचरिया^४, भावयन्ति अनुस्सति । 25

विवेकप्पटिसंयुतं, तेभं अमत्तगामिनि ॥

"अप्पमादे पमुदिता, निपका सीलसंबुता ।

ते ये कालेन पच्चेन्ति^५, अत्य दुक्खं निरज्जती" ति :

अनुत्तरियवग्गो ततियो ।

१ पारिचरियानुत्तरियं - स्या० । २ विमुद्धिया - स्या० । ३ दम्पनवर - मी०,
रो० । दम्पनानुत्तरियं - स्या० । ४ पारिचरिये - मी०, स्या०, रो० । ५ पच्चेन्ति - मी०,
स्या० ।

तस्युद्दानं

B. 290

सामको अपरिहानियो^१, भयं हिमवानुत्सति^२ ।
कच्चानो द्वे^३ च समया, उदायी^४ अनुत्तरियेना ति ॥

४. देवतावग्गो

१. सेखसुत्तं

R. 590

१. “छयिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स^१ भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति । कतमे छ ? कम्मारामता, भस्सारामता, निदारामता, सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारता, भोजने अमत्तञ्जुता — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय^२ संवत्तन्ति ।

२. “छयिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे छ ? न कम्मारामता, न भस्सारामता, न निदारामता, न सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेसु गुत्तद्वारता, भोजने मत्तञ्जुता — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती” ति ।

२. पठमअपरिहानसुत्तं

१. अथ खो अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्ता-
वग्गा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्ग-
मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता खो सा
१५ देवता भगवन्तं एतदवोच —

२. “छयिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे छ ? सत्थुमारवता, धम्ममारवता, सङ्गुमारवता, सिक्खागारवता, अप्पमादगारवता, पटिसन्धारगारवता — इमे खो, भन्ते, छ धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती” ति ।

३. इदमवोच सा देवता । समनुञ्जो सत्था अहोसि । अथ
२० खो सा देवता “समनुञ्जो मे सत्था” ति भगवन्तं अभिवादेत्वा पदविखणं कत्वा तत्थेवन्तरघायि ।

४. अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि
 — “इमं, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभि-
 कन्तवण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येनाहं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-
 मित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं टिता खो, निवसवे,
 सा देवता मं एतदवोच — ‘छयिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय 5
 संवत्तन्ति । कतमे छ ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता,
 सिक्खागारवता, अप्पमादगारवता, पटिसन्यारगारवता — इमे खो,
 भन्ते, छ धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती’ ति । इदमवोच,
 भिक्खवे, सा देवता । इदं यत्त्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थे-
 वन्तरघायी ति ।

“सत्थुगरु धम्मगरु, सङ्खे च तिव्वगारवो ।
 अप्पमादगरु भिक्खु, पटिसन्यारगारवो ।
 अभव्वो परिहानाय, निव्वानस्सेव सन्तिके” ति ॥

३. दुतियअपरिहानसुत्तं

१. “इमं, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय
 रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येनाहं तेनुप- 15
 सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं
 टिता खो, भिक्खवे, सा देवता मं एतदवोच — ‘छयिमे, भन्ते, धम्मा
 भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे छ ? सत्थुगारवता, धम्म-
 गारवता, मङ्गगारवता, सिक्खागारवता, हिरिगारवता, ओत्तप्पगारवता —
 इमे खो, भन्ते, छ धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती’ ति । इदम- 20
 वोच, भिक्खवे, सा देवता । इदं यत्त्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा
 तत्थेवन्तरघायी ति ।

“सत्थुगरु धम्मगरु, सङ्खे च तिव्वगारवो ।
 हिरिओत्तप्पसम्पन्नो, नप्पतिस्सो भगारवो ।
 धम्मव्वो परिहानाय, निव्वानस्सेव नन्तिके” ति ॥

४. महामोग्गल्लानसुत्तं

१. एकं समयं भगवा गावरियं विहरमि जेतवने अनाय-
 निन्दियग्ग घागमे । यथ ग्गो घायरमतो महामोग्गल्लानग्ग च्छो-

न तेसं देवानं' एवं ज्ञाणं होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा' ति । ये च खो ते, मारिस भोगल्लान, चातु-
महाराजिका देवा बुद्धे अवेच्चप्पसादेन समन्नागता धम्मे अवेच्चप्प-
सादेन समन्नागता सद्धे अवेच्चप्पसादेन समन्नागता अरियकन्तेहि सीलेहि
समन्नागता तेसं एवं ज्ञाणं होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा
नियता सम्बोधिपरायणा' ति ।

६. "चातुमहाराजिकानञ्जेव नु खो, तिस्स, देवानं एवं ज्ञाणं
होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा'
ति उदाहु तावत्तिसानं पि देवानं ... पे०... यामानं पि देवानं ...
तुसितानं पि देवानं ... निम्मानरत्तीनं पि देवानं ... परनिम्मितवसवत्तीनं
पि देवानं एवं ज्ञाणं होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता
सम्बोधिपरायणा' ति ?

"परनिम्मितवसवत्तीनं पि खो, मारिस भोगल्लान, देवानं एवं
ज्ञाणं होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधि-
परायणा' ति ।

७. "सब्बेसञ्जेव नु खो, तिस्स, परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं
एवं ज्ञाणं होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधि-
परायणा' ति ?

"न खो, मारिस भोगल्लान, सब्बेसं^१ परनिम्मितवसवत्तीनं
देवानं एवं ज्ञाणं होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता
सम्बोधिपरायणा' ति । ये खो ते, मारिस भोगल्लान, परनिम्मित-
वसवत्ती देवा बुद्धे अवेच्चप्पसादेन असमन्नागता धम्मे अवेच्चप्पसादेन
असमन्नागता सद्धे अवेच्चप्पसादेन असमन्नागता अरियकन्तेहि सीलेहि
असमन्नागता न तेसं देवानं एवं ज्ञाणं होति - 'सोतापन्ना नाम अविनि-
पातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा' ति । ये च खो ते, मारिस भोग-
ल्लान, परनिम्मितवसवत्ती^२ देवा बुद्धे अवेच्चप्पसादेन समन्नागता धम्मे
अवेच्चप्पसादेन समन्नागता सद्धे अवेच्चप्पसादेन समन्नागता अरिय-
कन्तेहि सीलेहि समन्नागता तेस एव ज्ञाणं होति - 'सोतापन्ना नाम
अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा' ति ।

१. सो०, एया०, सो० धोपेयेगु भवि । २. सब्बेसञ्जेव - सो० । ३. सम्बेसञ्जेव-
सा० भवि । ४. ० वसितो - एया० ।

R. 334

८. अथ खो आयस्मा महामोगल्लानो तिसस्स ब्रह्मो भासितं
अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा - सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मि-
ज्जित वा बाहं पसारेय्य, पसारितं वा बाहं सम्मिज्जेय्य, एवमेव -
ब्रह्मलोके अन्तरहितो जेतवने पातुरहोसी ति ।

५ विज्जाभागियसुत्तं

B 294 5

१. “छयिमे, भिक्खवे, धम्मा विज्जाभागिया । कतमे छ ?
अनिच्चसज्जा, अनिच्चे दुक्खसज्जा, दुक्खे अनत्तसज्जा, पहानसज्जा,
विरागसज्जा, निरोधसज्जा - इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मा विज्जा-
भागिया” ति ।

६ विवादमूलसुत्तं

१. “छयिमानि, भिक्खवे, विवादमूलानि । कतमानि छ ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु कोधनो होति उपनाही । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु
कोधनो होति उपनाही सो सत्थरि पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो,
धम्मे पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, सद्धे पि अगारवो विहरति
अप्पतिस्सो, सिक्खाय पि न परिपूरकारी होति । यो सो, भिक्खवे,
भिक्खु सत्थरि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, धम्मे अगारवो विहरति
अप्पतिस्सो, सद्धे अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, सिक्खाय न परिपूरकारी
सो सद्धे विवाद जनेति, यो होति विवादो बहुजनाहिताय बहुजना-
सुखाय बहुनो जनस्स अनत्थाय अहिताय दुक्खाय देवगनुत्सान । एव-
रूपं चे तुम्हे, भिक्खवे, विवादमूल अज्झत्त वा यहिद्धा या समनुपस्सेय्याथ,
तत्र तुम्हे, भिक्खवे, तस्सेव पापकस्स विवादमूलस्स पहानाय वाप-
मेय्याथ । एवरूपं चे तुम्हे, भिक्खवे, विवादमूल अज्झत्त वा यहिद्धा वा
न समनुपस्सेय्याथ, तत्र तुम्हे, भिक्खवे, तस्सेव पापकस्स विवादमूलस्स
आर्याति अनवस्सवाय पटिण्ज्जेय्याथ । एयमेतस्स पापकस्स विवाद-
मूलस्स पहान होति । एयमेतस्स पापकस्स विवादमूलस्स आर्याति
अनवस्सवो होति ।

R 335

२. “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खु मक्खो होति पत्ताली पे०
इत्तुणी होति मच्छरो ... सठो होति मायावी ... पापिच्छो होति मिच्छा-

दिद्वि ... सन्दिद्विपरामासी होति आधानग्गाही' दुष्पटिनिस्सग्गी । यो सो,
 भिक्खवे, भिक्खु सन्दिद्विपरामासी होति आधानग्गाही दुष्पटिनिस्सग्गी
 सो सत्थरि पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, धम्मे पि अगारवो विहरति
 अप्पतिस्सो, सद्धे पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, सिक्खाय पि न परि-
 पूरकारी होति । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सत्थरि अगारवो विहरति 5
 अप्पतिस्सो, धम्मे ... सद्धे अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, सिक्खाय न
 परिपूरकारी सो सद्धे विवादं जनति, यो होति विवादो बहुजना-
 हिताय बहुजनासुखाय बहुनो जनस्स अनत्थाय अहिताय दुक्खाय देव-
 मनुस्सानं । एवरुपं चे तुम्हे, भिक्खवे, विवादमूलं अज्झत्तं वा बहिद्धा
 वा समनुपस्सेय्याथ, तत्र तुम्हे, भिक्खवे, तस्सेव पापकस्स विवाद- 10
 मूलस्स पद्धानाय दायमेय्याथ । एवरुपं चे तुम्हे, भिक्खवे, विवादमूलं
 अज्झत्तं वा बहिद्धा पा न समनुपस्सेय्याथ, तत्र तुम्हे, भिक्खवे, तस्सेव
 पापकस्स विवादमूलस्स आर्याति अनवस्सवाय पटिपज्जेय्याथ । एद-
 मेतस्स पापकस्स विवादमूलस्स पद्धानं होति । एवमेतस्स पापकस्स
 विवादमूलस्स आर्याति अनवस्सवो होति । इसानि खो, भिक्खवे, छ 15
 विवादमूलानी" ति ।

D 287

७. दानमुत्तं

१. एयं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाय-
 पिण्डकस्स आरामे । तेन सो पन समयेन वेळ्ळुकण्डकी नन्दमाता उपा-
 गिका सारिपुत्तमोग्गल्लानप्पमुत्ते भिक्खुसद्धे छल्लङ्गसमन्नागतं दक्षिणं
 पतिट्ठापेति । अहता सो भगवा दिट्ठेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्त- 20
 मानुसकेन वेळ्ळुकण्डकिं नन्दमातरं उपासिकं सारिपुत्तमोग्गल्लानप्पमुत्ते
 भिक्खुसद्धे छल्लङ्गसमन्नागतं दक्षिणं पतिट्ठापेति । दिट्ठ्वा भिक्खु
 मामन्तेमि - "एसा, भिक्खवे, वेळ्ळुकण्डकी नन्दमाता उपासिका सारि-
 पुत्तमोग्गल्लानप्पमुत्ते भिक्खुसद्धे छल्लङ्गसमन्नागतं दक्षिणं पतिट्ठापेति ।
 २. "अयं च, भिक्खवे, छल्लङ्गसमन्नागता दक्षिणा होति ? 25
 इय, भिक्खवे, दायवस्स तीणङ्गानि होन्ति पटिग्गाहवानं तीणङ्गानि ।
 यत्तमानि दायवस्स तीणङ्गानि ? इय, भिक्खवे, दायको पुब्बेव दाना

R 536

मुमनो होति, ददं चित्तं पसादेति, दत्त्वा अत्तमनो होति । इमानि दाय-
कस्स तीणङ्गानि ।

३. “कत्तमानि पटिग्गाहकानं तीणङ्गानि ? इध, भिक्खवे,
पटिग्गाहका वीतरागा वा होन्ति रागविनयाय वा पटिपन्ना, वीतदोसा
५ वा होन्ति दोसविनयाय वा पटिपन्ना, वीतमोहा वा होन्ति मोहविनयाय
वा पटिपन्ना । इमानि पटिग्गाहकानं तीणङ्गानि । इति दायकस्स
तीणङ्गानि, पटिग्गाहकानं तीणङ्गानि । एवं खो, भिक्खवे, छल्लङ्ग-
समन्नागता दक्खिणा होति ।

B 296 ४. “एवं छल्लङ्गसमन्नागताय, भिक्खवे, दक्खिणाय न सुकरं
१० पुञ्ञस्स पमाणं गहेतुं — ‘एत्तको पुञ्ञाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुख-
स्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसंवत्तनिको इट्ठाय कन्ताय मनापाय
हिताय सुखाय संवत्तती’ ति । अथ खो असह्मचेय्यो’ अप्पमेय्यो महा-
पुञ्ञवत्थो त्वेव सह्मं गच्छति ।

R. 337 ५. “सेय्यथापि, भिक्खवे, महासमुद्दे न सुकरं उदकस्स पमाणं
१५ गहेतुं — ‘एत्तकानि उदकाब्धकानी ति वा एत्तकानि उदकाब्धकसतानी
ति वा एत्तकानि उदकाब्धकसहस्सानी ति वा एत्तकानि उदकाब्धक-
सतनहस्सानी’ ति वा । अथ खो असह्मचेय्यो अप्पमेय्यो महाउदकवत्थो
त्वेव सह्मं गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, एवं छल्लङ्गसमन्नागताय
दक्खिणाय न सुकरं पुञ्ञस्स पमाणं गहेतुं — ‘एत्तको पुञ्ञाभिसन्दो
२० कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसंवत्तनिको
इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तती’ ति । अथ खो
असह्मचेय्यो अप्पमेय्यो महापुञ्ञवत्थो त्वेव सह्मं गच्छती ति ।

“पुब्बेव दाना सुमनो, ददं चित्तं पसादये ।
दत्त्वा अत्तमनो होति, एसा यञ्ञस्स सम्पदा ॥
२५ “वीतरागा^१ वीतदोसा, वीतमोहा अनासवा^२ ।
रोत्तं यञ्ञस्स सम्पन्नं, सञ्ञता ब्रह्मचारयो^३ ॥
“सयं आचमयित्वान^४, दत्त्वा राकेहि पाणिभि ।
अत्तनो परतो चेसो, नञ्जो होति महप्फनो ॥

१. अपग्गयेयो — वी०, स्या०, रो० । २-२ वीतरागो वीतदोसो वीतमोहो
अनासवो — स्या० । ३ ब्रह्मचारियो — गी०, स्या० । ४. आचमयित्वान — स्या० ।

“एवं यजित्वा मेघावी, सढो मुत्तेन चेनसा ।
अव्यापज्जं सुखं लोकं, पण्डितो उपपज्जती” ति ।

८. अतकारीसुतं

१. अयं खो अञ्जितरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्प्रोदि । सम्प्रोदनीयं कयं सारणीयं^५
वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो ब्राह्मणो
भगवन्तं एतदवोच — “अहं हि, भो गोतम, एवंवादी एवंदिट्ठि — ‘नत्थि
अतकारो नत्थि परकारो’” ति ।

B 297

“माहं, ब्राह्मण, एवंवादि^१ एवंदिट्ठि^२ अहसं वा अस्सोसि वा ।
कयं हि नाम सयं अभिक्कमन्तो सयं पटिक्कमन्तो एवं वक्खति — ‘नत्थि
अतकारो नत्थि परकारो’ ति !

R, 338

10

२. “तं किं मञ्जसि, ब्राह्मण, अत्थि आरब्भधातू” ति ?

“एवं, भो” ।

“आरब्भधातुया सति आरब्भवन्तो सत्ता पञ्चआयन्ती” ति ?

“एवं भो” ।

“यं सो, ब्राह्मण, आरब्भधातुया सति आरब्भवन्तो सत्ता पञ्चआ-
यन्ति, अयं सत्तानं अतकारो अयं परकारो ।

15

३. “तं किं मञ्जसि, ब्राह्मण, अत्थि निक्कमधातु” ... पे०...
अत्थि परक्कमधातु ... अत्थि यामधातु ... अत्थि ठित्तिधातु^४ ... अत्थि
उपक्कमधातू” ति ?

“एवं भो” ।

20

“उपक्कमधातुया सति उपक्कमवन्तो सत्ता पञ्चआयन्ती” ति ?

“एवं भो” ।

“यं गो, ब्राह्मण, उपक्कमधातुया सति उपक्कमवन्तो सत्ता
पञ्चआयन्ति, अयं सत्तानं अतकारो अयं परकारो ।

४. “माहं, ब्राह्मण”, एवंवादि एवंदिट्ठि अद्दसं वा अस्सोसि वा । कथं हि नाम सयं अभिक्कमन्तो सय पटिवक्कमन्तो एवं वव्वत्ति — ‘नत्थि अत्तकारो नत्थि परकारो’” ति ।

५. “अभिक्कन्तं, भो गोतम ... पे०... अज्जतग्गे पाणुपेतं
५ सरणं गतं” ति !

१ निदानसुत्तं

१. “तीणिमानि, भिक्खवे, निदानानि कम्मानं समुदयाय । कत-
मानि तीणि ? लोभो निदानं कम्मानं समुदयाय, दोसो निदानं कम्मानं
समुदयाय, मोहो निदानं कम्मानं समुदयाय । न, भिक्खवे, लोभा
अलोभो समुदेति, अथ खो, भिक्खवे, लोभा लोभो व समुदेति । न,
१० भिक्खवे, दोसा अदोसो समुदेति; अथ खो, भिक्खवे, दोसा दोसो व
समुदेति । न, भिक्खवे, मोहा अमोहो समुदेति; अथ खो, भिक्खवे,
मोहा मोहो व समुदेति । न, भिक्खवे, लोभजेन कम्मेन दोसजेन कम्मेन
मोहजेन कम्मेन देवा पञ्जायन्ति, भनुस्सा पञ्जायन्ति, या वा पनञ्जा
पि काचि सुग्तियो^१ । अथ खो, भिक्खवे, लोभजेन कम्मेन दोसजेन
२० कम्मेन मोहजेन कम्मेन निरयो पञ्जायति तिरच्छानयोनि पञ्जायति
पेत्तिविसयो^२ पञ्जायति, या वा पनञ्जा पि काचि दुग्गतियो । इमानि
खो, भिक्खवे, तीणि निदानानि कम्मानं समुदयाय ।

२. “तीणिमानि, भिक्खवे, निदानानि कम्मानं समुदयाय ।
कतमानि तीणि ? अलोभो निदानं कम्मानं समुदयाय, अदोसो निदानं
२० कम्मानं समुदयाय, अमोहो निदानं कम्मानं समुदयाय । न, भिक्खवे,
अलोभा लोभो समुदेति, अथ खो, भिक्खवे, अलोभा अलोभो व समु-
देति । न, भिक्खवे, अदोसा दोसो समुदेति, अथ खो, भिक्खवे, अदोसा
अदोसो व समुदेति । न, भिक्खवे, अमोहा मोहो समुदेति; अथ खो,
भिक्खवे, अमोहा अमोहो व समुदेति । न, भिक्खवे, अलोभजेन कम्मेन
२५ अदोसजेन कम्मेन अमोहजेन कम्मेन निरयो पञ्जायति तिर-
च्छानयोनि पञ्जायति पेत्तिविसयो पञ्जायति, या वा पनञ्जा
पि काचि दुग्गतियो । अथ खो, भिक्खवे, अलोभजेन कम्मेन अदोसजेन

कम्मेन अमोहेजेन कम्मेन देवा पञ्जायन्ति, मनुस्सा पञ्जायन्ति, या वा पनञ्जा पि काचि सुगतियो । इमानि खो, भिक्खवे, तीणि निदानानि कम्मानं समुदयाया' ति ।

१०. किमिलसुतं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा किमिलायं विहरति वेळु-
यने' । अय खो आयस्मा किमिलो' येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्ग- ५
मिवा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो
खो आयस्मा किमिलो भगवन्तं एतदवोच — “को नु खो, भन्ते, हेतु को
पच्चयो येन तथागते परिनिव्वुते सद्धम्मो न चिरट्ठितिको होती” ति ?

R. 340

“इध, किमिल, तथागते परिनिव्वुते भिक्खू भिक्खुनियो उपा-
सका उपासिकायो सत्थरि अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, धम्मे अगारवा 10
विहरन्ति अप्पतिस्सा, सङ्घे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, सिक्खाय
अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, अप्पमादे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा,
पटिसन्यारे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा । अयं खो, किमिल, हेतु
अयं पच्चयो येन तथागते परिनिव्वुते सद्धम्मो न चिरट्ठितिको होती” ।

२. “को पन, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन तथागते परिनिव्वुते ५ B. 299
सद्धम्मो चिरट्ठितिको होती” ति ?

“इध, किमिल, तथागते परिनिव्वुते भिक्खू भिक्खुनियो उपा-
सका उपासिकायो सत्थरि सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, धम्मे सगारवा
विहरन्ति सप्पतिस्सा, सङ्घे सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, सिक्खाय
सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, अप्पमादे सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा । 20
अयं खो, किमिल, हेतु अयं पच्चयो येन तथागते परिनिव्वुते सद्धम्मो
चिरट्ठितिको होती” ति ।

११. दाण्डखन्धसुतं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं आयस्मा सारिपुत्तो राजगहे
विहरति गिज्झकूटे पव्वते । अय खो आयस्मा सारिपुत्तो पुव्वण्हसमयं
निवासेत्वा पत्तपोवरमादाय सम्बहुलेहि भिक्खूहि सद्धि गिज्झकूटा 25

पक्वता ओरोहन्तो अद्दस अञ्जतरस्मि पदेसे महन्तं दारुखन्धं ।
दिस्वा भिक्खू आमन्तेसि - “पस्सथ नो, आवुसो, तुम्हे अमं महन्तं
दारुखन्धं” ति ?

“एवमावुसो” ति ।

- 5 २. “आकङ्खमानो, आवुसो, भिक्खु इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो
R. 941 अमं दारुखन्धं पयवी त्वेव अधिमुच्चेय्य । तं किस्स हेतु ? अत्थि,
आवुसो, अमुम्हि^१ दारुखन्धे पयवीधातु, यं निस्साय भिक्खु इद्धिमा
चेतोवसिप्पत्तो अमं दारुखन्धं पयवी त्वेव अधिमुच्चेय्य । आकङ्खमानो,
आवुसो, भिक्खु इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो अमं दारुखन्धं आपो त्वेव
10 अधिमुच्चेय्य ... पे०... तेजो त्वेव अधिमुच्चेय्य .. वायो त्वेव अधिमुच्चेय्य
... सुभं त्वेव अधिमुच्चेय्य ... असुभं त्वेव अधिमुच्चेय्य । तं किस्स
हेतु ? अत्थि, आवुसो, अमुम्हि दारुखन्धे असुभधातु, यं निस्साय
भिक्खु इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो अमं दारुखन्धं असुभं त्वेव अधिमुच्चेय्या”
ति ।

१२. नागितसुत्तं

- 11 १. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा कोसलेसु चारिकं चरमानो
महता भिक्खुसङ्घेन सर्द्धि येन इच्छानङ्गलं नाम कोसलानं ब्राह्मणगामो
तदवसरि । तत्र सुदं भगवा इच्छानङ्गले विहरति इच्छानङ्गलवन-
सण्डे । अस्सोसुं खो इच्छानङ्गलका ब्राह्मणगहपतिका - “समणो
खलु, भो, गोतमो सकयपुत्तो सकयकुला पब्बजितो इच्छानङ्गलं अनुप्पत्तो
20 इच्छानङ्गले विहरति इच्छानङ्गलवनसण्डे । तं खो पन भवन्तं गोत्तमं
एवं कल्याणो कित्तिसदो अभुग्गतो - ‘इति पि सो भगवा अरहं सम्मा-
सम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो ... पे० - बुद्धो भगवा’ ति । सो इमं लोकं
सदेवकं ... पे०... अरहतं दस्सनं होती” ति । अथ खो इच्छानङ्गलका
ब्राह्मणगहपतिका तस्सा रत्तिया अच्चयेन पट्टत सादनीयं भोजनीयं
25 आदाय येन इच्छानङ्गलवनसण्डो तेनुपसङ्गमिसु; उपसङ्गमित्वा वहि-
द्वारकोट्टके अट्ठंसु उच्चासदा महासदा ।

२. तेन खो पन समयेन आयस्मा नागितो भगवतो उपट्टाको
होति । अथ खो भगवा आयस्मन्तं नागितं आमन्तेसि — “के पन ते,
नागित, उच्चासदा महासदा केवट्टा मञ्जे मच्छविलोपे” ति ?

R. 342

“एते, भन्ते, इच्छानङ्गलका ग्राहाणगहपतिका पट्टतं खादनीयं^१
भोजनीयं^२ आदाय वहिद्वारकोट्टके ठिता भगवन्तयेव उद्दिस्स भिक्खुसङ्घं^३
चा” ति ।

“माहं, नागित, यसेन समागमं, मा च मया यसो । यो खो,
नागित, नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोध-
सुखस्स निकामलाभी अस्स अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, यस्साहं
नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकाम-
लाभी^४ अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, सो तं मोहसुखं मिद्वसुखं लाभ-
सक्कारसिलोकसुखं सादियेय्या” ति ।

३. “अधिवासेतु दानि, भन्ते, भगवा; अधिवासेतु, सुगतो;
अधिवासनकालो दानि, भन्ते, भगवतो । येन येनेव दानि, भन्ते, भगवा
गमिस्सति, तन्निन्ना व भविस्सन्ति ग्राहाणगहपतिका नेगमा चैव जानपदा
च । सेय्यथापि, भन्ते, थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते यथानिन्नं उदकानि
पयत्तन्ति; एवमेव खो, भन्ते, येन येनेव दानि भगवा गमिस्सति, तन्निन्ना
व भविस्सन्ति ग्राहाणगहपतिका नेगमा चैव जानपदा च । तं किस्स
हेतु ? तथा हि, भन्ते, भगवतो सीलपञ्जाणं” ति ।

४. “माहं, नागित, यसेन समागमं, मा च मया यसो । यो खो,
नागित, नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोध-
सुखस्स निकामलाभी अस्स अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, यस्साहं
नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकाम-
लाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, सो तं मोहसुखं मिद्वसुखं लाभ-
सक्कारसिलोकसुखं सादियेय्या” ।

D. 301

५. “इधाहं, नागित, भिक्खुं पत्तामि मामन्तविहारिं^५ समा-
हितं निसिद्धं । तस्म मय्हं, नागित, एवं होति — ‘इदानिम् आयस्मन्तं

R. 315

१. मच्छे विपानेत्ती — एवा०, रो० । २-३. खादनीयं भोजनीयं — रो० ।

४. निरापताभी दत्ता — सी०, स्वा०, रो० । ५. सादियेय्या ति — मो०, रो० । ६. मय्य-
रित्तरं — स्वा०, रो० ।

आरागिको वा' समणुद्देशो वा सहघम्मिको' वा तम्हा' समाधिम्हा चावे-
स्सती' ति । तेनाह, नागित, तस्स भिक्खुनो न अत्तमनो होमि गामन्त-
विहारेन' । इध पनाह, नागित, भिक्खु पस्सामि आरब्जक अरब्जे
पचलायमान निसिन्न । तस्स मय्ह, नागित, एव होति - 'इदानी अयमा-

- 5 यस्मा इम निदाकिलमथ पटिविनोदेत्वा अरब्जसब्जयेव मनसि
करिस्सति एकत्त' ति । तेनाह, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो
होमि अरब्जविहारेन ।

- ६ "इध पनाह, नागित, भिक्खु पस्सामि आरब्जक अरब्जे
असमाहित निसिन्न । तस्स मय्ह, नागित, एव होति - 'इदानी अयमा-
10 यस्मा असमाहित वा चित्त समादहिस्सति, समाहित वा चित्त अनुरक्खि-
स्सती' ति । तेनाह, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरब्ज-
विहारेन ।

- ७ "इध पनाह, नागित, भिक्खु पस्सामि आरब्जक' अरब्जे
समाहित निसिन्न । तस्स मय्ह, नागित, एव होति - 'इदानी अयमा-
15 यस्मा अविमुत्त वा चित्त विमोक्खेस्सति, विमुत्त वा चित्त अनुरक्खिस्सती'
ति । तेनाह, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरब्जविहारेन ।

- ८ "इध पनाह, नागित, भिक्खु पस्सामि गामन्तविहारि लाभ
चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारान । सो त लाभ-
R 344 सवकारसिलोक निकामयमानो रिञ्चति पटिसल्लान रिञ्चति अरब्ज-
20 वनपत्थानि' पन्थानि सेनासनानि, गामनिगमराजधानि ओसरत्तिवा
वा सच्छप्पेति । तेनाह, नागित, तस्स भिक्खुनो न अत्तमनो होमि
गामन्तविहारेन ।

- B 302 ९ "इध पनाह, नागित, भिक्खु पस्सामि आरब्जक लाभि
चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारान । सो त लाभ-
25 सवकारसिलोक पटिपणामेत्वा' न रिञ्चति पटिसल्लान न रिञ्चति
अरब्जवनपत्थानि पन्थानि सेनासनानि । तेनाह, नागित, तस्स भिक्खुनो

१ त वि षटेस्सति - सी०, स्या०, वा षट्ठेस्सति - रो० । २ सी०, स्या०,
रो० पोत्वनेमु नत्थि । ३ त तम्हा - सी०, रा० । ४ त मावेस्सती - स्या० ।
५ अरब्जविहारेन - सी० । ६ एवम - स्या० । ७ आरब्जक - स्या०,
परब्जक - रो० । ८ अनुरक्खती - सी० । ९ अरब्जे वनपत्थानि - सी० ।
१० पटिपणामेत्वा - स्या० ।

अत्तमनो होमि अरञ्जविहारेन । यस्माहं^१, नागित, समये अद्धान-
मग्गप्पटिपन्नो न कञ्चि^२ पस्सामि पुरतो वा पच्छतो वा, फासु मे,
नागित, तस्मिं समये होति अन्तमसो उच्चारपस्सावकम्माया^३” ति ।
देवतावणो^४ चतुत्थो ।

तत्सुद्धानं

सेखा द्वे अपरिहानि, मोगल्लान विज्जाभागिया ।
विवावदानत्तकारी निदानं, किमित्तास्सखन्नेन नागितो ति ॥ ५

५. धम्मिकवग्गो

१. नागसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
पिण्डकस्स आरामे । अथ खो भगवा पुव्वण्हसमयं निवासेत्त्वा पत्त-
चीवरमादाय सावत्थियं पिण्डाय पाविसि । सावत्थियं पिण्डाय चरित्वा
पच्छामत्तं पिण्डपातटिक्कन्तो आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि — “आया-
मानन्द, येन पुव्वारामो मिगारमातुपासादो तेनुपसङ्गमिस्साम विवा- 10 R. 343
विहाराया” ति । “एवं, भन्ते” ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो
पच्चस्सोसि ।

२. अथ खो भगवा आयस्मता आनन्देन सद्धि येन पुव्वारामो
मिगारमातुपासादो तेनुपसङ्गमि । अथ खो भगवा सायन्हसमयं^५ पटि-
सल्लाना धुट्ठितो आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि — “आयामानन्द, येन 15
पुव्वकोट्टको तेनुपसङ्गमिस्साम गत्तानि परिसिञ्चितुं” ति । “एवं,
भन्ते” ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो पच्चस्सोसि । अथ खो
भगवा आयस्मता आनन्देन सद्धि येन पुव्वकोट्टको तेनुपसङ्गमि गत्तानि
परिसिञ्चितु । पुव्वकोट्टके गत्तानि परिसिञ्चित्वा पच्चुत्तरित्वा एक-
चीयरो अट्ठासि गत्तानि पुव्वापयमानो^६ । 20

३. तेन खो ण समयेन रज्जो पसेनदिम्भ^७ कोसलस्स^८ सेतो
नाम नागो महातूरियत्ताद्धित्तादितेन^९ पुव्वकोट्टन पच्चुत्तरति ।

१. धम्मि पनाहं — गी०, स्या० । २. विज्जि — गी०, रो० । ३. मोगल्लान-
निररणो — स्या० । ४. मग्गप्पटिपन्नं — स्या०, रो० । ५. पुव्वण्हसमयं पुरमानो — स्या० ।
६-९. पसेनदिम्भ — स्या०, पसेनदिम्भ — रो० । ७. महातूरिय — गी०, स्या०, रो० ।

अपिस्सु तं जनो दिस्वा एवमाह — “अमिरूपो वत, भो, रज्जो नागो;
दस्सानीयो वत, भो, रज्जो नागो; पासादिको वत, भो, रज्जो नागो;
कायुपपन्नो वत, भो, रज्जो नागो” ति ! एवं वुत्ते आगस्मा उदायी
भगवन्तं एतदवोच — “हत्थिमेव नु खो, भन्ते, महन्तं ब्रह्न्तं कायुपपन्नं
5 जनो दिस्वा एवमाह — ‘नागो वत, भो, नागो’ ति, उदाहु अञ्चं पि कञ्चि
महन्तं ब्रह्न्तं कायुपपन्नं जनो दिस्वा एवमाह — ‘नागो वत, भो,
नागो’” ति ?

“हत्थि पि खो, उदायि, महन्तं ब्रह्न्तं कायुपपन्नं जनो दिस्वा
एवमाह — ‘नागो वत, भो, नागो’ ति ! अस्सं पि खो, उदायि, महन्तं
10 ब्रह्न्तं ... पे०... योणं पि खो, उदायि, महन्तं ब्रह्न्तं ... पे०... उरगं पि
R. 346 खो, उदायि, महन्तं ब्रह्न्तं ... पे०... एक्खं पि खो, उदायि, महन्तं ब्रह्न्तं
... पे०... मनुस्सं पि खो, उदायि, महन्तं ब्रह्न्तं कायुपपन्नं जनो दिस्वा
एवमाह — ‘नागो वत, भो, नागो’ ति ! अपि^१ च, उदायि^२, यो सदेवके
लोके समारके सत्तह्मके सत्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय आगुं
15 न करोति कायेन वाचाय मनसा, तमहं ‘नागो’ ति ब्रूमी’ ति ।

४. “अञ्छरियं, भन्ते, अम्भुतं, भन्ते ! याव सुभासितं चिदं,
भन्ते, भगवता — ‘अपि च, उदायि, यो सदेवके लोके समारके सत्तह्मके
सत्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय आगुं न करोति कायेन
वाचाय मनसा, तमहं नागो ति ब्रूमी’ ति ।

20 “इदं च पनाहुं, भन्ते, भगवता सुभासितं इमाहि गाथाहि
अनुमोदामि —

“मनुस्सभूतं सम्बुद्धं, अत्तदन्तं समाहितं ।

इरियमानं ब्रह्मपथे, चित्तस्सूपसमे रतं ॥

“यं मनुस्सा नमस्सन्ति, सब्बघम्मान पारगुं ।

देवा पि तं नमस्सन्ति, इति मे अरहतो सुतं ॥

“सब्बसंयोजनातीतं^३, वना निब्बनमागतं^४ ।

कामेहि नेवस्सम्मरतं, मुत्तं सेला व कञ्चनं ॥

“सर्वे अच्वरुची नागो, हिमवाञ्जे^१ सिलुच्चये^२ ।
सव्येसं नागनामानं, सच्चनामो अनुत्तरो ॥

“नागं वो कित्तिस्सामि, न हि आगुं करोति सो ।
सोरच्चं अविहिंसा च, पादा नागस्स ते दुवे ॥

“तपो च ब्रह्मचरियं, चरणा नागस्स त्यापरे ।
सद्धाहत्यो महानागो, उपेक्खासेतदन्तवा ॥

5

“सति गीवा सिरो पञ्जा, वीमंसा धम्मचिन्तना ।
धम्मकुच्छिसमात्तपो^३, विवेको तस्स बालधि ॥

“सो ज्ञायी अस्सात्तरतो, अज्झत्तं^४ सुसमाहितो^५ ।
गच्छं समाहितो नागो, ठितो नागो समाहितो ॥

10

“सेय्यं^६ समाहितो नागो, निसिन्नो पि समाहितो ।
सव्वत्थ संवुतो नागो, एसा नागस्स सम्पदा ॥

R. 347

“भुज्जति अनवज्जानि, सावज्जानि न भुज्जति ।
घासनच्छादनं लद्धा, सन्निधिं परिवज्जयं^७ ॥

“संयोजनं अणुं घूलं, सव्वं छेत्त्वान वन्धनं ।
येन येनेव गच्छति, अनपेक्खो व गच्छति ॥

11

“यथा पि उदके जातं, पुण्डरीकं पवङ्गति^८ ।
नुपलिप्पति^९ तोयेन, सुचिगन्धं मनोरमं ॥

“सथेव लोके सुजातो, बुद्धो लोके विहरति^{१०} ।
नुपलिप्पति लोकेन, तोयेन पदुमं यथा ॥

20

“महागिनी^{११} व जलितो^{१२}, अनाहारपसम्भति ।
सह्वारेसूपसन्तेसु, निव्वुतो ति पवुच्चति ॥

R. 305

“अत्यस्सायं विज्जापनी, उपमा विज्झूहि देसिता ।
विज्जस्सन्ति^{१३} महानागा, नागं नागेन देसितं ॥

१. हिमवामञ्जे - गी० । २. सिलुच्चये - ग्या० । ३. धम्मकुच्छिसमात्तपो - गी० । ४-५. अज्झत्तं सुसमाहितो - ग्या० । ६. सेय्यं - गी० । ७. परिवज्जयं - गी०, ग्या० । ८. पवङ्गति - ग्या० । ९. नुपलिप्पति - ग्या०, रो० । १०. विहरति - गी०, रो० । ११-१२. महागिनी पवङ्गति - गी०, महागिनी पवङ्गति - ग्या०, रो० । १३. विज्जस्सन्ति - ग्या०; विज्जस्सन्ति - रो० ।

“वीतरागो वीतदोषो, वीतमोहो अनासवो ।

सरीर विजह नागो, परिनिव्विरसति^१ अनासवो” ति ॥

२ मिगसालासुत्तं

१ अथ खो आयस्मा आनन्दो पुव्वण्हसमय निवासेत्वा पत्त-
चीवरमादाय येन मिगसालाय उपासिकाय निवेसन तेनुपसङ्कमि, उप-
सङ्कमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । अथ खो मिगसाला उपासिका
येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्त आनन्द
अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्ना खो मिगसाला
उपासिका आयस्मन्त आनन्द एतदवोच -

२ “कथ कथ नामाय, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो
अञ्जेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अन्नह्यचारी च उभो समसमगतिका
भविस्सन्ति अभिसम्पराय ? पिता मे, भन्ते, पुराणो ब्रह्मचारी अहोसि
आराचारी विरतो मेधुना गामधम्मा । सो कालङ्कतो^१ भगवता व्याकतो
सकदागामिपत्तो^२ तुसित काय उपपन्नो ति । पेत्तेय्यो^३ पि^४ मे, भन्ते,
इसिदत्तो अन्नह्यचारी अहोसि सदारसन्तुट्ठो । सो पि कालङ्कतो भगवता
व्याकतो सकदागामिपत्तो तुसित काय उपपन्नो ति । कथ कथ नामाय,
भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो अञ्जेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी
च अन्नह्यचारी च उभो समसमगतिका भविस्सन्ति अभिसम्पराय” ति ?

“एव खो पनेत, भगिनि, भगवता व्याकत” ति ।

३ अथ खो आयस्मा आनन्दो मिगसालाय उपासिकाय
निवेसने पिण्डपात गहेत्वा उट्ठायासना पक्कामि । अथ खो आयस्मा
आनन्दो पच्छामन्त पिण्डपातपटिकन्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि,
उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त
निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच -

४ “इद्याह, भन्ते, पुव्वण्हसमय निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय
येन मिगसालाय उपासिकाय निवेसन तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा
पञ्जत्ते आसने निसीदि । अथ खो, भन्ते, मिगसाला उपासिका येनाह
तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा म अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि ।

१ परिनिव्वरति - रो० । २ कानकतो - सी०, स्या०, रो० । ३ सकदागामि
पत्तो - सी० स्या० रो० । ४-४ पेत्तेय्यो पिप्यो - सी० रो० पितपिप्यो - स्या० ।

एकमन्तं निसिन्ना खो, भन्ते, भिगसाळा उपासिका मं एतदवोच - 'कथं
 कथं नामायं, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो अञ्जेय्यो, यत्र हि
 नाम ब्रह्मचारी च अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका भविस्सन्ति अभि-
 सम्परायं । पिता मे, भन्ते, पुराणो ब्रह्मचारी अहोसि आराचारी विरतो
 मेशुना गामधम्मा । सो कालङ्कतो भगवता व्याकतो सकदागामिपत्तो 5
 तुसितं कायं उपपन्नो ति । पेत्तेय्यो पि मे, भन्ते, इसिदत्तो अब्रह्मचारी
 अहोसि सदारसन्तुट्ठो । सो पि कालङ्कतो भगवता व्याकतो सकदा-
 गामिपत्तो तुसितं कायं उपपन्नो ति । कथं कथं नामायं, भन्ते आनन्द,
 भगवता धम्मो देसितो अञ्जेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अब्रह्मचारी
 च उभो समसमगतिका भविस्सन्ति अभिसम्परायं' ति ? एवं वुत्ते 10
 अहं, भन्ते, भिगसाळं उपासिकं एतदवोचं - 'एवं खो पनेतं, भगिनि,
 भगवता व्याकतं' ति ।

R. 349

10

५. "का चानन्द, भिगसाळा उपासिका वाला अव्यक्ता अम्मका'
 अम्मकसञ्जा', के च पुरिसपुग्गलपरोपरियञ्जाणे ? छयिमे, आनन्द,
 पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि । कतमे छ ?

11

६. "इधानन्द, एकच्चो पुग्गलो सोरतो होति सुखसंवासो, अभि-
 नन्दन्ति स्रह्मचारी एकत्तवासेन । तस्स सवनेन पि अकत्तं होति,
 बाहुसच्चेन पि अकत्तं होति, दिट्ठिमा पि अप्पट्ठिविद्धं होति, सामायिकं
 पि विमुत्ति न लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा हानाय परेति नो
 विसेसाय, हानगामीयेव होति नो विसेसगामी ।

D. 307

20

७. "इध पनानन्द, एकच्चो पुग्गलो सोरतो होति सुखसंवासो',
 अभिनन्दन्ति स्रह्मचारी एकत्तवासेन । तस्स सवनेन पि कत्तं होति,
 बाहुसच्चेन पि कत्तं होति, दिट्ठिमा पि पट्ठिविद्धं होति, सामायिकं पि
 विमुत्ति लभति । सो कायस्स भेदा पर मरणा विसेसाय परेति नो
 हानाय, विसेसगामीयेव होति नो हानगामी ।

25

८. "तत्रानन्द, पमाणिका पमिणन्ति - 'इयस्स पि तेव धम्मा
 अपरस्स पि तेव धम्मा, कस्मा तेसं एको हीनो एको पणीतो' ति ! तं
 हि तेसं, आनन्द, होति दीघरत्त अहिताय दुक्कसाय ।

१-१. धम्मरा धम्मवसञ्जा - एपा०, रो०, = वञ्जा - सी० । २. पुग्गलनिवाणो

- सी० । ३. पुप्पट्ठिविद्ध - सी० ।

R. 350

६. “तत्रानन्द, ध्यायं पुग्मलो सोरतो^१ होति सुखसंवासी,
अग्निनन्दन्ति सन्नहाचारी एकतवासेन, तस्स सवनेन पि कतं होति,
वाहुसच्चेन पि कतं होति, दिट्ठिया पि पटिविद्धं होति, सामायिकं पि
विमुत्ति लभति । अयं, आनन्द, पुग्मलो अमुना पुरिमेन पुग्मलेन
५ अभिवक्कन्ततरो च पणीततरो च । तं किस्स हेतु ? इमं हानन्द, पुग्मल
धम्मसोतो निव्वहति, तदन्तरं^२ को जानेय्य अञ्जत्र तथागतेन^३ !
तस्मातिहानन्द, मा पुग्मलेसु पमाणिका अहुवत्थ; मा पुग्मलेसु पमाणं
गण्हित्थ । सञ्ज्जति हानन्द, पुग्मलेसु पमाणं गण्हन्तो । अहं वा,
आनन्द, पुग्मलेसु पमाणं गण्हेय्यं यो वा पनस्स माविसो ।

10

१०. “इध पनानन्द, एकच्चस्स पुग्मलस्स कोधमानो अधिगतो
होति, समयेन समयं चस्स लोभधम्मा उप्पज्जन्ति । तस्स सवनेन पि
अकतं होति, वाहुसच्चेन पि अकतं होति, दिट्ठिया पि अप्पटिविद्धं होति,
सामायिकं पि विमुत्ति न लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा हानाय
परेति नो विसेसाय, हानगामीयेव होति नो विसेसगामी ।

15

११. “इध पनानन्द, एकच्चस्स पुग्मलस्स कोधमानो अधिगतो
होति, समयेन समयं चस्स लोभधम्मा उप्पज्जन्ति । तस्स सवनेन
पि कतं होति ... पे०... नो हानगामी ।

U. 306

१२. “तत्रानन्द, पमाणिका पमिणन्ति ... पे०... यो वा पनस्स
माविसो । ”

20

१३. “इध, पनानन्द, एकच्चस्स पुग्मलस्स कोधमानो अधिगतो
होति, समयेन समयं चस्स वचीसङ्गारा उप्पज्जन्ति । तस्स सवनेन
पि अकतं होति ... पे०... सामायिकं पि विमुत्ति न लभति । सो कायस्स
भेदा परं मरणा हानाय परेति नो विसेसाय, हानगामीयेव होति नो
विसेसगामी ।

■

१४. “इध पनानन्द, एकच्चस्स पुग्मलस्स कोधमानो अधिगतो
होति, समयेन समयं चस्स वचीसङ्गारा उप्पज्जन्ति । तस्स सवनेन
पि कतं होति, वाहुसच्चेन पि कतं होति, दिट्ठिया पि पटिविद्धं होति,
सामायिकं पि विमुत्ति लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा विसेसाय
परेति नो हानाय, विसेसगामीयेव होति नो हानगामी ।

R. 351

१५. “तत्रानन्द, पमाणिका पमिणन्ति — ‘इमस्स पि तेव धम्मा, अपरस्स पि तेव धम्मा । कस्मा तेसं एको हीनो, एको पणीतो’ ति ? तं हि तेसं, आनन्द, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय ।

१६. “तत्रानन्द, यस्स पुग्गलस्स कोधमानो अधिगतो होति, समयेन समयं चस्स वचीसङ्खारा उप्पज्जन्ति, तस्स सवनेन पि कत्तं 5 होति, बाहुसज्जेन पि कत्तं होति, बिट्ठिया पि पटिबिद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्ति लभति । अयं, आनन्द, पुग्गलो अमुना पुरिमेन पुग्गलेन अभिक्कन्ततरो च पणीततरो च । तं किस्स हेतु ? इमं हानन्द, पुग्गलं धम्मसोतो निब्बहति । तदन्तरं को जानेय्य अञ्जत्र तथागतेन ! तस्मा- तिहानन्द, मा पुग्गलेसु पमाणिका अट्ठवत्थ ; मा पुग्गलेसु पमाणं गण्हित्थ । 10 खञ्जति हानन्द, पुग्गलेसु पमाणं गण्हन्तो । अहं वा, आनन्द, पुग्गलेसु पमाणं गण्हेय्यं, यो वा पनस्स मादिसो ।

१७. “का चानन्द, मिगसाला उपासिका बाला अव्यक्ता अम्मका अम्मकसञ्जा, के च पुरिस्सपुग्गलपरोपरिञ्जाणे ! इमे खो, आनन्द, 15 छ पुग्गला सन्तो संघिज्जमाना लोकास्मि ।

१८. “यथारूपेन, आनन्द, सीलेन पुराणो समन्नागतो अहोसि, तथारूपेन सीलेन इसिदत्तो समन्नागतो अभविस्स । नयिध पुराणो इसि- दत्तस्स गतिं पि अञ्जस्स । यथारूपाय च, आनन्द, पञ्जाय इसिदत्तो समन्नागतो अहोसि, तथारूपाय पञ्जाय पुराणो समन्नागतो अभविस्स । 20 नयिध इसिदत्तो पुराणस्स गतिं पि अञ्जस्स । इति खो, आनन्द, इमे पुग्गला उभो एकङ्गहीना” ति । D. 909

३. इणसुत्तं

१. “दालिद्वियं, भिक्खवे, दुक्खं लोकास्मि कामभोगिनो” ति ।

“एवं, भन्ते” ।

“यं पि, भिक्खवे, दालिद्वो अस्तको अनाव्हिको^१ इणं आदियति, 25 इणावानं पि, भिक्खवे, दुक्खं लोकास्मि कामभोगिनो” ति । R. 352

“एवं, भन्ते” ।

१. दालिद्वियं — सी०; दालिद्वियं — स्या० । २. अनाव्हिको — सी०, रो०; अग^२ दिको — स्या० ।

“यं पि, भिक्खवे, दलित्थो अस्सको अनान्हिको इणं आदित्थिवा वड्ढि पटिस्सुणाति, वड्ढि पि, भिक्खवे, दुक्खा लोकस्मि कामभोगिनो” ति ।

“एव, भन्ते” ।

“य पि, भिक्खवे, दलित्थो अस्सको अनान्हिको वड्ढि पटि-
5 स्सुणित्वा कालाभत वड्ढि न देति, चोदेन्ति पि न । चोदना पि, भिक्खवे, दुक्खा लोकस्मि कामभोगिनो” ति ।

“एव, भन्ते” ।

“य पि, भिक्खवे, दलित्थो अस्सको अनान्हिको चोदियमानो
न देति, अनुचरन्ति पि न । अनुचरिया पि, भिक्खवे, दुक्खा लोकस्मि
10 कामभोगिनो” ति ।

“एव, भन्ते” ।

“य पि, भिक्खवे, दलित्थो अस्सको अनान्हिको अनुचरियमानो
न वेति, वन्धन्ति पि न । वन्धन पि, भिक्खवे, दुक्ख लोकस्मि काम-
भोगिनो” ति ।

15 “एव, भन्ते” ।

२ “इति खो, भिक्खवे, दलित्थिय पि दुक्ख लोकस्मि काम-
भोगिनो, इणादान पि दुक्ख लोकस्मि कामभोगिनो, वड्ढि पि दुक्खा
लोकस्मि कामभोगिनो, चोदना पि दुक्खा लोकस्मि कामभोगिनो, अनु-
चरिया पि दुक्खा लोकस्मि कामभोगिनो, वन्धन पि दुक्ख लोकस्मि
20 कामभोगिनो, एवमेव खो, भिक्खवे, यस्स कस्सचि सद्धा नत्थि कुसलेसु
धम्मेषु, हिरी नत्थि कुसलेसु धम्मेषु, ओत्तप्प नत्थि कुसलेसु धम्मेषु,
विरिय नत्थि कुसलेसु धम्मेषु, पञ्ञा नत्थि कुसलेसु धम्मेषु — अय
वुच्चति, भिक्खवे, अरियस्स विनये दलित्थो अस्सको अनान्हिको ।

३ “स खो सो, भिक्खवे, दलित्थो अस्सको अनान्हिको सद्धाय
25 असति कुसलेसु धम्मेषु, हिरिया असति कुसलेसु धम्मेषु, ओत्तप्पे असति
कुसलेसु धम्मेषु, विरिये असति कुसलेसु धम्मेषु, पञ्ञाय असति
कुसलेसु धम्मेषु, वायेन दुच्चरित चरति, वाचाय दुच्चरित चरति,
मनसा दुच्चरित चरति । इदमस्स इणादानस्मिं वदामि ।

४ “सो तस्स कायदुच्चरितस्स पटिच्छादनहेतु पापिक इच्छ
30 पणिदहति । ‘मा म जब्भू’ ति इच्छति, ‘मा म जब्भू’ ति सद्ध-

यति', 'मा मं जञ्जू' ति वाचं भासति, 'मा मं जञ्जू' ति कायेन परक्कमति । सो तस्स वचीदुच्चरितस्स पटिच्छादनहेतु ... पे०... सो तस्स मनोदुच्चरितस्स पटिच्छादनहेतु ... पे०... 'मा मं जञ्जू' ति कायेन परक्कमति । इदमस्स वड्डिया वदामि ।

५. "तमेनं पेसला सन्नहाचारी एवमाहंसु — 'अयं च सो आयस्मा एवंकारी एवंममाचारो' ति । इदमस्स चोदनाय वदामि ।

६. "तमेनं अरञ्जगतं वा खल्लमूलगतं वा सुञ्जागारगतं वा विपटिसारसहगता पापका अकुसलवितक्का समुदाचरन्ति । इदमस्स अनुचरियाय वदामि ।

७. "स खो सो, भिक्खवे, दत्तिहो अस्सको अनाब्धिको कायेन दुच्चरितं चरित्वा वाचाय दुच्चरितं चरित्वा मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा निरयबन्धने वा वज्जति तिरच्छानयोनिबन्धने वा । ताहं, भिक्खवे, अञ्जं एकयन्धनं^१ पि^२ समनुपस्सामि एवंदारुणं एवंकटुकं^३ एवंअन्तरायकरं अनुत्तरस्स योगक्खेमस्स अधियमाय, वययिदं, भिक्खवे, निरयबन्धनं वा तिरच्छानयोनिबन्धनं वा ति ।

"दालिद्वियं दुक्खं लोके, इणादानं च वुच्चति ।

दलिहो इणमादाय, भुञ्जमानो विहज्जति ॥

"ततो अनुचरन्ति नं, बन्धनं पि निगच्छति ।

एतं हि बन्धनं दुक्खं, कामलाभाभिजप्पिनं ॥

"तथेव अरियविनये, सद्धा यस्स न विज्जति ।

अहिरीको^४ अनोत्तप्पी, पापकम्मविनिव्वयो^५ ॥

"कायदुच्चरितं कत्वा, वचीदुच्चरितानि च ।

मनोदुच्चरितं कत्वा, 'मा मं जञ्जू' ति इच्छति ॥

"सो संसप्पति कायेन, वाचाय उद चेतसा ।

पापकम्मं पवट्ठेन्तो, तत्थ तत्थ पुनप्पुनं ॥

"सो पापकम्मो दुग्मेधो, जानं दुक्कटमत्तनो ।

दलिहो इणमादाय, भुञ्जमानो विहज्जति ॥

१. सङ्गुप्पोनि — सी०, स्या०, रो० । २-२. एक बन्धन — स्या०, एकधम्म पि — सी० । ३. एवदुक्का — स्या० । ४. अहिरीको — सी०, स्या०, रो० । ५. पापकम्मविनिव्वयो — सी०, रो०; पापकम्म विनिव्वयो — स्या० ।

- “ततो अनुचरन्ति नं, सङ्कुप्पा मानसा दुखा^१ ।
 गमे वा यदि वारब्धे, यस्स विप्पटिसारजा ॥
 “सो पापकम्पो दुम्मेधो, जानं दुक्कटमत्तनो ।
 योनिमञ्जतरं गत्वा, निरये वा पि बज्जति ॥
 5 “एतं हि बन्धनं दुक्खं, यम्हा धीरो पमुच्चति ।
 धम्मलद्धेहि भोगेहि, वदं चित्तं पसादयं ॥
 “उभयत्य कटम्माहो, सद्धस्स घरमेसिनो ।
 दिदुधम्महितत्थाय, सम्परायसुखाय च ।
 एवमेतं गहट्ठानं, चागो पुब्बं पचङ्गति ॥
 10 “तथेव अरियविनये, सद्धा यस्स पतिट्ठिता ।
 हिरीमनो च ओत्तप्पी^२, पञ्जवा सीलसंवृतो ॥
 “एसो खो अरियविनये, ‘सुखजीवी’^३ ति वुच्चति ।
 निरामिसं सुखं जद्धा, उपेक्खं अधितिट्ठति ॥
 “पच्च नीवरणे हित्वा, निच्चं आरद्धविरियो ।
 15 झानानि उपसम्पज्ज, एकोदि निपको सतो ।
 “एवं^४ आत्वा यथाभूतं, सब्बसंयोजनवत्तये ।
 सब्बसो अनुपादाय, सम्मा चित्तं विमुच्चति ॥
 “तस्स सम्माविमुत्तस्स, आणं चे ह्योति ताविनो ।
 ‘अकुप्पा मे विमुत्तो’^५ ति, भवसंयोजनवत्तये ॥
 20 “एतं खो परमं आणं, एतं सुखमनुत्तरं ।
 असोकं विरजं खेमं, एतं आणण्यमुत्तमं^६” ति ॥

४. महाचुन्दसुतं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं आयस्मा महाचुन्दो चेत्तीसु विहरति
 समयं जातिथं^१ । तत्र खो आयस्मा महाचुन्दो भिक्खू आमन्तेसि -
 “आवुसो भिक्खवे”^२ ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो
 25 महाचुन्दस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा महाचुन्दो एतदवोच -

१. दुक्खा - स्या०, रो० । २. ओत्तप्पी - रो० । ३. सुखजीवी - सी०, स्या० ।
 ४. एवं - स्या० । ५. आणण्यमुत्तमं - स्या० । ६. गहट्ठातिथं - सी०, रो०; गहट्ठातिथं
 - स्या० । ७. विजययो - सी०, स्या०, रो० ।

२. “इध्वावुसो, धम्मयोगा भिक्खू ज्ञायी भिक्खू अपसादेन्ति — ‘इमे पन ज्ञायिनोम्हा, ज्ञायिनोम्हा ति ज्ञायन्ति पज्झायन्ति निज्झायन्ति’ अवज्झायन्ति^१ । किमिमे^२ ज्ञायन्ति^३, किन्तिमे ज्ञायन्ति, कथं इमे^३ ज्ञायन्ती’ ति ? तत्थ धम्मयोगा च भिक्खू नप्पसीदन्ति, ज्ञायी च भिक्खू नप्पसीदन्ति, न च बहुजनहिताय पटिपन्ना होन्ति बहुजनसुखाय^५ बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सानं ।

३. “इध् पनावुसो, ज्ञायी भिक्खू धम्मयोगे भिक्खू अपसादेन्ति — ‘इमे पन धम्मयोगम्हा, धम्मयोगम्हा ति उद्धता उत्तळा चपला मुखरा विकिण्णवाचा मदुस्सती^४ असम्पजाना असमाहिता विवभन्तचित्ता पाकस्मिन्नि^५या’ । किमिमे धम्मयोगा, किन्तिमे धम्मयोगा, कथं इमे^{१०} धम्मयोगा’ ति ? तत्थ ज्ञायी च भिक्खू नप्पसीदन्ति, धम्मयोगा च भिक्खू नप्पसीदन्ति, न च बहुजनहिताय पटिपन्ना होन्ति बहुजनसुखाय बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सानं ।

४. “इध् पनावुसो, धम्मयोगा भिक्खू धम्मयोगानञ्जेव भिक्खू^{१५} वण्णं भासन्ति, नो ज्ञायीनं भिक्खू^{१५} वण्णं भासन्ति । तत्थ धम्मयोगा च भिक्खू नप्पसीदन्ति, ज्ञायी च भिक्खू नप्पसीदन्ति, न च बहुजनहिताय पटिपन्ना होन्ति बहुजनसुखाय बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सानं ।

५. “इध् पनावुसो, ज्ञायी भिक्खू ज्ञायीनञ्जेव भिक्खू^{२०} वण्णं भासन्ति, नो धम्मयोगानं भिक्खू^{२०} वण्णं भासन्ति । तत्थ ज्ञायी च भिक्खू नप्पसीदन्ति, धम्मयोगा च भिक्खू नप्पसीदन्ति, न च बहुजनहिताय पटिपन्ना होन्ति बहुजनसुखाय बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सानं ।

६. “तस्मातिहावुसो, एवं सिक्खितव्वं — ‘धम्मयोगा समाना ज्ञायीनं भिक्खू^{२५} वण्णं भासिस्सामा’ ति । एवं हि वो, आवुसो, सिक्खितव्वं । तं किस्स हेतु ? अच्छरिया हेते, आवुसो, पुग्गला दुल्लभा लोकस्मि, ये अमत्तं धातु कायेन फुसित्वा विहरन्ति । तस्मातिहावुसो, एवं सिक्खितव्वं — ‘ज्ञायी समाना धम्मयोगानं भिक्खू^{२५} वण्णं भासिस्सामा’

१-१ सी०, स्या०, रो० पोल्हवेनु नत्थि । २-२ वि हिम ज्ञायन्ति — सी०, स्या०, रो० । ३ हिमे — सी०, स्या०, रो० । ४ मदुस्सतिनो — सी०, स्या० । ५ पाकस्मिन्नि — स्या०, रो० ।

ति । एवं हि वो, आवुसो, सिक्खितब्बं । तं किस्स हेतु ? अच्छरिया
हेते, आवुसो, पुग्गला दुल्लभा लोकस्मिं ये गम्भीरं अत्थपदं पज्जाय
अतिविज्झ पस्सन्ती” ति ।

५. पठमसन्दिट्टिकसुत्तं

१. अथ खो मोल्लियसीवको’ परिब्बाजको येन भगवा तेनुप-
सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं
सारणीयं वोतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्धो खो मोल्लिय-
सीवको परिब्बाजको भगवन्तं एतदवोच - “सन्दिट्टिको धम्मो,
सन्दिट्टिको धम्मो’ ति, भन्ते, वुच्चति । किप्तावता नु खो, भन्ते, सन्दि-
ट्टिको धम्मो होति अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको पच्चत्तं वेदि-
तब्बो विञ्जूही” ति ?

२. “तेन हि, सीवक, तज्जेवेत्थ पटिपुच्छामि । यथा ते
समेय्य तथा नं व्याकरेय्यासि । तं किं मज्झसि, सीवक, सन्तं वा
अज्झत्तं लोभं ‘अत्थि मे अज्झत्तं लोभो’ ति पज्जानासि, असन्तं वा अज्झत्तं
लोभं ‘नत्थि मे अज्झत्तं लोभो’ ति पज्जानासी” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“यं खो त्वं, सीवक, सन्तं वा अज्झत्तं लोभं ‘अत्थि मे अज्झत्तं
लोभो’ ति पज्जानासि, असन्तं वा अज्झत्तं लोभं ‘नत्थि मे अज्झत्तं लोभो’
ति पज्जानासि - एवं पि खो, सीवक, सन्दिट्टिको धम्मो होति ... पे०... ।

३. “तं किं मज्झसि, सीवक, सन्तं वा अज्झत्तं दोसं ... पे०...
सन्तं वा अज्झत्तं मोहं .. पे०... सन्तं वा अज्झत्तं लोभधम्मं ... पे०...
सन्तं वा अज्झत्तं दोसधम्मं ... पे०... सन्तं वा अज्झत्तं मोहधम्मं ‘अत्थि
मे अज्झत्तं मोहधम्मो’ ति पज्जानासि, असन्तं वा अज्झत्तं मोहधम्मं ‘नत्थि
मे अज्झत्तं मोहधम्मो’ ति पज्जानासी” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

४. “यं सो त्वं, सीवक, सन्तं वा अज्झत्तं मोहधम्मं ‘अत्थि मे
अज्झत्तं मोहधम्मो’ ति पज्जानासि, असन्तं वा अज्झत्तं मोहधम्मं ‘नत्थि मे
अज्झत्तं मोहधम्मो’ ति पज्जानासि - एवं सो, सीवक, सन्दिट्टिको धम्मो

होति अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको पच्चत्तं वेदितव्यो विञ्जूही” ति ।

४. “अभिवक्तं, भन्ते, अभिवक्तं, भन्ते . . पे०... उपासकं मं, भन्ते, भगवा धारेतु अज्जतमो पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

६. द्वितीयसन्दिट्टिकसुत्तं

१. अथ खो अज्जतरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्गमि ;
उपसङ्गमित्वा भगवता सङ्गि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं
वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो ब्राह्मणो
भगवन्तं एतववोच — “सन्दिट्टिको धम्मो, सन्दिट्टिको धम्मो” ति, भो
गोतम, वुच्चति । कित्तावता नु खो, भो गोतम, सन्दिट्टिको धम्मो
होति अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको पच्चत्तं वेदितव्यो
विञ्जूही” ति ?

R 558

10

२. “तेन हि, ब्राह्मण, तज्जेवेत्थ पटिपुच्छिस्सामि ।, यथा
ते समेय्य तथा नं व्याकरेय्यासि । तं किं मज्जसि, ब्राह्मण, सन्त वा
अज्जत्तं रागं ‘अत्थि मे अज्जत्तं रागो’ ति पजानासि, असन्तं वा अज्जत्त
रागं ‘नत्थि मे अज्जत्तं रागो’ ति पजानासी” ति ?

15

“एवं, भो” ।

“यं खो त्वं, ब्राह्मण, सन्तं वा अज्जत्तं रागं ‘अत्थि मे अज्जत्त
रागो’ ति पजानासि, असन्तं वा अज्जत्त रागं ‘नत्थि मे अज्जत्त रागो’ ति
पजानासि — एवं पि खो ब्राह्मण सन्दिट्टिको धम्मो होति पे० . ।

३. “ए किं मज्जसि, ब्राह्मण, सन्त वा अज्जत्त दोस . पे०
सन्तं वा अज्जत्तं मोह पे० सन्त वा अज्जत्त कायसन्दोस पे०
सन्तं वा अज्जत्त वचोसन्दोस पे० . सन्त वा अज्जत्त मनोसन्दोस
‘अत्थि मे अज्जत्त मनोसन्दोसो’ ति पजानामि, अगन्तं वा अज्जत्त मनो-
सन्दोसं ‘नत्थि मे अज्जत्त मनोसन्दोसो’ ति पजानामी” ति ?

20

“एवं, भो” ।

“मं खो त्वं, ब्राह्मण, सन्तं वा अज्जत्तं मनोसन्दोसं ‘अत्थि मे
अज्जत्तं मनोसन्दोसो’ ति पजानामि अज्जत्तं वा अज्जत्तं मनोसन्दोसं

B 315

‘नत्थि मे अज्झत्तं मनोसन्दोसो’ ति पजानासि – एवं खो, ब्राह्मण, सन्दिट्ठिको घम्भो होति अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको पच्चत्तं वेदित्तव्वो विञ्जूही” ति ।

४. “अभिवक्कन्तं, भो गोतम, अभिवक्कन्तं, भो गोतम ... पे०...

३ उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्झतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

७. खेमसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डि-
कस्स आरामे । तेन खो पन समयेन आयस्मा च खेमो आयस्मा च
सुमनो सावत्थियं विहरन्ति अन्धवनस्मि । अथ खो आयस्मा च खेमो
आयस्मा च सुमनो येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं
१० अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिञ्चो खो आयस्मा
खेमो भगवन्तं एतदवोच –

२. “यो सो, भन्ते, भिक्खु अरहं खीणासवो वुसितवा कत-
कणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिवखीणभवसंयोजनो सम्म-
दञ्जा विमुत्तो तस्स न एवं होति – ‘अत्थि मे सेय्यो ति वा अत्थि मे
१५ सदिसो ति वा अत्थि मे हीनो ति वा” ति । इदमवोचायस्मा खेमो ।
समनुञ्जो सत्था अहोसि । अथ खो आयस्मा खेमो “समनुञ्जो मे
सत्था” ति उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदविस्र्खणं कत्वा पक्कामि ।

३. अथ खो आयस्मा सुमनो अचिरपक्कन्ते आयस्मन्ते खेमे
भगवन्तं एतदवोच – “यो सो, भन्ते, भिक्खु अरहं खीणासवो वुसितवा
२० कतकणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिवखीणभवसंयोजनो सम्म-
दञ्जा विमुत्तो तस्स न एवं होति – ‘नत्थि मे सेय्यो ति वा नत्थि मे
सदिसो ति वा नत्थि मे हीनो ति वा” ति । इदमवोचायस्मा सुमनो ।
समनुञ्जो सत्था अहोसि । अथ खो आयस्मा सुमनो “समनुञ्जो मे
सत्था” ति उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदविस्र्खणं कत्वा पक्कामि ।

४. अथ खो भगवा अचिरपक्कन्ते आयस्मन्ते च खेमे आयस्मन्ते
च सुमने भिक्खू आमन्तेसि – “एवं खो, भिक्खवो, कुलपुत्ता अञ्जं
३१६ व्याकरोन्ति । अत्थो च वुत्तो अत्ता च अनुपनीतो । अथ च पन इत्थेकत्थे

मोघपुरिसा हसमानका मञ्जे अञ्जं व्याकरोन्ति । ते पञ्चा विघातं
आपज्जन्ती ति ।

“न उस्सेसु न ओमेसु”, समत्ते नोपनीयरे^२ ।

खीणा जाति^३ दुसितं ब्रह्मचरियं, चरन्ति संयोजनविप्पमुत्ता” ति ।

८. इन्द्रियसंवरसुत्तं

१. “इन्द्रियसंवरे, भिक्खवे, असति इन्द्रियसंवरविपन्नस्स हतूप- 5 R. 960
निसं” होति सीलं; सीले असति सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति
सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिसं
होति यथाभूतज्जाणदस्सनं; यथाभूतज्जाणदस्सने असति यथाभूतज्जाण-
दस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निव्विदाविरागो; निव्विदाविरागे असति
निव्विदाविरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिज्जाणदस्सनं । सेय्यथापि, 10
भिक्खवे, एकस्मिं साखापलासविपन्नो । तस्स पपटिका” पि न पारिपूर्ति
गच्छति, तच्चो पि न पारिपूर्ति गच्छति, फेणु पि न पारिपूर्ति गच्छति,
सारो पि न पारिपूर्ति गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, इन्द्रियसंवरे
असति इन्द्रियसंवरविपन्नस्स हतूपनिसं होति सीलं ... पे०... विमुत्तिज्जाण-
दस्सनं । 15

२. “इन्द्रियसंवरे, भिक्खवे, सति इन्द्रियसंवरसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नं” होति सीलं; सीले सति सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति
सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नं होति यथाभूतज्जाणदस्सनं; यथाभूतज्जाणदस्सने सति यथाभूत-
ज्जाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति निव्विदाविरागो; निव्विदा- 20
विरागे सति निव्विदाविरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति विमुत्ति-
ज्जाणदस्सनं । सेय्यथापि, भिक्खवे, एकस्मिं मागापलाससम्पन्नो । तस्स
पपटिका पि पारिपूर्ति गच्छति, तच्चो पि पारिपूर्ति गच्छति, फेणु पि
पारिपूर्ति गच्छति, सारो पि पारिपूर्ति गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे,
इन्द्रियसंवरे नति इन्द्रियसंवरसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति सीलं 25
... पे०... विमुत्तिज्जाणदस्सनं” ति ।

६ आनन्दसुत्तं

R 361

१ अथ खो आयस्मा आनन्दो येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुप-
सङ्कमि, उपसङ्कमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्धि सम्मोदि । सम्मोद-
नीय कथं सारणीय वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चो
खो आयस्मा आनन्दो आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोच -

५ २ “किंतावता नु खो, आवुसो सारिपुत्त, भिक्खु अस्सुतं चेव
धम्मं सुणाति, सुतां चस्स धम्मा न सम्मोसं गच्छन्ति, ये चस्स धम्मा
पुब्बे चेतसा सम्फुट्ठपुब्बा ते च समुदाचरन्ति, अविज्जातं च विजानाती”
ति ?

“आयस्मा खो आनन्दो बहुस्सुतो । पटिभातु आयस्मन्तयेव
१० आनन्द” ति ।

“तेनहावुसो सारिपुत्त, सुणाहि”, साधुकं मनसि करोहि, भासि-
स्सामी” ति ।

“एवमावुसो” ति खो आयस्मा सारिपुत्तो आयस्मतो आनन्दस्स
पञ्चस्सोसि । आयस्मा आनन्दो एतदवोच -

१५ ३ “इहावुसो सारिपुत्त, भिक्खु धम्मं परियापुणाति - सुतं
गेम्यं वेय्याकरणं गाथं उदानं इतिवृत्तकं जातकं अम्भुतधम्मं वेदल्लं । सो^१
यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेण परेसं देसेति, यथासुतं यथापरियत्तं
धम्मं वित्थारेण परेसं वाचेति, यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेण
सज्जायं करोति, यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवितक्केति
२० अनुविचारेति मनसानुपेक्खति । यस्मिं आवासे थेरा भिक्खू विहरन्ति
बहुस्सुता आगतागमा धम्मधरा विनयधरा भातिकाधरा तस्मिं आवासे
वस्स उपेति । ते कालेन कालं उपसङ्कमित्वा परिपुच्छन्ति परिपञ्चहन्ति
- ‘इदं, भन्ते, कथं, इमस्स क्वत्थो’ ति ? ते तस्स आयस्मतो अविबटं
चेव विवरन्ति, अनुत्तानीकतं च उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहितेषु च
२५ कल्लाठानियेषु^२ धम्मेषु कल्लं पटिबिन्दोदन्ति । एतावता खो, आवुसो
सारिपुत्त, भिक्खु अस्सुतं चेव धम्मं सुणाति, सुतां चस्स धम्मा न सम्मोसं
गच्छन्ति, ये चस्स धम्मा पुब्बे चेतसा सम्फुट्ठपुब्बा ते च समुदाचरन्ति,
अविज्जातं च विजानाती” ति ।

R 362

१ धम्मं सुणाहि - स्या० । २ गी० स्या० ३ पात्यरेणु नतिव । ४ आय
स्मता - यी० रा०, स्या० पोत्यरेणु नतिव । ५ “पल्लदुसिन्धु” - स्या०, रा० ।

४ “अच्छरिय, आवुसो, अबुत, आवुसो, याव सुभासिते
 चिदे’ आयस्मता आनन्देन । इमेहि च मय छहि धम्मोहि समन्नागत
 आयस्मन्त आनन्द धारेम । आयस्मा हि आनन्दो धम्म परियाणुणाति —
 सुत्त गेय्य वेय्याकरण गाय उदान इतिवुत्तक जातक अबुतधम्म वेदल्ल ।
 आयस्मा आनन्दो यथासुत यथापरियत्त धम्म वित्त्यारेन परेस देसेति, 5
 आयस्मा आनन्दो यथासुत यथापरियत्त धम्म वित्त्यारेन परेस वाचेति,
 आयस्मा आनन्दो यथासुत यथापरियत्त धम्म वित्त्यारेन सज्झाय करोति,
 आयस्मा आनन्दो यथासुत यथापरियत्त धम्म चेतसा अनुवित्त्यकेति
 अनुविधारेति मनसानुपेक्खति । आयस्मा आनन्दो यस्मि आवासे बैरा
 भिक्खू विहरन्ति बहुस्सुता आगतागमा धम्मधरा विनयधरा मातिका- 10
 धरा तस्मि आवासे यस्स उपेति । ते आयस्मा आनन्दो कालेन काल
 उपसङ्गमित्वा परिपुच्छति परिपञ्चति — ‘इदं, भन्ते, कय, इमस्स
 वरत्थो’ ति ? ते आयस्मतो आनन्दस्स अविषट् चेव विवरन्ति, अनुत्तानी-
 क्त च उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहितेसु च कट्ठाठानियेसु धम्मेसु कट्ठ
 पट्ठिनिोदेन्ती” ति । 15

१० लक्ष्मिपुत्रं

१ अयं लो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपमद्दमि,
 उपसङ्गमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीय कय सारणीय
 वीत्तिसारेत्वा एवमन्त निसीदि । एवमन्त निसितो लो जाणुस्सोणि
 ब्राह्मणो भगवन्त एतदवोच —

२ “लक्ष्मिया, भो गोतम, विअधिप्पाया, विउपविचारा, 20 ॥ ५३
 विअधिठाना, विअभिनिवेसा, विपरियोसाना” ति ?

“लक्ष्मिया लो, ब्राह्मण, नोणाधिप्पाया पञ्जूविचारा यत्ता-
 धिठाना पयवीभिनिवेसा” इस्सग्गियपरियोसाना” ति ।

३ “ब्राह्मणा पन, भो गोतम, विअधिप्पाया, विउपविचारा,
 विअधिठाना, विअभिनिवेसा, विपरियोमाना” ति ? 25

“ब्राह्मणा खो, ब्राह्मण, भोगाधिष्ण्याया पञ्चूपविचारा मन्ता-
धिष्ठाना यञ्चाभिनिवेसा ब्रह्मलोकपरियोसाना” ति ।

B 319

४ “गृहपतिका पन, भो गोतम, किञ्चाधिष्ण्याया, किञ्चपविचारा,
किञ्चाधिष्ठाना, किञ्चाभिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ?

५ “गृहपतिका खो, ब्राह्मण, भोगाधिष्ण्याया पञ्चूपविचारा
सिष्णाधिष्ठाना कम्मन्ताभिनिवेसा निद्वित्तकम्मन्तपरियोसाना” ति ।

५ “इत्थि पन, भो गोतम, किञ्चाधिष्ण्याया, किञ्चपविचारा,
किञ्चाधिष्ठाना, किञ्चाभिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ?

“इत्थि खो, ब्राह्मण, पुरिसाधिष्ण्याया अलङ्कारूपविचारा पुत्ता-
१० धिष्ठाना असपत्तीभिनिवेसा इत्सरियपरियोसाना” ति ।

६ “चोरा पन, भो गोतम, किञ्चाधिष्ण्याया, किञ्चपविचारा,
किञ्चाधिष्ठाना, किञ्चाभिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ?

“चोरा खो, ब्राह्मण, आदानाधिष्ण्याया गृहणूपविचारा सत्था-
धिष्ठाना अन्वकाराभिनिवेसा अदस्सनपरियोसाना” ति ।

१५ ७ “समणा पन, भो गोतम, किञ्चाधिष्ण्याया, किञ्चपविचारा,
किञ्चाधिष्ठाना, किञ्चाभिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ?

“समणा खो, ब्राह्मण, खन्तिसोरञ्चाधिष्ण्याया पञ्चूपविचारा
सीलाधिष्ठाना आकिञ्चवञ्चाभिनिवेसा निब्बानपरियोसाना” ति ।

८ “अच्छरिय, भो गोतम, अभुत, भो गोतम । खत्तिमान् पि
२० भव गोतमो जानाति अधिष्ण्याय च उपविचार च अधिष्ठान च अभिनिवेस
च परियोसान च । ब्राह्मणान् पि भव गोतमो जानाति पे० गृह-
पतीन् पि भव गोतमो जानाति इत्थीन् पि भव गोतमो जानाति
चोरान् पि भव गोतमो जानाति समणान् पि भव गोतमो जानाति
अधिष्ण्याय च उपविचार च अधिष्ठान च अभिनिवेस च परियोसान च ।
२५ अभिवयन्त, भो गोतम पे० उपासक म भव गोतमो धारेतु अज्जतम्मे
पाणुपेत सरण गत” ति ।

B 364

११. अप्यमादसुतं

१. अथ खो अञ्जतरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्गमि;
उपसङ्गमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं
वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिघ्नो खो सो ब्राह्मणो
भगवन्तं एतदवोच -

B 320

२. "अत्थि नु खो, भो गोतम, एको घम्मो भावितो बहुलीकतो
यो उभो अत्थे समधिग्गम्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो
सम्परायिको" ति ?

"अत्थि खो, ब्राह्मण, एको घम्मो भावितो बहुलीकतो यो उभो
अत्थे समधिग्गम्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो सम्प-
रायिको" ति ।

10

३. "कतमो पन, भो गोतम, एको घम्मो भावितो बहुलीकतो
यो उभो अत्थे समधिग्गम्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो
सम्परायिको" ति ?

"अप्यमादो खो, ब्राह्मण, एको घम्मो भावितो बहुलीकतो
उभो अत्थे समधिग्गम्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो
सम्परायिको ।

४. "सेय्यथापि, ब्राह्मण, यानि कानिचि जङ्गलानं" पाणान
पदजातानि, सव्वानि तानि हत्थिपदे समोधानं गच्छन्ति, हत्थिपदं तेसं
अगमक्खामति, यदिदं महन्तत्तेन । एवमेव खो, ब्राह्मण, अप्यमादो
एको घम्मो भावितो बहुलीकतो उभो अत्थे समधिग्गम्ह तिट्ठति -
दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो सम्परायिको ।

20

"सेय्यथापि, ब्राह्मण, कूटागारस्स या कान्चि गोपानसियो सव्व्या
ता कूटङ्गमा कूटनिन्ना कूटसमोसरणा, कूट तास अगमक्खामति, एवमेव
खो, ब्राह्मण ... पे० .. ।

R 365

"सेय्यथापि, ब्राह्मण, पव्वजलायको पव्वजं लायित्वा अग्गे
गहेत्वा ओधुनाति निधुनाति निच्छादेति"; एवमेव खो, ब्राह्मण ... पे०... ।

25

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, अम्बपिण्डिया वण्टच्छिन्नाय यानि कानिचि
अम्बानि वण्टूपनिबन्धनानि सब्बानि तानि तदन्वयानि भवन्ति,
एवमेव खो, ब्राह्मण पे० ।

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, ये केचि सुद्धराजानो^१ सब्बेते रठ्ठो
५ चक्कवत्तिस्स अनुयन्ता^२ भवन्ति, राजा तेस चक्कवत्ती^३ अगमक्खायति,
एवमेव खो, ब्राह्मण पे० । .

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, या काचि तारकरूपान पभा सव्वा ता
चन्दस्स पभाय कल^४ नाग्वन्ति सोळ्ळसि, चन्दप्पभा तास अगमक्खायति ।
एवमेव खो, ब्राह्मण, अप्पमादो एको धम्मो भावितो बहुलीकतो उभो
१० अत्थे समधिग्गह्हे तिट्ठति - दिट्ठधम्मिक चेव अत्थ यो च अत्थो सम्प-
रायिको ।

“अय खो, ब्राह्मण, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो उभो अत्थे
समधिग्गह्हे तिट्ठति - दिट्ठधम्मिक चेव अत्थ, यो च अत्थो सम्प-
रायिको^५ ति ।

१५ ५ “अभिवक्कन्त, भो गोतम, अभिवक्कन्त, भो गोतम पे०
उपासकं न भव गोतमो भारेतु अज्जतम्मे पाणुपेत सरण गत^६ ति ।

१२ धम्मिकसुत्तं

१ एक समय भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पट्ठते ।
तेन खो पन समयेन आयस्मा धम्मिको जातिभूमिय आवासिको ह्वोति
सब्बसो जातिभूमिय सत्तसु आवासेसु । तत्र सुद आयस्मा धम्मिको
२० आगन्तुके भिक्खू अवकोसति परिभासति विहिसति वितुदति रोसेति
वाचाय । ते च आगन्तुका भिक्खू आयस्मता धम्मिकेन अवकोसियमाना
परिभासियमाना विहेसियमाना वितुदियमाना रोसियमाना वाचाय
पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति^१, रिञ्चन्ति आवास ।

२ अय खो जातिभूमकान^२ उपासकान एतदहोसि - “मय खो
२५ भिक्खुरात्त पच्चुपट्ठिता चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्यच्चयभेसज्ज-

१ सुद्धराजानो - सी०, सुद्धराजानो - स्या० । २ अनुयन्ता - सी०, स्या०, रो० ।

३ चक्कवत्ति - स्या०, रो० । ४ कल - स्या० । ५ सण्ठन्ति - सी० । ६ जाति-
भूमिमान - स्या०, रो० ।

परिवृत्तारेण । अथ च एन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति,
 रिञ्चन्ति आवास । को नु खो हेतु को पच्चयो येन आगन्तुका भिक्खू
 पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवास" ति ? अथ खो जातिभूमकान्
 उपासकान् एतदहोसि — "अथ खो आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू
 अक्कोसति परिभासति विहिंसति वितुदति रोसेति वाचाय । ते च
 आगन्तुका भिक्खू आयस्मत्ता धम्मिकेन अक्कोसियमाना परिभासिय-
 माना विहेसियमाना वितुदियमाना रोसियमाना वाचाय पक्कमन्ति,
 न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवास । यन्नून गय आयस्मन्त धम्मिक पट्वा-
 जेय्यामा" ति ।

B 322

३ अथ खो जातिभूमका उपासका येन आयस्मा धम्मिको
 तेनुपसङ्गमिमु, उपसङ्गमित्वा आयस्मन्त धम्मिक एतदवोचु — "पक्कमतु,
 भन्ते, आयस्मा धम्मिको इमम्हा आवासा, अल ते इध वासेना" ति ।
 अथ खो आयस्मा धम्मिको तम्हा आवासा अञ्ज आवास अगमासि ।
 तत्र पि सुद आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू अक्कोसति परिभासति
 विहिंसति वितुदति रोसेति वाचाय । ते च आगन्तुका भिक्खू आयस्मत्ता
 धम्मिकेन अक्कोसियमाना परिभासियमाना विहेसियमाना वितुदियमाना
 रोसियमाना वाचाय पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवास ।

R 367

४ अथ खो जातिभूमकान् उपासकान् एतदहोसि — "मय खो
 शियखुसङ्ग पच्चुपट्ठिता चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्ज-
 परिण्वारेण । अथ च एन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति,
 रिञ्चन्ति आवास । को नु खो हेतु को पच्चयो येन आगन्तुका भिक्खू
 पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवास" ति ? अथ खो जातिभूमकान्
 उपासकान् एतदहोसि — "अथ खो आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू
 अक्कोसति परिभासति विहिंसति वितुदति रोसेति वाचाय । ते च
 आगन्तुका भिक्खू आयस्मत्ता धम्मिकेन अक्कोसियमाना परिभासियमाना
 विहेसियमाना वितुदियमाना रोसियमाना वाचाय पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति,
 रिञ्चन्ति आवास । यन्नून मय आयस्मन्त धम्मिक पट्वाजेय्यामा" ति ।

५ अथ खो जातिभूमका उपासका येनायस्मा धम्मिको तेनुप-
 सङ्गमिमु, उपसङ्गमित्वा आयस्मन्त धम्मिक एतदवोचु — "आगन्तु,
 भन्ते, आयस्मा धम्मिको इमम्हा पि आवासा, अल ते इध वासेना" ति ।

30

अथ खो आयस्मा धम्मिको तम्हा पि आवासा अञ्ज आवास अगमासि ।
तत्र पि सुद आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू अक्कोसति परिभासति
विहिंसति वितुदति रोसेति वाचाय । ते च आगन्तुका भिक्खू आय-
स्मता धम्मिकेन अक्कोसियमाना परिभासियमाना विहेसियमाना
5 वितुदियमाना रोसियमाना वाचाय पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति
आवास ।

६ अथ खो जातिभूमकान उपासकान एतदहोसि - “मय खो
भिक्खुसङ्घ पच्चुपट्ठिता चीवरपिण्डपातसेनासमगितानप्यच्चयभेसज-
परिक्खारेन । अथ च पन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति,
10 रिञ्चन्ति आवास । को नु खो हेतु को पच्चयो येन आगन्तुका भिक्खू
पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवास” ति ? अथ खो जातिभूमकान
उपासकान एतदहोसि - “अथ खो आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू
अक्कोसति पे० । यन्नून मय आयस्मन्त धम्मिक पब्बाजेय्याम
सब्बसो जातिभूमिय सत्तहि आवासेही” ति । अथ खो जातिभूमका
15 उपासका येनायस्मा धम्मिको तेनुपसङ्कमिषु, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्त
धम्मिक एतदवोचु - “पक्कमतु, भन्ते, आयस्मा धम्मिको सब्बसो जाति-
भूमिय सत्तहि आवासेही” ति । अथ खो आयस्मतो धम्मिकस्स एतदहोसि -
“पव्वाजितो खोम्हि जातिभूमकेहि उपासकेहि सब्बसो जातिभूमिय सत्तहि
आवासेहि । कह नु खो दानि गच्छामी” ति ? अथ खो आयस्मतो
20 धम्मिकस्स एतदहोसि - “यन्नूनाह येन भगवा तेनुपसङ्कमेय्य” ति ।

७ अथ खो आयस्मा धम्मिको पत्तचीवरमादाय येन राजगह
तेन पक्कामि । अनुपुब्बेन येन राजगह गिज्झकूटो पब्बतो येन भगवा
तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि ।
एकमन्त निसिन्न खो आयस्मन्त धम्मिक भगवा एतदवोच - “हन्द
25 वुत्तो नु त्व, ब्राह्मण धम्मिक, आगच्छसी” ति ?

“पव्वाजितो अह, भन्ते, जातिभूमकेहि उपासकेहि सब्बसो
जातिभूमिय सत्तहि आवासेही” ति ।

“अल, ब्राह्मण धम्मिक, वि ते इमिना, य त ततो ततो पव्वा-
जेन्ति, सो त्व ततो ततो पव्वाजितो ममेव सन्तिके आगच्छसि ।

८. "भूतपुब्बं, ब्राह्मण धम्मिक, सामुद्धिका वाणिजा तीरदस्सि सकुणं गहेत्वा नावाय समुहं अज्झोगाहन्ति । ते अतीरदक्खिणिया' नावाय तीरदस्सि सकुणं मुञ्चन्ति । सो गच्छतेव पुरत्थिमं दिसं, गच्छति पच्छिमं दिसं, गच्छति उत्तरं दिसं, गच्छति दक्खिणं दिसं, गच्छति उदं, गच्छति अनुदिसं । सचे सो समन्ता तीरं पस्सति, तथागतको 5 व होति । सचे पन सो समन्ता तीरं न पस्सति तमेव नावं पच्चा- ॥ ३२४ गच्छति । एवमेव खो, ब्राह्मण धम्मिक, यं तं' ततो ततो पव्वाजेन्ति सो त्वं ततो ततो पव्वाजितो ममेव सन्तिके' आगच्छसि ।

९. "भूतपुब्बं, ब्राह्मण धम्मिक, रज्जो कोरव्यस्स सुप्पतिट्ठो नाम निग्रोधराजा अहोसि पञ्चसाखो सीतच्छायो मनोरमो । सुप्प- 10 तिट्ठस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, निग्रोधराजस्स द्वादसयोजनानि अभिनिवेशो अहोसि, पञ्च योजनानि मूलसन्तानकानं' । सुप्पतिट्ठस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, निग्रोधराजस्स ताव' महन्तानि' फलानि अहेसुं; सेय्यथापि नाम आब्बहक्यालिका । एवमस्स सादूनि फलानि अहेसुं; सेय्यथापि नाम खुदं' मधु' अनेळकं' । सुप्पतिट्ठस्स खो पन, 15 ब्राह्मण धम्मिक, निग्रोधराजस्स एकं खन्धं राजा परिभुञ्जति सदि इत्यागारेन, एकं खन्धं बलकायो परिभुञ्जति, एकं खन्धं नेगमजानपदा परिभुञ्जन्ति, एकं खन्धं समणब्राह्मणा परिभुञ्जन्ति, एकं खन्धं मिगा' परिभुञ्जन्ति । सुप्पतिट्ठस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, निग्रोधराजस्स न कोचि फलानि रक्खति, न च सुद अज्जमज्जम्स फलानि हिंसन्ति । 20

१०. "अथ सो, ब्राह्मण धम्मिक, अज्जतरो पुरिसो सुप्पतिट्ठस्स निग्रोधराजस्स यावदत्थं फलानि भविसत्त्वा सात्त भज्जित्वा पक्कामि । पय सो, ब्राह्मण धम्मिक, सुप्पतिट्ठे निग्रोधराजे अधिबत्ताय देवताय एतदहोसि - 'अच्छरिय वत्त, भो, अत्थुत्त वत्त, भो । याव पापो' मनुस्सो', यथ हि नाम सुप्पतिट्ठस्स निग्रोधराजस्स यावदत्थं फलानि भविसत्त्वा 25 सात्तं भज्जित्वा परमिस्सति, यमून सुप्पतिट्ठो निग्रोधराजा धारयति पत्त न ददेय्या' ति । अथ सो, ब्राह्मण धम्मिक, सुप्पतिट्ठो निग्रोधराजा धारयति पत्त न अदागि ।

R. 370

११. “अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, राजा कोरव्यो येन सक्को देवानमिन्दो तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा सक्कं देवानमिन्दं एतदवोच - ‘यग्धे, मारिस, जानेय्यासि सुप्पतिट्ठो निग्रोधराजा फलं न देती’ ति ? अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, सक्को देवानमिन्दो तथारूपं इदामिसह्वारं अभिसह्वारं^१, यथा भुसा^२ वातवुट्ठि आगन्त्वा सुप्पतिट्ठं निग्रोधराजं पवत्तेसि^३ उम्मूलमकासि । अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, सुप्पतिट्ठे निग्रोधराजे अधिवत्था देवता दुक्खी दुम्मना अस्सुमुत्ती रुदमाना एकमन्तं अट्ठासि ।

D. 325

१२. “अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, सक्को देवानमिन्दो येन सुप्पतिट्ठे निग्रोधराजे अधिवत्था देवता तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा सुप्पतिट्ठे निग्रोधराजे अधिवत्थं देवतं एतदवोच - ‘किं नु त्वं, देवते, दुक्खी दुम्मना अस्सुमुत्ती रुदमाना एकमन्तं ठिता’ ति ?

‘तथा हि पन मे, मारिस, भुसा वातवुट्ठि आगन्त्वा भवनं पवत्तेसि उम्मूलमकासी’ ति ।

१३. ‘अपि नु त्वं, देवते, रुक्खधम्मे ठिताय भुसा वातवुट्ठि आगन्त्वा भवनं पवत्तेसि उम्मूलमकासी’ ति ?

‘कथं पन, मारिस, रुक्खो रुक्खधम्मे ठितो होती’ ति ?

‘इधं^४, देवते, रुक्खस्स मूलं मूलत्थिका हरन्ति, तथं तचत्थिका हरन्ति, पत्तं पत्तत्थिका हरन्ति, पुष्पं पुष्पत्थिका हरन्ति, फलं फलत्थिका हरन्ति । न च तेन देवताय अनत्तमनता वा अनभिनिन्दि^५ वा करणीया । एव खो, देवते, रुक्खो रुक्खधम्मे ठितो होती’ ति ।

‘अट्ठितामेव खो मे, मारिस, रुक्खधम्मे भुसा वातवुट्ठि आगन्त्वा भवनं पवत्तेसि उम्मूलमकासी’ ति ।

१४. ‘सच्चे खो त्वं, देवते, रुक्खधम्मे तिट्ठेय्यासि, सिया^६ ते भवनं यथापुरे’ ति ?

R. 371

‘उत्सामहं^७, मारिस, रुक्खधम्मे, होतु मे भवनं यथापुरे’ ति ।

१५. “अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, सक्को देवानमिन्दो तथारूपं इदामिसह्वारं अभिसह्वारं, यथा भुसा वातवुट्ठि आगन्त्वा सुप्पतिट्ठं

१ अभिसह्वारेति - स्या० । २ भुसा - स्या० । ३ पवत्तेसि - सी०, रो० । ४ इधेव - रो० । ५ अनभिनिन्दि - सी० । ६ सियाणि - रो० । ७ तिट्ठेय्यागह - स्या० ।

निग्रोधराजं उस्सापेसि, सच्छवीनि मूलानि अहेसुं । एवमेव खो, ब्राह्मण धम्मिक, अपि नु तं समणधम्मं ठितं जातिभूमका उपासका पव्वार्जेसुं^१ सव्वसो जातिभूमियं सत्तहि आवासेही” ति ?

“कथं पन, भन्ते, समणो समणधम्मं ठितो होती” ति ?

“इध, ब्राह्मण धम्मिक, समणो अक्कोसन्तं न पच्चक्कोसति, 5 रोसन्तं न पटिरोसति, भण्डन्तं न पटिभण्डति । एवं खो, ब्राह्मण धम्मिक, समणो समणधम्मं ठितो होती” ति ।

“अट्ठितयेव मं, भन्ते, समणधम्मं जातिभूमका उपासका पव्वार्जेसुं सव्वसो जातिभूमियं सत्तहि आवासेही” ति ।

१४. “भूतपुब्बं, ब्राह्मण धम्मिक, सुनेत्तो नाम सत्था अहोसि 11 D. 320 तित्थकरो कामेसु वीतरागो । सुनेत्तस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, सत्थुनो अनेकानि सावकसत्तानि अहेसुं । सुनेत्तो सत्था सावकानं ब्रह्मलोक-सहव्यताय धम्मं देसेसि । ये खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, सुनेत्तस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि न पसादेसुं ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जिसु । ये खो पन, 15 ब्राह्मण धम्मिक, सुनेत्तस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि पसादेसुं ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जिसु ।

१५. “भूतपुब्बं, ब्राह्मण धम्मिक, मूगपवसो नाम सत्था अहोसि ... पे०... अरनेमि नाम सत्था अहोसि ... कुदालको नाम सत्था अहोसि 20 ... हत्थिपालो नाम सत्था अहोसि ... जोतिपालो नाम सत्था अहोसि तित्थकरो कामेसु वीतरागो । जोतिपालस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, सत्थुनो अनेकानि सावकसत्तानि अहेसुं । जोतिपालो सत्था सावकानं ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेसि । ये खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, जोति-पालस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि न पसादेसुं 25 ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जिसु । ये खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, जोतिपालस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि पसादेसुं ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जिसु ।

१६. "तं किं मञ्जसि, ब्राह्मण धम्मिक, यो इमे छ सत्थारे' तित्थकरे कामेसु वीतरागे, अनेकसत्परिवारे ससावकसङ्घे पदुट्ठचित्तो' अवकोसेय्य परिभासेय्य, बहुं सो अपुञ्जं पसवेय्या" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

५ "यो सो, ब्राह्मण धम्मिक, इमे छ सत्थारे तित्थकरे कामेसु वीतरागे अनेकसत्परिवारे ससावकसङ्घे पदुट्ठचित्तो अवकोसेय्य परिभासेय्य, बहुं सो अपुञ्जं पसवेय्य । यो एकं दिट्ठिसम्पन्नं पुग्लं पदुट्ठचित्तो अवकोसति परिभासति, अयं ततो बहुतरं अपुञ्जं पसवति । तं किस्स हेतु ? नाहं, ब्राह्मण धम्मिक, इतो वहिद्वा एवरूपि' खन्ति' वदामि, यथा मं सग्रहचारीसु । तस्मात्तिह, ब्राह्मण धम्मिक, एवं सिक्खितव्वं - 'न नो समसग्रहचारीसु' चित्तानि पदुट्ठानि भविस्सन्ती' ति । एवं हि ते, ब्राह्मण धम्मिक, सिक्खितव्वं ति ।

R 979 "सुनेत्तो भूगपक्खो च, अरनेमि च ब्राह्मणो ।
कुदालको अहु सत्था, हत्थिपालो च भाणवो ॥

15 "जोतिपालो च गोविन्दो, अहु सत्थपुरोहितो ।
अहिसका' अतीतंसे, छ सत्थारो यसस्सिनो ॥

"निरामगन्धा करुणेधिमुत्ता', कामसंयोजनातिगा" ।
कामरागं विराजेत्वा, ब्रह्मलोकूपगा अहु" ॥

20 "अहेसुं सावका तेसं, अनेकानि सत्तानि पि ।
निरामगन्धा करुणेधिमुत्ता, कामसंयोजनातिगा ।
कामरागं विराजेत्वा, ब्रह्मलोकूपगा अहुं ॥

"येते' इसी बाहिरके, वीतरागे समाहिते ।
पदुट्ठमनसङ्कप्पो, यो नरो परिभासति ।
बहुं च सो पसवति, अपुञ्जं तादिसो नरो ॥

25 "यो चेकं दिट्ठिसम्पन्नं, भिक्खुं बुद्धस्स सावकं ।
पदुट्ठमनसङ्कप्पो, यो नरो परिभासति ।
अयं ततो बहुतरं, अपुञ्जं पसवे नरो ॥

१ सत्थारो - स्या० । २. पुट्ठचित्तो - सी० । ३-३. खवरूप खन्तं - स्या० ।
४ सग्रहचारीसु - सी०, रो०; कामसग्रहचारीसु - स्या० । ५ भविस्सन्ती - स्या० ।
६. वरुणाधिमुत्ता - सी०, करुणेधिमुत्ता - स्या०, रो० । ७. ० तित्ता - स्या० । ८. अहु -
सी०, स्या०, रो० । ९. येते - स्या० ।

“न साधुरूपं आसीदे, दिट्ठिट्ठानप्पहायिनं ।
 सत्तमो पुग्गलो एसो, अरियसङ्घस्स वुच्चति ॥
 “अवीतरागो कामेसु, यस्स पञ्चिन्द्रिया सुदू ।
 सद्धा सति च विरिय, समयो च विपस्सना ॥
 “तादिसं भिक्खुमासज्ज, पुब्बेव उपहञ्जति ।
 अत्तानं उपहन्त्वान, पच्छा अञ्जं बिहिसति ॥
 “यो च खसति अत्तानं, रक्खितो तस्स बाहिरो ।
 तस्मा खलेय्य अत्तानं, अक्खतो पण्डितो सदा” ति ॥
 धम्मिकवग्गो पञ्चमो ।

5

B 328

तत्सुदानं

नागभिगसात्ता इणं, चुन्दं द्वे सन्दिट्ठिका वुवे ।
 सेमइन्द्रियं आनन्द, सत्तिया अप्पमादेन धम्मिको ति ॥
 पठमो पण्णासको समत्तो ।

R 374

10

६. महावग्गो

१. सोणसुतं

१. एवं मे सुतं । एकं ममयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झ-
 फूटे पव्वते । तेन यो पन समयेन आयस्मा सोणो राजगहे विहरति
 सीतयनस्मि । अय सो आयस्मतो सोणस्स ग्होगतस्स पटिसत्तीनस्म
 एवं चेतनो परिमितनको उदपादि — “ये सो वेचि भगवतो सावथा
 भारद्धविग्या विहरन्ति, अह तेसं अञ्जसरो । अय च पन मे न अनु-
 पादाय धागवेहि चित्त विमुच्चति, सविज्जन्ति यो पन मे नुसे भोगा,
 गमरा भोगा न भुञ्जितु पुञ्जानि च यातु । यप्पनाह मित्त पञ्च-
 ग्गाय होनापावत्तित्वा भोगे च भुञ्जेय्य पुञ्जानि च वरेय्य” ति ।

B 329

13

२. अय यो भगवा आयस्मतो सोणस्स चेतगा चेतोपगित्तव-
 मञ्जाय — सेय्ययापि नाम वनया पुग्गो मम्मिञ्ज्जं या दात् पमायेय, २१

पसारितं वा बाहं, सम्मिञ्जेय्य, एवमेव खो — गिज्जकूटे पट्ठते अन्त-
रहितो सीतयने आयस्मतो सोणस्स सम्मुसे^१ पातुरहोसि । निसीदि भगवा
पञ्जत्ते आसने । आयस्मा पि सो सोणो भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं
निसीदि । एकमन्तं निसिद्यं सो आयस्मन्तं सोणं भगवा एतदवोच —

R. 375 5

“ननु ते, सोण, रहोगतस्स पटिसत्त्वीनस्स एवं चेतसो परि-
वितक्को उदपादि — ये खो केचि भगवतो सावका आरद्धविरिया दिह-
रन्ति, ग्रहं तेसं अञ्जतरो । अथ च पन मे न अनुपादाय आसवेहि चित्तं
धिमुच्चति, संविज्जन्ति सो पन मे कुले भोगा, सावका भोगे च भुञ्जितुं
पुञ्जानि च पातुं । यन्नूनाहं सिक्खं पच्चयस्साय हीनायायत्तिवा भोगे
10 च भुञ्जेय्यं पुञ्जानि च करेय्यं” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

B. 310

“तं किं मञ्जसि, सोण, कुसलो त्वं पुब्बे अगारियभूतो^२ वीणाय
तन्तिस्सरे” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

15

“तं किं मञ्जसि, सोण, यदा^३ ते वीणाय तन्तियो अच्चायता
होन्ति, अपि नु ते वीणा तस्मिं समये सरवती वा होति कम्मञ्जा वा”
ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

“तं किं मञ्जसि, सोण, यदा ते वीणाय तन्तियो अतिसिधिला
20 होन्ति, अपि नु ते वीणा तस्मिं समये सरवती वा होति कम्मञ्जा वा”
ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

“यदा पन ते, सोण, वीणाय तन्तियो न अच्चायता होन्ति
नातिसिधिला समे गुणे पतिट्ठिता, अपि नु ते वीणा तस्मिं समये सरवती
25 वा होति कम्मञ्जा वा” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“एवमेव खो, सोण, अच्चारद्धविरियं^४ उद्धच्चाय संवत्तति,
अतिसिधिलविरियं^५ कोसज्जाय संवत्तति । तस्मात्तिह त्वं, सोण, विरिय-

१ पमुसे — सी० । २ अगारिकभूतो — सी०; आगारिकभूतो — त्या०, रो० ।
३ यदा च — त्या० । ४ अच्चारद्धविरिय — म० । ५ अतिसिधिलविरिय — सी०, रो०;
अतिसिधिलविरिय — त्या० ।

समतं अधिद्वहं^१, इन्द्रियानं च समतं पटिविज्ज्ञ, तत्थ च निमित्तं गण्हाही^२ ति ।

“एवं, भन्ते” ति खो आयस्मा सोणो भगवतो पच्चस्सोसि ।
अथ खो भगवा आयस्मन्तं सोणं डमिना ओवादेन ओवदित्वा—सेय्यथापि
नाम बलवा पुरिसो सम्मिज्जितं वा वाहं पसारेय्य, पसारितं वा 5
वाहं सम्मिज्जेय्य, एवमेव खो — सीतवने अन्तरहितो विज्झकूटे पच्चते
पातुरहोसि ।

३. अथ खो आयस्मा सोणो अपरेण समयेन विरियसमत
अधिद्वहसि^३, इन्द्रियानं च समतं पटिविज्ज्ञ, तत्थ च निमित्तं अगहोसि ।
अथ खो आयस्मा सोणो एको बूपकट्ठो अप्पमतो आतापी पहित्तो 10
विहरन्तो नचिरस्सेव — यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अना-
गारियं पव्वजन्ति तदनुत्तरं — अहाचरियपरियोसानं दिट्ठेव घम्मे सयं
अभिज्जा सच्चिकत्वा उपसम्पज्ज विहासि । “खीणा जासि, वुसितं
पहाचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया” सि अन्नज्जासि । अज्ज-
तरो च पनायस्मा सोणो अरहत्तं अहोसि । 15

४. अथ खो आयस्मतो सोणस्स अरहत्तप्पत्तस्स एतदहोसि —
“यन्नूताह येन भगवा तेनुपसङ्कुमेय्यं; उपसङ्कुमित्वा भगवतो सन्तिके
अज्ज व्याकरेय्यं” ति । अथ खो आयस्मा सोणो येन भगवा तेनुप- 20
सङ्कुमि; उपसङ्कुमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिद्धो खो आयस्मा सोणो भगवन्तं एतदवोच —

“यो सो, भन्ते, भिक्खु यरहं सीणासवो वुसितवा कत्तकरणीयो
प्रोहितभारो अनुप्पत्तसदस्यो पण्यसीणभवसयोजनो सम्मदज्जा
पिमुत्तो, सो छ^४ ठानानि^५ अधिमुत्तो होति — नेवग्गम्माधिमुत्तो होति,
पविदेगाधिमुत्तो होति, अव्यापज्जाधिमुत्तो होति, तण्हावत्तायाधिमुत्तो
होति, उपादानवत्तायाधिमुत्तो होति, असम्मोहाधिमुत्तो होति । 25

५. “नित्था यो पन, भन्ते, दधेक्कच्चम्म आयस्मतो एवग्गम्मा —
‘पेयल राजामत्तक नून ययमायस्मा नित्थाय नेक्काम्माधिमुत्तो’ ति ।
न गो पनेत्तं, भन्ते, एय दट्ठस्व । सीणासवो, भन्ते, भिक्खु युगितवा

कतकरणीयो करणीयं अत्तनो असमनुपस्सन्तो कतस्स वा पटिचयं^१
 खया रागस्स वीतरागत्ता नेवसम्माधिमुत्तो होति, खया दोसस्स वीत-
 दोसत्ता नेवसम्माधिमुत्तो होति, खया मोहस्स वीतमोहत्ता नेवसम्माधि-
 मुत्तो होति ।

R. 377 5

६. "सिया खो पन, भन्ते, इधेक्कच्चस्स आयस्मतो एवमस्स -
 'लाभसक्कारसिलोकं नून अयमायस्मा निक्कामयमानो' पविवेकाधिमुत्तो'^२
 ति । न खो पनेतं, भन्ते, एवं दट्ठब्बं । खीणासवो, भन्ते, भिक्खु वुसितवा
 कतकरणीयो करणीयं अत्तनो असमनुपस्सन्तो कतस्स वा पटिचयं खया
 रागस्स वीतरागत्ता पविवेकाधिमुत्तो होति, खया दोसस्स वीतदोसत्ता
 10 पविवेकाधिमुत्तो होति, खया मोहस्स वीतमोहत्ता पविवेकाधिमुत्तो
 होति ।

७. "सिया खो पन, भन्ते, इधेक्कच्चस्स आयस्मतो एवमस्स -
 'सीलव्वतपरामासं नून अयमायस्मा सारत्तो पच्चागच्छन्तो अब्धापज्झा-
 धिमुत्तो' ति । न खो पनेतं, भन्ते, एवं दट्ठब्बं । खीणासवो, भन्ते,
 15 भिक्खु वुसितवा कतकरणीयो करणीयं अत्तनो असमनुपस्सन्तो कतस्स
 वा पटिचयं खया रागस्स वीतरागत्ता अब्धापज्झाधिमुत्तो होति, खया
 दोसस्स वीतदोसत्ता अब्धापज्झाधिमुत्तो होति, खया मोहस्स वीतमोहत्ता
 अब्धापज्झाधिमुत्तो होति ।

B 332

८. "खया रागस्स वीतरागत्ता तण्हाक्खयाधिमुत्तो^३ होति,
 20 खया दोसस्स वीतदोसत्ता तण्हाक्खयाधिमुत्तो होति, खया मोहस्स वीत-
 मोहत्ता तण्हाक्खयाधिमुत्तो होति ।

९. "खया रागस्स वीतरागत्ता उपादानक्खयाधिमुत्तो होति,
 खया दोसस्स वीतदोसत्ता उपादानक्खयाधिमुत्तो होति, खया मोहस्स
 वीतमोहत्ता उपादानक्खयाधिमुत्तो होति ।

25 १०. "खया रागस्स वीतरागत्ता असम्भोहाधिमुत्तो होति, खया
 दोसस्स वीतदोसत्ता असम्भोहाधिमुत्तो होति, खया मोहस्स वीतमोहत्ता
 असम्भोहाधिमुत्तो होति ।

१ पटिचय - खी०, स्या०, रो० । २ निक्कामयमानो - स्या० । ३ तण्हाक्खया-
 धिमुत्तो - खी०, स्या०, रो० ।

११. "एवं सम्मा विमुत्तचित्तस्स, भन्ते, भिक्खुनो भुसा चे पि चक्खुविज्जेय्या रूपा चक्खुस्स आपाथं आगच्छन्ति, नेवस्स चित्तं परियादियन्ति । अमिस्सीकतमेवस्स^१ चित्तं होति ठितं आनेज्जप्पत्तं वयं चस्सानुपस्सति । भुसा चे पि सोतविज्जेय्या सद्दा ... घान-
विज्जेय्या गन्धा ... जिह्वाविज्जेय्या रसा ... कायविज्जेय्या 5
फोट्टव्वा ... मनोविज्जेय्या घम्मा मनस्स आपाथं आगच्छन्ति, नेवस्स चित्तं परियादियन्ति । अमिस्सीकतमेवस्स चित्तं होति ठितं आनेज्ज-
प्पत्तं वयं चस्सानुपस्सति । सेय्यथापि, भन्ते, सेतो पव्वतो अञ्छिद्दो असुसिरो एकगघनो । अथ पुरत्थिमाय चे पि दिसाय आगच्छेय्य भुसा
वातवुट्ठि नेव नं सङ्कम्पेय्य न सम्पकम्पेय्य न सम्पवेधेय्य, अथ पच्छिमाय 10
चे पि दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि ... अथ उत्तराय चे पि दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि ... अथ दक्खिणाय चे पि दिसाय आगच्छेय्य
भुसा वातवुट्ठि नेव नं सङ्कम्पेय्य न सम्पकम्पेय्य न सम्पवेधेय्य; एवगेव खो, भन्ते, एवं सम्माविमुत्तचित्तस्स भिक्खुनो भुसा चे पि चक्खुविज्जेय्या
रूपा चक्खुस्स आपाथं आगच्छन्ति, नेवस्स चित्तं परियादियन्ति । 15
अमिस्सीकतमेवस्स चित्तं होति ठितं आनेज्जप्पत्तं वयं चस्सानुपस्सति । भुसा चे पि सोतविज्जेय्या सद्दा ... घानविज्जेय्या गन्धा ... जिह्वा-
विज्जेय्या रसा ... कायविज्जेय्या फोट्टव्वा ... मनोविज्जेय्या घम्मा मनस्स आपाथं आगच्छन्ति, नेवस्स चित्तं परियादियन्ति । अमिस्सीक-
मेवस्स चित्तं होति ठितं आनेज्जप्पत्तं वयं चस्सानुपस्सती ति ।

R. 378

10

15

D 353

"नयस्सम्मं अधिमुत्तस्स, पविवेकं च चेतसो ।
अव्यापज्झाधिमुत्तस्स, उपादानयस्स च ॥
"तण्हावसयाधिमुत्तस्स, असम्मोहं च चेतसो ।
दिस्वा आयतनुप्पादं, सम्मा चित्तं विमुच्चति ॥
"तस्स सम्मा विमुत्तस्स, सन्तचित्तस्स भिक्खुनो ।
कतस्स पटिचयो नत्थि, करणीयं न विज्जति ॥
"सेतो यया एकगघनो^१, वातेन न समीरति ।
एव रूपा रसा सद्दा, गन्धा फट्ठा च केवला ॥

25

R. 377

१ अमिस्सीकतमेवस्स - रूपा । २ एकगघनो - खो । ग्या०, गे० ।

“इद्धा धम्मा अनिद्धा च, नप्पवेधेन्ति तादिनो ।

ठितं चित्तं विप्पमुत्तं, वयं चस्सानुपस्सती” ति ॥

२. फग्गुनसुत्तं

१. तेन खो एन समयेन आयस्मा फग्गुनो^१ आवाधिको होति दुक्खितो बाब्बहिलानो । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुप-
सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिञ्चो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच — “आयस्मा,
भन्ते, फग्गुनो आवाधिको दुक्खितो बाब्बहिलानो । साधु, भन्ते, भगवा
येनायस्मा फग्गुनो तेनुपसङ्कमतु अनुकम्पं उपादाया” ति । अभिवासेसि
भगवा तुप्पहीभावेन ।

१० २. अथ खो भगवा सायन्हसमयं पटिसत्त्वाना वुट्ठितो येनायस्मा
फग्गुनो तेनुपसङ्कमि । अहसा खो आयस्मा फग्गुनो भगवन्तं दूरतो व
आगच्छन्तं । दिस्वान मञ्चके समधोसि^२ । अथ खो भगवा आयस्मन्तं
फग्गुनं एतदवोच — “अलं, फग्गुन, मा त्वं मञ्चके समधोसि । सन्ति-
मानि आसनानि परेहि^३ पञ्जत्तानि, तत्थाहं निसीदिस्सामी” ति ।
१५ निसीदि भगवा पञ्जत्ते आसने । निसज्ज खो भगवा आयस्मन्तं
फग्गुनं एतदवोच — “कच्चि ते, फग्गुन, खमनीयं कच्चि यापनीयं ?
कच्चि ते^४ दुक्खा वेदना पटिक्कमन्ति, नो अभिक्कमन्ति; पटिक्कमोसानं
पञ्जायति, नो अभिक्कमो^५” ति ?

B. 334

“न मे, भन्ते, खमनीयं न यापनीयं । बाब्बा मे दुक्खा वेदना
२० अभिक्कमन्ति, नो पटिक्कमन्ति; अभिक्कमोसानं पञ्जायति, नो
पटिक्कमो ।

JL. 380

“सैय्यथापि, भन्ते, बलवा पुरिसो तिप्पहेन सिखरेन मुद्धनि^६
अभिमत्येय्य^७ ; एवमेव खो मे, भन्ते, अभिमत्ता वाता मुद्धनि ऊह-
नन्ति” । न मे, भन्ते, खमनीयं न यापनीयं । बाब्बा मे दुक्खा वेदना
२५ अभिक्कमन्ति, नो पटिक्कमन्ति; अभिक्कमोसानं पञ्जायति, नो
पटिक्कमो ।

१ फग्गुनो — सी०, स्या० । २ समयन्तो पि — सी०, स्या०, रो० । ३ पुरे — सी०,
रो० । ४ सी०, स्या०, रो० पौत्यकेनु नरिय । ५ मुद्धान — सी०, रो० । ६ अभिमत्तंय्य —
सी०; अभिमत्तंय्य — स्या० । ७ मोहन्ति — स्या०; हन्ति — सी०, रो० ।

“सेय्यथापि, भन्ते, वलवा पुरिसो दब्हेन वरत्तवखण्डेन^१ सीस-
वेठनं^२ ददेय्य; एवमेव खो^३ मे, भन्ते^४, अधिमत्ता सीसे सीसवेदना ।
न मे, भन्ते, खमनीयं न यापनीयं । बाब्हा मे दुक्खा वेदना अभिक्क-
मन्ति, नो पटिक्कमन्ति; अभिक्कमोसानं पञ्जायति, नो पटिक्कमो ।

“सेय्यथापि, भन्ते, दक्खो गोघातको वा गोघातकन्तेवासी वा^५
तिण्हेन गोविकन्तनेन कुञ्छि परिकन्तेय्य; एवमेव खो मे, भन्ते, अधिमत्ता^६
घाता कुञ्छि परिकन्तन्ति । न मे, भन्ते, खमनीयं न यापनीयं । बाब्हा
मे दुक्खा वेदना अभिक्कमन्ति, नो पटिक्कमन्ति; अभिक्कमोसानं पञ्जा-
यति, नो पटिक्कमो ।

“सेय्यथापि, भन्ते, द्वे वलवन्तो पुरिसा दुब्बलतरं पुरिसं नाना-^{१०}
वाहासु गहेत्वा अङ्गारकासुया सन्तापेय्युं सम्परितापेय्युं^७; एवमेव खो
मे, भन्ते, अधिमन्तो कायस्मि डाहो । न मे, भन्ते, खमनीयं न यापनीयं ।
बाब्हा मे दुक्खा वेदना अभिक्कमन्ति, नो पटिक्कमन्ति; अभिक्कमोसानं
पञ्जायति, नो पटिक्कमो” ति । अथ खो भगवा आयस्मन्तं फण्णुनं^८
धम्मिया कयाय सन्वस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहंसेत्वा उट्ठा-^{१५}
यासना पक्कामि ।

३. अथ खो आयस्मा फण्णुनो अचिरपक्कन्तस्स भगवतो काल-
मकासि । तम्हि चस्स समये मरणकाले इन्द्रियाणि विप्पसीदिसु । अथ
खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं^{२०}
अभिधावेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो
भगवन्तं एतदवीच — “आयस्मा, भन्ते, फण्णुनो अचिरपक्कन्तस्स
भगवतो कालमकासि । तम्हि चस्स समये मरणकाले इन्द्रियाणि
विप्पसीदिसु” ति ।

“जि, हानन्द, फण्णुनस्स भिक्खुनो इन्द्रियाणि न विप्प-
सीदिस्सन्ति ! फण्णुनस्स, आनन्द, भिक्खुनो पञ्चहि ओरम्भागियेहि^{२५}
संयोजनेहि चित्तं अविमुत्तं ग्रहोसि । तस्स तं धम्मदेसनं सुत्वा पञ्चहि
ओरम्भागियेहि संयोजनेहि चित्तं विमुत्तं ।

४. “एगिमे, आनन्द, आनितंसा कालेन धम्मस्सवने^९ कालेन
धत्तुपपरिस्ताय । पत्तमे छ ? इधानन्द, भिक्खुनो पञ्चहि ओरम्भा-

१-१ वरत्तवखेन = - वी०, वरत्तवखेन सीसे वीगवेत्त = व्प० । २-२ सी वने =

रत्ता० । ३ अधिमत्ता = रत्ता० । ४ परिकन्तेय्युं = वी०, री० । ५ पण्णवत्त = वी० ।

गियेहि सयोजनेहि चित्तं अविमुत्तं होति । सो तम्हि समये मरणकाले
 लभति तथागतं दस्सनाय । तस्स तथागतो धम्मं देसेति आदिकल्याण
 मज्जेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सब्यञ्जनं, केवलपरिपुण्णं
 परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति । तस्स तं धम्मदेसनं सुत्वा पञ्चहि
 5 ओरम्भागियेहि सयोजनेहि चित्तं विमुच्चति । अयं, आनन्द, पठमो
 आनिससो कालेन धम्मस्सवने ।

५ “पुन च परं, आनन्द, भिक्खुनो पञ्चहि ओरम्भागियेहि
 सयोजनेहि चित्तं अविमुत्तं होति । सो तम्हि समये मरणकाले न हेव
 खो लभति तथागतं दस्सनाय, अपि च खो तथागतसावकं लभति दस्स-
 10 नाय । तस्स तथागतसावको धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्जेकल्याणं
 परियोसानकल्याणं सात्थं सब्यञ्जनं, केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं
 पकासेति । तस्स तं धम्मदेसनं सुत्वा पञ्चहि ओरम्भागियेहि सयोजनेहि
 चित्तं विमुच्चति । अयं, आनन्द, दुतियो आनिससो कालेन धम्मस्सवने ।

R 392 ६ “पुन च परं, आनन्द, भिक्खुनो पञ्चहि ओरम्भागियेहि
 13 सयोजनेहि चित्तं अविमुत्तं होति । सो तम्हि समये मरणकाले न हेव
 खो लभति तथागतं दस्सनाय, न पि तथागतसावकं लभति दस्सनाय,
 अपि च खो यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवित्तकैति अनु-
 विचारेति मनसानुपेक्खति । तस्स यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं चेतसा
 अनुवित्तकयतो अनुविचारयतो मनसानुपेक्खतो पञ्चहि ओरम्भागियेहि
 20 सयोजनेहि चित्तं विमुच्चति । अयं, आनन्द, ततियो आनिससो कालेन
 अत्युपपरिक्खाय ।

७ “इधानन्द, भिक्खुनो पञ्चहि ओरम्भागियेहि सयोजनेहि
 चित्तं विमुत्तं होति, अनुत्तरे च खो उपधिसङ्खये चित्तं अविमुत्तं होति ।
 सो तम्हि समये मरणकाले लभति तथागतं दस्सनाय । तस्स तथागतो
 25 धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्जेकल्याणं पे० ब्रह्मचरियं पकासेति ।
 तस्स तं धम्मदेसनं सुत्वा अनुत्तरे उपधिसङ्खये चित्तं विमुच्चति । अयं,
 आनन्द, चतुत्थो आनिससो कालेन धम्मस्सवने ।

8 “पुन च परं, आनन्द, भिक्खुनो पञ्चहि ओरम्भागियेहि
 सयोजनेहि चित्तं विमुत्तं होति, अनुत्तरे च खो उपधिसङ्खये चित्तं अवि-
 30 मुत्तं होति । सो तम्हि समये मरणकाले न हेव खो लभति तथागतं

दस्सनाय, अपि च खो तथागतसावकं लभति दस्सनाय । तस्स तथागत-
सावको धम्मां देसेति आदिकल्याणं ... पे०... परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पक्का-
रोति । तस्स तं धम्मदेसनं सुत्वा अनुत्तरे उपधिसङ्ख्ये चित्तं विमुच्चति ।
अयं, आनन्द, पञ्चमो आनिसंसो कालेन धम्मस्सवने ।

६. "पुन च परं, आनन्द, भिक्खुनो पञ्चहि ओरम्भागियेहि ५
मंयोजनेहि चित्तं विमुत्तं होति, अनुत्तरे च खो उपधिसङ्ख्ये चित्तं
अविमुत्तं होति । सो तस्मिं समये मरणकाले न हेव खो लभति तथागतं
दस्सनाय, न पि तथागतसावकं लभति दस्सनाय; अपि च खो यथासुतं
यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवितक्केति अनुविचारेति मनसानुपेवहति ।
तस्स यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवितक्कयतो अनुविचारयतो १०
मनसानुपेवहतो अनुत्तरे उपधिसङ्ख्ये चित्तं विमुच्चति । अयं, आनन्द,
छट्ठो आनिसंसो कालेन अत्युपपरिवत्ताय । इमे खो, आनन्द, छ आनि-
संसा कालेन धम्मस्सवने कालेन अत्युपपरिवत्ताया" ति ।

३. छद्मभिजातिसुत्तं

१. एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पव्वते ।
अथ गो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा १५
भगवन्तं अभियादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिद्दो तौ
आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच — "पूरणेन, भन्ते, पस्सपेन
छद्मभिजातियो' पञ्जत्ता — तण्हाभिजाति पञ्जत्ता, नीलाभिजाति
पञ्जत्ता, लोहिताभिजाति पञ्जत्ता, हलिदाभिजाति पञ्जत्ता, सुक्का-
भिजाति पञ्जत्ता, परममुक्काभिजाति पञ्जत्ता । २०

२. "तत्रिदं, भन्ते, पूरणेन पस्सपेन तण्हाभिजाति पञ्जत्ता,
घोरिद्विगा मूक्किगा' सावुज्जिता मागविगा लुहा मच्छपातवा चोगा
चोग्गपातावा वज्जनामाग्गिगा ये वा पनञ्जे पि केचि पुरुरजम्मन्ता ।

३. "तत्रिदं, भन्ते, पूरणेन पस्सपेन नीलाभिजाति पञ्जत्ता,
भित्तू पण्डावुत्तिवा' ये वा पनञ्जे पि केचि वम्मवाश निगियशा" । २५

४. "तत्रिदं, भन्ते, पूरणेन पस्सपेन लोहिताभिजाति पञ्जत्ता,
निगन्टा गणगाटवा ।

१ तद्वर्तमानं - सी०, प्या०, पे० । २ अत्रिदं - वज्ज० । ३ वज्जपि-
द्विगा - प्या०, वज्जपिद्विगा - सी० । ४ विज्जिता - वज्ज० ।

५. "तन्निदं, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन हलिदाभिजाति पञ्जात्ता, गिही ओदातवसना अचेलकसावका ।

६. "तन्निदं, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन सुवकाभिजाति पञ्जात्ता, आजीवका आजीवकिनियो ।

७. "तन्निदं, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन परमसुवकाभिजाति पञ्जात्ता, नन्दो वच्चो किस्सो^१ सद्धिच्चो मक्खलि गोसालो । पूरणेन, भन्ते, कस्सपेन इमा छल्लभिजातियो पञ्जात्ता" ति ।

८. "किं पनानन्द, पूरणस्स कस्सपस्स सव्वो लोको एतवब्भनुजानाति इमा छल्लभिजातियो पञ्जापेतुं" ति ?

१० "नो हेतं, भन्ते" ।

"सेय्ययागि, आनन्द, पुरिसो दलिहो अस्सको अनान्हिको^२, तस्स अकामकस्स विलं ओलमेय्युं^३ - 'इदं ते, अम्भो पुरिस, मंसं च खादितव्वं, मूलं च अनुप्पदातव्वं' ति । एवमेव खो, आनन्द, पूरणेन कस्सपेन अप्पटिञ्जाय एतेसं समणब्राह्मणानं इमा छल्लभिजातियो पञ्जात्ता, यथा तं बालेन अव्यत्तेन असेत्तब्बुना अकुसलेन ।

९. "अहं खो पनानन्द, छल्लभिजातियो पञ्जापेमि । तं सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासिस्सामी" ति । "एवं, भन्ते" ति खो आयस्समा आनन्दो भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतवबोच - "कतमा चानन्द, छल्लभिजातियो ? इधानन्द, एकच्चो कण्हाभिजातियो समानो कण्हं धम्मं अभिजायति । इध पनानन्द, एकच्चो कण्हाभिजातियो समानो सुक्कं धम्मं अभिजायति । इध पनानन्द, एकच्चो कण्हाभिजातियो समानो असुक्कं निव्वानं अभिजायति । इध पनानन्द, एकच्चो सुवकाभिजातियो समानो कण्हं धम्मं अभिजायति । इध पनानन्द, एकच्चो सुवकाभिजातियो समानो सुक्कं धम्मं अभिजायति । इध पनानन्द, एकच्चो सुवकाभिजातियो समानो असुक्कं निव्वानं अभिजायति ।

१०. "कथं चानन्द, कण्हाभिजातियो समानो कण्हं धम्मं अभिजायति ? इधानन्द, एकच्चो नीचे कुले पञ्चाजातो होति - चण्डाल-कुले वा नेसादकुले वा वेणुकुले^४ वा रथकारकुले वा पुक्कुसकुले वा, दलिहो

१ वच्चो - स्वा० । २ अयदियो - स्वा० । ३ ओलमेय्यु - स्वा० । ४ वेणुकुले - सी०, स्वा०, रो० ।

अप्यन्नपानभोजने कसिरवुत्तिके, यत्थ कसिरेन घासच्छादो लब्धति ।
 सो च होति दुव्वण्णो दुहसिको ओकोटिमको वन्हावाधो काणो वा कुणी
 वा खञ्जो वा पक्खहतो वा, न लाभी अन्नस्स पानस्स वत्थस्स यानस्स
 मासागन्धविलेपनस्स सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो कायेन दुच्चरितं
 चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं चरति । सो कायेन ५
 दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, मनसा दुच्चरितं चरित्वा
 कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ।
 एवं खो, आनन्द, कण्ठाभिजातियो^१ समानो कण्हं धम्मं अभिजायति ।

११. “कयं, चानन्द, कण्ठाभिजातियो समानो सुवकं धम्मं अभि-
 जायति ? इधानन्द, एकच्चो नीचे कुले पच्चाजातो होति—चण्डालकुले १०
 वा ... पे०... सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो कायेन सुचरितं चरति, वाचाय
 सुचरितं चरति, मनसा सुचरितं चरति । सो कायेन सुचरितं चरित्वा,
 वाचाय सुचरितं चरित्वा, मनसा सुचरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं
 मरणा सुगतिं सम्मं लोकं उपपज्जति । एवं खो, आनन्द, कण्ठाभि-
 जातियो समानो सुवकं धम्मं अभिजायति । १५

१२. “कयं, चानन्द, कण्ठाभिजातियो समानो अकण्हं असुवकं
 निव्व्यानं अभिजायति ? इधानन्द, एकच्चो नीचे कुले पच्चाजातो होति
 —चण्डालकुले वा ... पे०... । सो च होति दुव्वण्णो दुहसिको ओको-
 टिमको । सो कैसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगा-
 रस्मा अन्नगारियं पव्वजति । सो एवं पव्वजितो समानो पञ्च नीवरणे २०
 पहाय चेतसो उपक्किलेसे पञ्जाय दुव्वलीकरणे, चतूसु सत्तिपट्टानेसु
 सुप्पतिट्ठितचित्तो, सत्त वोज्झङ्गे यथाभूतं भावेत्वा अकण्हं असुवकं
 निव्व्यानं अभिजायति । एवं खो, आनन्द, कण्ठाभिजातियो समानो
 अकण्हं असुवकं निव्व्यानं अभिजायति ।

१३. “कयं, चानन्द, मुक्काभिजातियो समानो कण्हं धम्मं अभि- २५
 जायति ? इधानन्द, एकच्चो उच्चे कुले पच्चाजातो होति — सत्तिप-
 महासालकुले वा ब्राह्मणमहासालकुले वा गृहपतिमहासालकुले वा, अष्टे
 महदने महामोगे पट्ठतजातरपरजते पट्ठतच्चित्तूपकरणे पट्ठतपनयञ्जे ।
 सो च होति अभिरूपो दत्तसत्रीयो पासादिको परमाय चण्णपोकररताय

सागन्नामस्तो, लाम्भी अन्नस्स पानस्स वत्थस्स यानस्स मालागन्धविलेपनस्स
 सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं
 चरति, मनसा दुच्चरितं चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय
 दुच्चरितं चरित्वा, मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा
 ५ अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । एवं खो, आनन्द, सुक्काभि-
 जातियो समानो कण्हं धम्मं अभिजायति ।

१४ “कयं आनन्द, सुक्काभिजातियो समानो सुक्कं धम्मं
 अभिजायति ? इधानन्द, एकच्चो उच्चो कुले पच्चाजातो होति -
 खत्तियमहासालकुले वा पै० सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो कायेन
 १० सुच्चरितं चरति, वाचाय सुच्चरितं चरति, मनसा सुच्चरितं चरति । सो
 कायेन सुच्चरितं चरित्वा, वाचाय सुच्चरितं चरित्वा, मनसा सुच्चरितं
 चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा सुग्गतिं सगं लोकं उपपज्जति । एवं खो,
 आनन्द, सुक्काभिजातियो समानो सुक्कं धम्मं अभिजायति ।

१५ “कयं, आनन्द, सुक्काभिजातियो समानो अकण्हं असुक्कं
 R 387 15 निब्बानं अभिजायति ? इधानन्द, एकच्चो उच्चो कुले पच्चाजातो
 B 140 होति - खत्तियमहासालकुले वा ब्राह्मणमहासालकुले वा गृहपतिगहा-
 सालकुले वा, अष्टे' महद्धने महाभोगे पट्टतजातरूपरज्जते पट्टतवित्तूपकरणे
 पट्टतधनधञ्जे । सो च होति अभिरूपो दत्तसनीयो पासादिको परमाय
 वण्णपोक्खरताय समन्नागतो, लाम्भी अन्नस्स पानस्स वत्थस्स यानस्स
 20 मालागन्धविलेपनस्स सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो केसमस्स औहारेत्वा
 कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारिदं पज्जति । सो
 एव पज्जितो समानो पञ्च नीवरणे पहाय चेतसो उपविकलेसे पज्जाय
 दुब्बलीकरणे, चतूसु सतिपट्ठानेषु सुणतिद्वित्तित्तो, सत्तं बोधज्जे यथा-
 भूतं भावेत्वा अकण्हं असुक्कं निब्बानं अभिजायति । एवं खो, आनन्द,
 25 सुक्काभिजातियो समानो अकण्हं असुक्कं निब्बानं अभिजायति । इमा'
 सो, आनन्द, उल्लभिजातियो' ति ।

४ आसवसुत्त

१ “उहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो
 होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अज्जलिक्खणीयो अनुत्तरं पुज्जन्वत्तेत

लोकस्स । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो ये आसवा संवरा पहातव्वा ते संवरेन पहीना होन्ति, ये आसवा पटिसेवना पहातव्वा ते पटिसेवनाय पहीना होन्ति, ये आसवा अधिवासना पहातव्वा ते अधिवासनाय पहीना होन्ति, ये आसवा परिवज्जना पहातव्वा ते परिवज्जनाय पहीना होन्ति, ये आसवा विनोदना पहातव्वा ते विनोदनाय पहीना 5 होन्ति, ये आसवा भावना पहातव्वा ते भावनाय पहीना होन्ति ।

२. "कतमे च, भिक्खवे, आसवा संवरा पहातव्वा ये संवरेन पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्गा योनिसो चक्खुन्द्रिय-सवरसंवृतो विहरति । यं हिस्स, भिक्खवे, चक्खुन्द्रियसवर असयुतस्स विहरतो उप्पज्जेय्हुं आसवा विघातपरिळाहा, चक्खुन्द्रियसवर संवृतस्स 10 विहरतो एवंस् ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । पटिसङ्गा योनिसो सोत्तिन्द्रिय ... पे० . धानिन्द्रिय ... जिह्मिन्द्रिय ... कायिन्द्रिय .. मनिन्द्रियसवरसंवृतो विहरति । य हिस्स, भिक्खवे, मनिन्द्रियसवरं असयुतस्स विहरतो उप्पज्जेय्हुं आसवा विघातपरिळाहा, मनिन्द्रिय-सवरं संवृतस्स विहरतो एवस् ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । 15 इमे बुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा संवरा पहातव्वा ये संवरेन पहीना होन्ति ।

३. "कतमे च, भिक्खवे, आसवा पटिसेवना पहातव्वा ये पटिसेवनाय पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्गा योनिसो चौयरं पटिसेवति — 'यावदेव सीतस्स पटिघाताय, उप्पस्स पटिघाताय, ङ्समपसवातातपसिरिपसम्फत्तान' पटिघाताय, यावदेव हिरिकोपीन- 20 पटिच्छादनत्थं' । पटिसङ्गा योनिसो पिण्डपात पटिसेवति — 'नेय द्वाय न मदाय न मण्डनाय न विभूतनाय, यावदेव इमस्स मायस्स टिट्ठिपा पापनाय, विहिसूप्पगतिया त्रहाचरियानुभवाय, इति पुराणं च वेदनं पटिहत्तामि, नय च वेदनं न उप्पादेस्सामि, यात्रा च मे भविममि अन- 25 पज्जता च फानुविहारो च' । पटिसङ्गा योनिमो नेत्तामन पटिसेवति — 'यावदेव मीतस्स पटिघाताय, उप्पस्स पटिघाताय, इममवगुत्तातानप- गिग्गिपसम्फत्तान पटिघाताय, यावदेव अनुपग्गिग्गयविनोदनपटिमन्ना- नागामत्थं' । पटिसङ्गा योनिमो गिन्नानप्पत्तपमेग्गज्जपग्गिग्गा पटि- 30 सेवति — 'यावदेव उप्पन्नान वेत्तायाधितान वेदनान पटिघाताय, अत्था-

R 389

पञ्जपरमताया' ति । य हिस्स, भिक्खवे, अप्पटिसेवतो उप्पज्जेय्यु
आसवा विघातपरिळाहा, पटिसेवतो एवस ते आसवा विघातपरिळाहा
न होन्ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा पटिसेवना पहातब्बा ये
पटिसेवनाय पहीना होन्ति ।

- 5 ४ "कतमे च, भिक्खवे, आसवा अधिवासना पहातब्बा ये
अधिवासनाय पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्गा योनिस्सो
खमो होति सीतस्स उण्हस्स, जिघच्छाय पिपासाय । डसमकसघातातप-
सिरिसपसम्पत्तान, दुरुत्तान दुरागतान वचनपथान, उप्पन्नान सारीरि-
वान वेदनान दुक्खान तिब्बान खरान कटुकान असात्तान अमनापान
R 342 10 पाणहरान अधिवासकजातिको होति । य हिस्स, भिक्खवे, अधि-
वासको उप्पज्जेय्यु आसवा विघातपरिळाहा, "अधिवासतो' एवस ते
आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा
अधिवासना पहातब्बा ये अधिवासनाय पहीना होन्ति ।

- ५ "कतमे च, भिक्खवे, आसवा परिवज्जना पहातब्बा ये
■ परिवज्जनाय पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्गा योनिस्सो
चण्ड हत्थि परिवज्जेति, चण्ड अस्स परिवज्जेति, चण्ड गोण परिवज्जेति,
चण्ड कुक्कुर परिवज्जेति, अहि खाणु कण्टकट्टान सोब्भ एपात चन्दनिक
ओळिगल्ल यथारूपे अनासने' निसिन्न यथारूपे अगोचरे चरन्त यथारूपे
पापके मित्ते भजन्त बिब्बू सन्नह्यचारी पापकेसु ठानेसु ओकप्पेय्यु, सो
■ त च' अनासन त च अगोचर ते च पापके मित्ते पटिसङ्गा योनिस्सो परि-
वज्जेति । य हिस्स, भिक्खवे, अपरिवज्जयतो उप्पज्जेय्यु आसवा
विघातपरिळाहा, परिवज्जयतो एवस ते आसवा विघातपरिळाहा न
होन्ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा परिवज्जना पहातब्बा ये
परिवज्जनाय पहीना होन्ति ।

R 530

- 25 ६ "कतमे च, भिक्खवे, आसवा विनोदना पहातब्बा ये विनोद-
नाय पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्गा योनिस्सो उप्पन्न
कामवितक्क नाधिवासोति पजहति विनोदेति व्यन्तीकरोति अनभाव
गमेति, पटिसङ्गा योनिस्सो उप्पन्न व्यापादवितक्क पे० उप्पन्न
विहिंसावितक्क उप्पन्नपुण्णे पापके अकुराले धम्मे नाधिवासोति पजहति

१ अधिवासतो - सी०, स्या०, रो० । २ अनेतने - सी० । ३ येव - सी०,
स्या०, रो० ।

विनोदेति व्यन्तीकरोति अनभावं गमेति । यं हिस्स, भिक्खवे, अविनो-
दयतो उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, विनोदयतो एवंस ते आसवा
विघातपरिळाहा न होन्ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा विनोदना
पहातव्वा ये विनोदनाय पहीना होन्ति ।

७. “कतमे च, भिक्खवे, आसवा भावना पहातव्वा ये भावनाय ५
पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्खा योनिसो सतिसम्बो-
ज्जङ्गं भावेति विवेकनिस्सितं विरागनिस्सितं निरोधनिस्सितं वोस्सग्ग-
परिणामि, पटिसङ्खा योनिसो धम्मविचयसम्बोज्जङ्गं भावेति ...
धिरियसम्बोज्जङ्गं भावेति ... पीतिसम्बोज्जङ्गं भावेति ... पस्सद्धि-
सम्बोज्जङ्गं भावेति ... समाधिसम्बोज्जङ्गं भावेति ... उपेक्खासम्बोज्जङ्गं १०
भावेति विवेकनिस्सितं विरागनिस्सितं निरोधनिस्सितं वोस्सग्ग-
परिणामि । यं हिस्स, भिक्खवे, अभावयतो उप्पज्जेय्युं आसवा विघात-
परिळाहा, भावयतो एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इमे
वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा भावना पहातव्वा ये भावनाय पहीना १५
होन्ति ।

“इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नायतो भिक्खु आहु-
नेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जसिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ज-
यत्तेत्तं लोक्कत्ता” ति ।

५. दारुकम्मिकमुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा नातिके^१ विहरति गिञ्जवा-
यसये । अथ सो दारुकम्मिको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्गमि; २०
उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिद्धं
यो दारुकम्मिकं गहपति भगवा एतदवोच — “अपि नु ते, गहपति, कुले
दानं दीयती” ति ?

“दीयति मे, भन्ते, कुले दानं । तं च सो ये ते भिक्खू धारज्जिका^२
पिण्डपातिका पंगुकूलिका अग्रहन्तो वा अग्रहत्तममं वा समापन्ना, तया- २५
रूपेण मे, भन्ते, भिक्खून् दानं दीयती” ति ।

१. नातिके — मो०, स्वा०, रो० । २. धारज्जिका — मो०, स्वा०, रो० ।

३. पण्णा — स्वा० ।

२ “दुज्जान खो एत, गहपति, तया गिहिता कामभोगिना पुत्तसम्माधसयन अज्जावसन्तेन, कासिकचन्दन पच्चनुभोन्तेन, माला-गन्धविलेपन धारयन्तेन, जातरूपरजत सादियन्तेन इमे वा अरहन्तो इमे वा अरहत्तमम्मा समापन्ना ति ।

- 5 ३ “आरज्जिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो उन्नळो चपलो मुखरो विक्किण्णवाचो मुट्ठस्सति असम्पजानो असमाहितो विम्भन्त चित्तो पावतिन्द्रियो । एव सो तेनङ्गेन गारय्हो । आरज्जिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो अनुन्नळो अचपलो अमुखरो अविक्किण्णवाचो उपट्ठितस्सति सम्पजानो समाहितो एकग्गचित्तो सबुत्तिन्द्रियो ।
10 एव सो तेनङ्गेन पाससो ।

४ “गामन्तविहारी चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो पे० एव सो तेनङ्गेन गारय्हो । गामन्तविहारी चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो पे० एव सो तेनङ्गेन पाससो ।

- B 344 ५ “पिण्डपातिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो
15 पे० एव सो तेनङ्गेन गारय्हो । पिण्डपातिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो पे० एव सो तेनङ्गेन पाससो ।
R 392

६ “नेमन्तनिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो पे० एव सो तेनङ्गेन गारय्हो । नेमन्तनिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो पे० एव सो तेनङ्गेन पाससो ।

- 20 ७ “पसुकूलिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो पे० एव सो तेनङ्गेन गारय्हो । पसुकूलिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो पे० एव सो तेनङ्गेन पाससो ।

- 8 “गहपतिचीवरधरो चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो उन्नळो चपलो मुखरो विक्किण्णवाचो मुट्ठस्सति असम्पजानो असमाहितो
25 विम्भन्तचित्तो पावतिन्द्रियो । एव सो तेनङ्गेन गारय्हो । गहपति-चीवरधरो चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो अनुन्नळो अचपलो अमुखरो अविक्किण्णवाचो उपट्ठितस्सति सम्पजानो समाहितो एकग्गचित्तो सबुत्तिन्द्रियो । एव सो तेनङ्गेन पाससो ।

“इद्ध त्व, गहपति, सद्धे दान देहि । सद्धे ते दान ददतो चित्त

पसीदिस्सति । सो त्वं पसन्नचित्तो कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सम्मं लोकं उपपज्जिस्ससी” ति ।

“एसाहं, भन्ते, अज्जतमो सङ्खे दानं दस्सामी” ति ।

६ हृत्पसारिपुत्तसुतं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा बाराणसियं विहरति हृत्पितने मिगदाये । तेन खो पन समयेन सम्बहुलां थेरा भिक्खू पच्छा- 5 भत्तं पिण्डपातपटिकम्ता मण्डलमाळे सन्निशित्ता सन्निपतिता अभिधम्म- कथं कथेन्ति । तत्र सुदं आयस्मा चित्तो हृत्पसारिपुत्तो थेरानं भिक्खूनं अभिधम्मकथं कथेन्तानं अन्तरन्तरा कथं ओपातेति । अथ खो आयस्मा महाकोट्टिको आयस्मन्तं चित्तं हृत्पसारिपुत्तं एतदवोच — “भायस्मा चित्तो हृत्पसारिपुत्तो थेरानं भिक्खूनं अभिधम्मकथं कथेन्तानं अन्त- 10 रन्तरा कथं ओपातेसि”, याव कयापरियोसानं आयस्मा चित्तो आगमेतू” ति । एवं वृत्ते आयस्मतो चित्तस्स हृत्पसारिपुत्तस्स सहायका भिक्खू आयस्मन्तं महाकोट्टिकं एतदवोचुं — “भायस्मा महाकोट्टिको आयस्मन्तं चित्तं हृत्पसारिपुत्तं अपसादेसि, पण्डितो आयस्मा चित्तो हृत्पसारिपुत्तो । पहीति वायस्मा चित्तो हृत्पसारिपुत्तो थेरानं भिक्खूनं अभिधम्मकथं 15 कथेतु” ति ।

२. “दुज्जानं खो एतं, आवुसो, परस्स चेतोपरियायं अजानन्तेहि । इधावुसो, एकच्चो पुग्गलो तावदेय सोरत्तसोरतो होति, निवातनिवातो होति, उपसन्तुपसन्तो होति, याव सत्थारं उपनिस्साय विहरति अज्जतारं वा गरुट्टानियं सन्नह्णचारि । यतो च खो सो वपक्कस्सतेव सत्पारा, 20 वपक्कस्सति गरुट्टानियेहि सन्नह्णचारीहि, सो संसट्ठो विहरति भिक्खूहि भिक्खुनीहि उपासकेहि उपासिकाहि रज्ज्जा” राजमहामत्तेहि तित्थियेहि तित्थियसायकेहि । तस्स संसट्ठस्स विम्सट्ठस्स पायत्तस्स भस्समणुयुत्तस्स पिहत्तो रागो नित्तं अनुदसेति । सो रागानुदसितेन” चित्तेन गिवरा पत्थपग्गाय हीतायावत्तति । 25

३. “भेच्चयापि, आवुसो, गोणो विट्ठादो दामेन वा यद्धो यजे या धोग्गो । यो नुसो, आवुसो, एवं यदेम्य — ‘न दानायं गोणो विट्ठादो

१. महाकोट्टिको — बी०, रो० । २. ओपातेति — स्था० । ३. चत्तुदि — बी० ।

४. रागानुदसेन — बी०, रो० ।

पुनदेव किट्ठं ओतरिस्सती' ति, सम्मा नु खो सो, आवुसो, वदमानो वदेय्या" ति ?

“नो हिदं, आवुसो” ।

“ठानं हेतं, आवुसो, विज्जति, यं सो गोणो किट्ठादो दामं वा
 5 छेत्वा वजं वा भिन्दित्वा, अथ पुनदेव किट्ठं ओतरेय्या ति । एवमेव
 खो, आवुसो, इधेक्कञ्चो पुग्गलो तावदेव सोरत्तसोरतो होति, निवात-
 निवातो होति, उपसन्तुपसन्तो होति याव सत्थारं उपनिरसाय विहरति
 अञ्जतरं वा गरुट्ठानियं सन्नह्यचारि । यतो च खो सो वपक्कस्सतेव
 सत्थारा, वपक्कस्सति गरुट्ठानियेहि सन्नह्यचारीहि, सो संसट्ठो विहरति
 10 भिक्खूहि भियखुनीहि उपासकेहि उपासिकाहि रञ्ज्जा राजमहम्मत्तेहि
 तित्थियेहि तित्थियसावकेहि । तस्स संसट्ठस्स विस्सट्ठस्स पाकत्तस्स
 भस्समनुमुत्तस्स विहरतो रागो चित्तं अनुद्धंसेति । सो रागानुद्धंसितेन
 चित्तेन सिक्खं पच्चवक्खाय हीनायावत्तति ।

४. “इध पनावुसो, एकञ्चो पुग्गलो विविच्चेव कामेहि ... पे०...

15 पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो ‘लाभिम्हि पठमस्स ज्ञानस्सा’ ति
 संसट्ठो विहरति भिक्खूहि ... पे०... सिक्खं पच्चवक्खाय हीनायावत्तति ।
 सेय्ययापि, आवुसो, चातुम्महापये थुल्लफुसितको देवो वत्सन्तो, रजं
 अन्तरधापेय्य, चिक्खल्लं पातुकरेय्य । यो नु खो, आवुसो, एवं वदेय्य -
 ‘न दानि अमुस्मि चातुम्महापये पुनदेव रजो पातुभयिस्सती’ ति, सम्मा
 20 नु खो सो, आवुसो, वदमानो वदेय्या” ति ?

“नो हिदं, आवुसो” ।

“ठानं हेतं, आवुसो, विज्जति, यं अमुस्मि चातुम्महापये मनुस्सा
 वा अतिक्कमेय्यु, गोपसू वा अतिक्कमेय्यु, वात्तातपो वा स्नेहगतं परिआ-
 दियेय्य”, अथ पुनदेव रजो पातुभवेय्या ति । एवमेव खो, आवुसो,
 25 इधेक्कञ्चो पुग्गलो विविच्चेव कामेहि . पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज
 विहरति । सो ‘लाभिम्हि पठमस्स ज्ञानस्सा’ ति संसट्ठो विहरति
 भिक्खूहि ... पे०... सिक्खं पच्चवक्खाय हीनायावत्तति ।

५. “इध पनावुसो, एकञ्चो पुग्गलो वितक्कविचारानं वूपसमा
 ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो ‘लाभिम्हि दुतियस्स

ज्ञानस्ता' ति संसद्भो विहरति भिक्खूहि ... पे०... सिक्खं पच्चवस्साय
हीनायावत्तति । सेय्यथापि, आबुसो, गामस्स वा निगमस्स वा अविदूरे
महत्तं तळाकं, तत्थ भुल्लफुसितको देवो बुद्धो सिप्पिसम्बुकां पि सक्खर-
कठलं पि अन्तरघापेय्य । यो नु खो, आबुसो, एवं वदेय्य - 'न दानि
अमुस्मि तळाके पुनदेव सिप्पिसम्बुका वा सक्खरकठला वा पातुमविससन्ती' 5
ति, सम्मा नु खो सो, आबुसो, वदमानो वदेय्या' ति ?

"नो हिदं, आबुसो" ।

"ठानं हेतं, आबुसो, विज्जति, यं अमुस्मि तळाके मनुस्सा वा
पिवेय्यु, गोपत्तु वा पिवेय्युं, वातात्तपो वा स्नेहगतं परियादियेय्य, अथ
पुनदेव सिप्पिसम्बुका पि सक्खरकठला पि पातुमवेय्यु ति । एवमेव 10
यो, आबुसो, इधेकच्चो पुग्गलो वित्तक्कविचारानं वूपसमा ... पे०...
दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो 'लाभिम्हि दुतियस्स ज्ञानस्सा'
ति संसद्भो विहरति भिक्खूहि ... पे०... मिक्खं पच्चवस्साय हीनायावत्तति ।

६. "इध पनावुसो, एकच्चो पुग्गलो पीत्तिपा च विरागा 15
... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो 'लाभिम्हि ततियस्स
ज्ञानस्सा' ति संसद्भो विहरति भिक्खूहि ... पे०... सिक्खं पच्चवस्साय
हीनायावत्तति । सेय्यथापि, आबुसो, पुरिसं पणीतभोजनं भुत्तावि
आभिदीसिकं भोजनं नच्छादेय्य । यो नु खो, आबुसो, एवं वदेय्य -
'न दानि अमु पुरिसं पुनदेव भोजनं छादेस्सती' ति, सम्मा नु खो मो,
आबुसो, वदमानो वदेय्या" ति ? 20

"नो हिदं, आबुसो" ।

"ठानं हेतं, आबुसो, विज्जति, अमु पुरिस पणीतभोजन भुत्तावि
पावस्स सा भोजा कावे ठस्सति ताव न अज्ज भोजन छादेस्सति ।
यतो च ग्यस्स ना भोजा अन्तरघायिम्मति, अथ पुनदेव त भोजन छादेय्या
ति । एवमेव मो, आबुसो, इधेकच्चो पुग्गलो पीत्तिपा च विरागा 25
... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो 'लाभिम्हि ततियस्स
ज्ञानस्सा' ति संसद्भो विहरति भिक्खूहि ... पे०... मिक्खं पच्चवस्साय
हीनायावत्तति ।

७ “इध, पनावुसो, एकच्चो पुगलो सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पे० चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सो ‘लाभिम्हि चतुत्थस्स ज्ञानस्सा’ ति ससट्ठो विहरति भिवखूहि पे० सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तति । सेय्यथापि, आवुसो, पच्चत्तसङ्गेपे उदक-
 5 रहदो निवातो विगतऊमिको । यो नु खो, आवुसो, एव वदेय्य — ‘न दानि अमुस्मि उदकरहदे पुनदेव ऊमि पातुभविस्सती’ ति, सम्मा नु खो सो, आवुसो, वदमानो वदेय्या” ति ?

“नो हिद, आवुसो” ।

R 397 10 “ठान हेत, आवुसो, विज्जति, या पुरत्थिमाय दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि । सा तस्मि उदकरहदे ऊमि जनेय्य । या पच्छिमाय दिसाय आगच्छेय्य पे० या उत्तराय दिसाय आगच्छेय्य या दक्खिणाय दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि । सा तस्मि उदव-
 रहदे ऊमि जनेय्या ति । एवमेव खो, आवुसो, इधेकच्चो पुगलो सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पे० चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज
 15 विहरति । सो ‘लाभिम्हि चतुत्थस्स ज्ञानस्सा’ ति ससट्ठो विहरति भिक्खूहि पे० सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।

■ “इध, पनावुसो, एकच्चो पुगलो सब्बनिमित्तान अमनसि-
 कारा अनित्त चेतोसमाधि उपसम्पज्ज विहरति । सो ‘लाभिम्हि अनित्तस्स चेतोसमाधिस्सा’ ति ससट्ठो विहरति भिक्खूहि भिक्खुनीहि
 20 उपासकेहि उपासिकाहि रज्जा राजमहामत्तेहि तित्थियेहि तित्थिय-
 30 सावकेहि । तस्स ससट्ठस्स विस्सट्ठस्स पाकत्तस्स भस्समनुयुत्तस्स विह-
 रतो रागो चित्त मनुद्वसेति । सो रागानुद्वसितेन चित्तेन सिक्ख पच्च-
 क्खाय हीनायावत्तति । सेय्यथापि, आवुसो, राजा वा राजमहामत्तो वा चतुरङ्गिनिया सेनाय अद्धानमगण्पटिपन्नो अज्जातरस्मि वनसण्डे
 35 एकरत्ति वास उपगच्छेय्य । तन’ हत्थिसदेन अस्ससदेन रथरादेन पत्ति-
 सदेन भेरिपणवसङ्घतिणवनिष्ठादसदेन चीरिक्सदो’ अन्तरधायेय्य’ । यो नु खो, आवुसो, एव वदेय्य — ‘न दानि अमुस्मि वनसण्डे पुनदेव
 40 चीरिक्सदो पातुभविस्सती’ ति, सम्मा नु खो सो, आवुसो, वदमानो वदेय्या” ति ?

“नो हिदं, आवुसो” ।

“ठानं हेतं, आवुसो, विज्जति, यं सो राजा वा राजमहामत्तो वा तम्हा वनसण्डा पवकमेय्य, अथ पुनदेव चीरिकसद्दो पातुभवेय्या ति । एवमेव खो, आवुसो, इधेकच्चो पुग्गलो सव्वनिमित्तानं मनसिकारा अनिमित्तं चेतोसमाधि उपसम्पज्ज विहरति । सो ‘लामिम्हि अनि- 5 मित्तस्स चेतोसमाधिस्सा’ ति संसद्दो विहरति भिक्खूहि भिक्खुनीहि उपासकेहि उपासिकाहि रज्ज्जा राजमहामत्तेहि तित्थियेहि तित्थिय- सावकेहि । तस्स संसद्दस्स विस्सद्दस्स पाकतस्स भस्समनुपुत्तस्स विहरतो रागो चित्तं अनुद्दंसेति । सो रामानुद्दंसित्तेन चित्तेन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तती” ति । 10

६. अय खो आयस्मा चित्तो हृत्पितृस्तुत्तो अपरेण समयेन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति । अय खो चित्तस्स हृत्पितृस्तुत्तस्स सहायका भिक्खू येनायस्मा महाकोट्टिको तेनुपसङ्कमिंसु, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं महाकोट्टिकं एतदवोचुं — “किं नु खो आयस्मता महाकोट्टिकेन चित्तो हृत्पितृस्तुत्तो चेतसा चेतो परिच्च विदितो — ‘इमासं च इमासं 15 च विहारसमापत्तीनं चित्तो हृत्पितृस्तुत्तो लामी, अथ च पन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सती’ ति; उदाहु देवता एतमत्थं आरोचेसुं — ‘चित्तो, भन्ते, हृत्पितृस्तुत्तो इमासं च इमासं च विहारसमापत्तीनं लामी, अथ च पन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सती’” ति ?

“चेतसा” चेतो परिच्च विदितो मे, आवुसो — ‘चित्तो हृत्पि- 20 तृस्तुत्तो इमासं च इमासं च विहारसमापत्तीनं लामी, अथ च पन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सती’ ति । देवता पि मे एतमत्थं आरोचेसुं — ‘चित्तो, भन्ते, हृत्पितृस्तुत्तो इमासं च इमासं च विहार- समापत्तीनं लामी, अथ च पन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सती’” ति ।

१०. अय खो चित्तस्स हृत्पितृस्तुत्तस्स सहायका भिक्खू येन 25 भगवा तेनुपसङ्कमिंसु, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खू भगवन्तं एतदवोचुं — “चित्तो, भन्ते, हृत्पितृस्तुत्तो इमासं च इमासं च विहारसमापत्तीनं लामी, अथ च पन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तती” ति ।

१ चेतसो — स्या०, रो० । २ हीनायावतो — सी०, स्या०, रो० ।

“न, भिक्खवे, चित्तो चिर सरिस्सति नेक्खम्मस्सा” ति ।

११ अथ खो चित्तो हत्थिसारिपुत्तो नचिरस्सेव केसमत्सु
ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अञ्छादेत्वा अगारस्मा अनगारिय
पव्वजि । अथ खो आयस्मा चित्तो हत्थिसारिपुत्तो एको वूपकट्ठो
5 अप्पमत्तो आतापो पहित्तो विहरन्तो नचिरस्सेव — यस्सत्थाय कुलपुत्ता
सम्मदेव अगारस्मा अनगारिय पव्वजन्ति तदनुत्तर — ब्रह्मचरियपरियो-
सान दिट्ठेव धम्मं सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्मज्ज विहासि ।
“खीणा जाति, वुसित ब्रह्मचरिय, क्त करणीय, नापर इत्थत्ताया” ति
प्रभञ्जासि । अञ्जतरो च पनायस्मा चित्तो हत्थिसारिपुत्तो अरहत
10 अहोसी ति ।

७ मज्जेसुत्तं

१ एव मे सुत्त । एक समय भगवा बाराणसिय विहरति
इसिपत्तने मिगदाये । तेन खो पन समयेन सम्बहुलान् थेरान् भिक्खून्
पञ्चाभत्त पिण्डपातपटिक्कन्तान् मण्डलमाळे सन्निसिन्नान् सन्निपतितान्
अयमन्तराकथा उदपादि — “वुत्तमिद, आवुसो, भगवता पारायने
15 मेत्तेय्यपण्हे —

‘यो उभोन्ते विदित्थान, मज्जे मन्ता न लिप्पति’ ।

त ब्रूमि महापुरिसो ति, सोध सिब्बिनिमच्चगा” ति ॥

२ “क्तमो नु खो, आवुसो, एको अन्तो, क्तमो दुतियो अन्तो,
B 350 किं मज्जे, का सिब्बिनी” ति ? एव वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू
20 एतदवोच — “फस्सो खो, आवुसो, एको अन्तो, फस्ससमुदयो दुतियो
R 400 अन्तो, फस्सनिरोधो मज्जे, तण्हा सिब्बिनी, तण्हा हि न सिध्वति
तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिव्वत्तिया । एत्तावता खो, आवुसो, भिक्खु
अभिज्जेय्य अभिजानाति, परिज्जेय्य परिजानाति, अभिज्जेय्य
अभिजानन्तो परिज्जेय्य परिजानन्तो दिट्ठेव धम्मं दुक्खस्सन्तकरो
30 होती” ति ।

३ एव वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “अतीत
खो, आवुसो, एको अन्तो, अनागत दुतियो अन्तो, पच्चुप्पन्न मज्जे, तण्हा

सिद्धिनी; तण्हा हि नं सिव्वति तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिव्वत्तिया ।
 एत्तावता खो, आवुसो, भिक्खु अभिञ्जेय्यं अभिजानाति, परिञ्जेय्यं
 परिजानाति, अभिञ्जेय्यं अभिजानन्तो परिञ्जेय्यं परिजानन्तो दिट्ठेव
 धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होती” ति ।

४. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “सुखा, 5
 आवुसो, वेदना एको अन्तो, दुक्खा वेदना दुतियो अन्तो, अदुक्खमसुखा
 वेदना मज्जे, तण्हा सिद्धिनी; तण्हा हि नं सिव्वति तस्स तस्सेव भवस्स
 अभिनिव्वत्तिया । एत्तावता खो, आवुसो, भिक्खु अभिञ्जेय्यं अभि-
 जानाति, परिञ्जेय्यं परिजानाति, अभिञ्जेय्यं अभिजानन्तो परि-
 ञ्जेय्यं परिजानन्तो दिट्ठेव धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होती” ति । 10

५. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “नामं
 खो, आवुसो, एको अन्तो, रूपं दुतियो अन्तो, विञ्जाणं मज्जे, तण्हा
 सिद्धिनी; तण्हा हि नं सिव्वति तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिव्वत्तिया ।
 एत्तावता खो, आवुसो, भिक्खु अभिञ्जेय्यं अभिजानाति, परिञ्जेय्यं
 परिजानाति, अभिञ्जेय्यं अभिजानन्तो परिञ्जेय्यं परिजानन्तो दिट्ठेव 15
 धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होती” ति ।

६. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “छ
 पो, आवुसो, अज्झत्तिकानि आयतनानि एको अन्तो, छ बाहिरानि
 आयतनानि दुतियो अन्तो, विञ्जाणं मज्जे, तण्हा सिद्धिनी; तण्हा हि
 नं सिव्वति तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिव्वत्तिया । एत्तावता खो 20
 आवुसो, भिक्खु अभिञ्जेय्यं अभिजानाति, परिञ्जेय्यं परिजानाति,
 अभिञ्जेय्यं अभिजानन्तो परिञ्जेय्यं परिजानन्तो दिट्ठेव धम्मो
 दुक्खस्सन्तकरो होती” ति ।

B 351

७. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “सक्कायो
 खो, आवुसो, एको अन्तो, सक्कायसमुदयो दुतियो अन्तो, सक्कायनिरोधो 25
 मज्जे, तण्हा सिद्धिनी; तण्हा हि नं सिव्वति तस्स तस्सेव भवस्स अभि-
 निव्वत्तिया । एत्तावता खो, आवुसो, भिक्खु अभिञ्जेय्यं अभिजानाति,
 परिञ्जेय्यं परिजानाति, अभिञ्जेय्यं अभिजानन्तो परिञ्जेय्यं परि-
 जानन्तो दिट्ठेव धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होती” ति ।

■ 401

८. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “व्याक्तं
 खो, आवुसो, अण्हेहि सव्वेहेव ययासकं पटिभानं । आयाभावुसो, येन

भगवा तेनुपसङ्गमिस्साम, उपसङ्गमित्वा भगवतो एतमत्थ आरो-
चेत्साम । यथा नो भगवा व्याकरिस्सति तथा न धारेत्सामा” ति ।
“एवमावुसो” ति खो येरा भिक्खू तस्स भिक्खुनो पच्चस्सोसु ।

६ अथ खो येरा भिक्खू येन भगवा तेनुपसङ्गमिस्सु, उपसङ्ग-
मित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदिस्सु । एकमन्त निस्सिन्ना खो
येरा भिक्खू यावतको अहोसि सब्बेहेव सद्धि कथासल्लापो, त सब्ब भगवतो
आरोचेस्सु । “फस्स नु खो, मन्ते, सुभासित” ति ?

“सब्बेस्स वो, भिक्खवे, सुभासित परियायेन, अपि च य मया
सन्धाय भासित पारायणे मेत्तेव्यपञ्हे —

१० “यो उमोन्ते” विदित्वान, मज्झे मन्ता न लिप्पति ।

त ब्रूमि महापुरिस्सो ति, सोध सिब्बिनिमच्चगा” ति ।

“त सुणाय, साधुक मनसि करोथ, भासिस्सामी” ति । “एव,
मन्ते” ति खो येरा” भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच —

R 402

१० “फस्सो खो, भिक्खवे, एको अन्तो, फस्ससमुवयो दुत्तियो

r

१५ अन्तो, फस्सनिरोधो मज्जे, तण्हा सिब्बिनी, तण्हा हि न सिब्बति
तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिव्वत्तिया । एत्तावता खो, भिक्खवे,

B 352

भिक्खु अभिज्जेय्य अभिजानाति, परिज्जेय्य परिजानाति, अभिज्जेय्य
अभिजानन्तो परिज्जेय्य परिजानन्तो दिट्ठेव धम्मो दुक्खस्सन्तकरो
होती” ति ।

८ पुरिसिन्द्रियजाणसुत

२० १ एव मे सुत । एक समय भगवा कोसलेसु चारिफ चरमागो
महता भिक्खुसङ्घेन सद्धि येन दण्डकप्पक नाम कोसलान्ति निगमो
तदेवसरि । अथ खो भगवा मग्गा ओक्कम्म अज्जतरास्मि ह्वल्लमूले
पञ्जत्ते आसने निसीदि । ते च भिक्खू दण्डकप्पक पविसिस्सु आवसथ
परियेसितु ।

२५ २ अथ खो आयस्सा आनन्दो सम्बहुलेहि भिक्खूहि सद्धि येन
अचिरवती नदी तेनुपसङ्गमि गत्तानि परिसिञ्चितु । अचिरवतिया

१ पारेयाया — स्या० । २ उवने — स्या०, रो० । ३ स्या० पोपो
नति ।

नदिया गतानि परिसिञ्चित्वा पञ्चुत्तरित्वा एकचीवरो अट्टासि गतानि पुष्पापयमानो' । अथ खो अञ्जतरो भिक्षु येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं एतदवोच - "किं नु खो, आवुसो आनन्द, सब्बं चेतसो समन्नाहरित्वा नु खो देवदत्तो भगवता व्याकतो - 'आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिञ्छो' ति, उवाहु केनचिदेव परियायेना' ति ?

"एवं खो पनेत्तं, आवुसो, भगवता व्याकतं" ति ।

३. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच - "इधाहं, भन्ते, सम्बहुलेहि भिक्षुहि संहि येन' अचिरयती नदी तेनुपसङ्गमि गतानि परिसिञ्चितु । अचिरवतिया नदिया गतानि परिसिञ्चित्वा पञ्चुत्तरित्वा एकचीवरो अट्टासि' गतानि पुष्पापयमानो । अथ खो, भन्ते, अञ्जतरो भिक्षु येनाहं तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा मं एतदवोच - "किं नु खो, आवुसो, आनन्द सब्बं चेतसो समन्नाहरित्वा नु खो देवदत्तो भगवता व्याकतो - 'आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिञ्छो ति, उवाहु केनचिदेव परियायेना' ति ? एवं वुत्ते अहं, भन्ते, तं भिक्षु एतदवोचं - 'एवं खो पनेत्तं, आवुसो, भगवता व्याकतं" ति ।

४. "सो वा' खो, आनन्द, भिक्षु नवो भविस्सति अचिरपव्वजितो, धेरो वा पन वालो अव्यत्तो" । कयं हि नाम य मया एकसेन पव्वजितो, धेरो वा पन वालो अव्यत्तो ! ताहु, आनन्द, अञ्ज एकपुग्गल व्याकतं तत्थ द्वेज्जं आपग्जिस्सति ! ताहु, आनन्द, अञ्ज एकपुग्गल पि समनुपस्सामि, यो एवं मया सब्बं चेतसो समन्नाहरित्वा व्याकतो, पययिदं देवदत्तो । यावकीवञ्चाह, आनन्द, देवदत्तस्स बालग्गकोटि-नित्तुदनमत्तं पि सुक्कधम्मं' अहं, नेव तावाहु देवदत्तं व्याकासि - 'आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिञ्छो' ति । यतो च खो अहं, आनन्द, देवदत्तस्स बालग्गकोटिनित्तुदनमत्तं पि सुक्कधम्मं न अहं; अथाहं देवदत्तं व्याकासि - 'आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिञ्छो' ति ।

१. पुष्पापयमानि पुष्पापानी - स्या० । २. स्या० पीत्यके जति । ३. अट्टासि - स्या०, रो० । ४. च - स्या० । ५. अव्यत्तो - रो० । ६. सुक्क धम्मं - स्या०, रो० ।

५ “सेय्यथापि, आनन्द, गूथकूपो साधिकपोरिसो पुरो गूथस्स समतित्तिको । तत्र पुरिसो ससीसको निमुग्गो अस्स । तस्स कोचिदेव पुरिसो उप्पज्जेय्य^१ अत्यकामो हितकामो योगवस्सेमकामो तम्हा गूथकूपा उद्धरितुकामो । सो त गूथकूप समन्तानुपरिगच्छन्तो नेव^२ पस्सेय्य तस्स

R 404

5 पुरिसस्स वालग्गकोटिनित्तुदनमत्त पि गूथेन अमविस्सत्त, यत्थ त गहेत्वा उद्धरेय्य । एवमेव खो अह, आनन्द, यतो देवदत्तस्स वालग्गकोटिनित्तु-
दनमत्त पि सुक्कधम्म न अहस, अथाह देवदत्त व्याकासि — ‘आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो’ ति । सचे तुम्हे, आनन्द, सुणेग्याथ तथागतस्स पुरिसिन्द्रियज्जाणानि विभजिरसामी” ति ?

10 ६ “एतस्स, भगवा, कालो, एतस्स, सुगत, कालो य भगवा पुरिसिन्द्रियज्जाणानि विभजेय्य । भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती” ति ।

“तेनहानन्द, सुणाहि, साधुक मनसि करोहि, भासिस्सामी” ति । “एव, भन्ते” ति खो आयस्सा आनन्दो भगवतो पच्चस्सोसि ।

11 भगवा एतदवोच —

७ “इधाह, आनन्द, एकच्च पुग्गल एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेन अपरेण समयेण एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स कुसला धम्मा अन्तरहिता, अकुसला धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च ख्वस्स कुसलमूल असमुच्छिन्न, तम्हा तस्स कुसला कुसल पातुभविस्सति । एवमय पुग्गलो आयति अपरिहानधम्मो भविस्सती’ ति । सेय्यथापि, आनन्द, वीजानि अस्सण्डानि अपूतीनि धवातातफहतानि सारदानि सुखसगित्तानि सुसेत्ते गुपरिकम्मफत्ताय भूमिमा निक्कित्तानि । जानेय्यासि त्व, आनन्द, इमानि वीजानि बुद्धिं विस्-

25 ङ्घि धेपुल्ल आपज्जिरसन्ती” ति ?

“एव, भन्ते” ।

“एवमेव खो अह, आनन्द, इधेकच्च पुग्गल एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेन अपरेण समयेण एव चेतसा चेतो

R 405

१ उप्पज्जेय्य — स्था० । २ नेव — स्था०, रो० । ३ विभजिरसामी — गी०, स्था०, रो० । ४ बुद्धि — स्था० ।

परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स कुसला धम्मा अन्तरहिता,
अकुसला धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च ख्वस्स’ कुसलमूलं असमुच्छिन्नं,
तम्हा तस्स कुसला कुसलं पातुभविस्सति । एवमयं पुग्गलो आयति
अपरिहानधम्मो भविस्सती’ ति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स
पुरिसपुग्गलो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति । एवं पि खो, आनन्द, 5
तथागतस्स पुरिसिन्द्रियज्ञाणं चेतसा चेतो परिच्च विदितं होति ।
एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स आयति धम्मसमुत्पादो चेतसा चेतो
परिच्च विदितो होति ।

८. “इध पनाहं, आनन्द, एकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो परिच्च
पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला 10
पि धम्मा’ ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च पजा-
नामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स अकुसला धम्मा अन्तरहिता, कुसला
धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च ख्वस्स अकुसलमूलं असमुच्छिन्नं, तम्हा
तस्स अकुसला अकुसलं पातुभविस्सति । एवमयं पुग्गलो आयति परि-
हानधम्मो भविस्सती’ ति । सेय्यथापि, आनन्द, बीजानि अल्लण्डानि 11
अपूतीनि अवातातपहतानि सारदानि^१ सुखसयितानि पुयुसिलाय निषिख-
त्तानि । जानेय्यासि त्वं, आनन्द, नयिमानि बीजानि वुद्धिं विरुद्धिं
येपुल्लं आपज्जिस्सन्ती” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“एवमेव खो अहं, आनन्द, इधेकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो 20
परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा
अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च
पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स अकुसला धम्मा अन्तरहिता, कुसला
धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च ख्वस्स अकुसलमूलं असमुच्छिन्नं, तम्हा
तस्स अकुसला अकुसलं पातुभविस्सति । एवमयं पुग्गलो आयति 25
परिहानधम्मो भविस्सती’ ति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स
पुरिसपुग्गलो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति । एवं पि खो, आनन्द,
तथागतस्स पुरिसिन्द्रियज्ञाणं चेतसा चेतो परिच्च विदितं होति । एवं
पि खो, आनन्द, तथागतस्स आयति धम्मसमुत्पादो चेतसा चेतो परिच्च
विदितो होति ।

B. 353,
R. 406

६ “इष पनाह, आनन्द, एकच्च पुग्गल एव^१ चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेन अपरेन समयेन एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘नत्थि इमस्स पुग्गलस्स वालग्गकोटिनित्तुदनमतो पि सुक्को धम्मो, समन्नागतोय^२ पुग्गलो एकन्तकाळकेहि अकुसलेहि धम्मेहि, कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपज्जिस्सती’ ति । सेय्यथापि, आनन्द, बीजानि खण्डानि पूतीनि वातातपहतानि सुखेत्ते सुपरिकम्मकताय भमिया निव्विस्तानि । जानेय्यासि त्व, आनन्द, नयिमानि बीजानि बुद्धि विरून्धि वेपुल्ल आपज्जिस्सन्ती” ति ?

१० “एव, भन्ते” ।

“एवमेव खो अह, आनन्द, इधेकच्च पुग्गल एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेन अपरेन समयेन एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘नत्थि इमस्स पुग्गलस्स वालग्गकोटिनित्तुदनमतो पि सुक्को धम्मो, समन्नागतोय पुग्गलो एकन्तकाळकेहि अकुसलेहि धम्मेहि, कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपज्जिस्सती’ ति । एव पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसपुग्गलो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति । एव पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसिन्द्रियज्जाण चेतसा चेतो परिच्च विदित होति । एव पि खो, आनन्द, तथागतस्स आयति धम्म-
२० समुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होती” ति ।

R 407

१० एव वुत्ते आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच — “सक्खा नु खो, भन्ते, इमेस तिण्ण पुग्गलान अपरे पि तयो पुग्गला सप्पदिभाणा पज्जानापेतु” ति ?

“सक्का, आनन्दा,” ति भगवा अवोच^३ — “इधाह, आनन्द
२५ गच्छ पुग्गल एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेन अपरेन समयेन एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स कुसला धम्मा अन्तरहिता, अकुसला धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च

एवस्स कुसलमूलं असमुच्छिन्नं, तं पि सब्बेन सब्बं समुग्घातं गच्छति ।
 एवमयं पुग्गलो आर्याति परिहानधम्मो भविस्सती' ति । सेय्यथापि,
 आनन्द, अङ्गारानि आदित्तानि सम्पज्जलितानि सज्जोतिभूतानि' पुण्ड-
 सिलाय निविस्सित्तानि । जानेय्यासि त्वं, आनन्द, नयिमानि अङ्गारानि
 वुद्धिं विहरिहि वेपुल्लं आपज्जिस्सन्ती' ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“सेय्यथापि वा पन, आनन्द, सायन्हुसमये' सुरिये ओगच्छन्ते ।
 जानेय्यासि त्वं, आनन्द, आलोको अन्तरघायिस्सति अन्धकारो पातु-
 भविस्सती' ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“सेय्यथापि वा, पनानन्द, अभिदो' अद्वरत्तं' भत्तकालसमये ।
 जानेय्यासि त्वं, आनन्द, आलोको अन्तरहिस्सो अन्धकारो पातुभूतो' ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“एवमेव खो अहं, आनन्द, इधेकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो
 परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा
 अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च
 पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स कुसला धम्मा अन्तरहिता, अकुसला
 धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च एवस्स कुसलमूलं असमुच्छिन्नं, तं पि
 सब्बेन सब्बं समुग्घातं गच्छति । एवमयं पुग्गलो आर्याति परिहानधम्मो
 भविस्सती' ति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसपुग्गलो चेतसा
 चेतो परिच्च विदितो होति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरि-
 सिन्द्रियज्ज्ञाणं चेतसा चेतो परिच्च विदितं होति । एवं पि खो, आनन्द,
 तथागतस्स आर्याति धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति ।

११. “इध पनाहं, आनन्द, एकच्च पुग्गलं एवं चेतसा चेतो
 परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा
 अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च
 पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स अकुसला धम्मा अन्तरहिता, कुसला
 धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च एवस्स अकुसलमूलं असमुच्छिन्नं, तं पि

१. सज्जोतिभूतानि — स्था० । २. सायण्हसमये — स्था०, सायण्हसमये — रो० ।

३-४. अभिदोऽहमद्वरत्त — स्था०, अभिदोऽहमद्वरत्त — रो० । ५. धत्तकालसमये — स्था० ।

सत्त्वेन सत्त्वं समुघातं गच्छति । एवमयं पुग्लो आयति अपरिहान-
धम्मो भविस्सती' ति । सेय्यथापि, आनन्द, अङ्गारानि आदित्तानि
सम्पज्जलितानि सज्जोतिभूतानि सुक्खे तिण्णुज्जे वा कट्टुपुज्जे वा निव्वि-
त्तानि । जानेय्यासि त्वं, आनन्द, इमानि अङ्गारानि वुद्धि विरुद्धि

5 वेपुल्लं आपज्जिस्सन्ती" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

B 357

"सेय्यथापि वा पनानन्द, रत्तिथा पच्चूससमयं सुरिये' उग-
च्छन्ते । जानेय्यासि त्वं, आनन्द, अन्धकारो अन्तरधायिस्सति, आलोको
पातुभविस्सती" ति ?

10 "एवं, भन्ते" ।

"सेय्यथापि वा पनानन्द, अभिदो मज्झन्हिक्के' भत्तकालसमये ।
जानेय्यासि त्वं, आनन्द, अन्धकारो अन्तरहितो आलोको पातुभूतो" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

"एवमेव खो अहं, आनन्द, इधेक्कच्चं पुग्लं एवं चेतसा चेतो
15 परिच्च पजानामि — 'इमस्स खो पुग्लस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा
अकुसला पि धम्मा' ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च
पजानामि — 'इमस्स खो पुग्लस्स अकुसला धम्मा अन्तरहिता, कुसला
धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च ख्वस्स अकुसलमूलं असमुच्छिन्नं, तं पि
सत्त्वेन सत्त्वं समुघातं गच्छति । एवमयं पुग्लो आयति अपरिहान-
20 धम्मो भविस्सती' ति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसपुग्लो
चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स
पुरिसिन्द्रियज्जाणं चेतसा चेतो परिच्च विदितं होति । एवं पि खो,
R 409 आनन्द, तथागतस्स आयति धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदितो
होति ।

25 १२. "इध पनाहं, आनन्द, एक्कच्चं पुग्लं चेतसा चेतो परिच्च
पजानामि — 'इमस्स खो पुग्लस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला
पि धम्मा' ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च पजा-
नामि — 'नत्थि इमस्स पुग्लस्स वालगकोटिनिस्तुदनमतो पि अकुसलो
धम्मो, सगन्नागतोयं पुग्लो एगन्तसुवकेहि अनवज्जेहि धम्मेहि, दिट्ठेव

धम्मं परिनिव्वायिस्सती' ति । सेय्यथापि, आनन्द, अङ्गारानि सीतानि निव्वृतानि सुक्खे तिण्णपुञ्जे वा कट्ठपुञ्जे वा निविस्सत्तानि । जानेय्यासि त्वं, आनन्द, नयिमानि अङ्गारानि बुद्धिं विरुद्धि वेपुल्लं आपज्जिस्सन्ती' ति ?

“एवं, भन्ते” ।

5

“एवमेव खो अहं, आनन्द, इधेकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेनं अपरेण समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘नत्थि इमस्स पुग्गलस्स बालगकोटिनिस्तुदनमत्तो पि अकुसलो धम्मो, समन्नागतोयं’ पुग्गलो एकन्तसुवकैहि अनवज्जेहि धम्महेहि, दिट्ठेव धम्मं परिनिव्वायिस्सती’ ति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसपुग्गलो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिस्तिन्द्रियञ्चाणं चेतसा चेतो परिच्च विदितं होति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स आर्याति धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति ।

D. 358

15

“तत्रानन्द, ये ते पुरिमा तयो पुग्गला तेसं तिण्णं पुग्गलानं एको अपरिहानधम्मो, एको परिहानधम्मो, एको आपायिको नेरयिको । तत्रानन्द, येमे पच्छिमा तयो पुग्गला इमेसं तिण्णं पुग्गलानं एको परिहानधम्मो, एको अपरिहानधम्मो, एको परिनिव्वानधम्मो” ति ।

६. निव्वेधिकसुत्तं

१. “निव्वेधिकपरियायं वो, भिक्खवे, धम्मपरियायं वेसे- 20 R 410
स्तामि । तं सुणाय, साधुकं मनसि करोय, भासिस्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदबोच —

२. “कतमो न सो, भिक्खवे, निव्वेधिकपरियायो धम्मपरियायो ? कामा, भिक्खवे, वेदितव्वा, कामानं निदानसम्भवो वेदितव्वो, कामानं वेमत्तता वेदितव्वा, कामानं विपाको वेदितव्वो, कामनिरोधो वेदितव्वो, 25 कामनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ।

३. “वेदना, भिक्खवे, वेदितव्वा, वेदनानं निदानसम्भवो वेदितव्वो, वेदनानं वेमत्तता वेदितव्वा, वेदनानं विपाको वेदितव्वो, वेदना- निरोधो वेदितव्वो, वेदनानिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ।

४. "सञ्ज्ञा, भिक्खवे, वेदितव्वा, सञ्ज्ञानं निदानसम्भवो वेदितव्वो, सञ्ज्ञानं वेमत्तता वेदितव्वा, सञ्ज्ञानं विपाको वेदितव्वो, सञ्ज्ञानिरोधो वेदितव्वो, सञ्ज्ञानिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ।

५. "आसवा, भिक्खवे, वेदितव्वा, आसवानं निदानसम्भवो वेदितव्वो, आसवानं वेमत्तता वेदितव्वा, आसवानं विपाको वेदितव्वो, आसवनिरोधो वेदितव्वो, आसवनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ।

■ 359

६. "कम्मं, भिक्खवे, वेदितव्वं, कम्मानं निदानसम्भवो वेदितव्वो, कम्मानं वेमत्तता वेदितव्वा, कम्मानं विपाको वेदितव्वो, कम्मनिरोधो वेदितव्वो, कम्मनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ।

७. "दुक्खं, भिक्खवे, वेदितव्वं, दुक्खस्स निदानसम्भवो वेदितव्वो, दुक्खस्स वेमत्तता वेदितव्वा, दुक्खस्स विपाको वेदितव्वो, दुक्खनिरोधो वेदितव्वो, दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ।

८. "कामा, भिक्खवे, वेदितव्वा, कामानं निदानसम्भवो वेदितव्वो, कामानं वेमत्तता वेदितव्वा, कामानं विपाको वेदितव्वो, कामनिरोधो वेदितव्वो, कामनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा' ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किं चेत्तं पटिच्च वुत्तं ? पञ्चमे, भिक्खवे, कामगुणा - चक्षुविञ्जेय्या रूपा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया, रीतविञ्जेय्या सद्दा ... धानविञ्जेय्या गन्धा ... जिह्वाविञ्जेय्या रसा कायविञ्जेय्या फोट्ठव्वा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया' । अपि च खो, भिक्खवे, नेते कामा कामगुणा नामैते अरियस्स विनये वुच्चन्ति -

R 411

१५ सङ्कप्परागो पुरिसस्स कामो, नेते^२ कामा यानि चित्रानि लोके । सङ्कप्परागो पुरिसस्स कामो, तिट्ठन्ति चित्रानि तथेव लोके । अयेत्य धीरा विनयन्ति छन्दं' ति ॥

१६. "वत्तमो च, भिक्खवे, कामानं निदानसम्भवो ? फत्सो, भिक्खवे, कामानं निदानसम्भवो ।

“कतमा च, भिक्खवे, कामानं वेमत्तता ? अञ्जो, भिक्खवे, कामो रूपेसु, अञ्जो कामो सद्देसु, अञ्जो कामो गन्धेसु, अञ्जो कामो रसेसु, अञ्जो कामो फोद्व्वेसु । अयं वुच्चति, भिक्खवे, कामानं वेमत्तता ।

“कतमो च, भिक्खवे, कामानं विपाको ? यं खो, भिक्खवे, कामयमानो तज्जं तज्जं अत्तभावं अभिनिव्वत्तेति पुञ्जभागियं वा अपुञ्जभागियं वा, अयं वुच्चति, भिक्खवे, कामानं विपाको ।

“कतमो च, भिक्खवे, कामनिरोधो ? फत्सनिरोधो, भिक्खवे, कामनिरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो कामनिरोधगामिनी पटिपदा, सेव्यधीदं — सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कुप्पो, सम्मावाचा, सम्मा- 10 R. 412 कम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि ।

“पतो^१ खो, भिक्खवे, अरियसावको एवं कामे पजानाति, एवं कामानं निदानसम्भवं पजानाति, एवं कामानं वेमत्ततं पजानाति, एवं कामानं विपाकं पजानाति, एवं कामनिरोधं पजानाति, एवं काम- 15 निरोधगामिनि^२ पटिपदं पजानाति, सो इमं निव्वेधिकं ब्रह्मचरियं पजानाति कामनिरोधं । कामा, भिक्खवे, वेदितव्वा ... पे०... कामनिरोध- गामिनी पटिपदा वेदितव्वा ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१०. “वेदना, भिक्खवे, वेदितव्वा ... पे०... वेदनानिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किं चेत्तं पटिच्च वुत्तं ? तित्तो इमा, भिक्खवे, वेदना — सुखा वेदना, दुक्खा वेदना, अदुक्खमसुखा 20 वेदना ।

“कतमो च, भिक्खवे, वेदनानं निदानसम्भवो ? फत्सो, भिक्खवे, वेदनानं निदानसम्भवो ।

“कतमा च, भिक्खवे, वेदनानं वेमत्तता ? अत्थि, भिक्खवे, सामिसा सुखा वेदना, अत्थि निरामिसा सुखा वेदना, अत्थि सामिसा 25 दुक्खा वेदना, अत्थि निरामिसा दुक्खा वेदना, अत्थि सामिसा अदुक्खमसुखा वेदना, अत्थि निरामिसा अदुक्खमसुखा वेदना । अयं वुच्चति, भिक्खवे, वेदनानं वेमत्तता ।

१ कामनिरोधो — स्या० । २. पडो च — सो०, स्या०, रो० । ३ कामनिरोध- गामिनी — स्या० ; • गामिनि — रो० ।

“कतमो च, भिक्खवे, वेदनान विपाको ? य खो, भिक्खवे, वदियमानो^१ तज्ज तज्ज अत्तभाव अभिनिव्वत्तेति पुञ्ञभागिय वा अपुञ्ञभागिय वा, अय वुच्चति, भिक्खवे, वेदनान विपाको ।

B 361

“कतमो च, भिक्खवे, वेदनानिरोधो ? फस्सनिरोधो^२, भिक्खवे, वेदनानिरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो वेदनानिरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीद – सम्मादिट्ठि पे० सम्मासमाधि ।

R 413

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको एव वेदन पजानाति, एव वेदनान निदानसम्भव पजानाति, एव वेदनान वेमत्तत पजानाति, एव वेदनान विपाक पजानाति, एव वेदनानिरोध पजानाति, एव वेदनानिरोध-गामिनि पटिपद पजानाति । सो इम निव्वेधिक ब्रह्मचरिय पजानाति वेदनानिरोध । वेदना, भिक्खवे, वेदितव्वा पे० वेदनानिरोध-गामिनी पटिपदा वेदितव्वा ति, इति य त्त वुत्त इदमेत पटिच्च वुत्त ।

११ “सञ्ञा, भिक्खवे, वेदितव्वा पे० सञ्ञानिरोध-गामिनी पटिपदा वेदितव्वा ति, इति खो पनेत वुत्त, किं चेत्त पटिच्च वुत्त ? छयिमा, भिक्खवे, सञ्ञा – रूपसञ्ञा, सद्दसञ्ञा, गन्ध-सञ्ञा, रससञ्ञा, फोढुब्बसञ्ञा, धम्मसञ्ञा ।

“कतमो च, भिक्खवे, सञ्ञान निदानसम्भवो ? फस्सो, भिक्खवे, सञ्ञान निदानसम्भवो ।

“कतमा च, भिक्खवे, सञ्ञान वेमत्तता ? अञ्ञा, भिक्खवे, सञ्ञा रूपेसु, अञ्ञा सञ्ञा सद्देषु, अञ्ञा सञ्ञा गन्धेषु, अञ्ञा सञ्ञा रसेसु, अञ्ञा सञ्ञा फोढुब्बेषु, अञ्ञा सञ्ञा धम्मेसु । अय वुच्चति, भिक्खवे, सञ्ञान वेमत्तता ।

“कतमो च, भिक्खवे, सञ्ञान विपाको ? बोहारवेपक^३, भिक्खवे, सञ्ञा^४ वदामि । यथा यथा न सञ्ञानाति तथा तथा बोहरति, एव सञ्ञी अहोसि ति । अय वुच्चति, भिक्खवे, सञ्ञान विपाको ।

“कतमो च, भिक्खवे, सञ्ञानिरोधो ? फस्सनिरोधो, भिक्खवे, सञ्ञानिरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो सञ्ञानिरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीद – सम्मादिट्ठि पे० सम्मासमाधि ।

B 362

R 414

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको एव सञ्ञ पजानाति, एव सञ्ञान निदानसम्भव पजानाति, एव सञ्ञान वेमत्तत पजानाति,

५३

१ वेदयमानो – स्या० । २ फस्सनिरोधो – स्या० । ३ बोहारवेपकाह – मी०, बोहारवेपकाह – स्या०, रो० । ४ सञ्ञा – स्या०, रो० ।

एव सञ्ज्ञान विपाक पजानाति, एव सञ्ज्ञानिरोध पजानाति, एव सञ्ज्ञानिरोधगामिनि पटिपद पजानाति, सो इम निबन्धेधिक ब्रह्मचरिय पजानाति सञ्ज्ञानिरोध । मञ्ज्ञा, भिक्खवे, वेदितव्वा पे० सञ्ज्ञानिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ति, इति य त वुत्त इदमेत पटिच्च वुत्त ।

5

१२ "आसवा, भिक्खवे, वेदितव्वा पे० आसवनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ति, इति खो पनेत वुत्त, किं चेत्त पटिच्च वुत्त ? तयोमे, भिक्खवे, आसवा - कामासवो, भवासवो, अविज्जासवो ।

"कतमो च, भिक्खवे, आसवान निदानसम्भवो ? अविज्जा, भिक्खवे, आसवान निदानसम्भवो ।

10

"कतमा च, भिक्खवे, आसवान वेमत्तता ? अत्थि, भिक्खवे, आसवा निरयगमनीया, अत्थि आसवा तिरच्छानयोनिगमनीया, अत्थि आसवा पेत्तिविसयगमनीया, अत्थि आसवा मनुस्सलोकगमनीया, अत्थि आसवा देवलोकगमनीया । अथ वुच्चति, भिक्खवे, आसवान वेमत्तता ।

"कतमो च, भिक्खवे, आसवान विपाको ? य खो, भिक्खवे, अविज्जागतो तज्ज तज्ज अत्तभाव अभिनिव्वत्तेति पुञ्जभागिय वा अपुञ्जभागिय वा, अथ वुच्चति, भिक्खवे, आसवान विपाको ।

15

"कतमो च, भिक्खवे, आसवनिरोधो ? अविज्ज्ञानिरोधो, भिक्खवे, आसवनिरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो आसवनिरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीद - सम्मादिट्ठि पे० सम्मासमाधि ।

20

"यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको एव आसवे पजानाति, एव आसवान निदानसम्भव पजानाति, एव आसवान वेमत्तत पजानाति, एव आसवान विपाक पजानाति, एव आसवान निरोध पजानाति, एव आसवान निरोधगामिनि पटिपद पजानाति, सो इम निबन्धेधिक ब्रह्मचरिय पजानाति आसवनिरोध । आसवा, भिक्खवे, वेदितव्वा पे० आसवनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ति, इति य त वुत्त इदमेत पटिच्च वुत्त ।

25

R 415

D 369

१३ "कम्म, भिक्खवे, वेदितव्व पे० कम्मनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ति, इति खो पनेत वुत्त, किं चेत्त पटिच्च वुत्त ?

१ निरयगमिनिपा - सी० निरयगमिनिपा - स्या० रो० । २ तिष्ठि - रो० । ३ सेय्यथीद - म० । ४-४ आसवनिरोध - सी०, रो० ।

चेतनाह, भिक्खवे, कम्म वदामि । चेतयित्वा कम्म करोति — कायेन वाचाय^१ मनसा ।

“कतमो च, भिक्खवे, कम्मान निदानसम्भवो ? फस्सो, भिक्खवे, कम्मान निदानसम्भवो ।

- 5 “कतमा च, भिक्खवे, कम्मान वेमत्तता ? अत्थि, भिक्खवे, कम्म निरयवेदनीय, अत्थि कम्म तिरच्छानयोनिवेदनीय, अत्थि कम्म पेत्तिविसयवेदनीय, अत्थि कम्म मनुस्सालोकवेदनीय, अत्थि कम्म देवलोकवेदनीय । अयं वुच्चति, भिक्खवे, कम्मान वेमत्तता ।

- 10 “कतमो च, भिक्खवे, कम्मान विपाको ? तिविधाह, भिक्खवे, कम्मान विपाक वदामि — दिट्ठेव^२ धम्मे उपपज्जे वा अपरे वा परिचाये । अयं वुच्चति, भिक्खवे, कम्मान विपाको ।

“कतमो च, भिक्खवे, कम्मनिरोधो ? फस्सनिरोधो, भिक्खवे, कम्मनिरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो कम्मनिरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यधीद — सम्मादिट्ठि पे० सम्मासमाधि ।

- 15 “यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको एव कम्म पजानाति, एव कम्मान निदानसम्भव पजानाति, एव कम्मान वेमत्तत पजानाति, एव कम्मान विपाक पजानाति, एव कम्मनिरोध पजानाति, एव कम्मनिरोध-गामिनि पटिपद पजानाति, सो इमं निव्वेधिकं ब्रह्मचरिय पजानाति कम्मनिरोध । कम्म, भिक्खवे, वेदितव्व पे० कम्मनिरोध-
20 गामिनी पटिपदा वेदितव्वा ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१४ “दुक्ख, भिक्खवे, वेदितव्व, दुक्खस्स निदानसम्भवो वेदितव्वो, दुक्खस्स वेमत्तता वेदितव्वा, दुक्खस्स विपाको वेदितव्वो, दुक्ख-निरोधो वेदितव्वो, दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ति, इति खो पणेत्तं वुत्तं, किं चेत्तं पटिच्च वुत्तं ? जातिं पि दुक्खा, जरा पि दुक्खा, ज्याधिं पि दुक्खो^३, मरणं पि दुक्खं, सोक्खपरिदेवदुक्खदोमनस्सु-पायासां पि दुक्खा, यं पिच्छं न लगति तं पि दुक्खं, सखित्तेन पञ्चुपादानकयन्त्वा दुक्खा ।

“नतमो च, भिक्खवे, दुक्खस्स निदानसम्भवो ? तण्हा, भिक्खवे, दुक्खस्स निदानसम्भवो ।

“कतमा च, भिक्खवे, दुक्खस्स वेमत्तता ? अत्थि, भिक्खवे, दुक्खं अधिमत्तं, अत्थि परित्तं, अत्थि दन्धविरागि, अत्थि खिप्पविरागि । अयं वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खस्स वेमत्तता ।

“कतमो च, भिक्खवे, दुक्खस्स विपाको ? इध, भिक्खवे, एकच्चो येन दुक्खेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो सोचति किलमति परि- 5 देवति, उरत्ताळि^१ कन्दति, सम्मोहं आपज्जति, येन वा पन दुक्खेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो वहिद्धा परियेद्वि आपज्जति — ‘को एकपदं द्विपदं जानाति’ इमस्स दुक्खस्स निरोधाया’ ति ? सम्मोहवेपक्कं वाहं, भिक्खवे, दुक्खं वदामि परियेद्विवेपक्कं वा । अयं वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खस्स विपाको । 10

“कतमो च, भिक्खवे, दुक्खनिरोधो ? तण्हानिरोधो, भिक्खवे, दुक्खनिरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो दुक्खस्स निरोधगामिनी पटिपदा, सेव्यधीदं — सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मासमाधि ।

“यतो सो, भिक्खवे, अरियसावको एवं दुक्खं पजानाति, एयं 15 दुक्खस्स निदानसम्भवं पजानाति, एवं दुक्खस्स वेमत्ततं पजानाति, एवं दुक्खस्स विपाकं पजानाति, एवं दुक्खनिरोधं पजानाति, एवं दुक्खनिरोध-गामिनिं पटिपदं पजानाति, सो इमं निव्वेधिकं ब्रह्मचरियं पजानाति दुक्खनिरोधं । दुक्ख, भिक्खवे, वेदितब्बं, दुक्खस्स निदानसम्भवो वेदि-तब्बो, दुक्खस्स वेमत्तता वेदितब्बा, दुक्खस्स विपाको वेदितब्बो, दुक्ख-निरोधो वेदितब्बो, दुक्खनिरोधगामिनी, पटिपदा वेदितब्बा ति, इति 20 यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

“अयं सो सो, भिक्खवे, निव्वेधिकपरियायो धम्मपरियायो” ति ।

१०. सीहनादसुतं

१. “छयिमानि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतवत्तानि, येहि 365 वलेहि समन्नागतो तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति । कतमानि छ ? इध, भिक्खवे, तथागतो

१. उरत्ताळि — धी०, उरत्ताळि — स्या०, रो० । २. पजानाति — गी०, स्या० ।

ठान च ठानतो अट्टान च अट्टानतो यथाभूत पजानाति । य पि, भिक्खवे, तथागतो ठान च ठानतो अट्टान च अट्टानतो यथाभूत पजानाति, इद पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतवल होति, य बल आगम्म तथागतो आसभ ठान पटिजानाति, परिसासु सीहनाद नदति, ब्रह्मचक्क पवत्तेति ।

- 5 २ "पुन च पर, भिक्खवे, तथागतो अतीतानागतपच्चुप्पन्नान कम्मसमादानान ठानसो हेतुसो विपाक यथाभूत पजानाति । य पि, भिक्खवे, तथागतो अतीतानागतपच्चुप्पन्नान कम्मसमादानान ठानसो हेतुसो विपाक यथाभूत पजानाति, इद पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतवल होति, य बल आगम्म तथागतो आसभ ठान पटिजानाति, 10 परिसासु सीहनाद नदति, ब्रह्मचक्क पवत्तेति ।

R 418

- ३ "पुन च पर, भिक्खवे, तथागतो ज्ञानविमोक्षसत्ताधिसमापत्तीन सङ्गिलेस बोदान बुट्टान यथाभूत पजानाति । य पि, भिक्खवे, तथागतो पे० इद पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतवल होति, य बल आगम्म तथागतो आसभ ठान पटिजानाति, परिसासु सीहनाद 15 नदति, ब्रह्मचक्क पवत्तेति ।

- ४ "पुन च पर, भिक्खवे, तथागतो अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरति, सेय्यधीद - एक पि जातिं द्वे पि जातियो पे० इति साकार सउद्देस अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरति । य पि, भिक्खवे, तथागतो अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरति, सेय्यधीद - एक पि 20 जातिं द्वे पि जातियो पे० इति साकार सउद्देस अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरति । इद पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतवल होति, य बल आगम्म तथागतो आसभ ठान पटिजानाति, परिसासु सीहनाद नदति, ब्रह्मचक्क पवत्तेति ।

- ५ "पुन च पर, भिक्खवे, तथागतो दिव्वेन चक्खुना विसुद्धेन 25 अतिभन्तमानुसकेन पे० यथाकम्मूपमे सत्ते पजानाति । य पि, भिक्खवे, तथागतो दिव्वेन चक्खुना विसुद्धेन अतिभन्तमानुसकेन पे० यथाकम्मूपमे सत्ते पजानाति, इद पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतवल होति, य बल आगम्म तथागतो आसभ ठान पटिजानाति, परिसासु सीहनाद नदति, ब्रह्मचक्क पवत्तेति ।

D 366

६ “पुन च पर, भिक्खवे, तथागतो आसवान खया . पे०
 सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । य पि, भिक्खवे, तथागतो आसवान
 खया पे० सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति, इद पि, भिक्खवे,
 तथागतस्स तथागतवल्लो होति, य वल आगम्मा तथागतो आसम ठान
 पटिज्जानाति, परिसासु सीहनाद नदति, ब्रह्मचक्क पवत्तेति । इमानि ॥ R 419
 खो, भिक्खवे, छ तथागतस्स तथागतवल्लानि, येहि वल्लेहि समन्नागतो
 तथागतो आसम ठान पटिज्जानाति, परिसासु सीहनाद नदति, ब्रह्मचक्का
 पवत्तेति ।

७ “तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागत ठान च ठानतो अट्ठान च
 अट्ठानतो यथाभूत आणेन उपसङ्कुमित्वा पञ्च पुच्छन्ति । यथा यथा, 10
 भिक्खवे, तथागतस्स ठान च ठानतो अट्ठान च अट्ठानतो यथाभूत आण
 विदित तथा तथा तेस तथागतो ठान च ठानतो अट्ठान च अट्ठानतो
 यथाभूत आणेन पञ्च पुट्ठो व्याकरोति ।

८ “तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागत अतीतानागतपच्चुप्पन्नान
 कम्मसमादानान ठानसो हेतुसो विपाक यथाभूत आणेन उपसङ्कुमित्वा 11
 पञ्च पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्खवे, तथागतस्स अतीतानागतपच्चु-
 प्पन्नान कम्मसमादानान ठानसो हेतुसो विपाक यथाभूत आण विदित
 तथा तथा तेस तथागतो अतीतानागतपच्चुप्पन्नान कम्मसमादानान ठानसो
 हेतुसो विपाक यथाभूत आणेन पञ्च पुट्ठो व्याकरोति ।

९ “तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागत ज्ञानविमोक्खसमाधिसमा- 20
 पत्तीन सङ्किलेस बोदान वुट्ठान यथाभूत आणेन उपसङ्कुमित्वा पञ्च
 पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्खवे, तथागतस्स ज्ञानविमोक्खसमाधिसमा-
 पत्तीन सङ्किलेस बोदान वुट्ठान यथाभूत आण विदित तथा तथा तेस
 तथागतो ज्ञानविमोक्खसमाधिसमापत्तीन सङ्किलेस बोदान वुट्ठान यथा-
 भूत आणेन पञ्च पुट्ठो व्याकरोति । 25

१० “तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागत पुब्बेनिवासानुस्सति 267
 यथाभूत आणेन उपसङ्कुमित्वा पञ्च पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्खवे,
 तथागतस्स पुब्बेनिवासानुस्सति यथाभूत आण विदित तथा तथा तेस
 तथागतो पुब्बेनिवासानुस्सति यथाभूत आणेन पञ्च पुट्ठो व्याकरोति । R 420

११. “तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागतं सत्तानं चुतूपपातं यथाभूतं
आणेन उपसङ्कमित्वा पञ्चं पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्खवे, तथागतस्स
सत्तानं चुतूपपातं यथाभूतं आणं विदितं तथा तथा तेसं तथागतो सत्तानं
चुतूपपातं यथाभूतं आणेन पञ्चं पुट्ठो व्याकरोति ।

५ १२. “तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागतं आसवानं खया ... पे०...
यथाभूतं आणेन उपसङ्कमित्वा पञ्चं पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्खवे,
तथागतस्स आसवानं खया ... पे०... यथाभूतं आणं विदितं तथा तथा
तेसं तथागतो आसवानं खया ... पे०... यथाभूतं आणेन पञ्चं पुट्ठो
व्याकरोति ।

१० १३. “तत्र, भिक्खवे, यम्पिदं^१ ठानं च ठानतो अट्ठानं च अट्ठानतो
यथाभूतं आणं तं पि समाहितस्स वदामि नो असमाहितस्स । यम्पिदं
अतीतानागतपञ्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानतो हेतुसो त्रिपाकं यथा-
भूतं आणं तं पि समाहितस्स वदामि नो असमाहितस्स । यम्पिदं
ज्ञानविमोक्खसमाधिसमापत्तीनं सङ्किलेसं वोदानं वुट्ठानं यथाभूतं आणं
१५ तं पि समाहितस्स वदामि नो असमाहितस्स । यम्पिदं पुब्बेनिवासानु-
स्सत्तिं यथाभूतं आणं तं पि समाहितस्स वदामि नो असमाहितस्स ।
यम्पिदं सत्तानं चुतूपपातं यथाभूतं आणं तं पि समाहितस्स वदामि नो
असमाहितस्स । यम्पिदं आसवानं खया ... पे०... यथाभूतं आणं तं पि
समाहितस्स वदामि नो असमाहितस्स । इति खो, भिक्खवे, समाधि
२० गगो असमाधि कुम्मागो” ति ।

महावग्गो छट्ठो^२ ।

तस्सुद्धानं

सोणो फग्गुनो^३ भिजाति^४, आसवा दासहत्थि^५ च^६ ।

मज्जे^७ आणं निब्बेधिकं^८, सीहनादो^९ ति ते दसा ति^{१०} ॥

— ० —

१. यम्पिदं - स्वा० । २. यम्पिदं - धी०, रो० । ३. पठमो - स्वा० । ४. फग्गुन -
सी०; फग्गुनो - स्वा०, रो० । ५. दसहत्थिभिरातिभिरा - धी०, स्वा०, रो० ।
६-७. दासहत्थिभिरातिभिरा - स्वा०, रो०; दासहत्थिभिरातिभिरा - स्वा०, रो० । ८-९. पञ्चपरायण -
सी०, रो०, पञ्चपरायणे निपरायण - स्वा० । १०-११. उदकं निब्बेधिकं-सीहनादेववग्गो
ति - धी०, रो०; उदकं निब्बेधिकं दासहत्थिभिरातिभिरा - स्वा० ।

७. देवतावग्गो

१. अनागामिफलसुत्तं

१. “छ, भिक्खवे, धम्मो अप्पहाय अभव्वो अनागामिफलं सच्छिकातुं । कतमे छ ? अस्सद्वियं, अहिरिकं, अनोत्तप्पं, कोसज्जं, मुट्ठस्सच्चं, दुप्पञ्जतं — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मो अप्पहाय अभव्वो अनागामिफलं सच्छिकातुं ।

२. “छ, भिक्खवे, धम्मो पहाय भव्वो अनागामिफलं सच्छिकातुं । ५
कतमे छ ? अस्सद्वियं, अहिरिकं, अनोत्तप्पं, कोसज्जं, मुट्ठस्सच्चं, दुप्पञ्जतं — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मो पहाय भव्वो अनागामिफलं सच्छिकातुं” ति ।

२. अरहत्तसुत्तं

१. “छ भिक्खवे, धम्मो अप्पहाय अभव्वो अरहत्तं सच्छिकातुं ।
कतमे छ ? धीनं^१, मिद्धं, उद्वच्चं, कुक्कुच्चं, अस्सद्वियं, पमादं — इमे १०
खो, भिक्खवे, छ धम्मो अप्पहाय अभव्वो अरहत्तं सच्छिकातुं ।

२. “छ, भिक्खवे, धम्मो पहाय भव्वो अरहत्तं सच्छिकातुं ।
कतमे छ ? धीनं, मिद्धं, उद्वच्चं, कुक्कुच्चं, अस्सद्वियं, पमादं — इमे
खो, भिक्खवे, छ धम्मो पहाय भव्वो अरहत्तं सच्छिकातुं” ति ।

R 422

३. मित्तसुत्तं

१. “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु पापमित्तो पापसहायो पाप- १५
सम्पवद्धो, पापमित्ते सेवमानो भजमानो पयिरूपासमानो, तेषं व दिट्ठानु-
गतिं आपज्जमानो आभिसमाचारिकं धम्मं परिपूरेस्सती^२ ति नेतं ठानं
विज्जति । ‘आभिसमाचारिकं’ धम्मं अपरिपूरेत्वा सेखं^३ धम्मं^३ परि-
पूरेस्सती^३ ति नेतं ठानं विज्जति । ‘सेखं धम्मं अपरिपूरेत्वा सीलानि
परिपूरेस्सती^३ ति नेतं ठानं विज्जति । ‘सीलानि अपरिपूरेत्वा कामरागं २०
वा रूपरागं वा अरूपरागं वा पजहिस्सती^३ ति नेतं ठानं विज्जति ।

B 368

१. धित्तं — व० । २. आभिसमाचारिकं — स्वा०, री० । ३-३. सेखं — स्वा० ।

२ “सो वत, भिक्षवे, भिक्षु कल्याणमित्तो कल्याणसहायो कल्याणसम्पवद्भो, कल्याणमित्ते सेवमानो भजमानो पथिरुपासमानो, तेस च दिट्ठानुगति आपज्जमानो आभिसमाचारिक धम्म परिपूरेस्सती’
 5 ति ठानमेत विज्जति । ‘आभिसमाचारिक धम्म परिपूरेत्वा सेख धम्म परिपूरेस्सती’ ति ठानमेत विज्जति । ‘सेख धम्म परिपूरेत्वा सीलानि परिपूरेस्सती’ ति ठानमेत विज्जति । ‘सीलानि परिपूरेत्वा कामराग वा रूपराग वा अरूपराग वा पजहिस्सती’ ति ठानमेत विज्जती’ ति ।

४ सङ्गणिकाराममुत्तं

१ “सो वत, भिक्षवे, भिक्षु सङ्गणिकारामो सङ्गणिकरतो’
 सङ्गणिकारामत अनुयुत्तो, गणारामो गणरतो गणारामत अनुयुत्तो,
 10 एको पविवेके अभिरमिस्सती’ ति नेत ठान विज्जति । ‘एको पविवेके अनभिरमन्तो चित्तस्स निमित्त गहेस्सती’ ति नेत ठान विज्जति । ‘चित्तस्स निमित्त अगण्हन्तो सम्मादिट्ठ परिपूरेस्सती’ ति नेत ठान विज्जति । ‘सम्मादिट्ठ अपरिपूरेत्वा सम्मासमाधि परिपूरेस्सती’ ति नेत ठान विज्जति । ‘सम्मासमाधि अपरिपूरेत्वा सयोजनानि पज-
 15 हिस्सती’ ति नेत ठान विज्जति । ‘सयोजनानि अप्पहाय निब्बान सच्चिक्करिस्सती’ ति नेत ठान विज्जति ।

२. “सो वत, भिक्षवे, भिक्षु न सङ्गणिकारामो न सङ्गणि-
 कारतो न सङ्गणिकारामत अनुयुत्तो, न गणारामो न गणरतो न गणारामत
 अनुयुत्तो, एको पविवेके अभिरमिस्सती’ ति ठानमेत विज्जति । ‘एको
 20 पविवेके अभिरमन्तो चित्तस्स निमित्त गहेस्सती’ ति ठानमेत विज्जति । ‘चित्तस्स निमित्त गण्हन्तो सम्मादिट्ठ परिपूरेस्सती’ ति ठानमेत विज्जति । ‘सम्मादिट्ठ परिपूरेत्वा सम्मासमाधि परिपूरेस्सती’ ति ठानमेत विज्जति । ‘सम्मासमाधि परिपूरेत्वा सयोजनानि पजहिस्सती’ ति ठानमेत विज्जति । ‘सयोजनानि पहाय निब्बान सच्चिक्करिस्सती’
 25 ति ठानमेत विज्जती’ ति ।

५ देवतासुत

१ अथ खो अञ्जतरा देवता अभिवकन्ताय रत्तिया अभि-
वकन्तवण्णा केवलकप्प जेतवन ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्गमि,
उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त अट्ठासि । एकमन्त ठिता
खो सा देवता भगवन्त एतदवोच — “छयिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो
अपरिहानाय सवत्तन्ति । कतमे छ ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, 5
सङ्खगारवता, सिक्खागारवता, सोवचस्सता, कल्याणमित्ताता — इमे
खो, भन्ते, छ धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ती” ति । इदमवोच
सा देवता । समनुञ्जो सत्था ग्रहोसि । अथ खो सा देवता “समनुञ्जो
मे सत्था” ति भगवन्त अभिवादेत्वा पदविखण कत्वा तत्थेवन्तरधायि ।

B 370

२ अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि — 10 R 424
“इम, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिवकन्ताय रत्तिया अभिवकन्त-
वण्णा केवलकप्प जेतवन ओभासेत्वा येनाह तेनुपसङ्गमि, उपसङ्ग-
मित्वा म अभिवादेत्वा एकमन्त अट्ठासि । एकमन्त ठिता खो, भिक्खवे,
सा देवता म एतदवोच — “छयिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय
सवत्तन्ति । कतमे छ ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता, ■
सिक्खागारवता, सोवचस्सता, कल्याणमित्ताता — इमे खो, भन्ते, छ
धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ती” ति । इदमवोच, भिक्खवे,
सा देवता । इद कत्वा म अभिवादेत्वा पदविखण कत्वा तत्थेवन्तरधायी”
ति ।

३ एव चुत्ते आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्त अभिवादेत्वा एतदवोच 20
— “इमस्स खो अह, भन्ते, भगवता सङ्घित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन
अत्थ आजानामि । इध, भन्ते, भिक्खु अत्तना च सत्थुगारवो होति
सत्थुगारवताय च वण्णवादी । ये चञ्जे भिक्खू न सत्थुगारवा ते च
सत्थुगारवताय समादपेति । ये चञ्जे भिक्खू सत्थुगारवा तेस च वण्ण
भणति’ भूत तच्छ नालेन । अत्तना च धम्मगारवो होति सङ्खगारवो 25
होति भिक्खागारवो होति सुवचो होति कल्याणमित्तो होति
कल्याणमित्ताय च वण्णवादी । ये चञ्जे भिक्खू न कल्याणमित्ता
ते च कल्याणमित्ताय समादपेति । ये चञ्जे भिक्खू कल्याणमित्ता

B. 371

तेस च वण्ण भणति भूत तच्छ कालेन । इमस्स खो अह, भन्ते,
भगवता सङ्घित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन अत्थ आजानामी” ति ।

४ “साधु साधु, सारिपुत्त । साधु खो त्व, सारिपुत्त, इमस्स मया
सङ्घित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन अत्थ आजानासि । इध, सारिपुत्त,

- II 425 5 भिक्खु अत्तना च सत्थुगारवो होति सत्थुगारवताय च वण्णवादी । ये
चञ्जे भिक्खू न सत्थुगारवा ते च सत्थुगारवताय समादपेति । ये
चञ्जे भिक्खू सत्थुगारवा तेस च वण्ण भणति भूत तच्छ कालेन । अत्तना
च वम्मगारवो होति सङ्गगारवो होति सिक्खगारवो होति
सुवचो होति । कल्याणमित्तो होति कल्याणमित्तताय च वण्णवादी ।
10 ये चञ्जे भिक्खू न कल्याणमित्ता ते च कल्याणमित्तताय समादपेति ।
ये चञ्जे भिक्खू कल्याणमित्ता तेस च वण्ण भणति भूत तच्छ कालेन ।
इमस्स खो, सारिपुत्त, मया सङ्घित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन अत्थो
वदुब्बो” ति ।

६ समाधिसुत्तं

- १ “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु न सन्त्वेन समाधिना न पणीतेन
15 न पटिप्पस्सद्विज्जहेन^१ न एकोदिभावाधिगतेन अनेकविहित इड्ढिद्विध
पञ्चनुभविस्सति — एको पि हुत्वा बहुधा भविस्सति, बहुधा पि हुत्वा
एको भविस्सति पे० याव ब्रह्मलोका पि कायेन वस वत्तेस्सती” ति
नेत ठान विज्जति । ‘दिब्बाय सोतधातुया विसुद्धाय अतिक्कन्तमानु-
सिकाय उभो सद्दे सुणिस्सति — दिब्बे च मानुसे^३ च ये दूरे सन्तिके चा’
20 ति नेत ठान विज्जति । ‘परसत्तान परपुग्गलान चेतसा चेतो परिञ्च
पजानिस्सति — सराय वा चित्त सराय चित्त ति पजानिस्सति पे०
विमुत्त वा चित्त विमुत्त चित्त ति पजानिस्सती’ ति नेत ठान विज्जति ।
‘अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरिस्सति, सेय्यथीद — एक पि जातिं
30 अनुस्सरिस्सती’ ति नेत ठान विज्जति । दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन
अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सिस्सति पे० यथाक्कम्मूपगे सत्ते

R 426

१ पटिप्पस्सद्वज्जहेन — ती० । २ यत्तिस्सती — ती०, स्या०, री० । ३. मानुसं —
रया० ।

पजानिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति । आसवानं खया ... पे०... सच्छि-
कत्वा उपसम्पज्ज विहरिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति ।

२. "सो वत्त, भिक्खवे, भिक्खु सन्तेन समाधिना पणीतेन
पटिप्पस्सद्विलद्धेन एकोदिभावाधिगतेन अनेकविहितं इद्विविधं पच्चनु-
भविस्सति ... पे०... याव ब्रह्मलोका पि कायेन वसं वत्तेस्सती' ति ठान- 5
मेतं विज्जति । 'दिव्वाय सोत्तधातुया विसुद्धाय अतिक्कन्तमानुसिकाय
उभो सह सुणिस्सति—दिव्वे च मानुसे च ये दूरे सन्तिके चा' ति ठानमेतं
विज्जति । 'परसत्तानं परपुग्गलानं चेतसा चेतो परिच्च पजानिस्सति —
सरागं वा चित्तं सरागं चित्तं ति पजानिस्सति ... पे०... विमुत्तं वा चित्तं
विमुत्तं चित्तं ति पजानानिस्सती' ति ठानमेतं विज्जति । 'अनेकविहितं 10
पुव्वेनिवासं अनुस्सरिस्सति, सेय्यथीदं — एकं पि जातिं द्वे पि जातियो
... पे०... इति साकारं सज्जेसं अनेकविहितं पुव्वेनिवासं अनुस्सरिस्सती'
ति ठानमेतं विज्जति । 'दिव्वेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन
सत्ते पस्सिस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुव्वण्णे,
सुगते दुगते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानिस्सती' ति ठानमेतं विज्जति । 15
'आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति ... पे०... सच्छिक्कत्वा उपसम्पज्ज
विहरिस्सती' ति ठानमेतं विज्जती" ति ।

७. संक्षिप्तभट्टसुतं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अभव्वो तत्र
तथेव संक्षिप्तभट्टतं पापुणितुं सति सत्तिआयतने । कत्तमेहि छहि ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु 'इमे हानभागिया धम्मा' ति यथाभूतं नप्पजानाति, 20 R. 427
'इमे ठित्तिभागिया धम्मा' ति यथाभूतं नप्पजानाति, 'इमे विसेसभागिया
धम्मा' ति यथाभूतं नप्पजानाति, 'इमे निव्वेधभागिया धम्मा' ति यथाभूतं
नप्पजानाति, असक्कच्चकारी च होति, असप्पायकारी च । इमेहि
खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अभव्वो तत्र तथेव संक्षि-
भव्वतं पापुणितुं सति सत्तिआयतने । 25

२. "छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु भव्वो तत्र
तथेव संक्षिप्तभट्टतं पापुणितुं सति सत्तिआयतने । कत्तमेहि छहि ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु 'इमे हानभागिया धम्मा' ति यथाभूतं पजानाति,

‘इमे ठित्तिभागिया धम्मा’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘इमे विसेसभागिया धम्मा’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘इमे निव्वेधभागिया धम्मा’ ति यथाभूतं पजानाति, सक्कच्चकारी च होति, सप्पायकारी च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भव्वो तत्र तत्रेव सखिभव्वतं पापुणितुं सत्ति सत्तिआयतने” ति ।

घ. वलसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभव्वो समाधिस्मि वलतं पापुणितुं । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न समाधिस्स समापत्तिकुसलो होति, न समाधिस्स ठित्तिकुसलो होति, न समाधिस्स बुद्धानकुसलो होति, असक्कच्चकारी च होति, असातच्चकारी च, असप्पायकारी च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभव्वो समाधिस्मि वलतं पापुणितुं ।

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भव्वो समाधिस्मि वलतं पापुणितुं । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु समाधिस्स समापत्तिकुसलो होति, समाधिस्स ठित्तिकुसलो होति, समाधिस्स बुद्धानकुसलो होति, सक्कच्चकारी च होति, सातच्चकारी च, सप्पायकारी च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भव्वो समाधिस्मि वलतं पापुणितुं” ति ।

६. पठमतज्ज्ञानसुत्तं

१. “छ, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभव्वो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं । कतमे छ ? कामच्छन्दं, व्यापादं, शीनमिद्धं, उद्धच्चकुक्कुच्चं, निचिकिच्छं, कामेसु खो पनस्स आदीनवो न यथाभूतं सम्मप्यज्जाय सुदिट्ठो होति । इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे अप्पहाय अभव्वो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं ।

२. “छ, भिक्खवे, धम्मे पहाय भव्वो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं । कतमे छ ? कामच्छन्दं, व्यापादं, शीनमिद्धं, उद्धच्चकुक्कुच्चं, निचिकिच्छं, कामेसु खो पनस्स आदीनवो न यथाभूतं सम्मप्यज्जाय

सुदिद्वो होति । इमे खो, भिक्खवे, छ घम्मे पहाय भव्वो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं” ति ।

१०. दुतियतज्ज्ञानसुतं

१. “छ, भिक्खवे, घम्मे अण्णहाय अण्णव्वो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं । कतमे छ ? कामवितक्कं, व्यापादवितक्कं, विहिंसावितक्कं, कामसञ्ज्ज, व्यापादसञ्ज्जं, विहिंसासञ्ज्जं — इमे खो, भिक्खवे, छ घम्मे अण्णहाय अण्णव्वो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं ।

B. 374

२. “छ, भिक्खवे, घम्मे पहाय भव्वो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं । कतमे छ ? कामवितक्कं, व्यापादवितक्कं, विहिंसावितक्कं, कामसञ्ज्जं, व्यापादसञ्ज्जं, विहिंसासञ्ज्जं — इमे खो, भिक्खवे, छ घम्मे पहाय भव्वो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं” ति ।

R. 429

10

देवतावग्गो सत्तमो

तस्सुदानं

अनागामि अरहं^१ मित्ता, सङ्गणिकारामदेवता^२ ।

समाधि^३ सक्खिभव्व वलं^४, तज्ज्ञाना^५ अपरे दुवे ति^६ ॥

८. अरहत्तवग्गो

१. दुक्खसुतं

१. “छहि, भिक्खवे, घम्मेहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव घम्मे दुक्खं विहरति सयिधातं सउपायास सपरिच्छाहं^१, कायस्स भेदा पर मरणा दुग्गति पाटिकह्वा । कतमेहि छहि ? कामवितक्केन, व्यापादवितक्केन, विहिंसावितक्केन, कामसञ्जाय, व्यापादसञ्जाय, विहिंसासञ्जाय — इमेहि, खो, भिक्खवे, छहि घम्मेहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव घम्मे दुक्खं विहरति सयिधातं सउपायास सपरिच्छाह, कायस्स भेदा पर मरणा दुग्गति पाटिकह्वा ।

15

१. रया०, रो० सीक्खेयु नत्थि । २. दुग्गिपो — रया० । ३. अरहत्तव — सी०, रा० । ४. मित्तदेवता सीक्खा — सी०, देवतावत्ति सयिधव्व — रया०, मित्ता देवता सयिधव्व — रो० । ५-६ सयिधव्व सयिधव्व ज्ञानं — सी०, रो० । ७-८ अपरे दुवे ति आनि — सी०, रा०, १ ज्ञानं — रया० । ९ अरहत्तवग्गो — रया० । १०. सपरिच्छाहं — सी० ।

॥ ३७५

२ “छहि, भिक्खवे, धम्महेहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मं सुखं विहरति अविघातं अनुपायासं अपरिच्छाहं, कायस्स भेदा परं मरणां सुगतिं पाटिकङ्खा । कतमेहि छहि ? नेक्खम्मवित्तक्केन, अव्यापाद-
वित्तक्केन, अविहिंसावित्तक्केन, नेक्खम्मसञ्जायं, अव्यापादसञ्जायं,
५ अविहिंसासञ्जायं — इमेहि, खो, भिक्खवे, छहि धम्महेहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मं सुखं विहरति अविघातं अनुपायासं अपरिच्छाहं, कायस्स भेदा परं मरणां सुगतिं पाटिकङ्खा” ति ।

२ अरहत्तसुत्त

॥ ४३०

१ “छ, भिक्खवे, धम्मं अप्पहायं अभब्बो अरहत्तं सच्चि-
कात्तु । कतमे छ ? मानं, ओमानं, अतिमानं, अधिमानं, यम्भं, अति-
१० निपातं — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मं अप्पहायं अभब्बो अरहत्तं सच्चि-
कात्तु ।

२ “छ, भिक्खवे, धम्मं पहायं भब्बो अरहत्तं सच्चिकात्तु ।
कतमे छ ? मानं, ओमानं, अतिमानं, अधिमानं, यम्भं, अतिनिपातं —
इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मं पहायं भब्बो अरहत्तं सच्चिकात्तु” ति ।

३ उत्तरिमनुस्सधम्मसुत्त

१ “छ, भिक्खवे, धम्मं अप्पहायं अभब्बो उत्तरिमनुस्सधम्मं
अलमरियञ्जाणदस्सनविसेसं सच्चिकात्तु । कतमे छ ? मुट्ठस्सच्चं,
असम्पजज्जं, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारत्तं, भोजने अमत्तञ्जुत्तं, कुहनं, लपनं —
इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मं अप्पहायं अभब्बो उत्तरिमनुस्सधम्मं अल-
मरियञ्जाणदस्सनविसेसं सच्चिकात्तु ।

२ “छ, भिक्खवे, धम्मं पहायं भब्बो उत्तरिमनुस्सधम्मं अल-
मरियञ्जाणदस्सनविसेसं सच्चिकात्तु । कतमे छ ? मुट्ठस्सच्चं, असम्प-
जज्जं, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारत्तं, भोजने अमत्तञ्जुत्तं, कुहनं, लपनं — इमे
खो, भिक्खवे, छ धम्मं पहायं भब्बो उत्तरिमनुस्सधम्मं अलमरियञ्जाण-
दस्सनविसेसं सच्चिकात्तु” ति ।

४. सुखसोमनस्ससुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मो सुखसोमनस्सवहुलो विहरति, योनि चस्स आरद्धा' होति आसवानं खयाय । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु धम्माराभो होति, भावनाराभो होति, पहानाराभो होति, पवित्रेकाराभो होति, अव्यापज्झाराभो होति, निष्पपञ्चारामो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मो सुखसोमनस्सवहुलो विहरति, योनि चस्स आरद्धा होति आसवानं खयाया' ति ।

R. 431

B. 376

५. अधिगमसुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अभव्वो अनधिगतं वा कुसलं धम्मं अधिगन्तुं, अधिगतं वा कुसलं धम्मं फाति' कातुं । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न आयकुसलो च होति, न अपायकुसलो च होति, न उपायकुसलो च होति, अनधिगतानं कुसलानं धम्मानं अधिगमाय न छन्दं जनेति, अधिगते कुसले धम्मो न आरक्खति', सातच्चकिरियाय न सम्पादेति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अभव्वो अनधिगतं वा कुसलं धम्मं अधिगन्तुं, अधिगतं वा कुसलं धम्मं फाति कातुं ।

15

२. "छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु भव्वो अनधिगतं वा कुसलं धम्मं अधिगन्तुं, अधिगतं वा कुसलं धम्मं फाति कातुं । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु आयकुसलो च होति, अपायकुसलो च होति, उपायकुसलो च होति, अनधिगतानं कुसलानं धम्मानं अधिगमाय छन्दं जनेति, अधिगते कुसले धम्मो आरक्खति, सातच्चकिरियाय सम्पादेति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु भव्वो अनधिगतं वा कुसलं धम्मं अधिगन्तुं, अधिगतं वा कुसलं धम्मं फाति कातुं' ति ।

R. 412

20

१. आरद्धो - ४५५ । २-२. फाति' कातुं - बी०, फाति' कातुं - ४५५, ४०० ।

३. आरक्खति - बी०, ४५५, ४०० ।

६. महन्तत्तमुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव महन्तत्तं वेपुल्लत्तं पापुणाति धम्मोसु । क्तमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु आलोकबहुलो च होति योगबहुलो च वेदबहुलो च असन्तुट्ठिवहुलो च अनिस्सित्तधुरो च कुसलेसु धम्मोसु उत्तरि^१ च पतारेति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव महन्तत्तं वेपुल्लत्तं पापुणाति धम्मोसू” ति ।

७. पठमनिरयमुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । क्तमेहि छहि ? पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति, पापिच्छो च, मिच्छादिट्ठि च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सम्ये । क्तमेहि छहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, अप्पिच्छो च, सम्मादिट्ठि च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सम्ये” ति ।

८. दुतियनिरयमुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । क्तमेहि छहि ? पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति^२, सुद्धो च, पगम्भो च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सम्ये । क्तमेहि छहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्ना-

१. महत्त - रय ० । २. उत्तरि - सी०, रया०, रो० । ३-३. मुसावादी होति विगुणवापी होति कलसवाचो होति सम्पत्त्यवापी होति - सी०, रया०, रो० ।

दाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारां पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, अलुद्धो च, अप्पगम्भो च । इमेहि खो भिक्खवे छहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति ।

६. अग्गधम्मसुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अग्गधम्मो अग्गं धम्मं अरहत्तं सच्छिकातुं । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु ५
अस्सद्धो होति, अहिरिको होति, अनोत्तप्पी होति, कुसीतो होति,
दुप्पञ्चो होति, काये च जीविते च सापेक्खो होति । इमेहि खो,
भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अग्गधम्मो अग्गं धम्मं अरहत्तं
सच्छिकातुं ।

B. 373

२. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भव्वो अग्गं १०
धम्मं अरहत्तं सच्छिकातुं । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु
सद्धो होति, हिरिमा होति, ओत्तप्पी होति, आरद्धविरियो होति, पञ्चावा
होति, काये च जीविते च अनपेक्खो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि
धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भव्वो अग्गं धम्मं अरहत्तं सच्छिकातुं" ति ।

B. 434

१०. रत्तिविषयसुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो या रत्ति १५
या दिवसो वा आगच्छति हानियेव पाटिकद्धा कुसलेसु धम्मेषु, नो बुद्धि ।
कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु महिच्छो होति विघातया
असत्तुट्ठो इतरौत्तरीवरपिण्डपातसेनासनगिलान्पच्चयभेसज्जपरि-
पतारेण, अस्सद्धो होति, दुस्सीतो होति, कुसीतो होति, मृदुस्सति होति,
दुप्पञ्चो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतस्स २०
भिक्खुनो या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति हानियेव पाटिकद्धा कुसलेसु
धम्मेषु, नो बुद्धि ।

२. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो या रत्ति
वा दिवसो वा आगच्छति बुद्धियेव पाटिकद्धा कुसलेसु धम्मेषु, नो
परिहानि । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न महिच्छो होति २५

अविघातवा सन्तुष्टो इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चय-
भेसज्जपरिक्खारेन, सद्धो होत्ति, सीलवा होत्ति, आरद्धविरियो होत्ति,
सतिमा होत्ति, पब्बजवा होत्ति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि
समन्नागतस्स भिक्खुनो या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति बुद्धियेव
५ पाटिकस्स, कुसलेसु धम्मेषु नो परिहानी” ति ।

अरहत्तवग्गो अट्ठसो ।

तत्सुद्धान

दुक्ख अरहत्त उत्तरि^१ च, सुख अधिगमेन च ।
महन्तत्त^२ द्वय निरये^३, अगधम्म च रत्तियो^४ ति ॥

६. सीतिवग्गो

१ सीतिभावसुत्तं

१ “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो अनुत्तर
सीतिभाव सच्छिकातु । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु यस्मि
१० समये चित्त निग्गहेतव्व तस्मि समये चित्त न निग्गण्हाति, यस्मि समये
चित्त पग्गहेतव्व तस्मि समये चित्त न पग्गण्हाति, यस्मि समये चित्त
सम्पहसितव्व तस्मि समये चित्त न सम्पहसेति, यस्मि समये चित्त अज्झु-
पेक्खितव्व तस्मि समये चित्त न अज्झुपेक्खति, हीनाधिमुत्तिको च होत्ति,
सक्कायाभिरतो च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो
■ भिक्खु अभब्बो अनुत्तर सीतिभाव सच्छिकातु ।

२ “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो अनुत्तर
सीतिभाव सच्छिकातु । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु यस्मि
समये चित्त निग्गहेतव्व तस्मि समये चित्त निग्गण्हाति, यस्मि समये
चित्त पग्गहेतव्व तस्मि समये चित्त पग्गण्हाति, यस्मि समये चित्त सम्प-
२० हसितव्व तस्मि समये चित्त सम्पहसेति, यस्मि समये चित्त अज्झुपेक्ख-
ितव्व तस्मि समये चित्त अज्झुपेक्खति, पणीताधिमुत्तिको च होत्ति,

१ रत्तियो—स्या० । २ उत्तरि—सी०, रो० । ३-४ इयनिरप—सी०, रो०,
महत्तन्निरये—स्या० । ४ रत्तियो—स्या० ।

निव्यानाभिरतो च । इमेहि, खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु भव्वो अनुत्तरं सीतिभावं सच्छिकातुं" ति ।

२. आवरणसुतं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं भव्वो नियामं ओक्कमितु कुसलेसु धम्मेषु सम्मतं । कतमेहि छहि ? कम्मावरणताय समन्नागतो होति, किलेसावरणताय समन्नागतो होति, विपाकावरणताय समन्नागतो होति, अस्सद्वो च होति, अच्छन्दिको च, दुप्पब्बो च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं भव्वो नियामं ओक्कमितु कुसलेसु धम्मेषु सम्मतं ।

M 360

R. 436

२. "छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भव्वो नियामं ओक्कमितु कुसलेसु धम्मेषु सम्मतं । कतमेहि छहि ? न कम्मावरणताय समन्नागतो होति, न किलेसावरणताय समन्नागतो होति, न विपाकावरणताय समन्नागतो होति, सद्धो च होति, छन्दिको च, पठ्ठव्वो च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भव्वो नियामं ओक्कमितु कुसलेसु धम्मेषु सम्मतं" ति ।

३. बोरोपितसुतं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं भव्वो नियामं ओक्कमितु कुसलेसु धम्मेषु सम्मतं । कतमेहि छहि ? माता जीविता बोरोपिता होति, पिता जीविता बोरोपितो होति, अरहं जीविता बोरोपितो होति, तथागतस्स दुट्ठेन चित्तेन सोहित उप्पादितं होति, सद्धो मित्रो होति, दुप्पब्बो होति जळो एळ्ळूगो । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं भव्वो नियामं ओक्कमितु कुसलेसु धम्मेषु सम्मतं ।

20

२. "छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भव्वो नियामं ओक्कमितु कुसलेसु धम्मेषु सम्मतं । कतमेहि छहि ? न माता जीविता बोरोपिता होति, न पिता जीविता बोरोपितो होति, न अरहं जीविता बोरोपितो होति, न तथागतस्स दुट्ठेन चित्तेन सोहित

R 437

उष्पादितं होति, न सङ्घो भिन्नो होति, पञ्जवा होति अजळो अनेळमूगो ।
इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो
नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मतं” ति ।

४. सुस्सूसत्तिमुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं
अभब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मतं । कतमेहि छहि ?
तथागतप्पवेदिस्ते धम्मविनये देसियमाने न सुस्सूसत्ति, न सोत्तं ओदहत्ति,
न अञ्ज्जा चित्तं उपट्ठापेत्ति, अनत्थं गण्हात्ति, अत्थं रिञ्चत्ति, अननु-
लोमिकाय खन्तिया समन्नागतो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि
धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं अभब्बो नियामं ओक्कमितुं
कुसलेसु धम्मेसु सम्मतं ।

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो
नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मतं । कतमेहि छहि ? तथा-
गतप्पवेदिस्ते धम्मविनये देसियमाने सुस्सूसत्ति, सोत्तं ओदहत्ति, अञ्ज्जा
चित्तं उपट्ठापेत्ति, अत्थं गण्हात्ति, अनत्थं रिञ्चत्ति, अनुलोमिकाय खन्तिया
समन्नागतो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो
सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मतं” ति ।

५. अप्पहायसुत्तं

१. “छ, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो दिट्ठिसम्पदं सच्चि-
कात्तुं । कतमे छ ? सक्कायदिट्ठि, विचिकिच्चं, सीलव्वतपरामासं,
अपायगमनीयं रागं, अपायगमनीयं दोसं, अपायगमनीयं मोहं — इमे
खो, भिक्खवे, छ धम्मे अप्पहाय अभब्बो दिट्ठिसम्पदं सच्चिकात्तुं ।

२. “छ, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो दिट्ठिसम्पदं सच्चिकात्तुं ।
कतमे ? सक्कायदिट्ठि, विचिकिच्चं, सीलव्वतपरामासं, अपाय-
गमनीयं रागं, अपायगमनीयं दोसं, अपायगमनीयं मोहं — इमे खो,
भिक्खवे, छ धम्मे पहाय भब्बो दिट्ठिसम्पदं सच्चिकात्तुं” ति ।

६. पहीनसुत्तं

१. “छयिमे, भिक्खवे, धम्मा दिट्ठिसम्पन्नस्स पुग्गलस्स पहीना । कतमे छ ? सक्कायदिट्ठि, विचिकिच्छा, सीलव्वतपरामासो, अपायगमनीयो रागो, अपायगमनीयो दोसो, अपायगमनीयो मोहो — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मा दिट्ठिसम्पन्नस्स पुग्गलस्स पहीना” ति ।

B. 382

७. अभव्वसुत्तं

१. “छ, भिक्खवे, धम्मे अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो उप्पा- 5
देतुं । कतमे छ ? सक्कायदिट्ठि, विचिकिच्छं, सीलव्वतपरामासं, अपाय-
गमनीयं रागं, अपायगमनीयं दोसं, अपायगमनीयं मोहं — इमे खो,
भिक्खवे, छ धम्मे अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो उप्पादेतुं” ति ।

८. पठमअमव्वट्ठानसुत्तं

१. “छयिमानि, भिक्खवे, अभव्वट्ठानानि । कतमानि छ ?
अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सत्थरि अगारवो विहरितुं अप्पत्तिस्सो, 10 R. 439
अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो धम्मे अगारवो विहरितुं अप्पत्तिस्सो,
अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सङ्खे अगारवो विहरितुं अप्पत्तिस्सो,
अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सिक्खाय अगारवो विहरितुं अप्पत्तिस्सो,
अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो अनाममनीयं वत्थुं पच्चागन्तुं, अभव्वो
दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो अट्ठमं भवं निव्वत्तेतुं । इमानि खो, भिक्खवे, छ’ 15
अभव्वट्ठानानी” ति ।

९. दुतियअमव्वट्ठानसुत्तं

१. “छयिमानि, भिक्खवे, अभव्वट्ठानानि । कतमानि छ ?
अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो कञ्चि सङ्खारं निच्चतो उपगन्तुं, अभव्वो
दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो कञ्चि सङ्खारं सुखतो उपगन्तुं, अभव्वो दिट्ठि-
सम्पन्नो पुग्गलो कञ्चि धम्मं अत्ततो उपगन्तुं, अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो 20
पुग्गलो अनन्तरियं कम्मं कातुं, अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो कोतूहल-

१. स्प०, रो० पीत्थपैसु नत्थि । २-२. अनन्तरियकम्मं — खी०, अनन्तरियकम्म —
स्या०, रो० ।

मङ्गलेन सुद्धिं पञ्चागन्तुं, अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो इतो वहिद्धा दक्खिणेष्यं गवेसितुं । इमानि खो, भिक्खवे, छ अभव्वट्ठानानी” ति ।

१०. तत्तियअभव्वट्ठानसुत्तं

१. “छयिमानि, भिक्खवे, अभव्वट्ठानानि । कतमानि छ ? अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो मातरं जीविता वोरोपेतुं, अभव्वो दिट्ठि-
5 सम्पन्नो पुग्गलो पितरं जीविता वोरोपेतुं, अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो अरहन्तं जीविता वोरोपेतुं, अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो तथागतस्स दुट्ठेन चित्तेन लोहितं उप्पावेत्तुं, अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सङ्घं भिन्दितुं, अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो अञ्ज सत्थारं उद्दिसितुं । इमानि खो, भिक्खवे, छ अभव्वट्ठानानी” ति ।

११. चतुत्थअभव्वट्ठानसुत्तं

१. “छयिमानि, भिक्खवे, अभव्वट्ठानानि । कतमानि छ ? अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सयङ्कतं सुखदुक्खं पञ्चागन्तुं, अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो परङ्कतं सुखदुक्खं पञ्चागन्तुं, अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सयङ्कतं च परङ्कतं च सुखदुक्खं पञ्चागन्तुं, अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो असयङ्कारं अधिच्चसमुप्पन्नं सुखदुक्खं पञ्चागन्तुं, अभव्वो दिट्ठि-
15 सम्पन्नो पुग्गलो अपरङ्कारं अधिच्चसमुप्पन्नं सुखदुक्खं पञ्चागन्तुं, अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो असयङ्कारं च अपरङ्कारं च अधिच्चसमुप्पन्नं सुखदुक्खं पञ्चागन्तुं । तं किस्स हेतु ? तथा हिस्स, भिक्खवे, दिट्ठि-सम्पन्नस्स पुग्गलस्स हेतु च सुदिट्ठो हेतुसमुप्पन्ना च धम्मा । इमानि खो, भिक्खवे, छ अभव्वट्ठानानी” ति ।

सीतिवग्गो नवमो ।

तत्सुद्धानं

सीतिभावं^१ आवरणं, वोरोपिता सुसूसति ।
अप्पहाय पहीनामव्वो, तट्ठाना चतुरो पि चा ति^२ ॥

१. परवत्त - स्या० । २. अपरवत्तारं - स्या० । ३. चतुरो - स्या० ।

४-५. सीति भव्वो आवरणं सुसूता पवुप्पति ।

पहातव्वं पहीना ये उप्पादेतव्वं सत्वरि ।

वच्चि सत्तर मात्तरि सयट्ठत्तेन वग्गोति ॥ - सी०, स्या०, रो० ।

१०. आनिसंसवग्गो

१ पातुभावसुतं

१ “छन्न, भिक्खवे, पातुभावो दुल्लभो लोकस्मि । कतमेस
छन्न ? तथागतस्स अरहतो सम्मासम्बुदस्स पातुभावो दुल्लभो लोकस्मि,
तथागतप्पवेदितस्स धम्मविनयस्स देसेता पुग्गलो दुल्लभो लोकस्मि,
अरियायतने पञ्चाजाति^१ दुल्लभा^२ लोकस्मि, इन्द्रियान अवेकल्लता
दुल्लभा लोकस्मि, अजळता अनेळमूगता दुल्लभा लोकस्मि, कुसले^३ 5
धम्मे छन्दो^४ दुल्लभो लोकस्मि । इमेस खो, भिक्खवे, छन्न पातुभावो
दुल्लभो लोकस्मि” ति ।

B 306,
R 441

२ आनिसससुत

१ “अयिमे, भिक्खवे, आनिससा सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय ।
कतमे छ ? सद्धम्मनियतो होति, अपरिहानधम्मो होति, परियन्त-
कतस्स दुक्ख होति^१, असाधारणेन आणेन समन्नागतो होति, हेतु चस्स 10
सुविट्ठो, हेतुसमुप्पन्ना च धम्मा । इमे खो, भिक्खवे, छ आनिससा
सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाया” ति ।

३ अनिञ्चसुत

१ “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु कञ्चि सङ्गार निञ्चतो समनु-
पस्सन्तो अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो भविस्सती^१ ति नेत ठान
विज्जति । ‘अनुलोमिकाय खन्तिया असमन्नागतो सम्मत्तनियाम ओक्क- 15
मिस्सती’ ति नेत ठान विज्जति । ‘सम्मत्तनियाम अनोक्कममानो
सोतापत्तिफल वा सकदागामिफल वा अनागामिफल वा अरहत्त वा
सच्छिकरिस्सती’ ति नेत ठान विज्जति ।

२ “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु सव्वसङ्गारे^२ अनिञ्चतो समनु-
पस्सन्तो अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो भविस्सती^३ ति ठानमेत 20
विज्जति । ‘अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो सम्मत्तनियाम ओक्क-
मिस्सती’ ति ठानमेत विज्जति । ‘सम्मत्तनियाम ओक्कममानो सोता-

R 442

१-१ पञ्चाजातो दुल्लभा - दया० । २-२ कुसलपम्मच्छन्द - धी० स्या० रो०
३ न हाति - धी० स्या० रो० । ४ सव्वसङ्गार - धी० रो० ।

पत्तिफल वा सकदागामिफल वा अनागामिफल वा अरहत वा सच्छि-
करिस्सती' ति ठानमेत विज्जती" ति ।

४ दुक्खसुत्तं

"सो वत, भिक्खवे, भिक्खु कञ्चि सङ्खार सुखतो समनुपस्सन्तो
पे० सब्बसङ्खारे दुक्खतो समनुपस्सन्तो पे० ठानमेत विज्जति" ।

५ अनत्तसुत्तं

5 "सो वत, भिक्खवे, भिक्खु कञ्चि धम्म अत्ततो समनुपस्सन्तो
पे० सब्बधम्मे' अनत्ततो समनुपस्सन्तो पे० ठानमेत विज्जति" ।

६ निब्बानसुत्तं

१. "सो वत, भिक्खवे, भिक्खु निब्बान दुक्खतो समनुपस्सन्तो
अनुलोमिकाय खन्तिया समभ्रागतो भविस्सती' ति नेत ठान विज्जति ।
'अनुलोमिकाय खन्तिया असमभ्रागतो सम्मत्तनियाम ओक्कमिस्सती'
10 ति नेत ठान विज्जति । 'सम्मत्तनियाम अनोक्कममानो सोत्तापत्तिफल
वा सकदागामिफल वा अनागामिफल वा अरहत वा सच्छिक्करिस्सती'
ति नेत ठान विज्जति ।

२ "सो वत, भिक्खवे, भिक्खु निब्बान सुखतो समनुपस्सन्तो
R 443 अनुलोमिकाय खन्तिया समभ्रागतो भविस्सती' ति ठानमेत विज्जति ।
15 'अनुलोमिकाय खन्तिया समभ्रागतो सम्मत्तनियाम ओक्कमिस्सती' ति
ठानमेत विज्जति । 'सम्मत्तनियाम ओक्कममानो सोत्तापत्तिफल वा
सकदागामिफल वा अनागामिफल वा अरहत वा सच्छिक्करिस्सती' ति
ठानमेत विज्जती" ति ।

७ अनवत्थितसुत्तं

१ "छ, भिक्खवे, आनिससे सम्पत्समानेन अलमेव भिक्खुना
20 सव्वसङ्खारेषु अनोधि करित्वा अनिच्चसञ्ज उपट्ठापेत्तु । वतमे छ ?
'सव्वसङ्खारा च मे अनवत्थिता' रायिस्सन्ति, सव्वसङ्को च मे मनो

ताभिरमिस्सति, सब्बलोका च मे मनो वुट्ठिस्सति, निब्बानपोणं च मे मानसं भविस्सति, संयोजना च मे पहानं गच्छिस्सन्ति^१, परमेन च सामञ्जेन समन्नागतो भविस्सामी' ति । इमे खो, भिक्खवे, छ आनिसंसे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बसङ्खारेसु अनोधि करित्वा अनिच्चमञ्जं उपट्ठापेतुं^२ ति ।

5

८. उव्विखत्तासिक्खसुत्तं

१. "छ, भिक्खवे, आनिसंसे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बसङ्खारेसु अनोधि करित्वा दुक्खसञ्जं उपट्ठापेतुं । कतमे छ ? 'सव्वसङ्खारेसु च मे निच्चिदसञ्जा' पच्चुपट्ठिता भविस्सति, सेय्यथापि उव्विखत्तासिके बध्दके । सब्बलोका च मे मनो वुट्ठिस्सति, निब्बाने च सन्तदत्तावी भविस्सामि, अनुसया च मे समुग्धातं गच्छिस्सन्ति, किच्चकारी च भविस्सामि, सत्था च मे परिचिण्णो भविस्सति मेत्तावताया' ति । इमे खो, भिक्खवे, छ आनिसंसे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बसङ्खारेसु अनोधि करित्वा दुक्खसञ्जं उपट्ठापेतुं^३ ति ।

10

R. 444

९. अतम्मयसुत्तं

१. "छ, भिक्खवे, आनिसंसे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बधम्मेषु अनोधि करित्वा अनत्तसञ्जं उपट्ठापेतुं । कतमे छ ? सव्वलोके च अतम्मयो भविस्सामि, अहङ्कारा च मे उपरज्झिस्सन्ति, ममङ्कारा च मे उपरज्झिस्सन्ति, असाधारणेन च जाणेन समन्नागतो भविस्सामि, हेतु च मे सुदिट्ठो भविस्सति, हेतुसमुण्णो च धम्मा । इमे खो, भिक्खवे, छ आनिसंसे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बधम्मेषु अनोधि करित्वा अनत्तसञ्जं उपट्ठापेतुं^४ ति ।

15

20

१०. भवसुत्तं

१. "तयोमे, भिक्खवे, भवा पहातव्वा, तीसु सिक्खासु सिवित्तत्वं । कतमे तयो भवा पहातव्वा ? कामभवो, रूपभवो, अरूपभवो — इमे तयो भवा पहातव्वा । कतमासु तीसु सिक्खासु सिवित्तत्वं ?

B. 367

१. गच्छन्ति — सी०, स्वा०, रो० । २. निव्वानसञ्जा — सी०; निव्वानसञ्जा — स्वा०, रो० ।

अधिशीलसिक्खाय, अधिचित्तसिक्खाय, अधिपञ्चासिक्खाय — इमासु तीसु सिक्खासु सिक्खितब्बं । यतो खो, भिक्खवे, भिक्खुनो इमे तयो भवा पहीना होन्ति, इमासु च तीसु सिक्खासु सिक्खितसिक्खो होति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु अच्चेच्छि तण्हं, विवत्तयि संयोजनं, सम्मा
5 मानाभिसमया अन्तमकासि दुक्खस्सा” ति ।

११. तण्हासुत्तं

R. 445

१. “तिस्सो इमा, भिक्खवे, तण्हा पहातब्बा तयो च माना । कतमा तिस्सो तण्हा पहातब्बा ? कामतण्हा, भवतण्हा, विभवतण्हा — इमा तिस्सो तण्हा पहातब्बा । कतमे तयो माना पहातब्बा ? मानो, ओमानो, अतिमानो — इमे तयो माना पहातब्बा । यतो खो, भिक्खवे,
10 भिक्खुनो इमा तिस्सो तण्हा पहीना होन्ति इमे च तयो माना । अयं वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु अच्चेच्छि तण्हं, विवत्तयि संयोजनं, सम्मा मानाभिसमया अन्तमकासि दुक्खस्सा” ति ।

आनिसंसवणो वसभो ।

तत्सुहायं

पातुभावो आनिसंसो, अनिच्चदुक्खअनत्ततो^१ ।

निब्बानं ,अनवत्थि^२, उक्खित्तासि^३ अतम्मयो ।

15

अवाहतण्हायेका दसा ति^४ ॥

दुत्तियो पण्णासको समत्तो ।

११. तिक्वग्गो

१. रागसुत्तं

B. 389

१. “तयोमे, भिक्खवे, घम्मा । कतमे तयो ? रागो, दोसो, मोहो — इमे खो, भिक्खवे, तयो घम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं
R. 446 घम्मानं पहानाय तयो घम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? रागस्स

१ घम्मो — रया० । २ अनिच्चं दुक्खअनत्ततो — सी०, स्वा०, रो० । ३ तयो-भनोपि उभुत्ता — सी०, रो०, तयो धनोदिष्ट — स्वा० । ४-४ उक्खित्तासि तण्हाय ते ददाति — स्वा०; अवतण्हाय ते ददाति — सी०, रो० ।

पहानाय असुभा भावेतब्बा, दोसस्स पहानाय मेत्ता भावेतब्बा, मोहस्स पहानाय पञ्जा भावेतब्बा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

२. दुच्चरित्तसुत्तं

१. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? कायदुच्चरित्तं, वचीदुच्चरित्तं, मनोदुच्चरित्तं — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं ५
खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? कायदुच्चरित्तस्स पहानाय कायसुचरित्तं भावेतब्बं, वचीदुच्चरित्तस्स पहानाय वचीसुचरित्तं भावेतब्बं, मनोदुच्चरित्तस्स पहानाय मनो-
सुचरित्तं भावेतब्बं । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

III

३. वित्तवकसुत्तं

१. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? कामवित्तवक्को, व्यापादवित्तवक्को, विहिंसावित्तवक्को — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? कामवित्तवक्कस्स पहानाय नेक्खम्मवित्तवक्को भावेतब्बो, व्यापादवित्तवक्कस्स पहानाय अव्यापादवित्तवक्को भावेतब्बो, विहिंसा- 15
वित्तवक्कस्स पहानाय अविहिंसावित्तवक्को भावेतब्बो । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

४. सञ्ज्ञासुत्तं

१. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? कामसञ्ज्ञा, व्यापादसञ्ज्ञा, विहिंसासञ्ज्ञा — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । 20
कतमे तयो ? कामसञ्ज्ञाय पहानाय नेक्खम्मसञ्ज्ञा भावेतब्बा, व्यापाद-सञ्ज्ञाय पहानाय अव्यापादसञ्ज्ञा भावेतब्बा, विहिंसासञ्ज्ञाय पहानाय अविहिंसासञ्ज्ञा भावेतब्बा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

D. 329

R. 457

५. धातुसुत्तं

१. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? कामधातु, व्यापादधातु, विहिंसाधातु - इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? कामधातुया पहानाय नेक्खम्मधातु भावेतब्बा, व्यापादधातुया पहानाय अब्यापादधातु भावेतब्बा, विहिंसाधातुया पहानाय अविहिंसाधातु भावेतब्बा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा" ति ।

६. अस्सावसुत्तं

१. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? अस्साददिट्ठि, अत्तानुदिट्ठि, मिच्छादिट्ठि - इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? अस्साददिट्ठिया पहानाय अनिच्चसञ्जा भावेतब्बा, अत्तानुदिट्ठिया पहानाय अनत्तसञ्जा भावेतब्बा, मिच्छादिट्ठिया पहानाय सम्मादिट्ठि भावेतब्बा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा" ति ।

७. अरतिसुत्तं

R. 440 15

B. 990

१. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? अरति, विहिंसा, अधम्मचरिया - इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? अरतिया पहानाय मुदिता भावेतब्बा, विहेसाय^१ पहानाय अधिहिंसा भावेतब्बा, अधम्मचरियाय पहानाय धम्मचरिया भावेतब्बा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा" ति ।

८. सन्तुट्ठितासुत्तं

१. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? असन्तुट्ठिता, असम्पजञ्जं, महिच्छता - इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं

खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मनं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? असन्तुट्ठिताय पहानाय सन्तुट्ठिता भावेतब्बा, असम्पज्जस्स पहानाय सम्पज्जं भावेतब्बं, महिच्छताय पहानाय अप्पिच्छता भावेतब्बा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मनं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

5

६. दोवचस्सतासुत्तं

१. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? दोवचस्सता, पापमित्ता, चेतसो विक्खेपो – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मनं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? दोवचस्सताय पहानाय सोवचस्सता भावेतब्बा, पापमित्ताय पहानाय कल्याणमित्ता भावेतब्बा, चेतसो विक्खेपस्स पहानाय आना-
पानस्सति भावेतब्बा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मनं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

R. 449

10

१०. उद्धञ्चसुत्तं

१. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? उद्धञ्चं, असंवरो, पमादो – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मनं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? उद्ध-
ञ्चस्स पहानाय समयो भावेतब्बो, असंवरस्स पहानाय संवरो भावेतब्बो, पमादस्स पहानाय अप्पमादो भावेतब्बो । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मनं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

■ 391

विक्खवमो एकादसमो^१ ।

सत्सुदानं

रागदुञ्चरितवित्तक्क, सञ्जा धातू ति वुच्चति^२ ।

अस्सादअरतितुट्ठि, दुवे^३ च उद्धञ्चेन^३ वग्गो ति ॥

20

१२. सामञ्जस्यवग्गो

१. कायानुपस्सीसुत्तं

१. “छ, भिक्खवे, धम्मो अप्पहाय अभव्वो काये कायानुपस्सी विहरितुं । कतमे छ ? कम्मरामतं, भस्सरामतं, निद्वारामतं, सङ्गणिकारामतं, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारतं, भोजने अमत्तञ्जुतं — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मो अप्पहाय अभव्वो काये कायानुपस्सी विहरितुं ।

R. 450 5

२. “छ, भिक्खवे, धम्मो पहाय भव्वो काये कायानुपस्सी विहरितुं । कतमे छ ? कम्मरामतं, भस्सरामतं, निद्वारामतं, सङ्गणिकारामतं, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारतं, भोजने अमत्तञ्जुतं — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मो पहाय भव्वो काये कायानुपस्सी विहरितुं” ति ।

२. धम्मानुपस्सीसुत्तं

१. “छ, भिक्खवे, धम्मो अप्पहाय अभव्वो अज्झत्तं काये ... पे०...
 10 वहिद्धा काये ... पे०... अज्झत्तवहिद्धा काये ... पे०... अज्झत्तं वेदनासु ... पे०... वहिद्धा वेदनासु ... पे०... अज्झत्तवहिद्धा वेदनासु ... पे०...
 अज्झत्तं चित्ते ... पे०... वहिद्धा चित्ते ... पे०... अज्झत्तवहिद्धा चित्ते ... पे०... अज्झत्तं धम्मोसु ... पे०... वहिद्धा धम्मोसु ... पे०... अज्झत्तवहिद्धा धम्मोसु धम्मानुपस्सी विहरितुं । कतमे छ ? कम्मरामतं,
 B 392 15 भस्सरामतं, निद्वारामतं, सङ्गणिकारामतं, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारतं, भोजने अमत्तञ्जुतं — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मो पहाय भव्वो अज्झत्तवहिद्धा धम्मोसु धम्मानुपस्सी विहरितुं” ति ।

३. तपुस्ससुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो तपुस्सो गहपति तथागते निट्ठङ्गतो अमतद्दसो अमतं सञ्चिक्कत्वा इरियति । कतमेहि छहि ?
 R. 451 20 बुद्धे अवेच्चप्पसादेन, धम्मो अवेच्चप्पसादेन, सङ्खे अवेच्चप्पसादेन, अरियेन सीलेन, अरियेन व्याणेन, अरियाय विमुत्तिया — इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो तपुस्सो गहपति तथागते निट्ठङ्गतो अमतद्दसो अमतं सञ्चिक्कत्वा इरियती” ति ।

२४-२३ भल्लिकविमुत्तानि

१-२०. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भल्लिको गहपति ... पे०... सुदत्तो गहपति अनाथपिण्डिको ... चित्तो गहपति मच्छिका-सण्डिको ... हत्थको आलवको ... महानामो सक्को ... उग्गो गहपति वेसालिको ... उग्गतो गहपति ... सूरु अम्बट्ठो ... जीवको कोमार-भच्चो ... नकुलपित्ता गहपति ... तवकण्णिको गहपति ... पूरणो गहपति ॥
 .. इसिदत्तो गहपति ... सन्धानो गहपति ... चिचयो' गहपति ... विजम-माहिको' गहपति ... मेण्डको गहपति ... वासेट्ठो उपासको ... अरिट्ठो उपासको ... सारणो' उपासको तथागतं निट्ठुज्जतो अमतद्दसो अमतं सच्छिक्खवा हरियति । कतमेहि छहि ? बुद्धे अव्वेच्चप्पसादेन, धम्मे अव्वेच्चप्पसादेन, सङ्गे अव्वेच्चप्पसादेन, अरियेन सीलेन, अरियेन आणेन, 10
 अरियाय विमुत्तिया - इमेहि लो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो सारणो उपासको तथागतं निट्ठुज्जतो अमतद्दसो अमतं सच्छिक्खवा हरियती” ति ।

सामञ्जसगो द्वादसमो ।

१३. रागपेय्यालं

१. “रागस्स, भिक्खवे, अभिज्जाय छ धम्मा भावेतव्वा । कतमे छ ? दस्सनानुत्तरियं, सवनानुत्तरियं, लाभानुत्तरियं, सिवत्थानुत्तरियं, पारिचरियानुत्तरियं, अनुस्सतानुत्तरियं - रागस्स, भिक्खवे, अभिज्जाय इमे छ धम्मा भावेतव्वा” ति । 15 R. 432

२. “रागस्स, भिक्खवे, अभिज्जाय छ धम्मा भावेतव्वा । कतमे छ ? बुद्धानुस्सति, धम्मनुस्सति, सद्धानुस्सति, सीलानुस्सति, चागानुस्सति, देवतानुस्सति - रागस्स, भिक्खवे, अभिज्जाय इमे छ 20 धम्मा भावेतव्वा” ति ।

३. “रागस्स, भिक्खवे, अभिज्जाय छ धम्मा भावेतव्वा । कतमे छ ? अनिच्चसज्जा, अनिच्चे दुक्खसज्जा, दुक्खे अनत्तसज्जा, पद्धानसज्जा, विरागसज्जा, निरोधसज्जा - रागस्स, भिक्खवे, अभिज्जाय इमे छ धम्मा भावेतव्वा” ति । 25

१ विज्जो - सी०, स्वा०, रो० २ वज्जियमहिता - सी०, स्वा०, रो० ।

३. द्वादसो - स्वा० ।

४-३०. “रागस्स, भिक्खवे, परिञ्जाय ...पे०... परिक्खयाय ...
पह्नाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ...
पटिनिस्सग्गाय छ^१ घम्मा भावेतब्बा” ।

३१-५१०. “दोसस्स ...पे०... मोहस्स ... कोधस्स ... उपनाहस्स
५ ... मक्खस्स ... पळासस्स^२ ... इस्साय ... मच्छरियस्स ... मायाय ... साठे-
य्यस्स^३ ... थम्भस्स ... सारम्भस्स ... मानस्स ... अतिमानस्स ... मदस्स ...
पमादस्स अभिञ्जाय ... पे०... परिञ्जाय ... परिक्खयाय ... पह्नाय ...
खयाय वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ... पटिनिस्सग्गाय
... पे०... इमे छ घम्मा भावेतब्बा” ति ।

१० इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं अभि-
नन्दुं ति ।

रागपेय्यालं निद्धितं ।

द्वश्कमिपात्तो निद्धितो ।

—:०:—

७. सत्तकनिपातो

१. धनवग्गो

१. पठमपियसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्तोसुं । भगवा एतदवोच —

B. 395,
R. vol.IV;1

२. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सव्रह्मचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अग्रह च अभावनीयो च । कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु लाभकामो च होति, सक्कारकामो च होति, अनवज्जत्तिकामो च होति, अहिरिको च होति, अनोत्तप्पी च, पापिच्छो च, मिच्छादिट्ठि च । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सव्रह्मचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अग्रह च अभावनीयो च ।

10

३. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सव्रह्मचारीनं पियो च होति, मनापो च ग्रह च भावनीयो च । कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न लाभकामो च होति, न सक्कारकामो च होति, न अनवज्जत्तिकामो च होति, हिरीमा च होति, ओत्तप्पी च, अप्पिच्छो च, सम्मादिट्ठि च । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सव्रह्मचारीनं पियो च होति मनापो च ग्रह च भावनीयो च” ति ।

R. 2

15 B. 396

२. दुत्तिपपियसुत्तं

१. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सव्रह्मचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अग्रह च अभावनीयो च । कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु लाभकामो च होति, सक्कारकामो च होति, अनवज्जत्तिकामो च होति, अहिरिको च होति, अनोत्तप्पी च, इस्सुपी च, मच्छरी च । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो

20

भिक्षु सन्नहाचारीने अप्पियो च होति अमनापो च अगारु च अभावनीयो च ।

२. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्षु सन्नहाचारीने पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च । कतमेहि सत्तहि ?
 ५ इध, भिक्खवे, भिक्षु न लाभकामो च होति, न सक्कारकामो च होति, न अनवज्जत्तिकामो च होति, हिरीमा च होति, ओत्तप्पी च, अनिस्सुकी च, अमच्छरी च । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्षु सन्नहाचारीने पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा” ति ।

३. सद्धिबलसुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने
 B. 3 10 अनाथपिण्डिकस्स आरामे ... पे०... सत्तिमानि, भिक्खवे, बलानि । कतमानि सत्त ? सद्धाबलं, विरियबलं, हिरीबलं, ओत्तप्पबलं, सत्तिबलं, समाधिबलं, पञ्ञाबलं – इमानि खो, भिक्खवे, सत्त बलानी ति ।

“सद्धाबलं विरियं^१ च^२, हिरी^३ ओत्तप्पियं बलं ।

सत्तिबलं समाधि^४ च^५, पञ्ञा वे सत्तभं बलं ॥

- 15 “एतेहि वसवा भिक्षु, सुखं जीवति पण्डितो ।

योनिस्सो विचिने धम्मं, पञ्ञायत्थं विपस्सति ।

पज्जोतस्सेव^६ निब्बानं, विमोवखो^७ होति चेतसो” ति ॥

४. वित्थतबलसुत्तं

१. “सत्तिमानि, भिक्खवे, बलानि । कतमानि सत्त ? सद्धा-
 बल, विरियबलं, हिरीबलं, ओत्तप्पबलं, सत्तिबलं, समाधिबलं, पञ्ञाबलं ।
 20 २. “कतमं च, भिक्खवे, सद्धाबलं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
 सावको सद्धो होति, सद्दुहति तथागतस्स बोधि – ‘इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो ... पे०... सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा’ ति ।
 इदं वुच्चति, भिक्खवे, सद्धाबलं ।

३. “कतमं च, भिक्खवे, विरियबलं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
 25 सावको आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मनं पहाणाय कुसलानं

१-१. विरियबलं – स्या०; वीरियं च – य० । २. हिरी – रो० । ३-३. समाधिबलं – स्या०; समाधि च – रो० । ४. पज्जोतस्सेव – स्या० । ५. विमोवखो – रो० ।

धम्मानं उपसम्पदाय, धामवा दण्डपरवक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसनेसु धम्मेसु । इदं वुच्चति, भिक्खवे, विरियवलं ।

४. "कतमं च, भिक्खवे, हिरीवलं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको हिरीमा होति, हिरीयति^१ कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनो-
दुच्चरितेन, हिरीयति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । ५ R 4
इदं वुच्चति, भिक्खवे, हिरीवलं ।

५. "कतमं च, भिक्खवे, ओत्तप्पवलं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको ओत्तप्पी होति, ओत्तप्पति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन
मनोदुच्चरितेन, ओत्तप्पति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया ।
इदं वुच्चति, भिक्खवे, ओत्तप्पवलं । 10

६. "कतमं च, भिक्खवे, सत्तिवलं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको सत्तिमा होति परमेन सत्तिनेपक्केन समन्नागतो चिरकतं पि
चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता । इदं, वुच्चति, भिक्खवे, सत्तिवलं ।

७. "कतमं च, भिक्खवे, समाधिवलं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको विविच्चेव कामेहि ...मे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । 11
इदं वुच्चति, भिक्खवे, समाधिवलं ।

८. "कतमं च, भिक्खवे, पञ्ञावलं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको पञ्ञावा होति उदयत्यगामिनिया पञ्ञाय समन्नागतो अरियाय
निब्बेधिकाय सम्मा दुमखक्खयगामिनिया । इदं वुच्चति, भिक्खवे,
पञ्ञावलं । इमानि सो, भिक्खवे, सत्त वसानी ति । B. 390

"सद्धावलं विरियं च, हिरी ओत्तप्पियं वलं ।

सत्तिवसं समाधि च, पञ्ञा वे सत्तमं वलं ॥

"एतेहि वसवा भिक्खु, सुखं जीवति पण्डितो ।

योनिस्सो विचिने धम्मं, पञ्ञायत्वं विपस्सति ।

पञ्ञोत्तस्सेव निब्बानं, विमोक्खो होति चेतसो" ति ॥ -25

५. सङ्घितपनसुतं

१. "सत्तिमानि, भिक्खवे, धनानि । कतमानि सत्त ? सद्धा-
धनं, सीलधनं, हिरीधनं, ओत्तप्पधनं, मृतधनं, चागधनं, पञ्ञाधनं -

R 5

इमानि खो, भिक्खवे, सत्त धनानी ति ।

"सद्धाधनं सीलधनं, हिरी ओत्तप्पियं धनं ।
सुतधनं च चागो च, पज्जा वे सत्तमं धनं ॥
"यस्स एते' धना अत्थि, इत्थिया पुरिसस्स वा ।
अदलिद्दो' ति तं आहु, अमोघं तस्स जीवितं ॥
"तस्मा सद्ध च सीलं च, पसादं धम्मदस्सनं ।
अनुयुज्जेय मेधावी, सरं बुद्धान सासनं" ति ॥

६. वित्ततधनसुत्तं

१. "सत्तिगानि, भिक्खवे, धनानि । कतमानि सत्त ? सद्धा-
धनं, सीलधनं, हिरीधनं, ओत्तप्पधनं, सुतधनं, चागधनं, पज्जाधनं ।

१० २. "कतमं च, भिक्खवे, सद्धाधनं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको सद्धो होति, सद्धति तथागतस्स बोधिं -- 'इति पि सो भगवा
अरहं सम्मासम्बुद्धो ... पे०... बुद्धो भगवा' ति । इदं वुच्चति, भिक्खवे,
सद्धाधनं ।

B 399

३. "कतमं च, भिक्खवे, सीलधनं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
१५ सावको पाणातिपाता पटिविरतो होति ... पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना
पटिविरतो होति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, सीलधनं ।

४. "कतमं च, भिक्खवे, हिरीधनं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको हिरीमा होति, हिरीयति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनो-
दुच्चरितेन, हिरीयति पापकानं अकुसलानं धम्मनं समापत्तिमा । इदं
२० वुच्चति, भिक्खवे, हिरीधनं ।

५. "कतमं च, भिक्खवे, ओत्तप्पधनं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको ओत्तप्पी होति, ओत्तप्पति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन
मनोदुच्चरितेन, ओत्तप्पति पापकानं अकुसलानं धम्मनं समापत्तिमा ।
इदं वुच्चति, भिक्खवे, ओत्तप्पधनं ।

6 25

६. "कतमं च, भिक्खवे, सुतधनं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको बहुसुतो होति सुतधरो सुतसन्निवयो । ये ते धम्मा आदि-
कल्याणा गज्जेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं सब्यञ्जनं, केवल-

परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथाएपास्स धम्मा बहुस्सुता
होन्ति धाता' वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुण्णटिविद्धा ।
इदं वुच्चति, भिक्खवे, सुतघनं ।

७. "कतमं च, भिक्खवे, चागघनं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको विगतमलमच्छेरेण चेतसा अगारं अज्झावसति मुत्तचागो पयत- ॥
पाणि बोस्सगरतो याचयोगो दानसंविभागस्तो । इदं वुच्चति, भिक्खवे,
चागघनं ।

८. "कतमं च, भिक्खवे, पज्जाघनं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको पज्जावा होति ... पे०... सम्मा दुक्खकखयगामिनिया । इदं
वुच्चति, भिक्खवे, पज्जाघनं । इमानि खो, भिक्खवे, सत्त धनानी ति । १०

"सद्धाघनं सीलघनं, हिरी श्रौतप्पियं धनं ।

सुतयनं च चागो च, पज्जा वे सत्तमं धनं ॥

"यस्स एतो धना अत्थि, इत्थिया पुरिसस्स वा ।

अदसिद्दो ति तं आहु, अमोघं तस्स जीवितं ॥

"तस्मा सद्धं च सीलं च, पसादं धम्मदस्सनं ।

अनुपुज्जेय मेघावी, सरं बुद्धान सासनं" ति ।

७. उग्सुतं

१. अथ खो उगो राजमहामत्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नो खो उगो राजमहामत्तो भगवन्तं एतदवोच —

U. 400

२. "अच्छरियं, भन्ते, अद्भुतं, भन्ते ! याव अद्दो चायं,
भन्ते, मिगारो रोहणेय्यो याव महद्धनो याव महाभोगो" ति । २०

"कीव' अद्दो पनुग्ग, मिगारो रोहणेय्यो, कीव महद्धनो, कीव
महाभोगो" ति ?

R. 7

"सतं, भन्ते, सतसहस्सानं हिरज्जस्स, को पन वादो एपि-
पस्सा" ति !

25

"अत्थि खो एत, उग्ग, धन नेत 'नत्थी' ति वदामी ति । तं
च खो एतं, उग्ग, धन साधारणं अग्गिना उदकेन राजूहि चोरेहि अप्पियेहि

दायादेहि । सत्त खो इमानि, उग्ग, धनानि असाधारणानि अग्गिना उदकेन राजूहि चोरेहि अण्णियेहि दायादेहि । कत्तमानि सत्त ? सद्दा-
धनं, सीलधनं, हिरीधनं, ओत्तप्पधनं, सुतधनं, चागधनं, पज्जाधनं -
इमानि खो, उग्ग, सत्त धनानि असाधारणानि अग्गिना उदकेन राजूहि
5 चोरेहि अण्णियेहि दायादेही ति ।

“सद्दाधनं सीलधनं, हिरी ओत्तप्पियं धनं ।

सुतधनं च चागो च, पज्जा वे सत्तमं धनं ॥

“यस्स एते धना अत्थि, इत्थिया पुरिसस्स वा ।

स वे महद्धनो लोके, अजेय्यो वेवमानुसे ॥

10 “तस्मा सद्धं च सीलं च, पसादं धम्मदस्सनं ।

अनुयुज्जेय मेघावी, सरं वुद्धानं सासनं” ति ॥

८. संयोजनसुत्तं

१. “सत्तिमानि, भिक्खवे, संयोजनानि । कतनानि सत्त ? अनु-
नयसंयोजनं, पटिघसंयोजनं, दिट्ठिसंयोजनं, विचिकिच्छासंयोजनं, मान-
संयोजनं, भवरागसंयोजनं, अविज्जासंयोजनं - इमानि खो, भिक्खवे,
15 सत्त संयोजनानी” ति ।

९. पहानमुत्तं

१. “सत्तन्नां, भिक्खवे, संयोजनानं पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्म-
चरियं वुस्सति । कतमेसं सत्तन्नं ? अनुनयसंयोजनस्स पहानाय समुच्छेदाय
ब्रह्मचरियं वुस्सति, पटिघसंयोजनस्स ... पे०... दिट्ठिसंयोजनस्स ...
विचिकिच्छासंयोजनस्स ... मानसंयोजनस्स ... भवरागसंयोजनस्स ...
20 अविज्जासंयोजनस्स पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरियं वुस्सति । इमेसं
खो, भिक्खवे, सत्तन्नं संयोजनानं पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरियं वुस्सति ।
यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खुनो अनुनयसंयोजनं पहीनं होति उच्छिन्नमूलं
तालावत्युक्तं अनभाववृत्तं आर्याति अनुप्पादधम्मं । पटिघसंयोजनं
... पे०... दिट्ठिसंयोजनं ... विचिकिच्छासंयोजनं ... मानसंयोजनं ...
25 भवरागसंयोजनं ... अविज्जासंयोजनं पहीनं होति उच्छिन्नमूलं ताला-
वत्युक्तं अनभाववृत्तं आर्याति अनुप्पादधम्मं । अयं वुच्चति, भिक्खवे,

भिक्षु अच्छेच्छि तण्हं, विवत्तयि संयोजनं, सम्मा मानाभिसमया अन्तम-
वासि दुक्खस्सा” ति ।

१०. मच्छरियसुत्तं

१. “सत्तिमानि, भिक्खवे, संयोजनानि । कतमानि सत्त ? अनु-
नयसंयोजनं, पटिघसंयोजनं, दिट्ठिसंयोजनं, विचिकिच्छासंयोजनं, मान-
संयोजनं, हस्तासंयोजनं, मच्छरियसंयोजनं — इमानि पादे, भिक्खवे, 5
सत्त संयोजनानी” ति ।

धनवन्धो पठमो ।

तत्सुद्धानं

द्वे^१ पियानि वलं धनं^२, सहित्तं^३ चेव वित्त्यतं^४ ।

R. 9

उमां संयोजनं चेव, पहानं^५ मच्छरियेन^६ चा^७ ति ॥

२. अनुसयवग्गो

१. पठममनुसयसुत्तं

१. “सत्तिमे, भिक्खवे, अनुसया । कतमे सत्त ? कामरागा-
नुसयो, पटिघानुसयो, दिट्ठानुसयो, विचिकिच्छानुसयो, मानानुसयो, 10
भवरागानुसयो, अविज्जानुसयो — इमे पादे, भिक्खवे, सत्त अनुसया”
ति ।

D. 402

२. दुत्तिपमनुसयसुत्तं

१ “सत्तध, भिक्खवे, अनुसयानं पहानाय” समुच्छेदाय ब्रह्म-
चरिय युष्मति । सत्तमेन सत्तध ? कामरागानुसयस्म पहानाय समुच्छेदाय
ब्रह्मचरिय युष्मति, पटिघानुसयस्स . पे०... दिट्ठानुसयस्स . विचि- 15
किच्छानुसयस्म मानानुसयस्म . भवरागानुसयस्म — अविज्जानु-

१-१ अविज्जं वदन्ति — मी०, द्वे विज्जं ० — रत्ता०; द्वे विज्ज द्वे वद पा —
रा० । २-२ अमज्जमेवित्ति — मी० । ३ पहानं — मी०, रत्ता०, रो० । ४-६ मच्छरियेना
— रो० । ७ पहानाय समुच्छेदाय — मी० ।

सयस्स पहाणाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरिय वुस्सति । इमेस खो, भिक्खवे, सत्तन्न अनुसयान पहाणाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरिय वुस्सति ।

२ “यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खुनो कामरागानुसयो पहीनो होति उच्छिन्नमूलो तालावत्युक्तो अनभावद्धतो आर्याति अनुप्पाद-
 5 धम्मो । पटिघानुसयो पे० दिट्ठानुसयो विचिकिच्छानुसयो मानानुसयो भवरागानुसयो अविज्जानुसयो पहीनो होति उच्छिन्न-
 मूलो तालावत्युक्तो अनभावद्धतो आर्याति अनुप्पादधम्मो । अय वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु’ अच्छेच्छि तप्पह, विवत्तयि सयोजन, सम्मानानाभिसमया अन्तमकासि दुक्खस्सा” ति ।

३ कुलसमुत्तं

R 10 10 १ “सत्तहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागत कुल अनुपगन्त्वा वा नाल उपगन्तु, उपगन्त्वा वा नाल उपनिसीदितु । क्तमेहि सत्तहि ? न मनापेन पच्चुट्ठेन्ति, न मनापेन अभिवादेन्ति, न मनापेन आसन देन्ति, सन्तमस्स परिगुहन्ति, बहुक पि थोक देन्ति, पणीत पि लूख देन्ति, असक्कच्च देन्ति नो सक्कच्च । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि अङ्गेहि समन्नागत
 15 कुल अनुपगन्त्वा वा नाल उपगन्तु, उपगन्त्वा वा नाल उपनिसीदितु ।

२ “सत्तहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागत कुल अनुपगन्त्वा वा वा अल उपगन्तु, उपगन्त्वा वा अल उपनिसीदितु” । क्तमेहि सत्तहि ? मनापेन पच्चुट्ठेन्ति, मनापेन अभिवादेन्ति, मनापेन आसन देन्ति, सन्तमस्स न परिगुहन्ति, बहुक’ पि’ बहुक देन्ति, पणीत पि पणीत देन्ति,
 20 सक्कच्च देन्ति नो असक्कच्च । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि अङ्गेहि समन्नागत कुल अनुपगन्त्वा वा अल उपगन्तु, उपगन्त्वा वा अल उपनिसीदितु” ति ।

४ पुग्गलसुत्तं

B 403 १ “सत्तिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दविस-
 णेय्या अज्जलिवरणीया अनुत्तर पुज्जवसेत्त लोकस्स । क्तमे सत्त ?
 25 उभतोभागविमुत्तो, पज्जाविमुत्तो, कायसक्खि, दिट्ठिप्पत्तो, सद्धाविमुत्तो,

१ निवण् निरुत्तयो - सी० । २ निगीदितु - स्वा० । ३-३ बह्वर्गि-
 स्वा०, रो० ।

धम्मानुसारी, सद्धानुसारी — इमे लो, भिक्खवे, सत्त पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तर पुञ्जवखेत लोकस्सा” ति ।

५. उदकूपमासुतं

१ “सत्तिमे, भिक्खवे, उदकूपमा पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि । कतमे सत्त ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सकिं निमुग्गो निमुग्गो व होति, इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा निमुज्जति, इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा ठितो होति, इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा विपस्सति विलोकेति, इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पत्तरति, इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पतिगाधप्पत्तो होति, इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा तिण्णो होति पारङ्गतो पले तिट्ठति ब्राह्मणो ।

२ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो सकिं निमुग्गो निमुग्गो व होति ? इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो समन्नागतो होति एकान्तकाळकेहि अकुसलेहि धम्मेहि । एव लो, भिक्खवे, पुग्गलो सकिं निमुग्गो निमुग्गो व होति ।

३ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा निमुज्जति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साधु सदा कुसलेसु धम्मेसु, साधु हिरी पे० साधु ओत्तप्प साधु विरिय साधु पञ्जा कुसलेसु धम्मेसू ति । तस्स सा सदा नेव तिट्ठति नो वड्ढति हायतियेव, तस्स सा हिरी पे० तस्स त ओत्तप्प तस्स त विरिय तस्स सा पञ्जा नेव तिट्ठति नो वड्ढति हायतियेव । एव लो, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा निमुज्जति ।

४ “कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा ठितो होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साधु सदा कुसलेसु धम्मेसु, साधु हिरी पे० साधु ओत्तप्प साधु विरिय साधु पञ्जा कुसलेसु धम्मेसू ति । तस्स सा सदा नेव हायति नो वड्ढति ठितो होति, तस्स सा हिरी पे० तस्स त ओत्तप्प तस्स त विरिय तस्स सा

पञ्चा नेव हायति नो वड्ढति ठिता होति । एव खो, भिक्खवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा ठितो होति ।

५ “कथं च, भिक्खवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा विपस्सति विलोकेति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुगलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेषु, साधु हिरी पे० साधु ओत्तप्प साधु विरिय साधु पञ्चा कुसलेसु धम्मेषू ति । सो तिण्ण सयोजनानं परिक्खया सोतापन्नो होति अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो । एव खो, भिक्खवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा विपस्सति विलोकेति ।

६ “कथं च, भिक्खवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा पतरति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुगलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेषु, साधु हिरी पे० साधु ओत्तप्प साधु विरिय साधु पञ्चा कुसलेसु धम्मेषू ति । सो तिण्ण सयोजनानं परिक्खया रागदोसमोहानं तमुत्ता सक्कागामी होति, सकिदेव इमं लोकं आगन्त्वा दुक्खस्सन्तकरो’ ति’ । एव खो, भिक्खवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा पतरति ।

७ “कथं च, भिक्खवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा पतिगाधप्पतो होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुगलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेषु, साधु हिरी पे० साधु ओत्तप्प साधु विरिय साधु पञ्चा कुसलेसु धम्मेषू ति । सो पञ्चन्न ओरम्भागियानं सयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । एव खो, भिक्खवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा पतिगाधप्पतो होति ।

८ “कथं च, भिक्खवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा तिण्णो होति पारङ्गतो थले तिट्ठति ब्राह्मणो । इध, भिक्खवे, एकच्चो पुगलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेषु, साधु हिरी पे० साधु ओत्तप्प साधु विरिय साधु पञ्चा कुसलेसु धम्मेषू ति । सो आसवानं सया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्चाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मं सयं अभिञ्जा सच्चिदान्त्वा उपसम्पज्जं विहरति । एव खो, भिक्खवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा तिण्णो होति पारङ्गतो थले तिट्ठति ब्राह्मणो ।

“इमे खो, भिक्खवे, सत्त उदकूपमा पुगला सन्तो सविज्जमाना लोवस्मि” ति ।

६. अनिच्चानुपस्सीसुतं

१. "सत्तिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्जकखेत्तं लोकस्स । कत्तमे सत्त ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सव्वसङ्गारेसु अनिच्चानुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्जी अनिच्चपटिसंवेदी सत्तत्तं समित्तं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । सो आसवानं खया ... पे०... सच्चिक्खत्वा उपसम्पज्ज विहरति । अयं, भिक्खवे, पठमो पुग्गलो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जकखेत्तं लोकस्स ।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो सव्वसङ्गारेसु अनिच्चानुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्जी अनिच्चपटिसंवेदी सत्तत्तं समित्तं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । तस्स अपुब्बं अचरिमं आसवपरियादानं च होति जीवितपरियादानं च । अयं, भिक्खवे, दुतियो पुग्गलो आहुनेय्यो ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जकखेत्तं लोकस्स ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो सव्वसङ्गारेसु अनिच्चानुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्जी अनिच्चपटिसंवेदी सत्तत्तं समित्तं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । सो पञ्चमं ओरम्मागियानं संयोजनानं परियसया अन्तरापरिनिव्वायी होति ... पे०... उपहच्चपरिनिव्वायी होति ... पे०... असङ्गारपरिनिव्वायी होति ... पे०... ससङ्गारपरिनिव्वायी होति ... पे०... उदंसोतो होति अक्खिण्णगामी । अयं, भिक्खवे, सत्तमो पुग्गलो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जकखेत्तं लोकस्स । इमे सो, भिक्खवे, सत्त पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्जकखेत्तं लोकस्सा" ति ।

७. दुस्तानुपस्सीसुतं

१. सत्तिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जकखेत्तं लोकस्स । कत्तमे सत्त ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सव्वसङ्गारेसु दुस्तानुपस्सी विहरति ... पे०... ।

८. अनत्तानुपस्सीसुत्तं

१. सव्वेसु धम्मेषु अनत्तानुपस्सी विहरति ... पे०... ।

९. निब्बानसुत्तं

१. “निब्बाने सुखानुपस्सी विहरति सुखसज्जी सुखपटिसंवेदी सततं समित्तं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । सो आसवानं खया ... पे०... सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति ।
- ५ अयं भिक्खवे, पठमो पुग्गलो आहुनेय्यो ... पे०... पुञ्जक्खेतं लोकस्स ।
२. “पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो निब्बाने सुखानुपस्सी विहरति सुखसज्जी सुखपटिसंवेदी सततं समित्तं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । तस्स अपुब्बं अचरिमं आरायपरियादानं च होति जीवितपरियादानं च । अयं, भिक्खवे, दुतियो
- १० पुग्गलो आहुनेय्यो ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जक्खेतं लोकस्स ।

R. 15

३. “पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो निब्बाने सुखानुपस्सी विहरति सुखसज्जी सुखपटिसंवेदी सततं समित्तं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । सो पञ्चत्तं औरम्भागियानं संयोजनानं परिक्षया अन्तरापरिनिब्बायी होति ... पे०... उपहृच्चपरिनिब्बायी होति ... पे०... असद्धारपरिनिब्बायी होति ... पे०... ससद्धारपरिनिब्बायी होति ... पे०... उदंसोतो होति अकनिट्ठगामी । अयं, भिक्खवे, सत्तमो पुग्गलो आहुनेय्यो ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जक्खेतं लोकस्स । इमे खो, भिक्खवे, सत्त पुग्गला आहुनेय्या... पे०... अनुत्तर पुञ्जक्खेतं लोकस्सा” ति ।

१०. निदसवत्थुसुत्तं

B 407 20

१. “सत्तिमानि, भिक्खवे, निदसवत्थूनि । कतमानि सत्त ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सिक्खासमादाने तिब्बच्छन्दो होति आरयति च सिक्खासमादाने अविगतपेमो, धम्मनिसन्तिया तिब्बच्छन्दो होति आरयति च धम्मनिसन्तिया अविगतपेमो, इच्छाविनये तिब्बच्छन्दो होति आरयति च इच्छाविनये अविगतपेमो, पटिसत्ताने तिब्बच्छन्दो होति आरयति च

पटिसल्लाने अविगतपेमो, विरियारम्भे तिब्बच्छन्दो होति आर्याति च
 विरियारम्भे अविगतपेमो, सतिनेपक्के तिब्बच्छन्दो होति आर्याति च
 सतिनेपक्के अविगतपेमो, दिट्ठिपटिवेधे तिब्बच्छन्दो होति आर्याति च
 दिट्ठिपटिवेधे अविगतपेमो । इमानि खो, भिक्खवे, सत्त निहसवत्थूनी”
 ति ।

5

अनुसयवग्गो दुत्तियो ।

तस्सुद्धानं

दुवे^१ अनुसया कुत्त^२, पुग्गलं^३ उदकूपमं^४ ।

अनिच्चं^५ दुक्खं^६ अनत्ता च, निट्ठानं^७ निहसवत्थु चा ति^८ ॥

— ० —

३. वज्जिसत्तकवग्गो

१. सारन्ददमुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा वेत्तात्थियं विहरति सार-
 न्ददे चेत्तिमे । अथ सो सम्बहुला लिच्छवी येन भगवा तेनुपसङ्कमि-
 सु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं
 निसिन्ने सो तं लिच्छवी भगवा एतदवोच — “सत्त यो, लिच्छवी, अपरि-
 हानिये धम्मे देसेस्सामि । तं सुणाय, सायुकं मनसि करोय; भासि-
 स्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति सो ते लिच्छवी भगवतो पच्चस्सोसुं ।
 भगवा एतदवोच —

R. 16

10

२. “कत्तमे च, लिच्छवी, सत्त अपरिहानिया धम्मा ? याथ-
 कीयञ्च, लिच्छवी, वज्जी अभिष्णं^१ सन्निपाता अविस्सन्ति सन्निपात-
 यद्दुत्ता; बुद्धियेय, लिच्छवी, वज्जीन पाटिकद्दा, नो परिहानि ।

R. II. 408

३. “याथकीयञ्च, लिच्छवी, वज्जी समग्गा नन्निपत्तिस्सन्ति,
 ममग्गा बुद्धिस्सन्ति, समग्गा वज्जिवारणीयानि कम्मन्ति; बुद्धियेय,
 लिच्छवी, वज्जीन पाटिकद्दा, नो परिहानि ।

20

४ “याथकीयञ्च, लिच्छवी, वज्जी अपञ्जत्तं न पञ्जा-
 पेस्सन्ति, पञ्जत्तं न ममुच्छिन्दिस्सन्ति, यथापञ्जत्ते पोराने वज्जियधम्मे

समादाय वत्तिस्सन्ति; बुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकह्वा, नो परिहानि ।

५. "यावकीवञ्च, लिच्छवी, वज्जी ये ते वज्जीनं वज्जि-
महत्त्वका ते सवकरिस्सन्ति गरं^१ करिस्सन्ति मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेसं
५ च सोत्तब्बं मज्झिस्सन्ति, बुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकह्वा,
नो परिहानि ।

६. "यावकीवञ्च, लिच्छवी, वज्जी या ता कुलिस्थियो कुल-
कुमारियो ता न ओकस्स^२ पसय्ह वासेस्सन्ति; बुद्धियेव, लिच्छवी,
वज्जीनं पाटिकह्वा, नो परिहानि ।

७. "यावकीवञ्च, लिच्छवी, वज्जी यानि तानि वज्जीनं
वज्जिचेत्थियानि अग्गन्तरानि चैव दाहिरानि च तानि सवकरिस्सन्ति
१० गरं करिस्सन्ति मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेसं च दिन्नपुब्बं कत्तपुब्बं
धम्मिकं बालि नो परिहापेस्सन्ति, बुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटि-
कह्वा, नो परिहानि ।

८. "यावकीवञ्च, लिच्छवी, वज्जीनं अरहन्तेसु धम्मिका
रक्खावरणगुत्ति सुसंविहिता भविस्सन्ति - 'किन्ति अनागता च अरहन्तो
विजितं आगच्छेय्यु, आगता च अरहन्तो विजिते फासुं विहरेय्यु' ति;
बुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकह्वा, नो परिहानि ।

९. "यावकीवञ्च, लिच्छवी, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा
२० वज्जीसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु वज्जी सन्दिस्सि-
स्सन्ति^३; बुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकह्वा, नो परिहानी^४ ति ।

२. वस्सकारसुत्तं

B. 409

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झ-
बूटे पण्यते । तेन खो पन समयेन राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो
वज्जी अभियातुकामो होति । सो एवमाह - "अहं हिमे^५ वज्जी एवं-
॥ महिद्धिके एवंमहानुभावे उच्छेच्छामि^६, वज्जी विनासेस्सामि, वज्जी
अनयव्यसनं आपादेस्सामी" ति ।

१. गरं - सी०, स्या०, रो० । २. ओकस्स - सी०, स्या०, रो० । ३. सन्दिस्सन्ति -
पी० । ४. इमे - सी०, स्या०, रो० । ५. उच्छेच्छामि - सी०, उच्छेज्जिस्तामि - स्या०, रो० ।

२ अथ खो राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो वस्सकार
ब्राह्मण मागधमहामत्त^१ आमन्तेसि - “एहि त्व, ब्राह्मण, येन भगवा
तेनुपसङ्गम^२, उपसङ्गमित्वा मम वचनेन भगवतो पादे सिरसा वन्दाहि^३,
अप्पाबाध अप्पातङ्क लहुट्टान वल फासुविहार पुच्छ - ‘राजा, भन्ते, मागधो
अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो भगवतो पादे सिरसा वन्दति, अप्पाबाध अप्पातङ्क 5
लहुट्टान वल फासुविहार पुच्छती’ ति । एव च वदेहि - ‘राजा, भन्ते,
मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो वज्जी अभियातुकामो । सो एवमाह -
‘अह हिमे वज्जी एवमहिद्विके एवमहानुभावे उच्छेच्छामि, वज्जी विना-
सेस्सामि, वज्जी अनयव्यसन आपादेस्सामी’” ति । यथा ते भगवा R 18
व्याकरोति, त साधुक उगहेत्वा मम आरोचेय्यासि । न हि तथागता 10
वितथ भणन्ती” ति ।

३ “एव, भो” ति खो वस्सकारो ब्राह्मणो मागधमहामत्तो
एज्जो मागधस्स अजातसत्तुस्स वेदेहिपुत्तस्स पटिस्सुत्वा^४ येन भगवा
तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवता तद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय
कथ सारणीय वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो 15
वस्सकारो ब्राह्मणो मागधमहामत्तो भगवन्त एतदवोच - “राजा, भो
गोतम, मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो भोतो गोतमस्स पादे सिरसा
वन्दति, अप्पाबाध अप्पातङ्क लहुट्टान वल फासुविहार पुच्छति । राजा,
भो गोतम, मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो वज्जी अभियातुकामो । सो
एवमाह - ‘अह हिमे वज्जी एवमहिद्विके एवमहानुभावे उच्छेच्छामि, 20
वज्जी विनासेस्सामि, वज्जी अनयव्यसन आपादेस्सामी’” ति ।

४ तेन खो पन समयेन आयस्मा आनन्दो भगवतो पिट्ठितो
ठितो होति भगवन्त वीजयमानो^५ । अथ खो भगवा आयस्मन्त आनन्द
आमन्तेसि - “किन्ति ते, आनन्द, सुत - ‘वज्जी अभिण्ह सन्निपाता
सन्निपातवहुला’” ति ? 25

“सुतो मेत, भन्ते - ‘वज्जी अभिण्ह सन्निपाता सन्निपातवहुला’”
ति ।

“मायसीवज्ज, आनन्द, वज्जी अभिण्ह सन्निपाता भविस्सन्ति
सन्निपातवहुला, बुद्धियेव, आनन्द, वज्जीन पाटिकट्ठा, नो परिहानि ।

१ मागधमहामत्त - गी०, स्वा०, रो० । २ तेनुपसङ्गमि - स्वा०, रो० । ३ वन्द
- सा०, स्वा०, रो० । ४ पटिस्सुत्वा - स्वा०, रो० । ५ वीजयमानो - गी०, स्वा०, रो० ।
६ एवमहिद्विके - गी०, रो० । ७ वीजयमानो - गी०, स्वा०, रो० ।

५. “किन्ति ते, आनन्द, सुतं — ‘वज्जी समग्गा सन्निपत्तन्ति, समग्गा बुद्धहन्ति, समग्गा वज्जिकरणीयानि करोन्ती’” ति ?

“सुतं मेतं, भन्ते — ‘वज्जी समग्गा सन्निपत्तन्ति, समग्गा बुद्धहन्ति, समग्गा वज्जिकरणीयानि करोन्ती’” ति ।

५ “यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी समग्गा सन्निपत्तिस्सन्ति, समग्गा बुद्धहिस्सन्ति, समग्गा वज्जिकरणीयानि करिस्सन्ति; बुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

६. “किन्ति ते, आनन्द, सुतं — ‘वज्जी अपञ्जत्तं न पञ्जापेन्ति, पञ्जत्तं न समुच्छिन्दन्ति, यथापञ्जत्ते पोरणे वज्जिधम्मे समादाय वत्तन्ती’” ति ?

“सुतं मेतं, भन्ते — ‘वज्जी अपञ्जत्तं न पञ्जापेन्ति, पञ्जत्तं न समुच्छिन्दन्ति, यथापञ्जत्ते पोरणे वज्जिधम्मे समादाय वत्तन्ती’” ति ।

“यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी अपञ्जत्तं न पञ्जापेस्सन्ति, पञ्जत्तं न समुच्छिन्दिस्सन्ति, यथापञ्जत्ते पोरणे वज्जिधम्मे समा-
१५ दाय वत्तिस्सन्ति; बुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

७. “किन्ति ते, आनन्द, सुतं — ‘वज्जी ये ते वज्जीनं वज्जिमहल्लका ते सक्करोन्ति गरं करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, तेसं च सोतब्बं मञ्जन्ती’” ति ?

“सुतं मेतं, भन्ते — ‘वज्जी ये ते वज्जीनं वज्जिमहल्लका ते सक्करोन्ति गरं करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, तेसं च सोतब्बं मञ्जन्ती’”
२० ति ।

“यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी ये ते वज्जीनं वज्जिमहल्लका ते सक्करिस्सन्ति गरं करिस्सन्ति मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेसं च सोतब्बं मञ्जिस्सन्ति; बुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

२५ “किन्ति ते, आनन्द, सुतं — ‘वज्जी या ता कुलिस्थियो कुलकुमारियो ता न ओकस्स पसह् वासेन्ती’” ति ?

३. ४११

“सुतं मेतं, भन्ते — ‘वज्जी या ता कुलिस्थियो कुलकुमारियो ता न ओकस्स पसह् वासेन्ती’” ति ।

“यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी या ता कुलिस्थियो कुलकुमारियो
३० ता न ओकस्स पसह् वासेस्सन्ति, बुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

६ “किन्ति ते, आनन्द, सुत — ‘वज्जी यानि तानि वज्जीन वज्जिचेतियानि वज्जिचेतियानि अब्भन्तरानि चेव वाहिरानि च तानि सक्करोन्ति गह करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, तेस च दित्तपुव्व कत्तपुव्व धम्मिक वल्लि नो परिहापेन्ती’” ति ?

“सुत मेत, भन्ते — ‘वज्जी यानि तानि वज्जीन वज्जिचेतियानि अब्भन्तरानि चेव वाहिरानि च तानि सक्करोन्ति गह करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, तेस च दित्तपुव्व कत्तपुव्व धम्मिक वल्लि नो परिहापेन्ती’” ति ।

“यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी यानि तानि वज्जीन वज्जिचेतियानि अब्भन्तरानि चेव वाहिरानि च तानि सक्करिस्सन्ति गह करिस्सन्ति मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेस च दित्तपुव्व कत्तपुव्व धम्मिक वल्लि नो परिहापेस्मन्ति, बुद्धियेव, आनन्द, वज्जीन पाटिकद्धा, नो परिहानि ।

१० “किन्ति ते, आनन्द, सुत — ‘वज्जीन अरहन्तेसु धम्मिका रक्खावरणगुत्ति सुसविहिता — किन्ति अनागता च अरहन्तो विजित आगच्छेय्यु, आगता च अरहन्तो विजिते फासु विहरेय्यु’” ति ?

“सुत मेत, भन्ते — ‘वज्जीन अरहन्तेसु धम्मिका रक्खावरणगुत्ति सुसविहिता भविस्सति’ — किन्ति अनागता च अरहन्तो विजित आगच्छेय्यु, आगता च अरहन्तो विजिते फासु विहरेय्यु’” ति ।

“यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जीन अरहन्तेसु धम्मिका रक्खावरणगुत्ति सुसविहिता भविस्सति — ‘किन्ति अनागता च अरहन्तो विजित आगच्छेय्यु, आगता च अरहन्तो विजिते फासु विहरेय्यु’” ति, बुद्धियेव, आनन्द, वज्जीन पाटिकद्धा, नो परिहानी” ति ।

११ अथ सो भगवा वत्सकार ब्राह्मण मागधमहामत्त आभन्तेसि — “एकमिदाह, ब्राह्मण, समय वेसालिय विहरामि भारन्ददे चेतिये । तत्राह, ब्राह्मण, वज्जीन इमे सत्त अपरिहानिये धम्मे देसेसि । यावकीवञ्च, ब्राह्मण, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा वज्जीनु ठप्पन्ति, इमेसु च सत्तनु अपरिहानियेसु धम्मेसु वज्जी सन्दिस्मिस्मन्ति, बुद्धियेव, ब्राह्मण, वज्जीन पाटिकद्धा, नो परिहानी” ति ।

१२ “एवमेवेन पि भो, गोतम, अपरिहानियेन धम्मेन समग्रागतान वज्जीन बुद्धियेव पाटिकद्धा, नो परिहानि, यो पन वादो गत्तहि अपरिहानियेहि धम्मेहि । धारणीया च, भो गोतम, वज्जी रज्जा

मागधेन अजातसत्तुना वेदेहिपुत्तेन यदिदं युद्धस्स, अञ्जत्र उपलापनाय',
अञ्जत्र मिथुभेदा । हन्द च दानि मयं, भो गोतम, गच्छाम, बहुकिञ्चा
मयं बहुकरणीया" ति ।

"यस्सदानि त्वं, ब्राह्मण, कालं मञ्जसी" ति ।

- 5 १३. अथ खो वस्सकारो ब्राह्मणो मागधमहामत्तो भगवतो
भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्ठायासना पक्कामी ति ।

३. पठमसत्तकसुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे
पव्वते । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — "सत्त वो, भिक्खवे, अपरि-
हानिये धम्मं वेगेस्सामि । तं सुणाय, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी"
10 ति । "एवं, भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा
एतदवोच —

२. "कतमे च, भिक्खवे, सत्त अपरिहानिया धम्मा ? यावकी-
वञ्च, भिक्खवे, भिक्खू अभिण्हं सन्निपाता भविस्सन्ति सन्निपातबहुला;
बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खू पाटिकह्हा, नो परिहानि ।

- 15 ३. "यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू समग्गा सन्निपत्तिस्सन्ति,
समग्गा बुद्धिस्सन्ति, समग्गा सङ्गकरणीयानि करिस्सन्ति; बुद्धियेव,
भिक्खवे, भिक्खू पाटिकह्हा, नो परिहानि ।

- ४ "यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू अपञ्जत्तं न पञ्जा-
पेस्सन्ति, पञ्जत्तं न समुच्छिन्दिस्सन्ति, यथापञ्जात्तेसु सिक्खापदेसु
20 समादाय यत्तिस्सन्ति; बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खू पाटिकह्हा, नो
परिहानि ।

- ५ "यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू ये ते भिक्खू थेरा रत्तञ्चू
चिरपव्वजिता सङ्गपितरो सङ्गपरिणायका ते सक्करिस्सन्ति गह करि-
स्सन्ति मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेस च सोतव्वं मञ्जिस्सन्ति; बुद्धियेव,
25 भिक्खवे, भिक्खू पाटिकह्हा, नो परिहानि ।

६. "यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू उप्पझाय तप्पहाय पोनी-
म्भविगाय न वसं गच्छिस्सन्ति"; बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खू पाटिकह्हा,
नो परिहानि ।

॥ “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू आरञ्जकेसु सेनासनेसु सापेक्खा भविस्सन्ति, बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकद्धा, नो परिहानि ।

८ “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू पच्चत्तञ्जेव सति उपट्ठा-
पेस्सन्ति — ‘विन्ति अनागता च पेसला सव्वहाचारी आगच्छेय्यु, आगता
च पेसला सव्वहाचारी फासु विहरेय्यु’ ति, बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून
पाटिकद्धा, नो परिहानि ।

९ “यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा
भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु भिक्खू
सन्दिस्सिस्सन्ति, बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकद्धा, नो
परिहानी” ति ।

४. दुत्तिपत्तकमुत्तं

१ “सत्त वो, भिक्खवे, अपरिहानिये धम्मे देसेस्सामि । त
सुणाय, सायुक मनसि करोथ पे० कतमे च, भिक्खवे, सत्त
अपरिहानिया धम्मा ? यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू न कम्मरामा
भविस्सन्ति न धम्मरसा न कम्मरामत अनुयुत्ता, बुद्धियेव, भिक्खवे,
भिक्खून पाटिकद्धा, नो परिहानि ।

२ “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू न भस्सारामा भविस्सन्ति
पे० न निहारामा भविस्सन्ति न सङ्गणिकारामा भविस्सन्ति
न पापिच्छा भविस्सन्ति न पापिमान इच्छानं वस गता न पापमिता
भविस्सन्ति न पापसहाया न पापसम्पवद्धा न ओरमतत्वेन
विसेसाधिगमेन अन्तरावोसान आपज्जिस्सन्ति, बुद्धियेव, भिक्खवे,
भिक्खून पाटिकद्धा, नो परिहानि ।

३ “यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा
भिरूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु भिक्खू नन्दिस्सि-
स्सन्ति, बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकद्धा, नो परिहानी” ति ।

५. सतिपत्तकमुत्तं

१. “सत्त वो, भिक्खवे, अपरिहानिये धम्मे देसेम्मामि । त
सुणाय, सायु मनसि करोथ पे० नामे च, भिक्खवे, सत्त अपरि-

हानिया धम्मा ? यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू सद्धा भविस्सन्ति, बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकद्धा, नो परिहानि ।

२ “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू हिरिमन्तो’ भविस्सन्ति पे० ओत्तप्पिनो’ भविस्सन्ति बहुस्सुता भविस्सन्ति आरद्ध-
५ विरिया भविस्सन्ति सत्तिमन्तो भविस्सन्ति पञ्चावन्तो भवि-
स्सन्ति, बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकद्धा, नो परिहानि ।

३, “यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेषु भिक्खू सन्दिस्सि-
स्सन्ति, बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकद्धा, नो परिहानी” ति ।

६. बोज्झङ्गसुत्त

१० १ “सत्त वो, भिक्खवे, अपरिहानिये’ धम्मे’ देसेस्सामि । त सुणाय, साधुक मनसि करोथ पे० क्तमे च, भिक्खवे, सत्त अपरिहानिया धम्मा ? यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू सत्तिसम्बोज्झङ्ग भावेस्सन्ति, बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकद्धा, नो परिहानि ।

२ “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू धम्मविचयसम्बोज्झङ्ग
१५ भावेस्सन्ति पे० विरियसम्बोज्झङ्ग भावेस्सन्ति पीतिसम्बोज्झङ्ग
भावेस्सन्ति पस्सद्विसम्बोज्झङ्ग भावेस्सन्ति समाधिसम्बोज्झङ्ग
भावेस्सन्ति उपेक्खासम्बोज्झङ्ग भावेस्सन्ति, बुद्धियेव, भिक्खवे,
भिक्खून पाटिकद्धा, नो परिहानि ।

३ “यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा
२० भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेषु भिक्खू सन्दिस्सि-
स्सन्ति, बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकद्धा, नो परिहानी” ति ।

७ सञ्जामुत्त

R 24 १ “सत्त वो, भिक्खवे, अपरिहानिये धम्मे देसेस्सामि । त सुणाय, साधुक मनसि करोथ पे० क्तमे च, भिक्खवे, सत्त
M 415 अपरिहानिया धम्मा ? यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू अनिच्चसञ्ज
25 भावेस्सन्ति, बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकद्धा, नो परिहानि ।

२. “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू अनत्तसञ्जं भावेस्सन्ति ... पे०... असुभसञ्जं भावेस्सन्ति ... आदीनवसञ्जं भावेस्सन्ति ... पहानसञ्जं भावेस्सन्ति ... विरागसञ्जं भावेस्सन्ति ... निरोधसञ्जं भावेस्सन्ति; बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

३. “यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया घम्मा ,⁵ भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु घम्मेसु, भिक्खू सन्दिस्सि-
स्सन्ति; बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्खा, नो परिहानी” ति ।

८. पठमपरिहानिसुतं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनायपिण्डकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आत्मन्तेसि —
“सत्तिमे, भिक्खवे, घम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति ।¹⁰
कतमे सत्त ? कम्मरामता, भस्सारामता, निद्वारामता, सङ्गणिका-
रामता, इन्द्रियेसु अगुत्तदारता, भोजने अमत्तञ्जुता, सन्ति खो पन
सङ्घे सङ्घकरणीयानि; तत्र सेखो भिक्खु इति पटिसञ्चिक्खति —
‘सन्ति खो पन सङ्घे धेरा रत्तञ्जू चिरपव्वजिता भारवाहिनो, न ते
तेन पञ्जायिस्सन्ती’ ति अत्तना तेसु योगं आपज्जति । इमे खो,¹⁵
भिक्खवे, सत्त घम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति ।

२. “सत्तिमे, भिक्खवे, घम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय
संवत्तन्ति । कतमे सत्त ? न कम्मरामता, न भस्सारामता, न
निद्वारामता, न सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेसु गुत्तदारता, भोजने मत्त-
ञ्जुता, सन्ति खो पन सङ्घे सङ्घकरणीयानि; तत्र सेखो भिक्खु इति²⁰
पटिसञ्चिक्खति — ‘सन्ति खो पन सङ्घे धेरा रत्तञ्जू चिरपव्वजिता
भारवाहिनो, ते तेन पञ्जायिस्सन्ती’ ति अत्तना न तेसु योगं आपज्जति ।
इमे खो, भिक्खवे, सत्त घम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय
संवत्तन्ती’ ति ।

R. 25

20

९. द्वितीयपरिहानिसुतं

१. “सत्तिमे, भिक्खवे, घम्मा उपासकस्स परिहानाय संवत्तन्ति ।²⁵ D. 416
कतमे सत्त ? भिक्खुदस्सनं हापेति, सदम्मस्सवनं पमज्जति, अधिसीत्ते

न सिक्खति, अप्पसादबहुलो होति, भिक्खूसु थेरेसु चैव नवेसु च मज्झिमेसु च उपारम्भचित्तो धम्मं सुणाति रत्थगवेसी, इतो^१ वहिद्धा दक्खिणेय्यं गवेसति, तत्थ च पुब्बकारं करोति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त धम्मा उपासकस्स परिहानाय संवत्तन्ति ।

- 5 २. "सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा उपासकस्स अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे सत्त ? भिक्खुदस्सनं न हापेति, सद्धम्मस्सवनं नप्पमज्जति, अधिसीले सिक्खति, पसादबहुलो होति, भिक्खूसु थेरेसु चैव नवेसु च मज्झिमेसु च अनुपारम्भचित्तो धम्मं सुणाति न रत्थगवेसी, न इतो वहिद्धा दक्खिणेय्यं गवेसति, इव च पुब्बकारं करोति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त धम्मा उपासकस्स अपरिहानाय संवत्तन्ती" ति ।

३. इदमबोच^२ भगवा । इदं वत्वान सुगतो अयापरं एतदबोच सत्था^३ -

- R. 26 "दस्सनं भावितत्तानं, यो हापेति उपासको ।
सवनं च अरियधम्मानं, अधिसीले न सिक्खति ॥
- 10 "अप्पसादो च भिक्खूसु, भिय्यो भिय्यो पवद्धति ।
उपारम्भचित्तो च, सद्धम्मं सोतुमिच्छति ॥
- "इतो च वहिद्धा अञ्जं, दक्खिणेय्यं गवेसति ।
तत्थेव च पुब्बकारं, यो करोति उपासको ॥
- "एते खो परिहानिये", सत्त धम्मे सुदेसिते ।
उपासको सेवमानो, सद्धम्मा परिहायति ॥
- 20 "दस्सनं भावितत्तानं, यो न हापेति उपासको ।
सवनं च अरियधम्मानं, अधिसीले च सिक्खति ॥
- "पसादो चस्स भिक्खूसु, भिय्यो भिय्यो पवद्धति ।
अनुपारम्भचित्तो च, सद्धम्मं सोतुमिच्छति ॥
- 25 "न इतो वहिद्धा अञ्जं, दक्खिणेय्यं गवेसति ।
इधेव च पुब्बकारं, यो करोति उपासको ॥
- "एते खो अपरिहानिये", सत्त धम्मे सुदेसिते ।
उपासको सेवमानो, सद्धम्मा न परिहायती^४ ति ॥

१. इतो च - सी० । २-२. सी०, स्पा०, रो० पोत्थवेसु नत्थि । ३. परिहानीये - स्पा०, रो० । ४. अपरिहानीये - स्पा०, रो० । ५. च हापती - स्पा० ।

१०. विपत्तिसुत्तं

१. सत्तिमा, भिक्खवे, उपासकस्स विपत्तियो ... पे०... ।

सत्तिमा, भिक्खवे, उपासकस्स सम्पदा^१ ... पे०... ।

११. परामवसुत्तं

१. “सत्तिमे, भिक्खवे उपासकस्स परामवा ... पे०... ।

सत्तिमे, भिक्खवे, उपासकस्स सम्भवा । कतमे सत्त ? भिक्खुदस्सनं न हापेति, सद्धम्मस्सवनं नप्पमज्जति, अघिसीले सिक्खति, पसादबहुलो^२ होति, भिक्खूसु पेरेसु चैव नवेषु च मज्झिमेसु च अनुपारम्भचित्तो धम्मं सुणाति न रत्थगवेसी, न इतो वहिद्वा दक्खिणेय्यं गवेसति, इध च पुब्बकारं करोति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त उपासकस्स सम्भवा ति ।

“दस्सनं भावित्तानं, यो हापेति उपासको ।

R. 27

सवनं च अरियधम्मानं, अघिसीले न सिक्खति ॥

10

“अप्पादो च भिक्खूसु, भिय्यो भिय्यो पवडुति ।

उपासकचित्तो च, सद्धम्मं सोतुमिच्छति ॥

“इतो च वहिद्वा अज्झो, दक्खिणेय्यं गवेसति ।

तथैव च पुब्बकार, यो करोति- उपासको ॥

“एते खो परिहानिये, सत्त धम्मे सुदेसिते ।

13

उपासको सेवमानो, सद्धम्मा परिहायति ॥

“दस्सनं भावित्तानं, यो न हापेति उपासको ।

सवनं च अरियधम्मानं, अघिसीले च सिक्खति ॥

“पसादो चस्स भिक्खूसु, भिय्यो भिय्यो पवडुति ।

अनुपारम्भचित्तो च, सद्धम्मं सोतुमिच्छति ॥

20

“न इतो वहिद्वा अज्झ, दक्खिणेय्यं गवेसति ।

H. 418

इथैव च पुब्बकारं, यो करोति उपासको ॥

“एते खो अपग्गिहानिये, सत्त धम्मे सुदेसिते ।

उपासको सेवमानो, सद्धम्मा न परिहायती” ति ॥

वज्जिमत्तपवग्गो^३ तथियो ।

तत्सुदानं

सारन्दवस्सकारो^१ च, तिसत्तकानि भिक्खुका^२ ।वोधिसञ्जा^३ द्वे च हानि^३, विपत्ति^३ च पराभवो ति^३ ॥

४. देवतावग्गो

१. अप्पमादगारवसुत्तं

१. अथ खो अञ्जतरा देवता अभिवक्कन्ताय रत्तिया अभिवक्कन्ता-

R. 28 वण्णा केवलकणं जेतवनं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-
मि^३ मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता खो
सा देवता भगवन्तं एतदवोच -

२. “सत्तिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति ।
कतमे सत्त ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता, सिक्खा-
गारवता, समाधिगारवता, अप्पमादगारवता, पटिसन्धारगारवता -
इमे खो, भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती” ति ।
इदमवोच सा देवता । समनुञ्जो सत्था अहोसि । अथ खो सा देवता-
“समनुञ्जो मे सत्था” ति भगवन्तं अभिवादेत्वा पदविखणं कत्वा तत्थे-
वन्तरधायि ।

३. अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि -
15 “इमं, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिवक्कन्ताय रत्तिया अभिवक्कन्ता-
वण्णा केवलकणं जेतवनं ओभासेत्वा येनाहं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-
मित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता खो, भिक्खवे,
सा देवता मं एतदवोच - ‘सत्तिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय
संवत्तन्ति । कतमे सत्त ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता,
20 सिक्खामारवता, समाधिगारवता, अप्पमादगारवता, पटिसन्धारगारवता
- इमे खो, भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती” ति ।
इदमवोच, भिक्खवे, सा देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदविखणं
कत्वा तत्थेवन्तरधायी ति ।

१-१. सारन्ददो वस्सकारो भिक्खुकम्प च सद्वियं - सी०, स्या०, रो० ।

२-२. बोधिसञ्जो सेखो च - सी०, स्या०, रो० । ३-३. परिहानि विपत्ति पराभवो चा ति -
सी०; हानि विपत्तय समो ति - स्या० ।

“सत्थुगरं धम्मगरं, सङ्खे च तिव्वगारवो ।
 समाधिगरं आतापी, सिक्खाय तिव्वगारवो ॥
 “अप्पमादगरं भिक्खु, पटिसन्धारगरवो ।
 अभव्वो परिहानाय, निव्वानस्सेव सन्तिके” ति ॥

२. हिरिगारवसुत्तं

१. “इमं, भिक्खवे, रत्तिं अञ्जतरा देवता अभिवक्कन्ताय ॥
 रत्तिया अभिवक्कन्तवण्णा केवलकप्पं जेतवन्नं ओभासेत्वा येनाहं तेनुप- R. 29
 सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं
 ठिता खो, भिक्खवे, सा देवता मं एतदवोच — ‘सत्तिमे, भन्ते, धम्मा
 भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे सत्त ? सत्थुगारवता, धम्म-
 गारवता, सङ्खगारवता, सिक्खागारवता, समाधिगारवता, हिरिगार- 10
 वता’, ओत्तप्पगारवता — इमे खो, भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरि-
 हानाय संवत्तन्ती’ ति । इदमवोच, भिक्खवे, सा देवता । इदं वत्वा
 मं अभिवादेत्वा पदस्सिष्णं कत्वा तत्थेवन्तरयायी ति ।

“सत्थुगरं धम्मगरं, सङ्खे च तिव्वगारवो ।
 समाधिगरं आतापी, सिक्खाय तिव्वगारवो ॥ 15
 “हिरि ओत्तप्पसम्पन्नो, सप्पतिस्सो सगारवो ।
 अभव्वो परिहानाय, निव्वानस्सेव सन्तिके” ति ॥

३. पठमसोवचस्सतानुत्तं

१. “इमं, भिक्खवे, रत्तिं अञ्जतरा देवता ... पे०... मं B 420
 एतदवोच — ‘सत्तिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति ।
 कतमे सत्त ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता, सिक्खा- 20
 गारवता, समाधिगारवता, सोवचस्सता, कल्याणमित्तता — इमे खो,
 भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती’ ति । इदमवोच,
 भिक्खवे, सा देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदस्सिष्णं कत्वा तत्थे-
 वन्तरयायी ति ।

“सत्थुगरं धम्मगरं, सङ्खे च तिव्वगारवो ।
 समाधिगरं आतापी, सिक्खाय तिव्वगारवो ॥

“कल्याणमित्तो सुवचो, सत्पतिस्सो सगारवो ।
अभव्वो परिहानाय, निब्बानस्सेव सन्तिके” ति ॥

४. दुतियसोवचस्सतासुत्तं

१. “इमं, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा. देवता अभिक्कन्ताय
रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा ... पे०... ‘सत्तिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो
अपरिहानाय संवत्सन्ति । कतमे सत्त ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता,
सद्धगारवता, सिक्खगारवता, समाधिगारवता, सोयचस्सता, कल्याण-
मित्तता - इमे खो, भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्सन्ती’
ति । इदमवोच, भिक्खवे, सा देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा
पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरघायी” ति ।

२. एवं वुत्ते आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच - “इमस्स
खो’ अहं, भन्ते, भगवता’ सङ्खित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थं
आजानामि । इध, भन्ते, भिक्खु अत्तना च सत्थुगारवो होति, सत्थुगार-
वताय च वण्णवादी । ये चञ्जे भिक्खू न सत्थुगारवा ते च सत्थुगार-
वताय समादपेति । ये चञ्जे भिक्खू सत्थुगारवा तेसं च वण्णं भणति
भूतं तच्छं कालेन । अत्तना च धम्मगारवो होति ... पे०... सद्धगारवो
होति ... सिक्खगारवो होति ... समाधिगारवो होति ... सुवचो होति ...
कल्याणमित्तो होति, कल्याणमित्तताय च वण्णवादी । ये चञ्जे भिक्खू
न कल्याणमित्ता ते च कल्याणमित्तताय समादपेति । ये चञ्जे
भिक्खू कल्याणमित्ता तेसं च वण्णं भणति भूतं तच्छं कालेना ति । इमस्स’
खो अहं, भन्ते, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थं
आजानामी” ति ।

३. “साधु साधु, सारिपुत्त ! साधु खो त्वं, सारिपुत्त, इमस्स
मया सङ्खित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन अत्थं आजानासि । इध,
सारिपुत्त, भिक्खु अत्तना च सत्थुगारवो होति, सत्थुगारवताय च वण्ण-
वादी । ये चञ्जे भिक्खू न सत्थुगारवा ते च सत्थुगारवताय समाद-
पेति । ये चञ्जे भिक्खू सत्थुगारवा तेसं च वण्णं भणति भूतं तच्छं
कालेन । अत्तना च धम्मगारवो होति ... पे०... सद्धगारवो होति ...

सिक्खागारवो होति ... समाधिगारवो होति ... सुवचो होति ... कल्याण-
मित्तो होति, कल्याणमित्तताय च वण्णवादी । ये चञ्जे भिक्खू न
कल्याणमित्ता ते च कल्याणमित्तताय समादपेति । ये चञ्जे भिक्खू
कल्याणमित्ता तेसं च वण्णं भणति मूतं तच्छं कालेना ति । इमस्स खो,
सारिपुत्त, मया सद्धित्तेन भासितस्स एवं चित्थारेन अत्थो दट्ठव्वो” ति । 5

५. पठममित्तसुत्तं

१. “सत्तहि, भिक्खवे, अज्जेहि समन्नागतो मित्तो” सेवितव्वो ।
कतमेहि सत्तहि ? दुद्दं ददाति, दुक्करं करोति, दुक्खमं खमति, गुद्दस्स
आवि करोति, गुद्दस्स^१ परिगूहति^२, आपदासु न जहति, खीणेन नाति-
मञ्जति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि अज्जेहि समन्नागतो मित्तो
सेवितव्वो ति । 10

“दुद्दं ददाति” मित्तो^३, दुक्करं चा पि कुव्वति ।

अथोपिस्स दुरत्तानि, खमति दुक्खमानि च” ॥

“गुद्दं” च तस्स^४ अक्खाति, गुद्दस्स परिगूहति ।

आपदासु न जहाति, खीणेन नातिमञ्जति ॥

“यम्हि” एतानि ठानानि, संविज्जन्तीष पुग्गले । 15

सो मित्तो मित्तकामेन, भजितव्वो तथाविधो” ति ॥

६. दुत्तिपमित्तसुत्तं

१. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्महेहि समन्नागतो भिक्खु मित्तो
सेवितव्वो भजितव्वो पयिरुपासितव्वो अपि पनुज्जमानेन^५ पि । कतमेहि
सत्तहि ? पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च वत्ता च वच-
नक्खमो च गम्भीरं च कथं कत्ता होति नो च अट्टाने नियोजेति । इमेहि 20
खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्महेहि समन्नागतो भिक्खु मित्तो सेवितव्वो भजि-
तव्वो पयिरुपासितव्वो अपि पनुज्जमानेन पी ति ।

“पियो गरु” भावनीयो, वत्ता च वचनक्खमो ।

गम्भीरं च कथं कत्ता, नो चट्टाने नियोजको” ॥

B. 422,
R. 32

१. भिक्खुमित्तो - रो० । २. गुद्दस्स - टी०, स्या०, रो० । ३. परिगूहति -
म०, रो० । ४-४ ददाति विदा - टी०, स्या० । ५. पि - टी०, स्या०, रो० ।
६-६. गुद्दस्स - टी०, स्या० । ७. यस्मि - टी०, स्या०, रो० । ८. पनुज्जमानेन - टी० ।
९. च गरु - टी०, स्या०, रो० । १०. नियोजके - टी०, स्या०, रो० ।

“यम्हि एतानि ठानानि, सविज्जन्तीध पुग्गले ।
 सो मित्तो मित्तकामेन, अत्यकामानुकम्पतो^१ ।
 अपि नासियमानेन, भजितव्वो तथाविधो” ति ॥

७ पठमपटिसम्भिदासुत्तं

- १ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव
 ५ चतस्सो पटिसम्भिदा सय अभिञ्ञा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्य ।
 कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु ‘इद मे चेतसो लीनत्त’ ति
 यथाभूत पजानाति, अज्झत्त सङ्घित्त वा चित्त ‘अज्झत्त मे सङ्घित्त चित्त’
 ति यथाभूत पजानाति, वहिद्धा विविखत्त वा चित्त ‘वहिद्धा मे विविखत्त
 चित्त’ ति यथाभूत पजानाति, तस्स विदिता वेदना उपपज्जन्ति, विदिता
 १० उपट्ठहन्ति, विदिता अब्भत्थ गच्छन्ति, विदिता सञ्ञा उपपज्जन्ति,
 विदिता उपट्ठहन्ति, विदिता अब्भत्थ गच्छन्ति, विदिता वितक्का
 उपपज्जन्ति, विदिता उपट्ठहन्ति, विदिता अब्भत्थ गच्छन्ति, सप्पाया-
 सप्पायेसु खो पनस्स धम्मेसु हीनप्पणीतेसु कण्हसुक्कसप्पतिभागेसु निमित्त
 सुग्गहित् होति सुभनसिक्कत्त सूपधारित सुप्पटिविद्ध पञ्ञाय । इमेहि
 १५ खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव चतस्सो
 पटिसम्भिदा सय अभिञ्ञा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या” ति ।

८ दुतियपटिसम्भिदासुत्तं

- १ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सारिपुत्तो चतस्सो
 पटिसम्भिदा सय अभिञ्ञा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । कतमेहि
 सत्तहि ? इध, भिक्खवे, सारिपुत्तो ‘इद मे चेतसो लीनत्त’ ति यथाभूत
 २० पजानाति, अज्झत्त सङ्घित्त वा चित्त ‘अज्झत्त मे सङ्घित्त चित्त’ ति
 यथाभूत पजानाति, वहिद्धा विविखत्त वा चित्त ‘वहिद्धा मे विविखत्त
 चित्त’ ति यथाभूत पजानाति, तस्स विदिता वेदना उपपज्जन्ति, विदिता
 उपट्ठहन्ति, विदिता अब्भत्थ गच्छन्ति, विदिता सञ्ञा पे० वितक्का
 उपपज्जन्ति, विदिता उपट्ठहन्ति, विदिता अब्भत्थ गच्छन्ति, सप्पाया-
 २५ सप्पायेसु खो पनस्स धम्मेसु हीनप्पणीतेसु कण्हसुक्कसप्पतिभागेसु निमित्त’

१ अत्यकामानुकम्पको - सी०, स्या० रो० । २ वीरत्त - सी० । ३ चित्त -
 स्या० ।

सुग्राहितं^१ सुमनसिकृतं सूपधारितं सुष्पटिविद्धं पञ्जाय । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो सारिपुत्तो चतस्सो पटिसम्भिता सयं अभिञ्जा सन्धिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरती” ति ।

६. पठमवसमुत्तं

१. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु चित्तं वसे वत्तेति, नो च भिक्खु चित्तस्स वसेन वत्तति । कतमेहि सत्तहि ? इध, ५
भिक्खवे, भिक्खु समाधिकुसलो होति, समाधिस्स समापत्तिकुसलो होति, समाधिस्स ठित्तिकुसलो होति, समाधिस्स बुद्धानकुसलो होति, समाधिस्स कल्याणकुसलो^२ होति, समाधिस्स गोचरकुसलो होति, समाधिस्स अभि-
नीहारकुसलो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु चित्तं वसे वत्तेति, नो च भिक्खु चित्तस्स वसेन वत्तती” ति । १०

१०. दुतियवसमुत्तं

१. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो सारिपुत्तो चित्तं वसे वत्तेति, नो च सारिपुत्तो चित्तस्स वसेन वत्तति । कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, सारिपुत्तो समाधिकुसलो होति, समाधिस्स समापत्ति-
कुसलो, समाधिस्स ठित्तिकुसलो, समाधिस्स बुद्धानकुसलो, समाधिस्स कल्याणकुसलो, समाधिस्स गोचरकुसलो, समाधिस्स अभिनीहारकुसलो ॥ D. 424
होति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो सारिपुत्तो चित्तं वसे वत्तेति, नो च सारिपुत्तो चित्तस्स वसेन वत्तती” ति ।

११. पठमनिद्वसमुत्तं

१. अथ सो आयस्मा सारिपुत्तो पुब्बण्हसमयं निवासत्वा पत्त-
चीयरमादाय सार्वत्यं^१ पिण्डाय पाविसि । अथ सो आयस्मतो सारि- ॥ २५
पुतास्स एतदहोसि — “अतिप्पगो सो ताव सार्वत्ययं पिण्डाय चरितुं । २०
मभूगाहं येन भञ्जतित्तियवानं परिव्वाजकानं आरामो तेनुपसङ्गमेय्यं”
ति । अथ सो आयस्मा सारिपुत्तो येन भञ्जतित्तियवानं परिव्वाजकानं

१. सुग्राहितं होति — गी०, रो० । २. उप्पलभुमवो — गी०, स्था०, रो० ।

३. सारिपुत्तं — गी०, रो० ।

आरामो तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा तेहि अञ्जतित्थियेहि परिव्वाज-
केहि सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं
निसीदि । तेन खो पन समयेन तेसं अञ्जतित्थियानं परिव्वाजकानं
सन्निसिन्नानं सन्नपत्तितानं अयमन्तराकथा उदपादि — “यो हि कोचि,
3 आवुसो, द्वादसवस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, ‘निद्दसो
भिक्षू’ ति अलं वचनाया” ति ।

२. अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो तेसं अञ्जतित्थियानं परिव्वा-
जकानं भासितं नेव अभिनन्दि नप्पट्ठिकोसि । अनभिनन्दित्वा अप्प-
ट्ठिकोसित्वा उट्ठायासना पक्कामि — “भगवतो सन्तिके एतस्स भासितस्स
10 अत्थं आज्ञानिस्सामी” ति ।

३. अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो सावत्थियं पिण्डाय चरित्वा
पच्छाभत्तं पिण्डपातपट्ठिकन्तो येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा
भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो
आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच —

15 “इषाहं, भन्ते, पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय सावत्थि-
पिण्डाय पारिवसि । तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि — ‘अत्तिप्पगो खो ताव
सावत्थियं पिण्डाय चरितुं । यन्नूनाहं येन अञ्जतित्थियानं परिव्वाज-
कानं आरामो तेनुपसङ्गमेय्यं’ ति । अथ स्वाहं, भन्ते, येन अञ्जतित्थि-
यानं परिव्वाजकानं आरामो तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा तेहि अञ्ज-
20 तित्थियेहि परिव्वाजकेहि सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं
वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । तेन खो पन, भन्ते, समयेन तेसं अञ्ज-
तित्थियानं परिव्वाजकानं सन्निसिन्नानं सन्नपत्तितानं अयमन्तराकथा
उदपादि — ‘यो हि कोचि, आवुसो, द्वादसवस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं
ब्रह्मचरियं चरति, निद्दसो भिक्षू ति अलं वचनाया’ ति । अथ स्वाहं,
25 भन्ते, तेसं अञ्जतित्थियानं परिव्वाजकानं भासितं नेव अभिनन्दि
नप्पट्ठिकोसि । अनभिनन्दित्वा अप्पट्ठिकोसित्वा उट्ठायासना पक्कामि
— ‘भगवतो सन्तिके एतस्स अत्थं आज्ञानिस्सामी’ ति । सक्का नु खो,
भन्ते, इमस्मि षम्मविनये केवलं वस्सगणनगत्तेन निद्दसो भिक्षु पञ्जा-
पेतुं” ति ?

४. “न खो, सारिपुत्त, सक्का इमस्मिं धम्मविनये केवलं वस्स-
 गणनमत्तेन निहसो भिक्खु पञ्जापेतुं । सत्त खो इमानि, सारिपुत्त,
 निहसवत्थूनि मया सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा पवेदितानि । कतमानि
 सत्त ? इध, सारिपुत्त, भिक्खु सिक्खासमादाने तिब्बच्छन्दो होति
 आर्याति च सिक्खासमादाने अविगतपेमो^१, धम्मनिसन्तिया^२ तिब्बच्छन्दो 5
 होति आर्याति च धम्मनिसन्तिया अविगतपेमो, इच्छाविनये तिब्बच्छन्दो
 होति आर्याति च इच्छाविनये अविगतपेमो, पटिसल्लाने तिब्बच्छन्दो
 होति आर्याति च पटिसल्लाने अविगतपेमो, विरियारम्भे तिब्बच्छन्दो
 होति आर्याति च विरियारम्भे अविगतपेमो, सतिनेपक्के तिब्बच्छन्दो होति
 आर्याति च सतिनेपक्के अविगतपेमो, दिट्ठिपटिवेधे तिब्बच्छन्दो होति 10
 आर्याति च दिट्ठिपटिवेधे अविगतपेमो । इमानि खो, सारिपुत्त, सत्त
 निहसवत्थूनि मया सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा पवेदितानि । इमेहि
 खो, सारिपुत्त, सत्तहि निहसवत्थूहि समन्नागतो भिक्खु द्वादस
 षे पि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, ‘निहसो भिक्खू’ ति
 अलं वचनाय; चतुस्वीसतिं चै पि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं 15
 चरति, ‘निहसो भिक्खू’ ति अलं वचनाय; छत्तिंसतिं चै पि वस्सानि
 परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, ‘निहसो भिक्खू’ ति अलं वचनाय,
 अट्ठचत्तारीसं चै पि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति,
 ‘निहसो भिक्खू’ ति अलं वचनाया” ति ।

R. 37

१२. दुष्टिपनिहसुतं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवाकोसम्भियं बिहरति घोसिता- 20
 रामे । अयं खो आयस्मा आनन्दो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवर-
 मादाय कोसम्भियं पिण्डाय पाविसि । अथ खो आयस्मतो आनन्दस्स
 एतदहोसि — “अतिप्पमो खो ताव कोसम्भियं पिण्डाय चरितुं । यन्नूनाहं
 येन अञ्जतित्थियानं परिव्वाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमेय्यं” ति ।
 अयं खो आयस्मा आनन्दो येन अञ्जतित्थियानं परिव्वाजकानं आरामो 25
 तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तेहि अञ्जतित्थियेहि परिव्वाजकेहि सद्धिं
 सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि ।

B. 426

२. तेन खो पन समयेन तेसं अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं सन्निसिन्नानं सन्नपत्तितानं अयमन्तराकथा उदपादि - “यो हि कोचि, आवुसो, द्वादस वस्सानि परिपुण्णं परिमुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, निहसो भिक्खु’ ति असं वचनाया’ ति ।

- ५ ३. अथ खो आयस्मा आनन्दो तेसं अञ्जतित्थियानं परिब्बाज-
कानं भासितं नेव अभिनन्दि नप्पटिक्कोसि । अनभिनन्दित्वा अप्प-
टिक्कोसित्वा उट्ठायासना पक्कमि - “भगवतो सन्तिके एतस्स भासितस्स
अत्थं आजानिस्सामी’ ति । अथ खो आयस्मा आनन्दो कोसम्बियं
पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन भगवा तेनुपसङ्गमि;
१० उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच -

“इधाहं, भन्ते, पुव्वण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय
कोसम्बि पिण्डाय पारिसिं । तस्स मग्गं, भन्ते, एतदहोसि - “अतिप्पगो
खो ताव कोसम्बियं पिण्डाय चरितुं । यन्नूताहं येन अञ्जतित्थियानं
१५ परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्गमेय्यं’ ति ...पे०... तेहि सदि
सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
तेन खो पन, भन्ते, समयेन तेसं अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं
सन्निसिन्नानं सन्नपत्तितानं अयमन्तराकथा उदपादि - “यो हि कोचि,
आवुसो, द्वादसवस्सानि परिपुण्णं परिमुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, निहसो
२० भिक्खु’ ति असं वचनाया’ ति । अथ ख्वाहं, भन्ते, तेसं अञ्जतित्थियानं
परिब्बाजकानं भासितं नेव अभिनन्दि नप्पटिक्कोसि । अनभिनन्दित्वा,
अप्पटिक्कोसित्वा उट्ठायासना पक्कमि - “भगवतो सन्तिके एतस्स भासि-
तस्स अत्थं आजानिस्सामी’ ति । सक्का नु खो, भन्ते, इमस्मि घम्मविनये
केवलं वस्सगणनमत्तेन निहसो भिक्खु पञ्जापेतुं” ति ?

- २५ ४. “न खो, आनन्द, सक्का इमस्मि घम्मविनये केवलं वस्स-
गणनमत्तेन निहसो भिक्खु पञ्जापेतुं । सत्त खो इमानि, आनन्द,
निहसवत्थूनि मया सयं अभिञ्जा सच्चिक्त्वा पवेदितानि ।
कतमानि सत्त ? इधानन्द, भिक्खु, सद्धो होति, हिरोमा होति,
ओत्तप्पी होति, बहुस्सुतो होति, आरद्धविरियो होति, सतिमा
■ होति, पञ्जवा होति । इमानि खो, आनन्द, सत्त निहसवत्थूनि मया
सयं अभिञ्जा सच्चिक्त्वा पवेदितानि । इमेहि खो, आनन्द, सत्तहि

निद्वसवत्पूहिं समन्नागतो भिक्खु द्वादस चे पि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं
 ब्रह्मचरियं चरति, 'निद्वसो भिक्खू' ति अलं वचनाय; चतुब्बीसति चे पि
 वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, 'निद्वसो भिक्खू' ति अलं
 वचनाय; छ्वित्तिसति चे पि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति,
 'निद्वसो भिक्खू' ति अलं वचनाय, अट्ठचत्तारीसं चे पि वस्सानि परिपुण्णं 5
 परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, 'निद्वसो भिक्खू' ति अलं वचनाया" ति ।
 देवतावग्गो चतुत्थो ।

तत्सुद्धानं

अप्पमादो हिरी' चेव', द्वे' सुवचा दुवे मित्ता' ।

द्वे' पटिसम्भिदा' द्वे वसा, दुवे' निद्वसवत्पुना ति' ॥

५. महायज्जवग्गो

१. सत्तविज्ञाणद्वितिसुत्तं

१. "सत्तिमा, भिक्खवे, विज्ञाणद्वितियो । कतमा सत्त ?
 सन्ति, भिक्खवे, सत्ता नानत्तकाया नानत्तसञ्चिन्नो, सेव्यथापि भनुस्सा 10
 एकच्चे च देवा एकच्चे च विनिपातिका । अयं पठमा विज्ञाणद्विति" ।

२. "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता नानत्तकाया एकत्तसञ्चिन्नो,
 सेव्यथापि देवा ब्रह्मकायिका पठमाभिनिव्वत्ता । अयं दुतिया विज्ञाण- R. 40
 द्विति ।

३. "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता एकत्तकाया नानत्तसञ्चिन्नो, 15 B. 428
 सेव्यथापि देवा आभस्सरा । अयं ततिया विज्ञाणद्विति ।

४. "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता एकत्तकाया एकत्तसञ्चिन्नो, सेव्य-
 थापि देवा सुभकिण्हा । अयं चतुत्था विज्ञाणद्विति ।

५. "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सच्चसो रूपसञ्चानं समतिक्कमा
 पटिपसञ्चानं अत्यङ्गमा नानत्तसञ्चानं अमनसिकारा 'अनन्तो 20
 भायान्तो' ति आकासानञ्चायतनूपमा' । अयं पञ्चमा विज्ञाणद्विति ।

१-१. हिरीया च-सी०, रो०; हिरीया च-स्या० । २-२. द्वे सुवचा दुवे मित-गी०;

• दुवे मित्ता - स्या०, रो० । ३-३. दुवे पटिसम्भिदा च - गी० । ४-४. निद्वसवत्पुने द्वे
 ति - स्या०, रो० । ५. विज्ञानद्विति - गी० । ६. • चाचनुपमा - स्या० ।

६. “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सब्वसो आकासानञ्चायतनं समति-
क्कम्म ‘अनन्तं विञ्जाणं’ ति विञ्जाणञ्चायतनूपगा । अयं छट्ठा
विञ्जाणद्वित्ति ।

७. “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सब्वसो विञ्जाणञ्चायतनं समति-
क्कम्म ‘नत्थि किञ्ची’ ति आकिञ्चञ्चायतनूपगा । अयं सत्तमा
विञ्जाणद्वित्ति । इमा खो, भिक्खवे, सत्त विञ्जाणद्वित्तियो” ति ।

२. समाधिपरिक्खारसुत्तं

१. “सत्तिमे, भिक्खवे, समाधिपरिक्खारा । कतमे सत्त ?
सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कुप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो,
सम्मावायामो, सम्मासति । या खो, भिक्खवे, इमेहि सत्तहज्जेहि चित्त-
स्सेवागता परिक्खता, अयं वुच्चति, भिक्खवे, अरियो ‘सम्मासमाधि’
सउपनिसो इति पि सपरिक्खारो इति पी” ति ।

३. पठमअग्निसुत्तं

R. 41 १. “सत्तिमे, भिक्खवे, अग्नी । कतमे सत्त ? रागग्नि,
दोसग्नि, मोहग्नि, आहुनेय्यग्नि, गहपतग्नि, दक्खिणेय्यग्नि, कट्ठग्नि -
इमे खो, भिक्खवे, सत्त अग्नी” ति ।

४. दुत्तियअग्निसुत्तं

15 १. तेन खो पन समयेन उग्गतसरीरस्स ब्राह्मणस्स महापञ्चो
उपक्खटो होति । पञ्च उसभसत्तानि थूणूपनीतानि होन्ति यञ्जत्थाय,
24 429 पञ्च वच्छतरसत्तानि थूणुपनीतानि होन्ति यञ्जत्थाय, पञ्च वच्छ-
तरिसत्तानि थूणूपनीतानि होन्ति यञ्जत्थाय, पञ्च अजसत्तानि थूणूपनी-
तानि होन्ति यञ्जत्थाय, पञ्च उरब्भसत्तानि थूणूपनीतानि होन्ति
20 यञ्जत्थाय । अथ खो उग्गतसरीरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्गमि;
उपसङ्गमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं
वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निखिन्नो खो उग्गतसरीरो
ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच -

२. “सुतं मेतं, भो गोतम, अग्निस्स आदानं यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसंसं” ति ।

“मया पि खो एतं, ब्राह्मण, सुतं अग्निस्स आदानं यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसंसं” ति । द्वितियं पि खो उग्गतसरीरो ब्राह्मणो ... पे०... ततियं पि खो उग्गतसरीरो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच — “सुतं 5 मेतं, भो गोतम, अग्निस्स आदानं यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसंसं” ति ।

“मया पि खो एतं, ब्राह्मण, सुतं अग्निस्स आदानं यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसंसं” ति ।

“तथिदं, भो गोतम, समेति भोतो चेव गोतमस्स अम्हाकं च, 10 R. 42 यथिदं सब्बेन सब्बं” ।

३. एवं भुत्ते आयस्मा आनन्दो उग्गतसरीरं ब्राह्मणं एतदवोच — “न खो, ब्राह्मण, तयागता एवं पुच्छितब्बा — ‘सुतं मेतं, भो गोतम, अग्निस्स आदानं यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसंसं’ ति । एवं खो, ब्राह्मण, तयागता पुच्छितब्बा — ‘अहं हि, भन्ते, अग्निं आदातु- 15 कामो’ यूपं उस्सापेतुकामो । ओवदतु मं, भन्ते, भगवा । अनुसासतु मं, भन्ते, भगवा यं मम अस्स दीघरत्तं हिताय सुखाया” ति ।

४. अथ खो उग्गतसरीरो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच — “अहं हि, भो गोतम, अग्निं आदातुकामो यूपं उस्सापेतुकामो । ओवदतु मं भवं गोतमो । अनुसासतु मं भवं गोतमो यं मम अस्स दीघरत्तं हिताय 20 सुखाया” ति ।

५. “अग्निं, ब्राह्मण, आदेन्तो^१ यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यज्झा^२ तीणि^३ सत्यानि उस्सापेति अकुसलानि दुक्खद्वयानि^४ दुक्खविपाकानि । कतमानि तीणि ? कायसत्थं, वचीसत्थं, मनोसत्थं । अग्निं, ब्राह्मण, आदेन्तो यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यज्झा एवं चित्तं उप्पादेसि^५ — ‘एतका 25 उंसगा हज्जन्तु यज्जत्थाय, एतका वच्छतरा हज्जन्तु यज्जत्थाय, एतका वच्छतरियो हज्जन्तु यज्जत्थाय, एतका अजा हज्जन्तु यज्जत्थाय, एतका उरब्बा हज्जन्तु यज्जत्थाया’ ति । सो ‘पुज्जं करोमी’

१. आदानं - स्था०, रो० । २. एव च - सो०, स्था०, रो० । ३. आपानुगमो - स्था०, रो० । ४. आपेत्तो - स्था०, रो० । ५. यज्जे - स्था० । ६. तीणि - रो० । ७. दुस्सुत्थानि - रो० । ८. उप्पादंति - रो०, स्था०, रो० ।

ति अपुञ्ज करोति, 'कुसल करोमी' ति अकुसल करोति, 'सुगतिया' मग्न' परियेसामी' ति दुग्गतिया' मग्न' परियेसति । अग्निं, ब्राह्मण, आदेन्तो यूप उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्जा इद पठम मनोसत्थ उस्सापेति अकुसल दुक्खुद्वय दुक्खविपाक ।

- 5 ६ "पुन च पर, ब्राह्मण, अग्निं आदेन्तो यूप उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्जा एव वाच भासति — 'एतका उसभा हञ्जन्तु यञ्जत्थाय, एतका वच्छतरा हञ्जन्तु यञ्जत्थाय, एतका वच्छतरियो हञ्जन्तु यञ्जत्थाय, एतका अजा हञ्जन्तु यञ्जत्थाय, एतका उरुभा हञ्जन्तु यञ्जत्थाय' ति । सो 'पुञ्ज करोमी' ति अपुञ्ज करोति, 'कुसल करोमी' ति अकुसल करोति, 'सुगतिया मग्न परियेसामी' ति दुग्गतिया मग्न परियेसति । अग्निं, ब्राह्मण, आदेन्तो यूप उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्जा इद दुतिय वचीसत्थ उस्सापेति अकुसल दुक्खुद्वय दुक्खविपाक ।

- ७ "पुन च पर, ब्राह्मण, अग्निं आदेन्तो यूप उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्जा सय पठम समारम्भति' उसभा हन्तु यञ्जत्थाय, सय पठम 15 समारम्भति वच्छतरा हन्तु यञ्जत्थाय, सय पठम समारम्भति वच्छतरियो हन्तु यञ्जत्थाय, सय पठम समारम्भति अजा हन्तु यञ्जत्थाय, सय पठम समारम्भति उरुभा हन्तु यञ्जत्थाय" । सो 'पुञ्ज करोमी' ति अपुञ्ज करोति, 'कुसल करोमी' ति अकुसल करोति, 'सुगतिया मग्न परियेसामी' ति दुग्गतिया मग्न परियेसति । अग्निं, ब्राह्मण, आदेन्तो 20 यूप उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्जा इद ततिय कायसत्थ उस्सापेति अकुसल दुक्खुद्वय दुक्खविपाक । अग्निं, ब्राह्मण, आदेन्तो यूप उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्जा इमानि तीणि सत्थानि उस्सापेति अकुसलानि दुक्खुद्वयानि दुक्खविपाकानि ।

B 431

= "तयोमे, ब्राह्मण, अग्नी पहातब्बा परिवज्जेतब्बा, न

R 44

25 सेवितब्बा । क्तमे तयो ? रागग्निं, दोसग्निं, मोहग्निं ।

६ "कस्मा चाय, ब्राह्मण, रागग्निं पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न सेवितब्बो ? रत्तो खो, ब्राह्मण, रागेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो कायेन दुच्चरित्ति चरति, वाचाय दुच्चरित्ति चरति, मनसा दुच्चरित्ति

१-१ सुगतिमग्न - सी० । २-२ दुग्गतिमग्न - सी० । ३ समारम्भति - सी०, रो०, समारम्भति - स्पा० । ४ हञ्जन्तु - सी०, स्था०, रो० । ५ यञ्जत्थाय ति - सी०, स्पा०, रो० ।

चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । तस्मायं^१ रागिणि पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न सेवितब्बो ।

१०. “कस्मा चायं, ब्राह्मण, दोसग्गि पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न ५
सेवितब्बो ? दुट्ठो खो, ब्राह्मण, दोसेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो
कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं
चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा,
मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं
निरयं उपपज्जति । तस्मायं दोसग्गि पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न १०
सेवितब्बो ।

११. “कस्मा चायं, ब्राह्मण, मोहग्गि पहातब्बो परिवज्जेतब्बो,
न सेवितब्बो ? मूब्धो खो, ब्राह्मण, मोहेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो
कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं
चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, १५
मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं
निरयं उपपज्जति । तस्मायं मोहग्गि पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न
सेवितब्बो । इमे खो तयो, ब्राह्मण, अग्गी पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न
सेवितब्बो ।

१२. “तयो खो^१, ब्राह्मण, अग्गी सक्कत्वा गहं कत्वा मानेत्वा २०
पूजेत्वा सम्मा मुखं परिहातब्बो । कतमे तयो ? आहुनेय्यग्गि, गह-
पतग्गि, वक्खिण्णेय्यग्गि । R. 45

१३. “कतमो च, ब्राह्मण, आहुनेय्यग्गि ? इध, ब्राह्मण, यस्स ते
होन्ति माता ति वा पिता ति वा, अयं वुच्चति, ब्राह्मण, आहुनेय्यग्गि ।
तं किस्स हेतु ? अतोहयं^२, ब्राह्मण, आहुतो सम्भूतो, तस्मायं आहु- २५
नेय्यग्गि सक्कत्वा गहं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा सम्मा मुखं परिहातब्बो । B. 432

१४. “कतमो च, ब्राह्मण, गहपतग्गि ? इध, ब्राह्मण, यस्स ते
होन्ति पुत्ता ति वा दासा ति वा दासा ति वा पेस्सा ति वा कम्मकरा^३
ति वा^४, अयं वुच्चति, ब्राह्मण, गहपतग्गि । तस्मायं गहपतग्गि
सक्कत्वा गहं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा सम्मा मुखं परिहातब्बो । ३०

१. तस्मा चायं - स्या० । २. तयो मे - सी०, रो०, मे - स्या० । ३. अतोव - सी०,
रो०; अतोहयं - स्या० । ४. गह - सी०, स्या०, रो० । ५-२. स्या० पौपदे नति ।

१५. “कतमो च, ब्राह्मण, दक्खिण्येय्यग्गि ? इध, ब्राह्मण, ये ते समणब्राह्मणा परप्पवादा^१ पटिविरत्ता खन्तिसोरच्चे. निविट्ठा एकमत्तानं दमेन्ति, एकमत्तानं समेन्ति, एकमत्तानं परिनिव्वापेन्ति, अयं वुच्चति, ब्राह्मण, दक्खिण्येय्यग्गि । तस्मायं दक्खिण्येय्यग्गि सबक्त्वा गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा सम्मा सुखं परिहातव्वो । इमे खो, ब्राह्मण, तयो अग्गी सबक्त्वा गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा सम्मा सुखं परिहातव्वा ।

१६. “अयं खो पन, ब्राह्मण, कट्ठग्गि कालेन कालं उज्जलेतव्वो, कालेन कालं अज्झुपेक्खितव्वो, कालेन कालं निव्वापेतव्वो, कालेन कालं निक्खिपितव्वो” ति ।

१७. “एवं वुत्ते उगतसरीरो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच — “अभिकन्तं, भो गोतम; अभिकन्तं, भो गोतम ... पे०... उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जत्तग्गे पाणुपेतं सरणं गतं ति । एसाहं, भो गोतम, पञ्च उभसत्तानि मुञ्चामि जीवितं देमि, पञ्च वच्छत्तरसत्तानि मुञ्चामि जीवितं देमि, पञ्च वच्छत्तरसत्तानि मुञ्चामि जीवितं देमि, पञ्च अजसत्तानि मुञ्चामि जीवितं देमि, पञ्च उरम्मसत्तानि मुञ्चामि जीवितं देमि । हरित्तानि चेष तिणानि खादन्तु, सीत्तानि च पानीयानि पिबन्तु, सीतो च नेसं वातो^२ उपवायत्” ति ।

५. पठमसञ्जासुत्तं

१. “सत्तिमा, भिक्खवे, सञ्जा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोत्ताना । कतमा सत्त ? असुभसञ्जा, मरणसञ्जा, आहारे पटिकूलसञ्जा^१, सब्बलोके अनभिरतसञ्जा, अनिच्चसञ्जा, अनिच्चे दुक्ख-सञ्जा, दुक्खे अनतसञ्जा — इमा खो, भिक्खवे, सत्त सञ्जा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोत्ताना” ति ।

६. दुतियसञ्जासुत्तं

१. “सत्तिमा, भिक्खवे, सञ्जा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोत्ताना । कतमा सत्त ?

१. मत्थमादा — सी०, स्वा०, रो० । २-२. वायो वायू — सी०; ० उपवायू — स्वा०, रो० । ३. पटिकूलसञ्जा — सी०, स्वा०, रो० ।

असुभसञ्ज्ञा, मरणसञ्ज्ञा, आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा, सब्बलोके अनभिरत-
सञ्ज्ञा, अनिच्चसञ्ज्ञा, अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञा, दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञा —
इमा' खो, भिक्खवे, सत्त सञ्ज्ञा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति
महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति ।

२. "असुभसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला 5
होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति । इति खो पनेतं वुत्तं,
किं चेत्तं पटिच्च वुत्तं ? असुभसञ्ज्ञापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो
चेतसा बहुलं विहरतो मेयुनधम्मसमापत्तिया चित्तं पत्तिलीयति' पत्ति-
कुटति' पत्तिवत्तति,' न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा
सण्ठाति । सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटपत्तं वा न्हारुददुलं' वा अग्निग्ग्हि 10
पक्खित्तं पत्तिलीयति पत्तिकुटति पत्तिवत्तति, न सम्पसारियति । एवमेव
खो, भिक्खवे, भिक्खुनो असुभसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो
मेयुनधम्मसमापत्तिया चित्तं पत्तिलीयति पत्तिकुटति पत्तिवत्तति, न
सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।

"सच्चे, भिक्खवे, भिक्खुनो असुभसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं 15
विहरतो मेयुनधम्मसमापत्तिया चित्तं अनुसन्दहति' अप्पटिकुल्यता'
सण्ठाति; वेदितव्वमेत्तं, भिक्खवे, भिक्खुना 'अभाविता मे असुभसञ्ज्ञा,
नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्तं मे भावनावलं' ति । इति ह तत्थ
सम्पजानो होति । सच्चे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो असुभसञ्ज्ञापरिचितेन
चेतसा बहुलं विहरतो मेयुनधम्मसमापत्तिया चित्तं पत्तिलीयति पत्ति- 20
कुटति पत्तिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति;
वेदितव्वमेत्तं, भिक्खवे, भिक्खुना 'सुभाविता' मे असुभसञ्ज्ञा, अरिय
मे पुब्बेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनावलं' ति । इति ह तत्थ सम्पजानो
होति । 'असुभसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति
महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेत्तं 25
पटिच्च वुत्तं ।

३. "मरणसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला
होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति, इति खो पनेतं वुत्तं

१-१. सी०, स्वा०, रो० पौण्यवेनु नत्थि । २. पत्तिलीयति - स्वा०, रो० ।
३. पत्तिकुटति - स्वा० । ४. पत्तिवत्तति - रो०; पटिक्कुटति - रो० । ५. न्हारुददुलं -
पौ० । ६. अनुसन्दहति - स्वा०, रो० । ७. वा - रो०, अप्पटि-
कुल्यता वा - स्वा०, रो० । ८. भाविता - सी०, स्वा० ।

किं चेत् पटिच्च वृत्त ? मरणसञ्ज्ञापरिचितेन, भिषखवे, भिक्षुनो
चेतसा बहुल विहरतो जीवितनिकन्तिया चित्तं पतिलीयति पतिकुटति
पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्षा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।
सेय्यथापि, भिषखवे, कुक्कुटपत्त वा न्हासदद्दुल वा अग्निग्निह पविषत्त
॥ पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति । एवमेव सो,
भिषखवे, भिक्षुनो मरणसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुल विहरतो जीवित-
निकन्तिया चित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति
उपेक्षा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।

“सचे, भिषखवे, भिक्षुनो मरणसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुल
१० विहरतो जीवितनिकन्तिया चित्तं अनुसन्दहति अप्पटिकुल्यता सण्ठाति,
वेदितव्वमेत, भिषखवे, भिक्षुना ‘अभाविता मे मरणसञ्ज्ञा, नत्थि मे
पुब्बेनापर विसेसो, अप्पत्त मे भावनावल’ ति । इति ह तत्थ सम्पजानो
होति । सचे पन, भिषखवे, भिक्षुनो मरणसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा
बहुल विहरतो जीवितनिकन्तिया चित्तं पतिलीयति पतिकुटति पति-
१५ वत्तति, न सम्पसारियति उपेक्षा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति, वेदि-
तव्वमेत, भिषखवे, भिक्षुना ‘सुभाविता मे मरणसञ्ज्ञा, अत्थि मे
पुब्बेनापर विसेसो, पत्त मे भावनावल’ ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति ।
‘मरणसञ्ज्ञा, भिषखवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महा-
निससा अमतोगघा अमतपरियोसाना’ ति, इति य त वृत्त इदमेत
२० पटिच्च वृत्त ।

४ “आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा, भिषखवे, भाविता बहुलीकता
महप्फला होति महानिससा अमतोगघा अमतपरियोसाना’ ति, इति सो
पनेत्त वृत्त, किं चेत् पटिच्च वृत्त ? आहारे पटिकूलसञ्ज्ञापरिचितेन,
भिषखवे, भिक्षुनो चेतसा बहुल विहरतो रसतण्हाय चित्तं पतिलीयति
२५ पे० उपेक्षा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति । सेय्यथापि, भिषखवे,
कुक्कुटपत्त वा न्हासदद्दुल वा अग्निग्निह पविषत्त पतिलीयति पतिकुटति
पतिवत्तति, न सम्पसारियति । एवमेव सो, भिषखवे, भिक्षुनो आहारे
पटिकूलसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुल विहरतो रसतण्हाय चित्तं पति-
लीयति पे० उपेक्षा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।

३० “सचे, भिषखवे, भिक्षुनो आहारे पटिकूलसञ्ज्ञापरिचितेन
चेतसा बहुल विहरतो रसतण्हाय चित्तं अनुसन्दहति अप्पटिकुल्यता

संष्ठाति; वेदितव्यमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'अभाविता मे आहारे पटि-
कूलसञ्ज्ञा, नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्तं मे भावनावलं' ति ।
इति ह तस्य सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो आहारे
पटिकूलसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो रसतप्पहाय चित्तं पति-
लीयति ... पे०... उपेक्खा' वा पाटिकुल्यता वा संष्ठाति; वेदितव्यमेतं, 5
भिक्खवे, भिक्खुना 'सुभाविता मे आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा, अत्थि मे
पुब्बेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनावलं' ति । इति ह तस्य सम्पजानो
होति । 'आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला
होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना' ति, इति यं तं वृत्तं
इदमेतं पटिच्च वृत्तं । 10

५. "सव्वलोके अनभिरतसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता
महप्फला होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना' ति, इति खो
पनेतं वृत्तं, किं चेत्तं पटिच्च वृत्तं ? सव्वलोके अनभिरतसञ्ज्ञापरि-
चितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुलं विहरतो लोकचित्रेसु' चित्तं
पतिलीयति ... पे०... सेय्यथापि भिक्खवे ... पे०... पतिलीयति पतिकुटटि 15
पतिवत्तति, न सम्पसारियति । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खुनो सव्व-
लोके अनभिरतसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो लोकचित्रेसु
चित्तं पतिलीयति पतिकुटटि पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा
पाटिकुल्यता वा संष्ठाति ।

"सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो सव्वलोके अनभिरतसञ्ज्ञापरिचितेन 20
चेतसा बहुलं विहरतो लोकचित्रेसु चित्तं अनुसन्दहति अप्पटिकुल्यता
संष्ठाति; वेदितव्यमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'अभाविता मे सव्वलोके
अनभिरतसञ्ज्ञा, नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्तं मे भावनावलं'
ति । इति ह तस्य सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो सव्व-
लोके अनभिरतसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो लोकचित्रेसु चित्तं 25
पतिलीयति ... पे० . उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा संष्ठाति; वेदितव्य-
मेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'सुभाविता मे सव्वलोके अनभिरतसञ्ज्ञा, अत्थि
मे पुब्बेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनावलं' ति । इति ह तस्य सम्पजानो
होति । 'सव्वलोके अनभिरतसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता

R. 50

10

15

20

25

B. 436

R. 51

महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति, इति यं तं वृत्तं इदमेतं पटिच्च वृत्तं ।

६. "अनिच्चसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति, इति खोपनेतं वृत्तं, किं चेत्तं पटिच्च वृत्तं ? अनिच्चसञ्ज्ञापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुलं विहरतो लाभसक्कारसिलोके चित्तं पतिलीयति ... पे०... उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति । सेय्यथापि, भिक्खवे, कुम्भकुटपत्तं वा न्हारुददुलं वा अग्निग्निह पविस्सत्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति न सम्पसारियति । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चसञ्ज्ञा-
परिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो लाभसक्कारसिलोके चित्तं पतिलीयति ... पे०... उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।

"सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो लाभसक्कारसिलोके चित्तं अनुसन्दहति अप्पटिकुल्यता सण्ठाति; वेदितव्वमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'अभाविता मे अनिच्चसञ्ज्ञा, नत्थि मे पुब्बेनापरं विसो, अप्पत्तं मे भावनाबलं' ति । इति ह तत्थ सम्प-
जानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो लाभसक्कारसिलोके चित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति; वेदि-
तव्वमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'सुभाविता मे अनिच्चसञ्ज्ञा, अत्थि मे पुब्बेनापरं विसो, पत्तं मे भावनाबलं' ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति ।
'अनिच्चसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति, इति यं तं वृत्तं इदमेतं पटिच्च वृत्तं ।

R 52

■ 437

७. "अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति, इति खो पनेतं वृत्तं, किं चेत्तं पटिच्च वृत्तं ? अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुलं विहरतो आलस्से' कोसज्जे विस्सट्ठिये एमादे अननुयोगे अपच्चवेक्खणाय तिब्बा भगसञ्ज्ञा पच्चुपट्ठिता होति, सेय्यथापि, भिक्खवे, उक्खित्तसिके वधके ।

“सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो आलस्ये कोसज्जे विस्सट्ठिये पमादे अननुयोगे अपच्चवेक्खणाय तिव्वा भयसञ्ज्ञा, न पच्चुपट्ठिता होति, सेय्यथापि, भिक्खवे, उक्खित्तासिके वधके । वेदितव्वमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना ‘अभाविता मे अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञा, नत्थि मे पुब्बेनापरं विसंसे, अप्पत्तं मे भावनावलं’ ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो आलस्ये कोसज्जे विस्सट्ठिये पमादे अननुयोगे अपच्चवेक्खणाय तिव्वा भयसञ्ज्ञा पच्चुपट्ठिता होति, सेय्यथापि, भिक्खवे, उक्खित्तासिके वधके । वेदितव्वमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना ‘सुभाविता मे अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञा, अत्थि मे पुब्बेनापरं विसंसे, पत्तं मे भावनावलं’ ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । ‘अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा भ्रमतोगघा भ्रमतपरियोसाना’ ति, इति यं तं धुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

R. 55

८. “दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा भ्रमतोगघा भ्रमतपरियोसाना’ ति, इति सो पनेतं वुत्तं, किं चेत्तं पटिच्च धुत्तं ? दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुलं विहरतो इमस्मिं च सविञ्ज्ञाणके काये वहिद्धा च सच्चनिमित्तेसु अहङ्कारमद्धारमानापगतं मानसं होति विधासमत्तिक्कन्तं सन्तं सुविमुत्तं ।

20

“सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो इमस्मिं च सविञ्ज्ञाणके काये वहिद्धा च सच्चनिमित्तेसु न अहङ्कारमद्धारमानापगतं मानसं होति विधासमत्तिक्कन्तं सन्तं सुविमुत्तं; वेदितव्वमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना ‘अभाविता मे दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञा, नत्थि मे पुब्बेनापरं विसंसे, अप्पत्तं मे भावनावलं’ ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो इमस्मिं च सविञ्ज्ञाणके काये वहिद्धा च सच्चनिमित्तेसु अहङ्कारमद्धारमानापगतं मानसं होति विधासमत्तिक्कन्तं सन्तं सुविमुत्तं, वेदितव्वमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना ‘सुभाविता मे दुक्खे अनत्त-

D. 438

सञ्ज्ञा, अस्थि मे पुञ्चेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनावलं' ति । इति ह तत्त्व सम्पजानो होति । 'दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्त ।

- 5 ६. "इमा खो, भिक्खवे, सत्त सञ्ज्ञा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना" ति ।

७. मेयुनसुत्तं

R. 54

१. अय खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमिस्त्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिद्धो खो जाणुस्सोणि
10 ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच — "भवं पि नो गोतमो ब्रह्मचारी पटि-
जानासी" ति ?

- "यं हि तं, ब्राह्मण, सम्मा वदमानो वदेय्य — 'अखण्डं अच्छिद्दं
4 असबलं अकम्मासं परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरती' ति, ममेव तं, ब्राह्मण, सम्मा वदमानो वदेय्य — 'अहं हि, ब्राह्मण, अखण्डं अच्छिद्दं
15 असबलं अकम्मासं परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरामी'" ति ।

२. "किं पन, भो गोतम, ब्रह्मचरियस्स खण्डं पि छिद्दं पि सबलं पि कम्मासं पी" ति ?

- "इध, ब्राह्मण, एकच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा सम्मा ब्रह्म-
चारी पटिजानमानो न हेव खो मातुगामेन सद्धिं द्वयंद्वयसमापत्तिं समा-
20 पज्जति, अपि च खो मातुगामस्स उच्छेदान-परिमद्द-न-हापन-सम्बाहवं सादियति । सो त' अस्सादेति', तं निकामेति, तेन च विप्तिं आपज्जति । इदं पि खो, ब्राह्मण, ब्रह्मचरियस्स खण्डं पि छिद्दं पि सबलं पि कम्मासं पि । अयं वुच्चति, ब्राह्मण, अपरिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, संयुत्तो मेयु-
नेन सयोगेन न परिमुच्चति जातिया जराय' मरणेन' सोकेहि परिदेवेहि
25 दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, न परिमुच्चति दुक्खस्समा ति वदामि ।

B. 439

R. 55

३. "पुन च परं, ब्राह्मण, इधेकच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा सम्मा ब्रह्मचारी पटिजानमानो न हेव खो मातुगामेन सद्धिं द्वयंद्वय-

समापत्तिं समापज्जति, न पि मातुगामस्स उच्छादन-परिमहन-न्हापन-
सम्वाहनं सादियति; अपि च खो मातुगामेन सद्धिं सञ्जग्घति
सद्धीळति सद्धेलायति' ... पे०... । न पि मातुगामेन सद्धिं सञ्जग्घति
सद्धीळति सद्धेलायति; अपि च खो मातुगामस्स चक्खुना चक्खुं उपनिज्झा-
यति पेक्खति ... पे०... । न पि मातुगामस्स चक्खुना चक्खुं उपनिज्झा- ५
यति पेक्खति; अपि च खो मातुगामस्स सद्दं सुणाति तिरोकुट्ठं वा तिरो-
पाकारं वा हसन्तिया वा भणन्तिया वा गायन्तिया वा रोदन्तिया वा
... पे०... । न पि मातुगामस्स सद्दं सुणाति तिरोकुट्ठं वा तिरोपाकारं
वा हसन्तिया वा भणन्तिया वा गायन्तिया वा रोदन्तिया वा; अपि
च खो यानिस्स तानि पुब्बे मातुगामेन सद्धिं हसितलपितकीळितानि तानि १०
अनुस्सरति ... पे०... । न पि यानिस्स तानि पुब्बे मातुगामेन सद्धिं
हसितलपितकीळितानि तानि अनुस्सरति; अपि च खो पस्सति गहपत्तिं
वा गहपतिपुत्तं वा पञ्चहि फामगुणेहि समप्पितं समङ्गीभूतं परिचारय-
मानं' ... पे०... । न पि पस्सति गहपत्तिं वा गहपतिपुत्तं वा पञ्चहि
फामगुणेहि समप्पितं समङ्गीभूतं परिचारयमानं; अपि च खो अञ्जतरं १५
देवनिक्काम पणिघाय ग्रहचरियं चरति इमिनाहं सीलेन वा वतेन वा
तपेन वा ग्रहचरियेन वा देवो वा भविस्सामि देवञ्जतरो वा ति ।
सो तं अस्सादेति, तं निक्कामेति, तेन च यित्ति आपज्जति । इदं पि खो,
ब्राह्मण, ग्रहचरियस्स सण्ढं पि छिद्दं पि सवलं पि कम्मासं पि । अयं
वुच्चति, ब्राह्मण, अपरिसुद्धं ग्रहचरियं चरति संयुतो मेयुनेन संयोगेन, २० R. ५८
न परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुयसेहि दोम-
नस्सेहि उपायासेहि, न परिमुच्चति दुयसस्मा ति वदामि ।

४. "मावकीयञ्चाहं, ब्राह्मण, इमेसं सत्तन्नं मेयुनसंयोगानं
अञ्जतरञ्जतरमेयुनसंयोगं' अत्तनि अप्पहीन समनुपरिस्स, नेय तावाहं,
ब्राह्मण, सदेवके लोके समारके सन्नहाके सत्समणत्ताह्मणिया पजाय २५
सदेवगनुरमाय अनुत्तर मग्गामग्गोधि अभिसम्बुद्धो ति' पच्चञ्जास्ति ।

५. "यतो च गोह, ब्राह्मण, इमेसं सत्तन्नं मेयुनसंयोगानं
अञ्जतरञ्जतरमेयुनसंयोगं अत्तनि अप्पहीन न समनुपरिस्स, यथाहं, ३०

P. 440

12

१. सद्धेलायति - मी०, स्वा०, रो० । २. परिचारयमान - मी०, रो० । ३. अञ्जतर
मयुनसंयोग - मी०, * मयुनसंयोग - स्वा०, अञ्जतरञ्जतरं मेयुनसंयोग - रो० । ४. मी०,
स्वा०, रो० पोपोंगु मन्धि ।

ब्राह्मण, सदेवके लोके समारके सत्रह्राके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अनुत्तरं सम्मासम्बोधि अभिसम्बुद्धो ति पच्चञ्जासि । 'जाणं च पन मे दस्सनं उदपादि, अकुप्पा मे विमुत्ति', अयमन्तिमा जाति, नत्थि दानि पुनब्भवो" ति ।

- ३ ६. एवं वुत्ते जाणुस्सोणि ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच - "अभिवक्कन्तं, भो गोतम; अभिवक्कन्तं, भो गोतम ... पे०... उपासकं मं भवं गोतमो धारेत्तु अज्जसत्तमे पाणुपेतं सरणं गत्त" ति ।

८. संयोगसुत्तं

- R. 57 १. "संयोगविसंयोगं वो, भिक्खवे, धम्मपरियायं देसेस्सामि । तं सुणाय ... पे०... क्तमो च सो, भिक्खवे, संयोगो' विसंयोगो' धम्म-
10 परियायो ?

२. "इत्थी, भिक्खवे, अज्जत्तं इत्थिन्द्रियं मनसि करोति इत्थि-
कुत्तं इत्थाकप्पं इत्थिविधं इत्थिच्छन्दं इत्थिस्सरं इत्थालङ्कारं । सा
तत्थ रज्जति तत्राभिरमति । सा तत्थ रत्ता तत्राभिरत्ता बहिद्धा पुरि-
सिन्द्रियं मनसि करोति पुरिसकुत्तं पुरिसाकप्पं पुरिसविधं पुरिसच्छन्दं
15 पुरिसस्सरं पुरिसालङ्कारं । सा तत्थ रज्जति तत्राभिरमति । सा तत्थ
रत्ता तत्राभिरत्ता' बहिद्धा संयोगं आकह्वति । यं चस्सा संयोगपच्चया
उप्पज्जति सुखं सोमनस्स तं च आकह्वति । इत्थस्से, भिक्खवे, अभिरत्ता
सत्ता पुरिस्सेसु संयोग गता । एवं खो, भिक्खवे, इत्थी इत्थत्त नातिवत्तति ।

३. "पुरिसो, भिक्खवे, अज्जत्तं पुरिसिन्द्रियं मनसि करोति
20 पुरिसकुत्तं पुरिसाकप्पं पुरिसविधं पुरिसच्छन्दं पुरिसस्सरं पुरिसालङ्कारं ।
सो तत्थ रज्जति तत्राभिरमति । सो तत्थ रत्तो तत्राभिरत्तो बहिद्धा
इत्थिन्द्रियं मनसि करोति इत्थिकुत्तं इत्थाकप्पं इत्थिविधं इत्थिच्छन्दं
इत्थिस्सरं इत्थालङ्कारं । सो तत्थ रज्जति तत्राभिरमति । सो तत्थ
रत्तो तत्राभिरत्तो बहिद्धा संयोगं आकह्वति । यं चस्स संयोगपच्चया
25 उप्पज्जति सुखं सोमनस्स तं च आकह्वति । पुरिस्से, भिक्खवे, अभिरत्ता'

१ चेतोविमुत्ति - सी०, रो० । २-९ संयोगविसंयोगो - सी०, स्था०, रो० ।

३ तत्राभिरत्ता - सी०, स्था०, रो० । ४. अभिरत्तो - रो० ।

सत्ता' इत्थीसु सयोग गता' । एव खो, भिक्खवे, पुरिसो पुरिसत्त
नातिवत्तति । एव खो, भिक्खवे, सयोगो होति ।

४ "कथं च, भिक्खवे, विसयोगो होति ? इत्थी, भिक्खवे,
अज्झत्त इत्थिन्द्रियं न मनसि करोति इत्थिकुत्त इत्थाकप्प इत्थिविध
इत्थिच्छन्द इत्थिस्सर इत्थालङ्कार । सा तत्थ न रज्जति, सो' तन' 5
नाभिरमति । सा तत्थ अरत्ता तन अनभिरता वहिद्धा पुरिसिन्द्रियं न
मनसि करोति पुरिसकुत्त पुरिसाकप्प पुरिसविध पुरिसच्छन्द पुरिसस्सर
पुरिसालङ्कार । सा तत्थ न रज्जति, तत्र नाभिरमति । सा तत्थ अरत्ता
तत्र अनभिरता वहिद्धा सयोगं नाकङ्कति । य चत्ता सयोगपच्चया
उप्पज्जति सुखं सोमनस्स त च नाकङ्कति । इत्थत्ते', भिक्खवे, अनभिरता 10
सत्ता' पुरिसेसु विसयोग गता । एव खो, भिक्खवे, इत्थी इत्थत्त अति-
वत्तति ।

५ "पुरिसो, भिक्खवे, अज्झत्त पुरिसिन्द्रियं न मनसि करोति
पुरिसकुत्त पुरिसाकप्प पुरिसविध पुरिसच्छन्द पुरिसस्सर पुरिसालङ्कार ।
सो तत्थ न रज्जति, सो तत्र नाभिरमति । सो तत्थ अरत्तो तत्र अनभिरतो 15
वहिद्धा इत्थिन्द्रियं न मनसि करोति इत्थिकुत्त इत्थाकप्प इत्थिविध
इत्थिच्छन्द इत्थिस्सर इत्थालङ्कार । सो तत्थ न रज्जति, तत्र नाभि-
रमति । सो तत्थ अरत्तो तत्र अनभिरतो वहिद्धा सयोगं नाकङ्कति ।
य चत्त सयोगपच्चया उप्पज्जति सुखं सोमनस्स त च नाकङ्कति ।
पुरिसत्ते, भिक्खवे, अनभिरता सत्ता इत्थीसु विसयोग गता । एव खो, 20 R 59
भिक्खवे, पुरिसो पुरिसत्त अतिवत्तति । एव खो, भिक्खवे, विसयोगो
होति । अयं खो, भिक्खवे, सयोगो विसयोगो धम्मपरियायो" ति ।

२ दानमहफलमुत्तं

१ एकं समयं भगवा चम्पायं विहरति गमराय पोक्खरणिया
तीरे । अयं खो सम्बहुला चम्पेय्यका उपासका येन आयस्मा सारिपुत्तो
तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्त सारिपुत्तं अभिवादेत्वा एक- 25
गन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ना खो' चम्पेय्यका उपासका आय-

१ सत्ता - रो० । २ ततो - रो० । ३-३ तत्थ - खी०, रो० । ४ इत्थत्ते
खी - खी०, इत्थत्त खी - स्था०, रो० । ५ अरत्ता - खी०, अरत्ता - रो० । ६ खो
वे - रो० ।

D 442

स्मन्त सारिपुत्त एतदवोचु - “चिरस्सुता नो, भन्ते”, भगवतो सम्मुत्ता धम्मजीकथा । साधु मय, भन्ते, लभेय्याम भगवतो सम्मुत्ता^१ धम्मि वथ सवनाया” ति । “तेनहावुसो, तदहुपोसये आगच्छेय्याथ, अप्पेव नाम लभेय्याथ भगवतो सम्मुत्ता^१ धम्मि वथ सवनाया” ति । “एव, भन्ते”
 5 ति खो चम्पेय्यका उपासका आयस्मतो सारिपुत्तस्स पटिस्सुत्वा^२ उट्ठा-
 यासन्ता आयस्मन्त सारिपुत्त अभिवादेत्वा पदविखण कत्वा पक्कमिंसु ।

२ अथ खो चम्पेय्यका उपासका तदहुपोसये येनायस्मा सारि-
 पुत्तो तेनुपसद्धमिंसु, उपसद्धमित्वा आयस्मन्त सारिपुत्त अभिवादेत्वा
 एकमन्त गट्ठसु । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो तेहि चम्पेय्यकेहि उपास-
 10 केहि सद्धि येन भगवा तेनुपसद्धमि, उपसद्धमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा
 एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिद्धो खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्त
 एतदवोच -

R 60 ३ “सिया नु खो, भन्ते, इधेक्कच्चस्स तादिसयेव दान दिन्न
 न महप्फल होति न गहानिसस, सिया पन, भन्ते, इधेक्कच्चस्स तादिसयेव
 15 दान दिन्न महप्फल होति” महानिसस” ति ?

“सिया, सारिपुत्त, इधेक्कच्चस्स तादिसयेव दान दिन्न न महप्फल
 होति न महानिसस, सिया पन, सारिपुत्त, इधेक्कच्चस्स तादिसयेव दान
 दिन्न महप्फल होति महानिसस” ति ।

४ “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन मिधेक्कच्चस्स
 20 तादिसयेव दान दिन्न न महप्फल होति न महानिसस, को नु^१ खो,
 भन्ते, हेतु को पच्चयो येन मिधेक्कच्चस्स तादिसयेव दान दिन्न महप्फल
 होति महानिसस” ति ?

“इधं, सारिपुत्त, एकच्चो^२ सापेखो दान देति, पतिवद्धचित्तो
 दान देति, सन्निधिपेखो दान देति, ‘इम पेच्च परिभुज्जिस्सामी’ ति दान
 25 देति । सो त दान देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्न पान वत्थ दान
 मालागन्धविलेपन सेव्यावसथपदीपेय्य । त किं मज्जसि, सारिपुत्त,
 ददेय्य इधेक्कच्चो एवरूप दान” ति ?

“एव, भन्ते” ।

१ भन्ते सारिपुत्त - सी० । २ सन्निका - सी०, स्या० पीत्तवे नत्ति । ३ सन्निके -
 स्या० । ४ पटिस्सुत्तित्वा - स्या० । ५ सी०, स्या०, रो० पीत्तवेमु नत्ति । ६-६ पन -
 सी०, रो० । ७-७ इधेक्कच्चो - सी० ।

५. “तत्र, सारिपुत्त, ध्वायं सापेखो दानं देति, पतिवद्धचित्तो दानं देति, सन्निधिपेखो दानं देति, ‘इमं पेच्च परिभुञ्जिस्सामी’ ति दानं देति । सो तं दानं दत्त्वा कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहारजिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । सो तं कम्मं खेपेत्त्वा तं इद्धि तं यसं तं आधिपच्चं^१ आगामी होति आगन्ता इत्थत्तं ।

D. 443

R. 61

5

६. “इध पन, सारिपुत्त, एकच्चो न हेव खो सापेखो दानं देति, न पतिवद्धचित्तो दानं देति, न सन्निधिपेखो दानं देति, न ‘इमं पेच्च परिभुञ्जिस्सामी’ ति दानं देति; अपि च खो ‘साहु दानं’ ति दानं देति ... पे०... । न पि ‘साहु दानं’ ति दानं देति; अपि च खो ‘दिन्नपुब्बं कतपुब्बं पितुपितामहेहि’ न अरहामि पोराणं कुलवंसं हूपेतुं’ ति दानं वेति ... पे०... । न पि ‘दिन्नपुब्बं कतपुब्बं पितुपितामहेहि न अरहामि पोराणं’ कुलवंसं हूपेतुं’ ति दानं देति; अपि च खो ‘अहं पचामि, इमे न पचन्ति, नारहामि पचन्तो अपचन्तानं दानं अदातुं’ ति दानं देति ... पे०... । न पि ‘अहं पचामि, इमे न पचन्ति, नारहामि पचन्तो अपचन्तानं दानं अदातुं’ ति दानं देति; अपि च खो ‘यथा तेसं पुब्बकानं इसीनं तानि महायञ्जानि अहेसुं, सेय्यथीदं – अट्टकस्स वामकस्स वामदेवस्स वेत्सामित्तस्स यमदग्गिनो’ अङ्गीरसस्स भारद्वाजस्स वासेट्ठस्स कत्थपस्स भगुनो, एवं मे अयं दानसंविभागो भविस्सती’ ति दानं देति ... पे०... । न पि ‘यथा तेसं पुब्बकानं इसीनं तानि महायञ्जानि अहेसुं, सेय्यथीदं – अट्टकस्स वामकस्स वामदेवस्स वेत्सामित्तस्स यमदग्गिनो अङ्गीरसस्स भारद्वाजस्स वासेट्ठस्स कत्थपस्स भगुनो, एवं मे अयं दानसंविभागो भविस्सती’ ति दानं देति; अपि च खो ‘इमं मे दानं ददतो चित्तं पसीदति, अत्तमनता सोमनस्सं उपजायती’ ति दानं वेति ... पे०... । न पि ‘इमं मे दानं ददतो चित्तं पसीदति, अत्तमनता सोमनस्सं उपजायती’ ति दानं देति; अपि च खो चित्तालङ्कारचित्तपरिक्खारं दानं देति । सो तं दानं देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं । तं किं मञ्जसि, सारिपुत्त, ददेय्य इधेकच्चो एवरूपं दानं’ ति ?

10

15

20

25

R. 82

“एवं, भन्ते” ।

B. 444

७. "तत्र, सारिपुत्त, ख्वायं न हेव' सापेखो दानं देति; न पति-
 ददचित्तो दानं देति; न सन्निधिपेखो दानं देति; न 'इमं पेच्च परि-
 भुञ्जिस्सामी' ति दानं देति; न पि 'साहु दानं' ति दानं देति; न पि
 'दिन्नपुब्बं कतपुब्बं पितुपितामहेहि न अरहामि पोराणं कुलवंसं हापेतु'
 5 ति दानं देति; न पि 'अहं पचामि, इमे न पचन्ति, तारहामि पचन्तो
 अपचन्तानं दानं अदातुं' ति दानं देति; न पि 'यथा तेसं पुब्बकानं इसीनं
 तानि महायञ्जानि अहेसुं, सेय्यथीदं—अट्ठकस्स वामकस्स वामदेवस्स
 वेस्सामित्तस्स यमदग्गिनो अङ्गीरस्स भारद्वाजस्स धासेट्ठस्स कत्तपस्स
 भगुनो, एवं मे अयं दानसंविभागो भविस्सती' ति दानं देति; न पि 'इमं
 10 मे दानं ददतो चित्तं पसीदति, अत्तमनता सोमनस्सं उपजायती' ति दानं
 देति; अपि च खो चित्तालङ्कारचित्तपरिक्खारं दानं देति । सो तं दानं
 दत्वा कायस्स भेदा परं मरणा ब्रह्मकायिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति ।
 सो तं कम्मं खेपेत्या तं इद्धि तं यस् तं आधिपच्चं अनागामी होति
 अनागन्ता इत्यत्तं । अयं खो, सारिपुत्त, हेतु अयं पच्चयो येन मिधे-
 15 कच्चस्स तादिसंयेव दानं दिन्नं न महप्फलं होति न महानिसंसं । अयं
 पन, सारिपुत्त, हेतु अयं पच्चयो येन मिधेकच्चस्स तादिसंयेव दानं दिन्नं
 महप्फलं होति महानिसंसं" ति ।

R. 63

१०. नन्दमातासुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं आयस्मा च सारिपुत्तो आयस्मा
 च महामोग्गल्लानो दक्खिणागिरिस्मि चारिकं चरन्ति महता भिक्षु-
 20 सङ्घेन सद्धि । तेन खो पन समयेन वेळुकण्ठकी^१ नन्दमाता उपासिका
 रत्तिया पच्चूससमय पच्चुट्ठाया पारायनं सरेन भासति ।

२. तेन खो पन समयेन वेस्सवणो^२ महाराजा उत्तराय^३ दिताय^४
 दक्खिणं दिसं गच्छति केनचिदेव करणीयेन । अस्सोसि खो वेस्सवणो
 महाराजा नन्दमाताय उपासिकाय पारायनं सरेन भागन्तिया, सुत्वा
 25 कयापरियोत्तानं आगमयमानो अट्ठासि ।

३. अथ खो नन्दमाता उपासिका पारायनं सरेन भासित्वा
 तुण्ही अहोसि । अथ खो वेस्सवणो महाराजा नन्दमाताय उपासिकाय

१. हेव खो — सी०, स्वा०, रो० । २. वेळुकण्ठ-

वणो — स्वा० । ४-४. उत्तरविद्याय — सी० ।

कथापरियोसानं विदित्वा अब्भानुमोदि — “साधु भगिनि, साधु भगिनी”
ति !

“को पनेसो भद्रमुखा” ति ?

“अहं ते, भगिनि, माता वेस्सवणो महाराजा” ति ।

“साधु, भद्रमुख, तेन हि यो मे अयं वम्मपरियायो भणितो 5 II 445

इदं ते होतु आतिथेय्यं” ति ।

“साधु, भगिनि, एतं चेव मे होतु आतिथेय्यं । स्वेव^१ सारि-
पुत्तमोगल्लानप्पमुखो भिक्खुसङ्घो अकतपातरासो वेळुकण्डकं आग-
मिस्सति, तं च भिक्खुसङ्घं परिवसित्वा मम^२ दक्खिणं आदिसेय्यासि ।
एतं^३ चेव^४ मे भयिस्सति आतिथेय्यं” ति ।

R. 64

10

४. अथ खो नन्दमाता उपासिका तस्सा रत्तिया अच्चयेन सके
निवेसने पणीतं खादनीयं भोजनीयं पटियादापेसि । अथ खो सारिपुत्त-
मोगल्लानप्पमुखो भिक्खुसङ्घो अकतपातरासो येन वेळुकण्डको^५ तद-
वत्तरि । अथ खो नन्दमाता उपासिका अञ्जतरं पुरिसं आमन्तेसि —
“एहि त्वं, अम्भो पुरिस, आरामं गत्वा भिक्खुसङ्घस्स कालं आरोचेहि — 15
‘कालो, मन्ते, अय्याय नन्दमातुया निवेसने निट्ठितं भत्तं’” ति । “एवं,
अय्ये” ति खो सो पुरिसो नन्दमाताय उपासिकाय पटिस्सुत्वा आरामं
गत्वा भिक्खुसङ्घस्स कालं आरोचेसि — “कालो, मन्ते, अय्याय नन्द-
मातुया निवेसने निट्ठितं भत्तं” ति । अथ खो सारिपुत्तमोगल्लानप्पमुखो
भिक्खुसङ्घो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन नन्दमाताय 20
उपासिकाय निवेसनं तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा पञ्जत्ते आसने
निसीदि । अथ खो नन्दमाता उपासिका सारिपुत्तमोगल्लानप्पमुखं
भिक्खुसङ्घं पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्वा सन्तप्पेसि
सम्प्यारेसि ।

५. अथ खो नन्दमाता उपासिका आयस्मन्तं सारिपुत्तं भुत्तावि 25
ओनीतपत्तपाणि एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो नन्दमातरं
उपासिकं आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच — “को पन ते, नन्दमाते, भिक्खु-
सङ्घस्स अब्भागमनं आरोचेसो” ति ?

६. “इधाहं, मन्ते, रत्तिया पच्चूससमयं पच्चुट्ठाय पारायनं सरेन
भासित्वा तुण्ही अहोसि । अथ सो, मन्ते, वेस्सवणो महाराजा मम 30 R. 65

१ स्वे च — सी०, रो० । २ मम — रो० । ३-३ एव च — सी०, स्या०; एत च —
रो० । ४. ० कण्टको — सी०, रो०, वेनुवच्छक — स्या० ।

१०. “न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । अत्थि मे अज्जो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । यतोहं, भन्ते, सामिकस्स दहरस्सेव दहरा आनीता नाभिजानामि सामिकं मनसा पि अतिचरित्ता, कुतो पन कायेना” ति !

“अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते ! यत्र हि नाम ५ चित्तुप्पादं पि परिसोधेस्ससी” ति ।

११. “न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । अत्थि मे अज्जो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । यदाहं, भन्ते, उपासिका पटिदेसिता नाभिजानामि किञ्चि सिक्खापदं सञ्चिच्च बीतिककमिता” ति ।

D 447

10

“अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते” ति !

१२. “न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । अत्थि मे अज्जो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । इधाहं, भन्ते, यावदे^१ घाकह्लामि विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुससेहि धम्मेहि सवितथकं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि । वित्तवक- विचारानं वृपसमा अज्जत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभावं अवित्तवकं अविचारं विवेकजं पीतिसुखं दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि । पीतिया च विरागा उपेमिसका^२ च विहरामि सता^३ च सम्पजाना सुखं च कायेन पटिसंयेदेमि, यं तं अरिया आचियतन्ति ‘उपेवत्तको सतिमा सुखविहारी’ ति ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि । सुत्तस्स च पहाना दुक्कत्तस्स च पहाना धुब्बेय सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थज्झमा अदुक्कमसुखं उपेमसासतिपारिसुद्धिं चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामी” ति ।

R. 69

20

“अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते” ति !

१३. “न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । अत्थि मे अज्जो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । यानिमानि, भन्ते, भगवता देगितानि पञ्चोरम्भागियानि सयोजनानि नाहं तेसं किञ्चि अत्तनि अण्णहीन समनुपस्सामी” ति ।

“अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते” ति !

१. भाष्येण - १८० । २. यावदेव - ७०, १८०, २०० । ३. उपेवत्तको - ७०, उंत्तरा - ७० । ४. अज्जो - ७० ।

१४. अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो नन्दमातरं उपासिकं धम्मिया
कथाय सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहंसेत्वा उट्ठायासना
पक्कामी ति ।

महायज्जवगो पञ्चमो ।

तस्सुद्धानं

ठिति' च परिवस्सारं द्वे, अग्गी सज्ज्जा च द्वे परा ।

मेथुना संयोगो दानं, नन्दमातेन ते दसा ति' ॥

पण्णासको समतो ।

६. अव्याकतवग्गो

१. अव्याकतसुत्तं

१. अथ खो अज्जतरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-
मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो
खो सो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच -- "को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो
येन सुतवतो अरियसावकस्स विचिकिच्छा नुप्पज्जति अव्याकतवत्पूसू'
ति ?

२. "दिट्ठिनिरोधा खो, भिक्खु, सुतवतो अरियसावकस्स विचि-
किच्छा नुप्पज्जति अव्याकतवत्पूसू । 'होति तथागतो परं मरणा' ति
खो, भिक्खु, दिट्ठिगतमेतं; 'न होति तथागतो परं मरणा' ति खो, भिक्खु,
दिट्ठिगतमेतं; 'होति च न च होति तथागतो परं मरणा' ति खो, भिक्खु,
दिट्ठिगतमेतं, 'नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा' ति खो, भिक्खु,
दिट्ठिगतमेतं । अस्सुतवा, भिक्खु, पुष्पज्जनो दिट्ठि नप्पज्जानाति, दिट्ठि-
समुदयं नप्पज्जानाति, दिट्ठिनिरोधं नप्पज्जानाति, दिट्ठिनिरोधगामिनि
पटिपदं नप्पज्जानाति । तस्स सा दिट्ठि पवड्ढति, सो न परिमुच्चति
जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि,
न परिमुच्चति दुक्खस्सा ति वदामि ।

१-१. चित्तपरिस्सार ॥ अणिसज्ज्ज अपरा दुवे ।

मेथुना च संयोगो भगवन्दमातेन ते दसा ति ॥ - सी० ।

चित्तपरिस्सार द्वे अग्नि सज्ज्जा अपरा दुवे ।

मेथुना च संयोगो दान मात्ताय ते दसा ति ॥ - स्था० ।

३. "सुतवा च खो, भिक्षु, अरियसावको दिट्ठि पजानाति, दिट्ठिसमुदयं पजानाति, दिट्ठिनिरोधं पजानाति, दिट्ठिनिरोधगामिनि पटिपदं पजानाति । तस्स सा दिट्ठि निरुज्झति, सो परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, परिमुच्चति दुक्खस्मा ति वदामि । एवं जानं खो, भिक्षु, सुतवा अरिय-
सावको एवं पस्सं 'होति तथागतो परं मरणा' ति पि न व्याकरोति; 'न होति तथागतो परं मरणा' ति पि न व्याकरोति; 'होति च न च होति तथागतो परं मरणा' ति पि न व्याकरोति; 'नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा' ति पि न व्याकरोति । एवं जानं खो, भिक्षु, सुतवा अरिय-
सावको एवं पस्सं एवं अव्याकरणघम्मो होति अव्याकतवत्थूसु । एवं जानं खो भिक्षु, सुतवा अरियसावको एवं पस्सं न' छम्भति, न कम्पति, न वेधति, न सन्तासं आपज्जति अव्याकतवत्थूसु ।

४. "होति तथागतो परं मरणा' ति खो, भिक्षु, तप्हागतमेतं ... पे०... सञ्जागतमेतं ... पे०... मञ्जितमेतं ... पे०... पपञ्चितमेतं ... पे०... उपादानगतमेतं ... पे०... । 'होति तथागतो परं मरणा' ति खो, भिक्षु, विप्पटिसारो एसो; 'न होति तथागतो परं मरणा' ति खो, भिक्षु, विप्पटिसारो एसो; 'होति च न च होति तथागतो परं मरणा' ति खो, भिक्षु, विप्पटिसारो एसो; 'नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा' ति खो, भिक्षु, विप्पटिसारो एसो । अस्सुतवा, भिक्षु, पुमुज्जनो विप्पटिसारं नप्पजानाति, विप्पटिसारसमुदयं नप्पजानाति, विप्पटिसारनिरोधं नप्पजानाति, विप्पटिसारनिरोधगामिनि पटिपदं नप्पजानाति । तस्स सो विप्पटिसारो पवट्ठति, सो न परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, न परिमुच्चति दुक्खस्मा ति वदामि ।

५. "सुतवा च खो, भिक्षु, अरियसावको विप्पटिसारं पजानाति, विप्पटिसारसमुदयं पजानाति, विप्पटिसारनिरोधं पजानाति, विप्पटिसारनिरोधगामिनि पटिपदं पजानाति । तस्स सो विप्पटिसारो निरुज्झति, सो परिमुच्चति जातिया ... पे०... दुक्खस्मा ति वदामि । एवं जानं खो, भिक्षु, सुतवा अरियसावको एवं पस्सं 'होति तथागतो परं मरणा' ति पि न व्याकरोति ... पे०... 'नेव होति न न होति तथागतो परं

D 449

R. 69

मरणा' ति पि न व्याकरोति । एवं जानं खो, भिक्खु, सुतवा अरियसावको एवं पस्सं एवं अव्याकरणधम्मो होति अव्याकतवत्थूसु । एवं जानं खो, भिक्खु, सुतवा अरियसावको एवं पस्सं न छम्भति, न कम्पति, न वेधति, न सन्तासं आपज्जति अव्याकतवत्थूसु । अयं खो, भिक्खु, हेतु अयं पच्चयो येन सुतवतो अरियसावकस्स विचिकिच्छा नुपपज्जति अव्याकतवत्थूसु" ति ।

२. पुरिसगतिसुत्तं

१. "सत्त' च', भिक्खवे, पुरिसगतियो देसेस्सामि' अनुपादा च परिनिब्बानं । तं सुणाय, साधुकं मनसि करोय; भासिस्सामी" ति । "एवं, भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोत्तुं । भगवा एतदवोच —
 १० "कत्तमा च, भिक्खवे, सत्त पुरिसगतियो ?

२. "इध, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — 'नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि यं भूतं तं पजहामी' ति उपेक्खं पटिलभति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति', अत्युत्तरि पदं सन्तं सम्मप्यज्जाय पस्सति । तं च ख्वस्स पदं न सब्बेन सब्बं सच्छि-
 १५ क्तं होति, तस्स न सब्बेन सब्बं मानानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं भवरागानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं अविज्जानुसयो पहीनो होति । सो पच्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया अन्तरापरि-
 निब्बायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवसंसन्तत्ते' अयोकपाले हज्ज-
 माने पपटिका' भिब्बत्तित्वा निब्बायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु
 २० एवं पटिपन्नो होति — 'नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भवि-
 स्सति, यदत्थि यं भूतं तं पजहामी' ति उपेक्खं पटिलभति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति, अत्युत्तरि पदं सन्तं सम्मप्यज्जाय पस्सति ।
 तं च ख्वस्स पदं न सब्बेन सब्बं सच्छिक्तं होति, तस्स न सब्बेन सब्बं मानानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं भवरागानुसयो पहीनो होति,
 २५ न सब्बेन सब्बं अविज्जानुसयो पहीनो होति । सो पच्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया अन्तरापरिनिब्बायी होति ।

१-२. सत्त — सी०, रो० । २. देसिस्सामि — रो० । ३. परिनिब्बान — सी०, ।
 ४. रज्जति — स्या० । ५. दिवससन्तत्ते — सी०, स्या०, रो० । ६. पपटिका — स्या० ।

३. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — ‘नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि यं भूतं तं पजहामी’ ति उपेक्खं पटिलभति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति, अत्युत्तरि पदं सन्त सम्मप्यञ्ज्याय पस्सति । तं च ख्वस्स पदं न सव्वेन सव्वं सच्छि-
कत्तं होति, तस्स न सव्वेन सव्वं मानानुसयो पहीनो होति, न सव्वेन सव्वं ३
भवरायानुसयो पहीनो होति, न सव्वेन सव्वं अविज्जानुसयो पहीनो होति ।
सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया अन्तरापरिनिव्वायी
होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवसंसन्तत्ते अयोक्पाले हञ्जमाने पप-
टिका निव्वत्तित्वा उप्पत्तित्वा निव्वायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु
एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया .. पे० .. सो पञ्चन्नं १०
ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया अन्तरापरिनिव्वायी होति ।

४. “इध पन भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स ॥ ४९१
नो च मे सिया .. पे० .. सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परि-
क्खया अन्तरापरिनिव्वायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवसंसन्तत्ते
अयोक्पाले हञ्जमाने पपटिका निव्वत्तित्वा उप्पत्तित्वा अनुपहृच्च तलं १५
निव्वायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो
चस्स नो च मे सिया .. पे० ... सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं ॥ ४९२
परिकखया अन्तरापरिनिव्वायी होति ।

५. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स
नो च मे सिया पे० सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया २०
उपहृच्चपरिनिव्वायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवससन्तत्ते अयो-
क्पाले हञ्जमाने पपटिका निव्वत्तित्वा उप्पत्तित्वा उपहृच्च तल निव्वा-
येय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स
नो च मे सिया पे० सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया
उपहृच्चपरिनिव्वायी होति ।

६. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स
नो च मे सिया . पे० सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया
अन्तरापरिनिव्वायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवससन्तत्ते अयो-
क्पाले हञ्जमाने पपटिका निव्वत्तित्वा उप्पत्तित्वा परित्ते तिणपुज्जे
वा कट्टपुज्जे वा निपतेय्य । सा तत्थ अग्निं पि जनेय्य, धूमं पि जनेय्य, ३०
अग्निं पि जनेत्वा धूमं पि जनेत्वा तमेव परित्तं तिणपुज्जं वा कट्टपुज्जं

वा परियादित्वा अनाहारा निब्बायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एव पटिपन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया पे० सो पञ्चन्न ओरम्भागियान सयोजनान परिकखया ससङ्खारपरिनिब्बायी होति ।

- ७ “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एव पटिपन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया पे० सो पञ्चन्न ओरम्भागियान सयोजनान परिकखया ससङ्खारपरिनिब्बायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवस-सन्तत्ते अयोक्पाले हज्जमाने पपटिका निब्बत्तित्वा उप्पत्तित्वा विपुले तिणपुञ्जे वा कट्ठपुञ्जे वा निपतेय्य । सा तत्थ अग्निं पि जनेय्य, धूमं पि जनेय्य, अग्निं पि जनेत्वा धूमं पि जनेत्वा तमेव विपुलं तिणपुञ्जं वा कट्ठपुञ्जं वा परियादित्वा अनाहारा निब्बायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एव पटिपन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया पे० सो पञ्चन्न ओरम्भागियान सयोजनान परिकखया ससङ्खारपरिनिब्बायी होति ।

- ८ “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एव पटिपन्नो होति — ‘नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि यं भूतं तं पजहामी’ ति उपेक्ख पटिलभत्ति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति, अत्युत्तरि पदे सन्तं सम्मप्यञ्जाय पस्सति । तं च स्वस्स पदे न सब्बेन सब्बं सच्छि-कतं होति, तस्स न सब्बेन सब्बं मानानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं भवरागानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं अविज्जानुसयो पहीनो होति । सो पञ्चन्न ओरम्भागियान सयोजनान परिकखया उद्धसोतो होति अकनिट्ठगामी । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवससन्तत्ते अयोक्पाले हज्जमाने पपटिका निब्बत्तित्वा उप्पत्तित्वा महन्ते तिणपुञ्जे वा कट्ठपुञ्जे वा निपतेय्य । सा तत्थ अग्निं पि जनेय्य, धूमं पि जनेय्य, अग्निं पि जनेत्वा धूमं पि जनेत्वा तिणपुञ्जं वा कट्ठपुञ्जं वा परियादित्वा गच्छ^१ पि दहेय्य, दायं पि दहेय्य, गच्छं पि दहित्वा दायं पि दहित्वा हरितन्तं वा पयन्तं^२ वा सेजन्तं वा उदकन्तं वा रमणीयं वा भूमिभाग आगम्म अनाहारा निब्बायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एव पटि-पन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया पे० सो पञ्चन्न ओरम्भागियान सयोजनान परिकखया उद्धसोतो होति अकनिट्ठगामी । इमा खो, भिक्खवे, सत्तं पुरिसगतियो ।

६. “कतमं च, भिक्खवे, अनुपादापरिनिव्वानं ? इव, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — ‘नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि यं भूतं तं पज्जहामी’ ति उपेक्खं पटित्तमति । सो भवे न रज्जति, सम्मवे न रज्जति, अत्युत्तरि पदं सन्तं सम्मप्पञ्जाय पस्सति । तं च स्वस्स पदं सव्वेन सव्वं सच्छिक्तं होति, तस्स सव्वेन सव्वं भानानुसयो पहीनो होति, सव्वेन सव्वं भवरागानुसयो पहीनो होति, सव्वेन सव्वं अविज्जानुसयो पहीनो होति । सो आसवानं खया ... पे०... सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इदं बुच्चति, भिक्खवे, अनुपादा-परिनिव्वानं । इमा खो, भिक्खवे, सत्त पुरिसगतियो अनुपादा च परि-निव्वानं” ति ।

10

३. तिस्त्रह्यामुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झ-कूटे पव्वते । अथ सो द्वे देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकणं गिज्झकूटं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्गमिसु; उपसङ्ग-मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठंसु । एकमन्तं ठिता सो एका देवता भगवन्तं एतदवोच — “एता, भन्ते, भिक्खुनियो विमुत्ता” ति । अपरा देवता भगवन्तं एतदवोच — “एता, भन्ते, भिक्खुनियो अनुपादिसेसा सुविमुत्ता” ति । इदमवोचुं ता देवता । समनुज्जो सत्था अहोति । अथ सो ता देवता “समनुज्जो सत्था” ति भगवन्तं अभिवादेत्वा पदविण्णं कत्वा तत्पेवन्तरथामिसु ।

B. 453

R. 75

15

२. अथ सो भगवा तस्सा रत्तिया अन्धयेन भिक्खू आमन्तेसि — “इमं, भिक्खवे, रत्ति द्वे देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकणं गिज्झकूटं ओभासेत्वा येनाह तेनुपसङ्गमिसु; उपसङ्गमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठमु । एकमन्तं ठिता सो, भिक्खवे, एका देवता मं एतदवोच — ‘एता, भन्ते, भिक्खुनियो विमुत्ता’ ति । अपरा देवता म एतदवोच — ‘एता, भन्ते, भिक्खुनियो’ अनुपादिसेसा सुविमुत्ता” ति । इदमवोचु, भिक्खवे, ता देवता । इदं कत्वा मं अभिवादेत्वा पदविण्णं कत्वा तत्पेवन्तग्यामिन्” ति ।

25

३. तेन खो पन समयेन आयस्मा महामोग्गल्लानो भगवतो
अविद्वरे निसिन्नो होति । अथ खो आयस्मतो^१ महामोग्गल्लानस्स एतद-
होसि — “कतमेसानं खो देवानं एवं ज्ञाणं होति — ‘सउपादिसेसे वा
सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो” ति ? तेन खो पन
५ समयेन तिस्सो नाम भिक्खु अधुनाकालङ्कुतो अञ्जतरं ब्रह्मलोकं उपपन्नो
होति । तया पि नं एवं जानन्ति — “तिस्सो ब्रह्मा महिद्धिको महानु-
भावो” ति ।

४. अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो — सेम्यथापि नाम बलवा
पुरिस्सो सम्मिञ्जितं वा वाहं पसारयेय्य, पसारितं वा वाहं सम्मिञ्जेय्य,
१० एवमेव — गिज्झकूटे पव्वते अन्तरहितो तस्मिं ब्रह्मलोके पातुरहोसि ।
अइसा खो तिस्सो ब्रह्मा आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं दूरतो व आगच्छन्तं ।
दिस्वा आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं एतदवोच — “एहि खो, मारिस
मोग्गल्लान; स्वागतं, मारिस मोग्गल्लान ! चिरस्सं खो, मारिस
मोग्गल्लान, इमं परियायमकासि, यदिदं इधाममनाय । निसीद,
१५ मारिस मोग्गल्लान, इदमासनं पञ्जत्तं” ति । निसीदि खो आयस्मा
महामोग्गल्लानो पञ्जत्ते आसने । तिस्सो पि खो ब्रह्मा आयस्मन्तं
महामोग्गल्लानं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो
तिस्सं ब्रह्मानं आयस्मा महामोग्गल्लानो एतदवोच — “कतमेसानं खो,
तिस्स, देवानं एवं ज्ञाणं होति — ‘सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति,
२० अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो” ति ?

“ब्रह्मकायिकानं खो, मारिस मोग्गल्लान, देवानं एवं ज्ञाणं
होति — ‘सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादि-
सेसो” ति ।

५. “सब्बेसञ्जेव खो, तिस्स, ब्रह्मकायिकानं देवानं एवं ज्ञाणं
२५ होति — ‘सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादि-
सेसो” ति ?

“न खो, मारिस मोग्गल्लान, सब्बेसं ब्रह्मकायिकानं देवानं एवं
ज्ञाणं होति — ‘सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनु-
पादिसेसो’ ति ।

६. “ये खो ते, मारिस मोग्गल्लान, ब्रह्मकायिका देवा ब्रह्मेन
आयुना सन्तुट्ठा ब्रह्मेन वण्णेन ब्रह्मेन सुखेन ब्रह्मेन यसेन ब्रह्मेन आधि-

पतेय्येन सन्तुष्टा, ते' उत्तरि' निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानन्ति । तेसं न एवं
 ज्ञाणं होति - 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनु-
 पादिसेसो' ति । ये च खो ते, मारिस भोग्गल्लान, ब्रह्मकारिका देवा
 ब्रह्मेण आयुना असन्तुष्टा, ब्रह्मेण वण्णेन ब्रह्मेण सुखेन ब्रह्मेण यसेन ब्रह्मेण
 आधिपतेय्येन असन्तुष्टा ते च उत्तरि निस्सरणं यथाभूतं पजानन्ति । 5 R. 77
 तेसं एवं ज्ञाणं होति - 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे
 वा अनुपादिसेसो' ति ।

७. "इध, मारिस भोग्गल्लान, भिक्खु उभतोभागविमुत्तो होति ।
 तमेनं ते देवा एवं जानन्ति - 'अयं खो आयस्मा उभतोभागविमुत्तो ।
 यावस्स कायो ठस्सति ताव नं दक्खन्ति देवमनुस्सा । कायस्स भेदा 10
 न नं दक्खन्ति' देवमनुस्सा' ति । एवं पि खो, मारिस' भोग्गल्लान,
 तेसं देवानं ज्ञाणं होति - 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे
 वा अनुपादिसेसो' ति । 11. 455

८. "इध पन, मारिस भोग्गल्लान, भिक्खु पञ्चाविमुत्तो
 होति । तमेनं ते देवा एवं जानन्ति - 'अयं खो आयस्मा पञ्चाविमुत्तो । 15
 यावस्स कायो ठस्सति ताव नं दक्खन्ति देवमनुस्सा । कायस्स भेदा
 न नं दक्खन्ति देवमनुस्सा' ति । एवं पि खो, मारिस भोग्गल्लान, तेसं
 देवानं ज्ञाणं होति - 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे
 वा अनुपादिसेसो' ति ।

९. "इध पन, मारिस भोग्गल्लान, भिक्खु कायसव्वि होति । 20
 तमेनं देवा' एवं जानन्ति - 'अयं खो आयस्मा कायसव्वि । अप्पेव नाम
 अयमायस्मा अनुलोभिकानि सेनासनानि पटिसेवमानो कल्याणमित्ते
 भजमानो इन्द्रियाणि समन्धानयमानो - यस्सत्याय कुलपुत्ता सम्मदेय
 अगारस्मा धनगारियं पव्वजन्ति तदनुत्तरं - ब्रह्मचरियपरिपोसानं दिट्ठेय
 धम्मे सयं अभिज्झा सच्छिद्यक्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या' ति । एवं पि 25
 यो, मारिस भोग्गल्लान, तेसं देवानं ज्ञाणं होति - 'सउपादिसेसे वा
 सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो' ति ।

१०. "इध पन, मारिस भोग्गल्लान, भिक्खु दिट्ठिप्पत्तो होति
 ... पे०... सद्धाविमुत्तो होति ... पे०... धम्मनुसारी होति । तमेनं ते

१-१ ताव च उत्तरि - सी०, स्वा०, रो० । २ दस्सिन्ति - सी०, रो० । ३. मारिस
 - स्वा० । ४. ते देवा - सी०, स्वा०, रो० ।

देवा एव जानन्ति - 'अथ खो आयस्मा धम्मानुसारी । अप्पेव नाम
अयमायस्मा अनुलोमिकानि सेनासनानि पटिसेवमानो कल्याणमित्ते
भजमानो इन्द्रियानि समन्नायमानो - यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव
अगारस्मा अनगारिय पव्वजन्ति तदनुत्तर - ब्रह्मचरियपरियोसान
5 दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छिवत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या' ति ।
एव पि खो, मारिस भोगल्लान, तेस देवान आण होति - 'सउपादिसे
वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो' ति ।

११ अथ खो आयस्मा महामोगल्लानो तिस्सस्स ब्रह्मणो
भासित अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा - सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो
10 सम्मिञ्जित वा वाह पसारेय्य, पसारित वा वाह सम्मिञ्जेय्य, एवमेव -
ब्रह्मलोके अन्तरहितो गिज्झकूटे पव्वते पातुरहोसि । अथ खो आयस्मा
महामोगल्लानो येन भगवा तेनुपसङ्कुमि, उपसङ्कुमित्वा भगवन्त
अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिद्धो खो आयस्मा
महामोगल्लानो यावत्तपो अहोसि तिस्सेन ब्रह्मणा सद्धि कथासल्लापो
15 त सब्ब भगवतो आरोचेसि ।

१२ "न हि पन ते, भोगल्लान, तिस्सो ब्रह्मा सत्तम अनिमित्त-
विहारि पुगल देसेति" ।

"एतस्स, भगवा, कालो, एतस्स, सुगत, कालो । य भगवा
सत्तम अनिमित्तविहारि पुगल देसेय्य । भगवतो सुत्वा भिक्खू धारे-
20 स्सन्ती" ति ।

"तैन हि, भोगल्लान, सुणाहि, साधुक मनसि करोहि, भासि-
स्तामी" ति । "एव, भन्ते" ति खो आयस्मा महामोगल्लानो भगवतो
पच्चस्सोसि । भगवा एतदवोच -

१३ "इध, भोगल्लान, भिक्खु सब्बनिमित्तान् अभनसिकारा
25 अनिमित्त चेतोसमाधि उपसम्पज्ज विहरति । तमेन ते देवा एव जानन्ति -
'अथ खो आयस्मा सब्बनिमित्तान् अभनसिकारा अनिमित्त चेतोसमाधि
उपसम्पज्ज विहरति । अप्पेव नाम अयमायस्मा अनुलोमिकानि सेना-
सनानि पटिसेवमानो कल्याणमित्ते भजमानो इन्द्रियानि समन्नायमानो
- यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारिय पव्वजन्ति
30 तदनुत्तर - ब्रह्मचरियपरियोसान दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा

सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या' ति । एवं खो, भोग्गल्लान, तेसं देवानं आणं होति — 'सत्तपादिसेसो वा सत्तपादिसेसो ति, अनुपादिसेसो वा अनुपादिसेसो' ति ।

R. 79

४. सीहसेनापतिसुतं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागारसासायं । अथ खो सीहो सेनापति येन भगवा तेनुपसङ्गमि; 5 उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिद्धो खो सीहो सेनापति भगवन्तं एतदवोच — "सक्का नु खो, भन्ते, सन्दिट्ठिकं दानफलं पञ्जापेतुं" ति ?

२. "तेन हि, सीह, तज्जेवेत्य पटिपुच्छिस्सामि, यथा ते खमेय्य तथा नं व्याकरेय्यासि । तं किं मज्झसि, सीह, इध' द्वे पुरिसा — एको 10 पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, एको पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो । तं किं मज्झसि, सीह, कं नु खो अरहन्तो पठमं अनुकम्पन्ता अनुकम्पेय्युं — 'यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो'" ति ?

B. 457

"यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, 15 किं तं अरहन्तो पठमं अनुकम्पन्ता अनुकम्पिस्सन्ति ! यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो तयेव अरहन्तो पठमं अनुकम्पन्ता अनुकम्पेय्युं" ।

३. "तं किं मज्झसि, सीह, कं नु खो अरहन्तो पठमं उपसङ्गमन्ता उपसङ्गमेय्युं — 'यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परि- 20 भासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो'" ति ?

R. 80

"यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, किं तं अरहन्तो पठमं उपसङ्गमन्ता उपसङ्गमिस्सन्ति ! यो च खो सो, 25 भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो तयेव अरहन्तो पठमं उपसङ्गमन्ता उपसङ्गमेय्युं" ।

४. "तं किं मज्झसि, सीह, कस्स नु खो अरहन्तो पठमं पटिगण्ठन्ता' पटिगण्ठेय्युं — 'यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो'" ति ?

१. उपसङ्गमन्ता — सी०, स्था०, सं० । २. अनुकम्पेय्यन्ति — सी० । ३-४. पटिगण्ठन्ता पटिगण्ठेय्युं — सी०, पटिगण्ठन्ता पटिगण्ठेय्युं — सं० ।

“यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, किं तं तस्स अरहन्तो पठमं पटिग्गण्हन्ता पटिग्गण्हिस्सन्ति ! यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो तस्सेव^१ अरहन्तो पठमं पटिग्गण्हन्ता पटिग्गण्हिय्युं” ।

५. “तं किं मञ्जसि, सीह, कस्स नु खो अरहन्तो पठमं धम्मं देसेन्ता^२ देसेय्युं — ‘यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो’” ति ?

“यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, किं तं तस्स अरहन्तो पठमं धम्मं देसेन्ता देसेस्सन्ति ! यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो तस्सेव अरहन्तो पठमं धम्मं देसेन्ता देसेय्युं” ।

B. 45H

६. “तं किं मञ्जसि, सीह, कस्स नु खो कल्याणो कित्तिसद्धो अब्भुगच्छेय्य — ‘यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो’” ति ?

१५. “यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, किं तं तस्स कल्याणो कित्तिसद्धो अब्भुगच्छिस्सति ! यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो तस्सेव कल्याणो कित्तिसद्धो अब्भुगच्छेय्य” ।

७. “तं किं मञ्जसि, सीह, को नु खो यंयदेव^३ परिसं उपसङ्कमेय्य, यदि खत्तिवपरिसं यदि ब्राह्मणपरिसं यदि गृहपतिपरिसं यदि समणपरिसं विसारदो उपसङ्कमेय्य अगङ्कुभूतो — ‘यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो’” ति ?

H. 01

२५. “यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, किं सो यंयदेव परिसं उपसङ्कमिस्सति, यदि खत्तिवपरिसं यदि ब्राह्मणपरिसं यदि गृहपतिपरिसं यदि समणपरिसं विसारदो उपसङ्कमिस्सति अगङ्कुभूतो ! यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो सो यंयदेव परिसं उपसङ्कमेय्य, यदि खत्तिवपरिसं यदि ब्राह्मण-

१. सी०, स्वा०, रो० पोत्यकेषु नस्ति । २. देसेन्ता — सी०, स्वा० । ३. यंयदेव — सी०, स्वा०, रो० ।

परिसं यदि गृहपतिपरिसं यदि समणपरिसं विसारदो उपसङ्कुमेय्य
अमङ्कुभूतो” ।

८. “तं किं मञ्जसि, सीह, को नु खो कायस्स भेदा परं मरणा
सुगतिं सगं लोकं उपपज्जेय्य — ‘यो वा सो पुरिसो अस्सदो मच्चरी
कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो’” ५
ति ?

“यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सदो मच्चरी कदरियो परिभासको,
किं सो कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जिस्सति !
यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो सो कायस्स
भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जेय्य ।

10

९. “यानिमानि, भन्ते, भगवता सन्दिट्टिकानि दानफलानि
अक्खातानि, नाहं एत्थ भगवतो सद्धाय गच्छामि । अहं पि एतानि
जानामि । अहं, भन्ते, दायको दानपति, मं घरहन्तो पठमं अनुकम्पन्ता
अनुकम्पन्ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति, मं घरहन्तो पठमं उपसङ्कु-
मन्ता उपसङ्कुमन्ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति, मय्हं घरहन्तो पठमं 15
पटिगणहन्ता पटिगणहन्ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति, मय्हं
अरहन्तो पठमं धम्मं देसेन्ता देसेन्ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति,
मय्हं कल्याणो कित्सिहो अम्भुग्गतो — ‘सीहो सेनापति दायको कारको
सट्ठपुप्फाको’ ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति यंयदेव परिसं उपसङ्कु-
मामि, यदि सत्तियपरिसं ... पे०... यदि समणपरिसं विसारदो उपसङ्कु- 20
मामि अमङ्कुभूतो । यानिमानि, भन्ते, भगवता सन्दिट्टिकानि दान-
फलानि अक्खातानि, नाहं एत्थ भगवतो सद्धाय गच्छामि । अहं पि
एतानि जानामि । यं च खो मं, भन्ते, भगवा एवमाह — ‘दायको, सीह’,
दानपति कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जती’ ति ।
एताहं न जानामि, एत्थ च पनाहं, भगवतो सद्धाय गच्छामी” ति । 25

B. 459

R. 82

25

१०. “एवमेतं, सीह, एवमेतं, सीह ! दायको, सीह, दानपति
कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जती” ति ।

५. अरक्खेय्यसुत्तं

१. "चत्तारिमानि^१, भिक्खवे, तथागतस्स अरक्खेय्यानि, तीहि च अनुपवज्जो । कत्तमानि चत्तारि तथागतस्स अरक्खेय्यानि ? परिसुद्धकायसमाचारो, भिक्खवे, तथागतो; नत्थि तथागतस्स कायदुच्चरितं यं तथागतो रक्खेय्य - 'मा मे इदं परो अञ्जासी' ति । परिसुद्धवची-
 5 समाचारो, भिक्खवे, तथागतो; नत्थि तथागतस्स वचीदुच्चरितं यं तथागतो रक्खेय्य - 'मा मे इदं परो अञ्जासी' ति । परिसुद्धमनो-
 समाचारो, भिक्खवे, तथागतो; नत्थि तथागतस्स मनोदुच्चरितं यं तथागतो रक्खेय्य - 'मा मे इदं परो अञ्जासी' ति । परिसुद्धाजीवो,
 भिक्खवे, तथागतो; नत्थि तथागतस्स मिच्छाआजीवो यं तथागतो
 10 रक्खेय्य - 'मा मे इदं परो अञ्जासी' ति । इमानि चत्तारि तथागतस्स अरक्खेय्यानि ।

II. 83

२. "कतमेहि तीहि अनुपवज्जो ? स्वाक्खातधम्मो, भिक्खवे, तथागतो । तत्र वत मं समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकास्मि सहधम्मो न पटिचोदेस्सति - 'इति पि त्वं न'
 15 स्वाक्खातधम्मो' ति । निमित्तमेतं, भिक्खवे, न समनुपस्सामि । एतमहं^२, भिक्खवे, निमित्तं असमनुपस्सन्तो खेमप्पत्तो अभयप्पत्तो वेसारज्जप्पत्तो विहरामि ।

B. 460

३. "गुपञ्जत्ता खो पन, मे भिक्खवे, सावकानं निब्बानगामिनी पटिपदा । यथापटिपन्ना मम सावका आसवानं खया अनासवं चेतो-
 20 विमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ति । तत्र वत मं समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकास्मि सहधम्मो न पटिचोदेस्सति - 'इति पि ते न सुपञ्जत्ता' सावकानं निब्बानगामिनी पटिपदा । यथापटिपन्ना तव
 सावका आसवानं खया ... पे०... सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ती' ति ।
 25 निमित्तमेतं, भिक्खवे, न समनुपस्सामि । एतमहं, भिक्खवे, निमित्तं असमनुपस्सन्तो खेमप्पत्तो अभयप्पत्तो वेसारज्जप्पत्तो विहरामि ।

४. "अनेकसत्ता खो पन मे, भिक्खवे, सावकपरिसा आसवानं खया ... पे०... सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ति । तत्र वत मं समणो वा

१. चत्तारिमानि - स्था०, रो० । २. तेन - रो० । ३. एतं गह - छी०, स्था०, रो० । ४. उपञ्जत्ता - स्था० ।

ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकिस्मि सहधम्ममेन पटिचोदेस्सति — 'इति पि ते न अनेकसता सावकपरिस्ता आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मो सयं अभिञ्जा सच्छि-
कत्वा उपसम्पज्ज विहरन्ती' ति । निमित्तमेतं, भिक्खवे, न समनु-
पस्सामि । एतमहं, भिक्खवे, निमित्तं असमनुपस्सन्तो खेमप्पत्तो अभय- 5 R. 84
प्पत्तो वेसारज्जप्पत्तो विहरामि । इमेहि तीहि अनुपवज्जो ।

५. "इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि तथागतस्स अरक्खेय्यानि,
इमेहि च तीहि अनुपवज्जो" ति ।

६. किमित्तमुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा किमितायं विहरति निष्कुल-
वने । अथ खो आयस्मा किमिलो येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा 10
भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चो खो आयस्मा
किमिलो भगवन्तं एतदवोच — "को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन
तथागते परिनिव्वुते सद्धम्मो न चिरट्ठित्तिको होती" ति ?

"इध, किमित्त, तथागते परिनिव्वुते भिक्खू भिक्खुनियो उपासका
उपासिकायो सत्थरि अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, धम्मो अगारवा 15
विहरन्ति अप्पतिस्सा, सङ्घे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, सिक्खाय
अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, समाधिस्मि अगारवा विहरन्ति अप्प-
तिस्सा, अप्पमादे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, पटिसन्धारे अगारवा
विहरन्ति अप्पतिस्सा । अयं खो, किमित्त, हेतु अयं पच्चयो येन तथागते
परिनिव्वुते सद्धम्मो न चिरट्ठित्तिको होती" ति । 20

२. "को पन, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन तथागते परिनिव्वुते
सद्धम्मो चिरट्ठित्तिको होती" ति ?

"इध, किमित्त, तथागते परिनिव्वुते भिक्खू भिक्खुनियो उपासका
उपासिकायो सत्थरि सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, धम्मो सगारवा
विहरन्ति सप्पतिस्सा, सङ्घे सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, सिक्खाय 25
सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, समाधिस्मि सगारवा विहरन्ति सप्प-
तिस्सा, अप्पमादे सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, पटिसन्धारे सगारवा

विहरन्ति सप्पतिस्सा । अयं खो, किमिस्स, हेतु अयं पच्चयो येन तथागतो परिनिब्बुते सद्धम्मो चिरद्वित्तिको होतो" ति ।

७. सत्तधम्मसुत्तं

- R 85 १. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव आसवानं खया ... पे०... सञ्चिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्य । कतमेहि सत्तहि ? इय, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो होति, सीलवा होति, बहुस्सुतो होति, पटिसल्लोमो होति, आरद्धविरियो होति, सतिमा होति, पञ्चवा होति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव आसवानं खया ... पे०... सञ्चिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या" ति ।

८. पचलायमानसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा भग्गेषु विहरति सुंसुमारगिरे^१ भेसकळावने^२ मिगदाये । तेन खो पत्तं समयेन आयस्मा महामोग्गल्लानो मगधेषु कल्लवाळपुत्तगामे^३ पचलायमानो^४ निसिञ्जो होति । अद्दसा खो भगवा दिब्बेन चक्खुना विमुद्धेन अतिवकन्तमानुसकेन आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं मगधेषु कल्लवाळपुत्तगामे पचलायमानं निसिञ्जं । दिस्वा-सेव्यथापि नाम बलवा पुरिस्सो सम्मिञ्जितं वा वाहं पसारेय्य, पसारितं वा वाहं सम्मिञ्जेय्य, एवमेव - भग्गेषु सुंसुमारगिरे भेसकळावने मिगदाये अन्तरहितो मगधेषु कल्लवाळपुत्तगामे आयस्मतो महामोग्गल्लानस्स सम्मुखे^५ पातुरहोसि । निसीदि भगवा पञ्चत्ते आसने । निसज्ज खो भगवा आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं एतदवोच -

२. "पचलायसि नो त्वं, मोग्गल्लान, पचलायसि नो त्वं, मोग्गल्लाना" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

"तस्मातिह, मोग्गल्लान^६, यथासञ्जिस्स ते विहरतो तं मिद्धं

१. सुंसुमारगिरे - म० । २. भेसकळावने - सी०, स्या० । ३. कल्लवाळपुत्तगामे - सी०, स्या०; कल्लवाळपुत्तगामे - रो० । ४. पचलायमानो - स्या० । ५. पमुखे - सी०, स्या०, रो० । ६. त्वं मोग्गल्लान - सी०, रो० ।

श्रोत्रकमति, त सञ्ज मा' मनसाकासि', त सञ्ज मा' बहुलमकासि' ।
 ठान खो पनेत, मोग्गल्लान, विज्जति य ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ ।

३ "नो चे ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ, ततो त्व, मोग्ग-
 ल्लान, यथासुत यथापरियत्त धम्म चेतसा अनुवितवकेय्यासि अनुविचा-
 रेय्यासि, मनसा अनुपेक्खेय्यासि । ठान खो पनेत विज्जति य ते एव 5
 विहरतो त मिद्ध पहीयेथ ।

४ "नो चे ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ, ततो त्व, मोग्ग-
 ल्लान, यथासुत यथापरियत्त धम्म वित्तारेण सञ्जाय करेय्यासि । ठान
 खो पनेत विज्जति य ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ ।

५ "नो चे ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ, ततो त्व, मोग्ग- 10
 ल्लान, उभो कण्णसोत्तानि आविञ्छेय्यासि', पाणिना गतानि अनुमज्जे-
 य्यासि । ठान खो पनेत विज्जति य ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ ।

६ "नो चे ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ, ततो त्व, मोग्ग-
 ल्लान, उट्ठापासना उदवेण अक्खीनि अनुमज्जित्वा दिसा अनुविलोके- 11
 य्यासि, नक्खत्तानि तारकरूपानि उल्लोकेय्यासि । ठान खो पनेत
 विज्जति य ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ ।

७ "नो चे ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ, ततो त्व, मोग्ग-
 ल्लान, आलोफसञ्ज मनसि करेय्यासि, दिवासञ्ज अधिट्ठेय्यासि -
 यथा दिया तथा रत्ति यथा रत्ति तथा दिया । इति विवटेन' चेतसा
 अपरियोनद्धेन सप्पभास चित्त भावेय्यासि । ठान खो पनेत विज्जति 20
 य ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ ।

८ "नो चे ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ, ततो त्व, 25
 मोग्गल्लान, पच्छापुरेसञ्जी चट्ठम अधिट्ठेय्यासि अन्तो गतेहि इन्द्रियेहि
 अबहिगतेन मानसेन । ठान खो पनेत विज्जति य ते एव विहरतो त
 मिद्ध पहीयेथ ।

९ "नो चे ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ, ततो त्व, मोग्ग-
 ल्लान, दक्खिणेण पस्सेन सीहसेय्य वप्पेय्यासि पादे पाद अञ्चाधाय सतो
 रागपजानो उट्ठानसञ्ज मनसि परित्वा । पटिबुद्धेन' चेतो, मोग्गल्लान,

१-१ मनसिगतानि - मी० यागिरेय्यासि - स्वा०, मनसारासि - रो० ।

२-२ चट्ठम वरप्पानि - स्वा०, चट्ठमवरानि - रा० । ३ आविञ्छेय्यासि - मी०, आदि-
 येय्यासि - स्वा०, रो० । ४ विषट्ठा - स्वा० । ५-५ पटिबुद्धेन - मी०, स्वा० ।

खिप्यञ्जेव पच्चट्ठातव्वं - 'न सेय्यसुखं न पस्ससुखं' न मिद्धसुखं अनुयुत्तो विहरिस्सामी' ति । एवं हि ते, भोग्गल्लान, सिक्खितव्वं ।

१०. "तस्मातिह, भोग्गल्लान, एवं सिक्खितव्वं - 'न उच्चा-
सोण्डं पग्गहेत्वा कुलानि उपसङ्कुमिस्सामी' ति । एवं हि ते, भोग्गल्लान,
सिक्खितव्वं । सच्चे, भोग्गल्लान, भिक्खु उच्चासोण्डं पग्गहेत्वा कुलानि
उपसङ्कुमति, सन्ति हि, भोग्गल्लान, कुलेसु किच्चकरणीयानि । येहि
मनुस्सा आगतं भिक्खुं न मनसि करोन्ति, तत्र भिक्खुस्स एवं होति -
'कोसु नाम इदानि मं इमस्मि कुले परिभिन्दि, विरत्तत्त्पा दानिमे भयि
मनुस्सा' ति । इतिस्स असाभेन मङ्कुभावो, मङ्कुभूतस्स उद्धच्चं,
उद्धतस्स असंवरो, असंवृतस्स आरा चित्तं समाधिम्हा ।

११. "तस्मातिह, भोग्गल्लान, एवं सिक्खितव्वं - 'न विग्गा-
हिककथं कथेस्सामी' ति । एवं हि ते, भोग्गल्लान, सिक्खितव्वं ।
विग्गाहिकाय, भोग्गल्लान, कथाय सति कथाबाहुल्लं पाटिकह्लं, कथा-
बाहुल्ले सति उद्धच्चं, उद्धतस्स असंवरो, असंवृतस्स आरा चित्तं
समाधिम्हा । नाहं, भोग्गल्लान, सब्बेहेव संसग्गं वण्णयामि । न एनाहं,
भोग्गल्लान, सब्बेहेव संसग्गं न वण्णयामि । सगहट्ठपव्वजितेहि खो
अहं, भोग्गल्लान, संसग्गं न वण्णयामि । यानि च खो तानि सेनासनानि
अप्पसदानि अप्पनिग्घोसानि विजनवातानि मनुस्सराहस्सेय्यकानि^१ पटि-
सरलानसारुपानि तथारूपेहि सेनासनेहि संसग्गं वण्णयामी" ति ।

१२. एवं वुत्ते आयस्मा महामोग्गल्लानो भगवन्तं एतदवोच -
"कितावता नु खो, भन्ते, भिक्खु सङ्खित्तेन तण्हासङ्खयविमुत्तो होति
अच्चन्तनिट्ठो अच्चन्तयोगक्खेमी अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्तपरियोसानो
सेट्ठो देवमनुस्सान" ति ?

१३. "इध, भोग्गल्लान, भिक्खुनो सुतं होति - 'सब्बे धम्मा नालं
अभिनिवेसाया' ति; एवं चेत्तं, भोग्गल्लान, भिक्खुनो सुतं होति - 'सब्बे
धम्मा नालं अभिनिवेसाया' ति । सो सब्ब धम्मं अभिजानाति, सब्बं
धम्मं अभिञ्जाय सब्बं धम्मं परिजानाति । सब्बं धम्मं परिञ्जाय य
किञ्चिच्च वेदनं वेदियति मुखं वा दुक्खं वा यदुक्खगसुखं वा । सो तामु

१ फत्तसुख - सी० । २ येन - सी०, रो० । ३. पाटिकह्ला - सी० ।

४. मनुस्सराहस्सेय्यकानि - सी०, स्या०, रो० ।

वेदनासु अनिच्चानुपस्सी विहरति, विरागानुपस्सी विहरति, निरोधानु-
पस्सी विहरति, पटिनिस्सग्गानुपस्सी विहरति । सो तासु वेदनासु
अनिच्चानुपस्सी विहरन्तो विरागानुपस्सी विहरन्तो निरोधानुपस्सी
विहरन्तो पटिनिस्सग्गानुपस्सी विहरन्तो न किञ्चि लोके उपादियति,
अनुपादियं न परितस्सति, अपरितस्सं पच्चत्तयेव परिनिव्वायति । 5
'खीणा जाति, दुस्सितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया' ति
पजानाति । एत्तायता खो, भोग्गल्लान, भिक्खु सङ्घित्तेन तण्हासङ्खय-
विमुत्तो होति अच्चन्तनिट्ठो अच्चन्तयोगक्खेमी अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्त-
परियोसानो सेट्ठो देवमनुस्सानं" ति ।

६. मेतत्सुतं

१. "मा, भिक्खवे, पुञ्ञानं भायित्व" । सुखस्सेतं, भिक्खवे, 10 D 165,
अधिवचनं यदिदं पुञ्ञानं" ति । अभिजानामि खो पनाहं, भिक्खवे,
दीधरत्त कतानं पुञ्ञानं दीधरत्तं इदं कन्तं मनापं विपाकं पच्चनुभूतं ।
सत्तवस्सानि मेतत् चित्तं भावेसि । सत्तवस्सानि मेतत् चित्तं भावेत्वा
सत्तसंबट्टविवट्टकप्पे नयिमं लोकं पुनागमासि । संयट्टमाने सुदाहं, भिक्खवे,
लोके आभस्सत्पगो होमि, विवट्टमाने लोके सुञ्ञं बह्मविमानं उप- 15
पज्जामि ।

२. "तत्र सुदं, भिक्खवे, ब्रह्मा होमि महाब्रह्मा अग्निभू अनभि-
भूतो अञ्ञादत्तुदसो वसवत्ती । छत्तिसवत्तुं खो पनाहं, भिक्खवे,
सक्को अहोसि देवानमिन्दो; अनेकसत्तवत्तुं राजा अहोसि चक्कवत्ती
धम्मिको धम्मराजा चातुरन्तो विजितावी जनपदत्थावरियप्पत्तो सत्त- 20
रतनसमन्नागतो । तस्स मग्ग, भिक्खवे, इमानि सत्त रतनानि अहेतुं,
सेय्यपीदं - चक्करतनं, हत्थिरतनं, अस्सरतनं, गणिरतनं, इत्थिरतनं,
महपत्तिरतनं, परिणायकत्तनमेव सत्तमं । परोसहस्सं खो पन मे,
भिक्खवे, पुत्ता अहेमु मूरा खीरङ्गप्पा परसेनप्पमह्ना । सो इमं पयवि
सागरपरियन्त अदण्डेन असत्तेन धम्मेन अभिविजिय अञ्ञायसि" ति । 25

१-१ म० पीयदे न दिगति । २ न प - सी०, ग्या०, रो० । ३. भायित्व -
स्या० । ४ पुञ्ञ - सी० । ५-५ ग्या० पाचरे नचि । ६-६ मेतत्सुतं - स्या०,
रो० । ७ पुनरागमासि - सी० । ८ पत्तिवत्तरानमेव - सी०, ग्या०, रो० । ९-९ अत्ता-
वपि - सी०, अत्तावपि - स्या०, रो० ।

"पस्त पुञ्जानं विपाकं, कुसलानं सुखेसिनो^१ ।
 मेतं चित्तं विभावेत्वा, सत्तवस्सानि भिक्खवे^२ ।
 सत्तसंवट्टविवट्टकप्पे, नयिमं लोकं पुनागमि^३ ॥
 "संवट्टमाने लोकस्मिह, होमि आगस्सरूपगो ।
 विवट्टमाने लोकस्मि^४, सुञ्जब्रह्मपगो^५ अहुं ॥
 "सत्तवस्सत्तुं महाब्रह्मा, वसवत्ती तदा अहुं ।
 छत्तिसवस्सत्तु देविन्दो, देवरज्जमकारयि ॥
 "चवकवत्ती अहुं राजा, जम्बुमण्डस्स^६ इस्सररो ।
 मुद्धाभिसित्तो^७ छत्तियो, मनुस्साधिपती अहुं ॥
 "अदण्डेन असत्थेन, विजेय्य पयवि इमं ।
 अमाहसेन कम्मने^८, समेन मनुसासि^९ तं ॥
 "धम्मने रज्जं कारेत्वा, अस्मि पयविमण्डले ।
 महदने महाभोगे, अड्डे अजायिह^{१०} कुले ॥
 "सव्वकामेहि सम्पत्ते^{११}, रतनेहि च सत्तहि ।
 बुद्धा सज्जाहका लोके, वेहि एतं सुदेसितं ॥
 "एसो^{१२} हेतु महत्तस्स, पथव्यो^{१३} मे न विपज्जति^{१४} ।
 पट्टतयित्तूपकरणो, राजा होति^{१५} पत्तापवा ॥
 "इदिमा यसवा होति, जम्बुमण्डस्स इस्सररो ।
 फो सुत्वा नप्पसीदेय्य, अपि कण्हाभिजातियो ॥
 "तस्मा हि अत्तकामेन^{१६}, महत्तमभिकद्धता^{१७} ।
 सद्धम्मो गरुकातव्यो, सर बुद्धानसासन^{१८} ति ॥

१ सुखेसिन - ली०, स्या०, रो० । २ भिक्खवो - स्या० । ३ पुनागम - ली०, स्या०, रो० । ४ लोकास्मिह - ली०, स्या०, रो० । ५ सुञ्ज ब्रह्मपगो - ली०, रो० । ६ जम्बुदीप - ली०, जम्बुद्वीप - स्या०, रो० । ७ मुद्धाभिसित्तो - ली० । ८ धम्मो - ली०, स्या०, रो० । ९-१० मनुसासित्तो - ली० । ११ धम्मो - ली०, स्या०, रो० । १२ एव - ली०, स्या०, रो० । १३-१४ पथव्यो येन पथव्यो - ली०, पुण्यो येन पथव्यो - स्या० । १५ होति - ली०, स्या०, रो० । १६ अत्तकामेन - स्या० । १७ महत्तमभिकद्धता - ली० ।

१०. भरियासुतं

१. अथ स्रो भगवा पुव्वण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन अनाथपिण्डकस्स गहपतिस्स निवेसनं तेनुपसङ्कुमि; उपसङ्कुमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । तेन स्रो पन समयेन अनाथपिण्डकस्स गहपतिस्स निवेसने मनुस्सा उच्चासद्दा महासद्दा होन्ति । अथ स्रो अनाथपिण्डको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्कुमि; उपसङ्कुमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिधं स्रो अनाथपिण्डकं गहपतिं भगवा एतदवोच -

२. “किं नु ते, गहपति, निवेसने मनुस्सा उच्चासद्दा महासद्दा केवट्टा^१ मज्जे मच्छदिलोपे^२” ति ?

“अयं, भन्ते, सुजाता घरसुण्हा अट्टकुसा^३ आनीता । सा नेव सत्तुं आदियति, न ससुरं^४ आदियति, न सामिकं आदियति, भगवन्तं पि न सक्करोति न गहं^५ करोति न मानेति न पूजेती^६” ति ।

३. अथ स्रो भगवा सुजातं घरसुण्हं आमन्तेसि - “एहि, सुजाते” ति ! “एवं, भन्ते” ति स्रो सुजाता घरसुण्हा भगवतो पटिस्सुत्वा^७ येन भगवा तेनुपसङ्कुमि, उपसङ्कुमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिधं स्रो सुजातं घरसुण्हं भगवा एतदवोच -

४. “सत्त स्रो इमा, सुजाते, पुरिसस्स भरियायो^८ । कतमा सत्त ? वधकसमा^९, चोरीसमा, अय्यसमा, मातासमा^{१०}, भगिनीसमा^{११}, सखीसमा, दासीसमा - इमा^{१२} स्रो, सुजाते, सत्त पुरिसस्स भरियायो । तासं त्वं^{१३} कतमा” ति ?

“न^{१४} स्रो अहं^{१५}, भन्ते, इमस्स भगवता सद्धित्तेन भासितस्स वित्त्यारेन^{१६} अत्थं आजानामि । साधु मै, भन्ते, भगवा तथा धम्मं देसेतु ययाहं इमस्स भगवता सद्धित्तेन भासितस्स वित्त्यारेन अत्थं जानेम्य^{१७}” ति ।

“तेन हि, सुजाते, गुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासि-
स्सामो^{१८}” ति ।

१. केवट्टो - स्वा० । २. मज्जे विमोत्तेयी - स्वा० । ३. घट्टा अट्टकुता - सी०, घट्टा कुता - स्वा०, रो० । ४. ससुर - सी०, स्वा० । ५. गह - सी०, स्वा०, रो० । ६. पटिगुणिया - स्वा० । ७. भरिया - स्वा०, रो० । ८. वधकमा - स्वा० । ९. मातुसमा - सी०, स्वा०, रो० । १०. भगिनीसमा - सी०, स्वा०, रो० । ११. इमे - सी० । १२. त्वं - रो० । १३-१४. नाह - स्वा० । १५. एह वित्त्यारेन - सी०, रो० । १६. जानेम्य - सी०, स्वा०, रो० ।

“एवं, भन्ते” ति खो सुजाता घरसुष्ठा भगवतो पञ्चस्सोसि ।

भगवा एतदवोच —

५. “पदुद्धचित्ता अहितानुकम्पिनी,
अञ्जेसु रत्ता अतिमञ्जते पति ।
घनेन कीतस्स त्रघाय उस्सुका,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘वधा’ च भरिया’ ति च सा पवुच्चति ॥

६. “यं हत्थिया विन्दति सामिको धनं,
सिष्णं वणिज्जं च कसि’ अधिट्ठहं’ ।
अप्पं पि तस्स’ अपहातुमिच्छति,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘चोरी’ च भरिया’ ति च सा पवुच्चति ॥

७. “अकम्मकामा अलसा महग्घसा,
फरुसा च वण्डी दुरुत्तवादिनी ।
उट्ठायकानं’ अभिभुय्य वत्तति,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘अय्या च भरिया’ ति च सा पवुच्चति ॥

८. “या सव्वदा होति हितानुकम्पिनी,
माता व पुत्तं अनुरक्खते पति ।
ततो धनं सम्भतमस्स रक्खति,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘माता च भरिया’ ति च सा पवुच्चति ॥

९. “यथा पि जेट्ठा भगिनी कनिट्ठका,
सगारवा होति सकम्हि सामिके ।
हिरीमना भत्तुवसानुवत्तिनी,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘भगिनी च भरिया’ ति च सा पवुच्चति ॥

१ वधवा - सी०, स्या०, रो० । २-२ वणिगणिट्ठहि - स्या० । ३ तस्मा - स्या०, रो० । ४. पोथ - स्या० । ५. उट्ठायकाम - सी० । ६. वणिट्ठा - सी०; वणिट्ठा - स्या० ।

१०. “या चीघ दिस्त्वान पतिं पमोदति,
सखी सखारं व चिरत्समोगतं ।
कोलेग्यका सीलवती पतिव्रता,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
'सखी च भरिया' ति च सा पवुच्चति ॥

5

११. “अक्कुद्धसन्ता वधदण्डतज्जिता,
अदुद्धित्ता पतिनो तित्तिक्खति ।
अक्कोवना मत्तुवसानुवत्तिनी,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
'दासी च भरिया' ति च सा पवुच्चति ॥

III

१२. “या चीघ भरिया वधका' ति वुच्चति,
'चोरो च अय्या' ति च या' पवुच्चति ।
दुस्सीलरूपा फरुसा अनादरा,
कायस्स भेदा निरय वजन्ति ता ॥

१३. “या चीघ यात्ता अगिनी सखी' ति च,
'दासी च भरिया' ति च सा पवुच्चति ।
सीले ठितत्ता चिररत्तसंवृता,
कायस्स भेदा सुगति वजन्ति ता ति ॥

15 B 469

१४. इमा खो, सुजाते, सत्त पुरिसस्स भरियायो । तासं त्वं
कत्तमा' ति ?

20

“अज्जतण्णे मं, भन्ते, भगवा दासीसमं सामिकस्स भरियं
धारेतु' ति ।

R 24

११. कोपनसुतं

१. “सत्तिम, भिक्खवे, धम्मा सपत्तवन्ता सपत्तकरणा' कोपनं
प्रागच्छन्ति इति वा पुरिम वा । वतमे सत्त ? इय, भिक्खवे, सपत्तो
सपत्तम्म एय इच्छति — ‘अहो वताय दुव्वण्णो अस्मा' ति ! तं किस्स
हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स वण्णवताय नन्दति । कोपनोयं,
भिक्खवे, पुरिमपुग्गलो कोधानिभूतो कोपपरेतो, किञ्चा पि सो होति

25

सुन्हातो सुविलितो कण्ठितकेसमस्तु ओदातवत्थवसनो; अथ खो सो दुब्बण्णो व होति कोधाभिभूतो । अयं, भिक्खवे, पठमो धम्मो सपत्त-
कन्तो सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति इत्थि वा पुरिसं वा ।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति - 'अहो
वतायं दुक्खं सयेय्या' ति ! तं किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स
सुखसेय्याय नन्दति । कोधनोयं, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलो कोधाभिभूतो
कोधपरेतो, किञ्चा पि सो पल्लङ्गे सेति मोनकत्थते पटलिकत्थते' कदलि-
मिपगवरपच्चत्थरणे' सउत्तरच्छदे' उभतोलोहितकूपधाने; अथ खो सो
दुक्खञ्चेव सेति कोधाभिभूतो । अयं, भिक्खवे, तृतीयो धम्मो सपत्त-
कन्तो सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति इत्थि वा पुरिसं वा ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति - 'अहो
वतायं न पचुरत्थो अस्सा' ति ! तं किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो
सपत्तस्स पचुरत्थताय नन्दति । कोधनोयं, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलो
कोधाभिभूतो कोधपरेतो, अनत्थं पि गहेत्वा 'अत्थो मे गहिता' ति मञ्जति,
अत्थं पि गहेत्वा 'अनत्थो मे गहिता' ति मञ्जति । तस्सिमे धम्मा अञ्ज-
मञ्जं विपन्तनीका गहिता दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय संवत्तन्ति
कोधाभिभूतस्स । अयं, भिक्खवे, तृतीयो धम्मो सपत्तकन्तो सपत्त-
करणो कोधनं आगच्छति इत्थि वा पुरिसं वा ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति - 'अहो
वताय न भोगवा अस्सा' ति ! तं किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो
सपत्तस्स भोगवताय नन्दति । कोधनस्स, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलस्स
कोधाभिभूतस्स कोधपरेतस्स, ये पिस्स ते होन्ति भोगा उद्धानविरियाधि-
गता बाहावलपरिचिता सेदावक्खित्ता धम्मिका धम्मलद्धा, ते पि राजानो
राजकोसं पवेसेन्ति कोधाभिभूतस्स । अयं, भिक्खवे, चतुर्थो धम्मो
सपत्तकन्तो सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति इत्थि वा पुरिसं वा ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति - 'अहो
वतायं न यसवा अस्सा' ति ! तं किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो
सपत्तस्स यसवताय नन्दति । कोधनोयं, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलो
कोधाभिभूतो कोधपरेतो, यो पिस्स सो होति यसो अपमादाधिगतो,

तम्हा पि धंसति कोधाभिभूतो । अयं, भिक्खवे, पञ्चमो धम्मो सपत्त-
कन्तो सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति इत्थि वा पुरिसं वा ।

६. “पुन च परं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति — ‘अहो
वत्तायं न मित्ता अस्सा’ ति ! तं किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो
सपत्तस्स मित्तवत्ताय नन्दति । कोधनं, भिक्खवे, पुग्गलं कोधाभिभूतं ५
‘कोधपरेतं, ये पिस्स ते होन्ति मित्तामच्चा जातिसालोहिता, ते पि आरका
परिवज्जन्ति’ कोधाभिभूतं । अयं, भिक्खवे, छद्धो धम्मो सपत्तकन्तो
सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति इत्थि वा पुरिसं वा ।

७. “पुन च परं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति — ‘अहो
वत्तायं कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उप- १०
पज्जेय्या’ ति ! तं किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स दुग्गति-
गमने’ नन्दति । कोधनोयं, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलो कोधाभिभूतो कोध-
परेतो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं
चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा वाचाय ... पे०... कायस्स भेदा १५
परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति कोधाभिभूतो ।
अयं, भिक्खवे, सत्तमो धम्मो सपत्तकन्तो सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति
इत्थि वा पुरिसं वा । इमे खो, भिक्खवे, सत्त धम्मा सपत्तकन्ता सपत्त-
करणा कोधनं आगच्छन्ति इत्थि वा पुरिसं वा ति ।

“कोधनो दुब्बण्णो होति, अयो दुक्खं पि सेति सो ।

अयो अत्थं गहेत्वान, अनत्थं अपिपज्जति’ ॥ २०

“ततो कायेन वाचाय, वयं कत्तवान कोधनो ।

कोधाभिभूतो पुरिसो, धनजानि निगच्छति ॥

“कोधसम्मदसम्मत्तो’, आयसक्खं’ निगच्छति ।

जातिमिता सुहज्जा च, परिवज्जन्ति कोधनं ॥

“अनत्थज्जनो कोधो, कोधो चित्तप्पकोपनो । २५

भयमन्तरतो जातं, तं जनो नाववुज्जति ॥

“दुद्धो अत्थं न जागति, कुद्धो धम्मं न पस्सति ।

अन्यतमं तदा होति, यं कोधो सहते नरं ॥

१. त परिवज्जेति — सी०, स्पष्ट०, रो० । २. दुग्गतिगमने — पी०, स्पष्ट०, रो० ।

३. अपिपज्जति — श्री०, पटिपज्जति — म्या० । ४. कोपपम्मादसम्मत्तो — म्या० ।

५. पावकणं — म्या० ।

R. 97

“यं क्रुद्धो उपरोवेति, सुकरं विय दुक्करं ।
 पञ्चा सो विगते कोषे, अग्निदह्यो व तप्पति ॥
 “दुम्मङ्कुयं पदस्सेति”, धूमं धूमीव^१ पावको ।
 यतो पतायति^२ कोषो, येन कुञ्जन्ति मानवा ॥
 “नास्स हिरी न ओत्तप्पं, न वाचो” होति गारवो ।
 कोषेन अभिभूतस्स, न दीपं होति किञ्चन^३ ॥
 “तपनीयानि कम्मनि, यानि धम्मेहि आरका ।
 तानि आरोचयिस्सामि, तं सुणाय यथा तथं” ॥
 “क्रुद्धो हि पितरं हन्ति, हन्ति क्रुद्धो समातरं ।
 क्रुद्धो हि ब्राह्मणं हन्ति, हन्ति क्रुद्धो पुथुज्जनं ॥
 “घाय मातु भतो पोसो, इमं लोकं अवैक्खति ।
 तं पि पाणवदि^४ सन्ति”, हन्ति क्रुद्धो पुथुज्जनो ॥
 “अत्तुपमा^५ हि ते सत्ता, अत्ता हि परमो^६ पिमो ।
 हन्ति क्रुद्धो पुथुत्तनं, नानारूपेसु मुच्छितो” ॥
 “असिना हन्ति अत्तानं, विसं खावन्ति मुच्छिता ।
 रज्जुया^७ वज्ज^८ मीयन्ति^९, पब्बतामपि कन्दरे ॥
 “भूतहच्चानि” कम्मनि, अत्तमारणियानि च ।
 करोन्ता नावकुञ्जन्ति, कोषजातो पराभवो ॥
 “इतायं कोधरूपेण, मच्चुपासो गुहासयो ।
 तं दमेन समुच्छिन्दे, पञ्चाविरियेन दिट्ठिया ॥
 “यथा” मेतं^{१०} अकुसलं, समुच्छिन्देय पण्डितो ।
 तथेव धम्मे सिक्खेय, मा नो दुम्मङ्कुयं अहु ॥
 “वीतकोधा अनायासा, वीतलोभा अनुस्सुवा”^{११} ।
 दन्ता कोधं पहन्त्वान, परिनिव्वन्ति^{१२} अनासवा” ति^{१३} ॥

अव्याक्तवग्गो छटो ।

१. सदस्सेति - सी०; पदमं दस्सेति - स्या० । २. धूमगिविय - सी०; धूमगिविय - स्या०, रो० । ३. पतायती - सी०, स्या० । ४. नासो - सी०, स्या०; वाचो - रो० । ५. किञ्चन - स्या० । ६. कयं - सी०, स्या०, रो० । ७-७. पाणमि हन्ति - सी० । ८-८. अत्तुपमाव - सी० । ९. परमं - सी०, स्या०, रो० । १०. मिच्छितो - सी० । ११-११. रज्जुवदा - सी०; रज्जुवदा - स्या०, रो० । १२. निव्वन्ति - स्या० । १३. मूत-हन्वानि - सी०, स्या० । १४-१४. एवमेत - सी०; एवमेत - स्या०, रो० । १५. परिनिव्वन्ति - सी०, स्या०, रो० । १६-१६. परिनिव्वन्तिवत्तया ति - स्या० ।

तत्सुहृन्

अव्यावृत्तो पुरिसगति, तिस्स सीह अरक्खिये^१ ।
किमिल^२ सत्त पच्चला^३, मेत्ता^४ भरिया कोपेकादसा^५ ति ॥

७. महावग्गो

१. हिरोत्तपसुतं

१ “हिरोत्तप्पे, भिक्खवे, असति हिरोत्तप्पविपन्नस्स हतूप-
निसो होति इन्द्रियसवरो, इन्द्रियसवरे असति इन्द्रियसवरविपन्नस्स
हतूपनिस^१ होति सील, सीले असति सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति
सम्मासमाधि, सम्मासमाधिं हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूप-
निस होति यथाभूतज्जाणदस्सन, यथाभूतज्जाणदस्सने असति यथाभूत-
ज्जाणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो, निब्बिदाविरागे
असति निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिस होति विमुत्तिज्जाणदस्सन ।
सेव्यथापि, भिक्खवे, एक्खो सास्तापलासविपन्नो । तस्स पपटिका^२ पि न
पारिपूर्णि गच्छति, तथो पि केम्पु पि सारो पि न पारिपूर्णि गच्छति ।
एवमेव खो, भिक्खवे, हिरोत्तप्पे असति हिरोत्तप्पविपन्नस्स हतूपनिसो
होति इन्द्रियसवरो, इन्द्रियसवरे असति इन्द्रियसवरविपन्नस्स हतूपनिस
होति सील, सीले असति सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति सम्मासमाधि,
सम्मासमाधिं हि असति सम्मानमाधिविपन्नस्स हतूपनिस होति यथा-
भूतज्जाणदस्सन, यथाभूतज्जाणदस्सने असति यथाभूतज्जाणदस्सन-
विपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो, निब्बिदाविरागे असति
निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिस होति विमुत्तिज्जाणदस्सन ।

R 99

5 M 479

15

20

२ “हिरोत्तप्पे, भिक्खवे, सति हिरोत्तप्पसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नो होति इन्द्रियमवरो, इन्द्रियसवरे सति इन्द्रियमवरसम्पन्नस्स उप-
निससम्पन्न होति सील, सीले सति सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति
सम्मासमाधि, सम्मासमाधिं हि सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्न होति यथाभूतज्जाणदस्सन, यथाभूतज्जाणदस्सने सति यथाभूत-

१ रक्खियतपञ्चम - सी० स्या० रो० । २-२ तपवत्तपविम्वलो - सी०, तपवत्तप
विम्वला - स्या० विम्वल - रो० । ३-३ सत्त यत्थाप्य बोधना - सी०, स्या०, रो० ।
४ हतूपनिस - स्या०, रो० । ५ पपटिका - स्या० । ६ सम्मासमाधिं हि - स्या० ।

आणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति निव्विदाविरागे; निव्विदा-
विरागे सति निव्विदाविरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति विमुत्ति-
आणदस्सनं । सेय्यथापि, भिक्खवे, खखो साखापलाससम्पन्नो । तस्स
पपटिका पि पारिपूर्णि गच्छति, तत्रो पि फेम्मु पि सारो पि पारिपूर्णि
5 गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, हिरोत्तप्पे सति हिरोत्तप्पसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नो होति ... पे०... विमुत्तिआणदस्सनं” ति ।

२. सत्तसुरियसुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति अम्ब-
पालिवने^१ । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – “भिक्खवो” ति ।
“भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच –

२. “अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा; अधुवा, भिक्खवे, सङ्खारा;
अनस्सासिका, भिक्खवे, सङ्खारा । यावञ्चिदं, भिक्खवे, अलमेव सव्व-
सङ्खारेसु निव्विन्दितुं अलं विरज्जितुं अलं विमुच्चितुं ।

३. “सिनेरु, भिक्खवे, पव्वतराजा चतुरासीतियोजनसहस्सानि
आयामेन, चतुरासीतियोजनसहस्सानि वित्थारेन, चतुरासीतियोजनसह-
15 स्सानि महासमुद्दे अज्झोगान्हो, चतुरासीतियोजनसहस्सानि महासमुद्दा
अच्चुगतो । होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करह्वि दीधस्स
अद्दुनो अच्चयेन^२ यद्दुनि वस्सानि यद्दुनि वस्ससत्तानि यद्दुनि वस्स-
सहस्सानि यद्दुनि वस्ससत्तसहस्सानि देवो न वस्सति । देवे खो पन,
भिक्खवे, अवस्सन्ते ये केचिमे वीजगामभूतगामा^३ ओसधित्तिणवनप्पत्तयो^४
20 ते उस्सुस्सन्ति विसुस्सन्ति, न भवन्ति । एवं अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा;
एवं अधुवा, भिक्खवे, सङ्खारा ... पे०... अलं विमुच्चितुं ।

४. “होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करह्वि दीधस्स
अद्दुनो अच्चयेन दुत्तियो सुरियो पातुभवति । दुत्तियस्स, भिक्खवे,
सुरियस्स पातुभावा या काचि कुत्तदियो कुत्तोव्वा^५ ता^६ उस्सुस्सन्ति
25 विसुस्सन्ति, न भवन्ति । एवं अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा ... पे०...
अलं विमुच्चितुं ।

१. अम्बगानीवने – स्या० । २-२ वी०, स्या०, रो० पोल्लोसु न दिशति ।

३. वीजगामभूतगाम – वी०, स्या०, रो० । ४. ओसधित्तिणवनप्पत्तयो – स्या० । ५. कुत्तुम्मा
– वी०, रो०; कुत्तोव्वा – स्या० । ६. ता – स्या० ।

५. "होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करहचि दीघस्स
अद्दुनो अच्चयेन ततियो सुरियो पातुभवति । ततियस्स, भिक्खवे,
सुरियस्स पातुभावा या काचि महानदियो, सेय्यथीदं^१ - गङ्गा, यमुना,
अचिरवती, सरभू, मही, ता उस्सुस्सन्ति विसुस्सन्ति, न भवन्ति । एवं
अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा ... पे०... अलं विमुच्चित्तुं ।

5

६. "होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करहचि दीघस्स
अद्दुनो अच्चयेन चतुत्थो सुरियो पातुभवति । चतुत्थस्स, भिक्खवे,
सुरियस्स पातुभावा ये ते महासरा यतो इमा महानदियो पवत्तन्ति^२,
सेय्यथीदं - अनोत्ता, सीहपपाता, रयकारा, कण्णमुण्डा, कुणाला,
छहन्ता, मन्दाकिनिया^३, ता उस्सुस्सन्ति विसुस्सन्ति, न भवन्ति । एवं
अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा ... पे०... अलं विमुच्चित्तुं ।

10

७. "होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करहचि दीघस्स
अद्दुनो अच्चयेन पञ्चमो सुरियो पातुभवति । पञ्चमस्स, भिक्खवे,
सुरियस्स पातुभावा योजनसत्तिकानि पि महासमुदे उदकानि ओगच्छन्ति,
द्वियोजनसत्तिकानि पि महासमुदे उदकानि ओगच्छन्ति, त्रियोजनसत्ति-
कानि पि, चतुयोजनसत्तिकानि पि, पञ्चयोजनसत्तिकानि पि, छयोजन-
सत्तिकानि पि, सत्तयोजनसत्तिकानि पि महासमुदे उदकानि ओगच्छन्ति;
सत्ततालं पि महासमुदे उदकं सण्ठाति, छतालं पि, पञ्चतालं पि, चतुतालं
पि, तितालं पि, द्वितालं पि, तारातत्तं पि महासमुदे उदकं सण्ठाति;
रात्तपोरिसं पि महासमुदे उदकं सण्ठाति, छपोरिसं पि, पञ्चपोरिसं पि,
चतुपोरिसं पि, त्रिपोरिसं पि, द्विपोरिसं पि, पोरिसं^४ पि, अद्दुपोरिसं^५ पि,
कटिमत्तं पि, जण्णुवमत्तं^६ पि, गोप्फकमत्तं^७ पि महासमुदे उदकं सण्ठाति ।
सेय्यथापि, भिक्खवे, मरदसमये थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते तत्थ तत्थ
गोपदेसु उदकानि ठितानि होन्ति, एवमेव खो, भिक्खवे, तत्थ तत्थ
गोप्फकमतान् महासमुदे उदकानि ठितानि होन्ति । पञ्चमस्स,
भिक्खवे, सुरियस्स पातुभावा अद्दगुत्तिपञ्चमत्तं^८ पि महासमुदे उदकं न
होति । एवं अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा ... पे०... अलं विमुच्चित्तुं ।

B. 425

15

R. 162

20

25

१. सेय्यथीदं - य० । २. पवत्तन्ति - मी०, स्वा०, रो० । ३. मन्दाकिनिया - सी०,
रमा०, गन्दाकिनि - रो० । ४. पोरीसमत - स्वा०, रो० । ५. अद्दुपोरिसमत - सी० ।
६. जण्णुवमत - सी०, जण्णुवमत स्वा०, जानुवमत - रो० । ७. गोप्फमत - रमा० ।
८. गोपदमतानि - सी०, स्वा०, रो० । ९. अद्दगुत्तिपञ्चमत - सी० ।

८ “होति खो सो, भिक्खवे, समयो य कदाचि करहचि दीघस्स
अद्दुनो प्रच्चयेन छट्ठो सुरियो पातुभवति । छट्ठस्स, भिक्खवे, सुरियस्स
पातुभावा अयं च महापथवी सिनेरु च पब्बतराजा धूमायन्ति^१ सधूमायन्ति
सम्पधूमायन्ति^२ । सेय्यथापि, भिक्खवे, कुम्भकारपाको आलेपितो^३ पठम^४
५ धूमेति सधूमेति सम्पधूमेति, एवमेव खो, भिक्खवे, छट्ठस्स सुरियस्स
पातुभावा अयं च महापथवी सिनेरु च पब्बतराजा धूमायन्ति सधूमायन्ति
सम्पधूमायन्ति । एव अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा पे० अल
विमुच्चित्तु ।

९ “होति खो सो, भिक्खवे, समयो य कदाचि करहचि दीघस्स
R 103 10 अद्दुनो प्रच्चयेन सत्तमो सुरियो पातुभवति । सत्तमस्स, भिक्खवे,
सुरियस्स पातुभावा अयं च महापथवी सिनेरु च पब्बतराजा आदिप्पन्ति
पञ्जलन्ति एकजाला भवन्ति । इमिस्सा च, भिक्खवे, महापथविया
B 476 सिनेरुस्स च पब्बतराजस्स ज्ञायमानानं दग्धमानानं अच्चि^५ वातेन
खित्ता याव ब्रह्मलोका पि गच्छति । सिनेरुस्स^६, भिक्खवे, पब्बतराजस्स
11 ज्ञायमानस्स दग्धमानस्स विनस्समानस्स महता तेजोखन्धेन अभिभूतस्स
योजनसत्तिकानि^७ पि कूटानि पलुज्जन्ति द्वियोजनसत्तिकानि पि, त्रियोजन-
सत्तिकानि पि, चतुयोजनसत्तिकानि पि, पञ्चयोजनसत्तिकानि पि कूटानि
पलुज्जन्ति । इमिस्सा^८ च^९, भिक्खवे, महापथविया सिनेरुस्स च पब्बत-
राजस्स ज्ञायमानानं दग्धमानानं नेव छारिका पञ्जायति^{१०} न मसि ।
20 सेय्यथापि, भिक्खवे, सप्पिस्स वा तेलस्स वा ज्ञायमानस्स दग्धमानस्स
नेव छारिका पञ्जायति न मसि, एवमेव खो, भिक्खवे, इमिस्सा च
महापथविया सिनेरुस्स च पब्बतराजस्स ज्ञायमानानं दग्धमानानं नेव
छारिका पञ्जायति न मसि । एव अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा, एव
अवुवा, भिक्खवे, सङ्खारा, एव अनस्सासिका, भिक्खवे, सङ्खारा ।
25 यावञ्चिद, भिक्खवे, अलमेव सच्चसङ्खारेसु निव्विन्दितु अल विरज्जितु
अल विमुच्चित्तु ।

१-१ धूमायन्ति सधूमायन्ति सम्पधूमायन्ति - सी०, स्वा०, रो० । २ आतिगिणी
सी०, स्वा०, रो० । ३ पठमपठम - सी०, स्वा० पठमपठम न दित्तवति । ४ अग्नि - सी० ।
५ सिनेरुस्स च - सी०, रा० । ६ योजनसत्तिकानि - स्वा० । ७-७ इमिस्सा - स्वा०,
इमिस्सा पि - सी० । ८ पञ्जायति - सी० ।

१०. "तत्र, भिक्षवे, को मन्ता को सद्भाता — 'अयं च पथवी' सिनेहं च पव्वतराजा दग्धिस्सन्ति विनस्सिस्सन्ति, न भविस्सन्ती' ति अञ्जत्र दिट्ठपदेहि ?

"भूतपुर्व्व, भिक्षवे, सुनेत्तो नाम सत्था अहोसि तित्थकरो कामेसु वीतरागो । सुनेत्तस्स खो पन, भिक्षवे, सत्थुनो अनेकानि सावकसत्थानि अहेसुं । सुनेत्तो, भिक्षवे, सत्था सावकानं ब्रह्मलोक-सहव्यताय धम्मं देसेसि^१ । ये^२ खो पन, भिक्षवे, सुनेत्तस्स सत्थुनो ब्रह्म-लोकसहव्यताय धम्मं देसेन्तस्स सव्वेन सव्वं सासनं आजानिंसु ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं ब्रह्मलोकं उपपज्जिंसु । ये न सव्वेन सव्वं सासनं आजानिंसु ते कायस्स भेदा परं मरणा अप्पेकच्चे परनिम्मितवत्सवत्तीनं देवानं सहव्यतं उपपज्जिंसु, अप्पेकच्चे निम्मानरत्तीनं देवानं सहव्यतं उपपज्जिंसु, अप्पेकच्चे तुस्सितानं देवानं सहव्यतं उपपज्जिंसु, अप्पेकच्चे यामानं देवानं सहव्यतं उपपज्जिंसु, अप्पेकच्चे तावत्तिसानं देवानं सहव्यतं उपपज्जिंसु, अप्पेकच्चे चातुमहाराजिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जिंसु, अप्पेकच्चे सत्तियमहासालानं सहव्यतं उपपज्जिंसु, अप्पेकच्चे ब्राह्मण-महासालानं सहव्यतं उपपज्जिंसु, अप्पेकच्चे गृहपतिमहासालानं सहव्यतं उपपज्जिंसु ।

११. "अथ खो, भिक्षवे, सुनेत्तस्स सत्थुनो एतदहोसि — 'न खो मेतं^३ पतिरुपं^४ थोहं सावकानं समरामगतियो अस्सं अभिसम्परायं, यद्धूनाहं उत्तरि^५ मेतं भावेय्यं' ति ।

१२. "अथ खो, भिक्षवे, सुनेत्तो सत्था सत्त वस्सानि मेतं^६ चित्तं^७ भावेसि । सत्तवस्सानि मेतं चित्तं भावेत्वा सत्तसंवट्ठविषट्ठफप्पे नदिमं लोकं पुनरागमासि^८ । संवट्ठमाने सुदं, भिक्षवे, लोके आभस्स-रूपगो होति । विषट्ठमाने लोके मुञ्जं ब्रह्मविमानं उपपज्जति । तत्र सुदं, भिक्षवे, ब्रह्म होति महाब्रह्म अभिभू अर्नभिभूतो अञ्जदत्थुदसो^९ यत्तयत्ती । सत्तिसम्पत्तुं खो पन, भिक्षवे, नक्को अहोसि देवानगिन्दो । अनेकगतकम्पत्तुं राजा अहोमि चक्कवत्ती धम्मिको धम्मराजा चातुग्गत्तो विजितायो जेनपदत्थावगिण्णत्तो मत्तगतनत्तमन्नागवो । परोसहस्सं खो पनस्स पुत्ता अहेसुं सुग वीरज्झप्पा परसेनप्पमहना । सो इमं पयवि

१. महापदवि — गी० । २. देसेनि — गी०, म्पा० । ३. यो — गी० । ४. पनेत्तं — गी०, रो० । ५. पतिरुपं — म्पा०, रो० । ६. उत्तरि — गी०, म्पा०, रो० । ७-८. मेतपिणं — गी०, म्पा०, रो० । ९. पुत्तागमाणि — म्पा० । १०. धम्मराजपुग्गो — गी० ।

सागरपरियन्तं अदण्डेन असत्थेन धम्मेन अभिविजिय अज्झावसि । सो हि नाम, भिक्खवे, सुनेत्तो सत्था एवं दीघायुको समानो एवं चिरद्वितिको अपरिमुत्तो अहोसि — ‘जातिया जराय’ मरणेन’ सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, अपरिमुत्तो दुक्खस्मा’ ति वदामि ।

- 5 १३. “तं किस्स हेतु ? चतुन्नं धम्मानं अननुबोधा अप्पटिवेधा । कतमेसं चतुन्नं ? अरियस्स, भिक्खवे, सीलस्स अननुबोधा अप्पटिवेधा, अरियस्स समाधिस्स अननुबोधा अप्पटिवेधा, अरियाय पञ्जाय अननुबोधा अप्पटिवेधा, अरियाय विमुत्तिया अननुबोधा अप्पटिवेधा । तयिदं, भिक्खवे, अरियं सीलं अनुबुद्धं पटिविद्धं, अरियो समाधिं अनुबोधो’ पटिविद्धो, अरिया पञ्जा अनुबोधा पटिविद्धा, अरिया विमुत्तिं अनुबोधा पटिविद्धा, उच्छिन्ना भवतण्हा, खीणा भवनेत्ति, नत्थि दानि पुनब्भवो” ति ।

R. 106

१४. इदमवोच भगवा । इदं वत्थान सुगतो अथापरं एतदवोच सत्था —

- 15 “सीलं समाधिं पञ्जा च, विमुत्तिं च अनुत्तरा । अनुबुद्धा इमे धम्मा, गोतमेन यसस्सिना ॥
“इति बुद्धो अभिञ्जाय, धम्ममक्खासि भिक्खुनं । दुक्खस्सन्तकरो सत्था, चक्खुमा परिनिब्बुतो” ति ॥

३. नगरपमसुत्तं

B 478

१. “यतो खो, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमं नगरं सत्तहि ।
20 नगरपरिक्खारेहि सुपरिक्खतं^१ होति, चतुन्नं च आहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । इदं बुच्चति, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमं नगरं अकरणीयं वाहिरेहि पच्चत्थिकेहि पच्चाभित्तेहि ।
२. “कतमेहि सत्तहि नगरपरिक्खारेहि सुपरिक्खतं होति ? इयं, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे एसिका होति गम्भीरत्तेमा
25 सुनिखाता अचला असम्पवेधी^२ । इमिना पठमेन नगरपरिक्खारेण सुपरिक्खतं होति रज्जो पच्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया वाहिरानं पटिधात्ताय ।

१-१ जयपरणेन — सी० । २. अनुबुद्धो — सी०, स्या०, रो० । ३. सुपरिक्खतं — सी०; सुपरिक्खत — रो० । ४. असम्पवेधि — सी०, स्या०, रो० ।

३. "पुन च परं, भिक्षव, रज्जो पञ्चन्तिमे नगरे परिवस्त्रा
होति गम्भीरा चेव वित्थता च । इमिना द्रुतियेन नगरपरिवस्त्रारेन
सुपरिवस्त्रतं होति रज्जो पञ्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं
पटिधात्ताय ।

४. "पुन च परं, भिक्षव, रज्जो पञ्चन्तिमे नगरे अनुपरि- 5 R. 107
मायपथो होति उच्चो चेव वित्थतो च । इमिना तत्तियेन नगरपरिवस्त्रारेन
सुपरिवस्त्रतं होति रज्जो पञ्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं
पटिधात्ताय ।

५. "पुन च परं, भिक्षव, रज्जो पञ्चन्तिमे नगरे बहुं आयुधं
सन्निचितं होति सलाकं चेव जेवनिकं" च । इमिना चतुत्थेन नगर- 10
परिवस्त्रारेन सुपरिवस्त्रतं होति रज्जो पञ्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं
गुत्तिया बाहिरानं पटिधात्ताय ।

६. "पुन च परं, भिक्षव, रज्जो पञ्चन्तिमे नगरे बहुवलकायो
पटिवसति, सेय्ययीधं - हत्थारोहा अस्सारोहा रथिका धनुग्गहा चेलका
चलका पिण्डदायका" उग्गा राजपुत्ता पक्खन्दिनो महानागा सूरजम्म- 15
योधिनी दासकपुत्ता । इमिना पञ्चमेन नगरपरिवस्त्रारेन सुपरिवस्त्रतं
होति रज्जो पञ्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटि-
धात्ताय ।

७. "पुन च परं, भिक्षव, रज्जो पञ्चन्तिमे नगरे दोवारिको
होति पण्डितो व्यक्तो मेधावी अज्झात्तानं निवारत्ता ज्ञात्तानं पवेसेत्ता । 20
इमिना छट्ठेन नगरपरिवस्त्रारेन सुपरिवस्त्रतं होति रज्जो पञ्चन्तिमं
नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिधात्ताय । D. 479

८. "पुन च परं, भिक्षव, रज्जो पञ्चन्तिमे नगरे पाकारो
होति उच्चो चेव वित्थतो च वासनलेपनसम्पन्नो च । इमिना सत्तमेन
नगरपरिवस्त्रारेन सुपरिवस्त्रतं होति रज्जो पञ्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं 25
गुत्तिया बाहिरानं पटिधात्ताय । इमेहि सत्तहि नगरपरिवस्त्रारेहि
सुपरिवस्त्रतं होति । R. 108

९. "कतमेसं चतुस्रं आहारानं निवामत्ताभी होति अक्खिच्छलाभी
अनसिरत्ताभी ? इय, भिक्षव, रज्जो पञ्चन्तिमे नगरे बहुं तिण-

कटोदकं सन्निचितं होति अब्भन्तरानं रत्तिया अपरितस्साय फासुविहाराय
वाहिरानं पटिधाताय ।

१०. “पुन च परं, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं सान्नि-
यवकं सन्निचितं होति अब्भन्तरानं रत्तिया अपरितस्साय फासुविहाय
५ वाहिरानं पटिधाताय ।

११. “पुन च परं, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं
तिलमुग्गमासापरणं सन्निचितं होति अब्भन्तरानं रत्तिया अपरितस्साय
फासुविहाराय वाहिरानं पटिधाताय ।

१२. “पुन च परं, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं भेसज्जं
१० सन्निचितं होति, सेय्ययीदं — सप्पि नवनीतं तेलं मधु फाणितं लोणं
अब्भन्तरानं रत्तिया अपरितस्साय फासुविहाराय वाहिरानं पटिधाताय ।
इमेसं खो, भिक्खवे, चतुन्नं आहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलानी
अकसिरलाभी ।

१३. “यतो खो, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमं नगरं इमेहि
१५ सत्तहि नगरपरिक्खारेहि सुपरिक्खतं होति, इमेसं च चतुन्नं आहारानं
निकामलाभी होति अकिच्छलानी अकसिरलाभी । इदं बुच्चति, भिक्खवे,
रज्जो पच्चन्तिमं नगरं अकरणीयं वाहिरेहि पच्चत्थियेकेहि पच्चा-
मित्तेहि । एवमेव खो, भिक्खवे, यतो अरियसावको सत्तहि सद्धम्मेहि
समन्नागतो होति, चतुन्नं च ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुख-
२० विहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलानी अकसिरलाभी । अयं
बुच्चति, भिक्खवे, अरियसावको अकरणीयो भारस्स अकरणीयो पापि-
मतो । कतमेहि सत्तहि सद्धम्मेहि समन्नागतो होति ?

१४. “सेय्ययापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे एसिका
होति यम्भीरजेमा सुनिखाता अचला असम्पवेधी अब्भन्तरानं गुत्तिया
२५ वाहिरानं पटिधाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको सद्धो होति,
राट्ठहति तयागतस्स वोधि ‘इति पि सो ... पे०... बुद्धो भगवा’ ति ।
राट्ठेसिको’, भिक्खवे, अरियसावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति;
सावज्जं पजहति, अनवज्जं भावेति; सुद्धं अत्तानं परिहरति । इमिना
पठमेन सद्धम्मेन समन्नागतो होति ।

१५. "सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे परिवस्सा
होति गम्भीरा चेव वित्थता च अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटि-
धाताय । एवमेव सो, भिक्खवे, अरियसावको हिरीमा^१ होति, हिरी-
यति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, हिरीयति पापकानं
अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । हिरीपरिक्खो सो, भिक्खवे, अरिय- 5
सावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति; सावज्जं^२ पजहति, अनवज्जं
भावेति; सुद्धं यत्तानं परिहरति । इमिना दुत्तियेन सद्धम्मेन समन्नागतो
होति ।

१६. "सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे अनुपरि-
यायपथो होति उच्चो चेव वित्थतो च अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं 10
पटिधाताय । एवमेव सो, भिक्खवे, अरियसावको ओत्तप्पी होति,
ओत्तप्पति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, ओत्तप्पति
पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । ओत्तप्पपरियायपथो,
भिक्खवे, अरियसावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति; सावज्जं R. 1
पजहति, अनवज्जं भावेति; सुद्धं यत्तानं परिहरति । इमिना तत्तियेन 11
सद्धम्मेन समन्नागतो होति ।

१७. "सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं आयुधं
मन्निचितं होति सत्ताकं चेव जेवनिकं च अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं
पटिधाताय । एवमेव सो, भिक्खवे, अरियसावको बहुस्सुतो होति
... पे०... विट्ठिया सुप्पटिविद्धा । सुतायुधो, भिक्खवे, अरियसावको 20
अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति, सावज्जं पजहति, अनवज्जं भावेति; R. 4
सुद्धं यत्तानं परिहरति । इमिना चतुत्थेन सद्धम्मेन समन्नागतो होति ।

१८. "सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुवल-
कायो पटिवसति, सेय्ययीद — हत्थारोहा अस्सारोहा रयिका धनुग्गहा
चेलका चलका पिण्डदायका उम्मा राजपुत्ता एवखन्दिनो महानागा सूरा^३ 25
चम्मयोघिनो दासकपुत्ता अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिधाताय ।
एवमेव सो, भिक्खवे, अरियसावको आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं
धम्मानं पहाणाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, दामया दब्धपरवकमो
अनिक्खत्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । विरियवलकायो, भिक्खवे, अरिय-
सावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति; सावज्जं पजहति, अनवज्जं 30

भावेति; सुद्धं अत्तानं परिहरति । इमिना पञ्चमेन सद्धम्मेन समन्नागतो होति ।

१६. "सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे दोवारिको होति पण्डितो व्यत्तो मेघावी अञ्जातानं निवारेता आतानं पवेसेता 5 अन्नन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको सत्तिमा होति परमेन सत्तिनेपक्केन समन्नागतो चिरवत्तं पि चिरभासितं पि सरित्ता अनुस्सरित्ता । सत्तिदोवारिको, भिक्खवे, अरियसावको अकुरालं पजहति, कुसलं भावेति; सावज्जं पजहति, अन्नवज्जं भावेति; सुद्धं अत्तानं परिहरति । इमिना छट्ठेन सद्धम्मेन 10 समन्नागतो होति ।

२०. "सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे पाकारो होति उच्चो चेव वित्थतो च वासनलेपनसम्पन्नो च अन्नन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको पञ्जावा होति उदयत्यगामिनिया पञ्जाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय 15 सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । पञ्जावासनलेपनसम्पन्नो, भिक्खवे, अरियसावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति; सावज्जं पजहति, अन्नवज्जं भावेति; सुद्धं अत्तानं परिहरति । इमिना सत्तमेन सद्धम्मेन समन्नागतो होति । इमेहि सत्तहि सद्धम्मेहि समन्नागतो होति ।

२१. "कतमेसं चतुस्सं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं" दिट्ठम्मसुख- 20 विहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकस्सिरलाभी ? सेय्य- थापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे वहुं तिणक्कट्ठेदकं सत्तिचित्तं होति अन्नन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय बाहिरानं पटि- घाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति अत्तनो रतिया अपरितस्साय 25 फासुविहाराय ओक्कमनाय निव्वानस्स ।

२२. "सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे वहुं सान्निपक्कं सत्तिचित्तं होति अन्नन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासु- विहाराय बाहिरानं पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको चित्तक्कविचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति 30 अत्तनो रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय निव्वानस्स ।

२३ “सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे बहु तिल-
मुगमासापरण्य सन्निचितं होति अब्भन्तरान रतिया अपरितस्साय फासु-
विहाराय बाहिरान पटिघाताय । एवमेव सो, भिक्खवे, अरियसावको
पीतिया च विरागा पे० ततिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति अत्तनो
रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय निव्वानस्स । 5

२४ “सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे बहु
भेसज्ज सन्निचितं होति, सेय्यथीद — सप्पि नवनीत तेल मधु फणित
लोण अब्भन्तरान रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय बाहिरान पटि-
घाताय । एवमेव सो भिक्खवे, अरियसावको सुपस्स च पहाना दुक्खस्स
च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सान अत्थज्झभा अटुत्समसुख उपेक्खा- 10
रत्तिपारिसुद्धिं चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति अत्तनो रतिया अपरि-
तस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय निव्वानस्स । इमेस चतुत्थ ज्ञानान
अभिचेतसिकान दिट्ठधम्मसुखविहारान निकामलाभी होति अकिच्छ-
लाभी अकसिरलाभी ।

२५ “यतो सो, भिक्खवे, अरियसावको इमेहि सत्तहि सद्धम्मेहि 15 R 113
समन्नागतो होति, इमेस च चतुत्थ ज्ञानान अभिचेतसिकान दिट्ठ-
धम्मसुखविहारान निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी ।
अयं वुच्चति, भिक्खवे, अरियसावको अकरणीयो मारस्स अकरणीयं
पापिमतो” ति । R. 483

४. धम्मञ्जसुत्तं

१ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो 20
होति पे० अनुत्तर पुञ्जकसेत्त लोकस्स । कतमेहि सत्तहि ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु धम्मञ्जू च होति अत्थञ्जू च अत्तञ्जू च मत्तञ्जू
च पालञ्जू च परिमञ्जू च पुम्मलपगेपगञ्जू च ।

२ “वयं च, भिक्खवे, भिक्खु धम्मञ्जू होति ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु धम्म जानाति — सुत्तं गेय्यं वेय्याकरणं गाय उदानं इतिवुत्तकं 25
जातयं अमुतधम्मं वेदल्लं । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु धम्म जानेय्य —
सुत्तं गेय्यं पे० अमुतधम्मं वेदल्लं, नयिधं ‘धम्मञ्जू’ ति वुच्चेय्यं ।
यन्मा च यो, भिक्खवे, भिक्खु धम्म जानाति — सुत्तं गेय्यं पे०
अमुतधम्मं वेदल्लं, तन्मा ‘धम्मञ्जू’ ति वुच्चति । इति धम्मञ्जू ।

३. "अत्यञ्जू च कथं होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु तस्स तस्सेव भासितस्स अत्थं जानाति - 'अयं इमस्स भासितस्स अत्थो, अयं इमस्स भासितस्स अत्थो' ति । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु तस्स तस्सेव भासितस्स अत्थं जानेय्य - 'अयं इमस्स भासितस्स अत्थो, अयं इमस्स भासितस्स अत्थो' ति, नयिध 'अत्यञ्जू' ति वुच्चेय्य । यस्मा च खो, भिक्खवे, भिक्खु तस्स तस्सेव भासितस्स अत्थं जानाति - 'अयं इमस्स भासितस्स अत्थो, अयं इमस्स भासितस्स अत्थो' ति, तस्मा 'अत्यञ्जू' ति वुच्चति । इति धम्मञ्जू अत्यञ्जू ।

४. "अत्तञ्जू च कथं होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अत्तानं जानाति - 'एत्तकोम्हि सद्दाय सीलेन सुतेन चागेन पञ्जाय पटिभानेना' ति । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु अत्तानं जानेय्य - 'एत्तकोम्हि सद्दाय सीलेन सुतेन चागेन पञ्जाय पटिभानेना' ति, नयिध 'अत्तञ्जू' ति वुच्चेय्य । यस्मा च, भिक्खवे, भिक्खु अत्तानं जानाति - 'एत्तकोम्हि सद्दाय सीलेन सुतेन चागेन पञ्जाय पटिभानेना' ति, तस्मा 'अत्तञ्जू' ति वुच्चति । इति धम्मञ्जू अत्यञ्जू अत्तञ्जू ।

५. "मत्तञ्जू च कथं होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु मत्तं जानाति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं पटिग्गहाणाय । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु मत्तं जानेय्य चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं पटिग्गहाणाय, नयिध 'मत्तञ्जू' ति वुच्चेय्य । यस्मा च खो, भिक्खवे, भिक्खु मत्तं जानाति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं पटिग्गहाणाय, तस्मा 'मत्तञ्जू' ति वुच्चति । इति धम्मञ्जू अत्यञ्जू अत्तञ्जू मत्तञ्जू ।

६. "कालञ्जू च कथं होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु कालं जानाति - 'अयं कालो उद्देसस्स, अयं कालो परिपुच्छाय, अयं कालो योगस्स, अयं कालो पटिसल्लानस्सा' ति । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु कालं जानेय्य - 'अयं कालो उद्देसस्स, अयं कालो परिपुच्छाय, अयं कालो योगस्स, अयं कालो पटिराल्लानस्सा' ति, नयिध 'कालञ्जू' ति वुच्चेय्य । यस्मा च खो, भिक्खवे, भिक्खु कालं जानाति - 'अयं कालो उद्देसस्स, अयं कालो परिपुच्छाय, अयं कालो योगस्स, अयं कालो पटिसल्लानस्सा'

ति, तस्मा 'कालञ्जू' ति वुच्चति । इति धम्मज्जू अत्यञ्जू अतञ्जू मत्तञ्जू कालञ्जू ।

७. "परिसञ्जू च कथं होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु परिसं जानाति - 'अयं खत्तियपरिसा, अयं ब्राह्मणपरिसा, अयं गृहपतिपरिसा, अयं समणपरिसा । तत्थ एवं उपसङ्कुमितव्वं, एवं ठातव्वं, एवं कत्तव्वं', एवं निसीदितव्वं, एवं भासितव्वं, एवं तुण्हीभवितव्वं' ति । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु परिसं जानेय्य - 'अयं खत्तियपरिसा ... पे०... एवं तुण्हीभवितव्वं' ति, नयिध 'परिसञ्जू' ति वुच्चेय्य । यस्मा च खो, भिक्खवे, भिक्खु परिसं जानाति - 'अयं खत्तियपरिसा, अयं ब्राह्मणपरिसा, अयं गृहपतिपरिसा, अयं समणपरिसा । तत्थ एवं उपसङ्कुमितव्वं, एवं ठातव्वं, एवं कत्तव्वं, एवं निसीदितव्वं, एवं भासितव्वं, एवं तुण्हीभवितव्वं' ति, तस्मा 'परिसञ्जू' ति वुच्चति । इति धम्मज्जू अत्यञ्जू अतञ्जू मत्तञ्जू कालञ्जू परिसञ्जू ।

८. "पुगलपरोपरञ्जू च कथं होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो द्वयेन पुगला विदिता होन्ति । द्वे पुगला एको अरियानं दस्सनकामो, एको अरियानं न दस्सनकामो । व्यायं पुगलो अरियानं न दस्सनकामो, एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । व्यायं पुगलो अरियानं दस्सनकामो, एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

९. "द्वे पुगला अरियानं दस्सनकामा, एको सदम्मं सोतुकामो, एको सदम्मं न सोतुकामो । व्यायं पुगलो सदम्मं न सोतुकामो, एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । व्यायं पुगलो सदम्मं सोतुकामो, एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

१०. "द्वे पुगला सदम्मं सोतुकामा, एको ओहितसोतो धम्मं सुणाति, एको अनोहितसोतो धम्मं सुणाति । व्यायं पुगलो अनोहितसोतो धम्मं सुणाति, एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । व्यायं पुगलो ओहितसोतो धम्मं सुणाति, एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

११. "द्वे पुगला ओहितसोता धम्मं सुणन्ति, एको सुत्वा धम्मं धारेति, एको सुत्वा धम्मं न धारेति । व्यायं पुगलो सुत्वा न धम्मं धारेति, एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । व्यायं पुगलो सुत्वा धम्मं धारेति, एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

१-१. सो० पो० नो नो नो नो । २. पुगलपरोपरञ्जू - गी० । ३. तेन तेन - गी०, स्वा० । ४. सुताति - गी० ।

१२. "द्वे पुग्गला सुत्वा धम्मं धारेन्ति, एको धातानं धम्मानं
अत्थं उपपरिवसति, एको धातानं धम्मानं अत्थं न उपपरिवसति । ध्वायं
पुग्गलो धातानं धम्मानं अत्थं न उपपरिवसति, एवं सो तेनङ्गेन गारग्ग्हो ।
ध्वायं पुग्गलो धातानं धम्मानं अत्थं उपपरिवसति, एवं सो तेनङ्गेन
५ पासंसो ।

१३. "द्वे पुग्गला धातानं धम्मानं अत्थं उपपरिवसन्ति, एको
अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो, एको अत्थमञ्जाय
धम्ममञ्जाय न धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो । ध्वायं पुग्गलो अत्थमञ्जाय
धम्ममञ्जाय न धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो, एवं सो तेनङ्गेन गारग्ग्हो ।
१० ध्वायं पुग्गलो अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो, एवं
सो तेनङ्गेन पासंसो ।

१४. "द्वे पुग्गला अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्म-
प्पटिपन्ना, एको अत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, एको अत्तहिताय च
५ पटिपन्नो परहिताय च । ध्वायं पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो नो पर-
१५ हिताय, एवं सो तेनङ्गेन गारग्ग्हो । ध्वायं पुग्गलो अत्तहिताय च पटि-
पन्नो परहिताय च, एवं सो तेनङ्गेन पासंसो । एवं खो, भिक्खवे,
भिक्खुनो^१ द्वयेन पुग्गला विदिता होन्ति । एवं, भिक्खवे, भिक्खु पुग्गल-
परोपरञ्जू होति ।

१५. "इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो
२० भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जवस्सेत्तं
लोकस्स" ति ।

५. पारिच्छत्तकमुत्तं

१. "यस्मिं, भिक्खवे, समये देवानं तार्वतिसानं पारिच्छत्तको
कोविळारो^१ पण्डुपलासो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तार्वतिसा तस्मिं
समये होन्ति — 'पण्डुपलासो दानि पारिच्छत्तको कोविळारो नचिरस्सेव
२५ दानि पत्रपलासो^२ भविस्सती' ति ।

२. "यस्मिं, भिक्खवे, समये देवानं तार्वतिसानं पारिच्छत्तको
कोविळारो पत्रपलासो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तार्वतिसा तस्मिं

१ धान — सी०, स्या०, रो० । २. भिक्खुना — सी०, स्या० १ । ३. कोवितातो —
सी०, स्या० । ४. उत्तपलासो — सी०, स्या०, रो० ।

समये होन्ति - 'पन्नपत्तासो दानि पारिद्धतको कोविळारो नचिरस्सेव दानि जालकजातो भविस्सती' ति ।

३. "यस्मि, भिक्खवे, समये देवानं तावत्तिसानं पारिद्धतको कोविळारो जालकजातो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावत्तिसा तस्मि समये होन्ति - 'जालकजातो दानि पारिद्धतको कोविळारो नचिरस्सेव दानि सारकजातो भविस्सती' ति ।

४. "यस्मि, भिक्खवे, समये देवानं तावत्तिसानं पारिद्धतको कोविळारो सारकजातो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावत्तिसा तस्मि समये होन्ति - 'सारकजातो दानि पारिद्धतको कोविळारो नचिरस्सेव दानि कुटुमलकजातो' भविस्सती' ति ।

५. "यस्मि, भिक्खवे, समये देवानं तावत्तिसानं पारिद्धतको कोविळारो कुटुमलकजातो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावत्तिसा तस्मि समये होन्ति - 'कुटुमलकजातो दानि पारिद्धतको कोविळारो नचिरस्सेव दानि कोरकजातो' भविस्सती' ति ।

६. "यस्मि, भिक्खवे, समये देवानं तावत्तिसानं पारिद्धतको कोविळारो कोरकजातो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावत्तिसा तस्मि समये होन्ति - 'कोरकजातो दानि पारिद्धतको कोविळारो नचिरस्सेव दानि सव्वफालिफुल्लो भविस्सती' ति ।

७. "यस्मि, भिक्खवे, समये देवानं तावत्तिसानं पारिद्धतको कोविळारो सव्वफालिफुल्लो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावत्तिसा पारिद्धतकस्स कोविळारस्स मूले दिव्वे चत्तारो मासे पञ्चहि कामगुणेहि समप्पिता समज्झीभूता परिचारेन्ति ।

= "सव्वफालिफुल्लस्स सो पन, भिक्खवे, पारिद्धतकस्स कोविळारस्स समन्ता पञ्चागयोजनानि आभायं फुट्टं होति, अनुवात योजनसत्त गन्धो गच्छति, अयमानुनायो पारिद्धतकस्स कोविळारस्स ।

८. "एवमेव गो, भिक्खवे, यस्मि नमये अरियसावको अगाग्ग्मा अगगारिस्स पच्चज्जाय चेनेति, पण्डुपलामो, भिक्खवे, अग्गिनायको तस्मि नमये होन्ति देवानं व तावत्तिसानं पारिद्धतको कोविळारो ।

९. "यस्मि, भिक्खवे, नमये अग्गिनायको वेममग्गु ओहारेत्त्वा वानायाणि पद्वानि अच्चादेत्त्वा अगारग्ग्मा अगगारिस्स पच्चजितो होति,

पन्नपलासो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं व तावत्तिसानं पारिच्छत्तको कोविळारो ।

११. “यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, जालकजातो भिक्खवे, अरिय-
सावको तस्मिं समये होति देवानं व तावत्तिसानं पारिच्छत्तको कोविळारो ।

D. 409

१२. “यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, खारकजातो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं व तावत्तिसानं पारिच्छत्तको कोविळारो ।

R. 119 10

१३. “यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको पीत्तिमा च विरागा ... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, कुटुमलकजातो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं व तावत्तिसानं पारिच्छत्तको कोविळारो ।

१४. “यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, कोरक-जातो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं व तावत्तिसानं पारिच्छत्तको कोविळारो ।

१५. “यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको आसवानं खया ... पे०... सच्छिक्खत्वा उपसम्पज्ज विहरति, सब्बफालिफुल्लो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं व तावत्तिसानं पारिच्छत्तको कोविळारो ।

१६ “तस्मिं, भिक्खवे, समये भुम्मा देवा सद्मनुस्सावेन्ति - ‘एसो इत्यन्नामो आयस्मा इत्यन्नामस्स आयस्मतो सद्धिविहारिको अमु-कम्हा गामा वा निगमा वा अगारस्मा अनगारिखं पव्वजितो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मो सयं अभिञ्जा सच्छिक्खत्वा उपसम्पज्ज विहरती’ ति । भुम्मान देवानं सद्ं सुत्वा चातुमहारजिक्ख देवा ... पे०... तावत्तिसा देवा .. यामा देवा ... तुसिता देवा ... निम्मानरती देवा ... परनिम्मितवरावत्ती देवा ... ब्रह्मवायिका देवा सद्मनुस्सावेन्ति - ‘एसो इत्यन्नामो आयस्मा इत्यन्नामस्स आयस्मतो सद्धिविहारिको अमुकम्हा गामा वा निगमा वा अगारस्मा अनगारिखं पव्वजितो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव

धम्मो सयं अभिज्झा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरती' ति । इति ह तेन खणेन तेन मुहुत्तेन याच ब्रह्मलोका सदो अन्मुग्गच्छति, अयमानुभावो खीणासवस्स भिक्खुनो" ति ।

R. 120

६. सकच्चसुत्तं

१. अयं खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स एवं चेतसो परिवित्तको उदपादि — "किं नु खो भिक्खु सकत्वा गहं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्या" ति ? अयं खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स एतदहोसि — "सत्थारं खो भिक्खु सकत्वा गहं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्य । धम्मं खो भिक्खु ... पे०... सच्चं खो भिक्खु ... पे०... सिक्खं खो भिक्खु ... पे०... समाधिं खो भिक्खु ... पे०... अप्पमादं खो भिक्खु ... पे०... पटिसन्न्यारं खो भिक्खु सकत्वा गहं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्या" ति ।

D. 489

२. अयं खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स एतदहोसि — "इमे खो मे धम्मा परिसुद्धा परियोदाता, यन्नूनाहं इमे धम्मे गत्वा भगवतो आरोचेय्यं । एवं मे इमे धम्मा परिसुद्धा चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसङ्घात-सरा च । सेय्यधापि नाम पुरिसो सुवण्णनिक्खं अधिगच्छेय्य परिसुद्धं परियोदातं । तस्स एयमस्स — 'अयं खो मे सुवण्णनिक्खो परिसुद्धो परियोदातो, यन्नूनाहं इमं सुवण्णनिक्खं गत्वा धम्माराणं दस्सेय्यं । एवं मे अयं सुवण्णनिक्खो सकम्मारगतो^१ परिसुद्धो चेव भविस्सति परिसुद्ध-सङ्घाततरो च । एवमेव^२ मे इमे धम्मा परिसुद्धा परियोदाता, यन्नूनाहं इमे धम्मे गत्वा भगवतो आरोचेय्यं । एवं मे इमे धम्मा परिसुद्धा चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसङ्घाततरा चा'^३ ति ।

15

20

३. अयं खो आयस्मा सारिपुत्तो सायन्हुसमयं पटिसल्लाना वुट्ठितो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एयमन्त निनीदि । एकमन्तं निसिद्यो खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच —

R. 121

"इयं भग्गं, भन्ते, रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स^४ एवं चेतनो परिवित्तको उदपादि — 'किं नु गो निन्नु सन्नत्वा गहं कत्वा उपनिस्साय

25

१. ए० — सी०, ए०, रो० । २. धम्माराणं — रो० । ३. ए० — सी०, ए० । ४. पटिसल्लीनस्स — सी० ।

B 490

R 122

विहरन्तो अकुसल पणहेय्य, कुसल भावेय्या' ति ? अथ' खो' तस्स मय्ह,
 भन्ते, एतदहोसि - 'सत्थार खो भिक्खु सक्कत्वा गरु कत्वा उपनिस्साय
 विहरन्तो अकुसल पणहेय्य, कुसल भावेय्य । धम्म खो भिक्खु पे०
 पटिसन्धार खो भिक्खु सक्कत्वा पे० कुसल भावेय्या' ति । अथ
 5 खो तस्स मय्ह, भन्ते, एतदहोसि - 'इमे खो मे धम्मा परिसुद्धा परियोदाता,
 यन्नूनाह इमे धम्मे गत्वा भगवतो आरोचेय्य । एव मे इमे धम्मा परि-
 सुद्धा चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसङ्घाततरो च । सेय्यथापि नाम पुरिसो
 सुवण्णनिक्ख अघिगच्छेय्य परिसुद्ध परियोदात्त । तस्स एवमस्स - अथ
 खो मे सुवण्णनिक्खो परिसुद्धो परियोदातो, यन्नूनाह इम सुवण्णनिक्ख
 10 गत्वा कम्माराण दस्सेय्य । एव मे अथ सुवण्णनिक्खो सक्कमारगतो
 परिसुद्धो चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसङ्घाततरो च । एवमेव मे इमे धम्मा
 परिसुद्धा परियोदाता, यन्नूनाह इमे धम्मे गत्वा भगवतो आरोचेय्य ।
 एव मे इमे धम्मा परिसुद्धा चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसङ्घाततरो
 चा' ति ।

15 ४ "साधु साधु, सारिपुत्त । सत्थार खो, सारिपुत्त, भिक्खु
 सक्कत्वा गरु कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसल पणहेय्य, कुसल
 भावेय्य । धम्म खो, सारिपुत्त, भिक्खु सक्कत्वा गरु कत्वा उपनिस्साय
 विहरन्तो अकुसल पणहेय्य, कुसल भावेय्य । सङ्घ खो पे० सिवल
 खो समाधि खो अप्पमाद खो पटिसन्धार खो, सारिपुत्त, भिक्खु
 20 सक्कत्वा गरु कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसल पणहेय्य, कुसल
 भावेय्या' ति ।

५ एव वुत्ते आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्त एतदवोच - "इमस्स
 खो अह, भन्ते, भगवता सङ्घितेन भासितस्स एव वित्थारेण अथ आजा-
 नामि । सो वत्त, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे सगारवो भविस्सती
 25 ति नेत ठान विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे
 पि सो अगारवो ।

"सो वत्त, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्घे
 सगारवो भविस्सती ति नेत ठान विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु
 सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्घे पि सो अगारवो ।

30 "सो वत्त, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्घे
 अगारवो सिक्खाय सगारवो भविस्सती ति नेत ठान विज्जति । यो

सो, भन्ते, भिक्खु सत्यरि अगारवो धम्मं अगारवो सद्धे अगारवो सिक्खाय
पि सो अगारवो ।

“सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्यरि अगारवो धम्मं अगारवो सद्धे
अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि सगारवो भविस्सती ति नेतं
ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्यरि अगारवो धम्मं अगारवो 5
सद्धे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि पि सो अगारवो ।

“सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्यरि अगारवो धम्मं अगारवो सद्धे
अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि अगारवो अप्पमादे सगारवो
भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्यरि अगारवो
धम्मं अगारवो सद्धे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि अगारवो 10 R. 123
अप्पमादे पि सो अगारवो ।

“सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्यरि अगारवो धम्मं अगारवो सद्धे
अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि अगारवो अप्पमादे अगारवो
पटिसन्धारे सगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते,
भिक्खु सत्यरि अगारवो ... पे०... अप्पमादे अगारवो पटिसन्धारे पि सो 15
अगारवो ।

६. “सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्यरि सगारवो धम्मं अगारवो
भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्यरि सगारवो
धम्मं पि सो सगारवो ... पे०... ।

“सो वत, भन्ते भिक्खु सत्यरि सगारवो ... पे०... अप्पमादे 20
सगारवो पटिमन्यारे अगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो
सो, भन्ते, भिक्खु सत्यरि सगारवो ... पे०... अप्पमादे सगारवो पटि-
मन्यारे पि सो सगारवो ।

७ “सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्यरि सगारवो धम्मं पि सगारवो
भविस्सती ति ठानमेतं विज्जति । यो सो, भन्ते भिक्खु सत्यरि सगारवो 25
धम्मं पि सो सगारवो पे० ।

“सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्यरि सगारवो ... पे०... अप्पमादे
सगारवो पटिमन्यारे पि सगारवो भविस्सती ति ठानमेतं विज्जति ।
यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्यरि सगारवो धम्मं सगारवो मद्धे सगारवो
मिन्नाय सगारवो समाधिस्मि सगारवो अप्पमादे सगारवो पटिमन्यारे 30
पि सो सगारवो ति ।

D. 491

R. 123

15

20

25

R. 124

८. “इमस्स खो अहं, भन्ते, भगवता सङ्घित्तेन भासितस्स एवं वित्त्यारेन अत्थ आजानामी” ति ।

९. “साधु साधु, सारिपुत्त ! साधु खो त्वं, सारिपुत्त, इमस्स मया सङ्घित्तेन भासितस्स एवं वित्त्यारेन अत्थं आजानासि । सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मो सगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति ... पे०... यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मो अगारवो सङ्घे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि अगारवो अप्पमादे पि सो अगारवो ।

“सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मो अगारवो सङ्घे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि अगारवो अप्पमादे अगारवो पटिसन्धारे सगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मो अगारवो सङ्घे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि अगारवो अप्पमादे अगारवो पटिसन्धारे पि सो अगारवो ।

१०. “सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मो अगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति ... पे०... यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मो पि सो सगारवो ... पे०... ।

“सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मो सगारवो ... पे०... अप्पमादे सगारवो पटिसन्धारे अगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो ... पे०... अप्पमादे सगारवो पटिसन्धारे पि सो सगारवो ।

११. “सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मो पि सगारवो भविस्सती ति ठानमेतं विज्जति । यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मो पि सो सगारवो ... पे०... ।

“सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो ... पे०... अप्पमादे सगारवो पटिसन्धारे पि सो सगारवो भविस्सती ति ठानमेतं विज्जति । यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो ... पे०... अप्पमादे सगारवो पटिसन्धारे पि सो सगारवो ति ।

१२. “इमस्स खो, सारिपुत्त, मया सङ्घित्तेन भासितस्स एवं वित्त्यारेन अत्थो दट्ठवो” ति ।

७. भावनासुत्तं

१. “भावनं अननुयुत्तस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो विहरतो किञ्चा
पि एवं इच्छा उप्पज्जेय्य — ‘अहो वत मे अनुपादाय आसवेहि चित्तं
विमुच्चेय्या’ ति, अथ ह्वासस्’ नेव अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति ।
तं किस्स हेतु ? ‘अभावितत्ता’ तिस्स वचनीयं । किस्स अभावितत्ता ?
चतुन्नं सतिपट्टानानं, चतुन्नं सम्मप्पधानानं, चतुन्नं इद्धिपादानं, पञ्चन्नं 5
इन्द्रियानं, पञ्चन्नं वलानं, सत्तन्नं वोज्झङ्गानं, अरियस्स अट्ठङ्गिकस्स
मग्गस्स ।

२. “सेय्ययापि, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि अट्ठ वा दस वा
द्वादस वा । तानस्सु कुक्कुटिया न सम्मा अधिसयित्तानि, न सम्मा
परिसेदित्तानि, न सम्मा परिभावित्तानि । किञ्चा पि तस्सा कुक्कुटिया 10 R 126
एवं इच्छा उप्पज्जेय्य — ‘अहो वत मे कुक्कुटपोतका पादनलसिखाय
या मुखतुण्डकेन वा अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिग्भिज्जेय्यु’
ति, अथ सो अभव्या व ते कुक्कुटपोतका पादनलसिखाय वा मुखतुण्डकेन
वा अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिग्भिज्जितुं । तं किस्स हेतु ?
तथा’ हि’, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि न सम्मा अधिसयित्तानि, न सम्मा 15
परिसेदित्तानि, न सम्मा परिभावित्तानि । एवमेव खो, भिक्खवे, भावनं
अननुयुत्तस्स भिक्खुनो विहरतो किञ्चा पि एवं इच्छा उप्पज्जेय्य —
‘अहो वत मे अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चेय्या’ ति, अथ ह्वासस् नेव
अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति । तं किस्स हेतु ? ‘अभावितत्ता’
तिस्स वचनीयं । किस्स अभावितत्ता ? चतुन्नं सतिपट्टानानं, चतुन्नं 20
सम्मप्पधानानं, चतुन्नं इद्धिपादानं, पञ्चन्नं इन्द्रियानं, पञ्चन्नं वलानं,
सत्तन्नं वोज्झङ्गानं, अरियस्स अट्ठङ्गिकस्स मग्गस्स ।

३. “भावनं अनुयुत्तस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो विहरतो किञ्चा
पि न एवं इच्छा उप्पज्जेय्य — ‘अहो वत मे अनुपादाय आसवेहि चित्तं
विमुच्चेय्या’ ति, अथ ह्वासस् अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति । 25
तं किस्स हेतु ? ‘भावितत्ता’ तिस्स वचनीयं । किस्स भावितत्ता ?
चतुन्नं सतिपट्टानानं, चतुन्नं सम्मप्पधानानं, चतुन्नं इद्धिपादानं, पञ्चन्नं
इन्द्रियानं, पञ्चन्नं वलानं, सत्तन्नं वोज्झङ्गानं, अरियस्स अट्ठङ्गिकस्स
मग्गस्स ।

१. एतत्तं — जी०, एतत्तं । २. अभिनिग्भिज्जेय्यु — एतत्तं, एतत्तं । ३-३ एतत्तं-
एतत्तं — जी०, एतत्तं, एतत्तं ।

४. "सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि अट्ठ वा दस वा द्वादस वा । तानस्सु कुक्कुटिया सम्मा अधिसयितानि, सम्मा परिसेदितानि, सम्मा परिभावितानि । किञ्चा पि तस्सा कुक्कुटिया न एवं इच्छा उप्पज्जेय्य — 'अहो वत्त मे कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय वा मुखतुण्डकेन वा अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिम्भिज्जेय्युं' ति, अथ खो भव्वा व ते कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय वा मुखतुण्डकेन वा अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिम्भिज्जितुं । तं किस्स हेतु ? तथा हि, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि सम्मा अधिसयितानि, सम्मा परिसेदितानि, सम्मा परिभावितानि । एवमेव खो, भिक्खवे, भावनं अनुयुत्तस्स भिक्खुनो विहरतो किञ्चा पि न एवं इच्छा उप्पज्जेय्य — 'अहो वत्त मे अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चेय्या' ति, अथ स्वास्स अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति । तं किस्स हेतु ? 'भावितत्ता' तिस्स वचनीयं । किस्स भावितत्ता ? चतुन्नं सतिपट्टानानं ... पे०... अरियस्स अट्ठङ्गिकस्स मग्गस्स ।

५. "सेय्यथापि, भिक्खवे, पलगण्डस्स^१ वा पलगण्डन्तेवासिकस्स वा दिस्सन्ते व वासिजटे^२ अङ्गुलिपदानि दिस्सन्ति^३ अङ्गुदुपदं^४ । नो च स्वास्स एवं ज्ञाणं होति — 'एत्तकं^५ मे अज्ज^६ वासिजटस्स खीणं, एत्तकं^७ हिम्यो^८, एत्तकं परे' ति, अथ स्वास्स खीणे 'खीणं' तेव^९ ज्ञाणं होति । एवमेव खो, भिक्खवे, भावनं अनुयुत्तस्स भिक्खुनो विहरतो किञ्चा पि न एवं ज्ञाणं होति — 'एत्तकं मे अज्ज आसवानं^{१०} खीणं, एत्तकं^{११} हिम्यो, एत्तकं परे' ति, अथ स्वास्स खीणे 'खीणं' तेव ज्ञाणं होति ।

६. "सेय्यथापि, भिक्खवे, सामुद्दिक्खय नावाय वेत्तबन्धनबद्धाय^{१२} छ^{१३} मासानि^{१४} उदके परिखादाय हेमन्तिकेन थले उषिखत्ताय वातातप-परेतानि बन्धनानि, तानि पावुस्सकेन मेघेन अभिप्पवुट्टानि^{१५} अप्प-कसिरेनेव परिहायन्ति^{१६}, पूतिकानि भवन्ति । एवमेव खो, भिक्खवे, भावनं अनुयुत्तस्स भिक्खुनो विहरतो अप्पकसिरेनेव संयोजनानि पटिप्पस्सम्भन्ति, पूतिकानि^{१७} भवन्ती^{१८} ति ।

१. वज्रगण्डस्स -- स्या०; पलगण्डस्स -- म० । २. वासिजटो -- सी० । ३-३. दिस्सन्ति अङ्गुलिपदानि -- सी०; दिस्सन्ति ० -- स्या०, रो० । ४-४. एत्तकं वा मे अज्ज -- सी०, एत्तकं वा मे अज्जतस्स -- स्या० । ५. एत्तकं वा -- सी०, स्या० । ६. हिम्यो -- सी०; हिम्यो -- स्या० । ७. तेव -- सी०, स्या० । ८. वेत्तबन्धनबद्धाय -- स्या० । ९-९. छमासानि -- सी०, रया०, रो० । १०. अभिप्पवुट्टानि -- सी० । ११. पटिप्पस्सम्भन्ति -- सी०, स्या०, रो० । १२-१२. स्या० गोतके नस्ति ।

८. अग्निवस्त्रधोपमसुतं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा कोसलेषु चारिकं चरति
महता भिक्षुसङ्घेन सङ्घि । अद्दसा खो भगवा अद्धानमग्निपटिपत्रो
अञ्जतरस्मि पदेसे महन्तं अग्निवस्त्रधं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोति-
भूतं । दिस्वानं मग्गा ओक्कम्म अञ्जतरस्मि ख्वस्त्रमूले पज्जत्ते आसने
निसीदि । निसज्ज खो भगवा भिक्खु आमन्तेसि — “पस्सथ नो तुम्हे,
भिक्खवे, अमुं महन्तं अग्निवस्त्रधं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं”
ति ?

“एवं, भन्ते” ति ।

२. “तं किं मञ्जय, भिक्खवे, कतमं नु खो वरं — यं अमुं महन्तं
अग्निवस्त्रधं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं आलिङ्गेत्वा” उपनिसीदेय्य
वा उपनिपज्जेय्य वा, य वा खत्तियकञ्जं वा ब्राह्मणकञ्जं वा गृहपति-
कञ्जं वा मुदुत्तलुनहत्यपादं आलिङ्गेत्वा उपनिसीदेय्य वा उपनिपज्जेय्य
वा” ति ?

“एतदेव, भन्ते, वरं — यं खत्तियकञ्जं वा ब्राह्मणकञ्जं वा
गृहपतिकञ्जं वा मुदुत्तलुनहत्यपादं आलिङ्गेत्वा उपनिसीदेय्य वा उपनि-
पज्जेय्य वा, दुयस हेतं, भन्ते, य अमुं महन्तं अग्निवस्त्रधं आदित्तं सम्पज्ज-
लितं सजोतिभूतं आलिङ्गेत्वा उपनिसीदेय्य वा उपनिपज्जेय्य वा” ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा
एतदेव तस्सा वरं दुस्सीलस्स पापघम्मस्स असुचित्तद्धस्स रसमाधारस्स
पटिच्छन्नयम्मत्तस्स अस्समणस्स समणपटिञ्जस्स अब्रह्मचारिस्स ब्रह्म-
चारिपटिञ्जस्स अन्तोपूतिकस्स” अबस्तुतस्स वसम्बुजातस्स य अमुं
महन्तं अग्निवस्त्रधं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं आलिङ्गेत्वा उप-
निसीदेय्य वा उपनिपज्जेय्य वा । त किस्स हेतु ? ततोनिदानं हि सो,
भिक्खवे, मरणं वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुयस, न त्वेव तप्पच्चया
यायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुर्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य ।

“य न गो मो, भिक्खवे, दुस्सीलो पापघम्मो असुचित्तद्धस्स र-
तामाचारो पे० वसम्बुजातो गत्तिवज्जं वा ब्राह्मणवज्जं वा

गृहपतिकञ्ज वा मुहुतलुनहृत्यपाद आलिङ्गेत्वा उपनिसीदति वा उप-
निपज्जति वा, त हि तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्त अहिताय दुक्खाय
कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपज्जति ।

D 490

३ “त किं मज्झथ, भिक्खवे, वतम नु खो वर — य बलवा
५ पुरिसो दब्बाय बालरज्जुया उभो जह्वा वेठेत्वा घसेय्य — सा छवि
छिन्देय्य छवि छेत्वा चम्म छिन्देय्य चम्म छेत्वा मस छिन्देय्य मस छेत्वा
न्हार छिन्देय्य न्हार छेत्वा अट्ठि छिन्देय्य अट्ठि छेत्वा अट्ठिमिञ्ज आहच्च
तिट्ठेय्य, य वा खत्तियमहासालान वा ब्राह्मणमहासालान वा गृहपति-
महासालान वा अभिवादन सादियेय्या” ति ?

१० “एतदेव, भन्ते, वर — य खत्तियमहासालान वा ब्राह्मणमहा-
सालान वा गृहपतिमहासालान वा अभिवादन सादियेय्य, दुक्ख हेत, भन्ते,
य बलवा पुरिसो दब्बाय बालरज्जुया पे० अट्ठिमिञ्ज आहच्च
तिट्ठेय्या” ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा
१५ एतदेव तस्स वर दुस्सीलस्स पे० कसम्बुजातस्स य बलवा पुरिसो
दब्बाय बालरज्जुया उभो जह्वा वेठेत्वा पे० अट्ठिमिञ्ज आहच्च
तिट्ठेय्य । त किस्स हेतु ? ततोनिदान हि सो, भिक्खवे, मरण वा
निगच्छेय्य मरणमत्त वा दुक्ख, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा पर
R 130 मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपज्जेय्य । य न खो सो,
२० भिक्खवे, दुस्सीलो पे० कसम्बुजातो खत्तियमहासालान वा ब्राह्मण-
महासालान वा गृहपतिमहासालान वा अभिवादन सादियति, त हि
तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्त अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा पर मरणा
अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपज्जति ।

४ “त किं मज्झथ, भिक्खवे, कतम नु खो वर — य बलवा
२५ पुरिसो तिण्हाय सत्तिया तेलघोताय पच्चोरस्मि पहरेय्य, य वा खत्तिय-
महासालान वा ब्राह्मणमहासालान वा गृहपतिमहासालान वा अञ्जलि-
कम्म सादियेय्या” ति ?

“एतदेव, भन्ते, वर — य खत्तियमहासालान वा ब्राह्मणमहासालान
वा गृहपतिमहासालान वा अञ्जलिकम्म सादियेय्य, दुक्ख हेत, भन्ते,
३० य बलवा पुरिसो तिण्हाय सत्तिया तेलघोताय पच्चोरस्मि पहरेय्या” ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्षवे, पटिवेदयामि वो, भिक्षवे, यथा
 एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स ... पे०... कसम्बुजातस्स यं वलवा पुरिसो
 तिण्हाय सत्तिया तेलघोताय पच्चोरस्मि पहरेय्य । तं किस्स हेतु ?
 ततोनिदानं हि सो, भिक्षवे, मरणं वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं,
 न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं
 निरयं उपपज्जेय्य । यं च सो सो, भिक्षवे, दुस्सीलो पापघम्भो ... पे०...
 कसम्बुजातो सत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहा-
 सालानं वा अञ्जलिकम्मं सादियति, तं हि तस्स, भिक्षवे, होति दीघरत्तं
 ग्रहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं
 निरयं उपपज्जति ।

5 D. 497

10

५. “तं किं मज्जाय, भिक्षवे, कतमं नु खो वरं — यं वलवा
 पुरिसो तत्तेन अयोपट्टेन आदित्तेन सम्पज्जलितेन सजोतिभूतेन कायं
 सम्पलिवेठेय्य, यं वा सत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा
 गहपतिमहासालानं वा सद्दादेय्यं चीवरं परिभुज्जेय्या” ति ?

R. 131

“एतदेव, भन्ते, वरं — यं सत्तियमहासालानं वा ... पे०... सद्दादेय्यं
 चीवरं परिभुज्जेय्य, दुक्खं हेतं, भन्ते, यं वलवा पुरिसो तत्तेन अयोपट्टेन
 आदित्तेन सम्पज्जलितेन सजोतिभूतेन कायं सम्पलिवेठेय्या” ति ।

15

“आरोचयामि वो, भिक्षवे, पटिवेदयामि वो, भिक्षवे, यथा
 एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स ... पे०... कसम्बुजातस्स यं वलवा पुरिसो
 तत्तेन अयोपट्टेन आदित्तेन सम्पज्जलितेन सजोतिभूतेन कायं सम्पलि-
 वेठेय्य । तं किस्स हेतु ? ततोनिदानं हि सो, भिक्षवे, मरणं वा
 निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा
 अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य । यं च सो सो, भिक्षवे,
 दुस्सीलो . पे० कसम्बुजातो सत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहा-
 सालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्दादेय्यं चीवरं परिभुज्जति, तं हि
 तस्स, भिक्षवे, होति दीघरत्तं ग्रहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा परं मरणा
 अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ।

20

25

६ “तं किं मज्जाय, भिक्षवे, कतमं नु खो वरं — यं वलवा पुरिसो
 तत्तेन अयोपट्टेन आदित्तेन सम्पज्जलितेन सजोतिभूतेन कायं सम्पलि-
 वेठेय्य । तं किस्स हेतु ? ततोनिदानं हि सो, भिक्षवे, मरणं वा
 निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा
 अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य । यं च सो सो, भिक्षवे,
 दुस्सीलो . पे० कसम्बुजातो सत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहा-
 सालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्दादेय्यं चीवरं परिभुज्जति, तं हि
 तस्स, भिक्षवे, होति दीघरत्तं ग्रहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा परं मरणा
 अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ।

25

R. 122

पि आदाय अघोभागा निवस्त्रमेय्य, य वा खत्तियमहासालान वा ब्राह्मण-
महासालान वा गृहपतिमहासालान वा सद्भादेय्य पिण्डपात परि-
भुञ्जेय्या” ति ?

“एतदेव, भन्ते, वर — य खत्तियमहासालान वा ब्राह्मणमहा-
सालान वा गृहपतिमहासालान वा सद्भादेय्य पिण्डपात परिभुञ्जेय्य, दुस्त्र-
हेत^१, भन्ते, य वलवा पुरिसो तत्तेन अयोसङ्कुना मुख विवरित्वा तत्त
लोहगुळ आदित्त सम्पज्जलित सजोतिभूत मुखे पक्खिपेय्य — त तस्स
ओट्ट पि दहेय्य मुख पि दहेय्य जिह्व पि दहेय्य कण्ठ पि दहेय्य उर पि
दहेय्य अन्त पि अन्तगुण पि आदाय अघोभाग^२ निवस्त्रमेय्या” ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा
एतदेव तस्स वर दुस्सीलस्स पे० कसम्बुजात्तस्स य वलवा पुरिसो
तत्तेन अयोसङ्कुना मुख विवरित्वा तत्त लोहगुळ आदित्त सम्पज्जलित
सजोतिभूत मुखे पक्खिपेय्य — त तस्स ओट्ट पि दहेय्य मुख पि दहेय्य जिह्व
पि दहेय्य कण्ठ पि दहेय्य उर पि दहेय्य अन्त पि अन्तगुण पि आदाय अघो-
भाग निवस्त्रमेय्य । त किस्स हेतु ? ततोनिदान हि सो, भिक्खवे, मरण
वा निगच्छेय्य मरणमर्त्त वा दुस्स, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा पर
मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपज्जेय्य । य च खो सो,
भिक्खवे, दुस्सीलो पापघम्मो पे० कसम्बुजातो खत्तियमहासालान
वा ब्राह्मणमहासालान वा गृहपतिमहासालान वा सद्भादेय्य पिण्डपात
परिभुञ्जति, त हि तस्स होति दीघरत्त अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा
पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपज्जति ।

७ “त कि मञ्जय, भिक्खवे, कतम नु खो वर — य वलवा
पुरिसो सीसे वा गहेत्वा खन्वे वा गहेत्वा तत्त अयोमञ्च वा अयोपीठ
वा अभिनिसीदापेय्य वा अभिनिपज्जापेय्य वा, य वा खत्तियमहासालान
वा ब्राह्मणमहासालान वा गृहपतिमहासालान वा सद्भादेय्य मञ्चपीठ
परिभुञ्जेय्या” ति ?

“एतदेव, भन्ते, वर — य खत्तियमहासालान वा ब्राह्मणमहासालान
वा गृहपतिमहासालान वा सद्भादेय्य मञ्चपीठ परिभुञ्जेय्य, दुस्त्र हेत,
भन्ते, य वलवा पुरिसो सीसे वा गहेत्वा खन्वे वा गहेत्वा तत्त अयोमञ्च
वा अयोपीठ वा अभिनिसीदापेय्य वा अभिनिपज्जापेय्य वा” ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्षवे, पटिवेदयामि वो, भिक्षवे, यथा
 एतदेव तस्स वर दुस्सीलस्स पे० कसम्बुजातस्स य बलवा पुरिसो
 सीसे वा गहेत्वा खन्वे वा गहेत्वा तत्त अयोमञ्च वा अयोपीठ वा अभि-
 निसीदापेय्य वा अभिनिपज्जापेय्य वा । त किस्स हेतु ? ततोनिदान
 हि सो, भिक्षवे, मरण वा निगच्छेय्य मरणमत्त वा दुक्ख, न त्वेव तप्प- 5
 च्चया कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गतिं विनिपात निरय उप-
 पज्जेय्य । य च खो सो, भिक्षवे, दुस्सीलो पापघम्मो पे० कसम्बुजातो
 खत्तियमहासालान वा ब्राह्मणमहासालान वा गहपतिमहासालान वा
 सद्धादेय्य मञ्चपीठ परिभुज्जति । त हि तस्स, भिक्षवे, होति दीघरत्त
 अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गतिं विनिपात 10
 निरय उपपज्जति ।

“त किं मञ्चाय, भिक्षवे, क्तम नु खो वर — य बलवा
 पुरिसो उट्ठपाद^१ अधोसिर गहेत्वा तत्ताय लोहकुम्भिया पक्खिपेय्य आदि-
 त्ताय सम्पज्जलिताय सजोतिभूताय — सो तत्थ फेणुद्देहक^२ पच्चमानो सकिं
 पि उट्ठ गच्छेय्य सकिं पि अधो गच्छेय्य सकिं पि तिरिय गच्छेय्य, य वा 15
 खत्तियमहासालान वा ब्राह्मणमहासालान वा गहपतिमहासालान वा
 सद्धादेय्य विहार परिभुज्जेय्या” ति ?

“एतदेव, भन्ते, वर — य खत्तियमहासालान वा ब्राह्मणमहासालान
 वा गहपतिमहासालान वा सद्धादेय्य विहार परिभुज्जेय्य, दुक्ख हेत,
 भन्ते, य बलवा पुरिसो उट्ठपाद अधोसिर गहेत्वा तत्ताय लोहकुम्भिया 20
 पक्खिपेय्य आदिताय सम्पज्जलिताय सजोतिभूताय — सो तत्थ फेणुद्देहक
 पच्चमानो सकिं पि उट्ठ गच्छेय्य सकिं पि अधो गच्छेय्य सकिं पि तिरिय
 गच्छेय्या” ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्षवे, पटिवेदयामि वो, भिक्षवे, यथा
 एतदेव तस्स वर दुस्सीलस्स पापघम्मस्स पे० कसम्बुजातस्स य 25
 बलवा पुरिसो उट्ठपाद अधोसिर गहेत्वा पे० सकिं पि तिरिय
 गच्छेय्य । त किस्स हेतु ? ततोनिदान हि सो, भिक्षवे, मरण वा
 निगच्छेय्य मरणमत्त वा दुक्ख, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा पर
 मरणा अपाय दुग्गतिं विनिपात निरय उपपज्जेय्य^३ । य च खो सो,
 भिक्षवे, दुस्सीलो पापघम्मो पे० कसम्बुजातो खत्तियमहासालान 30

१ उट्ठपाद — खो । २ पुरिसो — मा०, स्था०, खो । ३ उपपज्जति — खो, स्था० ।

वा ब्राह्मणमहासालानं वा गृहपतिमहासालानं वा सद्भादेय्यं विहारं परि-
भुञ्जति । तं हि तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्तं अहिताय दुग्घाय
कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्घातिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ।

६. “तस्मातिह, भिक्खवे, एवं सिदिखतब्बं — ‘येसं च मयं परि-

- 5 भुञ्जाम चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिवखारं’ तेसं ते
कारा महप्फला भविस्सन्ति महानिसंसा, अम्हाकं चेवायं पव्वज्जा अवज्जा
भविस्सति सफला सउद्रया’ ति । एवं हि वो, भिक्खवे, सिदिखतब्बं —
‘अत्तत्थं’ वा, भिक्खवे, सम्पस्समानेन अलमेव अप्पमादेन सम्पादेतुं;
1. 135 परत्थं वा, भिक्खवे, सम्पस्समानेन अलमेव अप्पमादेन सम्पादेतुं;
10 उभयत्थं वा, भिक्खवे, सम्पस्समानेन अलमेव अप्पमादेन सम्पादेतुं” ति ।

१०. इदमवोच भगवा । इमस्मि च पन वेय्याकरणस्मि भञ्ज-
माने सट्ठिमत्तानं भिक्खून् उण्हं तोहितं मुखतो उग्गञ्छि । सट्ठिमत्ता
भिक्खू सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सु — “सुदुक्करं” भगवा, सुदुक्करं
भगवा” ति । सट्ठिमत्तानं भिक्खून् अनुपादाय आसवेहि चित्तानि
15 विमुञ्चिस्सु ति ।

६. सुनेत्तसुत्तं

१. “भूतपुब्बं, भिक्खवे, सुनेत्तो नाम सत्था अहोति तित्थकरो
कामेसु वीतरागो । सुनेत्तस्स खो पन, भिक्खवे, सत्थुनो अनेकानि
सावकसत्तानि अहेसुं । सुनेत्तो सत्था सावकानं ब्रह्मलोकसहब्बताय धम्मं
देसेसि । ये खो पन, भिक्खवे, सुनेत्तस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहब्बताय
20 धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि नप्पसादेसुं ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं
दुग्घातिं विनिपातं निरयं उपपज्जिस्सु । ये खो पन, भिक्खवे, सुनेत्तस्स
सत्थुनो ब्रह्मलोकसहब्बताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि पसादेसुं ते कायस्स
भेदा परं मरणा सुग्घातिं सगं लोकं उपपज्जिस्सु ।

२. “भूतपुब्बं, भिक्खवे, सुनेत्तो नाम सत्था अहोति ... पे०...
■ अरनेमि नाम सत्था अहोति ... पे०... कुट्ठाको नाम सत्था अहोति
... पे०... हत्थिपालो नाम सत्था अहोति ... पे०... जोतिपालो नाम सत्था

१. * परिवारान — सी०, स्या०, रो० । २. अत्त—सी० । ३. दुक्कर — सी०, स्या०,
रो० । ४-४. खो भिक्खवे — सी०, स्या० । ५. कुट्ठाको — सी०, स्या०, रो० ।

अहोसि ... पे०... अरको नाम सत्या अहोसि तित्थकरो कामेसु वीत-
 रागो । अरकस्स खो पन, भिक्खवे, सत्थुनो अनेकानि सावकसत्तानि
 अहेसुं । अरको नाम सत्या सावकानं ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेसि ।
 ये खो पन, भिक्खवे, अरकस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसे-
 न्तस्स चित्तानि नप्पसादेसुं, ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं 5
 विनिपातं निरयं उपपज्जिसु । ये खो पन, भिक्खवे, अरकस्स सत्थुनो
 ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि पसादेसुं, ते कायस्स भेदा
 परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जिसु ।

B. 501

R. 136

३. “तं किं मञ्जय, भिक्खवे, यो इमे सत्त सत्थारे तित्थकरो
 कामेसु वीतरागो अनेकसत्तपरिवारे ससावकसङ्घे पदुट्ठचित्तो अक्कोसेय्य 10
 परिभासेय्य, वहुं सो अपुञ्जं पसवेय्या” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“यो, भिक्खवे, इमे सत्त सत्थारे तित्थकरो कामेसु वीतरागो
 अनेकसत्तपरिवारे ससावकसङ्घे पदुट्ठचित्तो अक्कोसेय्य परिभासेय्य,
 वहुं सो अपुञ्जं पसवेय्य । यो एकं दिट्ठिसम्पन्नं पुग्गलं पदुट्ठचित्तो 15
 अक्कोसति परिभासति, अयं ततो बहुतरं अपुञ्जं पसवति । तं किस्स
 हेतु ? नाहुं, भिक्खवे, इतो बहिद्वा एवरूपि खन्ति वदामि यथा मं सन्नह-
 चारीसु ।

“तस्मात्तिह, भिक्खवे, एवं सिक्खित्तव्यं — ‘न नो’ सन्नहचारीसु
 चित्तानि पदुट्ठानि भविस्सन्ती’ ति । एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खि- 20
 तव्यं” ति ।

१०. अरकमुत्तं

१. “भूतपुञ्जं, भिक्खवे, अरको नाम सत्या अहोसि तित्थकरो
 कामेसु वीतरागो । अरकस्स खो पन, भिक्खवे, सत्थुनो अनेकानि सावक-
 सत्तानि अहेसुं । अरको सत्या सावकानं एवं धम्मं देसेसि” — ‘अप्पमं,
 ब्राह्मण, जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं बहुदुक्खं बहुपायासं मन्तायं” 25
 बोदव्वं”, पत्तव्वं कुसलं, परित्तव्वं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स अमरणं ।

R. 137

१. दुट्ठचित्तो — खी०, स्या०, रो० । २. धग्ग — खी०; खेव धग्ग — स्या० ।
 ३. देगेहि — रो० । ४. मन्तान — खी०, स्या०, रो० । ५. बोदव्वं — स्या० ।

D. 502

‘सेय्यथापि, ब्राह्मण, तिण्णो उस्सावविन्दु सुरिये उग्गच्छन्ते
स्खिप्पयेव पटिविगच्छति, न चिरट्ठितिकं होति; एवमेव खो, ब्राह्मण,
उस्सावविन्दूपमं जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं बहुदुक्खं बहुपायासं
मन्तायं बोद्धव्वं, कत्तव्वं कुसलं, चरितव्वं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स

5 अमरणं ।

‘सेय्यथापि, ब्राह्मण, युल्लफुसितके देवे वस्सन्ते उदकबुब्बुल्लं^१
स्खिप्पयेव पटिविगच्छति, न चिरट्ठितिकं होति; एवमेव खो, ब्राह्मण,
उदकबुब्बुल्लूपमं^२ जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं बहुदुक्खं बहुपायासं
मन्तायं बोद्धव्वं, कत्तव्वं कुसलं, चरितव्वं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स

10 अमरणं ।

‘सेय्यथापि, ब्राह्मण, उदके दण्डराजि स्खिप्पयेव पटिविगच्छति,
न चिरट्ठितिका होति; एवमेव खो, ब्राह्मण, उदके दण्डराजूपमं^३ जीवितं
मनुस्सानं परित्तं ... पे०... नत्थि जातस्स अमरणं ।

‘सेय्यथापि, ब्राह्मण, नदी पम्बतेय्या दूरङ्गमा सीघसोता हार-
15 हारिनी, नत्थि सो खणो वा लयो वा मुत्ततो वा यं सा आवत्तति^४, अथ
खो सा गच्छतेव^५ वत्ततेव सन्दतेव^६; एवमेव खो, ब्राह्मण, नदीपम्बतेय्यूपमं
जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं ... पे०... नत्थि जातस्स अमरणं ।

‘सेय्यथापि, ब्राह्मण, बलवा पुरिसो जिब्भग्गे खेळपिण्डं^७ संयूहिस्वा
अकसिरेनेव^८ वमेय्य; एवमेव खो, ब्राह्मण, खेळपिण्डूपमं जीवितं मनुस्सानं
20 परित्तं ... पे०... नत्थि जातस्स अमरणं ।

R. 138

‘सेय्यथापि, ब्राह्मण, दिवसंसन्तत्ते अयोक्काहे मंसपेसि^९ पक्खित्ता
स्खिप्पयेव पटिविगच्छति, न चिरट्ठितिका होति; एवमेव खो, ब्राह्मण,
मंसपेसूपमं जीवितं मनुस्सानं परित्तं ... पे०... नत्थि जातस्स अमरणं ।

‘सेय्यथापि, ब्राह्मण, गावी वज्झा आघातनं नीयमाना यं यदेव
85 पादं उद्धरति, सन्तिकेव होति^{१०} वधस्स सन्तिकेव मरणस्स; एवमेव खो,
ब्राह्मण, गोवज्झूपमं^{११} जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं बहुदुक्खं बहुपायासं^{१२}

" 503

१ उदकबुब्बुल्ल - स्था०, उदके उदकबुब्बुल्ल - रो० । २ उदकबुब्बुल्लूपम - स्था० ।
३. दण्डराजूपम - स्था० । ४. वरति - सी०, धरति - स्था०; आवरति - रो० । ५-५. गच्छते
च वत्तते च सन्दते च - स्था० । ६. खेत पिण्ड - सी० । ७. अयवसिरेनेव - सी०, रो० ।
८. मण्णोसी - सी०, स्था०, रो० । ९. स्था० पोत्तके नत्थि । १०. गावीवज्झूपम - सी०,
स्था० । ११. बहुपायास - स्था०, रो० ।

मन्तायं बोद्धव्यं, कत्तव्यं कुसलं, चरितव्यं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स अमरणं' ति ।

२. "तेन खो पन, भिक्खवे, समयेन मनुस्सानं सट्ठिवरसहस्सानि
आयुप्पमाणं अहोसि, पञ्चवस्ससत्तिका कुमारिका अलंपतेय्या अहोसि ।
तेन खो पन, भिक्खवे, समयेन मनुस्सानं छब्बे^१ आवाधा अहेसुं - सीतं, 5
उण्हं, जिघच्छा, पिपासा, उच्चारो, पस्सावो । सो हि नाम, भिक्खवे,
अरको सत्था एवं दीघायुवेसु मनुस्सेसु एवं चिरट्ठितिकेसु एवं अप्पावाधेसु
सायकानं एवं धम्मं देसेस्सति - 'अप्पकं, ब्राह्मण, जीवितं मनुस्सानं परित्तं
लहुकं बहुदुक्खं बहुपायासं मन्तायं बोद्धव्यं, कत्तव्यं कुसलं, चरितव्यं
ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स अमरणं' ति । 10

३. "एतरहि तं, भिक्खवे, सम्मा वदमानो वदेय्य - 'अप्पकं
जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं बहुदुक्खं बहुपायासं मन्तायं बोद्धव्यं,
कत्तव्यं कुसलं, चरितव्यं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स अमरणं' ति । एत-
रहि, भिक्खवे, यो चिरं जीवति सो वस्ससतं अप्पं वा भिय्यो । वस्ससतं 15
सो पन, भिक्खवे, जीवन्तो सीणियेव उतुसत्तानि जीवति - उतुसतं
हेमन्तानं, उतुसतं गिम्हानं, उतुसतं वस्सानं । सीणि खो पन, भिक्खवे,
उतुसत्तानि जीवन्तो द्वादसयेव माससत्तानि जीवति - चत्तारि मास-
सत्तानि हेमन्तानं, चत्तारि माससत्तानि गिम्हानं, चत्तारि माससत्तानि 20
वस्सानं । द्वादस खो पन, भिक्खवे, माससत्तानि जीवन्तो चतुवीसत्तियेव^२
अद्दमाससत्तानि^३ जीवति - अद्दमाससत्तानि हेमन्तानं, अद्दमाससत्तानि
गिम्हानं, अद्दमाससत्तानि वस्सानं । चतुवीसति खो पन, भिक्खवे,
अद्दमाससत्तानि जीवन्तो छत्तिसंयेव रत्तिसहस्सानि जीवति - द्वादस रत्ति-
सहस्सामि हेमन्तानं, द्वादस रत्तिसहस्सानि गिम्हानं, द्वादस रत्तिसहस्सानि 25
वस्सानं । छत्तिसं खो पन, भिक्खवे, रत्तिसहस्सानि जीवन्तो हेमन्तत्तियेव^४
भत्तसहस्सामि भुञ्जति - चतुवीसति भत्तसहस्सानि हेमन्तानं, चतुवीसति
भत्तसहस्सानि गिम्हानं, चतुवीसति भत्तसहस्सानि वस्सानं सद्धि मातु-
यञ्जाय सद्धि भत्तन्तरायेन^५ ।

४. "तन्निमे भत्तन्तराया कप्पिमिदो" पि भत्तं न भुञ्जति,
पुत्तिनो पि भत्तं न भुञ्जति, व्याधितो पि भत्तं न भुञ्जति, उपोमयिको

१ मनुग्गा - सी० । २ छब्बे - सी०, प्पा० । ३ चतुवीसति येव - सी०, प्पा०,
रो० । ४ अद्दमाससत्तानि - प्पा० । ५ हेमन्तत्तियेव - सी०, प्पा०, रो० । ६ भत्तन्-
तराय - सी० । ७ सद्धि - सी०, प्पा०, रो० ।

पि भत्तं न भुञ्जति, अलाभकेन पि भत्तं न भुञ्जति । इति सो, भिक्षवे, मया वस्ससतायुकस्स मनुस्सस्स आयु पि सङ्घातो, आयुप्पमाणं पि सङ्घातं, उतू पि सङ्घाता, संवच्छरा पि सङ्घाता, मासा पि सङ्घाता, अद्दमासा पि सङ्घाता, रत्ति पि सङ्घाता, दिवा पि सङ्घाता, भत्ता पि सङ्घाता, भत्तन्तराया पि सङ्घाता । यं, भिक्षवे, सत्थारा करणीयं सावकानं हितेसिना अनुकम्पकेन अनुकम्पं उपादाय; कतं वो तं मया एतानि, भिक्षवे, ख्वमूलानि एतानि सुञ्जागारानि । शायथ, भिक्षवे, मा पमावत्थ; मा पच्छा विप्पटिसरिनो अहुवत्थ । अयं वो अम्हाकं अनुसासनी' ति ।

महावगो सत्तमो' ।

तत्सुहानं

हिरीगुरियं* उपमा, धम्मञ्जू पारिद्धत्तकं ।
सवकच्चं' भावना' अग्गि, सुनेत्तभरकेन' चा ति' ॥

८. विनयवग्गो

१. पठमविनयधरसुत्तं

१. "सत्तहि, भिक्षवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्षु विनयधरो होति । फत्तमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं आपत्तिं जानाति, गरुक्कं आपत्तिं जानाति, सीखवा होति पातिमोक्ख-
संवरसंवृतो विहरति आचारसोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु* वज्जेसु भयदस्सावी
समादाम सिक्खति सिक्खापदेसु, चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिक्कानं दिट्ठ-
धम्ममुखविहारानं निकायलाभी होति अक्खिच्छलाभी अकसिरलाभी,
आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्चाधिगुत्ति दिट्ठेव धम्मो सयं
अभिज्जा सच्चिक्खन्त्या उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्षवे,
सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्षु विनयधरो होती" ति ।

१. दुत्तियो - सी०, स्या० । २. हिरीगुरियं नामरं - सी०, स्या०, रो० ।

३-३. सवकच्चं भावनं - सी०, स्या०; सक्कत्वा भावनं - रो० । ४-४. सुनेत्त-अरकेन ते दत्ता ति - सी०; सुनेत्त-अरकेनानुपासनी ति - स्या० । ५. अनुमत्तेसु - सी०, रो० ।

२. दुस्तिथिविनयधरसुतं

१. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो
 होति । कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं
 आपत्तिं जानाति, गरुक्कं आपत्तिं जानाति, उभयानि खो पनस्स पाति-
 मोक्खानि वित्थारेन स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुवि-
 निच्छित्तानि सुत्तसो अनुव्यञ्जनसो, चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं 5
 दिट्ठघम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिर-
 लाभी, आसवानं सया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्चाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे
 सयं अभिञ्जा सच्छिक्खत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे,
 सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होती" ति ।

B 505

R. 141

३. तत्तिथिविनयधरसुतं

१. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो 10
 होति । कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं
 आपत्तिं जानाति, गरुक्कं आपत्तिं जानाति, विनये खो पन ठितो होति
 असंहीरो, चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठघम्मसुखविहारानं निकाम-
 लाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवानं सया अनासवं चेतो-
 विमुत्तिं पञ्चाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्खत्वा उप- 15
 सम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो
 भिक्खु विनयधरो होती" ति ।

४. चतुर्विंशत्यध्यायसुतं

१. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो
 होति । कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं
 आपत्तिं जानाति, गरुक्कं आपत्तिं जानाति, अनेकविहितं पुब्बेनिवासं 20
 अनुस्सरति, सेय्यथीदं — एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ...पे०... इति साकारं
 गउदेसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, दिव्वेन चक्खुना विसुद्धेन
 प्रतिपन्तमानुसकेन यथावम्पूषणे सत्ते पजानाति, आसवानं सया अना-
 सवं चेतोविमुत्तिं पञ्चाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मो सयं अभिञ्जा सच्छिक्खत्वा
 उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि गो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो 25
 भिक्खु विनयधरो होती" ति ।

R. 506

५. पठमविनयधरसोभनसुत्तं

R 142

- १ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो^१ विनयधरो सोभति ।
 कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुक आपत्तिं
 जानाति, गरुक आपत्तिं जानाति, सीलवा होति पे० समादाय
 सिक्खति सिक्खापदेमु, चतुस्स ज्ञानान् आभिचेतसिकान् निकामलाभी
 ५ होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवान् खया पे०, सच्चिक्खत्वा
 उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो
 विनयधरो सोभती” ति ।

६. दुतियविनयधरसोभनसुत्तं

- १ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो विनयधरो सोभति ।
 कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुक आपत्तिं
 १० जानाति, गरुक आपत्तिं जानाति, उभयानि खो पनस्स पात्तिमोक्खानि
 वित्थारेण स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुविनिच्छित्तानि
 सुत्तसो अनुव्यञ्जनसो, चतुस्स ज्ञानान् पे० अकसिरलाभी, आसवान्
 खया पे० सच्चिक्खत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे,
 सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो विनयधरो सोभती” ति ।

७. ततियविनयधरसोभनसुत्तं

- १५ १ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्ना तो विनयधरो सोभति ।
 कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुक आपत्तिं
 जानाति, गरुक आपत्तिं जानाति, विनये खो पन ठितो होति असहीरो,
 चतुस्स ज्ञानान् पे० अकसिरलाभी, आसवान् खया पे० सच्चिक्ख-
 २० कत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि
 समन्नागतो विनयधरो सोभती” ति ।

R 143

८. चतुत्पविनयधरसोभनसुत्तं

07

- १ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो विनयधरो सोभति ।
 कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुक आपत्तिं
 जानाति, गरुक आपत्तिं जानाति, अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरति,

१ समन्नागतो भिक्षु - सी०, ख्या०, रो० ।

सेय्यधीदं — एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ... पे०... इति साकारं सउद्देसं
अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, दिव्वेन चक्खुना विसुद्धेन अति-
क्कन्तमानुसकेन ... पे०... आसवानं खया ... पे०... सच्चिक्कत्वा उप-
सम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो
विनयधरो सोभती” ति ।

5

६. सत्थुसासनसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा उपालि येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्क-
मित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चो खो
आयस्मा उपालि भगवन्तं एतदवोच —

२. “साधु मे, भन्ते, भगवा सङ्गित्तेन धम्मं देसेतु, यमहं भगवतो
धम्मं सुत्वा एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहित्तो विहरेय्य” ति । 10

“ये खो त्व, उपालि, धम्मे जानेय्यासि — ‘इमे धम्मा न एकन्त-’
निव्विदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्जाय सम्बोधाय निव्वाना-
नाय सबसन्ती’ ति, एकसेन, उपालि, धारेय्यासि — ‘नेसो धम्मो नेसो
विनयो नेत सत्थुसासन’ ति । ये च खो त्वं, उपालि, धम्मे जानेय्यासि
— ‘इमे धम्मा एकन्तनिव्विदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्जाय 15
सम्बोधाय निव्वानाय संबसन्ती’ ति; एकसेन, उपालि, धारेय्यासि —
‘एसो धम्मो एसो विनयो एतं सत्थुसासन’” ति ।

१०. अधिकरणसमयसुत्तं

१ “सत्तिमे, भिक्खवे, अधिकरणसमया धम्मा उप्पन्नुप्पन्नानं
अधिकरणानं समथाय वूपसमाय । कतमे सत्त ? सम्मुखविनयो
दातव्वो, सतिविनयो दातव्वो, अमूहविनयो दातव्वो, पटिञ्जात- 20
करणे दातव्व, येभ्यसिका दातव्वा, तस्सपापियसिका दातव्वा, तिण-
वत्थारको दातव्वो । इमे खो, भिक्खवे, सत्त अधिकरणसमया धम्मा
उप्पन्नुप्पन्नानं अधिकरणानं समथाय वूपसमाया” ति ।

R. 144

20 B 508

विनयवग्गो अट्ठमो ।

१-१ पटिञ्जातकरणे येभ्यसिका तस्स पापियसिका तिणवत्थारको — स्या० ।
२ सतिविनयो — स्या० ।

तत्सुद्धानं

चतुरो विनयधरा, चतुरो' चेव सोभना' ।
सासन' अधिकरण - समयेनद्वये दसा ति' ॥

६. समणवग्गो

१. भिक्खुसुत्तं

“सत्तन्नं, भिक्खवे, धम्मनं भिन्नत्ता भिन्नु होति । कतमेस
सत्तन्नं ? सक्कायदिट्ठि भिन्ना होति, विचिकिच्छा भिन्ना होति, सील
व्यतपरमासो भिन्नो होति, रागो भिन्नो होति, दोसो भिन्नो होति, मोहो
भिन्नो होति, मानो भिन्नो होति । इमेसं खो, भिक्खवे, सत्तन्नं धम्मनं
भिन्नत्ता भिन्नु होती” ति ।

२. समणसुत्तं

१ सत्तन्नं, भिक्खवे, धम्मनं समितत्ता समणो होति .. पे०..

३. ब्राह्मणसुत्तं

१ बाहितता ब्राह्मणो होति पे० .. ।

४. सोत्तियसुत्तं

१ निस्सुत्ता' सोत्तियो' होति पे० . ।

५. न्हातकसुत्तं

१ न्हातता' न्हातको' होति पे० ।

१-१ चतुरो विनयधरासोभना होन्ति -- सी०, रो० । २-२ सासनं अष्टमवग्गे दसा
पानि अधिकरणसमयेना ति -- सी०, सासनं अष्टमवग्गे दस पाणि अधिकरणसमयेना ति
रो० । ३ निस्सुत्ता -- स्या०, रो० । ४ सोत्तियो -- स्या०, सोत्तियो -- रो० । ५-५ न्हातता
न्हातको -- सी०, स्या०, निन्हातता न्हातको -- रो० ।

६. वेदगूसुत्तं

१. विदितत्ता वेदगू होति ... पे०... ।

R. 145

७. अरियसुत्तं

१. आरकत्ता^१ अरियो होति ... पे०... ।

८. अरहासुत्तं

१. “आरकत्ता अरहा होति । कतमेसं सत्तन्नं ? सक्काय-
दिट्ठि आरका होति, विचिकिच्छा आरका होति, सीलम्बतपरामासो
आरको होति, रागो आरको होति, दोसो आरको होति, मोहो आरको
होति, मानो आरको होति । इमेसं खो, भिक्खवे, सत्तन्नं धम्मानं आरकत्ता
अरहा होती” ति ।

९. असद्वम्मसुत्तं

१. “सत्तिमे, भिक्खवे, असद्वम्मा । कतमे सत्त ? अस्सदो
होति, अहिरिको होति, अनोत्तप्पी^२ होति, अप्पस्सुतो होति, कुसीतो
होति, मुट्ठस्सति होति, दुप्पञ्चो होति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त
असद्वम्मा” ति ।

१०. सद्वम्मसुत्तं

१. “सत्तिमे, भिक्खवे, सद्वम्मा । कतमे सत्त ? सदो होति,
हिरीमा होति, ओत्तप्पी होति, बहुस्सुतो होति, आरद्वविरियो होति,
सत्तिमा होति, पञ्जावा होति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त सद्वम्मा” ति ।
समणवणो नवमो ।

तत्सुद्धानं

भिक्खु समणो ब्राह्मणो, सोत्तियो चेव न्हातको ।

वेदगू अरियो अरहा, असद्वम्मा च सद्वम्मा ति ॥

15 B 510

१. स्या० पीत्यके इदं सुत्तं न दिश्यति । २. अरहत्ता — सी०; अरौहत्ता — रो० ।
३. अनोत्तप्पी — सी० ।

१०. आहुनेय्यवग्गो

१. "सत्तिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या ... पे०... दक्खिण्येया अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्जकखेत्तं लोकस्स । कतमे सत्त ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो चक्खुस्मि अनिच्चानुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्जी अनिच्चपटिसंवेदी सततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । सो आसवानं खया अनासवं चेतो-
विमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिदक्त्वा उप-
सम्पज्ज विहरति । अयं खो, भिक्खवे, पठमो पुग्गलो आहुनेय्यो पाहु-
नेय्यो ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जकखेत्तं लोकस्स ।

R. 146

- "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो चक्खुस्मि अनिच्चा-
नुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्जी अनिच्चपटिसंवेदी सततं समितं अब्बो-
किण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । तस्स अपुञ्जं
अचरिमं आसवपरियादानं च होति जीवितपरियादानं च । अयं, भिक्खवे,
दुतियो पुग्गलो आहुनेय्यो ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जकखेत्तं लोकस्स ।

- "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो चक्खुस्मि अनिच्चा-
नुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्जी अनिच्चपटिसंवेदी सततं समितं अब्बो-
किण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । सो पञ्चत्तं
ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया अन्तरपरिनिब्बायी होति ... पे०...
उपहच्चपरिनिब्बायी होति ... पे०... असत्तारपरिनिब्बायी होति
... पे०... ससत्तारपरिनिब्बायी होति ... पे०... उद्वंसतो होति अकनिट्ठ-
गामी । अयं, भिक्खवे, सत्तमो पुग्गलो आहुनेय्यो ... पे०... अनुत्तरं
पुञ्जकखेत्तं लोकस्स । इमे खो, भिक्खवे, सत्त पुग्गला आहुनेय्या पाहु-
नेय्या दक्खिण्येया अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्जकखेत्तं लोकस्सा"
ति ।

511

- २-४. सत्तिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या ... पे०...
अनुत्तरं पुञ्जकखेत्तं लोकस्स । कतमे सत्त ? इध, भिक्खवे,
एकच्चो पुग्गलो चक्खुस्मि दुक्खानुपस्सी विहरति ... पे०... चक्खुस्मि
अनत्तानुपस्सी विहरति ... पे०... चक्खुस्मि खयानुपस्सी विहरति ... पे०...
चक्खुस्मि वयानुपस्सी विहरति ... पे०... चक्खुस्मि विरागानुपस्सी विह-
रति ... पे०... चक्खुस्मि निरोधानुपस्सी विहरति ... पे०... चक्खुस्मि
पटिनिस्सगानुपस्सी विहरति ... पे०... ।

६-४८. सोतस्मि ... पे०... धानस्मि ... जिह्वाय ... कायस्मि ...
नस्मि ... पे०... ।

४६-६६. रूपेसु ... पे०... सदेसु ... गन्वेसु ... रसेसु ... फोटुब्बेसु
धम्मसेसु ... पे०... ।

R. 147

६७-१४४. चक्खुविज्जाणे ... पे०... सोतविज्जाणे ... धान- 5
विज्जाणे ... जिह्वाविज्जाणे ... कायविज्जाणे ... मनोविज्जाणे ... पे०... ।

१४५-६२. चक्खुसम्पस्से ... पे०... सोतसम्पस्से ... धान-
सम्पस्से ... जिह्वासम्पस्से ... कायसम्पस्से ... मनोसम्पस्से ... पे०... ।

१६३-२४०. चक्खुसम्पस्सजाय वेदनाय ... पे०... सोत-
सम्पस्सजाय वेदनाय ... धानसम्पस्सजाय वेदनाय ... जिह्वासम्पस्सजाय 10
वेदनाय ... कायसम्पस्सजाय वेदनाय ... मनोसम्पस्सजाय वेदनाय
... पे०... ।

२४१-८८. रूपसञ्जाय ... पे०... सहसञ्जाय ... गन्ध-
सञ्जाय ... रससञ्जाय ... फोटुब्बसञ्जाय ... धम्मसञ्जाय ... पे०... ।

२८६-३३६. रूपसञ्चेतनाय ... पे०... सहसञ्चेतनाय ... गन्ध- 15
सञ्चेतनाय ... रससञ्चेतनाय ... फोटुब्बसञ्चेतनाय ... धम्मसञ्चेतनाय
... पे०... ।

३३७-८४. रूपतण्हाय ... पे०... सहतण्हाय ... गन्धतण्हाय ...
रसतण्हाय ... फोटुब्बतण्हाय ... धम्मतण्हाय ... पे०... ।

३८५-४३२. रूपवितक्के ... पे०... सहवितक्के ... गन्धवितक्के 20
... रसवितक्के ... फोटुब्बवितक्के ... धम्मवितक्के ... पे०... ।

४३३-८०. रूपविचारे ... पे०... सहविचारे ... गन्धविचारे ...
रसविचारे ... फोटुब्बविचारे ... धम्मविचारे ... पे०... ।

४८१-५२८. "पञ्चकखन्धे" ... पे०... रूपकखन्धे ... वेदनाकखन्धे
... सञ्जाकखन्धे ... सङ्खारकखन्धे ... विज्जाणकखन्धे अनिच्चानुपस्सी 25
विहरति ... पे०... दुस्सानुपस्सी विहरति ... अनत्तानुपस्सी विहरति ...
खयानुपस्सी विहरति ... वयानुपस्सी विहरति ... विरागानुपस्सी विहरति
... निरोधानुपस्सी विहरति ... पटिनिस्सग्गानुपस्सी विहरति ... पे०...
लोकस्सा^{३१} ति ।

B. 512

आहुनेय्यवगो दसमो ।

तत्सुहानं

छद्धारारम्मणेस्वेत्य, विञ्ज्याणेषु च फस्सेसु ।
 वेदनासु च द्वारस्स, सुत्ता होन्ति विसुं अट्ठ ॥
 सञ्जा सञ्चेतना तण्हा, वितक्केसु विचारे च ।
 गोचरस्स विसुं अट्ठ, पञ्चकखण्डे च पञ्चेके ॥
 5 सोळसस्वेत्थ भूलेसु, अनिच्चं दुक्खमनत्ता ।
 खया वया विरागा च, निरोधा पटिनिस्सग्गा ॥
 कमं अट्ठानुपस्सना, योजेत्त्वान विसुं विसुं ।
 सम्पिण्डितेसु सव्वेसु, होन्ति पञ्च सत्तानि च ।
 अट्ठवीसति सुत्तानि, आहुनेय्ये च वगिक्के ॥

— ० —

११. रागपेय्यालं

R. 149 10

१. "रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय सत्त धम्मा भावेतब्बा ।
 कतमे सत्त ? सतिसम्बोज्झङ्गो ... पे०... उपेक्खासम्बोज्झङ्गो - रागस्स,
 भिक्खवे, अभिञ्जाय इमे सत्त धम्मा भावेतब्बा" ति ।

15

२. "रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय सत्त धम्मा भावेतब्बा ।
 कतमे सत्त ? अनिच्चसञ्जा, अनत्तसञ्जा, असुभसञ्जा, आधीनव-
 सञ्जा, पहानसञ्जा, विरागसञ्जा, निरोधसञ्जा - रागस्स, भिक्खवे,
 अभिञ्जाय इमे सत्त धम्मा भावेतब्बा" ति ।

B 513

३. "रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय सत्त धम्मा भावेतब्बा ।
 कतमे सत्त ? असुभसञ्जा, मरणसञ्जा, आहारे पटिकूलसञ्जा,
 सम्बलोके अनभिरतसञ्जा, अनिच्चसञ्जा, अनिच्चे दुक्खसञ्जा,
 20 दुक्खे अनत्तसञ्जा - रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय इमे सत्त धम्मा
 भावेतब्बा" ति ।

४-३०. "रागस्स, भिक्खवे, परिञ्जाय ... पे०... परिव्रजयाय
 ... पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय
 ... पे०... पटिनिस्सग्गाय इमे सत्त धम्मा भावेतब्बा" ति ।

25

३१-५१०. "दोसस्स ... पे०... मोहस्स ... कोधस्स ... उपता-
 हस्स ... मक्खस्स ... पळासस्स^३ ... इत्ताय ... मच्छरियस्स ... मायाय ..

१-१. इमा उद्दानपाथावो सी०, स्या०, रो० पोत्वकेषु न दिशन्ति । २. पटिकूल-
 सञ्जा - सी०, स्या०, रो० । ३. पळासस्स - सी०, स्या० ।

साठेय्यस्त ... यम्भस्त ... सारम्भस्त ... मानस्त ... अतिमानस्त ...
 मदस्त ... पमादस्त ... अभिञ्जाय ... पे०... परिञ्जाय ... परिव्रयाय
 ... पहाणाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ...
 पटिनिस्तगाय ... पे०... इमे सत्त घम्भा भावेत्तब्बा” ति ।

इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खु भगवतो भासितं अभि- 5 अ. 149
 नन्दुं ति ।

रागपेय्यालं निद्रितं ।

सत्तकनिपात्तो^१ निद्रितो^१ ।

—:०:—

८. अट्टकनिपातो

१. मेत्तावग्गो

१. मेत्तासुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने
अनायपिण्डकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि -
“भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा
एतदवोच -

२. “मेत्ताय, भिक्खवे, चेतोविमुत्तिया आसेविताय भाविताय
बहुलीकताय यानीकताय वत्थुकताय अनुट्ठिताय परिचिताय सुसमारद्धाय
अट्ठानिसंसा पाटिकह्हा । कतमे अट्ठ ? सुखं सुपत्ति, सुखं पटिवुज्झति,
न पापकं सुपिनं पस्सति, मनुस्सानं पियो होति, अमनुस्सानं पियो होति,
देवता रक्खन्ति, नास्स अग्नि वा विसं वा सत्थं वा कमत्ति, उत्तरिं अप्पटि-
विज्झन्तो ब्रह्मलोकूपगो होति । मेत्ताय, भिक्खवे, चेतोविमुत्तिया
आसेविताय भाविताय बहुलीकताय यानिकताय वत्थुकताय अनुट्ठिताय
परिचिताय सुसमारद्धाय इमे अट्ठानिसंसा पाटिकह्हा ति ।

“यो च मेत्तं भावयति, अप्पमाणं पटिस्सतो’ ।

तनू संयोजना होन्ति, पस्सतो उपधिकखयं ॥

“एकं पि चे पाणमदुट्ठचित्तो,
मेत्तायति कुसली’ तेन होति ।
सब्बे च’ पाणे मनसानुकम्पी’,
पहूतमरियो पकरोति पुञ्जं ॥

“ये सत्तसण्डं पथवि” विजेत्वा,
राजिसयो’ यजमाना अनुपरियगा’ ।
सत्समेधं’ पुरिसमेधं,
सम्मापासं वाजपेय्यं निरग्गळं” ॥

१. पटिस्सतो - सी० । २. कुल्लं - स्या० । ३. व - सी०, स्या०, रो० । ४. भनत्तानु-
कम्पि - स्या०, रो० । ५. पठवि - सी०, स्या०, रो० । ६. विजित्ता - सी०, स्या० ।
७. राजिस्सयो - स्या०; राजीसयो - रो० । ८. अनुचारिणा - स्या०; नुपरियगा - रो० ।
९. सत्समेधं - रो० । १०. निरग्गळं - सी० ।

“मेतत्त चित्तस्स मुमावितस्स,
कलं पि ते नानुभवन्ति सोळसि^१ ।
चन्दणभा तारगणा च सब्बे,
यया^२ न अग्घन्ति कलं पि सोळसि^३ ॥

“यो न हन्ति^४ न घातेति, न जिनाति न जापये ।
मेतन्तो^५ सब्बभूतानं, वेरं तस्स न केनची” ति ॥

5

२. पञ्चासुतं

१. “अट्ठिमे, भिक्खवे, हेतू अट्ठ पच्चया आदिब्रह्मचरियिकाय
पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय
भावनाय पारिपूरिया संवत्तन्ति । कथमे अट्ठु? इध, भिक्खवे, भिक्खु
सत्थारं उपनिस्साय विहरति अञ्जतरं वा गल्लुनियं^६ सन्नह्यचारि, 10
यत्थस्स तित्थं हिरोत्तप्पं पच्चुपट्ठितं होति पेमं च गारवो च । अयं,
भिक्खवे, पठमो हेतु पठमो पच्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्जाय
अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय
पारिपूरिया संवत्तति ।

२. “सो तं सत्थारं उपनिस्साय विहरन्तो^७ अञ्जतरं वा 11 R 15
गल्लुनियं सन्नह्यचारि, यत्थस्स तित्थं हिरोत्तप्पं पच्चुपट्ठितं होति पेमं
च गारवो च, ते कस्सेन कालं उपत्तद्धूमित्वा परिपुच्छति परि- B 3
पञ्हुति — ‘इदं, भन्ते, कथं, इमस्स को अत्थो’ ति ? तस्स ते प्रायस्मन्तो
अविबटं चेव विवरन्ति^८, अनुत्तानीकत्वं च उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहितेसु
च कट्ठाठानियेसु धम्मेषु कट्ठं पटिचिनोदेन्ति । अयं, भिक्खवे, दुत्तियो 20
हेतु दुत्तियो पच्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटि-
लाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया
संवत्तति ।

३. “सो तं धम्मं सुत्वा द्येन वूपकासेन सम्पादेति — कायवूप-
कासेन च चित्तवूपकानेन च । अथ, भिक्खवे, तत्तियो हेतु तत्तियो पच्चयो 25
आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय
भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

१ मालसि — सी० । २-२ नी०, ग्धा०, गो० पाचवेमुनत्थि । ३ हन्ति — सी०, स्था० ।

४ नेतन्तो — स्था० । ५ गल्लुनिक — सी० । ६ विहरति — सी०, स्था० । ७ विवटन्ति — सुत्त० ।

४. "सीलवा होति, पातिमोक्खसंववरसंवृतो विहरति आचार-
गोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खा-
पदेसु । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो हेतु चतुत्थो पच्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय
पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय
5 भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

५. "बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो । ये ते धम्मा आदि-
कल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं सव्यञ्जनं^१ वैवल-
परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता
होन्ति धाता^२ वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा ।
10 अयं, भिक्खवे, पच्चमो हेतु पच्चमो पच्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय
पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय
भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

६. "आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहाताय,
कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, यामवा दन्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो
15 कुसलेसु धम्मेसु । अयं, भिक्खवे, छट्ठो हेतु छट्ठो पच्चयो आदिब्रह्म-
चरियिकाय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्यो-
भावाम वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

७. "सङ्गगतो खो पन अनानाकथिको होति अतिरञ्छान-
कथिको । सामं वा धम्मं भासति परं वा अज्जेसति अरियं वा तुण्हीभावं
20 नातिमञ्जति । अयं, भिक्खवे, सत्तमो हेतु सत्तमो पच्चयो आदिब्रह्म-
चरियिकाय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्यो-
भावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

८. "पच्चसु खो पन उपादानक्खन्धेसु उदयव्वयानुपस्सी विह-
रति - 'इति रूपं, इति रूपस्स समुदयो, इति रूपस्स अत्यङ्गमो; इति
25 वेदता, इति वेदनाय समुदयो, इति वेदनाय अत्यङ्गमो; इति सञ्जा
... पे०... इति सङ्खारा . . इति विञ्जाणं, इति विञ्जाणस्स समुदयो, इति
विञ्जाणस्स अत्यङ्गमो' ति । अयं, भिक्खवे, अट्ठमो हेतु अट्ठमो पच्चयो
आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय
भिद्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

६. “तमेनं सन्नह्यचारी एवं सम्मावेन्ति” — ‘अयं’ खो^१ आयस्मा सत्थारं उपनिस्साय विहरति अञ्जतरं वा गरुडानियं सन्नह्यचारि, यत्थस्स तिव्वं हिरोत्तप्पं पच्चुपट्ठितं होति पेमं च गारवो च । अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती’ ति । अयं पि धम्मो पियत्ताय^२ गरुत्ताय^३ भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय संबत्तति ।

5

१०. “तं खो पनायमायस्मा सत्थारं उपनिस्साय विहरन्तो अञ्जतरं वा गरुडानियं सन्नह्यचारि, यत्थस्स तिव्वं हिरोत्तप्पं पच्चुपट्ठितं होति पेमं च गारवो च, ते^४ कालेन कालं उपसङ्गमित्वा परिपुच्छति परिपञ्चति — इदं, भन्ते, कयं; इमस्स को अत्थो ति ? तस्स ते आयस्मन्तो अविबदं चैव विवरन्ति, अनुत्तानीकत्तं च उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहितेसु च कङ्खाठागनियेसु धम्मेषु कङ्खं पटिविनोदेन्ति । अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती’ ति ! अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय संबत्तति ।

R. 154

10

११. “तं खो पनायमायस्मा धम्मं सुत्वा द्वयेन^५ वूपकासेन सम्पादेति — कायवूपकासेन च चित्तवूपकासेन च । अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती’ ति ! अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय संबत्तति ।

15

१२. “सीत्तवा खो पनायमायस्मा पात्तिमोक्खसंवरसंवृतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती’ ति ! अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय संबत्तति ।

D. 5

20

१३. “बहुस्सुतो खो पनायमायस्मा सुतधरो सुतसन्निचयो । ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं सव्यञ्जनं केवलपरिपुष्णं परिसुद्ध ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथाकृपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती’ ति ! अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय संबत्तति ।

25

१. सम्मावयन्ति — टी० । २-२. स्या० पोट्ठके नत्थि । ३-३. पियत्ताय गरुत्ताय — टी० । ४. सो — टी०, स्या० । ५. येन — टी० ।

१४. “आरद्धविरियो खो पनायमायस्मा विहरति अकुसलानं धम्मानं पद्धानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दग्धपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेषु । अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती’ ति ! अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय साम-

5 ङ्गाय एकीभावाय संवत्तति ।

१५. “सङ्गगतो खो पनायमायस्मा अनानाकथिको होति अतिरच्छानकथिको । सामं वा धम्मं भासति परं वा अज्जेसति अरियं वा तुण्हीभावं नातिमञ्जति । अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती’ ति ! अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्गाय

10 एकीभावाय संवत्तति ।

१६. “पञ्चसु खो पनायमायस्मा उपादानक्खन्धेषु उदयब्ब-यानुपस्ती विहरति — इति रूपं, इति रूपस्स समुदयो, इति रूपस्स अत्थङ्गमो; इति वेदना ... पे०... इति सङ्खा ... इति सङ्खारा ... इति विञ्जाणं, इति विञ्जाणस्स समुदयो, इति विञ्जाणस्स अत्थङ्गमो

15 ति । अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती’ ति ! अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्गाय एकीभावाय संवत्तति ।

१७. “इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ हेतू अट्ठ पच्चया आदिब्रह्मचरियि-काय पञ्चाय अप्पटिलढाय पटिलाभाय, पटिलढाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तन्ती’ ति ।

३. पठमअप्पियसुत्तं

B. 6 20

१. “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह-चारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अगार च अभावनीयो च । कतमेहि अट्ठहि ? इव, भिक्खवे, भिक्खु अप्पियपसंसी च होति, पियगरही च, लाभकामो च, सक्कारकामो च, अहिरिको’ च, अनोत्तप्पी च, पापिच्छो च, मिच्छादिट्ठि च । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मोहि समन्नागतो

25 भिक्खु सन्नहचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अगार च अभावनीयो च ।

२. “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु सन्नहचारीनं पियो च होति मनापो च गार च गावनीयो च । कतमेहि अट्ठहि ?

इध, भिक्खवे, भिक्खु न अप्पियपसंसी च होति, न पियगरही च, न लाभकामो च, न सक्कारकामो च, हिरीमा च होति, ओत्तप्पी च, अप्पिच्छो च, सम्मादिट्ठि च । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह्यचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा" ति ।

४. दुतियअप्पियसुत्तं

१. "अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह्यचारीनं 5
अप्पियो च होति अमनापो च अगरु च अभावनीयो च । कतमेहि
अट्ठहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु लाभकामो च होति, सक्कारकामो च,
अनवञ्जत्तिकामो च, अकालञ्जू च, अमत्तञ्जू च, असुचि च, बहु-
भाणी च, अक्कोसकपरिभासको च सन्नह्यचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे,
अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह्यचारीनं अप्पियो च होति अमनापो 10
च अगरु च अभावनीयो च ।

२. "अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह्यचारीनं
पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च । कतमेहि अट्ठहि ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु न लाभकामो च होति, न सक्कारकामो च, न अन-
वञ्जत्तिकामो च, कालञ्जू च, मत्तञ्जू च, सुचि च, न बहुभाणी च, 15
अनक्कोसकपरिभासको च सन्नह्यचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि
धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह्यचारीनं पियो च होति मनापो च गरु
च भावनियो चा" ति ।

५. षष्ठमलोकधम्मसुत्तं

१. "अट्ठिमे, भिक्खवे, लोकधम्मा लोकं अनुपरिवत्तन्ति, लोको
च अट्ठ लोकधम्मे अनुपरिवत्तति । कतमे अट्ठ ? लाभो च, अलाभो 20
च, यसो च, अयसो च, निन्दा च, पसंसा च, सुखं च, दुक्खं च — इमे
खो, भिक्खवे, अट्ठ लोकधम्मा लोकं अनुपरिवत्तन्ति, लोको च इमे अट्ठ
लोकधम्मे अनुपरिवत्तती ति ।

B. 7

R. 157

"लाभो अलाभो च यसायसो च ,
निन्दा पसंसा च सुखं दुक्खं च ।
एते अनिच्चा मनुजेषु धम्मा ,
असस्सता विपरिणामधम्मा ॥

25

“एते च ञ्त्वा सतिमा सुमेधो ,
अवेक्षति विपरिणामधम्मे ।
इदुस्स धम्मा न मथेन्ति चित्तं ,
अनिदुतो नो पटिघातमेति ॥

5

“तस्सानुरोधा अयवा विरोधा ,
विधूषिता अत्यङ्गता^१ न सन्ति ।
पदं च ञ्त्वा चिरञ्जं असोकं ,
सम्मप्यजानाति भवस्स पारगू” ति ॥

६. बुद्धिप्रलोकधम्मसुत्तं

१. “अट्टिमे, भिक्खवे, लोकधम्मा लोकं अनुपरिवत्तन्ति, लोको
10 च अट्ट लोकधम्मो अनुपरिवत्तति । कतमे अट्ट ? लाभो च, अलाभो
च, यसो च, अयसो च, निन्दा च, पसंसा च, सुखं च, दुक्खं च — इमे खो,
भिक्खवे, अट्ट लोकधम्मा लोकं अनुपरिवत्तन्ति, लोको च इमे अट्ट लोक-
धम्मो अनुपरिवत्तति ।

२. “अस्तुतवतो, भिक्खवे, पुयुज्जनस्स उप्पज्जति लाभो पि
15 अलाभो पि यसो पि अयसो पि निन्दा पि पसंसा पि सुखं पि दुक्खं पि;
सुतवतो पि, भिक्खवे, अरियसावकस्स उप्पज्जति लाभो पि अलाभो
पि यसो पि अयसो पि निन्दा पि पसंसा पि सुखं पि दुक्खं पि । तत्र,
R 158 भिक्खवे, को विसेसो को अधिप्पयासो^१ किं नानाकरणं^२ सुतवतो अरिय-
सावकस्स अस्तुतवता पुयुज्जेनेना” ति ?

D 0

20

“भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा भगवन्नेत्तिका भगवम्पटि-
सरणा । साधु वत, भन्ते, भगवन्तायेव पटिभातु एतस्स भासितस्स
अत्थो । भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती” ति ।

३. “तेन हि, भिक्खवे, सुणाय, साधुकं मनसि करोय; भासि-
स्सामी” ति । “एव, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं ।
25 मग्धा एतदवोच — “अस्तुतवतो, भिक्खवे, पुयुज्जनस्स उप्पज्जति
लाभो । सो न इति पटिसञ्चिक्खति — ‘उप्पन्नो खो मे अयं लाभो;
सो च खो अनिक्खो दुक्खो विपरिणामधम्मो’ ति यच्चाभूतं नप्यजानाति ।

१ अत्तगता — सो०, अत्तगता — स्या०, रो० । २ अधिप्पायो — लो०; अधिप्पायसो —
स्या०; अधिप्पायसो — रो० । ३ नानाकरण — लो० ।

उपपज्जति अलाभो ... पे०... उपपज्जति यसो ... उपपज्जति अयसो ...
 उपपज्जति निन्दा ... उपपज्जति पसंसा ... उपपज्जति सुखं ... उपपज्जति
 दुक्खं । सो न इति पटिसञ्चिक्खति — ‘उपपन्नं खो मे इदं दुक्खं; तं च
 खो अनिच्चं दुक्खं विपरिणामधम्मं’ ति यथाभूतं नपज्जानाति ।

४. “तस्स लाभो पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, अलाभो पि 5
 चित्तं परियादाय तिट्ठति, यसो पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, अयसो पि
 चित्तं परियादाय तिट्ठति, निन्दा पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, पसंसा
 पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, सुखं पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, दुक्खं पि
 चित्तं परियादाय तिट्ठति । सो उपपन्नं लाभं अनुरुज्झति, अलाभे पटि-
 विरुज्झति; उपपन्नं यसं अनुरुज्झति, अयसे पटिविरुज्झति; उपपन्नं 10
 पसंसं अनुरुज्झति, निन्दाय पटिविरुज्झति; उपपन्नं सुखं अनुरुज्झति,
 दुक्खे पटिविरुज्झति । सो एवं अनुरोधविरोधसमापन्नो न परिमुञ्चति
 जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपाया-
 सेहि । ‘न परिमुञ्चति दुक्खस्मा’ ति वदामि ।

५. “सुतवतो च खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स उपपज्जति 11
 लाभो । सो इति पटिसञ्चिक्खति — ‘उपपन्नो खो मे अयं लाभो; सो
 च खो अनिच्चो दुक्खो विपरिणामधम्मो’ ति यथाभूतं पज्जानाति ।
 उपपज्जति अलाभो ... पे०... उपपज्जति यसो ... उपपज्जति अयसो ...
 उपपज्जति निन्दा ... उपपज्जति पसंसा ... उपपज्जति सुखं ... उपपज्जति 15
 दुक्खं । सो इति पटिसञ्चिक्खति — ‘उपपन्नं खो मे इदं दुक्खं; तं च खो
 अनिच्चं दुक्खं विपरिणामधम्मं’ ति यथाभूतं पज्जानाति ।

६. “तस्स लाभो पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, अलाभो पि 21
 चित्तं न परियादाय तिट्ठति, यसो पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, अयसो
 पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, निन्दा पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति,
 पसंसा पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, सुखं पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति,
 दुक्खं पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति । सो उपपन्नं लाभं नानुरुज्झति,
 अलाभे नपटिविरुज्झति; उपपन्नं यसं नानुरुज्झति, अयसे नपटि-
 विरुज्झति; उपपन्नं पसंसं नानुरुज्झति, निन्दाय नपटिविरुज्झति;
 उपपन्नं सुखं नानुरुज्झति, दुक्खे नपटिविरुज्झति । सो एवं अनुरोध-
 विरोधविपहीनो परिमुञ्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि 20
 दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि । ‘परिमुञ्चति दुक्खस्मा’ ति वदामि ।

अयं खो, भिक्खवे, वित्तोसो अयं अधिप्पयासो इदं नानाकरणं सुतवतो
अरियसावकस्स अस्सुतवत्ता पुथुज्जनेना ति ।

5 “लाभो अलाभो च यसायसो च ,
निन्दा पसंसा च सुखं दुखं च ।
एते अनिच्चा मनुजेषु घम्मा ,
असस्सता विपरिणामघम्मा ॥

10 “एते च ज्ञत्वा सतिमा सुमेधो ,
अवेक्खन्ति विपरिणामघम्मे ।
इदुस्स घम्मा न मयेन्ति वित्तं ,
अनिट्ठतो नो पटिघातमेति ॥

R. 160

“तस्सानुरोधा अय वा विरोधा ,
विधूपिता अत्यङ्गता न सन्ति ।
पदं च ज्ञत्वा विरजं असोकं ,
सम्मप्यजानाति भवस्स पारमू” ति ॥

७. देवदत्तविपत्तिमुत्तं

15 १. एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिञ्झकूटे पव्वते अचिर-
पक्कन्ते देवदत्तो । तत्र भगवा देवदत्तं आरब्ध भिक्खु आमन्तेसि -
“साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन कालं अत्तविपत्तिं पच्चवेक्खिता होति ।
साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन कालं परविपत्तिं पच्चवेक्खिता होति ।
साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन कालं अत्तसम्पत्तिं पच्चवेक्खिता होति ।
20 साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन कालं परसम्पत्तिं पच्चवेक्खिता होति ।
अट्ठहि, भिक्खवे, असद्धम्मोहि अभिभूतो परियादिन्नचित्तो देवदत्तो आपा-
यिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिञ्छो ।

25 २. “कतमेहि अट्ठहि ? लाभेन हि”, भिक्खवे, अभिभूतो परिया-
दिन्नचित्तो देवदत्तो आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिञ्छो । अत्ता-
भेन, भिक्खवे ... पे०... यसेन ... अयसेन .. सक्कारेन ... असक्कारेन ...
पापिञ्छताय ... पापमित्तताय भिक्खवे, अभिभूतो परियादिन्नचित्तो
देवदत्तो आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिञ्छो । इमेहि खो,

भिक्षवे, 'अट्टहि असद्वमेहि अभिभूतो परियादिन्नचित्तो देवदत्तो आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो ।

३ "साधु, भिक्षवे, भिक्षु उप्पन्न लाभ अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य, उप्पन्न अलाम पे० उप्पन्न यस उप्पन्न अयस उप्पन्न सक्कार उप्पन्न असक्कार उप्पन्न पापिच्छत्त उप्पन्न पापमित्तत अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य ।

S R 161

४ "किञ्च, भिक्षवे, भिक्षु अत्यवस पटिच्च उप्पन्न लाभ अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य, उप्पन्न अलाम पे० उप्पन्न यस उप्पन्न अयस उप्पन्न सक्कार उप्पन्न असक्कार उप्पन्न पापिच्छत्त उप्पन्न पापमित्तत अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य ?

II

५ "य हिस्स, भिक्षवे, उप्पन्न लाभ अनभिभुय्य विहरतो उप्पज्जेय्यु आसवा विघातपरिळाहा, उप्पन्न लाभ अभिभुय्य विहरतो एवस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । य हिस्स, भिक्षवे, उप्पन्न अलाम पे० उप्पन्न यस उप्पन्न अयस उप्पन्न सक्कार उप्पन्न असक्कार उप्पन्न पापिच्छत्त उप्पन्न पापमित्तत अनभिभुय्य विहरतो उप्पज्जेय्यु आसवा विघातपरिळाहा, उप्पन्न पापमित्तत अभिभुय्य विहरतो एवस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इदं खो, भिक्षवे, भिक्षु अत्यवस पटिच्च उप्पन्न लाभ अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य, उप्पन्न अलाम पे० उप्पन्न यस उप्पन्न अयस उप्पन्न सक्कार उप्पन्न असक्कार उप्पन्न पापिच्छत्त उप्पन्न पापमित्तत अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य ।

15

20

६ "तस्मातिह, भिक्षवे, एव चिक्खित्तब्ब - 'उप्पन्न लाभ अभिभुय्य अभिभुय्य विहरिस्साम, उप्पन्न अलाम पे० उप्पन्न यस उप्पन्न अयस उप्पन्न सक्कार उप्पन्न असक्कार उप्पन्न पापिच्छत्त उप्पन्न पापमित्तत अभिभुय्य अभिभुय्य विहरिस्साना' ति । एव हि वो, भिक्षवे, सिक्खित्तब्ब" ति ।

B 11

25

८ उत्तरविपत्तिमुक्त

१ एक समय आयस्मा उत्तरो महिसवत्थुस्मि विहरति सङ्खेय्यके पव्वते वटजातिकाय^१ । तत्र खो आयस्मा उत्तरो भिक्षू आमन्तेसि -

R. 162

१ कयञ्च - पे० । २ विघातपरिळाहा - खी० । ३ वटजातिकाय - खी०, पे०, वटजातिकाय - स्या० ।

“साधावुसो, भिक्खु कालेन काल अत्तविपत्ति पच्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन काल परविपत्ति पच्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन काल अत्तसम्पत्ति पच्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन काल परसम्पत्ति पच्चवेक्खिता होती” ति ।

- ५ २ तेन खो पन समयेन वेस्सवणो महाराजा उत्तराय दिसाय दक्खिण दिस गच्छति केनचिदेव करणीयेन । अस्सोसि खो वेस्सवणो महाराजा आयस्मतो उत्तरस्स महिसवत्थुस्मि सङ्खेय्यके पब्बते वट-
जालिकाय भिक्खून एव धम्म देसेन्तस्स — “साधावुसो, भिक्खु कालेन
काल अत्तविपत्ति पच्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन काल
परविपत्ति पच्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन काल
अत्तसम्पत्ति पच्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन काल
परसम्पत्ति पच्चवेक्खिता होती” ति ।

- ३ अथ खो वेस्सवणो महाराजा — सेय्यथापि नाम बलवा
पुरिसो सम्मिञ्जित^१ वा वाह पसारेय्य, पसारित वा वाह सम्मिञ्जेय्य,
१५ एवमेव — महिसवत्थुस्मि सङ्खेय्यके पब्बते वटजालिकाय अन्तरहितो
देवेसु तावत्तिसेसु पातुरहोसि । अथ खो वेस्सवणो महाराजा येन सक्को
देवानमिन्दो तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा सक्क देवानमिन्द एतदवोच —
R. 163 “यग्धे मारिस, जानेय्यासि । एसो आयस्मा उत्तरो महिसवत्थुस्मि
सङ्खेय्यके पब्बते वटजालिकाय भिक्खून एव धम्म देसेत्ति — ‘साधावुसो,
B 12 20 भिक्खु कालेन काल अत्तविपत्ति पच्चवेक्खिता होति । साधावुसो,
भिक्खु कालेन काल परविपत्ति पे० अत्तसम्पत्ति परसम्पत्ति
पच्चवेक्खिता होती” ति ।

- ४ अथ खो सक्को देवानमिन्दो — सेय्यथापि नाम बलवा
पुरिसो सम्मिञ्जित वा वाह पसारेय्य, पसारित वा वाह सम्मि-
25 ञ्जेय्य, एवमेव — देवेसु तावत्तिसेसु अन्तरहितो महिसवत्थुस्मि सङ्खेय्यके
पब्बते वटजालिकाय आयस्मतो उत्तरस्स सम्मुखे पातुरहोसि । अथ खो
सक्को देवानमिन्दो येनायस्मा उत्तरो तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा आय-
स्मन्त उत्तर अभिवादेत्वा एकमन्त अट्ठासि । एकमन्त ठितो खो सक्को
देवानमिन्दो आयस्मन्त उत्तर एतदवोच —

५ “सञ्च किर, भन्ते, आयस्मा उत्तरो भिक्खु एव धम्म देसेसि - ‘साधावुसो, भिक्खु कालेन काल अत्तविपत्ति पच्चवेक्खिता होति, साधावुसो, भिक्खु कालेन काल परविपत्ति पे० अत्तसम्पत्ति परसम्पत्ति पच्चवेक्खिता होती” ति ?

“एव, देवानमिन्दा” ति ।

5

“किं पनिद’, भन्ते, आयस्मतो उत्तरस्स सकं पटिभान, उदाहु तस्स भगवतो वचन अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स” ति ?

“तेन हि, देवानमिन्द, उपम ते करिस्सामि । उपमाय मिधे-
कञ्चे^१ विञ्चू पुरिसा भासितस्स अत्थ आजानन्ति ।

६ “सेव्यथापि, देवानमिन्द, गामस्स वा निगमस्स वा अविदूरे 10
महाधञ्जरासि । ततो महाजनकायो धञ्ज आहरेय्य - काजेहि^२ पि
पिटकेहि^३ पि उच्चङ्गेहि^४ पि अञ्जलीहि^५ पि । यो नु खो, देवानमिन्द,
त महाजनकाय उपसङ्गमित्वा एव पुच्छेय्य - ‘कुतो इमं धञ्ज आहरथा’
ति, कय व्याकरमानो नु खो, देवानमिन्द, सो महाजनकायो सम्मा व्या-
करमानो व्याकरेय्या” ति ?

R 164

“अमुम्हा महाधञ्जरासिम्हा आहरामा’ ति खो, भन्ते, सो
महाजनकायो सम्मा व्याकरमानो व्याकरेय्या” ति ।

“एवमेव खो, देवानमिन्द, य किञ्चि सुभासित सब्ब त तस्स
भगवतो वचन अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । ततो उपादायुपादाय मय
चञ्चे^६ च भणामा” ति ।

20

“अच्छरिय, भन्ते, अब्रुत भन्ते । याव सुभासित चिद आय-
त्तता उत्तरेन - ‘य किञ्चि सुभासित सब्ब त तस्स भगवतो वचन अरहतो
सम्मासम्बुद्धस्स । ततो उपादायुपादाय मय चञ्चे च भणामा’ ति ।
इकमिदं, भन्ते उत्तर, समय^७ भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पच्चते
अचिरपक्कन्ते देवदत्ते । तत्र खो भगवा देवदत्त आरब्ध भिक्खु 23
आमन्तेसि -

B 13

■ ‘साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन काल अत्तविपत्ति पच्च-
वेक्खिता होति । साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन काल परविपत्ति पे०

१ एत-स्या० । २ पिठेकन्ते-सी०, रो० । ३ काजेहि-सी०, स्या०, कापेहि-
रो० । ४ पीठपेहि-स्या० । ५ उच्चङ्गेहि-स्या० । ६ अञ्जलीहि-सी० । ७ धञ्ज-
स्या० । ८ एवमिद-सी०, स्या० । ९ एक समय-सी०, स्या० ।

अतसम्पत्ति ... परसम्पत्ति पञ्चवेक्खिता होति । अट्ठहि, भिक्खवे,
असद्धम्मेहि अभिभूतो परियादिन्नचित्तो देवदत्तो आपायिको नेरयिको
कप्पट्ठो अतेकिच्छो । वतमेहि अट्ठहि ? लाभेन हि, भिक्खवे, अभिभूतो
परियादिन्नचित्तो देवदत्तो आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो ;

- 5 अलामेन ... पे०... यसेन ... अयसेन ... सक्कारेन ... असक्कारेन ...
पापिच्छताय ... पापमित्तताय, भिक्खवे, अभिभूतो परियादिन्नचित्तो
देवदत्तो आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो । इमेहि खो,
भिक्खवे, अट्ठहि असद्धम्मेहि, अभिभूतो परियादिन्नचित्तो देवदत्तो
आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो ।

- 10 ८. 'साधु, भिक्खवे, भिक्खु उप्पन्नं लाभं अभिभुय्य अभिभुय्य
विहरेय्य; उप्पन्नं अलाभं ... पे०... उप्पन्नं यसं ... उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं
सक्कारं... उप्पन्नं असक्कारं ... उप्पन्नं पापिच्छत्तं ... उप्पन्नं पापमित्तत्तं
अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य ।

९. 'किञ्च, भिक्खवे, भिक्खु अत्यवसं पटिच्च उप्पन्नं लाभं
15 अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य; उप्पन्नं अलाभं ... पे०... उप्पन्नं यसं ...
उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं सक्कारं ... उप्पन्नं असक्कारं ... उप्पन्नं पापिच्छत्तं
... उप्पन्नं पापमित्तत्तं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य ?

१०. 'यं हिस्स, भिक्खवे, उप्पन्नं लाभं अनभिभुय्य विहरतो
उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, उप्पन्नं लाभं अभिभुय्य विहरतो
20 एवस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । यं हिस्स, भिक्खवे, उप्पन्नं
अलाभं ... पे०... उप्पन्नं यसं ... उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं सक्कारं ... उप्पन्नं
असक्कारं ... उप्पन्नं पापिच्छत्तं ... उप्पन्नं पापमित्तत्तं अनभिभुय्य विहरतो
उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, उप्पन्नं पापमित्तत्तं अभिभुय्य विह-
रतो एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इदं खो, भिक्खवे,
14 25 भिक्खु अत्यवसं पटिच्च उप्पन्नं लाभं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य;
उप्पन्नं अलाभं ... पे०... उप्पन्नं यसं ... उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं सक्कारं
... उप्पन्नं असक्कारं ... उप्पन्नं पापिच्छत्तं ... उप्पन्नं पापमित्तत्तं अभिभुय्य
अभिभुय्य विहरेय्य ।

११. 'तस्मात्तिह, भिक्खवे, एवं सिक्खितत्त्वं — उप्पन्नं लाभं
30 अभिभुय्य अभिभुय्य विहरिस्साम, उप्पन्नं अलाभं ... पे०... उप्पन्नं यसं ...
उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं सक्कारं ... उप्पन्नं असक्कारं ... उप्पन्नं

पापिच्छत्तं... उप्पन्नं पापमित्ततं अभिभुय्य अभिमुय्य विहरिस्सामा ति ।
एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्बं' ति ।

१२. "एत्तावता, भन्ते उत्तर, मनुस्सेसु चत्तस्सो परिसा —
भिक्खु, भिक्खुनियो, उपासका, उपासिकायो । नायं धम्मपरियायो
किस्मिञ्च उपट्ठितो' । उग्गण्हतु', भन्ते, आयस्मा उत्तरो इमं धम्म- 5
परियायं । परिआपुणातु, भन्ते, आयस्मा उत्तरो इमं धम्मपरियायं ।
धारेतु, भन्ते, आयस्मा उत्तरो इमं धम्मपरियायं । अत्यसंहितो अयं,
भन्ते, धम्मपरियायो आदिब्रह्मचरियको" ति ।

६. नन्दसुत्तं

१. "कुलपुत्तो' ति, भिक्खवे, नन्दं सम्मा वदमानो वदेय्य ।
'बलवा' ति, भिक्खवे, नन्दं सम्मा वदमानो वदेय्य । 'पासादिको' ति, 10
भिक्खवे, नन्दं सम्मा वदमानो वदेय्य । 'तिट्ठरागो' ति, भिक्खवे, नन्दं
सम्मा वदमानो वदेय्य । किमञ्जल', भिक्खवे, नन्दो इन्द्रियेसु गुत्त-
द्वारो, भोजने मत्तञ्ज्, जागरियं अनुयुत्तो, सतिसम्पजञ्जेन समञ्जा-
गतो, येहि नन्दो सक्कोति परिपुण्णं परिसुखं ब्रह्मचरियं चरितुं । तत्र
इदं, भिक्खवे, नन्दस्स इन्द्रियेसु गुत्तद्वारताय होति । सच्चे, भिक्खवे, 15 R. 167
नन्दस्स पुरत्थिमा दिसा आलोकेतव्वा होति, सब्बं चेतसा' समञ्जाहरित्वा
नन्दो पुरत्थिमं दिसं आलोकेति — 'एवं मे पुरत्थिमं दिसं आलोकयतो
नाभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सविस्सन्ती' ति ।
इति ह तत्थ सम्पजानो होति ।

२. "सच्चे, भिक्खवे, नन्दस्स पच्छिमा दिसा आलोकेतव्वा होति 20 B 15
... पे०... उत्तरा दिसा आलोकेतव्वा होति ... दक्खिणा दिसा आलोके-
तव्वा होति ... उदं उल्लोकेतव्वा' होति ... अघो ओल्लोकेतव्वा' होति ...
अनुदिसा अनुवल्लोकेतव्वा होति, सब्बं चेतसा समञ्जाहरित्वा नन्दो
अनुदिसं अनुवल्लोकेति — 'एवं मे अनुदिसं अनुवल्लोकयतो नाभिज्झा-
दोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सविस्सन्ती' ति । इति ह 25
तत्थ सम्पजानो होति । इदं सो, भिक्खवे, नन्दस्स इन्द्रियेसु गुत्त-
द्वारताय होति ।

१. पटिठितो — सी०, स्था०, रो० । २. उग्गण्हतु — सी०, स्था०, रो० । ३. आदिब्रह्म-
चरियको — सी०, रो० । ४. त्वं किं मञ्जल — सी०; किमञ्जल — स्था० । ५. चेतसो —
सी०, स्था०, रो० । ६. उल्लोकेतव्वं — रो० । ७. ओल्लोकेतव्वं — रो० । ८. तत्र — स्था० ।

३. “तत्र इदं, भिक्षवे, नन्दस्स भोजने मत्तञ्जुताय होति । इध, भिक्षवे, नन्दो पटिसङ्गा योनिसो आहारं आहारेति — नेव दवाय न मदाय न मण्डनाय न विभूसनाय, यावदेव हमस्स कायस्स ठित्तिया यापनाय विहिंसूपरत्तिया ब्रह्मचरियानुग्गहाय इति पुराणं च वेदनं पटिहङ्गामि, नवं च वेदनं न उप्पादेस्सामि, यात्रा च मे भविस्सति अनवज्जता च फासुविहारो चा’ ति । इदं खो, भिक्षवे, नन्दस्स भोजने मत्तञ्जुताय होति ।

४. “तत्रिदं, भिक्षवे, नन्दस्स जागरियानुयोगस्मि होति । इध, भिक्षवे, नन्दो दिवसं चङ्कुमेन निसज्जाय आवरणीयेहि धम्मेहि चित्तं परिसोधेति; रत्तिया पठमं यामं चङ्कुमेन निसज्जाय आवरणीयेहि धम्मेहि चित्तं परिसोधेति; रत्तिया मज्झिमं यामं दक्खिणेन पस्सेन सीहसेय्यं कप्पेति पादे पादं अच्चाधाय सतो सम्पज्जानो उट्ठानसज्जं मतसि करित्वा; रत्तिया पच्छिमं यामं पच्चुट्ठाय चङ्कुमेन निसज्जाय आवरणीयेहि धम्मेहि चित्तं परिसोधेति । इदं खो, भिक्षवे, नन्दस्स जागरियानुयोगस्मि होति ।

५. “तत्रिदं, भिक्षवे, नन्दस्स सत्तिसम्पज्जञ्जस्मि होति । इध, भिक्षवे, नन्दस्स विदिता वेदना उपपज्जन्ति, विदिता उपट्ठहन्ति, विदिता अब्भत्यं गच्छन्ति; विदिता सज्जा ...पे०... विदिता वित्तवका ...पे०... अब्भत्यं गच्छन्ति । इदं खो, भिक्षवे, नन्दस्स सत्ति- सम्पज्जञ्जस्मि होति ।

६. “किमज्जाय, भिक्षवे, नन्दो इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो, भोजने मत्तञ्जु, जागरियं अनुयुत्तो, सत्तिसम्पज्जञ्जेन समन्नागतो, येहि’ नन्दो सक्कोति परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरितुं’ ति !

१०. कारणवसुत्तं

16

१. एकं समयं गगवा चम्पायं विहरति गगगराय पोक्खरणिंया तीरे । तेन खो पन समयेन भिक्षू भिक्षुं आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्षु भिक्षूहि आपत्तिया चोदियमानो अज्जेनाज्जं पटिचरति, बहिद्धा कयं अपनामेति, कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति ।

१. येन — सी०, रो० ।

२. अथ खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “निद्धमथेत^१, भिक्खवे पुग्गलं; निद्धमथेतं, भिक्खवे, पुग्गलं । अपनेय्येसो^२, भिक्खवे, पुग्गलो । किं वो तेन परपुत्तेन विसोघितेन^३ ! इध, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स तादिसंयेव होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तर्चीवरधारणं, सेय्यथापि अञ्जेसं भद्दकानं 5 भिक्खूनं — यावस्स भिक्खू आपत्तिं न पस्सन्ति । यतो च ख्वास्स भिक्खू आपत्तिं पस्सन्ति, तमेनं एवं जानन्ति — ‘समणदूसीवायं समणपलापो समणकारण्डवो’^४ ति । तमेनं इति विदित्वा बहिद्वा नासेन्ति । तं किस्स हेतु ? मा अञ्जे भद्दके भिक्खू दुसेसी ति !

३. “सेय्यथापि, भिक्खवे, सम्पन्ने यवकरणे यवदूसी जायेथ 10 यवपलापो यवकारण्डवो ति । तस्स तादिसंयेव मूलं होति, सेय्यथापि अञ्जेसं भद्दकानं यवानं; तादिसंयेव नाळं होति, सेय्यथापि अञ्जेसं भद्दकानं यवानं; तादिसंयेव पत्तं होति, सेय्यथापि अञ्जेसं भद्दकानं यवानं — यावस्स सीसं न निव्वत्तति । यतो च ख्वास्स^५ सीसं निव्वत्तति, तमेनं एवं जानन्ति — ‘यवदूसीवायं यवपलापो यवकारण्डवो’ ति । 15 तमेनं इति विदित्वा समूलं उप्पाटेरवा बहिद्वा यवकरणस्स छुहेन्ति । तं किस्स हेतु ? मा अञ्जे भद्दके यवे दुसेसी ति !

४. “एवमेव खो, भिक्खवे, इधेकच्चस्स पुग्गलस्स तादिसंयेव होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तर्चीवरधारणं, सेय्यथापि अञ्जेसं भद्दकानं भिक्खूनं — यावस्स 20 भिक्खू आपत्तिं न पस्सन्ति । यतो च ख्वास्स भिक्खू आपत्तिं पस्सन्ति, तमेनं एवं जानन्ति — ‘समणदूसीवायं समणपलापो समणकारण्डवो’ ति । तमेनं इति विदित्वा बहिद्वा नासेन्ति । तं किस्स हेतु ? मा अञ्जे भद्दके भिक्खू दुसेसी ति !

५. “सेय्यथापि, भिक्खवे, भहतो घञ्जानासिस्स पुणमानस्स^६ 25 तत्थ यानि तानि घञ्जानि दन्हानि सारवन्तानि तानि एकमन्तं पुञ्जं^७ होति, यानि पन तानि घञ्जानि दुव्वलानि पलापानि तानि वातो एकमन्तं

१. निद्धमेयं त — सी०, धमयेत — रो० । २. अपनेय्योसो — सी०, रो०, अपनेय्यो — स्वा० । ३-३. किं वो परपुत्तेन विहेट्ठियति — सी०; किं परपुत्तेन विहेट्ठितं — स्वा०; किं वो परपुत्ता विहेट्ठति — रो० । ४. समणकारण्डवो — स्वा० । ५. पलापं — स्वा० । ६. यावस्स — सी० । ७. पुणमानस्स — सी०; पुत्तयमानस्स — स्वा०, पुत्तयमानस्स — रो० । ८. पुञ्जो — रो० ।

अपवहति' । तमेन साभिका सम्मज्जनि गहेत्वा भिख्योसोमत्ताय अप-
सम्मज्जन्ति । त किस्स हेतु ? मा अज्जे भद्दके धज्जे दूसेसी ति ।
एवमेव खो, भिक्खवे, इधेकच्चस्स पुग्गलस्स तादिसयेव होति अभिक्कन्त
पटिक्कन्त आलोकित विलोकित सम्मिज्जित पसारित सङ्घाटिपत्तचीवर-
5 धारण, सेय्यथापि' अज्जेस भद्दकान भिक्खून - यावस्स भिक्खू आपत्ति
न पस्सन्ति । यतो च खास्स भिक्खू आपत्ति पस्सन्ति, तमेन एव जानन्ति
- 'समणदूसीवाय समणपलापो समणकारण्डवो' ति । तमेन इति
विदित्वा वहिद्धा नासेन्ति । त किस्स हेतु ? मा अज्जे भद्दके भिक्खू
दूसेसी ति ।

10 ६ "सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो उदपानपनाळियत्थिको तिण्ह
कुठारि' आदाय वन पविसेय्य । सो य' यदेव' खस्स कुठारिपासेन आको-
टेय्य' तत्थ यानि तानि खस्सानि दब्भानि सारवन्तानि तानि कुठारि-
पासेन आकोटितानि कवखळ' पटिनदन्ति, यानि पन तानि खस्सानि
अन्तोपूतीनि अवस्सुतानि कसम्बुजातानि तानि कुठारिपासेन आकोटि-
15 तानि दद्दर पटिनदन्ति । तमेन मूले छिन्दति, मूले छिन्दित्वा अग्गे
छिन्दति, अग्गे छिन्दित्वा अन्तो सुविसोधित विसोधेति, अन्तो सुविसो-
धित विसोधेत्वा उदपानपनाळि' योजेति । एवमेव खो, भिक्खवे, इधे-
कच्चस्स पुग्गलस्स तादिसयेव होति अभिक्कन्त पटिक्कन्त आलोकित
विलोकित सम्मिज्जित पसारित सङ्घाटिपत्तचीवरधारण, सेय्यथापि
20 अज्जेस भद्दकान भिक्खून - यावस्स भिक्खू आपत्ति न पस्सन्ति । यतो
च खास्स भिक्खू आपत्ति पस्सन्ति, तमेन एव जानन्ति - 'समणदूसीवाय
समणपलापो समणकारण्डवो' ति । तमेन इति विदित्वा वहिद्धा नासेन्ति ।
त किस्स हेतु ? मा अज्जे भद्दके भिक्खू दूसेसी ति ।

2 "सवासाय विजानाथ, पापिच्छो कोधनो इति ।

25 भक्खी यम्भी पलासी च, इस्सुकी भच्छरी सठो ॥

"सन्तवाचो जनवति, समणो विय भासति ।

रहो करोति करण, पापदिट्ठि अनादरो ॥

१ अपवहति - सी० । २ सेय्यथापि नाम - सी० । ३ कुठारि - स्वा० ।
४ तं यदेव - सी०, स्वा०, रो० । ५ आकोटिति - सी०, स्वा०, रो० । ६ कवखल - सी० ।
७ उदपानपनाळिय - सी०, उदपानपनाळि - स्वा०, उदपानपनाळि - रो० ।

“संसृणी च मुसावादी, तं विदित्वा यथातथं ।
 सव्ये समग्ना हृत्वान, अभिनिब्वज्जयाय नं ॥
 “कारण्डवं निद्धमथ^१, कसम्बुं अपकस्सथ^२ ।
 ततो पलापे वाहेय, अस्समणे समणमानिने ॥
 “निद्धमित्वान पापिच्छे^३, पापआचारगोचरे^४ ।
 सुद्धामुद्धेहि संवासं, कप्पयव्हो पत्तिस्सता ।
 ततो समग्ना निपका, दुक्खस्सन्तं करिस्सया” ति ॥
 मेत्तावग्गो पठमो ।

तस्सुद्धानं

मेतं^५ पज्जा च द्वे पिया^६, द्वे^७ लोका द्वे विपत्तियो^८ ।
 देवदत्तो च उत्तरो, नन्दो कारण्डवेन चा ति ॥

२. महावग्गो

१. वेरञ्जसुतं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा वेरञ्जायं विहरति नळेव- 10
 पुचिमन्दमूले । अथ लो वेरञ्जो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्गमि,
 उपसङ्गमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं^९
 बीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चो लो वेरञ्जो
 ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच -

२. “सुतं मेतं, भो गोतम - ‘न समणो गोतमो ब्राह्मणे जिण्णे 11
 बुद्धे महल्लके अद्दगते वयोअनुपत्ते अभिवादेति वा पच्चुट्ठेति वा आसनेन
 वा निमन्तेती’ ति । तयिदं, भो गोतम, तथेव । न हि भवं गोतमो
 ब्राह्मणे जिण्णे बुद्धे महल्लके अद्दगते वयोअनुपत्ते अभिवादेति वा
 पच्चुट्ठेति वा आसनेन वा निमन्तेति । तयिदं, भो गोतम, न सम्पन्न-
 मेवा” ति ।

20

१ निद्धमथ - स्या० । २ अपकस्सया - स्या० । ३ पापिच्छ - स्या० ।
 ४ पापआचारगोचरे - सी०; पापतायागोचरे - स्या० । ५-६. मेत्ता० - सी०; मेत
 पज्जा च द्वे च - स्या० । ७-८. द्वे लोका विपत्तियो - सी०; द्वे पाप्मिने द्वे च - स्या०; द्वे च
 लोकविपत्तियो - सी० । ९. सारणीय - सी०, स्या०, रो० ।

“नाहं तं, ब्राह्मण, पस्सामि सदेवके लोके समारके सन्नह्यके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय यमहं अभिवादेय्यं वा पच्चुद्वेय्यं वा आसनेन वा निमन्तेय्यं । यं हि, ब्राह्मण, तथागतो अभिवादेय्यं वा पच्चुद्वेय्यं वा आसनेन वा निमन्तेय्यं, मुद्धा पि तस्स विपतेय्या” ति ।

३. “अरसरूपो भवं गोतमो” ति !

“अत्थि ख्वेस^१, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अरसरूपो समणो गोतमो’ ति । ये ते, ब्राह्मण, रूपरसा सहरसा गन्धरसा रसरसा फोट्ठब्बरसा, ते तथागतस्स पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्युक्ता अनभावङ्कता^२ आर्याति अनुप्पादधम्मा । अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अरसरूपो समणो गोतमो’ ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी” ति ।

४. “निब्भोगो भवं गोतमो” ति !

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘निब्भोगो समणो गोतमो’ ति । ये ते, ब्राह्मण, रूपभोगा सद्दभोगा गन्धभोगा रसभोगा फोट्ठब्बभोगा, ते तथागतस्स पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्युक्ता अनभावङ्कता आर्याति अनुप्पादधम्मा । अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘निब्भोगो समणो गोतमो’ ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी” ति ।

५. “अकिरियवादो भवं गोतमो” ति !

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अकिरियवादो समणो गोतमो’ ति । अहं हि, ब्राह्मण, अकिरियं वदामि कागदुच्चरितस्स वचीदुच्चरितस्स मनोदुच्चरितस्स; अनेकविहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मनं अकिरियं वदामि । अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अकिरियवादो समणो गोतमो’ ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी” ति ।

६. “उच्छेदवादो भवं गोतमो” ति !

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘उच्छेदवादो समणो गोतमो’ ति । अहं हि, ब्राह्मण,

उच्छेदं वदामि रागस्स दोसस्स मोहस्स; अनेकविहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं उच्छेदं वदामि । अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘उच्छेदेवादो समणो गोतमो’ ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी” ति ।

७. “जेगुच्छी भवं गोतमो” ति ! .

5

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘जेगुच्छी समणो गोतमो’ ति । अहं हि, ब्राह्मण, जिगुच्छामि कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन; जिगुच्छामि अनेकविहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘जेगुच्छी समणो गोतमो’ ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी” ति ।

R. 175

10

८. “वेनयिको भवं गोतमो” ति !

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘वेनयिको समणो गोतमो’ ति । अहं हि, ब्राह्मण, विनयाय धम्मं देसेमि रागस्स दोसस्स मोहस्स; अनेकविहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं विनयाय धम्मं देसेमि । अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘वेनयिको समणो गोतमो’ ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी” ति ।

III

९. “तपस्सी भवं गोतमो” ति !

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘तपस्सी समणो गोतमो’ ति । तपनीयाहं, ब्राह्मण, पापके अकुसले धम्मे वदामि कायदुच्चरितं वचीदुच्चरितं मनोदुच्चरितं । यस्स खो, ब्राह्मण, तपनीया पापका अकुसला धम्मा पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्युक्ता अनभावद्धता आर्यति अनुप्पादधम्मा, तमहं ‘तपस्सी’ ति वदामि । तथागतस्स खो, ब्राह्मण, तपनीया पापका अकुसला धम्मा पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्युक्ता अनभावद्धता आर्यति अनुप्पादधम्मा । अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘तपस्सी समणो गोतमो’ ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी” ति ।

B. 21

25

१०. “अपगम्भो भवं गोतमो” ति !

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अपगम्भो समणो गोतमो’ ति । यस्स खो, ब्राह्मण,

30

आर्याति गवमसेय्या पुनव्भवाभिनिव्वत्ति पहीना उच्छिन्नमूला ताला-
वत्युक्ता अनभावद्धता आर्याति अनुप्पादधम्मा, तमह 'अपगव्भो' ति
वदामि । तथागतस्स खो, ब्राह्मण, आर्याति गवमसेय्या पुनव्भवाभि-
निव्वत्ति पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्युक्ता अनभावद्धता आर्याति
अनुप्पादधम्मा । अय खो, ब्राह्मण, परियायो, येन म परियायेन सम्मा
वदमानो वदेय्य - 'अपगव्भो समणो गोतमो' ति, नो च खो य त्व
सन्धाय वदेसि ।

११ "सेय्ययापि, ब्राह्मण, कुक्कुटिया अण्डानि अट्ठ वा दस
वा द्वादस वा । तानास्सु कुक्कुटिया सम्मा अधसयितानि सम्मा परि-
१० सेदितानि सम्मा परिभावितानि । यो नु खो तेस कुक्कुटच्छापकान'
पठमतर पादनल्लसिखाय वा मुखतुण्डकेन वा अण्डकोस पदालेत्वा सोत्थिना
अभिनिव्विज्जेय्य, किन्ति स्वास्स वचनीयो - 'जेट्ठो वा कनिट्ठो वा' ति ?
"जेट्ठो तिस्स, भो गोतम, वचनीयो । सो हि नेस्स, भो गोतम,
जेट्ठो होती" ति ।

१२ "एवमेव खो अह, ब्राह्मण, अविज्जागताय पजाय अण्ड-
भूताय परियोनद्धाय अविज्जण्डकोस पदालेत्वा एको च लोके अनुत्तर
सम्मासम्भोधि अभिसम्बुटो । अह हि, ब्राह्मण, जेट्ठो सेट्ठो लोकस्स ।
आरद्ध खो पन मे, ब्राह्मण, विरिय अहोसि असल्लीन, उपट्ठिता सति
असम्मुट्ठा^१, पस्सट्ठो कापो असारट्ठो, समाहित चित्त एकग । सो खो
२० अह, ब्राह्मण, विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मोहि सवितक्क
सविचार विवेकज पीतिसुख पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरामि, वितक्क-
विचारान वूपसमा अज्झत्त सम्पसादन चेतसो एकोदिभाव अवितक्क
अविचार समाधिज पीतिसुख दुतिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरामि^२,
पीतिथा च विरागा उपेक्खको च विहरामि सतो च सम्पजानो सुख च
२५ कायेन पटिसवेदेमि^३ य त अरिया आचिक्खन्ति - 'उपेक्खको सतिमा
सुखदिहारी' ति ततिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरामि, सुखस्स च पहाना
दुयस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सान अत्यज्झमा अदुयस्सम-
सुख उपेक्खासतिपारिसुद्धि चतुत्थ^४ ज्ञान^५ उपसम्पज्ज विहरामि ।

१ कुक्कुटोत्तकान - ली० रो० । २ अपम्मुट्ठा - ली०, अपगुट्ठा - रो० ।

३ विहरामि - रो० । ४ पटिसवेदेमि - रो० । ५-२ चतुत्थज्ञान - ली० ।

१३. "सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतूपक्विकलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेञ्जप्पत्ते पुब्बेनिवासानुस्सतिआणाय चित्तं अभिनिन्नामेसि । सो अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरामि, सेय्ययीदं—एकं पि जातिं द्वे पि जातियो तिस्रो पि जातियो चत्तस्सो पि जातियो पञ्च पि जातियो दस पि जातियो वीसं पि जातियो तिसं पि जातियो चत्तालीसं पि जातियो पञ्चासं पि जातियो जातिसतं पि जातिसहस्सं पि जातिसतसहस्सं पि अनेके पि संबट्टकप्पे अनेके पि विवट्टकप्पे अनेके पि संबट्टविवट्टकप्पे—'अमुन्नासि एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंबेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो अमुन्न उदपादि; तत्रापासि एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंबेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो इधूपपन्नो' ति । इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरामि । अयं खो मे, ब्राह्मण, रत्तिया पठमे मामे पठमा विज्जा अविगता; अविज्जा विहता विज्जा उपपन्ना; तमो विहतो आलोको उपपन्नो, यथा तं अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो । अयं खो मे, ब्राह्मण, पठमा अभिनिन्मिदा अहोसि कुक्कुटच्छापकस्सेव अण्डकोसन्हा ।

१४. "सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतूपक्विकलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेञ्जप्पत्ते सत्तानं चुतूपपात-आणाय चित्तं अभिनिन्नामेसि । सो दिव्वेन चक्खुना विसुद्धेन अस्ति-क्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सामि चवमाने उपपज्जमाने हीने णीते सुवण्णे दुव्वण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मपणे सत्ते पजानामि—'इमे वत्त भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन समन्नागता वचीदुच्चरितेन समन्नागता मनोदुच्चरितेन समन्नागता अरियानं उपवादका मिच्छादिट्ठिका मिच्छादिट्ठिकम्मसमादाना; ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपन्ना ति । इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्नागता वचीसुचरितेन समन्नागता मनोसुचरितेन समन्नागता अरियानं अनुपवादका सम्मादिट्ठिका सम्मादिट्ठिकम्मसमादाना; ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सण्णं लोकं उपपन्ना' ति । इति दिव्वेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सामि चवमाने उपपज्जमाने हीने णीते सुवण्णे दुव्वण्णे, सगते टमाते यथाकम्मपणे मन्ने पजानामि ।

R. 178

B. 23

30

अयं खो मे, ब्राह्मण, रत्तिया मज्झिमे यामे दुत्तिया विज्जा अधिगता; अविज्जा विहता विज्जा उप्पन्ना; तमो विहतो आलोको उप्पन्नो, यथा तं अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो । अयं खो मे, ब्राह्मण, दुत्तिया अभिनिम्बिदा अहोसि कुक्कुटच्छापकस्सेव अण्डकोसम्हा ।

१५. “सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतूपविकलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेज्जणत्ते आसवानं खय-
ज्जाणाय चित्तं अभिनिष्सामेसि । सो ‘इदं दुक्खं’ ति यथाभूतं अब्भञ्जासि, ‘अयं दुक्खसमुदयो’ ति यथाभूतं अब्भञ्जासि, ‘अयं दुक्खनिरोधो’ ति यथाभूतं अब्भञ्जासि, ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं अब्भञ्जासि; ‘इमे आसवा’ ति यथाभूतं अब्भञ्जासि, ‘अयं आसव-
रामुदयो’ ति यथाभूतं अब्भञ्जासि, ‘अयं आसवनिरोधो’ ति यथाभूतं अब्भञ्जासि, ‘अयं आसवनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं अब्भञ्जासि । तस्स मे एवं जानतो एवं पस्सतो कामासवा पि चित्तं विमुच्चित्त्य, भवासवा पि चित्तं विमुच्चित्त्य, अविज्जासवा पि चित्तं विमुच्चित्त्य । विमुत्तस्मि विमुत्तमिति आणं अहोसि । ‘खीणा जाति,
वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया’ ति अब्भञ्जासि । अयं खो मे, ब्राह्मण, रत्तिया पच्छिमे यामे तत्तिया विज्जा अधि-
गता; अविज्जा विहता विज्जा उप्पन्ना; तमो विहतो आलोको उप्पन्नो, यथा तं अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो । अयं
खो मे, ब्राह्मण, तत्तिया अभिनिम्बिदा अहोसि कुक्कुटच्छापकस्सेव अण्डकोसम्हा” ति ।

१६. एवं वुत्ते वेरज्जो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच - “जेट्ठो भवं गोतमो, सेट्ठो भवं गोतमो । अभिषक्कन्तं, भो गोतम, अभिषक्कन्तं, भो गोतम ! सेय्यथापि, भो गोतम, निक्कुज्जितं वा उक्कुज्जेय्य, पटिच्छन्नं वा विवरेय्य, भूहस्स वा मग्गं आचिक्खेय्य, अन्धकारे वा तेलपज्जोतं धारेय्य - चक्खुमन्तो रूपानि दक्खन्ती ति, एयमेव भोता गोतमेन अनेकपरियायेन धम्मो पक्कसितो । एसाहं भवन्तं गोतमं सरणं गच्छामि धम्मं च भिक्खुसङ्घं च । उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्ज-
तमो पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

२. सीहसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसासियं विहरति महावने कूटागार-
सालायं । तेन खो पन समयेन सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता
लिच्छवी सन्यागारे सन्निसिन्ना सन्निपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स
वण्णं भासन्ति, धम्मस्स वण्णं भासन्ति, सङ्घस्स वण्णं भासन्ति ।

२. तेन खो पन समयेन सीहो सेनापति निगण्ठावको तस्सं 5 R 180
परिसायं निसिन्नो होति । अथ खो सीहस्स सेनापतिस्स एतदहोसि —
“निस्संसयं खो सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो भविस्सति, तथा हिमे
सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी सन्यागारे सन्निसिन्ना
सन्निपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स वण्णं भासन्ति, धम्मस्स वण्णं
भासन्ति, सङ्घस्स वण्णं भासन्ति । यन्नूनाहं तं भगवन्तं दस्सनाय उप-
सङ्कमेय्यं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं” ति ।

३. अथ खो सीहो सेनापति येन निगण्ठो नाटपुत्तो तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा निगण्ठं नाटपुत्तं एतदवोच — “इच्छामहं, भन्तो, समणं
गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितु” ति ।

“किं पन त्वं, सीह, किरियवादो समानो अकिरियवादं समणं 15 B 25
गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमिस्ससि ? समणो हि, सीह, गोतमो अकिरिय-
वादो, अकिरियाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती” ति ।

अथ खो सीहस्स सेनापतिस्स यो अहोसि गमियाभिसङ्खारो
भगवन्तु दस्सनाय, खो पटिण्णस्सम्भि ।

४. दुतियं पि खो सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी 20
सन्यागारे सन्निसिन्ना सन्निपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स .. पे०...
धम्मस्स पे० सङ्घस्स वण्णं भासन्ति । दुतियं पि खो सीहस्स सेना-
पतिस्स एतदहोसि — “निस्संसयं खो सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो
भविस्सति, तथा हिमे सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी
सन्यागारे सन्निसिन्ना सन्निपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स वण्णं भासन्ति,
धम्मस्स . पे० सङ्घस्स वण्णं भासन्ति । यन्नूनाहं तं भगवन्तं दस्स-
नाय उपसङ्कमेय्यं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं” ति ।

R 191

५ अथ खो सीहो सेनापति येन निगण्ठो नाटपुत्तो तेनुपसङ्कमि;

उपसङ्कमित्वा निगण्ठं नाटपुत्तं एतदवोच — “इच्छामहं, भन्ते, समणं
गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं” ति ।

“किं पन त्वं, सीह, किरियवादो समानो अकिरियवादं समणं
गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमिस्ससि ? समणो हि, सीह, गोतमो अकिरिय-
5 वादो अकिरियाय घम्म देसेति, तेन च सावके विनेती” ति ।

दुतिथं पि खो सीहस्स सेनापतिस्स यो अहोसि गमियाभिसङ्गारो
भगवन्तं दस्सनाय, सो पटिप्पस्सम्भि ।

६. ततिय पि खो सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी
सन्धागारे सन्निसिन्धा सन्निपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स ... पे०.

10 धम्मस्स ... पे०.. सङ्खस्स वण्णं भासन्ति । ततियं पि खो सीहस्स
सेनापतिस्स एतदहोसि — “निस्ससयं खो सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो
भविस्सति, तथा हिमे सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी
सन्धागारे सन्निसिन्धा सन्निपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स वण्णं भासन्ति,
धम्मस्स वण्णं भासन्ति, सङ्खस्स वण्णं भासन्ति । किं हिमे करिस्सन्ति
B 20 11 निगण्ठा अपलोकिता वा अनपलोकिता वा ? यधूनाहं अगपलोकेत्वा व
निगण्ठे^१ तं भगवन्तं दस्सनाय उपसङ्कमेय्यं अरहत्तं सम्मासम्बुद्धं” ति ।

७. अथ खो सीहो सेनापति पञ्चमसोहि रयसतेहि दिवादिवस्स
वेसारिया निव्यासि भगवन्तं दस्सनाय । यावतिका यानस्स भूमि,
यानेन गत्वा याना पञ्चोरोहित्वा पत्तिको व अगमासि । अथ खो
20 सीहो सेनापति येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभि-
वादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्धो खो सीहो सेनापति
भगवन्तं एतदवोच —

८ “सुत मेत, भन्ते — ‘अकिरियवादो समणो गोतमो, अकि-
182 रियाय घम्म देरोति, तेन च सावके विनेती’ ति । ये ते, भन्ते, एव-
25 माहंसु — ‘अकिरियवादो समणो गोतमो, अकिरियाय घम्मं देसेति, तेन
च सावके विनेती’ ति, कच्चि ते, भन्ते, भगवतो वृत्तवादिनो न च भग-
वन्तं अभूतेन अब्भाचिक्खन्ति घम्मस्स चानुघम्मं व्याकरोन्ति न च
कोचि सहघम्मिको वादानुवादो^२ गारय्हं ठान आगच्छति ? अनव्वक्खानु-
पगमा हि मयं, भन्ते, भगवन्तं” ति ।

६ “अत्थि, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अकिरियवादो समणो गोतमो, अकिरियाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१० “अत्थि, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘किरियवादो समणो गोतमो, किरियाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

११ “अत्थि, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘उच्छेदवादो समणो गोतमो, उच्छेदाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१२ “अत्थि, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘जेगुच्छी समणो गोतमो, जेगुच्छिताय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१३ “अत्थि, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘वेनयिनो समणो गोतमो, विनयाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१४ “अत्थि, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘तपस्सी समणो गोतमो, तपस्सिताय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१५ “अत्थि, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अपगम्भो समणो गोतमो, अपगम्भताय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१६ “अत्थि, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अस्सासवो’ समणो गोतमो, अस्सामाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१७ “अतमो च, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अभिरियवादा समणो गोतमो, अभिरियाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ? अहं हि, सीह, अभिरियं वदामि पागदुच्चरितस्स पचीदुच्चरितस्स भनोदुच्चरितस्स, अनेवविहितान पागानं भट्टनानं धम्मानं अभिरियं वदामि । अयं एव, सीह,

परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अकिरियावादो समणो गोतमो, अकिरियाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१८ “कतमो च, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘किरियावादो समणो गोतमो, किरियाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ? अहं हि, सीह, किरिय वदामि कायसुचरितस्स वचीसुचरितस्स मनोसुचरितस्स, अनेकविहितान कुसलान धम्मान किरिय वदामि । अयं खो, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘किरियावादो समणो गोतमो, किरियाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१९ “कतमो च, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘उच्छेदवादो समणो गोतमो, उच्छेदाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ? अहं हि, सीह, उच्छेद वदामि रागस्स दोसस्स मोहस्स, अनेकविहितान पापकान अकुसलान धम्मान उच्छेद वदामि । अयं खो, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘उच्छेदवादो समणो गोतमो, उच्छेदाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

२० “कतमो च, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘जैगुच्छी समणो गोतमो, जैगुच्छिताय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ? अहं हि, सीह, जिमुच्छामि कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, जिगुच्छामि अनेकविहितान पापकान अकुसलान धम्मान समापत्तिया । अयं खो, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘जैगुच्छी समणो गोतमो, जैगुच्छिताय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

२१ “कतमो च, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘वेनयिको समणो गोतमो, विनयाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ? अहं हि, सीह, विनयाय धम्म देसेमि रागस्स दोसस्स मोहस्स, अनेकविहितान पापकान अकुसलान धम्मान विनयाय धम्म देसेमि । अयं खो, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘वेनयिको समणो गोतमो, विनयाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

२२ “कतमो च, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘तपस्सी समणो गोतमो, तपस्सिताय धम्म देसेति,

नेन च सावके विनेती' ति ? तपनीयाहं, सीह, पापके अकुसले धम्मे
वदामि कायदुच्चरितं वचीदुच्चरितं मनोदुच्चरितं । यस्स खो, सीह,
तपनीया पापका अकुसला धम्मा पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्युक्ता
अनभावद्धता आर्याति अनुप्पादधम्मा, तमहं 'तपस्सी' ति वदामि ।
तथागतस्स खो, सीह, तपनीया पापका अकुसला धम्मा पहीना उच्छिन्न- 5
मूला तालावत्युक्ता अनभावद्धता आर्याति अनुप्पादधम्मा । अयं खो,
सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — 'तपस्सी
समणो गोतमो, तपस्सिताय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

२३. "कतमो च, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा
वदमानो वदेय्य — 'अपगम्भो समणो गोतमो, अपगम्भताय धम्मं देसेति, 10
तेन च सावके विनेती' ति ? यस्स खो, सीह, आर्याति गम्भसेय्या पुन-
व्वाभिनिव्वत्ति पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्युक्ता अनभावद्धता
आर्याति अनुप्पादधम्मा, तमहं 'अपगम्भो' ति वदामि । तथागतस्स
खो, सीह, आर्याति गम्भसेय्या पुनव्वाभिनिव्वत्ति पहीना उच्छिन्नमूला
तालावत्युक्ता अनभावद्धता आर्याति अनुप्पादधम्मा । अयं खो, सीह, 15
परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — 'अपगम्भो समणो
गोतमो, अपगम्भताय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

२४ "कतमो च, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा
वदमानो वदेय्य — 'अस्सासको समणो गोतमो, अस्सासाय धम्मं देसेति,
तेन च सावके विनेती' ति ? अहं हि, सीह, अस्सासको परमेन अस्सा- 20
सेन, अस्मानाय धम्मं देगेमि, तेन च सावके विनेमि । अयं खो, सीह,
परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — 'अस्सासको समणो
गोतमो, अस्सासाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

२५. एवं सुते मीहो मेमापत्ति भगवन्तं एतदवोच — "धमि-
गान्तं, भन्ते, अभिक्कन्तं, भन्ते पे० उपानकं मं, भन्ते, भगवा 25
पाणेतु अज्जनग्गे पाणुपेतं मरण गत" ति ।

२६ "अनुविच्चकार गो, मीह, करोहि । अनुविच्चकारो
तुम्हादिनां ज्ञातमनुस्मान मायु होनी" ति ।

"इमिणापाहं, भन्ते, भगवतो निय्योमोमत्ताय अत्तमनो अग्नि-
ग्गो, य म भगवा एवमाह — 'अनुविच्चकार खो, मीह, करोहि । 30

अनुविच्चकारो तुम्हादिसान आतमनुस्सान साधु होती' ति । म' हि, भन्ते, अञ्जातिस्थिया सावक लभित्वा केवलकण्य वेसालि पटाक परिहरेय्यु — 'सीहो अम्हाक सेनापति सावकत्त उपगतो' ति । अथ च पन भगवा एवमाह — 'अनुविच्चकार, सीह, करोहि । अनुविच्चकारो 5 तुम्हादिसान आतमनुस्सान साधु होती' ति । एसाह, भन्ते, दुतिय पि भगवन्त सरण गच्छामि धम्म च भिक्खुसङ्घ च । उपासक म' भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेत सरण गत' ति ।

२७ "दीघरत्त खो ते, सीह, निगण्ठान ओपानभूत कुल, येन नेस उपगतान पिण्डक दातव्व मञ्जेय्यासी" ति ।

१० "इमिनापाह, भन्ते, भगवतो भिय्योसोमत्ताय अत्तमनो अभिरद्धो, य म भगवा एवमाह — 'दीघरत्त खो ते, सीह, निगण्ठान ओपानभूत कुल, येन नेस उपगतान पिण्डक दातव्व मञ्जेय्यासी' ति । सुत मेत, भन्ते — 'समणो गोतमो एवमाह — मय्हमेव दान दातव्व, मय्हमेव सावकान दातव्व, मय्हमेव दिन्न महप्फल, न अञ्जेस दिन्न महप्फल, 15 मय्हमेव सावकान दिन्न महप्फल, न अञ्जेस सावकान दिन्न महप्फल' ति, अथ च पन म भगवा निगण्ठेसु पि दाने समादपेति । अपि च, भन्ते, मयमेत्य काल जानिस्साम । एसाह, भन्ते, ततिय पि भगवन्त सरण गच्छामि धम्म च भिक्खुसङ्घ च । उपासक म, भन्ते, भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेत सरण गत' ति ।

२० २८ अथ खो भगवा सीहस्स सेनापतिस्स अनुपुब्बि^१ कय^२ कथेसि, सेय्ययीद — दानकथ सीलकथ सग्गकथ, कामान आदीनव ओकार सङ्कलेस नेक्खम्मे आनिसस पकासेसि । यदा भगवा अञ्जाति सीह सेनापति वत्तचित्त मुदुचित्त विनीवरणचित्त उदग्गचित्त पसन्नचित्त, अथ या बुद्धान सामुवकसिका धम्मदेसना त पकासेसि — दुक्ख समुदय निरोध 25 मग्ग । सेय्यथापि नाम सुद्ध वत्थ अपगतकळक सम्मदेव रजन पटिग्गहेय्य, एवमेव सीहस्स सेनापतिस्स तस्मिंयेव आसने विरज चीतमल धम्मचक्खु उदपादि — "य विञ्चि समुदयधम्म, सब्ब त निरोधधम्म" ति ।

२६. अथ खो सीहो सेनापति दिट्ठधम्मो पत्तधम्मो विदित-
धम्मो परियोगाब्धधम्मो तिण्णविचिकिच्छो विगतकथङ्कथो बेसारज्ज-
प्पत्तो अपरप्पच्चयो सत्युसासने भगवन्तं एतदवोच - “अधिवासेतु मे,
भन्ते, भगवा स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खुसङ्घेना” ति । अधिवासेसि
भगवा तुण्हीभावेन ।

R. 167

३०. अथ खो सीहो सेनापति भगवतो अधिवासनं विदित्वा
उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदनिखणं कत्वा पक्कामि । अथ
खो सीहो सेनापति अञ्जतरं पुरिसं आमन्तेसि - “गच्छ त्वं, अम्भो
पुरिस, पक्कमसं जानाही” ति । अथ खो सीहो सेनापति तस्सा रत्तिया
अच्चयेन सके निवेसने पणीतं खादनीयं भोजनीयं पटियादापेत्वा भगवतो
कालं आरोचापेसि - “कालो, भन्ते ! निट्ठितं भत्तं” ति ।

D. 51

३१. अथ खो भगवा पुव्वण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय
येन सीहस्स सेनापतिस्स निवेसनं तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा पञ्जात्ते
आसने निसीवि सद्धिं भिक्खुसङ्घेन । तेन खो पन समयेन सम्बहुला
निगण्ठा वेसालियं रथिकाय रथिकं सिट्ठाटकेन सिट्ठाटकं बाहा पग्गह्
कन्दन्ति - “अज्ज सीहेन सेनापतिना धूलं पसुं वधित्वा समणस्स गोतमस्स
भत्तं कत्तं । तं समणो गोतमो जानं उट्ठिस्सकत्तं” मंसं परिभुञ्जति
पटिच्चगम्मं” ति ।

15

३२. अथ खो अञ्जतरो पुरिसो येन सीहो सेनापति तेनुप-
सङ्गमि, उपसङ्गमित्वा सीहस्स सेनापतिस्स उपवण्णके आरोचेसि -
“वग्गे, भन्ते, जानेय्यागि ! एते सम्बहुला निगण्ठा वेसालियं रथिकाय
रथिकं सिट्ठाटकेन सिट्ठाटकं बाहा पग्गह् कन्दन्ति - “अज्ज सीहेन
सेनापतिना धूलं पसुं वधित्वा समणस्स गोतमस्स भत्तं कत्तं । तं समणो
गोतमो जानं उट्ठिस्सकत्तं” मंसं परिभुञ्जति पटिच्चगम्मं” ति । अलं
अप्पो दीपत्तं हि” ने आयम्मन्तो अवण्णकामा बुद्धस्स अवण्णकामा
पम्मन्स अवण्णकामा सद्गन्ध । न च पनेते आयम्मन्तो जिरिदन्ति” तं
भगवन्तं धममा नुच्छा मुमा अभूतेन अन्माचिकियतु” ; न च मयं जीवित-
तेतु पि मज्झिच्च पापं जीविता वीरोपेय्यामा” ति ।

R. 169

23

३३. अथ खो सीहो सेनापति बुद्धप्पमुगं निपणुमुद्धं पणीतेन
गारनीयेन भोजनीयेन गह्वया गन्तप्पेनि सम्मवारेनि । अथ खो सीहो

30

सेनापति भगवन्तं भुत्तावि ओनीतपत्तपाणि एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिधं खो सीहं सेनापति भगवा धम्मिया कथाय सन्दस्सेत्वा समाद-
पेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहंसेत्वा उट्ठायासना पक्कामी ति ।

३. अस्साजानीयसुत्तं

१. “अट्ठहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो रब्धो भद्दो”
अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोगो, रब्धो अङ्गन्तेव^१ सह
गच्छति । कतमेहि अट्ठहि ? इध, भिक्खवे, रब्धो भद्दो अस्सा-
जानीयो उभतो सुजातो होति — भातितो च पितितो च । यस्सं दिसायं
अञ्जे पि भद्दा अस्साजानीया जायन्ति तस्सं दिसायं जातो होति ।
यं खो पनस्स भोजनं देन्ति — अत्तं वा सुक्खं वा — तं सक्कच्चयेव परि-
भुञ्जति अविकिरन्तो । जेगुच्छी होति उच्चारं वा पत्सावं वा अभि-
निसीदितुं वा अभिनिपज्जितुं वा । सोरतो होति सुखसंयातो, न^२ च^३
अञ्जे अस्से उब्बेजेता । थानि खो पनस्स होन्ति^४ साठेय्यानि कूटे-
य्यानि जिम्हेय्यानि वद्धेय्यानि, तानि यथाभूतं सारथिस्स आविकत्ता
होति । तेसमस्स सारथि अभिनिम्मदनाय वायमति । दाही खो पन
होति । ‘कामञ्जे’ अस्सा वहन्तु वा मा वा, अहमेत्थ वहिस्सामी’ ति
चित्तं उप्पादेति । गच्छन्तो खो पन उज्जुमग्गेनेव गच्छति । थामवा
होति थाव जीवितमरणपरियादाना थाम^५ उपदंसेता । इमेहि खो,
भिक्खवे, अट्ठहि अङ्गेहि समन्नागतो रब्धो भद्दो अस्साजानीयो राजा-
रहो होति राजभोगो, रब्धो अङ्गन्तेव सह^६ गच्छति ।

२. “एवमेय खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु
आहुनेय्यो होति .. पे०... अनुत्तर पुञ्जक्खेत्तं लोकस्स । कतमेहि
अट्ठहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति, पातिमोक्खसंवत्सवुतो
विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय
सिक्खति सिक्खापदेसु । य खो पनस्स भोजनं देन्ति — लूखं वा पणीतं
वा — तं सक्कच्चयेव परिभुञ्जति अविहञ्जमानो । जेगुच्छी होति
कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, जेगुच्छी होति अनेक-
विहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । सोरतो होति

१. भद्दी — सी० । २. अङ्गन्तेव — सी०, रो० । ३-३. न — सी०, रो० ।
४. थानि — स्था० । ५. थाममग्गे — सी०; थाम मग्गे — रो० । ६. थाम वा — सी० ।

मुखसंवासो, न अञ्जे भिक्षू उव्वेजेता । यानि खो पणस्स होन्ति
 साठेय्यानि कूटेय्यानि जिम्हेय्यानि वद्धेय्यानि तानि यथाभूतं आवि- R 190
 कत्ता होति सत्यरि वा विञ्जूसु वा सन्नहाचारीसु । तेसमस्स सत्या
 वा विञ्जू वा सन्नहाचारी अभिनिम्मदनाय वायमति । सिक्खिता खो पण 5 B. 33
 होति । 'कामञ्जे भिक्षू सिक्खन्तु वा मा धा, अहमेत्य सिक्खिस्सामी'
 ति चित्तं उपादेति । गच्छन्तो खो पण उजुमग्गेनेव गच्छति;
 तथायं उजुमग्गो, सेय्ययीदं - सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मासमाधि ।
 आरद्धविरियो विहरति - 'कामं तच्चो च न्हार' च अट्ठि च अवसिस्सतु,
 सरीरे उपसुस्सतु मंसलोहितं; यं तं पुरिसयामेन पुरिसविरियेन पुरिस-
 परक्कमेन पत्तब्बं, म तं अपापुणित्वा विरियस्स सण्ठानं भविस्सती' ति । 10
 इमेहि सो, भिक्षवे, अट्ठहि धम्महि समन्नागतो भिक्षु आहुनेय्यो होति
 ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जकसेत्तं लोकस्सा' ति ।

४. अस्तसखलुङ्कुसुतं

१. "अट्ठ" च^१, भिक्षवे, अस्तसखलुङ्कु^२ देसेस्सामि अट्ठ च अस्त-
 दोसे, अट्ठ च पुरिसखलुङ्कु^३ अट्ठ च पुरिसदोसे । तं सुणाय, साधुकं मनसि
 करोय, भासिस्सामी" ति । "एवं, भन्ते" ति खो ते भिक्षू भगवतो 15
 पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच -

२. "कतमे च, भिक्षवे, अट्ठ अस्तसखलुङ्कु^४ अट्ठ च अस्तदोसा ?
 इय, भिक्षवे, एकच्चो अस्तसखलुङ्कु^५ 'पेही' ति वुत्तो, विट्ठो समानो
 चोदितो मारयिना पच्छतो पटिवकमति^६, पिट्ठितो रय पवत्तेति" । R. 101
 एवरपो पि, भिक्षवे, इवेकच्चो अम्मखलुङ्कु^७ होति । यय, भिक्षवे, 20
 पट्ठमो अस्तदोसो ।

३. "पुन च पर, भिक्षवे, इवेकच्चो अम्मखलुङ्कु^८ 'पेही' ति
 वुत्तो, विट्ठो समानो चोदितो सारयिना पच्छा सट्ठति^९, मुच्चरं हनति,
 तिदण्ड भञ्जति । एवरपो पि, भिक्षवे, इवेकच्चो अम्मखलुङ्कु^{१०}
 होति । अय, भिक्षवे, इतिथो अम्मदोसो । 25

१ मगर - गी०, म्वा०, रो० । २-२ अट्ठ - रत्ता० । ३ अम्मखलुङ्कु -
 गी० । ४ पटिवकमति - गी०, रो० । ५ पटिवकमति - गी०, रो० । ६ मट्ठितं -
 गी०, मट्ठ पति - रो० ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखल्लुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना रथीसाय सत्थि उस्सज्जित्वा रथीसंयेव अज्झोमहति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखल्लुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, तत्तियो अस्सदोसो ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखल्लुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना उम्मगं गण्हति, उव्वट्टमं रथं करोति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखल्लुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो अस्सदोसो ।

६. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखल्लुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना लङ्घति^१ पुरिमकायं^२ पग्गण्हति पुरिमे पादे । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखल्लुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, पञ्चमो अस्सदोसो ।

७. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखल्लुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना अनादियित्वा सारथि अनादियित्वा पतोदल्लिट्ठं^३ दन्तेहि मुखाघानं विधंसित्वा^४ येन कामं पक्कमति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखल्लुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, छट्ठो अस्सदोसो ।

८. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखल्लुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना नेव अभिक्कमति नो पट्टिक्कमति^५ तत्थेय खीलट्ठायी ठितो होति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखल्लुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, सप्तमो अस्सदोसो ।

९. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखल्लुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना पुरिमे च पादे संहरित्वा पच्छिमे च पादे संहरित्वा तत्थेय चत्तारो पादे अभिनिंसीदति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखल्लुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, अट्ठमो अस्सदोसो । इमे सो, भिक्खवे, अट्ठ अस्सखल्लुङ्का अट्ठ च अस्सदोसा ।

१०. "कतमे च, भिक्खवे, अट्ठ पुरिस्सखल्लुङ्का अट्ठ च पुरिस्सदोसा ? इयं, भिक्खवे, भिक्खु भिक्खु आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्खु

१. गण्हति - सी०, रो० । २. लङ्घति - सी०, ये० । ३. पुरिम कायं - सी०, रो० । ४. पतोद - सी०; पतोदल्लिट्ठं - रपा०; पतोदं - रो० । ५. विधंसित्वा - पी० ।

भिक्षूहि आपत्तिया चोदियमानो 'न सरामी' ति अरातिया' निव्वेठेति ।
 सेय्यथापि सो, भिक्षवे, अस्तसखलुद्धो 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो
 चोदितो सारथिना पच्छतो पटिवकमति, पिट्टितो रथ वत्तेति; तथूपमाहं,
 भिक्षवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्षवे, इधेकच्चो पुरिस-
 खलुद्धो होति । अयं, भिक्षवे, पठमो पुरिसदोसो ।

5

११. "पुन च परं, भिक्षवे, भिक्षू भिक्षु आपत्तिया चोदेन्ति ।
 सो भिक्षु भिक्षूहि आपत्तिया चोदियमानो चोदकयेव पटिप्फरति —
 'किं नु खो तुम्हं बालस्स अव्यत्तस्स भणितेन ! त्वं पि नाम भणितत्वं
 मञ्जसी' ति ! सेय्यथापि सो, भिक्षवे, अस्तसखलुद्धो 'पेही' ति वुत्तो,
 विद्धो समानो चोदितो सारथिना पच्छा लद्धति, कुच्चरं हनति, तिदण्डं
 भञ्जति, तथूपमाहं, भिक्षवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि,
 भिक्षवे, इधेकच्चो पुरिसखलुद्धो होति । अयं, भिक्षवे, दुतियो पुरिस-
 दोसो ।

D. 33

R. 193

१२. "पुन च परं, भिक्षवे, भिक्षू भिक्षु आपत्तिया चोदेन्ति ।
 सो भिक्षु भिक्षूहि आपत्तिया चोदियमानो चोदकस्सेव पञ्चारोपेति —
 'त्वं' सोसि इत्यन्नामं आपत्तिं आपन्नो, त्वं ताव पठमं पटिकरोही' ति ।
 सेय्यथापि सो, भिक्षवे, अस्तसखलुद्धो 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो
 चोदितो सारथिना रथीसाय सत्ति उस्सज्जित्वा रथीसयेव अज्जोमहति;
 तथूपमाहं, भिक्षवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्षवे, इधे-
 कच्चो पुरिसखलुद्धो होति । अयं, भिक्षवे, ततियो पुरिसदोसो ।

20

१३. "पुन च पर, भिक्षवे, भिक्षू भिक्षु आपत्तिया चोदेन्ति ।
 सो भिक्षु भिक्षूहि आपत्तिया चोदियमानो अञ्जेनाञ्जं पटिचरति,
 वहिद्धा कथं अपनामेति, कोप च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति ।
 सेय्यथापि सो, भिक्षवे, अस्तसखलुद्धो 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो
 चोदितो सारथिना उग्गमं गण्हति, उव्वट्टमं रथं करोति, तथूपमाहं,
 भिक्षवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्षवे, इधेकच्चो पुरिस-
 खलुद्धो होति । अयं, भिक्षवे, चतुत्थो पुरिसदोसो ।

25

१४. "पुन च पर, भिक्षवे, भिक्षू भिक्षु आपत्तिया चोदेन्ति ।
 सो भिक्षु भिक्षूहि आपत्तिया चोदियमानो सद्धमज्जे बाह्वियत्तेपं^३

३. 194

करोति' । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, अस्सखळुद्धो 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना सङ्घति, पुरिमकायं पग्गण्हति पुरिमे पादे; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुरिसखळुद्धो होति । अयं, भिक्खवे, पञ्चमो पुरिसदोसो ।

३. 96

5

१५. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू भिक्खुं आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो अनादियित्वा सङ्घं अनादियित्वा चोदकं सापत्तिको च येन कामं पक्कमति । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, अस्सखळुद्धो 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना अनादियित्वा सारथि अनादियित्वा पतोदलट्ठि दन्तेहि मुखाधानं विधंसित्वा येन कामं पक्कमति, तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुरिसखळुद्धो होति । अयं, भिक्खवे, छट्ठो पुरिसदोसो ।

10

20

१६. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू भिक्खुं आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो 'नेवाहं आपन्नोमिह, न पनाहं आपन्नोमही' ति सो तुण्हीभावेन सङ्घं विहेठेति' । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, अस्सखळुद्धो 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना नेव अमिक्कमति नो पटिकम्मति तत्थेव खीलट्ठायी ठितो होति, तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुरिसखळुद्धो होति । अयं, भिक्खवे, सत्तमो पुरिसदोसो ।

M 195

१७. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू भिक्खुं आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो एवमाह — 'किं नु खो तुम्हे आयस्मन्तो अतिवाब्धं मयि व्यावटा याव' इदानीहं सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सामो' ति । सो सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सा एवमाह — 'इदानीं खो तुम्हे आयस्मन्तो अतमना होथा' ति ? सेय्यथापि सो, भिक्खवे, अस्सखळुद्धो 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना पुरिमे च पादे संहरित्वा पच्चिमे च पादे संहरित्वा तत्थेव चत्तारो पादे अभिनिसीदति; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुरिसखळुद्धो होति । अयं, भिक्खवे,

अट्टमो पुरिसदोसो । इमे खो, भिक्खवे, अट्ट पुरिसखळुङ्का अट्ट च पुरिसदोसा" ति ।

५. मलमुत्तं

१. "अट्ठिमानि, भिक्खवे, मलानि । कतमानि अट्ट ? अस-
ज्जायमला, भिक्खवे, मन्ता; अनुद्वानमला, भिक्खवे, घरा; मलं,
भिक्खवे, वणस्स कोसज्जं; पमादो, भिक्खवे, रक्खतो मलं; मलं,
भिक्खवे, इत्थिया दुच्चरितं; मच्छेरं, भिक्खवे, ददतो मलं; मला,
भिक्खवे, पापका अकुसला घम्मा अस्मि लोके परमिह च; ततो,
भिक्खवे, मला मलतरं अविज्जा परमं मलं । इमानि खो, भिक्खवे,
अट्ट मलानी ति ।

B. 37

"असज्जायमला मन्ता, अनुद्वानमला घरा ।
मलं वणस्स कोसज्जं, पमादो रक्खतो मलं ॥
"मलित्थिया दुच्चरितं, मच्छेरं ददतो मलं ।
मला ये पापका घम्मा, अस्मि लोके परमिह च ।
ततो मला मलतरं, अविज्जा परमं मलं" ति ॥

10

६. दूतेयमुत्तं

१. "अट्ठहि, भिक्खवे, घम्मेहि समन्नागतो भिक्खु दूतेयं
गन्तुमरहति । कतमेहि अट्ठहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सोत्ता च
होति, सावेत्ता च, उग्गहेत्ता च, धारेत्ता च, विञ्जात्ता च, विञ्जापेत्ता
च, कुसलो च सहितासहितस्स, नो च कलहकारको - इमेहि खो, भिक्खवे,
अट्ठहि घम्मेहि समन्नागतो भिक्खु दूतेयं गन्तुमरहति । अट्ठहि, भिक्खवे,
घम्मेहि समन्नागतो माग्धिपुत्तो दूतेयं गन्तुमरहति । कतमेहि अट्ठहि ?
इध, भिक्खवे, माग्धिपुत्तो मोत्ता च होति, सावेत्ता च, उग्गहेत्ता च, धारेत्ता
च, विञ्जात्ता च, विञ्जापेत्ता च, कुसलो च सहितासहितस्स, नो च
कलहकारको । इमेहि नो, भिक्खवे, अट्ठहि घम्मेहि समन्नागतो माग्धि-
पुत्तो दूतेयं गन्तुमरहती ति ।

15 R. 196

20

“यो वे न व्ययति^१ पत्वा, परिसं उगवादिनि^२ ।
 न च हापेति वचनं, न च छादेति सासनं ॥
 “असन्दिद्धं च भणति, पुच्छितो न च कुप्पति ।
 स वे तादिसको भिक्खु, दूतेय्यं गन्तुमरहती” ति ॥

७. पठमबन्धनसुत्तं

१. “अट्टहि, भिक्खवे, आकारेहि इत्थी पुरिसं बन्धति । कत-
 मेहि अट्टहि ? रुण्णेन^३, भिक्खवे, इत्थी पुरिसं बन्धति; हसितेन,
 भिक्खवे, इत्थी पुरिसं बन्धति; भणितेन, भिक्खवे, इत्थी पुरिसं बन्धति^४;
 आकप्पेन, भिक्खवे, इत्थी पुरिसं बन्धति; वनमज्जेन, भिक्खवे, इत्थी
 पुरिसं बन्धति; गन्धेन^५, भिक्खवे, इत्थी पुरिसं बन्धति; रस्सेन,
 भिक्खवे, इत्थी पुरिसं बन्धति^६; फस्सेन, भिक्खवे, इत्थी पुरिसं बन्धति ।
 इमेहि खो, भिक्खवे, अट्टहाकारेहि इत्थी पुरिसं बन्धति । ते^७, भिक्खवे,
 सत्ता सुवद्धा^८ ये फस्सेन^९ बद्धा” ति ।

८. धुतियबन्धनसुत्तं

१. “अट्टहि, भिक्खवे, आकारेहि पुरिसो इत्थि बन्धति ।
 कतमेहि अट्टहि ? रुण्णेन, भिक्खवे, पुरिसो इत्थि बन्धति; हसितेन,
 भिक्खवे, पुरिसो इत्थि बन्धति; भणितेन, भिक्खवे, पुरिसो इत्थि
 बन्धति; आकप्पेन, भिक्खवे, पुरिसो इत्थि बन्धति; वनमज्जेन, भिक्खवे,
 पुरिसो इत्थि बन्धति; गन्धेन, भिक्खवे, पुरिसो इत्थि बन्धति; रस्सेन,
 भिक्खवे, पुरिसो इत्थि बन्धति; फस्सेन, भिक्खवे, पुरिसो इत्थि बन्धति ।
 इमेहि खो, भिक्खवे, अट्टहाकारेहि पुरिसो इत्थि बन्धति । ते, भिक्खवे,
 सत्ता सुवद्धा ये फस्सेन बद्धा” ति ।

९. पहारादसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेरञ्जायं विहरति नळेरुपुचिमन्दमूले ।
 अयं सो पहारादो असुरिन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा

१. वेपथी - सी०; व्यापति - त्या०, रो० । २. उगवादिनि - सी०; उगवादिनि -
 त्या०, रो० । ३. रुण्णेन - सी०, रो० । ४. एत्थं भणितेन ० बन्धति, रुण्णेन ० बन्धती” ति
 सी०, रो० पोत्थेनेगु मरिरो पाठो विस्तति । ५-६. अयं पाठो सी०, रो० पोत्थेनेगु न विस्तति ।
 ७. नेहि - रो० । ८. सुवद्धा - सी०, त्या० । ९. वेय - त्या०, रो० । ६. पस्सेन - रो० ।

भगवन्तं अभियादेत्वा एकमन्तं अद्वासि । एकमन्तं ठितं सो पहारादं
असुरिन्दं भगवा एतदवोच -

“अपि पन, पहाराद, असुरा महासमुद्दे अभिरमन्तो” ति ?

“अभिरमन्ति, भन्ते, असुरा महासमुद्दे” ति ।

“कति पन, पहाराद, महासमुद्दे अच्छरिया अब्भुता धम्मा”,
ये दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्तो” ति ?

२. “अद्द, भन्ते, महासमुद्दे अच्छरिया अब्भुता धम्मा, ये विस्वा
दिस्वा अमुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति । कत्तमे अद्द ? महासमुद्दो, भन्ते,
अनुपुब्बनिज्जो अनुपुब्बपोणो अनुपुब्बपम्भारो, न आयतकैनेव पपात्तो ।
यं पि, भन्ते, महासमुद्दो अनुपुब्बनिज्जो अनुपुब्बपोणो अनुपुब्बपम्भारो, न
आयतकैनेव पपात्तो; अयं, भन्ते, महासमुद्दे पठमो अच्छरियो अब्भुतो
धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

३. “पुन च परं, भन्ते, महासमुद्दो ठितधम्मो वेलं नातिवत्तति ।
यं पि, भन्ते, महासमुद्दो ठितधम्मो वेलं नातिवत्तति; अयं, भन्ते, महा-
समुद्दे दुतियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो यं दिस्वा दिस्वा असुरा महा-
समुद्दे अभिरमन्ति ।

४. “पुन च परं, भन्ते, महासमुद्दो न मतेन कुणपेन संवसति^१ ।
यं होति महासमुद्दे मतं कुणपं, तं खिप्पमेव^२ तीरं वाहेति, थलं उत्सा-
रेति^३ । यं पि, भन्ते, महासमुद्दो न मतेन कुणपेन संवसति, यं होति
महासमुद्दे मतं कुणपं, तं खिप्पमेव तीरं वाहेति, थलं उत्सारेति; अयं,
भन्ते, महासमुद्दे ततियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा
असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

५. “पुन च परं, भन्ते, या काचि महानदियो, सेय्ययीदं - गङ्गा
यमुना अचिरवती सरभू मही, ता महासमुद्दं पत्वा जहन्ति पुरिमानि
नामगोत्तानि, ‘महासमुद्दो’ त्वेव सद्दं गच्छन्ति । यं पि, भन्ते, या
काचि महानदियो, सेय्ययीदं - गङ्गा यमुना अचिरवती सरभू मही,
ता महासमुद्दं पत्वा जहन्ति पुरिमानि नामगोत्तानि, ‘महासमुद्दो’ त्वेव
सद्दं गच्छन्ति; अयं, भन्ते, महासमुद्दे चतुत्थो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो,
यं दिस्वा दिस्वा अमुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

१-२ सम्पुणधम्मा - स्था० । २. सवट्टति - स्था० । ३. खिप्पमेव - धी० ।

४. उत्सारेति - धी०, टी० ।

R 40

६. "पुन च परं, भन्ते, या च लोके संवन्तियो महासमुद्गं अप्पेन्ति
या च अन्तलिक्खा धारा पपतन्ति, न तेन महासमुद्गस्स ऊनत्तं वा पूरत्तं
वा पञ्जायसि । यं पि, भन्ते, या च लोके संवन्तियो महासमुद्गं अप्पेन्ति
या च अन्तलिक्खा धारा पपतन्ति, न तेन महासमुद्गस्स ऊनत्तं वा पूरत्तं
5 वा पञ्जायसि; अयं, भन्ते, महासमुद्गे पञ्चमो अञ्छरियो अब्भुतो धम्मो,
यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्गे अभिरमन्ति ।

७. "पुन च परं, भन्ते, महासमुद्दो एकरसो लोणरसो । यं पि,
भन्ते, महासमुद्दो एकरसो लोणरसो; अयं, भन्ते, महासमुद्दे छट्ठो अञ्छ-
रियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभि-
10 रमन्ति ।

८. "पुन च परं, भन्ते, महासमुद्दो बहुरतनो अनेकरतनो । तत्रि-
मानि रतनानि, सेय्यथीदं - मुत्ता मणि वेळुरियो सङ्खो सिला पवाळं
रजतं जातरूपं लोहितको^१ मसारगल्लं । यं पि, भन्ते, महासमुद्दो
बुहुरतनो अनेकरतनो; तत्रिमानि रतनानि, सेय्यथीदं - मुत्ता मणि
■ वेळुरियो सङ्खो सिला पवाळं रजतं जातरूपं लोहितको मसारगल्लं;
अयं, भन्ते, महासमुद्दे सत्तमो अञ्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा
दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

९. "पुन च परं, भन्ते, महासमुद्दो महत्त भूतानं आवासो ।
तत्रिमे भूता - तिमि^२ तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो^३ असुरा नागा गन्धब्बा ।
20 सन्ति महासमुद्दे योजनसत्तिका पि अत्तभावा द्वियोजनसत्तिका पि अत्त-
भावा त्रियोजनसत्तिका पि अत्तभावा चतुयोजनसत्तिका पि अत्तभावा
पञ्चयोजनसत्तिका पि अत्तभावा । यं पि, भन्ते, महासमुद्दो महत्तं
भूतानं आवासो; तत्रिमे भूता - तिमि तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो
असुरा नागा गन्धब्बा; सन्ति महासमुद्दे योजनसत्तिका पि अत्तभावा
25 . पे० . द्वियोजन ... त्रियोजन ... चतुयोजन ... पञ्चयोजनसत्तिका
पि अत्तभावा; अयं, भन्ते, महासमुद्दे अट्ठमो अञ्छरियो अब्भुतो
धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति । इमे सो,
भन्ते, महासमुद्दे अट्ठ अञ्छरिया अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा
असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ती ति ।

१. जावि - रया०, रो० । २. लोहितको - सी०, रो० । ३-३. तिमि तिमिङ्गला
तिमिरपिङ्गला - सी०; तिमिदिमङ्गला तिमिरपिङ्गला - रया०, रो० ।

R. 200

11

१०. “अपि पन, भन्ते, भिवखू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ती” ति ?

“अभिरमन्ति, पहाराद, भिवखू इमस्मि धम्मविनये” ति ।

“कति पन, भन्ते, इमस्मि धम्मविनये अच्छरिया अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा भिवखू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ती” ति ? ५

११. “अट्ठ, पहाराद, इमस्मि धम्मविनये अच्छरिया अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा भिवखू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ति । कतमे अट्ठ ? सेय्यथापि, पहाराद, महासमुदो अनुपुव्वनिस्सो अनुपुव्वपोणो अनुपुव्व-
पव्वारो, न आयतकेनेव पपातो; एवमेव खो, पहाराद, इमस्मि धम्म-
विनये अनुपुव्वसिक्खा अनुपुव्वकिरिया अनुपुव्वपटिपदा, न आयतकेनेव 10
अञ्जापटिवेधो । यं पि, पहाराद, इमस्मि धम्मविनये अनुपुव्वसिक्खा
अनुपुव्वकिरिया अनुपुव्वपटिपदा, न आयतकेनेव अञ्जापटिवेधो;
अयं, पहाराद, इमस्मि धम्मविनये पठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं
दिस्वा दिस्वा भिवखू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ति ।

१२. “सेय्यथापि, पहाराद, महासमुदो ठितधम्मो वेलं नाति-
यत्तति; एवमेव खो, पहाराद, यं मया सावकानं सिक्खापदं पञ्जत्तं
तं मम सावका जीयितहेतु पि नातिक्कमन्ति । यं पि, पहाराद, मया
सावकानं सिक्खापदं पञ्जत्तं तं मम सावका जीयितहेतु पि नातिक्क-
मन्ति; अयं, पहाराद, इमस्मि धम्मविनये दुतियो अच्छरियो अब्भुतो
धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिवखू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ति । 20

१३. “सेय्यथापि, पहाराद, महासमुदो न मतेन कुणपेन संव-
सति । यं होति महासमुदो मत्तं कुणपं, नं सिप्पमेवतीरं वाहेति यत्तं उरसा-
रेति; एवमेव खो, पहाराद, यो सो पुगलो दुस्सीलो पापधम्मो असुचि-
सत्तसरसमाचारो पटिच्छन्नकम्मन्तो अस्समणो समणपटिञ्जो अन्नहा-
चारी अहाचारिपटिञ्जो अन्तोपूति अवस्सुतो कसम्बुजातो, न 25
तेन मट्ठो मंवनति; सिप्पमेव नं सन्निपतित्वा उज्जिषपति ।
विञ्चा पि गो होति मज्जे भिवग्गुसद्धत्स सद्धिसिद्धो, अथ खो
नो पारफा व सद्धम्हा सद्धो च तेन । य पि, पहाराद, यो सो
पुगलो दुस्सीलो पापधम्मो असुचिसत्तसरसमाचारो पटिच्छन्न-
कम्मन्तो अस्समणो समणपटिञ्जो अन्नहाचारी अहाचारिपटिञ्जो 30

- अन्तोपूति अवस्सुतो कसम्बुजातो, न तेन सङ्घो संवसति; खिप्पमेव नं सन्निपतित्वा उक्खिपति; किञ्चा पि सो होति मज्झे भिक्खुसङ्घस्स सन्निसिन्नो, अयं खो सो आरका व सङ्गम्हा सङ्घो च तेन; अयं, पहाराद, इमस्मिं धम्मविनये ततियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा
- 5 भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ति ।

१४. “सेय्यथापि, पहाराद, या काचि महानदियो, सेय्यथीदं - गङ्गा यमुना अचिरवती सरभू मही, ता महासमुद्दं पत्वा जहन्ति पुरि-
मानि नामगोत्तानि, ‘महासमुद्दो’ त्वेव सङ्गं गच्छन्ति; एवमेव खो, पहा-
राद, चत्तारो मे वण्णा - खत्तिया द्राह्मणा वेस्सा सुद्धा, ते तथागतप्पवेदिते
- 10 धम्मविनये अगारस्सा अनगारियं पव्वजित्वा जहन्ति पुरिमानि नाम-
गोत्तानि, ‘समणा’ सक्कयपुत्तिया” त्वेव सङ्गं गच्छन्ति । यं पि, पहाराद,
चत्तारोमे वण्णा - खत्तिया द्राह्मणा वेस्सा सुद्धा, ते तथागतप्पवेदिते
धम्मविनये अगारस्सा अनगारियं पव्वजित्वा जहन्ति पुरिमानि नाम
गोत्तानि, ‘समणा सक्कयपुत्तिया’ त्वेव सङ्गं गच्छन्ति; अयं, पहाराद,
15 इमस्मिं धम्मविनये चतुत्थो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा
भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ति ।

१५. “सेय्यथापि, पहाराद, या च लोके सवन्तियो महासमुद्दं
अप्पेन्ति या च अन्तल्लिक्खा’ धारा पपतन्ति, न तेन महासमुद्दस्स ऊनत्तं
वा पूरत्तं वा पञ्जायति; एवमेव खो, पहाराद, बहू चे पि भिक्खू अनु-
20 पादिस्सेसाय निब्बानधातुया परिनिब्बायन्ति, न तेन निब्बानधातुया
ऊनत्तं वा पूरत्तं वा पञ्जायति । यं पि, पहाराद, बहू चे पि भिक्खू
अनुपादिस्सेसाय निब्बानधातुया परिनिब्बायन्ति, न तेन निब्बानधातुया
ऊनत्तं वा पूरत्तं वा पञ्जायति; अयं, पहाराद, इमस्मिं धम्मविनये
पच्चमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं
25 धम्मविनये अभिरमन्ति ।

१६. “सेय्यथापि, पहाराद, महासमुद्दो एकरसो लोणरसो;
एवमेव खो, पहाराद, अयं धम्मविनयो एकरसो विमुत्तिरसो । यं पि
पहाराद, अयं धम्मविनयो एकरसो विमुत्तिरसो; अयं, पहाराद, इमस्मिं
धम्मविनये छद्दो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू
30 इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ति ।

१७. "सेय्यथापि, पहाराद, महासमुद्धो बहुरतनो अनेकरतनो;
 त्रिमानि रतनानि, सेय्यथीदं - मुत्ता गणि वेळुरियो^१ सङ्खो सिला पवाळं
 जतं जातरूपं लोहितको मसारगल्लं; एवमेव सो, पहाराद, अयं धम्म-
 विनयो बहुरतनो अनेकरतनो । तत्रिमानि रतनानि, सेय्यथीदं -
 चत्तारो सत्तिपट्टाना, चत्तारो सम्मप्पधाना, चत्तारो इद्धिपादा, पञ्च- 5
 च्चयानि, पञ्च बलानि, सत्त वोज्झङ्गा, अरियो अट्टङ्गिको मग्गो ।
 यं पि, पहाराद, अयं धम्मविनयो बहुरतनो अनेकरतनो; तत्रिमानि
 रतनानि, सेय्यथीदं - चत्तारो सत्तिपट्टाना, चत्तारो सम्मप्पधाना, चत्तारो
 इद्धिपादा, पञ्चचन्द्रियानि, पञ्च बलानि, सत्त वोज्झङ्गा, अरियो
 अट्टङ्गिको मग्गो; अयं, पहाराद, इमस्मि धम्मविनये सत्तमो अच्छरियो 10
 अव्वुत्तो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभि-
 रमन्ति ।

१८. "सेय्यथापि, पहाराद, महारामुद्धो महत्तं भूतानं आवासो;
 तत्रिमे भूता - तिमि तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो असुरा नागा गन्धव्वा;
 सन्ति महासमुद्धे योजनसत्तिका पि अत्तभावा द्वियोजनसत्तिका पि अत्त- 15
 भावा त्रियोजनसत्तिका पि अत्तभावा चतुयोजनसत्तिका पि अत्तभावा
 पञ्चयोजनसत्तिका पि अत्तभावा; एवमेव सो, पहाराद, अयं धम्म-
 विनयो महत्तं भूतानं आवासो; तत्रिमे भूता - सोतापन्नो सोतापत्ति-
 फलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो सकदागामी सकदागामिफलसच्छिकिरियाय
 पटिपन्नो अनागामी अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो अरहा अर- 20
 हत्ताय पटिपन्नो । यं पि, पहाराद, अयं धम्मविनयो महत्तं भूतानं
 आवासो; तत्रिमे भूता - सोतापन्नो सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटि-
 पन्नो सकदागामी सकदागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो अनागामी
 अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो अरहा अरहत्ताय पटिपन्नो;
 अयं, पहाराद, इमस्मि धम्मविनये अट्ठमो अच्छरियो अव्वुत्तो धम्मो, यं 25
 दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ति । इमे सो, पहा-
 राद, इमस्मि धम्मविनये अट्ठ अच्छरिया अव्वुत्ता धम्मा, ये दिस्वा
 दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अनिरमन्ती" ति ।

R. 204

D. 41

१० उपोसथमुत्तं

१ एक समय भगवा सावत्थिय विहरति पुब्बारामे मिगार-
मातुपासादे । तेन खो पन समयेन भगवा तदहुपोसथे भिक्खुसङ्घपरिवृतो
निसिन्नो होति । अथ खो आयस्मा आनन्दो अभिक्कन्ताय रत्तिया,
निक्खन्ते पठमो यामो, उट्ठायासना एवस उत्तरासङ्ग करित्वा येन भगवा
5 तेनञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्त एतदवोच — “अभिक्कन्ता, भन्ते, रत्ति,
निक्खन्तो पठमो यामो, चिरनिसिन्नो भिक्खुसङ्घो । उट्ठिमत्तु, भन्ते,
भगवा भिक्खून पात्तिमोक्ख” ति ।

B 205

२ एव वुत्ते भगवा तुण्ही अहोसि । दुतिय पि खो आयस्मा
आनन्दो अभिक्कन्ताय रत्तिया, निक्खन्ते मज्झिमे यामे, उट्ठायासना
10 एकस उत्तरासङ्ग करित्वा येन भगवा तेनञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्त
एतदवोच — “अभिक्कन्ता, भन्ते, रत्ति, निक्खन्तो मज्झिमो यामो, चिर-
निसिन्नो भिक्खुसङ्घो । उट्ठिमत्तु, भन्ते, भगवा भिक्खून पात्तिमोक्ख”
ति । दुतिय पि खो भगवा तुण्ही अहोसि । ततिय पि खो आयस्मा
आनन्दो अभिक्कन्ताय रत्तिया, निक्खन्ते पच्छिमे यामे, उट्ठस्ते अरणे,
15 नन्दिमुखिया रत्तिया उट्ठायासना एकस उत्तरासङ्ग करित्वा येन भगवा
तेनञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्त एतदवोच — “अभिक्कन्ता, भन्ते, रत्ति,
निक्खन्तो पच्छिमो यामो, उट्ठस्त अरण, नन्दिमुखी रत्ति, चिरनिसिन्नो
भिक्खुसङ्घो । उट्ठिमत्तु, भन्ते, भगवा भिक्खून पात्तिमोक्ख” ति ।
“अपरिसुद्धा, आनन्द, परिसा” ति ।

20 ३ अथ खो आयस्मतो महामोग्गल्लानस्स एतदहोसि — “क
नू खो भगवा पुग्गल सन्धाय एवमाह — ‘अपरिसुद्धा, आनन्द, परिसा’
ति ? अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो सव्वावन्त भिक्खुसङ्घं
चेतसा चेतो परिच्च मनयारासि । अहसा खो आयस्मा महामोग्गल्लानो
त पुग्गल दुस्सोल पापवम्म असुचि^१ सङ्खस्सरसमाचार पटिच्छन्नकम्मन्त
25 अससमण समणपटिञ्ज अग्रहाचारिं ग्रहाचारिपटिञ्ज अन्तोपूति अव-
स्तुत कसम्बुजात मज्जे भिक्खुसङ्घस्स निसिन्न, दिस्वान^२ उट्ठायासना
येन सो पुग्गलो तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा त पुग्गल एतदवोच —
“उट्ठेहावुसो, दिट्ठोसि भगवता । नत्थि ते भिक्खूहि गद्धि रावासो^३’ ति ।

B 45

१ कि — स्था० रो० । २ अपुनि० — सी०, स्था० रो० । ३ दिस्वा —
स्था०, रो० ।

४. एवं वृत्ते सो पुगलो तुण्ही अहोमि । दुतियं पि खो आयस्मा
महामोग्गल्लानो तं पुगलं एतदवोच — “उट्ठेहावुसो, दिट्ठोसि भगवता ।
नत्थि ते भिक्खूहि सद्धि संवासो” ति । दुतियं पि खो सो पुगलो तुण्ही
अहोसि । ततियं पि खो आयस्मा महामोग्गल्लानो तं पुगलं एतदवोच —
“उट्ठेहावुसो, दिट्ठोसि भगवता । नत्थि ते भिक्खूहि सद्धि संवासो” ॥
ति । ततियं पि खो सो पुगलो तुण्ही अहोसि ।

R. 206

५. अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो तं पुगलं बाहायं गहेत्वा
बहिद्वारकोट्टका निक्खामेत्वा सूचिषट्ठिकं दत्त्वा येन भगवा तेनुपसङ्गमि;
उपसङ्गमित्वा भगवन्तं एतदवोच — “निक्खामितो सो, भन्ते, पुगलो
मया । परिसुद्धा परिसा । उद्दिस्सतु, भन्ते, भगवा भिक्खूनं पात्तिमोक्खं” 10
ति ।

“अच्छरियं, मोग्गल्लान, अब्भुतं, मोग्गल्लान ! याव बाहा
गहणा पि नाम सो मोघपुरिसो आगमिस्सती” ति ।

६. अथ खो भगवा भिक्खू आगन्तेसि — “तुम्हेव दानि, भिक्खवे,
उपोसत्थं करेय्याथ, पात्तिमोक्खं उद्दिसेय्याथ । न दानाहं, भिक्खवे, 15
अज्जतग्गे उपोसत्थं करिस्सामि, पात्तिमोक्खं उद्दिस्सिस्सामि । अट्ठान-
मेतं, भिक्खवे, अनवकासो यं तथागतो अपरिसुद्धाय परिसाय पात्तिमोक्खं
उद्दिसेय्य ।

७. “अट्ठिमे, भिक्खवे, महासमुद्दे अच्छरिया अब्भुता^१ घम्मा^२,
ये दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति । कतमे अट्ठ ? महा- 20
समुद्दो, भिक्खवे, अनुपुब्बनिन्नो अनुपुब्बपोणो अनुपुब्बपम्भारो, न दायत-
पेनेव पपातो । यं पि, भिक्खवे, महासमुद्दो अनुपुब्बनिन्नो अनुपुब्बपोणो
अनुपुब्बपम्भारो, न आयतपेनेव पपातो; अयं, भिक्खवे, महासमुद्दे
पठमो अच्छरियां अब्भुतो घम्मो, यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे
अभिरमन्ति ... पे०... (मया पुरिमे^३ तथा वित्थारेत्थो) । 25

८. “पुन च परं, भिक्खवे, महान्मुद्दो महत्तं भूतानं आयासो ।
तन्निमे भूता — तिमि तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो अमुरा नागा गन्धव्वरा ।
वसन्ति^४ महासमुद्दे योजनमतिरा पि अत्तभावा ... पे०... पञ्चयोजन-
मतिरा पि अत्तभावा । य पि, निक्खवे, महान्मुद्दो महत्तं भूतानं

R. 207

D. 46

१-१ इय०, सो० पोचरेणु न दिग्गति । २. अन्तुपग्गमा — इया० । ३ पुरिसेन —
इया० । ४. वसन्ति — गी०, इया०, सो० ।

आवासो, तन्निमे भूता - तिमि तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो असुरा
नागा गन्धर्वा, वसन्ति महासमुद्दे योजनसतिका पि अत्तभावा
पे० पञ्चयोजनसतिका पि अत्तभावा, अय, भिक्खवे, महा-
समुद्दे अट्ठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, य दिस्वा दिस्वा असुरा
5 महासमुद्दे अभिरमन्ति । इमे खो, भिक्खवे, महासमुद्दे अट्ठ अच्छरिया
अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

६ "एवमेव खो, भिक्खवे, अट्ठ^३ इमस्मि धम्मविनये अच्छ-
रिया अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभि-
रमन्ति । कतमे अट्ठ ? सेव्यथापि, भिक्खवे, महासमुद्दो अनुपुब्बनिष्णो
10 अनुपुब्बपोथो अनुपुब्बपब्भारो, न आयतकेनेव पपातो, एवमेव खो,
भिक्खवे, इमस्मि धम्मविनये अनुपुब्बसिक्खा अनुपुब्बकिरिया अनुपुब्ब-
पटिपदा, न आयतकेनेव अञ्जापटिवेधो । य पि, भिक्खवे, इमस्मि
धम्मविनये अनुपुब्बसिक्खा अनुपुब्बकिरिया अनुपुब्बपटिपदा, न आयत-
केनेव अञ्जापटिवेधो, अय, भिक्खवे, इमस्मि धम्मविनये पठमो अच्छ-
15 रियो अब्भुतो धम्मो, य दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभि-
रमन्ति पे० । सेव्यथापि, भिक्खवे, महासमुद्दो महत्त भूतान
आवासो, तन्निमे भूता - तिमि तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो असुरा
नागा गन्धर्वा, वसन्ति महासमुद्दे योजनसतिका पि अत्तभावा पे०
20 पञ्चयोजनसतिका पि अत्तभावा, एवमेव खो, भिक्खवे, अय धम्म-
विनयो महत्त भूतान आवासो । तन्निमे भूता - सोतापन्नो सोतापत्तिफल-
सच्छिकिरियाय पटिपन्नो पे० अरहा अरहत्ताय पटिपन्नो । य
पि, भिक्खवे, अय धम्मविनयो महत्त भूतान आवासो, तन्निमे भूता -
सोतापन्नो सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पे० अरहा अर-
हत्ताय पटिपन्नो, अय, भिक्खवे, इमस्मि धम्मविनये अट्ठमो अच्छरियो
25 अब्भुतो धम्मो, य दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ति ।
इमे खो, भिक्खवे, इमस्मि धम्मविनये अट्ठ अच्छरिया अब्भुता
धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ती"
ति ।

महावग्गो दुत्तियो ।

तत्सुद्धानं

B. 47

वेरञ्जो^३ सीहो^४ आजञ्जं^५, खळुङ्गेन^६ मलानि च ।
द्वुतेय्यं^७ द्वे^८ च वत्थना^९, पहारादो^{१०} उपोसथो ति ॥

—०—

३. गहपतिवग्गो

१. पठमउगसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावन कूटागार-
सालायं । तत्र खो भगवा भिक्षू ग्रामन्तेसि ... पे०... एतदवोच —
“अट्ठहि, भिक्षवे, अच्छरियेहि अम्भुतेहि^१ धम्मेहि^२ समन्नागतं उगं ५
गहपति वेसालिकं धारेया” ति । इदमवोच भगवा । इदं वत्थान सुगतो
उट्ठायासना विहारं पाविसि ।

R. 209

२. अथ खो अञ्जतरो भिक्षु पुव्वण्हसमयं निवासेत्वा पत्त-
चीवरमादाय येन उगस्स गहपतिनो वेसालिकस्स निवेसनं तेनुपसङ्गमि;
उपसङ्गमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । अथ खो उगो गहपति १०
वेसालिको येन सो भिक्षु तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा तं भिक्षुं अभि-
वादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो उगं गहपति वेसालिकं
सो भिक्षु एतदवोच —

“अट्ठहि खो त्वं, गहपति, अच्छरियेहि अम्भुतेहि धम्मेहि
समन्नागतो भगवता व्यावतो । कतमे ते, गहपति, अट्ठ अच्छरिया १५
अम्भुता धम्मा, येहि त्वं समन्नागतो भगवता व्यावतो” ति ?

३. “न खो अहं, भन्ते, जानामि — कतमेहि अट्ठहि अच्छरियेहि
अम्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो भगवता व्यावतो ति । अपि च, भन्ते, येमे
अट्ठ अच्छरिया अम्भुता धम्मा संविज्जन्ति, ते^३ सुणाहि”, साधुकं मनसि
करोहि; भासिस्सामी” ति । “एवं, गहपतो” ति खो सो भिक्षु उगस्स २०
गहपतिनो वेसालिकस्स पच्चस्सोसि । उगो गहपति वेसालिको एतद-
वोच — “यदाहं, भन्ते, भगवन्तं पठमं दूस्तो व अहसं; सह दत्तनेनेव

१. तपुन्नं - गी०, रो० । २-२ वेरञ्ज - गी०, त्या०, रो० । ३. पाञ्जना -
त्या० । ४. मरुदे - गी०; मरुदेन - त्या० । ५. इता - त्या० । ६. द्वे - गी० ।
७. वत्थना - त्या०; वत्थना - रो० । ८. परादा - त्या०, रो० । ९-९. मनु-
वादेहि - त्या० । १०-१०. तं सुपोहि - म० ।

मे, भन्ते, भगवतो चित्तं पसीदि । अय खो मे, भन्ते, पठमो अच्छरियो
अवभुतो धम्मो सविज्जति ।

- ४ “सो खो अह, भन्ते, पसन्नचित्तो भगवन्तं पयिरुपासि ।
तस्स मे भगवा अनुपूर्व्वि^१ कथं कथेसि, सेय्यथीद — दानकथं सीलकथं
सग्गकथं, कामान आदीनव ओकार सद्धिलेस, नेवस्सम्मे आनिसस पका-
सेसि । यदा म भगवा अञ्जासि कल्लचित्तं मुदुचित्तं विनीवरणचित्तं
उदग्गचित्तं पसन्नचित्तं, अथ या बुद्धान सामुक्कसिका धम्मदेसना
त पकासेसि — दुक्खं समुदयं निरोधं भग्ग । सेय्यथापि नाम सुद्धं^२ वत्थं^३
अपगतकालकं सम्मदेव रज्जनं पटिग्गण्हेय्यं, एवमेव खो मे तस्मियेव
आसने विरजं वीतमलं धम्मचक्खु उदपादि — ‘यं किञ्चिं समुदयधम्मं,
सब्बं तं निरोधधम्मं’ ति । सो खो अह, भन्ते, विदुधम्मो पत्तधम्मो
विदितधम्मो परियोगान्हधम्मो सिण्णविचिकिच्छो विगतकथङ्कयो वेसा-
रज्जप्पत्तो अपरप्पच्चयो सत्थुसामने तत्थेयं बुद्धं च धम्मं च सद्धं च
सरणं अगमांसि, ब्रह्मचरियपञ्चमानि च सिक्खापदानि समा-
दि^४यि^५ । अय खो मे, भन्ते, दुतियो अच्छरियो अवभुतो धम्मो
सविज्जति ।

- ५ “तस्स मय्ह, भन्ते, चतस्सो कोमारियो पजापतियो अहेसु ।
अथ स्वाह, भन्ते, येन ता पजापतियो तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा ता
पजापतियो एतदवचं^६ — ‘मया खो, भगिनियो, ब्रह्मचरियपञ्चमानि
सिक्खापदानि समादिद्वानि^७ । या इच्छति सा इधेवं^८ भोगे च^९ भुञ्जतु
पुञ्जानि च करोतु, स्वानि वा आतिफुत्तानि गच्छतु । होति वा
पन पुरिसाधिप्पायो, वस्स वो दम्मी’ ति ? एव वुत्ते सा, भन्ते, जेह्वा
पजापति म एतदवचं — ‘इत्थं वामस्स म, अय्यपुत्तं, पुरिसस्स देही’ ति ।
अथ खो अह, भन्ते, तं पुरिसं पयकोसापेत्वा वामेन हत्थेन पजापतिं
गहेत्वा दक्खिणेन हत्थेन मिद्धारं^{१०} गहेत्वा तस्स पुरिसस्स ओणोजेसि ।
कोमारि खो पनाह, भन्ते, दारं परिच्चजन्तो नाभिजानामि चित्तस्स
अञ्जयत्त । अय खो मे, भन्ते, ततियो अच्छरियो अवभुतो धम्मो
सविज्जति ।

१-१ अनुपूर्व्वि — सी०, स्या०, रो० । २-२ सुद्धवत्थं — स्या० । ३ मयादयि —
स्या० । ४ एतदवचं — सी०, स्या०, रो० । ५ समादिद्वानि — सी० । ६-६ इमेव
भोगे — स्या० । ७ मिद्धारं — सी० ।

६. "संविज्जन्ति खो पन मे, भन्ते, कुले भोगा । ते च खो

R. 211

अप्पटिविभत्ता सीलवन्तेहि कल्याणधम्मोहि । अयं खो मे, भन्ते, चतुत्थो
अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

७. "यं खो पनाहं, भन्ते, भिक्खुं पयिरूपासामि; सक्कच्चयेव

R. 49

पयिरूपासामि, नो असक्कच्चं । अयं खो मे, भन्ते, पञ्चमो अच्छरियो
अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

८. "सो चे, भन्ते, मे आयस्मा धम्मं देसेति; सक्कच्चयेव
सुणोमि, नो असक्कच्चं । नो चे मे सो आयस्मा धम्मं देसेति, अहमस्स
धम्मं देसेमि । अयं खो मे, भन्ते छट्ठो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो
संविज्जति ।

10

९. "अनच्छरियं खो पन मं, भन्ते, देवता उपसङ्कमित्वा
आरोचेन्ति — 'स्वाक्खातो, गहपति, भगवता धम्मो' ति । एवं बुत्ते
अहं, भन्ते, ता देवता एवं वदामि — 'वदेय्याथ वा एवं खो तुम्हे देवता
नो वा वदेय्याथ, अथ खो स्वाक्खातो भगवता धम्मो' ति । न खो
पनाहं, भन्ते, अभिजानामि ततोनिदानं चित्तस्स उण्णति^१ — 'मं वा
देवता उपसङ्कमन्ति, अहं वा देवताहि सद्धिं सल्लपामी' ति । अयं
खो मे, भन्ते, सत्तमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

11

१०. "यानिमानि, भन्ते, भगवता देसितानि पञ्चोरम्भागियानि
संयोजनानि, नाहं तेसं किञ्चि अत्तनि अप्पहीनं समनुपस्सामि । अयं
खो मे, भन्ते, अट्ठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति । इमे
खो मे, भन्ते, अट्ठ अच्छरिया अब्भुता धम्मा संविज्जन्ति । न^२ च खो
अहं जानामि — कतमेहि चाहं^३ अट्ठहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि
समन्नागतो भगवता व्यावतो^४ ति ।

20 R. 212

११. अयं खो सो भिक्खु उगस्स गहपतिनो वेसालिकस्स निवे-
सने पिण्डपातं गहेत्वा उट्ठायासना पक्कामि । अयं खो सो भिक्खु पच्छा-
भत्तं पिण्डपातपटिवन्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा
भगवन्तं अभिषादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिद्धो खो सो
भिरगु मायतको अहोसि उग्गेन गहपतिना वेसालिकेन सद्धिं कया-
गल्लापो, तं मज्जं भगवतो आरोचेसि ।

25

१. स्था०, खो० श्रीपदेमु मयि । २. उण्णन्ति — स्था०; उण्णति — खो० । ३. मी०
पंथके मयि । ४. खो — मी० । ५. अहं — खी०; पाहं — खो० ।

१२. “साधु साधु, भिक्खु ! यथा तं उगो गहपति वेसालिको सम्मा व्याकरमानो व्याकरेय्य”, इमेहेव खो, भिक्खु, अट्ठहि अच्छरियेहि अम्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो उगो गहपति वेसालिको मया व्याकतो । इमेहि च पन, भिक्खु, अट्ठहि अच्छरियेहि अम्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतं उगं गहपति वेसालिकं धारेही” ति ।

। —

२. बुत्तिवउगमुत्तं

१. एकं समयं भगवा वज्जीसु विहरति हत्थिगामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “अट्ठहि, भिक्खवे, अच्छरियेहि अम्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतं उगं गहपति हत्थिगामकं धारेया” ति । इदमवोच भगवा । इदं वत्वान सुगतो उट्ठायासना विहारं पाविसि ।

२. अथ खो अञ्जतरौ भिक्खु पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्त-
चीवरमादाय येन उमास्स गहपतिनो हत्थिगामकस्स निवेसनं तेनुप-
सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । अथ खो उगो
गहपति हत्थिगामको येन सो भिक्खु तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तं
भिक्खुं अग्निवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिधं खो उगं
गहपति हत्थिगामकं सो भिक्खु एतदवोच — “अट्ठहि खो त्वं, गहपति,
अच्छरियेहि अम्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो भगवता व्याकतो । कतमे
ते, गहपति, अट्ठ अछरिया अम्भुता धम्मा, येहि त्वं समन्नागतो भगवता
व्याकतो” ति ?

३. “न खो अहं, भन्ते, जानामि — कतमेहि अट्ठहि अछरियेहि
अम्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो भगवता व्याकतो ति । अपि च, भन्ते, ये मे
अट्ठ अछरिया अम्भुता धम्मा संविज्जन्ति, ते सुणाहि, साधुयं मनसि
करोहि; भासिस्सामी” ति । “एवं, गहपती” ति खो सो भिक्खु उमास्स
गहपतिनो हत्थिगामकस्स पच्चस्सोसि । उगो गहपति हत्थिगामको
एतदवोच — “यदाहं, भन्ते, नागवने परिचरन्तो भगवन्तं पठमं दूरतो व
अहसं; सह दस्सनेनेव मे, भन्ते, भगवतो चित्तं पसीदि, सुरामदो च पहीयि” ।
अयं खो मे, भन्ते, पठमो अछरियो अम्भुतो धम्मो संविज्जति ।

१. व्याकरमानो व्याकरेय्य — खी०, रो० । २. धारेया — खी०, स्या०, रो० ।

१. ८ — य० । ४. परिचरेन्तो — खी० । ५. पहीयि — स्या० ।

४. "सो खो अहं, भन्ते, पसन्नचित्तो भगवन्तं पयिरुपासि ।
 तस्स मे भगवा अनुपुट्ठि कथं कथेसि, सेय्यथीदं — दानकथं सीलकथं
 सग्गकथं; कामानं आदीनवं ओकारं सङ्खिलेसं, नेक्खम्मो आनिससं पका-
 सेसि । यदा मं भगवा अब्बासि कल्लचित्तं मुदुचित्तं विनीवरणचित्तं
 उदग्गचित्तं पसन्नचित्तं, अथ या बुद्धानं सामुवकंसिका वम्मदेसना तं 5 R. 51
 पकासेसि — दुक्खं समुदयं निरोधं मग्गं । सेय्यथापि नाम सुद्धं वत्थं
 अपगतकाळकं सम्मदेव रजनं पटिग्गहेय्य; एवमेव खो मे तस्मियेव
 आसने विरजं बीतमलं धम्मचक्खुं उदपादि — 'यं किञ्चि समुदयधम्मं,
 सब्बं तं निरोधधम्मं' ति । सो खो अहं, भन्ते, दिट्ठधम्मो पत्तधम्मो
 विवित्तधम्मो परियोगाब्बधम्मो तिण्णविचिकिञ्छो विगतकयङ्कथो 10
 वेसारज्जपत्तो अपरप्पच्चयो सत्युसासने तथेव बुद्धं च धम्मं च सङ्गं
 च सरणं अगमासि, ब्रह्मचरियपञ्चमानि च सिक्खापदानि समादिद्वियि ।
 अयं खो मे, भन्ते, दुतियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

५. "तस्स मग्ग, भन्ते, चतस्सो कोमारियो पजापतियो अहेसु ।
 अथ स्वाहं, भन्ते, येन ता पजापतियो तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा 15
 ता पजापतियो एतदवचं — 'मया खो, अग्निनियो, ब्रह्मचरियपञ्चमानि
 सिक्खापदानि समादिद्वानि । या इच्छति सा इधेव भोगे च भुञ्जतु
 पुञ्जानि च करोसु, सकानि वा आतिकुलानि गच्छतु । होति वा पन
 पुरिसाधिप्पायो, कस्स वो दम्मी' ति ? एवं वुत्ते सा, भन्ते, जेट्ठा पजा-
 पति मं एतदवोच — 'इत्थन्नामस्स मं, अय्यपुत्त, पुरिसस्स देही' ति । 20
 अथ खो अहं, भन्ते, तं पुरिसं पक्कोसापेत्वा वामेन हत्येन पजापति
 गहेत्वा दक्षिणेन हत्येन भिज्जार गहेत्वा तस्स पुरिसस्स ओणोजेसि ।
 कोमारि खो पनाहं, भन्ते, दारं परिच्चजन्तो नाभिजानामि चित्तस्स
 अज्जायत्तं । अयं खो मे, भन्ते, ततियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो
 संविज्जति' । 25

६. "संविज्जन्ति खो पन मे , भन्ते, कुत्ते भोगा । ते च खो
 अप्पटिविभत्ता सीलवन्तेहि कत्थाणधम्मोहि । अयं खो मे, भन्ते, चतुत्थो
 अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

७. "यं खो पनाहं, भन्ते, भिक्खु पयिरुपासामि; सक्कच्चंयेव R. 215
 पयिरुपासामि, नो असक्कच्च । सो चे मे^२ आयस्मा धम्मं देशेति; 30

सककच्चयेव सुणामि, नो असककच्चं । नो चे मे सो आयस्मा धम्मं देसेति, अहमस्स धम्मं देसेमि । अयं खो मे, भन्ते, पञ्चमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

B 52

८ “अनच्छरियं खो पन, भन्ते, सद्धे निमन्तिते देवता उपसङ्क-
5 मित्वा आरोचेन्ति — ‘असुको’, गहपति, भिक्खु उभतोभागविमुत्तो असुको पञ्जाविमुत्तो असुको कायसक्खी असुको दिट्ठिपत्तो असुको सद्धाविमुत्तो असुको धम्मानुसारी असुको सट्ठानुसारी असुको सीलवा कल्पाणधम्मो असुको दुस्सीलो पापधम्मो’ ति । सद्धं खो पनाहं, भन्ते, परिविसन्तो नाभिजानामि एवं चित्तं उप्पादेन्तो — ‘इमस्स वा थोकं
10 वेमि इमस्स वा वहुक’ ति । अथ स्वाहं, भन्ते, समचित्तो व वेमि । अयं खो मे, भन्ते, छट्ठो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

९. “अनच्छरियं खो पन मं, भन्ते, देवता उपसङ्कमित्वा आरोचेन्ति — ‘स्वाक्खातो, गहपति, भगवता धम्मो’ ति । एवं वुत्ते अहं, भन्ते, ता देवता एवं वदेमि’ — ‘वदेय्याथ वा एवं खो तुम्हे देवता नो वा
15 वदेय्याथ, अथ खो स्वाक्खातो भगवता धम्मो’ ति । न खो पनाहं, भन्ते, अभिजानामि ततोनिदानं चित्तस्स उण्णति — ‘मं ता देवता उपसङ्क-
मन्ति, अहं वा देवताहि सद्धि सल्लपामी’ ति । अयं खो मे, भन्ते, सत्तमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

B 216

१०. “सचे खो पनाहं, भन्ते, भगवतो पठमतं कालं करेय्यं,
20 अनच्छरियं खो पनेतं यं मं भगवा एवं व्याकरेय्य — ‘नत्थि तं संयोजनं येन सयुत्तो उम्हो गहपति हत्थिगामको पुन इमं लोकं आगच्छेय्या’ ति । अयं खो मे, भन्ते, अट्ठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति । इमे सो मे’, भन्ते, अट्ठ अच्छरिया अब्भुता धम्मा संविज्जन्ति । न च खो अहं जानामि — कतमेहि चाहं अट्ठहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि
25 समन्नागतो भगवता व्याक्तो” ति ।

११ “अथ खो सो भिक्खु उग्गस्स गहपतिनो हत्थिगामकरस निवेसने पिण्डपात गहेत्वा उट्ठायासना पक्कामि । अथ खो सो भिक्खु पच्छाभत्त पिण्डपातपट्टिकन्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिद्धो खो सो

१. अलोपो — स्या० । २. ववामि — वी०, स्या०, रो० । ३. वी०, रो० पोत्थपेगु नत्थि ।

भिक्षु यावत्तको अहोसि उग्गेन गहपतिना हत्थिगामकेन सद्धि कया-
सत्तापो, तं सव्वं भगवतो आरोचेसि ।

१२. “साधु साधु, भिक्षु ! यथा तं उग्गे गहपति हत्थिगामको
सम्मा व्याकरमानो व्याकरेय्य, इमेहेव खो भिक्षु, अट्टहि अच्छरियेहि
अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो उग्गे गहपति हत्थिगामको मया व्याकतो । 5
इमेहि च पत्त, भिक्षु, अट्टहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतं
उग्गं गहपति हत्थिगामकं धारेहो” ति ।

३. पठमहृत्यकसुत्तं

१. एकं समयं भगवा आलवियं विहरति अग्गालवे चेतिये ।
तत्र खो भगवा भिक्षु आमन्तेसि — “सत्तहि, भिक्षवे, अच्छरियेहि
अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतं हृत्यकं आलवकं धारेय । कतमेहि सत्तहि ? 10
सद्धो हि, भिक्षवे, हृत्यको आलवको; सीलवा, भिक्षवे, हृत्यको
आलवको, हिरीमा, भिक्षवे, हृत्यको आलवको; ओत्तप्पी^१, भिक्षवे,
हृत्यको आलवको; बहुस्सुतो, भिक्षवे, हृत्यको आलवको; चागवा,
भिक्षवे, हृत्यको आलवको, पञ्जवा, भिक्षवे, हृत्यको आलवको —
इमेहि खो, भिक्षवे, सत्तहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतं 15
हृत्यकं आलवकं धारेथा” ति ।

२. इदमवोच भमया । इदं वत्वान सुगतो उट्ठायासना विहारं
पाविसि । अथ खो अञ्जतरो भिक्षु पुव्वप्पहसमयं निधासेत्वा पत्त-
चोवरमादाय येन हृत्यकस्स आलवकस्स निवेसनं तेनुपसङ्कामं; उप-
सङ्कुमित्वा पञ्जात्ते आसने निसीदि । अथ खो हृत्यको आलवको 20
येन सो भिक्षु तेनुपसङ्कुमि, उपसङ्कुमित्वा तं भिक्षुं अभिवादेत्वा
एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो हृत्यकं आलवकं सो भिक्षु
एतदवोच —

३. “सत्तहि खो त्व, आवुसो, अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि
समन्नागतो भगवता व्याकतो । कतमेहि सत्तहि ? ‘सद्धो, भिक्षवे, 25
हृत्यको आलवको; सीलवा . पे०. . हिरीमा .. ओत्तप्पी ... बहुस्सुतो
... चागवा ... पञ्जवा, भिक्षवे, हृत्यको आलवको’ ति । इमेहि खो

त्व, आवुसो, सत्तहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मोहि समन्नागतो भगवता व्याकतो' ति ।

“कच्चित्थ, भन्ते, न कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो' ति ?

“न हेत्थ', आवुसो, कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो' ति ।

■ “साधु, भन्ते, यदेत्थ न कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो' ति ।

B 54 ४ अथ खो सो भिक्खु हत्थकस्स आळवकस्स निवेसने पिण्ड-

R 210 पिण्डपातपटिवकन्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त

अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु

10 भगवन्त एतदवोच —

५ “इधाह, भन्ते, पुब्बण्हसमय निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन हत्थकस्स आळवकस्स निवेसन तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा पञ्जाते आसने निसीदि । अथ खो, भन्ते, हत्थको आळवको येनाह तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा म अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्न

15 खो अह, भन्ते, हत्थक आळवक एतदवच — ‘सत्तहि खो त्व, आवुसो, अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मोहि समन्नागतो भगवता व्याकतो । कतमेहि सत्तहि ? सद्धो, भिक्खवे, हत्थको आळवको, सीलवा पे० हिरीमा

ओत्तप्पी बहुस्सुतो नागवा पञ्जवा, भिक्खवे, हत्थको आळवको ति । इमेहि खो त्व, आवुसो, सत्तहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि

20 धम्मोहि समन्नागतो भगवता व्याकतो' ति ।

६ “एव वुत्ते, भन्ते, हत्थको म एतदवोच — ‘कच्चित्थ, भन्ते, न कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो' ति ?

‘न हेत्थ, आवुसो, कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो' ति ।

‘साधु, भन्ते, यदेत्थ न कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो' ति ।

23 ७ “साधु साधु, भिक्खु । अप्पिच्छो सो, भिक्खु, कुलपुत्तो । सन्तेयेव अतनि कुसलधम्मो' न इच्छति परेहि जायमाने । तेन हि त्व, भिक्खु, इमिना पि अट्ठमेन' अच्छरियेन अब्भुतेन धम्मेन समन्नागत हत्थक आळवक धारेहि, यदिद अप्पिच्छताया" ति ।

४. द्वितीयहृत्यकसुत्तं

१. एकं समयं भगवा आळवियं विहरति अण्णालवे चेतिथे ।
अथ खो हृत्यको आळवको पञ्चमत्तेहि उपासकसत्तेहि परिवुतो येन
भगवा तेनुपराद्धमि; उपसद्धमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्त
निसीदि । एकमन्तं निसिन्न खो हृत्यकं आळवकं भगवा एतदवोच —

■ 219

D. 55

२ “महती खो त्यायं, हृत्यक, परिसा । कथं पन त्वं, हृत्यक, 5
इमं महतिं परिसं सङ्गण्हासी” ति ?

“यामिमानि, भन्ते, भगवता देसितानि चत्तारि सङ्गहवत्थूनि,
तेहाहं’ इमं महतिं परिसं सङ्गण्हामि । अह, भन्ते, य जानामि — ‘अयं
दानेन सङ्गहेतव्वो’ ति, त दानेन सङ्गण्हामि, यं जानामि — ‘अयं
पेय्यवज्जेन’ सङ्गहेतव्वो’ ति, त पेय्यवज्जेन सङ्गण्हामि, यं जानानि — 10
‘अयं अत्थचरियाय सङ्गहेतव्वो’ ति, त अत्थचरियाय सङ्गण्हामि; यं
जानामि — ‘अयं समानत्तताय सङ्गहेतव्वो’ ति, त समानत्तताय सङ्ग-
ण्हामि । सविज्जन्ति’ खो पन मे, भन्ते, कुले भोगा । दल्लिहस्स खो
नो तथा सोत्तव्व मज्जन्ती” ति ।

३ “साधु साधु, हृत्यक । योनि खो त्यायं, हृत्यक, महतिं परिसं 15
सङ्गहेत्तु । ये हि केचि, हृत्यक, अतीतमद्धानं महतिं परिसं सङ्गहेत्तु,
सव्वे ते इमेहेव चतूहि सङ्गहवत्थूहि महतिं परिसं सङ्गहेत्तु । ये पि हि
केचि, हृत्यक, अनागतमद्धानं महतिं परिसं सङ्गण्हिस्सन्ति, सव्वे ते इमे-
हेव चतूहि सङ्गहवत्थूहि महतिं परिसं सङ्गण्हिस्सन्ति । ये पि हि केचि,
हृत्यक, एतरहि महतिं परिसं सङ्गण्हन्ति, सव्वे ते इमेहेव चतूहि सङ्गह- 20
वत्थूहि महतिं परिसं सङ्गण्हन्ती” ति ।

४. अथ खो हृत्यको आळवको भगवता भग्मिया कयाय सम्द-
स्सितो समादपितो समुत्तेजितो सम्पहसितो उट्ठायासना भगवन्तं अभि-
वादेत्वा पदमित्थं कत्वा पक्कामि । अथ खो भगवा अचिरपवक्कन्ते
हृत्यके आळवके भिक्खू आमन्तेसि — “अट्ठहि, भिक्खवे, अच्चरियेहि 25
अवभुतेहि धम्महेहि समन्नागतं हृत्यकं आळवकं धारेय । कतमेहि अट्ठहि ?
सद्धो, भिक्खवे, हृत्यको आळवको, सीलवा, भिक्खवे . पे० ..
हिरीमा ओत्तप्पी बहुस्सुतो चागवा पञ्जवा, भिक्खवे,

R 220

25

हृत्थको आळवको; अप्पिच्छो, भिक्खवे, हृत्थको आळवको । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि अच्छरियेहि अण्भुतेहि धम्मोहि समन्नागतं हृत्थकं आळवकं धारेया” ति ।

५. महानामसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्थुस्मि
५ निद्रोधारामे । अथ खो महानामो सक्को येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नो खो महानामो सक्को भगवन्तं एतदवोच -

२. “किंतावता नु खो, भन्ते, उपासको होती” ति ?

“यतो खो, महानाम, बुद्धं सरणं गतो होति, धम्मं सरणं गतो
१० होति, सङ्घं सरणं गतो होति; एत्तावता खो, महानाम, उपासको
होती” ति ।

३. “किंतावता पन, भन्ते, उपासको सीलवा होती” ति ?

“यतो खो, महानाम, उपासको पाणातिपाता पटिविरतो होति,
अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति,
१५ मुसावादा पटिविरतो होति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति;
एत्तावता खो, महानाम, उपासको सीलवा होती” ति ।

४. “किंतावता पन, भन्ते, उपासको अत्तहिताय पटिपन्नो
होति, नो परहिताया” ति ?

“यतो खो, महानाम, उपासको अत्तना^१ व^२ सद्धासम्पन्नो होति,
२० नो परं सद्धासम्पदाय समादपेति; अत्तना व सीलसम्पन्नो होति, नो परं
सीलसम्पदाय समादपेति; अत्तना व चागसम्पन्नो होति, नो परं चाग-
सम्पदाय समादपेति, अत्तना व भिक्खूनं दस्सन्नकामो होति, नो परं
भिक्खूनं दस्सने समादपेति; अत्तना व सद्धम्मं सोत्तुकामो होति, नो परं
सद्धम्मस्सवने^३ समादपेति; अत्तना व सुत्तानं धम्मार्थं धारणजातिको^४
२५ होति, नो परं धम्मधारणाय समादपेति; अत्तना व सुत्तानं^५ धम्मार्थं
अत्यूपपरिविखता^६ होति, नो परं अत्यूपपरिविखताय समादपेति; अत्तना व

१-१ अत्तना - मी०, रो०, धम्म ५ - २पा० । २. सद्धम्मवणे - मी०; सद्धम्म-
मग्गे - रो० । ३. धारणजानिरो - मी०, रो० । ४. धम्मार्थं - मी०; रो० धम्मार्थं
मग्गे । ५. धम्मार्थमग्गे - मी०; धम्मार्थमग्गे - मी०, धम्मार्थमग्गे - रो० ।

अत्यमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, नो पर धम्मानुधम्मप्पटिपत्तिया समादपेति । एत्तावता खो, महानाम, उपासको अत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताया" ति ।

५ "कितावता पन, भन्ते, उपासको अत्तहिताय च पटिपन्नो होति परहिताय चा" ति ?

"यतो खो, महानाम, उपासको अत्तना च सद्दासम्पन्नो होति, पर च सद्दासम्पदाय समादपेति, अत्तना च सीलसम्पन्नो होति, पर च सीलसम्पदाय समादपेति, अत्तना च चागसम्पन्नो होति, पर च चागसम्पदाय समादपेति, अत्तना च भिक्खून् दस्सनकामो होति, पर च भिक्खून् दस्सने समादपेति, अत्तना च सद्धम्म सोतुकामो होति, पर च सद्धम्मस्सवने समादपेति, अत्तना च सुतान धम्मान धारणजातिको होति, पर च धम्मधारणाय समादपेति, अत्तना च सुतान धम्मान अत्थूपपरिब्रिता होति, पर च अत्थूपपरिब्रिताय समादपेति, अत्तना च अत्यमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, पर च धम्मानुधम्मप्पटिपत्तिया समादपेति । एत्तावता खो, महानाम, उपासको अत्तहिताय च पटिपन्नो होति परहिताय चा" ति ।

६. जीवकसुत्तं

१ एक समय भगवा राजगहे विहरति जीवकम्बवने । अथ खो जीवको कौमारभच्चो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एवमन्त निसिन्नो खो जीवको कौमारभच्चो भगवन्त एतदवोच —

२ "कितावता नु खो, भन्ते, उपासको होती" ति ?

"यतो खो, जीवक, बुद्ध सरण गतो होति, धम्म सरण गतो होति, सङ्घ सरण गतो होति, एत्तावता खो जीवक, उपासको होती" ति ।

३ "कितावता पन, भन्ते, उपासको सीलवा होती" ति ?

"यतो खो, जीवक, उपासको पाणातिपाता पटिविरतो होति

पे० सुरामेरममञ्जपमादट्टाना पटिविरतो होति, एत्तावता खो, जीवक, उपासको सीलवा होती" ति ।

४ "कितावता पन, भन्ते, उपासको अत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताया" ति ?

“यतो खो, जीवक, उपासको अत्तना वं सद्धासम्पन्नो होति, नो परं सद्धासम्पदाय समादपेति ... पे०... अत्तना च अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, नो परं धम्मानुधम्मप्पटित्तिया समादपेति । एत्तावता खो, जीवक, उपासको अत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताया” ति ।

५. “किंतावता पन, भन्ते, उपासको अत्तहिताय च पटिपन्नो होति परहिताय चा” ति ?

“यतो खो, जीवक, उपासको अत्तना च सद्धासम्पन्नो होति, परं च सद्धासम्पदाय समादपेति; अत्तना च सीलसम्पन्नो होति, परं च सीलसम्पदाय समादपेति; अत्तना च चागसम्पन्नो होति, परं च चागसम्पदाय समादपेति; अत्तना च भिक्खूनं दस्सनकामो होति, परं च भिक्खूनं दस्सने समादपेति; अत्तना च सद्धम्मं सोत्तुकामो होति, परं च सद्धम्मस्सवने समादपेति; अत्तना च सुतानं धम्मनं धारणजातिको होति, परं च धम्मधारणाय समादपेति; अत्तना च सुतानं धम्मनं अत्थूपपरिद्विता होति, परं च अत्थूपपरिद्विषाय समादपेति; अत्तना च अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, परं च धम्मानुधम्मप्पटित्तिया समादपेति । एत्तावता खो, जीवक, उपासको अत्तहिताय च पटिपन्नो होति परहिताय चा” ति ।

७. पठमवलसुत्तं

१ “अट्ठिमानि, भिक्खवे, बलानि । कत्तमांन अट्ठु ? रुण्ण-
बला^१, भिक्खवे, दारका, कोधवला^२ मातुगामा^३, आवुधवला चोरा,
इस्सरियवला राजानो, उज्जत्तिवला वाला, निज्जत्तिवला पण्डिता,
पटिसङ्खानवला बहुसुत्ता, खन्तिवला समणग्ग्राहणा — इमानि खो,
भिक्खवे, अट्ठु बलानि” ति ।

८. दुत्तियवत्तसुत्तं

१. अथ खो यायस्मा सारिपुत्तो येन भगवा तेनुपसङ्गमि;
उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिदं

१. रीण्यता — सी०, स्या०, रो० । २-२ कोधवतो मातुगामो — सी० ।

खो आयस्मन्तं सारिपुत्तं भगवा एतदवोच - “कति नु खो, सारिपुत्त, खीणासवस्स भिक्खुनो बलानि, येहि बलेहि समघागतो खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति - ‘खीणा मे आसवा’” ति ?

“अट्ठ, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलानि, येहि बलेहि समघा-
गतो खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति - ‘खीणा मे आसवा’ 5
ति । कतमानि अट्ठ ? इध, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अनिच्चतो
सव्वे सङ्खारा यथाभूतं सम्मप्यञ्जाय सुदिट्ठा होन्ति । यं पि, भन्ते,
खीणासवस्स भिक्खुनो अनिच्चतो सव्वे सङ्खारा यथाभूतं सम्मप्यञ्जाय
सुदिट्ठा होन्ति, इदं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलं होति, यं बलं
आगम्म खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति - ‘खीणा मे 10
आसवा’ ति ।

२. “पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अङ्गारकासूपमा
कामा यथाभूतं सम्मप्यञ्जाय सुदिट्ठा होन्ति । यं पि, भन्ते, खीणा-
सवस्स भिक्खुनो अङ्गारकासूपमा कामा यथाभूतं सम्मप्यञ्जाय सुदिट्ठा
होन्ति, इदं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलं होति, यं बलं आगम्म 15
खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति - ‘खीणा मे आसवा’ ति ।

३. “पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो विवेकनिश्रं चित्तं
होति विवेकपोणं विवेकपब्भारं विवेकट्ठं नेवखम्माभिरतं व्यन्तिभूतं
सव्वसो आसवट्ठानियेहि धम्मोहि । यं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो
विवेकनिश्रं चित्तं होति विवेकपोणं विवेकपब्भारं विवेकट्ठं नेवखम्माभिरतं 20
व्यन्तिभूतं सव्वसो आसवट्ठानियेहि धम्मोहि, इदं पि, भन्ते, खीणासवस्स
भिक्खुनो बलं होति, यं बलं आगम्म खीणासवो भिक्खु आसवानं
खयं पटिजानाति - ‘खीणा मे आसवा’ ति ।

४. “पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो चत्तारो सति-
पट्ठाना भाविता होन्ति सुभाविता । यं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो 25 R. 225
चत्तारो सतिपट्ठाना भाविता होन्ति सुभाविता, इदं पि, भन्ते,
खीणासवस्स भिक्खुनो बलं होति, यं बलं आगम्म खीणासवो भिक्खु
आसवानं खयं पटिजानाति - ‘खीणा मे आसवा’ ति ।

५. “पुन च परं, भन्ते, खीणामवस्स भिक्खुनो चत्तारो इड्ढिपादा
भाविता होन्ति सुभाविता . पे० .. पञ्चिन्द्रियाणि नापितानि होन्ति 30
सुभावितानि ... पे०... सत्त बोज्झङ्गा भाविता होन्ति सुभाविता ... पे०...

अरियो अद्वैतको मग्नो भावितो होति सुभावितो । यं पि, भन्ते, स्त्रीणासवस्स भिक्खुनो अरियो अद्वैतको मग्नो भावितो होति सुभावितो, इदं पि, भन्ते, स्त्रीणासवस्स भिक्खुनो बलं होति, यं बलं आगम्म स्त्रीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति - 'स्त्रीणा मे आसवा' ति ।

- ५ ६. "इमानि स्त्री, भन्ते, अद्वैत स्त्रीणासवस्स भिक्खुनो बलानि, येहि बलेहि समन्नागतो स्त्रीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति - 'स्त्रीणा मे आसवा'" ति ।

६. अवलणसुत्तं

D 69

१. "खणकिच्चो लोको, खणकिच्चो लोको" ति, भिक्खवे, अस्तुतवा पृथुज्जनो भासति, नो च खो सो जानाति खणं वा अवलणं
१० वा । अद्वैते, भिक्खवे, अवलणा असमया ब्रह्मचरियवासाय । कतमे अद्वैत ? इध, भिक्खवे, तथागतो च लोके उप्पन्नो होति अरहं सम्मा-
सम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविद्वद् अनुत्तरो पुरिसदम्भसारथि
सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा, धम्मो च देसियति ओपसमिको
परिनिब्बानिको सम्बोधगामी सुगतप्पवेदितो; अयं च पुगलो निरयं
१५ उपपन्नो होति । अयं, भिक्खवे, पठमो अवलणो असमयो ब्रह्मचरिय-
वासाय ।

R 226

२. "पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो च लोके उप्पन्नो होति
... पे०... सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा, धम्मो च देसियति ओप-
समिको परिनिब्बानिको सम्बोधगामी सुगतप्पवेदितो; अयं च पुगलो
२० तिरच्छानयोनि उपपन्नो होति ... पे०... दुतियो अवलणो असमयो
ब्रह्मचरियवासाय ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे ... पे०... अयं च पुगलो पेत्तिवित्तयं
उपपन्नो होति ... पे०... ततियो अवलणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे ... पे०... अयं च पुगलो अञ्जतरं
२५ दीघायुक्तं देवनिकायं उपपन्नो होति ... पे०... चतुर्थो अवलणो असमयो
ब्रह्मचरियवासाय ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे ... पे०... अयं च पुग्गलो पच्चन्तिमेसु जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो च होति' अविज्जातारेसु मिलक्खेसु', यत्थ नत्थि गति भिक्खूनां भिक्खुनीनां उपासकानां उपासिकानां ... पे०... पच्चमो अवखणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

६. "पुन च परं, भिक्खवे ... पे०... अयं च पुग्गलो मज्झिमेसु 5 जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो च होति मिच्छादिट्ठिको विपरीतदस्समो— 'नत्थि दिट्ठं, नत्थि मिट्ठं, नत्थि हुत्तं, नत्थि सुकतट्ठकटानं' कम्मनां फलं विपाको, नत्थि अयं लोको, नत्थि परो लोको, नत्थि माता, नत्थि पिता, नत्थि सत्ता ओपपातिका, नत्थि लोके समणब्राह्मणा सम्मगता सम्मापटिपन्ना ये इमां च लोकं परं च लोकं सयं अभिज्जा सत्थिक्खत्वा 10 पवेदेन्ती' ति ... पे०... छट्ठो अवखणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

७. "पुन च परं, भिक्खवे ... पे०... अयं च पुग्गलो मज्झिमेसु 15 जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो च होति दुप्पञ्चो जल्लो एळमूगो अप्पटि- वलो' सुभासितदुग्भासितस्स अत्थमज्जातुं । अयं, भिक्खवे, सत्तमो अवखणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

८. "पुन च परं, भिक्खवे, तयागतो च लोके अनुप्पन्नो होति 20 अरहं सम्मासम्बुद्धो ... पे०... सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा, धम्मो च न देसियति ओपसमिको परिनिव्वानिको सम्बोधगामी सुगतप्पवेदितो, अयं च पुग्गलो मज्झिमेसु जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो च होति पच्चवा 25 अजल्लो अनेळमूगो पटिवलो सुभासितदुग्भासितस्स अत्थमज्जातुं । अयं, भिक्खवे, अट्ठमो अवखणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

"इमे लो, भिक्खवे, अट्ठ अवखणा असमया ब्रह्मचरियवासाय ।

९. "एको व लो, भिक्खवे, खणो च समयो च ब्रह्मचरिय- 30 वासाय । कतमो एको ? इयं, भिक्खवे, तयागतो च लोके उप्पन्नो होति अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकाविदू अनुत्तरो पुरिसदम्भसारधि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा, धम्मो च देसियति ओपसमिको परिनिव्वानिको सम्बोधगामी सुगतप्पवेदितो, अयं च पुग्गलो मज्झिमेसु जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो च होति पच्चवा 35 अजल्लो अनेळमूगो पटिवलो सुभासितदुग्भासितस्स अत्थमज्जातुं । अयं, भिक्खवे, एको व खणो च समयो च ब्रह्मचरियवासाया ति ।

१-१ ती०, रो० पोत्तवेसु नत्थि । २ मिलक्खसु - स्या० । ३. गुणदुपपरय -

गो०, रो० । ४. न पटिवलो - वी०, स्या०, रो० ।

- “मनुस्सलाभे” लद्धान, सद्धम्मे सुप्पवेदिते ।
 ये खणं^१ नाधिगच्छन्ति, अतिनामेन्ति ते खणं ॥
- “वहू हि अक्खणा वुत्ता, मग्गस्स” अन्तरामिका ।
 कदाचि करहूचि लोके, उप्पज्जन्ति तथागता ॥
- ५ “तयिदं सम्मुखीभूत, यं लोकास्मि सुदुल्लभं ।
 मनुस्सपटिलाभो च, सद्धम्मस्स च देसना ॥
- “अलं वायमितु तत्थ, अत्तकामेन^४ जन्तुना ।
 कयं विजञ्जा सद्धम्मं, खणो वे^५ मा उपच्चगा^६ ॥
- “सणातीता हि सोचन्ति, निरयम्हि समप्पिता ।
 १० इध चे^७ नं^८ विराधेति, सद्धम्मस्स नियामत्तं^९ ॥
- “वाणिजो व अतीतत्थो, चिरत्तं^{१०} अनुतपिस्सति^{११} ।
 अविज्जानिवुत्तो^{१२} पोसो, सद्धम्मं अपराधिको ॥
- “जातिमरणसंसारं, चिरं पच्चनुभोस्सति^{१३} ।
 ये च लद्धा मनुस्सत्तं, सद्धम्मे सुप्पवेदिते ॥
- १५ “अकंसु सत्थु वचनं, करिस्सन्ति करोन्ति वा ।
 सणं पच्चविदुं^{१४} लोके, ब्रह्मचरियं अनुत्तरं ॥
- “ये मग्गं पटिपज्जिन्नु, तथागतप्पवेदितं ।
 ये संवरा चक्खुमत्ता, देसितादिच्चवन्वुना ॥
- “तेसु गुत्तो सदा सतो, विहरे^{१५} अनवस्सुतो ।
 २० सव्वे अनुसये छेत्वा, मारथेय्यपरानुगे^{१६} ।
 ते वे पारङ्गता^{१७} लोके, ये पत्ता आसवक्खय्यं^{१८} ति ॥

१०. अनुद्धमहावितक्कसुत्तं

१. एकं समयं भगवा भग्गोसु विहरति सुंसुमारगिरे^१ भंस-
 कळावने मियदाये । तेन खो पन समयेन आयस्मा अनुद्धो चेतीसु विहरति

१ मनुस्सलोक - स्या० । २ पत्त - सी० । ३ पुग्गलरस - सी०, स्या०, रो० ।
 ४ अत्तकामेन - सी०, स्या०, रो० । ५ वो - स्या० । ६ उपज्जगा - स्या० । ७-८. चेन -
 सी०; चेन - स्या०, येव न - रो० । ९ नियामित - स्या० । १०-११. अनुतपेस्सति - सी०,
 रो०; विस्तनुतपिस्सति - स्या० । १२ अविज्जानिवुत्तो - स्या० । १३ पच्चानुभोस्सति -
 स्या० । १४ पच्चवितु - स्या० । १५ विहरेय - सी०, स्या०, रो० । १६ मारथेय्यपरानुगे -
 सी०, स्या०, रो० । १७ पारगता - सी०, स्या०, रो० । १८ गुग्गुमारगिरे - म० ।

पाचीनवंसदाये । अथ खो आयस्मतो अनुरुद्धस्स रहोगतस्स पंतिसल्ली-
नस्स^१ एवं चेतसो परिवित्तक्को उदपादि — “अप्पिच्छस्सायं धम्मो,
नायं धम्मो महिच्छस्स; सन्तुट्ठस्सायं धम्मो, नायं धम्मो असन्तुट्ठस्स;
पविवित्तस्सायं धम्मो, नायं धम्मो सङ्गणिकारामस्स; आरद्धविरिय-
स्सायं धम्मो, नायं धम्मो कुसीतस्स; उपट्ठितस्सतिस्सायं^२ धम्मो, 5
नायं धम्मो मुट्ठस्सतिस्स; समाहितस्सायं धम्मो, नायं धम्मो असमाहि-
तस्स; पञ्चवतो अयं धम्मो, नायं धम्मो दुप्पञ्चस्सा” ति ।

R. 229

२. अथ खो भगवा आयस्मतो अनुरुद्धस्स चेतसा चेतोपरि-
वित्तकमञ्जाय — सेय्यथापि नाम वत्तवा पुरिसो सम्मिञ्जितं वा बाहं
पसारयेय्य, पसारितं वा बाहं सम्मिञ्जेय्य, एवमेव — भग्गेषु सुंसुमारगिरे 10
भेत्तकळावने भिगदाये अन्तरहितो चेतीसु पाचीनवंसदाये आयस्मतो
अनुरुद्धस्स सम्मुखे^३ पातुरहोसि । निसीदि भगवा पञ्चास्ते आसने ।
आयस्मा पि खो अनुरुद्धो भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिद्धं खो आयस्मन्तं अनुरुद्धं भगवा एतदवोच —

J. 63

३. “साधु साधु, अनुरुद्ध ! साधु खो त्वं, अनुरुद्ध, यं तं महा- 15
पुरिसवित्तक्कं^४ वित्तक्केसि — “अप्पिच्छस्सायं धम्मो, नायं धम्मो महि-
च्छस्स; सन्तुट्ठस्सायं धम्मो, नायं धम्मो असन्तुट्ठस्स; पविवित्तस्सायं
धम्मो, नायं धम्मो सङ्गणिकारामस्स; आरद्धविरियस्सायं धम्मो, नायं
धम्मो कुसीतस्स, उपट्ठितस्सतिस्सायं धम्मो, नायं धम्मो मुट्ठस्सतिस्स;
समाहितस्सायं धम्मो, नायं धम्मो असमाहितस्स; पञ्चवतो अयं धम्मो, 20
नायं धम्मो दुप्पञ्चस्सा” ति । तेन हि त्वं, अनुरुद्ध, इमं पि अट्ठमं महा-
पुरिसवित्तक्कं वित्तक्केहि^५ — “निप्पपञ्चारामस्सायं धम्मो निप्पपञ्च-
रतिनो, नायं धम्मो पपञ्चारामस्स पपञ्चरतिनो” ति ।

R. 230

४. “यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे अट्ठ महापुरिसवित्तक्के वित्तक्के-
स्ससि, ततो त्वं, अनुरुद्ध, यावदेव आकट्ठस्ससि, विविच्चेव कामेहि 25
विविच्च अकुसलेहि धम्मोहि मवित्तक्कं नविचार विवेकजं पीतिगुरां
पठमं^६ ज्ञानं^७ उपमग्गज्जं विहरिस्ससि ।

R. 230

५. “यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे अट्ठ महापुरिसवित्तक्के वित्तक्के-
स्ससि, ततो त्वं, अनुरुद्ध, यावदेव आकट्ठस्ससि, वित्तक्कविचारानं

१. पणिमन्तीनाय — सी०, रो० । २. उपट्ठितमिमाय — सी०, रो० । ३. सम्मुखे —
सी० । ४. महा पुरिसवित्तक्कं — सी०, महा पुरिसवित्तक्कं — रो० । ५. वित्तक्केहि —
सी० । ६. पठमं — सी०, पठमं ।

वूपसमा अज्झत्त सम्पसादन चेतसो एकोदिभाव अवितक्क अविचार समाधिज पीतिसुख दुतिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरिस्ससि ।

D 64 5 “यतो खो त्व, अनुरुद्ध, इमे अट्ठ महापुरिसवितक्के वितक्के-
स्ससि, ततो त्व, अनुरुद्ध, यावदेव आकङ्खिस्ससि, पीतिया च विरागा
उपेक्खको च विहरिस्ससि सतो च सम्पजानो सुख च कायेन पटि-
सवेदिस्ससि” य त अरिया आचिक्खन्ति — ‘उपेक्खको सतिमा सुखविहारी’
ति ततिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरिस्ससि ।

10 “यतो खो त्व, अनुरुद्ध, इमे अट्ठ महापुरिसवितक्के वित-
क्केस्ससि, ततो त्व, अनुरुद्ध, यावदेव आकङ्खिस्ससि, सुखस्स च पहाना
दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सान अत्यङ्गमा अदुष्खमसुख
उपेक्खाससिपारिसुद्धि चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरिस्ससि ।

15 “यतो खो त्व, अनुरुद्ध, इमे च अट्ठ महापुरिसवितक्के
वितक्केस्ससि, इमेस च चतुस्र ज्ञानान आभिचेतसिकान विट्ठधम्मसुख-
विहारान निकामलाभो भविस्ससि अकिञ्चलाभी अकसिरलाभी, ततो
तुम्ह, अनुरुद्ध, सेय्यथापि नाम गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा नाना-
रत्तान दुस्सान दुस्सकरण्डको पूरो^१, एवमेव ते पसुकूलचीवर^२ खायिस्सति
सन्तुट्ठस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय
निब्बानस्स ।

R 231

20 “यतो खो त्व, अनुरुद्ध, इमे च अट्ठ महापुरिसवितक्के
वितक्केस्ससि, इमेस च चतुस्र ज्ञानान आभिचेतसिकान^३ विट्ठधम्मसुख-
विहारान निकामलाभी भविस्ससि अकिञ्चलाभी अकसिरलाभी, ततो
तुम्ह, अनुरुद्ध, सेय्यथापि नाम गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा सालीन
ओददो विचितकाळको^४ अनेकसूपो अनेकव्यञ्जनो, एवमेव ते पिण्डिया-
लोपभोजन^५ खायिस्सति सन्तुट्ठस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय फासु-
विहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

१० “यतो खो त्व, अनुरुद्ध, इमे च अट्ठ महापुरिसवितक्के
वितक्केस्ससि, इमेस च चतुस्र ज्ञानान आभिचेतसिकान विट्ठधम्मसुख-
विहारान निकामलाभी भविस्ससि अकिञ्चलाभी अकसिरलाभी, ततो
तुम्ह, अनुरुद्ध, सेय्यथापि नाम गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा कूटागार

१ पटिसवेदिस्ससि — स्या० । २ पूरो ग्रस्त — सी० । ३ पसुकूल चीवरान — सी० ।
४ विचितकाळको — सी० । ५ पिण्डियालोप भोजनान — सी० ।

उल्लितावलित निवात फुसितगळ पिहितवातपान, एवमेव ते स्वस्व-
मूलसेनासन' स्वायिस्सति सन्तुट्टस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय फासु-
विहाराय ओक्कमनाय निव्वानस्स ।

११ “यतो खो त्व, अनुष्टु, इमे च अट्ट महापुरिसवित्तके
वित्तकेस्ससि, इमेस च चतुन्न ज्ञानान आभिचेतसिकान दिट्ठम्मसुख- 5
विहारान निकामलाभी भविस्ससि अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, ततो
तुह, अनुष्टु, सेय्यथापि नाम गहपत्तिस्स वा गहपत्तिपुत्तस्स वा पल्लङ्को
गोनकत्थतो पटिकत्थतो पटलिकत्थतो कदलिमिगपवरपच्चत्थरणो
सउत्तरच्छदो उभत्तोलोहितकूपधानो, एवमेव ते तिणसन्धारकसयनासन'
स्वायिस्सति सन्तुट्टस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय 10
ओक्कमनाय निव्वानस्स ।

१२ “यतो खो त्व, अनुष्टु, इमे च अट्ट महापुरिसवित्तके
वित्तकेस्ससि, इमेस च चतुन्न ज्ञानान आभिचेतसिकान दिट्ठम्मसुख-
विहारान निकामलाभी भविस्ससि अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, ततो
तुह, अनुष्टु, सेय्यथापि नाम गहपत्तिस्स वा गहपत्तिपुत्तस्स वा नाना- 15
भेसज्जानि, सेय्यथीद — सय्यि नवनीत तेल मधु फणित, एवमेव ते
पूतिमुत्तभेसज्ज' स्वायिस्सति सन्तुट्टस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय
फासुविहाराय ओक्कमनाय निव्वानस्स । तेन हि त्व, अनुष्टु, आयत्तिव
पि वस्सावात्त इधेव चेतीसु पाचीनवसदाये विहरेय्यासी' ति । “एव,
भन्ते” ति खो आयस्मा अनुष्टु भगवतो पच्चस्सोसि । 20

१३ अथ खो भगवा आयस्मन्त अनुष्टु इमिना औघादेन
ओवदित्वा — सेय्यथापि नाम बलया पुरितो सम्मिज्जित वा याह पसा-
रेय्य, पसारित वा याह सम्मिज्जेय्य, एवमेव — चेतीसु पाचीनवसदाये
अन्तरहितो भग्गेसु सुसुमारगिरे भेसवळावने मिगदाये पातुरहोती
ति । निसीदि भगवा पज्जत्ते आसने । निसज्ज खो भगवा भिवरू 25
यामन्तेसि — “अट्ट खो”, भिवत्तवे, महापुरिसवित्तके देसेस्सामि, त
नुणाय पे० वत्तमे च, भिवत्तवे, अट्ट महापुरिमवित्तववा ? अय्यि-
च्छम्माय, भिवत्तवे, धम्मो, नाय धम्मो महिच्छम्म, सन्तुट्टरमाय,
भिवत्तवे, धम्मो, नाय धम्मो असन्तुट्टरग, पविवित्तरमाय, भिवत्तवे,

१ दत्तायुर्गैकल्ल्यां — भा०, दत्तायुर्गनागपान — टी० । २ निज्जवाय्या
सन्तुट्टरमाय — टी० निज्जवाय्या — व्या०, टी० । ३ पुट्टिपुत्त भगवत्ता — भा० । ४ वा —
मी०, दत्ता०, टी० ।

धम्मो, नायं धम्मो सङ्गणिकारामस्स; आरद्धविरियस्सायं, भिक्खवे,
 धम्मो, नायं धम्मो कुसीतस्स; उपट्ठितस्सतिस्सायं, भिक्खवे, धम्मो,
 नायं धम्मो मुट्ठस्सतिस्स; समाहितस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो
 असमाहितस्स; पञ्चवतो अयं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो दुप्प-
 ॥ ञ्जस्स; निप्पपञ्चारामस्सायं, भिक्खवे, धम्मो निप्पपञ्चरतिनो, नायं
 धम्मो पपञ्चारामस्स पपञ्चरतिनो ।

१४. “अपिच्छस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो महिच्छस्सा’
 ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे,
 भिक्खु अपिच्छो समानो ‘अपिच्छो ति मं जानेय्यु’ ति न इच्छति,
 १० सन्तुट्ठो समानो ‘सन्तुट्ठो ति मं जानेय्यु’ ति न इच्छति, पविवित्तो
 समानो ‘पविवित्तो ति मं जानेय्यु’ ति न इच्छति, आरद्धविरियो समानो
 ‘आरद्धविरियो ति मं जानेय्यु’ ति न इच्छति, उपट्ठितस्सति समानो
 ‘उपट्ठितस्सति ति मं जानेय्यु’ ति न इच्छति, समाहितो समानो ‘समाहितो
 ति मं जानेय्यु’ ति न इच्छति, पञ्चवा समानो ‘पञ्चवा ति मं जानेय्यु’
 १५ ति न इच्छति, निप्पपञ्चारामो समानो ‘निप्पपञ्चारामो ति मं
 जानेय्यु’ ति न इच्छति । ‘अपिच्छस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो
 महिच्छस्सा’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१५. “सन्तुट्ठस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो असन्तुट्ठस्सा’
 ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे,
 २० भिक्खु सन्तुट्ठो होति इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चय-
 भेसज्जपरिक्खारेण । ‘सन्तुट्ठस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो असन्तु-
 ट्ठस्सा’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१६. “पविवित्तस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो सङ्गणिका-
 रामस्स’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध,
 २५ भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो भवन्ति उपसङ्कमित्तारो भिक्खू
 भिक्खुनियो उपासका उपासिकायो राजानो राजमहामत्ता तित्थिया
 तित्थियसावका । तत्र भिक्खु विवेकनिज्जेन चित्तेन विवेकपोणेन विवेक-
 पम्भारेण विवेकट्ठेन नेवखम्माभिरतेन अञ्जदत्थु उय्योजनिकपटिसंयुत्तं-
 येव कथं कत्ता होति । ‘पविवित्तस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो
 ३० सङ्गणिकारामस्सा’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१७. “आरद्धविरियस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो कुसीतस्सा’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मनं पहानाय कुसलानं धम्मनं उपसम्पदाय धामवा दब्धपरक्कमो अनिविस्सत्तधुरो कुसलेसु धम्मेषु । ‘आरद्धविरियस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो 5 B. 67 कुसीतस्सा’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१८. “उपट्ठितस्सतिस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो मुट्ठस्सतिस्सा’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सत्तिमा होति परमेन सतिनेपक्केन समन्नागतो, चिर- वत्तं पि चिरभासितं पि सरित्ता अनुस्सरित्ता । ‘उपट्ठितस्सतिस्सायं, 10 भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो, मुट्ठस्सतिस्सा’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१९. “समाहितस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो असमाहितस्सा’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज 15 विहरति । ‘समाहितस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो असमाहितस्सा’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

२०. “पञ्जावतो अयं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो दुप्पञ्जस्सा’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पञ्जावा होति उदयत्यगामिनिया’ पञ्जाय समन्ना- 20 गतो अरियाय निज्जेविकाय सम्मा दुक्खमसयगामिनिया । ‘पञ्जावतो अयं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो दुप्पञ्जस्सा’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

२१. “निष्पपञ्चारामस्सायं, भिक्खवे, धम्मो निष्पपञ्च- रतिनो, नायं धम्मो पपञ्चारामस्स पपञ्चरतिनो’ ति, इति खो पनेतं 25 वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो पपञ्चनिरोधे चित्तं पसगन्दति पमीदति नन्तिट्ठति विमुच्चति । ‘निष्पपञ्चाराम- स्सायं, भिक्खवे, धम्मो, निष्पपञ्चरतिनो, नायं धम्मो पपञ्चारामस्स पपञ्चरतिनो’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं’ ति ।

R. 235

- २२ अथ खो आयस्मा अनुरुद्धो आयतिक पि वस्सावास्त तत्थेव चेतासु पाचीनवसदाये विहासि । अथ खो आयस्मा अनुरुद्धो एको वूपकट्टो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरत्तो नचिरस्सेव — यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अमारस्मा अनगारिय पव्वजन्ति, तदनुत्तर —
- 5 चरियपरियोसान दिट्ठेव धम्मे सय अग्निञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहासि । “खीणा जाति, वुसित ब्रह्मचरिय, कत करणीय, नापर इत्यत्ताया” ति अम्मञ्जासि । अञ्जतरो च पनायस्मा अनुरुद्धो अरहत अहोसी ति ।

- २३ अथ खो आयस्मा अनुरुद्धो अरहतप्पत्तो ताय वेलाय इमा
- 10 गाथायो अभासि —

“मम सङ्कप्पमञ्जाय, सत्था लोके अनुत्तरो ।
मनोमयेन कायेन, इदिया उपसङ्कमि ॥

“यथा मे अहु सङ्कप्पो, ततो उत्तरि देसयि ।
निप्पपञ्चरतो बुद्धो, निप्पपञ्च अदेसयि ॥

- 15 “तस्साह धम्ममञ्जाय, विहासि सासने रतो ।
तिस्सो विज्जा अनुप्पत्ता, कत बुद्धस्स सासन” ति ॥

गहपतिवग्गो तत्तियो ।

तत्सुद्धान

हे उग्गा हे च हत्यका, महानामेन जीवको ।
हे बला अक्खणा बुत्ता, अनुरुद्धेन ते दसा ति ॥

४. दानवग्गो

१. पठमदानसुत्त

R 235

- १ “अट्ठिमानि, भिक्खवे, दानानि । कतमानि अट्ठ ?
- 20 प्रासज्ज दान देत्ति, गया दान देत्ति, ‘अदासि मे’ ति दान देत्ति, ‘दस्सति मे’ ति दान देत्ति, ‘साहु दान’ ति दान देत्ति, ‘अह पचामि, इमे न पचन्ति, नारहामि पचन्तो अपचन्तान दान अदातु’ ति दान देत्ति, ‘इम मे दान

ददतो कल्याणो कित्सिद्धो अब्भुग्गच्छती' ति दानं देति, चित्तालङ्कार-
चित्तपरिस्वाररत्नं दानं देति । इमानि खो, भिक्खवे, अट्ठ दानानी" ति ।

२. दुतियदानमुत्तं

१. "सद्धा हिरियं कुसलं च दानं ,
धम्मा एते सप्पुरिसानुयाता ।
एतं हि मग्गं दिवियं वदन्ति ,
एतेन हि गच्छति देवलोकं" ति ॥

5

३. दानवत्थुमुत्तं

१. "अट्ठमानि, भिक्खवे, दानवत्थूनि । कतमानि अट्ठ ?
छन्दा दानं देति, दोसा दानं देति, मोहा दानं देति, भया दानं देति, 'दिन्न-
पुब्बं कतपुब्बं पितुपितामहेहि, नारहाभि' पोराणं कुल्लवंसं हापेतु' ति
दानं देति, 'इमाहं दानं दत्त्वा कायस्स भेवा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं
उपपज्जिस्सामी' ति दानं देति, 'इमं मे दानं ददतो चित्तं पसीदति,
अत्तमनता सोमनस्सं उपजायती' ति दानं देति, चित्तालङ्कारचित्त-
परिस्वाररत्नं दानं देति । इमानि खो, भिक्खवे, अट्ठ दानवत्थूनी" ति ।

D. 69

10

R 237

४. खेतमुत्तं

१. "अट्ठङ्गसमन्नागते, भिक्खवे, खेत्ते बीजं वुत्तं न महप्फलं
होति न महस्सादं न फात्तिसेय्यं" । कथं अट्ठङ्गसमन्नागते ? इयं, 15
भिक्खवे, खेतं उन्नामनिन्नामि च होति, पासाणसक्खरिकं च होति,
ऊसरं च होति, न च गम्भीरसित होति, न आयसम्पन्नं होति, न अपाय-
सम्पन्नं होति, न भातिकासम्पन्नं होति, न मरियादसम्पन्नं होति । एवं
अट्ठङ्गसमन्नागते, भिक्खवे, खेत्ते बीजं वुत्तं न महप्फलं होति न महस्सादं
न फात्तिसेय्यं ।

20

२. "एवमेव खो, भिक्खवे, अट्ठङ्गसमन्नागतेसु समणचाहणेषु
दानं दिन्नं न महप्फलं होति न महानिसंसं न महाजुत्तिकं न महाविप्फारं ।

१ नारदाणि - द्या० । २ पाणिमेव नि - नी०, पाणिमेव वि - द्या० ।

३. अट्ठङ्गसमन्नागते - द्या० । ४ पासाणसक्खरिकं - नी०, द्या०, री० । ५ मरियाद-
सम्पन्नं - नी० ।

कथं अट्टङ्गसमन्नागतेसु ? इध, भिक्खवे, समणब्राह्मणा मिच्छादिट्ठिका
होन्ति, मिच्छासङ्कुप्पा, मिच्छावाचा, मिच्छाकम्मन्ता, मिच्छाआजीवा,
मिच्छावायामा, मिच्छासतिनो, मिच्छासमाधिनो । एवं अट्टङ्गसमन्ना-
गतेसु, भिक्खवे, समणब्राह्मणेसु दानं दिशं न महप्फलं होति न महानिसंसं
5 न महाजुतिकं न महाविष्कारं ।

३. “अट्टङ्गसमन्नागते, भिक्खवे, खेत्ते बीजं वुत्तं महप्फलं होति
महस्सादं फातिसेय्यं । कथं अट्टङ्गसमन्नागते ? इध, भिक्खवे, खेत्तं
R 238 अनुन्नामानिन्नामि च होति, अपासाणसक्खरिकं च होति, अनूसरं च
B. 70 10 होति, गम्भीरसित्तं होति, आयसम्पन्नं होति, अपायसम्पन्नं होति,
मातिकासम्पन्नं होति, मरियादसम्पन्नं होति । एवं अट्टङ्गसमन्नागते,
भिक्खवे, खेत्ते बीजं वुत्तं महप्फलं होति महस्सादं फातिसेय्यं ।

४. “एवमेव खो, भिक्खवे, अट्टङ्गसमन्नागतेसु समणब्राह्मणेसु
दानं दिशं महप्फलं होति महानिसंसं महाजुतिकं महाविष्कारं । कथं
अट्टङ्गसमन्नागतेसु ? इध, भिक्खवे, समणब्राह्मणा सम्मादिट्ठिका
11 होन्ति, सम्मासङ्कुप्पा, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्ता, सम्माआजीवा,
सम्मावायामा, सम्मासतिनो, सम्मासमाधिनो । एवं अट्टङ्गसमन्नागतेसु,
भिक्खवे, समणब्राह्मणेसु दानं दिशं महप्फलं होति महानिसंसं महाजुतिकं
महाविष्कारं ति ।

“यथा पि खेत्ते सम्पन्ने, पवुत्ता बीजसम्पदा ।
20 देवे सम्पादयन्तमिह, होति धञ्जस्स’ सम्पदा ॥
“अनीतिसम्पदा होति, विरूढही भवति सम्पदा ।
वेपुल्लसम्पदा’ होति, फलं वे होति सम्पदा ॥
“एवं सम्पन्नसीलेसु, दिग्गा भोजनसम्पदा ।
सम्पदानं उपनेति, सम्पन्नं हिस्स तं कतं ॥
25 “तस्मा सम्पदमाकङ्क्षी, सम्पन्नत्थूधपुगलो’ ।
सम्पन्नपञ्चे सेवेय, एवं इज्जन्ति सम्पदा ॥
“विज्जाचरणसम्पत्ते’, लद्धा चित्तस्स सम्पद’ ।
करोति कम्मसम्पदं, लभति चत्थसम्पद’ ॥

१. धञ्जस्स - स्या० । २. वेपुल्ल सम्पदा - स्या०, रो० । ३. सम्पन्नत्थूध पुगलो -
स्या०; सम्पन्नत्थूध पुगलो - रो० । ४. सम्पन्नो - सी०, स्या०, रो० । ५. सम्पदा - स्या० ।
६. चत्थ - सी० ।

“लोकं ज्ञत्वा यथाभूतं, पप्पुय्य दिदृशसम्पदं ।
मग्नसम्पदमागम्य, याति सम्पन्नमानसो ॥
“ओधुनित्वा मलं सव्वं, पत्वा निव्वानसम्पदं ।
मुच्चति सव्वदुक्खेहि, सा होति सव्वसम्पदा” ति ॥

R. 239

५. दानूपपत्तिसुतं

१. “अट्ठिमा, भिक्खवे, दानूपपत्तियो । कत्तमा अट्ठु ? इध, 5
भिक्खवे, एकच्चो दानं देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वर्यं
यानं भालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं । सो यं देति तं पच्चा-
सीसति । सो पस्सति खत्तिथमहासाले वा ब्राह्मणमहासाले वा गहपति-
महासाले वा पञ्चहि कामगुणेहि समप्पिते समञ्जीभूते परिचारयमाने ।
तस्स एवं होति — ‘अहो वत्ताहं कायस्स भेदा परं मरणा खत्तिथमहा- 10
सालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सहव्यतं
उपपज्जेय्यं’ ति ! सो तं चित्तं दहति, तं चित्तं अधिट्ठाति, तं चित्तं
भायेति । तस्स तं चित्तं हीने विमुत्तं, उत्तरि अभावितं, तद्रूपपत्तिया
संवत्तति । कायस्स भेदा परं मरणा खत्तिथमहासालानं वा ब्राह्मण-
महासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सहव्यतं उपपज्जति । तं च सो 15
सीलवतो यदामि, नो दुस्सीलस्स । इज्झति, भिक्खवे, सीलवतो चेतो-
पणिपि विमुदत्ता ।

D. 71

10

15

२. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चो दानं देति समणस्स वा ब्राह्म-
णस्स वा अन्नं पानं वर्यं यानं भालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं ।
सो यं देति तं पच्चासीसति । तस्स सुतं होति — ‘चातुमहाराजिका’ 20
देवा दीपायुगा वण्णवन्तो सुखवहुला’ ति । तस्स एवं होति — ‘अहो
वत्ताहं कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजिकानं देवानं सहव्यतं उप-
पज्जेय्यं’ ति । सो तं चित्तं दहति, तं चित्तं अधिट्ठाति, तं चित्तं भायेति ।
तस्म तं चित्तं हीने विमुत्तं, उत्तरि अभावितं, तद्रूपपत्तिया संवत्तति ।
कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । 25

R. 240

तं च खो सीलवतो वदामि, नो दुस्सीलस्स । इज्झति, भिक्खवे, सीलवतो चेतोपणिधि विमुद्धत्ता ।

३. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चो दानं देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं । सो यं देति तं पञ्चासीसति । तस्स सुतं होति — तावत्तिसा देवा ... पे०... यामा देवा ... तुसिता देवा ... निम्मानरती देवा ... परनिम्मितवसवत्ती देवा दीघायुका वण्णवन्तो सुखबहुला ति । तस्स एवं होति — ‘अहो वताहं कायस्स भेदा परं मरणा परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्यं’ ति । सो तं चित्तं दहति, तं चित्तं अधिट्ठाति, तं चित्तं भावेति । तस्स तं चित्तं हीने विमुत्तं, उत्तरि अभावितं, तन्नूपपत्तिया संवत्तति । कायस्स भेदा परं मरणा परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । तं च खो सीलवतो वदामि, नो दुस्सीलस्स । इज्झति, भिक्खवे, सीलवतो चेतोपणिधि विमुद्धत्ता ।

४. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चो दानं देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं । सो यं देति तं पञ्चासीसति । तस्स सुतं होति — ‘ब्रह्मकायिका देवा दीघायुका वण्णवन्तो सुखबहुला’ ति । तस्स एवं होति — ‘अहो वताहं कायस्स भेदा परं मरणा ब्रह्मकायिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्यं’ ति । सो तं चित्तं दहति, तं चित्तं अधिट्ठाति, तं चित्तं भावेति । तस्स तं चित्तं होने विमुत्तं, उत्तरि अभावितं, तन्नूपपत्तिया संवत्तति । कायस्स भेदा परं मरणा ब्रह्मकायिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । तं च खो सीलवतो वदामि, नो दुस्सीलस्स; वीतरागस्स, नो सरागस्स । इज्झति, भिक्खवे, सीलवतो चेतोपणिधि वीतरागता । इमा खो, भिक्खवे, षट्ठ दानूपपत्तियो’ ति ।

६. पुञ्जकिरियवत्थुसुत्तं

१. “तीणिमानि, भिक्खवे, पुञ्जकिरियवत्थूनि ।” कतमानि तीणि ? दानमयं पुञ्जकिरियवत्थु, सीलमयं पुञ्जकिरियवत्थु, भावनामये पुञ्जकिरियवत्थु । इध, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्जकिरियवत्थु परित्तं कतं होति, सीलमयं पुञ्जकिरियवत्थु परित्तं कतं

होति, भावनामयं पुञ्जकिरियवत्थुं नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा परं मरणा मनुस्सदोभयं^१ उपपज्जति ।

२. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्जकिरियवत्थुं मत्तसो कतं होति, सीलमयं पुञ्जकिरियवत्थुं मत्तसो कतं होति, भावनामयं पुञ्जकिरियवत्थुं नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा परं मरणा मनुस्ससोभयं उपपज्जति ।

३. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्जकिरियवत्थुं अधिमत्तं कतं होति, सीलमयं पुञ्जकिरियवत्थुं अधिमत्तं कतं होति, भावनामयं पुञ्जकिरियवत्थुं नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजिकानं देवान सहव्यतं उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, चत्तारो महाराजानो दानमयं पुञ्जकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा, सीलमयं पुञ्जकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा, चातुमहाराजिके देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हन्ति — दिव्वेन आयुना, दिव्वेन वण्णेन, दिव्वेन सुजेन, दिव्वेन यसेन, दिव्वेन आधिपतेय्येन, दिव्वेहि रूपेहि, दिव्वेहि सद्देहि, दिव्वेहि, गण्येहि, दिव्वेहि रसेहि, दिव्वेहि फोट्टव्वेहि ।

४. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्जकिरियवत्थुं अधिमत्तं वत होति, सीलमयं पुञ्जकिरियवत्थुं अधिमत्तं वत होति, भावनामयं पुञ्जकिरियवत्थुं नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा परं मरणा तावतिसानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, सप्तको देवानमिन्दो दानमयं पुञ्जकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा सीलमयं पुञ्जकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा तावतिसे देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हन्ति^२ — दिव्वेन आयुना पे० दिव्वेहि फोट्टव्वेहि ।

५. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्जकिरियवत्थुं अधिमत्तं वत होति, सीलमयं पुञ्जकिरियवत्थुं अधिमत्तं वत होति, भावनामयं पुञ्जकिरियवत्थुं नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा परं मरणा यामानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, भुगामो देवपुत्तो दानमयं पुञ्जकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा, सीलमयं पुञ्जकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा, यामे देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हन्ति — दिव्वेन आयुना . पे० दिव्वेहि फोट्टव्वेहि ।

R 243

- ६ “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अधिमत्त कत्त होति, सीलमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अधिमत्त कत्त होति, भावनामय पुञ्ञाकिरियवत्थु नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा पर मरणा तुसितान देवान सहव्यत उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, सन्तुसितो देवपुत्तो दानमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अतिरेक करित्वा, सीलमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अतिरेक करित्वा, तुसिते देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हाति - दिव्वेन आयुना पे० दिव्वेहि फोट्टव्वेहि ।

B 74

- ७ “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अधिमत्त कत्त होति, सीलमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अधिमत्त कत्त होति, भावनामय पुञ्ञाकिरियवत्थु नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा पर मरणा निम्मानरतीन देवान सहव्यत उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, सुनिम्मितो देवपुत्तो दानमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अतिरेक करित्वा, सीलमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अतिरेक करित्वा, निम्मानरती देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हाति - दिव्वेन आयुना पे० दिव्वेहि फोट्टव्वेहि ।
- ८ “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अधिमत्त कत्त होति, सीलमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अधिमत्त कत्त होति, भावनामय पुञ्ञाकिरियवत्थु नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा पर मरणा परनिम्मितवसवत्तीन देवान सहव्यत उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, वसवत्ती देवपुत्तो दानमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अतिरेक करित्वा, सीलमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अतिरेक करित्वा, परनिम्मितवसवत्ती देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हाति - दिव्वेन आयुना, दिव्वेन वण्णेन, दिव्वेन सुजेन, दिव्वेन यसेन, दिव्वेन आधिपतेय्येन, दिव्वेहि रूपेहि, दिव्वेहि सदेहि, दिव्वेहि गन्धेहि, दिव्वेहि रसेहि, दिव्वेहि फोट्टव्वेहि । इमानि सो, भिक्खवे, तीणि पुञ्ञाकिरियवत्थूनी” ति ।

७ सप्पुरिसदानमुत्त

R 241

- १ “अट्टिमानि, भिक्खवे, सप्पुरिसदानानि । कत्तमानि अट्ट ? सुचि देति, पणीत देति, वालेन देति, वण्णिय देति, विचेय्य देति, अभिण्ह देति, दद चित्त पसादेति, दत्त्वा अत्तमनो होति । इमानि सो, भिक्खवे, अट्ट सप्पुरिसदानानी ति ।

“सुद्धिं पणीतं कालेन, कप्पियं पानभोजनं ।
 अभिण्हं ददाति दानं^१, सुखेत्तेसु^२ ब्रह्मचारिसु ॥
 “नेव^३ विप्पटिसारिस्स^४, चजित्वा आमिसं वहुं ।
 एवं दिन्नानि दानानि, वण्णयन्ति विपस्सिनो ॥
 “एवं यजित्वा मेघावी, सद्धो भुत्तेन चेतसा ।
 अव्यापज्झ^५ सुखं लोकं, पण्हितो उपपज्जती” ति ॥

5

८. सम्पुरितसुतं

१. “सम्पुरितो, भिक्खवे, कुले जायमानो बहूनो जनस्स
 अत्थाय हिताय सुखाय होति — मातापितूनं^१ अत्थाय हिताय सुखाय
 होति, पुत्तदारस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति, दासकम्मकरपोरिस्स
 अत्थाय हिताय सुखाय होति, मित्तामच्चानं^२ अत्थाय हिताय सुखाय
 होति, पुव्वपेतानं^३ अत्थाय हिताय सुखाय होति, रज्जो^४ अत्थाय हिताय
 सुखाय होति, देवतानं^५ अत्थाय हिताय सुखाय होति, समणब्राह्मणानं
 अत्थाय हिताय सुखाय होति ।

B. 75

२. “सेव्यथापि, भिक्खवे, महामेघो सव्वसस्सानि सम्पादेत्तो
 बहूनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति; एवमेव खो, भिक्खवे, सम्पु-
 रितो कुले जायमानो बहूनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति —
 मातापितूनं^१ अत्थाय हिताय सुखाय होति, पुत्तदारस्स अत्थाय हिताय
 सुखाय होति, दासकम्मकरपोरिस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति,
 मित्तामच्चानं^२ अत्थाय हिताय सुखाय होति, पुव्वपेतानं^३ अत्थाय हिताय
 सुखाय होति, रज्जो^४ अत्थाय हिताय सुखाय होति, देवतानं^५ अत्थाय
 हिताय सुखाय होति, समणब्राह्मणानं^६ अत्थाय हिताय सुखाय होति ति ।

R. 245

“वहूनं” वत अत्थाय, सप्पज्जो घरभावसं ।
 मातर पितर पुव्वे, रत्तिन्दिवमतन्दितो ॥
 “पूजेति सहधम्मो, पुव्वेकतमनुस्सरं ।
 अनागारे पव्वजिते, अपचे^१ ब्रह्मचारिणो ॥

25

१. दानानि — स्थ.०, रो० । २. सुखेत्ते — सी०, रो० । ३. न य — सी०, रो० ।

४. विप्पटिसारिस्स — स्थ.० । ५. अव्यापज्झ — रो० । ६. मातापितुन — रो० । ७. बहून् — सी०, रो० । ८-८. अत्थाय ब्रह्मचारिणे — स्थ.० ।

“निविदुसद्धो पूजेति, ज्ञत्वा धम्मे च पेसलो ।
 रज्जो हितो देवहितो, ज्ञातीनं सखिनं हितो ॥
 “सब्बेसं सो’ हितो होति, सद्धम्मे सुप्पतिट्ठितो ।
 विनेय्य मच्च्छेरमलं, स लोकं भजते सिवं” ति ॥

६. अभिसन्धसुत्तं

॥ ७६ ५

१. “अट्ठिमे, भिक्खवे, पुञ्ञाभिसन्धा कुसलाभिसन्धा सु
 स्साहारा सोवग्गिका सुखविपाका सम्गसंवत्तनिका, इट्ठाय कन्ताय म
 पाय हिताय सुखाय संबत्तन्ति । कतमे अट्ठ ? इध, भिक्खवे, अरि
 सावको बुद्धं सरणं गतो होति । अयं, भिक्खवे, पठमो पुञ्ञाभिस
 कुसलाभिसन्धो सुखस्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सम्गसंवत्तनि
 १० इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संबत्तति ।

२. “पुन च परं, भिक्खवे, अरियसावको धम्मं सरणं गतो होति
 अयं, भिक्खवे, दुतियो पुञ्ञाभिसन्धो ... पे०... संबत्तति ।

३. “पुन च परं, भिक्खवे, अरियसावको सङ्घं सरणं गतो होति
 अयं, भिक्खवे, ततियो पुञ्ञाभिसन्धो कुसलाभिसन्धो सुखस्साहा
 १५ सोवग्गिको सुखविपाको सम्गसंवत्तनिको, इट्ठाय कन्ताय मनापाय हित
 सुखाय संबत्तति ।

R 216

४. “पञ्चिमानि, भिक्खवे, दानानि महादानानि अग्गञ्ञा
 रत्तञ्ञानि वंसञ्ञानि पोराणानि असद्धिण्णानि असद्धिण्णपुब्बा
 न सद्धियन्ति न सद्धिमिस्सन्ति, अप्पट्ठिकुट्टानि^१ समणेहि ब्राह्मणे
 २० विज्जूहि । कतमानि पञ्च ? इध, भिक्खवे, अरियसावको पाणा
 पात पहाय पातातिपाता पटिविरतो होति । पाणातिपाता पटिविर
 भिक्खवे, अरियसावको अपरिमाणानं सत्तानं अभयं देति, अवेरं दे
 अज्जापज्ज देति । अपरिमाणानं सत्तानं अभयं दत्वा अवेरं दत्वा अज्ज
 पज्ज दत्वा अपरिमाणम् अभयस्म अवेरस्म अज्जापज्जस्स भागी होति
 २५ इदं, भिक्खवे, पठमं दानं महादानं अग्गञ्ञं रत्तञ्ञं वंसञ्ञं पोरा
 अग्गिण्ण अग्गिण्णपुब्बं, न सद्धियति न सद्धिमिस्सति, अप्पट्ठि
 नमणेहि ब्राह्मणेहि विज्जूहि । अयं, भिक्खवे, चतुर्थो पुञ्ञाभिग

कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवगिको सुखविपाको सग्संवत्तनिको, इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तति ।

५. “पुन च परं, भिक्खवे, अरियसावको अदिन्नादानं पहाय अदिन्नादाना पटिविरतो होति ... पे०... कामेसुमिच्छाचारं पहाय कामेसु-
मिच्छाचारा पटिविरतो होति ... पे०... मुसावादं पहाय मुसावादा 5 B. 77
पटिविरता होति ... पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठानं पहाय सुरामेरय-
मज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटि-
विरतो, भिक्खवे, अरियसावको अपरिमाणानं सत्तानं अभयं देति अवेरं
देति अव्यापज्झं देति । अपरिमाणानं सत्तानं अभयं दत्त्वा अवेरं दत्त्वा
अव्यापज्झं दत्त्वा, अपरिमाणस्स अभयस्स अवेरस्स अव्यापज्झस्स 10
भागी होति । इदं, भिक्खवे, पञ्चमं दानं महादानं अम्मज्झं रत्तज्झं
वंसज्झं पोराणं असद्धिण्णं असद्धिण्णपुब्बं, न सद्धियति न सद्धियिस्सति,
अप्पट्ठिकुट्टं समणेहि ब्राह्मणेहि विज्झूहि । अयं खो, भिक्खवे, अट्ठमो
पुञ्जाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवगिको सुखविपाको R. 247
सग्संवत्तनिको, इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तति । 15
इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ पुञ्जाभिसन्दा कुसलाभिसन्दा सुखस्साहारा
सोवगिका सुखविपाका सग्संवत्तनिका, इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय
सुखाय संवत्तन्ती” ति ।

१०. दुच्चरितविपाकमुक्तं

१. “पाणातिपातो, भिक्खवे, आसेवितो भावितो बहुलीकतो निरयसंवत्तनिको तिरच्छानयोनिसंवत्तनिको पेत्तिविसयसंवत्तनिको’ । 20
यो सच्चलहुसो पाणातिपातस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स अप्पायुकसंवत्त-
निको होति ।

२ “अदिन्नादानं, भिक्खवे, आसेवितो भावितो बहुलीकतं निरयसंवत्तनिकं तिरच्छानयोनिसंवत्तनिकं पेत्तिविसयसंवत्तनिकं । यो 25
सच्चलहुसो अदिन्नादानस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स भोगव्यसनसंवत्त-
निको होति ।

३. “कामेसुमिच्छाचारो, भिक्खवे, आसेवितो भावितो बहुली-
कतो निरयसंवत्तनिको तिरच्छानयोनिसंवत्तनिको पेत्तिविसयसंवत्त-

निको । यो सब्बलहुसो कामेसुमिच्छाचारस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स सपत्तवेरसंवत्तनिको होति ।

B. 79

४. “मुसावादो, भिक्खवे, आसेवितो भावितो बहुलीकतो निरयसंवत्तनिको तिरच्छानयोनिसंवत्तनिको पेत्तिविसयसंवत्तनिको । यो सब्बलहुसो मुसावादस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स अभूतब्भवखानसंवत्तनिको होति ।

५. “पिसुणा, भिक्खवे, वाचा आसेविता भाविता बहुलीकता निरयसंवत्तनिका तिरच्छानयोनिसंवत्तनिका पेत्तिविसयसंवत्तनिका । यो सब्बलहुसो पिसुणाय वाचाय विपाको, मनुस्सभूतस्स भित्तेहि भेदन-
10 संवत्तनिको होति ।

R. 248

६. “फरसा, भिक्खवे, वाचा आसेविता भाविता बहुलीकता निरयसंवत्तनिका तिरच्छानयोनिसंवत्तनिका पेत्तिविसयसंवत्तनिका । यो सब्बलहुसो फरसाय वाचाय विपाको, मनुस्सभूतस्स अननापसहसंवत्तनिको होति ।
७. “सम्फप्पलापो, भिक्खवे, आसेवितो भावितो बहुलीकतो निरयसंवत्तनिको तिरच्छानयोनिसंवत्तनिको पेत्तिविसयसंवत्तनिको । यो सब्बलहुसो सम्फप्पलापस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स अनादेव्यवाचा-
15 संवत्तनिको होति ।

८. “सुरामेरयपानं, भिक्खवे, आसेवितं भावितं बहुलीकतं निरयसंवत्तनिकं तिरच्छानयोनिसंवत्तनिकं पेत्तिविसयसंवत्तनिकं । यो सब्बलहुसो सुरामेरयपानस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स उम्मत्तकसंवत्तनिको होती” ति ।

दानवगो चतुर्यो ।

तत्सुदानं

द्वे दानानि कथ्यं च, सेतं दानूपपत्तियो^१ ।

किरियं द्वे सप्पुरिसा, अभिसन्दो^२ विपाको चा^३ ति ॥

— ० —

१ दानूपपत्ति निरुपि - रत्ना०, रो० । २-२ सम्मतदुगो अभिसन्दो च दत्ता - रत्ना०, रो० ।

५. उपोसथवग्गो

१. सङ्खित्तूपोसयसुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चरसोसुं । भगवा एतदवोच —

२. “अट्टङ्गसमन्नागतो, भिक्खवे, उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो । कथं उपवुत्थो च, भिक्खवे, अट्टङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो ? इध, भिक्खवे, अरियसावको इति पटिसञ्चिवसति — ‘यावजीवं अरहन्तो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरता निहित-
दण्डा निहितसत्था लज्जी दयापन्ना, सब्बपाणभूतहितानुकम्पिनो’
विहरन्ति । अहं पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं पाणातिपातं पहाय
पाणातिपाता पटिविरतो निहितदण्डो निहितसत्थो लज्जी दयापन्नो,
सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरामि । इमिनापज्जेन अरहतं अनुकरोमि,
उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती’ ति । इमिना पठमेन अज्जेन
समन्नागतो होति ।

३. ‘यावजीवं अरहन्तो अदिग्घादानं पहाय अदिग्घादाना पटि-
विरता दिग्घादायी दिग्घपाटिकह्वी, अथेनेन सुचिभूतेन अत्तना विहरन्ति ।
अहं पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं अदिग्घादानं पहाय अदिग्घादाना
पटिविरतो दिग्घादायी दिग्घपाटिकह्वी, अथेनेन सुचिभूतेन अत्तना विह-
रामि । इमिनापज्जेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो
भविस्सती’ ति । इमिना दुत्तियेन अज्जेन समन्नागतो होति ।

४. ‘यावजीवं अरहन्तो अब्रह्मचारियं पहाय ब्रह्मचारिनो आरा-
चारिनो’ विरता मेथुना गामधम्मा । अहं पज्ज इमं च रत्ति इमं च
दिवसं अब्रह्मचारियं पहाय ब्रह्मचारी आराचारी विरतो मेथुना गाम-
धम्मा । इमिनापज्जेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो
भविस्सती’ ति । इमिना तत्तियेन अज्जेन समन्नागतो होति ।

१. ० कम्पि — सी०, सब्बपाणभूतहितानुकम्पी — रो० । २. ब्रह्मचारी — सी०,

रो० । ३. आराचारी — सी०, रो० ।

B 00

५ 'यावज्जीव अरहन्तो मुसावाद पहाय मुसावादा पटिविरता सच्चवादिनो' सच्चसन्धा थेता^३ पच्चयिवा अविसवादका लोकरस । अह पज्ज इम च रत्ति इम च दिवस मुसावाद पहाय मुसावादा पटिविरतो सच्चवादी सच्चसन्धो थेतो पच्चयिको अविसवादको लोकरस ।
 ५ इमिनापज्जेन अरहत अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना चतुत्थेन अज्जेन समन्नागतो होति ।

R 250

६ 'यावज्जीव अरहन्तो सुरामेरयमज्जपमादट्टान पहाय सुरामेरयमज्जपमादट्टाना पटिविरता । अह पज्ज इम च रत्ति इम च दिवस सुरामेरयमज्जपमादट्टान पहाय सुरामेरयमज्जपमादट्टाना पटिविरतो ।
 १० इमिनापज्जेन अरहत अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना पञ्चमेन अज्जेन समन्नागतो होति ।

७ 'यावज्जीव अरहन्तो एकभत्तिका रत्तूपरता विरता विकालभोजना । अह पज्ज इम च रत्ति इम च दिवस एकभत्तिको रत्तूपरतो विरतो विकालभोजना । इमिनापज्जेन अरहत अनुकरोमि, उपोसथो
 १५ च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना छट्ठेन अज्जेन समन्नागतो होति ।

८ 'यावज्जीव अरहन्तो नच्चगीतवादितविसूकदस्सनमालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसनट्टान^३ पहाय^३ नच्चगीतवादितविसूकदस्सनमालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसनट्टाना पटिविरता । अह पज्ज
 २० इम च रत्ति इम च दिवस नच्चगीतवादितविसूकदस्सनमालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसनट्टान पहाय नच्चगीतवादितविसूकदस्सनमालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसनट्टाना पटिविरतो । इमिनापज्जेन अरहत अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना सत्तमेन अज्जेन समन्नागतो होति

२५ ९ 'यावज्जीव अरहन्तो उच्चासयनमहासयन पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरता नीचसेय्य कप्पेन्ति — मञ्चके वा तिणसन्धारके^४ वा । अह पज्ज इम च रत्ति इम च दिवस उच्चासयनमहासयन पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरतो नीचसेय्य कप्पेमि — मञ्चके वा

१ सच्चवादी — सी०, टी० । २ ठेता — स्या० टी० । ३-३ सी०, स्या०, टी० पोत्थेयु न दिस्सति । ४ तिणसन्धारके — स्या० ।

तिणसन्धारके वा । इमिनापञ्जेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना अट्ठमेन अञ्जेन समन्नागतो होति । एवं उपवुत्थो खो, भिक्खवे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुत्तिको महाविप्फारो' ति ।

R. 251

B 61

२. वित्यतूपोसथसुत्तं

१. "अट्ठङ्गसमन्नागतो, भिक्खवे, उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुत्तिको महाविप्फारो । कयं उपवुत्थो च, भिक्खवे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुत्तिको महाविप्फारो ? इध, भिक्खवे, अरियसावको इति पटिसञ्चिवसति — 'यावजीवं अरहन्तो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरता निहित-
दण्डा निहितसत्या लज्जी दयापन्ना, सन्वपाणभूतहितानुकम्पिनो विह-
रन्ति । अहं पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं पाणातिपातं पहाय पाणा-
तिपाता पटिविरतो निहितदण्डो निहितसत्यो सज्जी दयापन्नो, सन्वपाण-
भूतहितानुकम्पी विहरामि । इमिनापञ्जेन अरहतं अनुकरोमि, उपो-
सथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना पठमेन अञ्जेन समन्नागतो
होति ... पे०... । 'यावजीवं अरहन्तो उच्चासयनमहासयनं पहाय उच्चा-
सयनमहासयना पटिविरता नीचसेय्यं कप्पेन्ति — मञ्चके वा तिणसन्धा-
रके वा । अहं पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं उच्चासयनमहासयनं
पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरतो नीचसेय्यं कप्पेमि — मञ्चके
वा तिणसन्धारके वा । इमिनापञ्जेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे
उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना अट्ठमेन अञ्जेन समन्नागतो होति ।
एवं उपवुत्थो खो, भिक्खवे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति
महानिसंसो महाजुत्तिको महाविप्फारो ।

■ 252

२. "कीवमहप्फलो होति कीवमहानिसंसो कीवमहाजुत्तिको
कीवमहाविप्फारो ? सेय्ययापि, भिक्खवे, यो इमेसं सोढसन्नं महाजन-
पदानं पहुतरत्तरत्तनानं^१ इस्सरियाधिपच्चं^२ रज्जं कारेय्य, सेय्ययीदं^३ —
अज्झानं मगधान कासीनं कोसलानं वज्जीनं मत्तानं चेतीनं वज्झानं^४
कुत्तनं पञ्चालानं मच्छानं सूरसेनानं अस्सकानं अवन्तीनं गन्धारानं

25

१. पहुतरत्तरत्तनान — सी०, पहुतसत्तरत्तनान — स्था०, रो० । २. इस्सरियाधिपच्च — स्था०, रो० । ३. सेय्ययीदं — म० । ४. वज्झानं — स्था०, रो० ।

B 82

कम्बोजानं, अट्टङ्गसमन्नागतस्स उपोसथस्स एतं कलं नाग्घति सोळ्ळसिं । तं किस्स हेतु ? कपणं, भिक्खवे, मानुसकं रज्जं दिव्वं सुखं उपनिधाय ।

३. “यानि, भिक्खवे, मानुसकानि पञ्चासवत्सानि^१, चातु-
महाराजिकानं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो
5 मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेन दिव्वानि
पञ्च वत्ससत्तानि चातुमहाराजिकानं देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो पनेतं, भिक्खवे, विज्जति यं इधेक्कच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्टङ्गसमन्ना-
गतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजिकानं
देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेतं, भिक्खवे, सन्धाय भासितं –
10 ‘कपणं मानुसकं रज्जं दिव्वं सुखं उपनिधाय’ ।

४. “यं^२, भिक्खवे, मानुसकं वत्ससत्तं^३, तावत्तिसानं देवानं
एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन
द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेन दिव्वं वत्ससहस्सं तावत्तिसानं
देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो पनेतं, भिक्खवे, विज्जति यं इधेक्कच्चो
15 इत्थी वा पुरिसो वा अट्टङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा
परं मरणा तावत्तिसानं देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेतं,
भिक्खवे, सन्धाय भासितं – ‘कपणं मानुसकं रज्जं दिव्वं सुखं उपनिधाय’ ।

५. “यानि, भिक्खवे, मानुसकानि द्वे वत्ससत्तानि, यामानं देवानं
एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन
20 द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेन दिव्वानि द्वे वत्ससहस्सानि
यामानं देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो पनेतं, भिक्खवे, विज्जति यं इधे-
क्कच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्टङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स
भेदा परं मरणा यामानं देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेतं,
भिक्खवे, सन्धाय भासितं – ‘कपणं मानुसकं रज्जं दिव्वं सुखं उपनिधाय’ ।

६. “यानि, भिक्खवे, मानुसकानि चत्वारि वत्ससत्तानि, तुसि-
तानं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो ।
तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेन दिव्वानि चत्वारि
वत्ससहस्सानि तुसितानं देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो पनेतं, भिक्खवे,
विज्जति यं इधेक्कच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्टङ्गसमन्नागतं उपोसथं

१. पञ्चमस वत्सानि -- स्पष्टा० । २-५. यानि भिक्खवे मानुसकानि वत्ससत्तानि -

उपवसित्वा कायस्स भेदा परं मरणा तुसितानं देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्य ।
इदं खो पनेतं, भिक्खवे, सन्धाय भासितं — ‘कपणं मानुसकं रज्जं दिव्यं
सुखं उपनिधाय’ ।

७. “यानि, भिक्खवे, मानुसकानि अट्ठ वस्ससत्तानि, निम्मान-
रत्तीनं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । 5
तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्चरो । तेन संवच्चरेण दिव्वानि अट्ठ
वस्ससहस्सानि निम्मानरत्तीनं देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो पनेतं,
भिक्खवे, विज्जति यं इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्ना-
गतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा परं मरणा निम्मानरत्तीनं देवानं
सहव्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेतं, भिक्खवे, सन्धाय भासितं — ‘कपणं 10
मानुसकं रज्जं दिव्यं सुखं उपनिधाय’ ।

R. 254

८. “यानि, भिक्खवे, मानुसकानि सोळस वस्ससत्तानि, पर-
निम्मितवसवत्तीनं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिस-
रत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्चरो । तेन संवच्चरेण
दिव्वानि सोळस वस्ससहस्सानि परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं आयुप्प- 15
माणं । ठानं खो पनेतं, भिक्खवे, विज्जति यं इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो
वा अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा परं मरणा
परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेतं,
भिक्खवे, सन्धाय भासितं — ‘कपणं मानुसकं रज्जं दिव्यं सुखं
उपनिधाय’ ति । 20

“पाणं न हृब्बे^१ न चदिन्नमादिये^२ ,
मुसा न भासे न च मज्जपो सिया ।
अन्नहृचरिया विरमेय्य मेधुना ,
रत्ति न भुज्जेय्य विकालभोजनं ॥

“मालं न धारे^३ न च गन्धमाचरे ,
मञ्चे छमाय व सयेय सन्थते ।
एतं हि अट्ठङ्गिकमाहुपोसथं ,
सुद्धेन दुवसन्तगुणा पकासितं ॥

25

B. 84

“चन्दो च सुरियो^१ च उभो सुदस्सना ,
 ओभासयं^२ अनुपरियन्ति^३ यावता ।
 तमोनुदा ते पन अन्तलिक्खगा ,
 नमे पभासन्ति दिसाविरोचना ॥

R. 255 5

“एतस्मि^४ यं विज्जति अन्तरे धनं ,
 भुत्ता मणि वेळुरियं च भट्ठकं ।
 सिङ्गी सुवण्णं अय वा पि कञ्चनं^५ ,
 यं जातरूपं हट्ठकं ति बुच्चति ॥

10

“अट्ठङ्गुपेतस्स उपोसथस्स ,
 कलं पि ते नानुभवन्ति सौळसि ।
 चन्दप्पमा तारगणा च^६ सव्वे ॥

15

“तस्मा हि नारी च नरो च सीलवा ,
 अट्ठङ्गुपेतं उपवत्सुपोसथं ।
 पुञ्ज्यानि कत्वान सुखुद्भयानि ,
 अनिन्दिता सगामुपेन्ति ठावं” ति ॥

३. विसाखासुत्तं .

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति पुब्बारामे मिगार-
 मातुपासादे । अथ खो विसाखा मिगारमाता येन भगवा तेनुपसङ्गमि ;
 उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
 नितिश्रं खो विसाखं मिगारमातरं भगवा एतदबोच — “अट्ठङ्गसमन्नागतो
 20 खो, विसाखे, उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुत्तिको
 महाविप्फारो । कयं उपवुत्थो च, विसाखे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो
 महप्फलो होति महानिसंसो महाजुत्तिको महाविप्फारो ? इव, विसाखे,
 अरियसावको इति पटिसञ्चिवसति — ‘यावजीवं अरहन्तो पाणातिपातं
 पहाय पाणातिपाता पटिविस्ता निहितदण्डा निहितसत्था लज्जी दया-
 25 पत्ता, सव्वपाणभूतहितानुकम्पिणो विहरन्ति । अहं पज्ज इमं च रत्ति
 इमं च दिवसं पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविस्तो निहितदण्डो

१. सुरो — स्वा० । २-३. ओभासयन्ता अनुयन्ति — स्वा० । ३. एतस्मि — स्वा० ।

४. वाञ्छव — स्वा० । ५. च — स्वा०, रो० ।

निहितसत्यो लज्जी दयापन्नो, सव्वपाणभूतहितानुकम्पी विहरामि ।
 इमिनापङ्गेन अरहत अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भवि-
 स्सती' ति । इमिना पठमेन अङ्गेन समन्नागतो होति पे० ।
 'यावजीव अरहन्तो उच्चासयनमहासयन पहाय उच्चासयनमहासयना
 पटिविरता नीचसेय्य कप्पेन्ति — मञ्चके वा तिणसन्धारके वा । अह 5
 पण्ण इम च रत्ति इम च दिवस उच्चासयनमहासयन पहाय उच्चासयन-
 महासयना पटिविरतो नीचसेय्य कप्पेमि — मञ्चके वा तिणसन्धारके
 वा । इमिनापङ्गेन अरहत अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भवि-
 स्सती' ति । इमिना अट्ठमेन अङ्गेन समन्नागतो होति । एव उपवुत्थो
 खो, विसाखे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिससो 10
 महाजुतिको महाविप्फारो ।

२ "कीवमहप्फलो होति कीवमहानिससो कीवमहाजुतिको
 कीवमहाविप्फारो ? सेय्यथापि, विसाखे, यो इमेस सोळसन्न महाजन-
 पदान पहुतरत्तरतनान इस्सरियाधिपच्च रज्ज कारेय्य, सेय्ययीद —
 अङ्गान मगधान कासीन कोसलान वज्जीन मल्लान चैतीन वङ्गान 11
 कुल्ल पञ्चालान मच्छान सूरसेनान अस्सकान अवन्तीन गन्धारान
 कम्बोजान, अट्ठङ्गसमन्नागतस्स उपोसथस्स एत कल नाग्घति सोळसि ।
 त फित्स हेतु ? कण, विसाखे, मानुसक रज्ज दिव्व सुख उपनिघाय ।

३ "यानि, विसाखे, मानुसकानि पञ्चासवस्तानि, चातुमहा-
 राजिकान देवान एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो 20
 मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो सबच्छरो । तेन सबच्छरेन दिव्वानि
 पच्च वस्ससतानि चातुमहाराजिकान देवान आयुप्पमाण । ठान
 खो पनेत्त, विसाखे, विज्जति य इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्ग-
 समन्नागत उपोसथ उपवसित्वा कायस्स भेदा पर गण्णा चातुमहाराजि-
 कान देवान सहव्यत उपपज्जेय्य । इद खो पनेत्त, विसाखे, सन्धाय 25 R 257
 भासित — 'कण मानुसक रज्ज दिव्व सुख उपनिघाय' ।

४ "य, विसाखे, मानुसक वस्ससत्, तावत्तिसान देवान एसो
 एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन
 द्वादसमासियो सबच्छरो । तेन सबच्छरेन वस्ससहस्स' तावत्तिसान

B. 86

देवानं आयुष्माणं । ठानं खो पनेतं, विसाखे, विज्जति यं इधे-
कच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स
भेदा परं मरणा तावत्तिसानं देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो
पनेतं, विसाखे, सन्धाय भासितं — ‘कपणं मानुसकं रज्जं दिव्वं सुखं
5 उपनिधाय’ ।

५. ‘यानि, विसाखे, मानुसकानि द्वे वस्ससत्तानि ... पे०...
चत्तारि वस्ससत्तानि ... पे०... अट्ठ वस्ससत्तानि ... पे०... सोळस वस्स-
सत्तानि परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय
रत्तिया तिसरत्तियो भासो । तेन भासेन द्वादसभासियो संवच्छरो ।
10 तेन संवच्छरेण दिव्वानि सोळस वस्ससत्तहस्सानि परनिम्मितवसवत्तीनं
देवानं आयुष्माणं । ठानं खो पनेतं, विसाखे, विज्जति यं इधेकच्चो
इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा
परं मरणा परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो
पनेतं, विसाखे, सन्धाय भासितं — ‘कपणं मानुसकं रज्जं दिव्वं सुखं उप-
15 निधाय’ ति ।

“पाणं न हृच्छे न चदिन्नमादिये ,
मुसा न भासे न च मज्जपो सिया ।
अग्रहाचरिया विरमेय्य मेधुना ,
रत्ति न भुज्जेय्य विवातभोजनं ॥

20

“मालं न धारे न च गन्धमाचरे,
मञ्चे छमायं व सपेय सन्यते ।
एतं हि अट्ठङ्गिकमाहुपोसथं ,
वुद्वेन दुक्खन्तगुणा पकासितं ॥

R. 258

25

“चन्दो च सुरियो च उभो सुदस्सना ,
ओमासयं अनुपरियन्ति यावता ।
तमोनुदा ते पन अन्तलिकक्षणा ,
नभे पभासन्ति दिसाविरत्तेन ॥

30

“एतस्मि यं विज्जति अन्तरे धनं ,
मुत्ता मणि पेळुरियं च भद्दकं ।
सिद्धी सुवण्णं अथ वा पि कञ्चनं ,
यं जातरूपं हटकं ति वुच्चति ॥

“अदृङ्गुपेतस्स उपोसथस्स ,
कलं पि तं नानुभवन्ति सोळसि ।
चन्दप्पभा तारगणा च सब्बे ॥

“तस्मा हि नारी च नरो च सीलवा ,
अदृङ्गुपेतं उपवस्सुपोसथं ।
पुञ्जानि कत्वान सुखद्वयानि ,
अनिन्दिता सग्गमुपेन्ति ठानं” ति ॥

5

४. यासेद्वसुतं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागार-
सालायं । अथ लो वासेद्वो उपासको येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उप-
सङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिद्धं 10
लो वासेद्वं उपासकं भगवा एतदवोच -- “अदृङ्गसमन्नागतो, वासेद्व,
उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो होति ... पे०... अनिन्दिता सग्गमुपेन्ति
ठानं” ति ।

२. एवं वुत्ते वासेद्वो उपासको भगवन्तं एतदवोच -- “पिया
मे, भन्ते, आतिसालोहिता अदृङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसेय्युं, पियानं 15
पि मे अस्स आतिसालोहितानं दीघरत्तं हिताय सुखाय । सब्बे चे पि,
भन्ते, खत्तिया अदृङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसेय्युं, सब्बेसं पिस्स^१
खत्तियानं दीघरत्तं हिताय सुखाय । सब्बे चे पि, भन्ते, ब्राह्मणा
... पे०... वेस्सा ... सुद्धा अदृङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसेय्युं, सब्बेसं
पिस्स सुद्धानं दीघरत्तं हिताय सुखाया” ति । 20

३. “एवमेतं^२, वासेद्व, एवमेतं, वासेद्व^३ ! सब्बे चे पि, वासेद्व,
खत्तिया अदृङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसेय्युं, सब्बेसं पिस्स खत्तियानं
दीघरत्तं हिताय सुखाय । सब्बे चे पि, वासेद्व, ब्राह्मणा ... पे०... वेस्सा
... सुद्धा अदृङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसेय्युं, सब्बेसं पिस्स सुद्धानं दीघ-
रत्तं हिताय सुखाय । सदेवको चे पि, वासेद्व, लोको समारको सब्बहाको 25
सस्समणब्राह्मणी^४ पज्जा^५ सदेवमनुस्सा^६ अदृङ्गसमन्नागतं उपोसथं उप-
वसेय्युं, सदेवकस्स पिस्स^७ लोकस्स^८ समारकस्स सब्बहाकस्स सस्समण-

B. 88

१-१. सब्बेसम्पदा - रया० । २-२. रया० पात्थके नालि । ३. सस्समणब्राह्मणिया -
यी०, रो० । ४-४. पज्जा सदेवमनुस्साय - रो० । ५-५. लोवरत्तं - ती०, रया०, रो० ।

ब्राह्मण्या पजाय सदेवमनुस्साय दीघरत्तं हिताय सुखाय । इमे चे
पि, दासेद्व, महासाला अट्टङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसेय्युं, इमेसं पिस्स
महासालानं दीघरत्तं हिताय सुखाय । सचे चेतेय्युं, को पन वादो
मनुस्सभूतस्सा” ति !

५. बोज्झसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डि-
कस्स आरामे । अथ खो बोज्झा उपासिका येन भगवा तेनुपसङ्गमि;
उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अमिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नं खो बोज्झं उपासिकं भगवा एतदवोच -

२. “अट्टङ्गसमन्नागतो, बोज्झे, उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो
होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो । कथं उपवुत्थो च,
बोज्झे, अट्टङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिसंसो महा-
जुतिको महाविप्फारो ? इध, बोज्झे, अरियसावको इति पटिसञ्चि-
क्खति - ‘यावजीवं अरहन्तो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरता
निहितदण्डा निहितसत्था लज्जी दयापन्ना, सब्बपाणभूतहितानुकम्पिनो
विहरन्ति । अहं पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं पाणातिपातं पहाय
पाणातिपाता पटिविरतो निहितदण्डो निहितसत्थो सज्जी दयापन्नो,
सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरामि । इमिनापज्जेन अरहत्तं अनुकरोमि,
उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती’ ति । इमिना पठमेन अज्जेन समन्ना-
गतो होति ... पे०... । ‘यावजीवं अरहन्तो उच्चासयनमहासयनं पहाय
उच्चासयनमहासयना पटिविरता नीचसेय्यं कप्पेन्ति - मञ्चके वा
तिणसन्न्यारके वा । अहं पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं उच्चासयनमहा-
सयनं पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरतो नीचसेय्यं कप्पेमि -
मञ्चके वा तिणसन्न्यारके वा । इमिनापज्जेन अरहत्तं अनुकरोमि, उपो-
सथो च मे उपवुत्थो भविस्सती’ ति । इमिना अट्टमेन अज्जेन समन्नागतो
होति । एवं उपवुत्थो खो, बोज्झे, अट्टङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो
होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो ।

३. “कीवमहप्फलो होति कीवमहानिसंसो कीवमहाजुतिको
कीवमहाविप्फारो ? सेय्यथापि, बोज्झे, यो इमेसं सोळसन्नं महाजन-

पदान पदूतरत्तरतनान इस्सरियाधिपञ्च रज्ज कारेय्य, सेय्यथीद -
 अङ्गान भगधान कासीन कोसलान वज्जीन भल्लान चेतीन वङ्गान
 कुत्तन पञ्चालान मच्छान सूरसेनान अस्सकान अवन्तीन मन्धारान
 कम्बोजान, अट्टङ्गसमन्नागतस्स उपोसथस्स एत कल नाग्घति सोळसि ।
 त किस्स हेतु ? कपण, वोज्झे, मानुसक रज्ज दिव्व सुख उपनिधाय । 5

R 261

४ "यानि, वोज्झे, मानुसकानि पञ्चासवस्सानि, चातुमहा-
 राजिकान देवान एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो
 मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो सबच्छरो । तेन सबच्छरेन दिव्वानि
 पञ्च वस्ससतानि चातुमहाराजिकान देवान आयुप्पमाण । ठान खो
 पनेत, वोज्झे, विज्जति य इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्टङ्गसमन्नागत 10
 उपोसथ उपवसित्वा कायस्स भेदा पर मरणा चातुमहाराजिकान देवान
 सहव्यत उपपज्जेय्य । इद खो पनेत, वोज्झे, सन्धाय भासित - 'कपण
 मानुसक रज्ज दिव्व सुख उपनिधाय' ।

५ "य, वोज्झे, मानुसक वस्ससत पे० यानि, वोज्झे,
 मानुसकानि द्वे वस्ससतानि पे० चत्तारि वस्ससतानि पे० 11
 अट्ट वस्ससतानि पे० सोळस वस्ससतानि परनिम्मितवसवत्तीन
 देवान एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन
 मासेन द्वादसमासियो सबच्छरो । तेन सबच्छरेन दिव्वानि सोळस
 वस्ससहस्सानि परनिम्मितवसवत्तीन देवान आयुप्पमाण । ठान खो
 पनेत, वोज्झे, विज्जति य इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्टङ्गसमन्नागत 20
 उपोसथ उपवसित्वा कायस्स भेदा पर मरणा परनिम्मितवसवत्तीन
 देवान सहव्यत उपपज्जेय्य । इद खो पनेत, वोज्झे, सन्धाय भासित -
 'कपण मानुसक रज्ज दिव्व सुख उपनिधाय' ति ।

"पाण न हृच्छे न च्चिन्नमादिये ,
 मुसा न भासो न च भज्जपो सिया ।
 अवहाचरिया विरमेय्य मेयुना ,
 रत्ति न भुज्जेय्य विकालभोजन ॥

25

R. 252

"माल न घारे न च गन्धमाचरे ,
 भञ्जे छमाय व सयेय सन्धते ।
 एत हि अट्टङ्गिकगाहुपोसथ ,
 दुत्तेन दुक्खन्तगुणा पकासित ॥

R. 90

30

"चन्दो च सुरियो च उभो सुदस्सना ,
 ओभासयं अनुपरियन्ति यावता ।
 तमोनुदा ते पन अन्तलिवसगा ,
 नभे पभासन्ति दिसाविरोचना ॥

5 "एतस्मि यं विज्जति अन्तरे धनं ,
 भुत्ता मणि वेळुरियं च भट्ठकं ।
 सिङ्गी सुवण्णं अथ वा पि कञ्चनं ,
 यं जातरूपं हट्ठकं ति वुच्चति ॥

10 "अट्ठङ्गुपेतस्स उपोसथस्स ,
 कलं पि ते नानुभवन्ति सोळांसि ।
 चन्दप्पभा तारगणा च सत्त्वे ॥

"तस्मा हि नारी च नरो च सीलवा ,
 अट्ठङ्गुपेतं उपवस्सुपोसथं ।
 पुब्बजानि कत्तवान् सुखुव्रयानि ,
 अनिन्दिता सन्ममुपेन्ति ठानं" ति ॥

६. अनुरुद्धसुत्तं

१. एकं समयं भगवा कोसम्बियं विहरति धोसितारामे ।
 तेन सो पन समयेन आयस्मा; अनुरुद्धो दिवाविहारं गतो होति पटि-
 सल्लीनो । अथ सो सम्बहुता मनापकायिका देवता येनायस्मा अनु-
 रुद्धो तेनुपसङ्गमिसु; उपसङ्गमित्था आयस्मन्तं अनुरुद्धं अभिवादेत्वा
 20 एकमन्तं अट्ठसु । एकमन्तं ठिता सो ता देवता आयस्मन्तं अनुरुद्धं
 एतदवोचु - "मयं, भन्ते अनुरुद्ध, मनापकायिका नाम देवता तीसु
 ठानेसु इस्सरियं कारेम वसं वत्तेम । मयं, भन्ते अनुरुद्ध, यादिसकं वण्णं
 आकङ्खाम तादिसकं वण्णं ठानसो पटिलभाम; यादिसकं सरं आकङ्खाम
 तादिसकं सरं ठानसो पटिलभाम; यादिसकं सुखं आकङ्खाम तादिसकं
 25 सुखं ठानसो पटिलभाम । मयं, भन्ते अनुरुद्ध, मनापकायिका नाम
 देवता इमेसु तीसु ठानेसु इस्सरियं कारेम वसं वत्तेम" ति ।

२. अथ सो आयस्मतो अनुरुद्धस्स एतदहोसि - "अहो पतिमा
 देवता सव्वा व नीत्ता अस्सु नीलवण्णा नीलवत्था नीलालङ्कारा" ति ।

अथ खो ता देवता आयस्मतो अनुरुद्धस्स चित्तमञ्जाय सव्वा व नीला
अहेसुं नीलवण्णा नीलवत्था नीलालङ्कारा ।

३. अथ खो आयस्मतो अनुरुद्धस्स एतदहोसि — “अहो वतिमा
देवता सव्वा व पीता अस्सु ...पे०... सव्वा व लोहितका अस्सु.. सव्वा
व ओदाता अस्सु ओदातवण्णा ओदातवत्था ओदातालङ्कारा” ति । 5
अथ खो ता देवता आयस्मतो अनुरुद्धस्स चित्तमञ्जाय सव्वा व ओदाता
अहेसुं ओदातवण्णा ओदातवत्था ओदातालङ्कारा ।

४. अथ खो ता देवता एका च^१ गायि एका च^२ नच्चि एका^३ च
अच्छरं^४ वादेसि । सेय्यथापि नाम पञ्चज्झिकस्स सूरियस्स^५ सुविनी-
तस्स सुप्पट्ठिताल्लितस्स^६ कुसलेहि सुसमन्नाहतस्स सहो होति यग्गु^७ च 10
रजनीयो^८ च कमनीयो च पेमनीयो च मदनीयो^९ च, एवमेव तास देवतान
अलङ्कारान^{१०} सहो^{११} होति यग्गु च रजनीयो च कमनीयो च पेमनीयो च
मदनीयो च । अथ खो आयस्मा अनुरुद्धो इन्द्रियाणि ओन्विक्षिपि ।

R. 264

५. अथ खो ता देवता “न रवय्यो अनुरुद्धो सादियती” ति
तत्थेवन्तरघायिसु । अथ खो आयस्मा अनुरुद्धो सायन्हसमय पटिसल्लाना 15
वुट्ठितो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा
एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा अनुरुद्धो भगवन्त
एतदवोच —

६. “इवाह, भन्ते, दिवाविहारं गतो होमि पटिसल्लीमो ।
अथ खो, भन्ते, सम्बहुला मनापकायिका देवता येनाह तेनुपसङ्गमिसु, 20
उपसङ्गमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्टसु । एकमन्तं ठित्ता खो,
भन्ते, ता देवता मं एतदवोचु — ‘मय, भन्ते अनुरुद्ध, मनापकायिका नाम
देवता तीसु ठानेसु इस्सरिय कारेम वस वत्तेम । मय, भन्ते अनुरुद्ध,
यादिसकं वण्णं आक्खाम तादिसकं वण्णं ठानसो पटिलभाम, यादिसकं
सरं आक्खाम तादिसकं सरं ठानसो पटिलभाम, यादिसकं सुखं आक्खाम 25
तादिसकं सुखं ठानसो पटिलभाम । मय, भन्ते अनुरुद्ध, मनाप-
कायिका नाम देवता इमेसु तीसु ठानेसु इस्सरिय कारेम वस वत्तेम’
ति । तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि — ‘अहो वतिमा देवता सव्वा व नीला

B 92

१ प — सी०, व — स्वा०, री० । २ व — सी० । ३-३ एवा अच्छरिण — नी०,
एवा अच्छरिण — स्वा०, री० । ४ सूरियस्स — सी०, स्वा०, री० । ५ सुप्पट्ठितल्लित्तण-
स्वा०, री० । ६ यग्गु — स्वा० । ७ रजनीयो — स्वा०, रा० । ८ रपनीया — ग्या०,
९-९ अलङ्कारादी — सी० ।

अस्सु नीलवण्णा नीलवत्था नीलालङ्कारा' ति । अथ खो, भन्ते, ता देवता मम चित्तमञ्जाय सब्बा व नीला अहेसुं नीलवण्णा नीलवत्था नीलालङ्कारा ।

७. "तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसिं — 'अहो वतिमा देवता सब्बा व पीता अस्सु ... पे०... सब्बा व लोहितका अस्सु ... पे०... सब्बा व ओदाता अस्सु ओदातवण्णा ओदातवत्था ओदातालङ्कारा' ति । अथ खो, भन्ते, ता देवता मम चित्तमञ्जाय सब्बा व ओदाता अहेसुं ओदातवण्णा ओदातवत्था ओदातालङ्कारा ।

८. "अथ खो, भन्ते, ता देवता एका च गायि एवा च नच्चि १० एका च अच्चरं वदेसिं । सेय्ययापि नाम पञ्चवज्जिवत्स तूरियस्स सुविनीतस्स सुप्पटिपताळितस्स कुसलेहि सुसमन्नाहतस्स सद्दो होति वग्गु च रजनीयो च कमनीयो च पेमनीयो च मदनीयो च; एवमेव तासं देवतानं अलङ्कारानं सद्दो होति वग्गु च रजनीयो च कमनीयो च पेमनीयो च मदनीयो च । अथ ख्वाहं, भन्ते, इन्द्रियाणि ओक्खिपि' ।

९. "अथ खो, भन्ते, ता देवता 'न खव्यो अनुरुद्धो सादिपती' ति तत्थेवन्तरधारियसु । कतिहि नु खो, भन्ते, धम्महेहि समन्नागतो मातुगामो कायस्स भेदा परं मरणा मनापकायिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जती' ति ?

१०. "अट्ठहि खो, अनुरुद्ध, धम्महेहि समन्नागतो मातुगामो २० कायस्स भेदा परं मरणा मनापकायिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । कतमेहि अट्ठहि ? इध, अनुरुद्ध, मातुगामो यस्स मातापितरो भत्तुनो देन्ति अत्थकामा हितेसिनो अनुकम्पका अनुकम्पं उपादाय तस्स होति पुब्बुट्ठायिनो पच्छानिपातिनी किङ्कारपटिस्साविनी मनापचारिनी पियवादिनी ।

११. "ये ते भत्तु गरुणो होन्ति — माता ति वा पिता ति वा समणब्राह्मणा ति वा — ते सक्करोति गरुं करोति भानेति पूजेति २५ अन्नागते च आसनोदकेन पटिपूजेति ।

१२. "ये ते भत्तु अब्भन्तरा कम्मन्ता — उण्णा ति वा कप्पासा ति वा — तत्थ दक्खा होति अनससा तत्तुपायाय वीमंसाय समन्नागता ३० अलं कारुं अलं संविधातुं ।

१३ 'यो' सो' भत्तु अन्मन्तरो' अन्तोजनो^१ - दासा ति वा पेस्ता ति वा कम्मकरा ति वा - तेस कत च कततो जानाति अकत च अकततो जानाति, गिलानकान च बलावल जानाति खादनीय^२ भोजनीय चस्स पच्चसेन^३ सविभजति ।

१४ "य भत्ता" आहरति घन वा घञ्ज वा^४ जातरूप वा त 5 आरक्खेन गुत्तिया सम्पादेति, तत्थ च होति अघुत्ती अयेनी असोण्डी अविनासिका ।

१५ "उपासिका खो पन होति बुद्ध सरण गता धम्म सरण गता सङ्ग सरण गता ।

१६ "सीलवती खो पन होति - पाणातिपाता पटिविरता, 10 अदिन्नादाना पटिविरता, कामेमुमिच्छाचारा पटिविरता, मुसावादा पटिविरता, सुरामेरयमज्जपमादट्टाना पटिविरता ।

१७ "चागवती खो पन होति । विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगार अज्झावसति मुत्तचागा^५ पयतपाणिनी^६ वोस्सम्मरता याचयोगा दानसविभागरता । 15

१८ "इमेहि खो, अनुरुद्ध, अट्टहि धम्मेहि समन्नागतो भानु- गामो कायस्स भेदा पर मरणा मनापकायिकान देवान सहव्यत उप- पज्जती ति ।

"यो न भरति सब्बदा, निच्च आतापि उस्सुको । 20 त सब्बकामद^७ पोस, भत्तार नातिमज्जति ॥

"अ का वि सोत्ति भत्तार, इस्सादादेन रोसये । भत्तु" च^८ मरुतो सब्बे, पटिपूजेति पण्डिता ॥

"उट्टाहिका अनससा, सङ्गहितपरिज्जना । भत्तु मनाप चरति, सम्भत अनुरक्खति ॥

"मा एव वत्तति नारी, भत्तु छन्दवसानुगा । 25 मनापा^९ नाम ते देवा", यत्थ सा उपपज्जती" ति ॥

१-१ ये उ - स्वा० । २-२ अन्मन्तरा अन्तोजना - स्वा० । ३ खादनाय ० - स्वा० । ४ पच्चसेन - स्वा० । ५ भत्तु - म० । ६ वा रजत वा - सी०, स्वा०, रो० । ७ मुत्तचागी - स्वा० । ८ पयतपाणी - सी० स्वा० रा० । ९ सब्बकामहर - सी०, स्वा०, रो० । १०-१० भत्तुज्वा - स्वा० भत्तुज्वा - स्वा० रो० । ११-११ मनाप पायिका देवा - सी० ।

७. दुत्तियविसाखासुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति पुब्बारामे मिगार-
मातुपासादे । अथ खो विसाखा मिगारमाता ... पे०... एकमन्तं निसिन्नं
खो विसाखं^१ मिगारमातरं भगवा एतदवोच -

२. “अट्ठहि खो, विसाखे, धम्ममेहि समन्नागतो मातुगामो कायस्स
५ भेदा परं मरणा मनापकायिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । कतमेहि
अट्ठहि ? इध, विसाखे, मातुगामो यस्स मातापितरो भत्तुनो वेन्ति
अत्थकामा हितेसिनो अनुकम्पका अनुकम्पं उपादाय तस्स होति पुब्बुट्ठा-
यिनी पच्छानिपातिनी किङ्कारपटिस्साविनी मनापचारिनी पियवादिनी
... पे०... ।

३. “चागवत्ती खो पन होति । विगतमलमच्छेरेन^२ चेतसा
अगारं अज्झावसति मुत्तचागा^३ पयतपाणिनी^४ वोस्सगगरता याचयोगा
दानसंविभागरता ।

४. इमेहि खो, विसाखे, अट्ठहि धम्ममेहि समन्नागतो मातुगामो
कायस्स भेदा परं मरणा मनापकायिकानं देवानं सहव्यतं उप-
१५ पज्जती ति ।

“यो नं भरति सब्बदा, निच्चं आतापि जस्सुको ।
सं सब्बकामदं^५ पोसं, भत्तारं नातिमञ्जति ॥

“न चा पि सोत्थि भत्तारं, इस्सावादेन रोसये ।
भत्तु च गल्लो सब्बे, पटिपूजेति पण्डिता ॥

“उट्ठाहिका अनलसा, सङ्गहितपरिज्जना^६ ।
भत्तु मनापं चरति, सम्भतं अनुरक्खति ॥

“या एवं वत्तति नारी, भत्तु छन्दवसानुगा ।
मनापा^७ नाम ते^८ देवा, यत्थ सा उपपज्जती” ति ॥

८. नकुलमातासुत्तं

१. एकं समयं भगवा भग्गोसु विहरति सुसुमारगिरे भेस-
२५ कळावने भिग्गदाये । अथ खो नकुलमाता गहपत्तानी येन भगवा तेनुप-

१. विसाखा - रो० । २. मुत्तचागा - स्वा० । ३. पयतपाणी - सी०, स्वा०,
रो० । ४. सङ्गहितपरिज्जना - सी०, स्वा०, रो० । ५. सङ्गहितपरिज्जना - सी० ।
६-८. मनापकायिका - सी० ।

सङ्गमि; उपसङ्गमित्वा ... पे०... एकमन्तं निसिन्नं खो नकुलमातरं
गृहपतानि भगवा एतदवोच -

२. "अट्टहि खो, नकुलमाते, धम्महेहि समन्नागतो मातुगामो
कायस्स भेदा परं मरणा मनापकायिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति ।
कतमेहि अट्टहि ? इध, नकुलमाते, मातुगामो यस्स मातापितरो भत्तुनो ५
देन्ति अत्यकामा हितेसिनो अनुकम्पका अनुकम्पं उपादाय तस्स होति
पुब्बुट्टायिनी पच्छानिपातिनी किङ्कारपटिस्साविनी मनापचारिनी पिय-
यादिनी ।

३. "ये ते भत्तु मरणो होन्ति - माता ति वा पिता ति वा समण-
आहणा ति वा - ते सक्करोति गहं करोति भानेति पूजेति, अठ्ठागतो १०
च आसनोदकेन पटिपूजेति ।

४. "ये ते भत्तु अठ्ठान्तरा कम्मन्ता - उण्णा ति वा कप्पासा ति
वा - तत्थ दक्खा होति अनलसा तन्नुपायाय बीमंसाय समन्नागता अलं
कातुं अलं संविधातुं ।

५. "यो सो भत्तु अठ्ठान्तरो अन्तोजनो - दासा ति वा पेस्सा १५
ति वा कम्मकरा ति वा - तेसं फत्तं च कततो जानाति अकत्तं च अकततो
जानाति, गिल्लानकानं च बलावलं जानाति खादनीयं भोजनीयं वस्स
पच्चंसेन संविभजति ।

६. "यं भत्ता आहरति धनं वा धब्बं वा रजतं वा जातरुपं २०
या तं आरुपणेन गुत्तिया सम्पादेति, तत्थ च होति अधुत्ती अयेनी असोण्डी
अविनासिना ।

७. "उपासिका तौ पन होति बुद्धं सरणं गता धम्मं सरणं गता
गह्मं सरणं गता ।

८. "सोसवती खो पन होति - पाणातिपाता पटिचिरता . पे०...
गुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिचिरता । २५

९. "चागवती खो पन होति । विगतमनमच्छेदेन चेतगा अगारं २८
अज्जावमति मुत्तचागा पयतपाणिनी दोस्मग्गता याचयोगा दान-
गंविभागरता ।

१०. "इमेहि गो, नकुलमाने, अट्टहि धम्महेहि समन्नागतो मातु-
गामो कायस्स भेदा परं मरणा मनापकायिकानं देवानं सहव्यतं उप- ३०
पज्जती ति ।

"यो नं भरति सब्बदा, निच्चं आतापि उस्सुको ।
तं सब्बकामदं पोसं, भत्तारं नातिमञ्जति ॥

"न चा पि सोत्थि भत्तारं, इस्सावादेन रोसये ।
भत्तु च गस्सो सब्बे, पटिपूजेति पण्डिता ॥

५ "उट्ठाहिका अनलसा, सङ्गहितपरिज्जना ।
भत्तु मनापं चरति, सम्भतं अनुरक्खति ।

"या एवं वत्तति नारी, भत्तु छन्दवसानुगा ।
मनापा नाम ते देवा, यत्थ सा उपपज्जती" ति ॥

९. पठमद्वयसौकिकसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति पुब्बारामे मिगारमातु-
१० पासादे । अथ खो विसाखे मिगारमाता येन भगवा तेनुपसङ्गमि ...पे०...
एकमन्तं निसिन्नं खो विसाखं मिगारमातरं भगवा एतदवोच -

२. "चतूहि खो, विसाखे, धम्मोहि समन्नागतो मातुगामो
इयसोकविजयाय पटिपन्नो होति, अयं' लोको आरद्धो होति । कतमेहि
चतूहि ? इय, विसाखे, मातुगामो सुसंविहितकम्मन्तो होति, सङ्गहित-
१५ परिजनो, भत्तु मनापं चरति, सम्भतं अनुरक्खति ।

३. "कथं च, विसाखे, मातुगामो सुसंविहितकम्मन्तो होति ?
इय, विसाखे, मातुगामो ये ते भत्तु अब्भन्तरा कम्मन्ता - उण्णा ति वा
कप्पासा ति वा - तत्थ दक्खा होति अनलसा तन्नुपायाम वीमंसाय
समन्नागता अलं कातुं अलं संविधातुं । एवं खो, विसाखे, मातुगामो
२० सुसंविहितकम्मन्तो होति ।

४. "कथं च, विसाखे, मातुगामो सङ्गहितपरिजनो' होति ?
इय, विसाखे, मातुगामो यो' सो भत्तु अब्भन्तरो अन्तोजनो' - दासा ति
वा पेस्सा ति वा कम्मकरा ति वा - तेसं कत्तं च कत्ततो जानाति अकत्तं
च अकत्ततो जानाति, गिलानकानं च वलावत्तं जानाति खादनीयं भोजनीयं
२५ थस्स पच्चंसेन' संविभजति । एवं खो, विसाखे, मातुगामो सङ्गहित-
परिजनो होति ।

१. ययं खो - स्वा०, रो० । २. सङ्गहितपरिजनो - स्वा०, रो० । ३-१. ये ॥ भत्तु
धम्मद्वय अन्तोजना - स्वा० । ४. पच्चवेद - स्वा० ।

५. “कथं च, विसाखे, मातुगामो भत्तु मनापं चरति ? इध, विसाखे, मातुगामो यं भत्तु^१ अमनापसद्भातं तं जीवितहेतुं पि न अज्झा-चरति । एवं खो, विसाखे, मातुगामो भत्तु मनापं चरति ।

६. “कथं च, विसाखे, मातुगामो सम्भतं अनुरक्खति ? इध, विसाखे, मातुगामो यं भत्ता आहरति धनं वा घञ्जं वा रजतं वा जातरूपं ५ वा तं आरक्खेन गुत्तिया सम्पादेति, तत्थ च होति अधुत्ती अथेनी असोण्ठी अविनासिका । एवं खो, विसाखे, मातुगामो सम्भतं अनुरक्खति । इमेहि खो, विसाखे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो इधलोक-विजयाय पटिपन्ना होति, अयं लोको आरद्धो होति ।

७. “चतूहि खो, विसाखे, धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो परलोक- 10 विजयाय पटिपन्ना होति, परलोको^२ आरद्धो होति । कतमेहि चतूहि ? इध, विसाखे, मातुगामो सद्धासम्पन्नो होति, सीलसम्पन्नो होति, चाग-सम्पन्नो होति, पञ्चासम्पन्नो होति ।

८. “कथं च, विसाखे, मातुगामो सद्धासम्पन्नो होति ? इध, 15 विसाखे, मातुगामो सद्धो होति, सद्धति तथागतस्स बोधिं — ‘इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अतुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा’ ति । एवं खो, विसाखे, मातुगामो सद्धासम्पन्नो होति ।

९. “कथं च, विसाखे, मातुगामो सीलसम्पन्नो होति ? इध, 20 विसाखे, मातुगामो पाणातिप्पत्ता पटिविरतो होति ... पे०... सुरामेरय-मज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । एवं खो, विसाखे, मातुगामो सीलसम्पन्नो होति ।

१०. “कथं च, विसाखे, मातुगामो चागसम्पन्नो होति ? इध, 25 विसाखे, मातुगामो विगतमलमच्छेरेण चेतसा अगारं अज्झावसति मुत्त-चागा पयतपाणिनी वोस्सग्गरत्ता^३ याचयोगा दानसंविभागरत्ता । एवं खो, विसाखे, मातुगामो चागसम्पन्नो होति ।

११. “कथं च, विसाखे, मातुगामो पञ्चासम्पन्नो होति ? इध, विसाखे, मातुगामो पञ्जवा होति ... पे०... एवं खो, विगाने, मातुगामो पञ्चासम्पन्नो होति । इमेहि खो, विसाखे, चतूहि धम्मेहि

समन्नागतो मातुगामो परलोकविजयाय पटिपन्नो होति, परलोको आरद्धो होती ति ।

“सुसंविहितकम्मन्ता^१, सङ्गहितपरिज्जना^२ ।

भत्तु मनापं चरति, सम्भतं अनुरक्खति ॥

5 “सद्धासीलेन सम्पन्ना^३, वदञ्जू वीतमच्छरा^४ ।

निच्चं मग्गं विसोधेति, सोत्थानं सम्परायिकं ॥

“इच्चेते अट्ट धम्मा च, यस्सा विज्जन्ति नारिया ।

तं पि सीलवति आहु, धम्मदुं सच्चवादिनि ॥

10 “सोळसाकारसम्पन्ना, अट्टङ्गसुसमागता ।

तादिसी^५ सीलवती उपासिका,

उपपज्जति देवलोकं मनापं” ति ॥

१०. दुतियइधलोकिकसुत्तं

1. “चतूहि, भिक्खवे, यम्मेहि समन्नागतो मातुगामो इधलोक-
विजयाय पटिपन्नो होति, अयं लोको आरद्धो होति । कतमेहि चतूहि ?

इध, भिक्खवे, मातुगामो सुसंविहितकम्मन्तो होति, सङ्गहितपरिजनो,

15 भत्तु मनापं चरति, सम्भतं अनुरक्खति ।

२. “कयं च, भिक्खवे, मातुगामो सुसंविहितकम्मन्तो होति ?

इध, भिक्खवे, मातुगामो ये ते भत्तु अम्भन्तरा कम्मन्ता ... पे०... एवं सो, भिक्खवे, मातुगामो सुसंविहितकम्मन्तो होति ।

३. “कयं च, भिक्खवे, मातुगामो सङ्गहितपरिजनो होति ?

20 इध, भिक्खवे, मातुगामो यो सो भत्तु अम्भन्तरो अन्तोजनो ... पे०... एवं सो, भिक्खवे, मातुगामो सङ्गहितपरिजनो होति ।

४. “कयं च, भिक्खवे, मातुगामो भत्तु मनापं चरति ? इध,

भिक्खवे, मातुगामो यं भत्तु अभनापगद्धातं तं जीवितहेतु पि न अज्झा-
चरति । एवं सो, भिक्खवे, मातुगामो भत्तु मनापं चरति ।

५. “कयं च, भिक्खवे, मातुगामो सम्भतं अनुरक्खति ? इध,
भिक्खवे, मातुगामो यं भत्ता आहर्गति ... पे०... एवं सो, भिक्खवे, मातु-

१. कम्मन्तो — १८० । २. परिज्जतो — १८० । ३. मग्गयो — १८० ।

४. वीरपक्खतो — १८० । ५. गा तादिसी — वी० ।

गामो सम्भत अनुरक्तसि । इमेहि सो, भिक्षवे, चतूहि धम्मेहि समन्ना-
गतो मातुगामो इधलोकविजयाय पटिपन्नो होति, अय लोको आरद्धो
होति ।

६ “चतूहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो परलोक-
विजयाय पटिपन्नो होति, परलोको आरद्धो होति । कतमेहि चतूहि ? 5
इध, भिक्षवे, मातुगामो सद्धासम्पन्नो होति, सीलसम्पन्नो होति, चाग-
सम्पन्नो होति, पञ्जासम्पन्नो होति ।

■ “कथं च, भिक्षवे, मातुगामो सद्धासम्पन्नो होति ? इध,
भिक्षवे, मातुगामो सद्धो होति पे० एव सो, भिक्षवे, मातुगामो
सद्धासम्पन्नो होति । 10

■ “कथं च, भिक्षवे, मातुगामो सीलसम्पन्नो होति ? इध,
भिक्षवे, मातुगामो पाणातिपाता पटिविरतो होति पे० सुरामेरय-
मज्जपमादद्धाना पटिविरतो होति । एव सो, भिक्षवे, मातुगामो
सीलसम्पन्नो होति । 10

६ “कथं च, भिक्षवे, मातुगामो चागसम्पन्नो होति ? इध, 15
भिक्षवे, मातुगामो विगतमलमच्छेरेण श्वेतसा भगार भज्जावसति
पे० एव सो, भिक्षवे, मातुगामो चागसम्पन्नो होति ।

१० “कथं च, भिक्षवे, मातुगामो पञ्जासम्पन्नो होति ?
इध, भिक्षवे, मातुगामो पञ्जावा होति पे० एव सो, भिक्षवे,
मातुगामो पञ्जामपन्नो होति । इमेहि सो, भिक्षवे, चतूहि धम्मेहि 20
समन्नागतो मातुगामो परलोकविजयाय पटिपन्नो होति, परलोको आरद्धो
होति ।

“गुणविहितसम्मन्ता, सङ्गहितपरिज्जना ।

भत्तु मनाप चरति, सम्भत अनुरक्तसि ॥

“गद्धामीलेन सम्पन्ना, वदञ्जु वीतमच्छरा ।

निच्च भग्ग विनोषेति, गोत्थान सम्परायिव ॥

“इच्छेते अट्ट धम्मा च, यस्मा विज्जन्ति नारिया ।

त पि सीलवति आहु, धम्मट्ट सच्चवादिनि ॥

“सोळगावाग्गम्पन्ना, अट्टत्तनुमगागता ।

सादिनी गोत्तवा उपामिता,

उपपज्जति देवनो मनाप ’ ति ॥

उत्तमपद्मस्य उत्तमस्य ।

तस्मुद्धाने^१

सङ्घिते वित्थते विसाखे, वासेद्धो^२ बोज्झाय पञ्चमं ।

अनुरुद्धं पुन^३ विसाखे, नकुला इयलोकिका द्वे ति ॥

पठमो पण्णासको समत्तो ।

६. गोतमीवग्गो^४

१. गोतमीसुत्तं

B. 101,
R. 274

१. एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्थुस्मि निगोधा-
रामे । अथ खो महापजापत्ती^५ गोतमी येन भगवा तेतुपसङ्कुमि;
३ उपसङ्कुमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता
खो महापजापत्ती गोतमी भगवन्तं एतदवोच — “साधु, भन्ते, लभेय्य
मातुगामो तथागतप्पवेदिने धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पव्वज्जं”
ति ।

“अलं, गोतमि ! मा ते रुच्चि मातुगामस्स तथागतप्पवेदिने
१० धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पव्वज्जा” ति ।

२. दुतियं पि खो महापजापत्ती गोतमी भगवन्तं एतदवोच —
“साधु, भन्ते, लभेय्य मातुगामो तथागतप्पवेदिने धम्मविनये अगारस्मा
अनगारियं पव्वज्जं” ति ।

“अलं, गोतमि ! मा ते रुच्चि मातुगामस्स तथागतप्पवेदिने
१५ धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पव्वज्जा” ति ।

३. “ततियं पि खो महापजापत्ती गोतमी भगवन्तं एतदवोच —
“साधु, भन्ते, लभेय्य मातुगामो तथागतप्पवेदिने धम्मविनये अगारस्मा
अनगारियं पव्वज्जं” ति ।

“अलं, गोतमि ! मा ते रुच्चि मातुगामस्स तथागतप्पवेदिने
२० धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पव्वज्जा” ति ।

४. अथ खो महापजापत्ती गोतमी “न भगवा अनुजानाति
मातुगामस्स तथागतप्पवेदिने धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पव्वज्जं”

१. वसुद्धान — सी०, स्या०, रो० । २. वासेद्धो — सी० । ३. पुन — स्या० ।

४. सन्धानवग्गो — स्या० । ५. महापजापत्ति — स्या० ।

ति दुक्खी दुम्मना अस्सुमुखी रुदमाना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि ।

५. अथ खो भगवा कपिलवत्युस्मि यथाभिरन्तं विहरित्वा येन वेसाली तेन चारिकं पक्कामि । अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन वेसाली तदवसरि । तत्र सुदं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटा- 5 B. 102
गारसालायं । अथ खो महापजापती गोतमी केसे छेदापेत्वा कासायानि यत्थानि अच्छादेत्वा सम्बहुलाहि साक्खियानीहि^१ सद्धि येन वेसाली R. 275
तेन पक्कामि । अनुपुब्बेन येन वेसाली महावनं^२ कूटागारसाला तेनुप-
सद्धमि । अथ खो महापजापती गोतमी सूनेहि पादेहि रजोकिण्णेन
गत्तेन दुक्खी दुम्मना अस्सुमुखी रुदमाना वहिद्वारकोट्टके अट्टासि । 10

६. अइसा सो आयस्मा आनन्दो महापजापत्ति गोतमि सूनेहि पादेहि रजोकिण्णेन गत्तेन दुक्खि दुम्मनं अस्सुमुखि रुदमानं वहिद्वार-
कोट्टके ठितं । दिस्वान^३ महापजापत्ति गोतमि एतदवोच — “किं नु त्वं,
गोतमि, सूनेहि पादेहि रजोकिण्णेन गत्तेन दुक्खी दुम्मना अस्सुमुखी
रुदमाना वहिद्वारकोट्टके ठिता” ति ? 15

“तथा हि पन, भन्ते आनन्द, न भगवा अनुजानाति मातुगामस्स तयागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पट्यज्ज” ति ।

“तेन हि त्व,^४ गोतमि, मुहुत्तं^५ इधेव^६ ताव होहि^७, यावाहं भग-
वन्तं याचामि मातुगामस्स तयागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अन-
गारियं पट्यज्ज” ति । 20

७. अथ सो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसद्धमि, उप-
सद्धमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निमिग्नो
सो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच — “एसा, भन्ते, महापजापती
गोतमी सूनेहि पादेहि रजोकिण्णेन गत्तेन दुक्खी दुम्मना अस्सुमुखी
रुदमाना वहिद्वारकोट्टके ठिता — ‘न भगवा अनुजानाति मातुगामस्स 25
तयागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पट्यज्ज’ ति । गाम्,
भन्ते, लभेय्य मातुगामो तयागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अन-
गारियं पट्यज्ज” ति ।

१. साक्खिवादि - इज्ज० । २. महावने - मी० । ३. दिस्वा - टी० । ४. मी०,
स्मा०, टी० दोषदेवु नर्त्ति । ५. मी०, स्मा०, टी० दोषदेवु नर्त्ति । ६-७. इधेव ताव
प्रादि - मी०, • हादि - टी० ।

“अलं, आनन्द ! मा ते रुचिच मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पव्वज्ज” ति ।

८. दुतियं पि खो ... पे०... ततियं पि खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच — “साधु, भन्ते, लभेय्य मातुगामो तथागतप्पवेदिते
५ धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पव्वज्ज” ति ।

“अलं, आनन्द ! मा ते रुचिच मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पव्वज्ज” ति ।

९. अथ खो आयस्मतो आनन्दस्स एतदहोसि — “न भगवा प्रनुजानाति मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अन-
१० गारियं पव्वज्जं । यन्नूनाहं अज्जेन पि परियायेन भगवन्तं याचेय्यं मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पव्वज्ज”
ति । अथ खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच — “भव्वो नु खो, भन्ते, मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं
पव्वजित्वा सोतापत्तिफलं वा सकदागामिफलं वा अनागामिफलं वा
१५ अरहत्तफलं वा सच्छिक्कातुं” ति ?

“भव्वो, आनन्द, मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पव्वजित्वा सोतापत्तिफलं पि सकदागामिफलं पि अनागामिफलं पि अरहत्तफलं पि सच्छिक्कातुं” ति ।

१०. “सचे, भन्ते, भव्वो मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये
२० अगारस्मा अनगारियं पव्वजित्वा सोतापत्तिफलं पि ... पे०... अरहत्त-
फलं पि सच्छिक्कातुं, बहुकारा^१, भन्ते, महापजापती गोतमी भगवतो मातुच्छा आपादिका पोसिका^२ खीरस्स^३ दायिका^४; भगवन्तं जनेत्तिमा कालङ्कताय^५ थज्जं पायेसि । साधु, भन्ते, लभेय्य मातुगामो तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पव्वज्ज” ति ।

२५ ११. “सचे, आनन्द, महापजापती गोतमी अट्ट गरुधम्मे पटि-
गण्हाति, सावस्सा होतु उपसम्पदा —

“वस्ससतूपसम्पन्नाय भिक्खुनिया तदहूपसम्पन्नरस भिक्खुनो अग्निवादनं पच्चुट्ठानं अज्जलिकम्भं सामीचिकम्भं कत्तव्वं । अयं पि धम्मो सक्कत्वा गह्वं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो ।

१ पव्वज्ज — मी० । २ बहुकारा — रो० । ३ पोसिता — स्वा० । ४-५. मी०, स्वा०, रो० गोतमेनु नत्ति । ५. वाक्कताय — खी०, स्वा०, रो० । ६. गह — वी०, स्वा०, रो० ।

१२. “न भिक्खुनिया अभिक्खुके आवासे वस्सं उपगन्तव्वं । अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो ।

१३. “अन्यदुमासं^१ भिक्खुनिया भिक्खुसङ्घतो द्वे^२ धम्मा पच्चा-
सोसितव्वा^३ — उपोसथपुच्छकं च, ओवाटूपसङ्कमनं च^४ । अयं पि ■ R. 277
धम्मो सक्कत्वा गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो ।

१४. “वस्संबुट्ठाय भिक्खुनिया उभतोसङ्घे तीहि ठानेहि पवा-
रेतव्वं — विट्ठेन^५ वा सुतेन वा परिसङ्काय वा^६ । अयं पि धम्मो सक्कत्वा
गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो ।

१५. “गरुधम्मं अज्जापन्नाय भिक्खुनिया उभतोसङ्घे पक्ख- ■ B. 104
मानत्तं चरितव्वं । अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा
यावजीवं अनतिक्कमनीयो ।

१६. “द्वे वस्सानि छसु धम्मेषु सिक्खितसिक्खाय सिक्खमानाय
उभतोसङ्घे उपसम्पदा परियेसितव्वा । अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरं
कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो । 15

१७. “न केनचि परियायेन भिक्खुनिया भिक्खु अवकोसितव्वो
परिभासितव्वो । अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा
यावजीवं अनतिक्कमनीयो ।

१८. “अज्जतगो^७ ओघटो भिक्खुनीनं भिक्खूसु वचनपथो, अनो-
वटो भिक्खूतं भिक्खुनीसु वचनपथो । अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरं 20
कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो ।

१९. “सचे, आनन्द, महापजापती गोतमी इमे अट्ठ गरुधम्मे
पटिग्गण्हाति^८, रावस्सा होतु उपसम्पदा” ति ।

२०. अय सो आयस्मा आनन्दो भगवतो सन्तिके इमे अट्ठ
गरुधम्मे उगहेत्वा येन महापजापती गोतमी तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क- 25
मित्वा महापजापति गोतमि एतदवोच —

२१. “मचे सो त्वं, गोतमि, अट्ठ गरुधम्मे पटिग्गण्हेय्यासि,
साय ते भविस्सति उपसम्पदा — यस्मिंस्तूपसम्पदाय भिक्खुनिया तदहप-

१. अ वट्ठमासं — गी० । २-२ परिवेमिणदं — गी०, ग्या०, रो० पोपरेनु

गति । ३. य परियेसितव्वं — रो० । ४-४ विट्ठेन सुतेन परिसङ्काय — गी०, ग्या०, रो० ।

५. परियायेन आनन्द — गी०, रो० । ६. परिगण्हाति — गी० ।

सम्पन्नस्स भिक्खुनो अभिवादनं पञ्चुट्ठान अञ्जलिकम्म^१ सामीचि-
कम्म कत्तब्ब^२ । अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरु कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा
यावजीव अनतिकमनीयो पे० । अज्जतग्गे ओवटो भिक्खुनीन
भिक्खूमु वचनपथो, अनोवटो भिक्खून भिक्खुनीसु वचनपथो । अयं
पि धम्मो सक्कत्वा गरु कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीव अनतिकमनीयो ।
सच्चे खो त्वं, गोतमि, इमे अट्ठ गरुधम्मो पटिग्गहेय्यासि, साव ते भविस्सति
उपसम्पदा^३” ति ।

२२ “सेय्यथापि, भन्ते आनन्द, इत्यो वा पुरिसो वा दहरो
युवा मण्डनकजातिको^४ सीसन्हातो^५ उप्पलमाल वा वस्सिकमाल वा
अभिमुत्तकमाल^६ वा लभित्वा उभोहि हृत्येहि पटिग्गहेत्वा उत्तमङ्गे
सिरस्मि पतिट्ठापेय्य, एवमेव खो अहं, भन्ते आनन्द, इमे अट्ठ गरुधम्मो
पटिग्गहामि^७ यावजीव अनतिकमनीये^८” ति ।

२३ अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि,
उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त
निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच — “पटिग्गहिता,
भन्ते, महापजापतिया गोतमिया अट्ठ गरुधम्मा यावजीव अनतिकम-
नीया^९” ति ।

२४ “सच्चे, आनन्द, तालमिस्स मातुगामो तथागतप्पवेदिते
धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पव्वज्ज, चिरट्ठितिक, आनन्द, ब्रह्म-
चरिय अभमिस्स, वस्ससहस्समेव सद्धम्मो सिट्ठेय्य^{१०} । यतो च खो,
आनन्द, मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय
पव्वजितो, न दानि, आनन्द, ब्रह्मचरिय चिरट्ठितिक भविस्सति । पञ्चवे
दानि, आनन्द, वस्ससत्तानि सद्धम्मो ठस्सति ।

२५ “सेय्यथापि, आनन्द, यानि कानिचि कुत्तानि बहुत्थिकानि^{११}
अप्पपुरिसकानि, तानि सुप्पघसियानि होन्ति चोरेहि कुम्भत्थेनकेहि,
एवमेव खो, आनन्द, यस्मिं धम्मविनये लभति मातुगामो अगारस्मा
अनगारिय पव्वज्ज, न त ब्रह्मचरिय चिरट्ठितिक होति ।

१-१ अभिवादनपञ्चुट्ठानअञ्जलिकम्म ० - सी० । २ अण्डनकजातियो - सी०
रो० । ३ सीसन्हातो - सी०, रो०, सीहन्हातो - स्या० । ४ अभिमुत्तकमाल - सी० ।
५ पतिग्गहेय्यासि - सी० । ६ अनतिकमनीयो - सी० । ७ पटिग्गहेय्य - सी० ।
८ बहुत्थियानि - सी०, रो० ।

२६ “सेय्यथापि, आनन्द, सम्पन्ने सालिक्खेत्ते सेतट्टिका नाम रोगजाति निपतति, एव त सालिक्खेत्त न चिरट्टितिक होति, एवमेव खो, आनन्द, यस्मिं धम्मविनये लभति मातुगामो अगारस्मा अनगारिय पव्वज्ज, न त ब्रह्मचरिय चिरट्टितिक होति ।

R 279

२७ “सेय्यथापि, आनन्द, सम्पन्ने उच्छुक्खेत्ते मञ्जिट्टिका^१ ५ नाम रोगजाति निपतति, एव त उच्छुक्खेत्त न चिरट्टितिक होति, एवमेव खो, आनन्द, यस्मिं धम्मविनये लभति मातुगामो अगारस्मा अनगारिय पव्वज्ज, न त ब्रह्मचरिय चिरट्टितिक होति ।

२८ “सेय्यथापि, आनन्द, पुरिसो महतो तळाकस्स पटि- १० कच्चेव^२ आलि^३ वण्ण्येय यावदेव उदकस्स अनतिक्कमनाय, एवमेव खो, आनन्द, मया पटिकच्चेव भिक्खुनीन अट्ठ गरुधम्मा पञ्चता याव- जीव अनतिक्कमनीया” ति ।

B 106

२. श्रीवाक्यसुतं

१ एक समय भगवा वेसालिय विहरति महावने कूटागार-
सालाय । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्क-
मित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो १५
खो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच — “कतिहि नु खो, भन्ते, धम्मेहि
समन्नागतो भिक्खु भिक्खुनोवादको सम्मन्नितव्वो” ति ?

२ “अट्ठहि खो, आनन्द, अम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भिक्खुनो-
वादको सम्मन्नितव्वो । कतमेहि अट्ठहि ? इयानन्द, भिक्खु सीलवा
होति पे० समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु, बहुस्सुतो होति पे० २०
दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा, उभयानि खो पनस्स पाप्पिमोक्खानि वित्त्यारेन
स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुविनिच्छित्तानि सुत्तरो
अनुव्यञ्जनसो, कल्याणवाचो होति कल्याणवाचकरणो, पोरिया वाचाय
समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय^४ अत्यस्स विञ्जापनिया, पटिदलो
होति भिक्खुनिसङ्घस्स^५ धम्मिया कयाय सन्दस्सेतु समादपेतु समुत्तेजेतु २५
सम्पहसेतु, येमुय्येन भिक्खुनीन पियो होति मनापो, न खो पनेत

B R 280

१ मञ्जिट्टिका — ची०, स्या० । २ पटिकच्चेव — सी० रो० । ३ पानि —
ता०, भानि — रो० । ४ अनेलगळाय — ची० । ५ भिक्खुनीपट्ट — ची०, भिक्खुनी-
पट्ट — स्या०, रो० ।

सम्पन्नस्स भिक्खुनो अभिवादनं^१ पञ्चुट्ठानं अञ्जलिकम्मं^२ सामीचि-
कम्मं कत्तव्वं^३ । अथ पि धम्मो सक्कत्वा गरु कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा
यावजीवं अनतिक्कमनीयो . पे० .. । अञ्जतगो ओवटो भिक्खुनीनं
R 278 भिक्खूसु वचनपथो, अनोवटो भिक्खूनं भिक्खुनीसु वचनपथो । अथ
5 पि धम्मो सक्कत्वा गरु कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो ।
सच्चे खो त्वं, गोतमि, इमे अट्ठ गरुधम्मो पटिग्गहेय्यासि, साव ते भविस्सति
उपसम्पदा” ति ।

B 103 २२. “सोय्यथापि, भन्ते आनन्द, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो
युवा मण्डनकजातिको^४ सीसन्हातो^५ उप्पलमालं वा वस्सिकमालं वा
10 अधिमुत्तकमालं^६ वा लभित्वा उभोहि हृत्येहि पटिग्गहेत्वा उत्तमङ्गे
सिरस्मि पतिट्ठापेय्य, एवमेव खो अहं, भन्ते आनन्द, इमे अट्ठ गरुधम्मो
पटिग्गहामि” यावजीवं अनतिक्कमनीये” ति ।

२३. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कुमि;
उपसङ्कुमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
11 निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतववोच — “पटिग्गहिता,
भन्ते, महापजापत्तिया गोतमिया अट्ठ गरुधम्मो यावजीवं अनतिक्कम-
नीया” ति ।

२४. “सच्चे, आनन्द, नालभिस्स मातुगामो तथागतप्पवेदिते
धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पव्वज्जं, चिरट्ठितिकं, आनन्द, ब्रह्म-
20 चरियं अभविस्स, वस्ससहस्समेव सदम्मो तिट्ठेय्य” । यतो च खो,
आनन्द, मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं
पव्वजितो, न दानि, आनन्द, ब्रह्मचरिय चिरट्ठितिकं भविस्सति । पञ्चेव
दानि, आनन्द, वस्ससतानि सदम्मो ठस्सति ।

२५. “सोय्यथापि, आनन्द, यानि कानिचि कुलानि बहुस्थिकानि^७
25 अप्पपुरिसकानि, तानि सुप्पघसियानि होन्ति चोरेहि कुम्भत्थेनकेहि;
एवमेव खो, आनन्द, यस्मि धम्मविनये लभति मातुगामो अगारस्मा
अनगारिय पव्वज्ज, न तं ब्रह्मचरियं चिरट्ठितिकं होति ।

१-१. अभिवादनपञ्चुट्ठानमञ्जलिकम्म ० - सी० । २. मण्डनकजातियो - सी०
रो० । ३. सीसन्हातो - सी०, रो०, सीण्हातो - त्या० । ४. अधिमुत्तकमाल - सी० ।
५. पतिट्ठापेय्यामि - सी० । ६. अनतिक्कमनीयो - सी० । ७. पतिट्ठेय्य - टी० ।
८. यद्गारिषाणि - सी०, रो० ।

२६ “सेय्यथापि, आनन्द, सम्पन्ने सालिक्खेत्ते सेतट्टिका नाम रोगजाति निपतति, एव त सालिक्खेत्त न चिरट्टितिक होति, एवमेव खो, आनन्द, यस्मिं धम्मविनये लभति मातुगामो अगारस्मा अनगारिय पव्वज्ज, न त ब्रह्मचरिय चिरट्टितिक होति ।

२७ “सेय्यथापि, आनन्द, सम्पन्ने उच्छुक्खेत्ते मज्जिट्टिका^१ ५ नाम रोगजाति निपतति, एव त उच्छुक्खेत्त न चिरट्टितिक होति, एवमेव खो, आनन्द, यस्मिं धम्मविनये लभति मातुगामो अगारस्मा अनगारिय पव्वज्ज, न त ब्रह्मचरिय चिरट्टितिक होति ।

२८ “सेय्यथापि, आनन्द, पुरिसो महतो तट्ठाकस्स पटि- ॥ 105 कच्चेय^२ आत्ति^३ वन्धेय्य यावदेव उदकस्स अनतिवकमनाय, एवमेव १० खो, आनन्द, मया पटिकच्चेव भिक्खुनीन अट्ट गरुधम्मा पञ्जत्ता याव- जीव अनतिवकननीया” ति ।

२. श्रीवादसुतं

१ एक समय भगवा वेसालिय विहरति महावने कूटागार-
सालाय । अय खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्क-
मित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो १५
खो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच — “कतिहि नु खो, भन्ते, धम्मेहि
समन्नागतो भिक्खु भिक्खुनोवादको सम्मन्नितव्वो” ति ?

२ “अट्टहि खो, आनन्द, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भिक्खुनो-
वादको सम्मन्नितव्वो । कतमेहि अट्टहि ? इधानन्द, भिक्खु सीलवा
होति पे० समादाय सिक्खति सिक्खापदेषु, बहुस्सुतो होति पे० २०
दिट्ठिया सुप्पट्ठिचिद्धा, उभयानि खो पनस्स पात्तिमोक्खानि वित्थारेन
स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुविनिच्छित्तानि सुत्तसो
अनुव्यज्जनसो, कल्याणवाचो होति कल्याणवावकरणो, पोरिया वाचाय
समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगट्ठाय^४ अत्थस्स विज्जापनिया, पटिचत्तो
होति भिक्खुनिसङ्गस्स^५ धम्मिया क्वाय सन्दस्सेतु समादपेतु समुत्तेजेतु २५ R 280
सम्पहसेतु, येभुय्येन भिक्खुनीन पियो होति मनापो, न खो पनेत

१ मज्जिट्टिका — सी०, एता० । २ पटिकच्चेव — सी०, रो० । ३ आत्ति —
स्या०, आत्ति — रो० । ४ अनेलगट्ठाय — सी० । ५ भिक्खुनीसङ्ग — सी०, भिक्खुनी-
सङ्गस्स — स्या०, रो० ।

भगवन्तं उद्दिस्स पव्वजिताय कासायवत्थनिवसनाय मरुधम्मं अज्झापन्न-
पुव्वो होति; वीसतिवस्सो वा होति अतिरेकवीसतिवस्सो वा । इमेहि
खो, आनन्द, अट्ठहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु भिक्खुनोवादको सम्मन्नि-
तव्वो' ति ।

३. सङ्घित्तसुत्तं

१. एकं समय भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागार-
तालाय । अथ खो महापजापती गोतमी येन भगवा तेनुपसङ्गमि;
उपसङ्गमित्था भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता
खो' सा महापजापती' गोतमी भगवन्तं एतदवोच —

२. "साधु मे, भन्ते, भगवा सङ्घित्तेन धम्मं देसेतु, यमहं भगवतो
धम्मं सुत्वा एका वूपकट्ठा अप्पमत्ता आतापिनी पहितत्ता विहरेय्यं" ति ।

"ये खो त्वं, गोतमि, धम्मो जानेय्यासि — 'इमे धम्मा सरागाय
संवत्तन्ति, नो विरागाय; संयोगाय संवत्तन्ति, नो विसंयोगाय; आचयाय
संवत्तन्ति, नो अपचयाय; महिच्छताय संवत्तन्ति, नो अप्पिच्छताय;
असन्तुट्ठिया संवत्तन्ति, नो सन्तुट्ठिया; सङ्गणिकाय संवत्तन्ति, नो पवि-
वेकाय; कोसज्जाय संवत्तन्ति, नो विरियारम्भाय; दुब्भरताय संवत्तन्ति,
नो सुभरताया' ति, एकंसेन, गोतमि, धारेय्यासि — 'नेसो धम्मो, नेसो
विनयो, नेत सत्थुसासनं' ति ।

३. "ये च खो त्वं, गोतमि, धम्मो जानेय्यासि — 'इमे धम्मा
विरागाय संवत्तन्ति, नो सरागाय; विसंयोगाय संवत्तन्ति, नो संयोगाय;
अपचयाय संवत्तन्ति, नो आचयाय, अप्पिच्छताय संवत्तन्ति, नो महिच्छ-
ताय, सन्तुट्ठिया संवत्तन्ति, नो असन्तुट्ठिया, पविवेकाय संवत्तन्ति,
नो सङ्गणिकाय, विरियारम्भाय' संवत्तन्ति, नो कोसज्जाय; सुभ-
रताय संवत्तन्ति, नो दुब्भरताया' ति, एकंसेन, गोतमि, धारेय्यासि —
'एसो धम्मो, एसो विनयो, एतं सत्थुसासनं'" ति ।

१ खो महापजापति — सी०, स्वा०, खो महापजापती — रो० । २. विरिया-
रम्भाय — म० ।

४. दीघजाणुसुत्तं

१. एकं समयं भगवा कोळियेसु^१ विहरति कक्करपत्तं नाम कोळियानं निगमो । अथ^२ खो दीघजाणु कोळियपुत्तो येन भगवा तेनुप-सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो दीघजाणु कोळियपुत्तो भगवन्तं एतदवोच — “भयं, भन्ते, गिही कामभोगिनो^३ पुत्तसम्भाधसयनं अज्झावसाम, कासिकचन्दन ५ पच्चनुभोम, भालागन्धविलेपनं धारयाम, जातरूपरजतं सादयाम^४ । तेत्तं नो, भन्ते, भगवा अम्हाकं तथा धम्मं देसेतु ये अम्हाक अस्सु^५ धम्मा दिट्ठधम्महिताय दिट्ठधम्मसुखाय, सम्परायहिताय सम्पराय-सुखाया” ति ।

२. “चत्तारोमे, व्यग्घपज्ज^६, धम्मा कुलपुत्तस्स दिट्ठधम्महिताय १० संवत्तन्ति दिट्ठधम्मसुखाय । कतमे चत्तारो ? उट्टानसम्पदा, आरक्ख-सम्पदा, कल्याणमित्तता, समजीविता” । कतमा च, व्यग्घपज्ज, उट्टान-सम्पदा ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो येन कम्मट्ठानेन^७ जीविकं कप्पेति — यदि कसिया यदि वणिज्जाय यदि गोरक्खेन यदि इस्सत्तेन^८ यदि राज-पोरिसेन यदि सिप्पञ्ज्जत्तरेन — तत्थ दक्खो होति अनलसो, तद्गुपायाय १५ वीमंसाय समन्नागतो, अलं कातुं अलं संविधातु । अयं वुच्चति, व्यग्घपज्ज, उट्टानसम्पदा ।

३. “कतमा च, व्यग्घपज्ज, आरक्खसम्पदा ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तस्स भोगा होन्ति उट्टानविरियाधिगता बाहावलपरिचिता २० सेदावक्खित्ता धम्मिका धम्मलद्धा । ते आरक्खेन मुत्तिया सम्पादेति — “किन्ति मे इमे भोगे नेव राजानो हरेय्यु, न चोरा हरेय्यु, न अग्गि डहेय्य, न उदक वहेय्य, न अप्पिया दायादा हरेय्यु” ति ! अयं वुच्चति, व्यग्घ-पज्ज, आरक्खसम्पदा ।

४. “कतमा च, व्यग्घपज्ज, कल्याणमित्तता ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो यस्मिं गामे वा निगमे वा पटिवसति, तत्थ ये ते होन्ति — गहपती २५ वा गहपतिपुत्ता वा दहरा वा वुद्धसीलिनो^९ वुद्धा^{१०} वा वुद्धसीलिनो^{११}

१. कोळियेसु — सी० । २. तत्र — सी० । ३. कामभोगी — सी०, स्वा०, रो० । ४. सादयाम — सी०, स्वा०, रो० । ५. अस्सु — रो० । ६. व्यग्घपज्ज — सी० । ७. समजी-
विता — सी० । ८. कम्मट्ठानेन — स्वा० । ९. इत्थत्वेन — सी०, स्वा०, रो० ।
१०-११. वुद्धसीलिनो वुद्धा — स्वा० । १२. वुद्धसीलिनो — सी० ।

सद्वासम्पन्ना सीलसम्पन्ना चागसम्पन्ना पञ्चासम्पन्ना — तेहि सद्धिं सन्तिट्ठति
सल्लपति साकच्छं समापज्जति; यथारूपानं सद्वासम्पन्नानं सद्वासम्पदं
अनुसिक्खति ... यथारूपानं सीलसम्पन्नानं सीलसम्पदं अनुसिक्खति ...
यथारूपानं चागसम्पन्नानं चागसम्पदं अनुसिक्खति ... यथारूपानं
5 पञ्चासम्पन्नानं पञ्चासम्पदं अनुसिक्खति, तेहि सद्धिं सन्तिट्ठति सल्लपति
साकच्छं समापज्जति । अयं वुच्चति, व्यग्घपज्ज, कल्याणमित्तता ।

५. “कतमा च, व्यग्घपज्ज, समजीविता ? इध, व्यग्घपज्ज,
कुलपुत्तो आर्यं च भोगानं विदित्वा, वयं च भोगानं विदित्वा, समं जीविकं
कप्पेति नाच्चोगाब्धं नातिहीनं — ‘एवं मे आर्यो वयं परियादाय ठस्सति,
10 न च मे वयो आर्यं परियादाय ठस्सती’ ति । सेय्यथापि, व्यग्घपज्ज,
तुलाधारो वा तुलाधारन्तेवासी वा तुलं पग्गहेत्वा जानाति — ‘एतकेन
वा ओनेतं, एतकेन वा उन्नतं’ ति; एवमेव खो, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो
आर्यं च भोगानं विदित्वा, वयं च भोगानं विदित्वा, समं जीविकं कप्पेति
नाच्चोगाब्धं नातिहीनं — ‘एवं मे आर्यो वयं परियादाय ठस्सति, न
15 च मे वयो आर्यं परियादाय ठस्सती’ ति । सचायं, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो
अप्यायो समानो उल्लारं जीविकं कप्पेति, तस्स भवन्ति वत्तारो —
‘उदुम्बरखादीवार्यं’ कुलपुत्तो भोगे खादती’ ति । सचै पनायं, व्यग्घ-
पज्ज, कुलपुत्तो महायो समानो कसिरं जीविकं कप्पेति, तस्स भवन्ति
वत्तारो — ‘अजेट्टमरणवार्यं’ कुलपुत्तो मरिस्सती’ ति । यतो च खोयं,
20 व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो आर्यं च भोगानं विदित्वा, वयं च भोगानं विदित्वा,
समं जीविकं कप्पेति नाच्चोगाब्धं नातिहीनं — ‘एवं मे आर्यो वयं परि-
यादाय ठस्सति, न च मे वयो आर्यं परियादाय ठस्सती’ ति । अयं वुच्चति,
व्यग्घपज्ज, समजीविता ।

६. “एवं समुप्पन्नानं, व्यग्घपज्ज, भोगानं चत्तारि अपायमुखानि
25 होन्ति — इत्थिघुत्तो, सुराघुत्तो, अक्खघुत्तो, पापमित्तो पापसहायो
पापसम्पयद्धो । सेय्यथापि, व्यग्घपज्ज, महतो तल्लाक्खस्स चत्तारि चैव
आयमुखानि चत्तारि च अपायमुखानि । तस्स पुरिसो यानि चैव आय-

१-१. षयो वयं — सी० । २. अयं — सी० । ३-३. सम० — स्वा० । ४. उदुम्बर-
खादित्वाय — सी०, रो०, उदुम्बरखादित्वाय — स्वा० । ५. अजेट्टमारिणं वार्यं — सी०;
अजेट्टमारिणं — स्वा०; अजेट्टमारिणं — रो० । ६. स्वायं — सी०, रो० । ७. इत्थिघुत्तो
होति — सी०, रो० । ८. तानस्स — सी० ।

मुखानि तानि पिदहेय्य, यानि च अपायमुखानि तानि विवरेय्य; देवो च न सम्मा धारं अनुप्पवेच्छेय्य । एव हि तस्स, व्यग्घपज्ज, महतो तळाकस्स परिहानियेव^१ पाटिकह्वा, नो बुद्धि; एवमेव, व्यग्घपज्ज, एवं समुप्पन्नानं भोगानं चत्तारि अपायमुखानि होन्ति — इत्थिधुत्तो, सुराधुत्तो, अक्खधुत्तो, पापमित्तो पापसहायो पापसम्पवद्धो ।

5

७. “एवं समुप्पन्नानं, व्यग्घपज्ज, भोगानं चत्तारि आयमुखानि होन्ति — न इत्थिधुत्तो, न सुराधुत्तो, न अक्खधुत्तो, कल्याणमित्तो कल्याणसहायो कल्याणसम्पवद्धो । सेय्ययापि, व्यग्घपज्ज, महतो तळाकस्स चत्तारि चेव आयमुखानि चत्तारि च अपायमुखानि । तस्स पुरिस्सो यानि चेव आयमुखानि तानि विवरेय्य, यानि च अपायमुखानि तानि पिदहेय्य; देवो च सम्मा धारं अनुप्पवेच्छेय्य । एव हि तस्स, व्यग्घपज्ज, महतो तळाकस्स बुद्धियेव पाटिकह्वा, नो परिहानि, एवमेव खो, व्यग्घपज्ज, एवं समुप्पन्नानं भोगानं चत्तारि आयमुखानि होन्ति — न इत्थिधुत्तो, न सुराधुत्तो, न अक्खधुत्तो, कल्याणमित्तो कल्याणसहायो कल्याणसम्पवद्धो । इमे खो, व्यग्घपज्ज, चत्तारो धम्मा कुलपुत्तस्स दिट्ठधम्महिताय संवत्तन्ति विट्ठधम्मसुखाय ।

R 294

D. 110

15

८. “चत्तारोमे, व्यग्घपज्ज, धम्मा कुलपुत्तस्स सम्परायहिताय संवत्तन्ति सम्परायसुखाय । कतमे चत्तारो ? सद्धासम्पदा, सीलसम्पदा, चागसम्पदा, पञ्ञासम्पदा । कतमा च, व्यग्घपज्ज, सद्धासम्पदा ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो सद्धो होति, सद्धति तथागतस्स बोधि — ‘इति पि सो भगवा . पे० . सत्था देवगनुस्सान बुद्धो भगवा’ ति । अयं वुच्चति, व्यग्घपज्ज, सद्धासम्पदा ।

20

९. “कतमा च, व्यग्घपज्ज, सीलसम्पदा ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो पाणातिपाता पटिविरतो होति पे० . सुरामेरयमज्ज-पमादद्वाना पटिविरतो होति । अयं वुच्चति, व्यग्घपज्ज, सीलसम्पदा ।

25

१०. “कतमा च, व्यग्घपज्ज, चागसम्पदा ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो विगतमलमच्छरेण चेतसा अगार अञ्ञावसति मुत्तचागो पयतपाणि वोस्सगरतो याचयोगो दानसविभागरतो । अयं वुच्चति, व्यग्घपज्ज, चागसम्पदा ।

53

R. 26०

११. “कतमा च, व्यग्धपज्ज, पज्ज्नासम्पदा ? इध, व्यग्ध-
पज्ज, कुलपुत्तो पज्ज्ना होति, उदयत्थगामिनिया पज्ज्नाय समन्नागतो
अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । अयं वुच्चति,
व्यग्धपज्ज, पज्ज्नासम्पदा । इमे खो, व्यग्धपज्ज, चत्तारो धम्मा कुल-
५ पुत्तस्स सम्परायहिताय सवत्तन्ति सम्परायसुखाया ति ।

“उट्ठाता कम्मघेय्येसु, अप्पमत्तो विधानवा ।

सम कप्पेति जीविके, सम्भतं अनुरक्खति ॥

“सद्धो सोलेने सम्पन्नो, वदब्बू वीतमच्छरो ।

निच्चं मग्ग विसोधेति, सोत्थानं सम्परायिकं ॥

- १० “इच्चेते अट्ठ धम्मा च, सद्धस्स घरमेसिनो ।

अक्खाता सच्चनामेन, उभयत्थ सुखावहा ॥

“दिट्ठधम्महितत्थाय, सम्परायसुखाय च ।

एवमेतं गहद्धानं, चागो पुज्जं पवड्ढती” ति ॥

५. उज्जयसुत्तं

B. 111

१. अथ खो उज्जयो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उप-
१५ सङ्गमित्वा भगवता सद्धि सम्मोवि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीति-
सारेल्लया एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो उज्जयो ब्राह्मणो
भगवन्तं एतदवोच — “मयं”, भो गोत्तम, पवास गन्तुफामा । तेसं नो
भवं गोत्तमो अम्हाकं तथा धम्मं देसेतु — ये अम्हाकं अस्सु धम्मा दिट्ठ-
धम्महिताय दिट्ठधम्मसुखाय सम्परायहिताय सम्परायसुखाया” ति ।

- २० २. “चत्तारोमे, ब्राह्मण, धम्मा कुलपुत्तस्स दिट्ठधम्महिताय
सवत्तन्ति दिट्ठधम्मसुखाय । कतमे चत्तारो ? उट्ठानसम्पदा, आरक्ख-
सम्पदा, कल्याणमित्तता, समजीविता । कतमा च, ब्राह्मण, उट्ठान-
सम्पदा ? इध, ब्राह्मण, कुलपुत्तो येन कम्मद्वानेन जीविकं कप्पेति —
यदि कसिथा यदि वणिज्जाय यदि गोरक्खेन यदि इस्सत्तेन यदि राज-
२५ पोरिसेन यदि सिब्बज्जतरेन — तत्थ दफ्फो होति अनलसो, सन्नुपायाय
वोमसाय गमन्नागतो, अलं कातु अलं सविघातुं । अयं वुच्चति, ब्राह्मण,
उट्ठानसम्पदा ।

३ “कतमा च, ब्राह्मण, आरक्खसम्पदा ? इध, ब्राह्मण, कुलपुत्तस्स भोगा होन्ति उद्धानविरियाधिमता बाहावसपरिचिता सेदा-
वक्खित्ता धम्मिका धम्मलद्धा । ते आरक्खेन गुत्तिया सम्पादेति —
‘किन्ति मे इमे भोगे नेव राजानो हरेय्यु, न चोरा हरेय्यु, न अग्निं ढहेय्य’,
न उदकं वहेय्य, न अण्णिया दायादा हरेय्यु’ ति । अयं वुच्चति, ब्राह्मण, 5
आरक्खसम्पदा ।

४ “कतमा च, ब्राह्मण, कल्याणमित्तता ? इध, ब्राह्मण, कुल-
पुत्तो यस्मिं गामे वा निगमे वा पटिवसति तत्र^१ ये ते होन्ति — गहपती
वा गहपतिपुत्ता वा दहरा वा बुद्धसीलिनो बुद्धा वा बुद्धसीलिनो सद्धा-
सम्पन्ना सीलसम्पन्ना चागसम्पन्ना पञ्जासम्पन्ना — तेहिं सद्धिं सन्तिट्ठति 20
सल्लपति साकच्छं समापज्जति, यथारूपान् सद्धासम्पन्नान् सद्धासम्पदं
अनुसिक्खति यथारूपान् सीलसम्पन्नान् सीलसम्पदं अनुसिक्खति
यथारूपान् चागसम्पन्नान् चागसम्पदं अनुसिक्खति यथारूपान् पञ्जा-
सम्पन्नान् पञ्जासम्पदं अनुसिक्खति, तेहिं सद्धिं सन्तिट्ठति सल्लपति
साकच्छं समापज्जति । अयं वुच्चति, ब्राह्मण, कल्याणमित्तता । 15

५ “कतमा च, ब्राह्मण, समजीविता ? इध, ब्राह्मण, कुल-
पुत्तो आयं च भोगान् विदित्वा वयं च भोगान् विदित्वा समं जीविकं
कप्पेति नाच्चोगाब्धं नातिहीनं — ‘एवं मे आयो वयं परियादाय ठस्सति,
न च मे वयो आयं परियादाय ठस्सती’ ति । सैय्यथापि, ब्राह्मण, तुला-
धारो वा तुलाधारान्तोवासी वा तुलं पग्गहेत्वा जानाति — ‘एत्तवेन वा 20
ओत्तं, एत्तकेन वा उन्नतं’ ति, एवमेव खो, ब्राह्मण, कुलपुत्तो आयं च
भोगान् वयं च भोगान् विदित्वा समं जीविकं कप्पेति नाच्चोगाब्धं नाति-
हीनं — ‘एवं मे आयो वयं परियादाय ठस्सति, न च मे वयो आयं परिया-
दाय ठस्सती’ ति । सचायं, ब्राह्मण, कुलपुत्तो अप्पायो समानो उल्लारं
जीविकं कप्पेति, तस्स भवन्ति वत्तारो — ‘उदुम्बरखादीवायं कुलपुत्तो 25
भोगे खादती’ ति । सचं पनायं, ब्राह्मण, कुलपुत्तो महायो समानो कसिरं
जीविकं कप्पेति, तस्स भवन्ति वत्तारो — ‘अजेद्वमरणवायं कुलपुत्तो
मरिस्सती’ ति । यतो च सौयं, ब्राह्मण, कुलपुत्तो आयं च भोगान् विदित्वा
वयं च भोगान् विदित्वा समं जीविकं कप्पेति नाच्चोगाब्धं नातिहीनं —

B 112

B 287

20

25

‘एवं मे आयो वयं परियादाय ठस्सति, न च मे वयी आयं परियादाय ठस्सती’ ति, अयं वुच्चति, ब्राह्मण, समजीविता ।

६. “एवं समुप्पन्नानं, ब्राह्मण, भोगानं चत्तारि अपायमुखानि होन्ति — इत्थिधुत्तो, सुराधुत्तो, अक्खधुत्तो, पापमित्तो पापसहायो पाप-
सम्पवद्धो । सेय्यथापि, ब्राह्मण, महतो तळाकस्स चत्तारि चेव आय-
मुखानि चत्तारि च अपायमुखानि । तस्स पुरिसो यानि चेव आय-
मुखानि तानि पिदहेय्य, यानि च अपायमुखानि तानि विवरेय्य; देवो च
न सम्मा धारं अनुप्पवेच्चेय्य । एवं हि तस्स ब्राह्मण, महतो तळाकस्स
परिहानियेव पाटिकह्हा, नो वुद्धि; एवमेव खो, ब्राह्मण, एवं समु-
प्पन्नानं भोगानं चत्तारि अपायमुखानि होन्ति — इत्थिधुत्तो, सुराधुत्तो,
अक्खधुत्तो, पापमित्तो पापसहायो पापसम्पवद्धो ।

७. “एवं समुप्पन्नानं, ब्राह्मण, भोगानं चत्तारि आयमुखानि होन्ति — न इत्थिधुत्तो, न सुराधुत्तो, न अक्खधुत्तो, कल्याणमित्तो कल्याण-
सहायो कल्याणसम्पवद्धो । सेय्यथापि, ब्राह्मण, महतो तळाकस्स
चत्तारि चेव आयमुखानि चत्तारि च अपायमुखानि । तस्स पुरिसो
यानि चेव आयमुखानि तानि विवरेय्य, यानि च अपायमुखानि तानि
पिदहेय्य; देवो च सम्मा धारं अनुप्पवेच्चेय्य । एवं हि तस्स, ब्राह्मण,
महतो तळाकस्स वुद्धियेव पाटिकह्हा, नो परिहानि; एवमेव खो,
ब्राह्मण, एवं समुप्पन्नानं भोगानं चत्तारि आयमुखानि होन्ति — न इत्थि-
धुत्तो ... पे०... कल्याणसम्पवद्धो । इमे खो, ब्राह्मण, चत्तारो धम्मा
कुलपुत्तस्स दिट्ठधम्महिताय संवत्तन्ति दिट्ठधम्मसुखाय ।

८. “चत्तारोमे, ब्राह्मण, कुलपुत्तस्स धम्मा सम्परायहिताय संवत्तन्ति सम्परायसुखाय । क्तमे चत्तारो ? सद्दासम्पदा, सील-
सम्पदा, चागसम्पदा, पञ्ञासम्पदा । क्तमा च, ब्राह्मण, सद्दासम्पदा ?
इध, ब्राह्मण, कुलपुत्तो सद्धो होत्ति, सहहति तथागतस्स बोधि — ‘इति
पि सो भगवा ... पे०... सत्था देवमनुस्सानं वुद्धो भगवा’ ति । अयं
वुच्चति, ब्राह्मण, सद्दासम्पदा ।

९. “क्तमा च, ब्राह्मण, सीलसम्पदा ? इध, ब्राह्मण, कुलपुत्तो
पाणातिपाता पटिविरतो होत्ति ... पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटि-
विरतो होत्ति । अयं वुच्चति, ब्राह्मण, सीलसम्पदा ।

१०. “कतमा च, ब्राह्मण, चागसम्पदा ? इध, ब्राह्मण, कुल-
पुत्तो विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं अञ्ज्ञावसति मुत्तचागो पयतपाणि
वोस्सग्गतो याचयोगो दानसंविभागरतो । अयं वुच्चति, ब्राह्मण,
चागसम्पदा ।

११. “कतमा च, ब्राह्मण, पञ्जासम्पदा ? इध, ब्राह्मण, 5
कुलपुत्तो पञ्जावा होति ... पे०... सम्मा दुक्खवत्थयगामिनिया । अयं
वुच्चति, ब्राह्मण, पञ्जासम्पदा । इमे लो, ब्राह्मण, चत्तारो धम्मा
कुलपुत्तस्स सम्परायहिताय संबत्तन्ति सम्परायसुखाया ति ।

“उट्ठाता कम्मवेय्येसु, अप्पमत्तो विधानवा ।

यमं कप्पेति जीविकं, सम्मतं अनुरक्खति ॥

10

“सद्धो सीलेन सम्पन्नो, वदञ्जू वीतमच्छरो ।

निच्चं मग्गं विसोधेति, सोत्थानं सम्परायिकं ॥

“इच्चेते अट्ट धम्मा च, सद्धस्स घरमेसिनो ।

अवस्साता सच्चनामेन, उभयत्थ सुखावहा ॥

“दिट्ठधम्महितत्थाय, सम्परायसुखाय च ।

15

एवमेतं गहट्ठानं, चागो पुञ्जं पववुती” ति ॥

६. भयसुतं

१. “भयं” ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं । ‘दुक्खं’ ति,
भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं । ‘रोगो’ ति, भिक्खवे, कामानमेतं
अधिवचनं । ‘गण्डो’ ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं । ‘सत्त्वं’
ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं । ‘सङ्को’ ति, भिक्खवे, कामानमेतं
अधिवचनं । ‘पङ्को’ ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं । ‘गम्भो’ ति,
भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं । कस्मा च, भिक्खवे, ‘भयं’ ति कामान-
मेतं अधिवचनं ? यस्मा च कामरागरत्तायं, भिक्खवे, छन्दरागविनि-
वद्धो दिट्ठधम्मिका पि भया न परिमुच्चति, सम्परायिका पि भया न
परिमुच्चति, तस्मा ‘भयं’ ति कामानमेतं अधिवचनं । यस्मा च, 25
भिक्खवे, ‘दुक्खं’ ति ... पे०... ‘रोगो’ ति ... ‘गण्डो’ ति ... ‘सत्त्वं’ ति
... ‘सङ्को’ ति ... ‘पङ्को’ ति ... ‘गम्भो’ ति कामानमेतं अधिवचनं ?
यस्मा च कामरागरत्तायं, भिक्खवे, छन्दरागविनिवद्धो दिट्ठधम्मिका पि

B. 114

R. 290

गन्धमा न परिमुच्यति, सम्परायिका पि गन्धमा न परिमुच्यति, तस्मा
'गन्धो' ति कामानमेत अधिवचन' ।

“भय दुःख च रोगो च, गण्डो सल्ल च सङ्गो च ।

पद्दो गन्धो च उभय, एते कामा पवुच्यन्ति ॥

५ “यत्थ सत्तो पुत्थुज्जनो, ओतिण्णे सातरूपेण ।

पुन गन्धाय गच्छति ॥

“यतो च भिक्खु आतापी, सम्पजञ्ज' न रिच्चति' ।

सो इम पलिपथ दुग्ग, अतिक्कम्म तथाविधो ।

पज जातिजरूपेत्त, फन्दमान अवेक्खती' ति ॥

७. पठमआहुनेय्यसुत्तं

10 १ “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो
होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तर पुञ्जकखेत्त
लोकस्स । कतमेहि अट्ठहि ? इव, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति
पे० समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु, बहुस्सुतो होति पे०

B 115 दिट्ठिया सुप्पटिनिद्धा, कल्याणमित्तो होति कल्याणसहायो कल्याण-

R 291 15 सम्पवद्धो, सम्मादिट्ठिको होति, सम्भावस्सनेन समन्नागतो, चतुन्न
ज्ञानान् आभिचेतसिकान् दिट्ठधम्मसुखविहारान् निकामलाभी होति
अकिण्डलाभी अकसिरलाभी, अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरति,
सेय्यधीद -- एक पि जाति द्वे पि जातियो पे० इति साकार सज्जेस
अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरति, दिव्वेन चक्खुना विसुद्धेन अति-

20 धकन्तमानुसकेन पे० यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति, आसवान् खया

पे० सञ्चिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि सो, भिक्खवे,
अट्ठहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पे० अनुत्तर
पुञ्जकखेत्त लोकस्सा' ति ।

८. दुतियआहुनेय्यसुत्तं

१ “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो
25 होति पे० अनुत्तर पुञ्जकखेत्त लोकस्स । कतमेहि अट्ठहि ?

१ अभिवचनं ति -- सी०, एवा०, रो० । २-२ सम्पजञ्जेन रञ्जति -- एवा०,
रिच्यति -- रो० ।

इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति ... पे०... समादाय सिक्खति सिक्खा-
 पदेसु; बहुस्सुतो होति ... पे०... दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा; आरद्धविरियो
 विहरति^१ थामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तघुरो कुसलेसु वम्मेषु; आर-
 ज्जिको^२ होति पन्तसेनासनो; अरतिरतिसहो होति, उप्पन्नं अरतिं
 अभिभुय्य अभिभुय्य विहरति; भयभेरवसहो होति, उप्पन्नं भयभेरवं
 अभिभुय्य अभिभुय्य विहरति; चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठ-
 धम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी;
 आसवानं खया ... पे०... सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि
 खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेषु समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो ... पे०...
 अनुत्तरं पुञ्जवखेत्तं लोकस्सा^३ ति ।

R. 292

01

६. पठमपुण्यलसुत्तं

१. "अट्ठिमे भिक्खवे, पुण्णला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या
 अज्जलिफरणीया अनुत्तरं पुञ्जवखेत्तं लोकस्स ? कतमे अट्ठ ? सोता-
 पन्नो, सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो, सकदागामी, सकदा-
 गामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो, अनागामी, अनागामिफलसच्छि-
 किरियाय पटिपन्नो, अरहा, अरहत्ताय पटिपन्नो । इमे खो, भिक्खवे,
 अट्ठ पुण्णला आहुनेय्या ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जवखेत्तं लोकस्सा ति ।

15

"चत्तारो च पटिपन्ना, चत्तारो च फले ठिता ।

B. 116

एस सङ्घो उज्जुभूतो, पञ्जासीलसमाहितो ॥

"यजमानानं मनुस्सानं, पुञ्जपेक्खान पाणिनं ।

करोतं ओपधिकं पुञ्ज, सङ्घे विन्न महप्फलं" ति ।

80

१०. दुतियपुण्यलसुत्तं

१. "अट्ठिमे, भिक्खवे, पुण्णला आहुनेय्या ... पे०... अनुत्तरं
 पुञ्जवखेत्तं लोकस्स । कतमे अट्ठ ? सोतापन्नो, सोतापत्तिफलसच्छि-
 किरियाय पटिपन्नो ... पे०... अरहा, अरहत्ताय पटिपन्नो । इमे खो,
 भिक्खवे, अट्ठ पुण्णला आहुनेय्या ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जवखेत्तं
 लोकस्सा ति ।

R. 293

21

“चत्तारो च पटिपन्ना, चत्तारो च फले ठिता ।

एस सद्धो समुक्कट्ठो, सत्तान अट्ठ पुगला ॥

“यजमानान मनुस्सान, पुञ्ञपेवखान’ पाणिन ।

करोत ओपधिक पुञ्ञा, एत्थ दिन्न महप्फल” ति ॥

गोतमीवग्गो’ छट्ठो २ ।

तस्सुद्दानं

5 गोतमी ओवाद सद्धित्त, दीघजाणु’ च उज्जयो ।

भया द्वे आहुनेय्या च, द्वे च अट्ठ पुगला ति ॥

— ० —

७. भूमिचालवग्गो’

१. इच्छासुत्तं

१ “अट्ठिमे, भिक्खवे, पुगला सन्तो सविज्जमाना लोकास्मि ।

कतमे अट्ठ ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-

वुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति

10 लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो नुप्पज्जति ।

सो तेन अलाभेन सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळि’ कन्दति, सम्मोह

आपज्जति । अय बुच्चति, भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय,

उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, न च लाभो, सोची’ च परिदेवी

च’, चुतो च सट्ठम्मा’ ।

15 २ “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरा-

यत्तवुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति

लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो उप्पज्जति ।

सो तेन लाभेन मज्जति पमज्जति पमादमापज्जति । अय बुच्चति,

भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति

20 लाभाय, लाभो च मदी च पमादी च, चुतो च सट्ठम्मा’ ।

३ “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-

१ पुञ्ञपेवखान — सी० । २-२ सत्तानवग्गो पठनो — स्या० । सत्तानवग्गो
छट्ठो — रो० । ३ पठनो — म० । ३ दीघजाणु — सी०, दीघजाणु — स्या०, दीघजाणु
— रो० । ४. पाववग्गो दुत्तिगो — स्या० । ५. उरत्ताळी — स्या० । ६-६ सोविज्ज परि-
देविज्ज — रो० ।

वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति
 लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो नुप्पज्जति ।
 सो तेन अलाभेन सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळि कन्दति, सम्मोहं
 आपज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय,
 न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय, न च लाभो, सोची च परिदेवी
 च, चुतो च सदम्मा’ ।

४. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-
 वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति
 लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो उपपज्जति ।
 सो तेन लाभेन मज्जति पमज्जति पमादमापज्जति । अयं वुच्चति, 10
 भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न घटति न
 वायमति लाभाय, लाभो च मदी च, पमादी च, चुतो च सदम्मा’ ।

५. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-
 वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति
 लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो नुप्पज्जति । 15 R 295
 सो तेन अलाभेन न सोचति न किलमति न परिदेवति, न उरत्ताळि कन्दति,
 न सम्मोहं आपज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति
 लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, न च लाभो, न च सोची
 न च परिदेवी, अचुतो च सदम्मा’ ।

६. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त- 20
 वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति
 लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो उपपज्जति । B 118
 सो तेन लाभेन न मज्जति न पमज्जति न पमादमापज्जति । अयं
 वुच्चति, भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति
 वायमति लाभाय, लाभो च, न च मदी न च पमादी, अचुतो च 25
 सदम्मा’ ।

७. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरा-
 यत्तवृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न
 वायमति लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो
 नुप्पज्जति । सो तेन अलाभेन न सोचति न किलमति न परिदेवति, न 30

उरताळि कन्दति, न सम्मोह आपज्जति । अय वुच्चति, भिक्खवे —
‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न घटति न वायमति
लाभाय, न च लाभो, न च सोची न च परिदेवी, अचुतो च सद्धम्मा’ ।

- ८ “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविचित्तस्स विहरतो निरायत-
५ वुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति
लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो उप्प-
ज्जति । सो तेन लाभेन न मज्जति न पमज्जति न पमादमापज्जति ।
अय वुच्चति, भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति
न घटति न वायमति लाभाय, लाभो च, न च मदी न च पमादी, अचुतो
१० च सद्धम्मा’ । इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ पुग्गला सन्तो सविज्जमाना
लोकस्मि’ ति ।

२. अलसुत्त

R 296

- १ “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अल अत्तनो
अल परेस । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खिप्पनिसन्ति
च होति कुसलेसु धम्मेसु, सुतान च धम्मान धारणजातिको^१ होति,
१५ घातान^२ च धम्मान अत्यूपपरिक्खिता^३ होति, अत्यमज्झाय धम्म-
मज्झाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति, कल्याणवाचो च होति
कल्याणवाककरणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय
अत्यस्स विज्जापनिया, सन्दस्सको च होति समादपको समुत्तेजको
सम्पहसको सग्रह्याचारीन । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि
२० समन्नागतो भिक्खु अल अत्तनो अल परेस ।

B 119

- २ “पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अल अत्तनो
अल परेस । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न हेव खो
खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु, सुतान च धम्मान धारणजातिको
होति, घातान च धम्मान अत्यूपपरिक्खिता होति, अत्यमज्झाय
२५ धम्ममज्झाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति, कल्याणवाचो च^४ होति
पे० अत्यस्स विज्जापनिया, सन्दस्सको च होति समादपको

१ धारणजातिको — स्या० रो० । २ घातान — वी०, स्या०, रो० । ३ अत्युप-
परिक्खी — वी०, स्या०, रो० । ४ वी० पोटके नखि ।

समुत्तेजको सम्पहंसको सन्नह्यचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो अलं परेसं ।

३. “चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो नालं परेसं । कतमेहि चतूहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; 5 R 297 धातानं च धम्मानं अत्यूपपरिक्खिता होति; अत्यमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मपटिपन्नो च होति; नो च कल्याणवाचो होति कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगत्ताय अत्यस्स विञ्जापनिया; नो च सन्दस्सको होति समादपको समुत्तेजको सम्पहंसको सन्नह्यचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो 10 भिक्खु अलं अत्तनो नालं परेसं ।

४. “चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं नालं अत्तनो । कतमेहि चतूहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; 15 नो च धातानं धम्मानं अत्यूपपरिक्खिता होति; न च अत्यमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मपटिपन्नो होति, कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो ... पे०... अत्यस्स विञ्जापनिया, सन्दस्सको च होति ... पे०... सन्नह्यचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो ।

५. “तीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो 20 नालं परेसं । कतमेहि तीहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न हेव खो खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु, सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; धातानं च धम्मानं अत्यूपपरिक्खिता होति, अत्यमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मपटिपन्नो च होति, नो च कल्याणवाचो 25 B. 120 ति कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगत्ताय अत्यस्स विञ्जापनिया, नो च सन्दस्सको होति समादपको समुत्तेजको सम्पहंसको सन्नह्यचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं परेसं । 25 R 298

१ नो - त्या०, रो० । २ नो - त्या०, रो० । ३ धारणजातिको - ती०, त्या०,

६. “तीहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो । कत्तमेहि तीहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न हेव खो खिप्प-
निसन्ति च होति कुसलेसु धम्मोसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको
होति; नो च धातानं धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; नो च अत्थ-
मञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति; कल्याणवाचो च
होति ... पे०... अत्थस्स विञ्जापनिया; सन्दस्सको च होति समादपको
समुत्तेजको सम्पहंसको सब्बहाचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि
धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो ।

७. “द्वीहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो,
नालं परेसं । कत्तमेहि द्वीहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न हेव खो खिप्प-
निसन्ति च होति कुसलेसु धम्मोसु; नो च सुतानं धम्मानं धारणजातिको
होति; धातानं च धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; अत्थमञ्जाय
धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति; नो च कल्याणवाचो
होति ... पे०... अत्थस्स विञ्जापनिया; नो च सन्दस्सको होति ... पे०...
सब्बहाचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, द्वीहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु
अलं अत्तनो, नालं परेसं ।

८. “द्वीहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं,
नालं अत्तनो । कत्तमेहि द्वीहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न हेव खो
खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मोसु; नो च सुतानं धम्मानं धारण-
जातिको होति; नो च धातानं धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; नो
च अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति; कल्याण-
वाचो च होति कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्तट्ठाय
अनेलगळाय अत्थस्स विञ्जापनिया; सन्दस्सको च होति समादपको
समुत्तेजको सम्पहंसको सब्बहाचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, द्वीहि धम्मोहि
समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो” ति ।

३. सङ्खित्तचुत्तं

१. अथ खो अञ्जातरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्गमि ... पे०...
एकमन्तं निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच — “साधु मे, भन्ते,
भगवा सङ्खित्तेन धम्मं देसेतु, यमहं भगवतो धम्मं सुत्वा एको
वूपकट्ठो अप्पगत्तो आतापी पहितत्तो विहरेय्यं” ति ।

“एवमेव पनिषेकञ्चे मोघपुरिसा ममञ्जेव’ अज्जेरान्ति । धम्मे च भासिते ममञ्जेव अनुवन्धितव्व मञ्जन्ती” ति ।

“देसेतु मे, भन्ते, भगवा सङ्खित्तेन धम्म, देसेतु सुगतो सङ्खित्तेन धम्म । अप्पेव नामाह भगवतो भासितस्स अत्थ आजानेय्य, अप्पेव नामाह भगवतो भासितस्स दायादो अस्स” ति ।

“तस्मात्तिह ते, भिक्खु एव सिक्खितव्व — ‘अज्जत्त मे चित्त ठित भविस्सति सुसण्ठित, न च उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा चित्त परियादाय ठस्सन्ती’ ति । एव हि ते, भिक्खु, सिक्खितव्व ।

२ “यतो खो ते, भिक्खु, अज्जत्त चित्त ठित होति सुसण्ठित, न च उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा चित्त परियादाय तिष्ठन्ति, ततो ते, भिक्खु, एव सिक्खितव्व — ‘मेत्ता मे चेतोविमुत्ति भाविता भविस्सति बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता सुसमारद्धा’ ति । एव हि ते, भिक्खु, सिक्खितव्व ।

३ “यतो खो ते, भिक्खु, अय समाधि एव भावितो होति बहुलीकतो, ततो त्व, भिक्खु, इम समाधिं सवितक्कसविचार’ पि भावेय्यासि, अवितक्कविचारमत्त पि भावेय्यासि, अवितक्कअविचार पि भावेय्यासि, सप्पीतिक पि भावेय्यासि, निप्पीतिक पि भावेय्यासि, सातसहगत पि भावेय्यासि, उपेक्खासहगत पि भावेय्यासि ।

४ “यतो खो, ते भिक्खु, अय समाधि एव भावितो होति सुभावितो, ततो ते, भिक्खु, एव सिक्खितव्व — ‘करुणा मे चेतोविमुत्ति मुदिता मे चेतोविमुत्ति उपेक्खा मे चेतोविमुत्ति भाविता भविस्सति बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता सुसमारद्धा’ ति । एव हि ते, भिक्खु, सिक्खितव्व ।

५ “यतो खो ते, भिक्खु, अय समाधि एव भावितो होति सुभावितो, ततो त्व, भिक्खु, इम समाधिं सवितक्कसविचार पि भावेय्यासि, अवितक्कविचारमत्त पि भावेय्यासि, अवितक्कअविचार पि भावेय्यासि, सप्पीतिक पि भावेय्यासि, निप्पीतिक पि भावेय्यासि, सातसहगत पि भावेय्यासि, उपेक्खासहगत पि भावेय्यासि ।

१ मञ्जेव — स्या० । २-२ सवित्तामि विचार — सी०, स्या०, य० ।

बहुलीकतो — सी० स्या०, य० ।

६ “यतो खो ते, भिक्षु, अयं समाधि एव भावितो होति सुभावितो, ततो ते, भिक्षु, एव सिक्खितव्व — ‘काये कायानुपस्सी विहरिस्सामि आतापी सम्पजानो सत्तिमा, विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्स’ ति । एव हि ते, भिक्षु, सिक्खितव्व ।

5 ७ “यतो खो ते, भिक्षु, अयं समाधि एव भावितो होति बहुलीकतो, ततो त्व, भिक्षु, इमं समाधिं सवितक्कसविचारं पि भावेय्यासि, अवितक्कविचारमत्तं पि भावेय्यासि, अवितक्कअविचारं पि भावेय्यासि, सप्पीतिकं पि भावेय्यासि, निप्पीतिकं पि भावेय्यासि, सातसहगतं पि भावेय्यासि, उपेक्खासहगतं पि भावेय्यासि ।

10 ८ “यतो खो ते, भिक्षु, अयं समाधि एव भावितो होति सुभावितो, ततो ते, भिक्षु, एव सिक्खितव्व — ‘वेदनासु चित्ते धम्मेषु धम्मानुपस्सी विहरिस्सामि आतापी सम्पजानो सत्तिमा, विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्स’ ति । एव हि ते, भिक्षु, सिक्खितव्व ।

९ “यतो खो ते, भिक्षु, अयं समाधि एव भावितो होति बहुली-
11 कतो, ततो त्व, भिक्षु, इमं समाधिं सवितक्कसविचारं पि भावेय्यासि, अवितक्कविचारमत्तं पि भावेय्यासि, अवितक्कअविचारं पि भावेय्यासि, सप्पीतिकं पि भावेय्यासि, निप्पीतिकं पि भावेय्यासि, सातसहगतं पि भावेय्यासि, उपेक्खासहगतं पि भावेय्यासि ।

१० “यतो खो ते, भिक्षु, अयं समाधि एव भावितो होति
20 सुभावितो, ततो त्व, भिक्षु, येन येनेव गग्गसि^१ फासुयेव^२ गग्गसि, यत्थ यत्थ ठस्ससि फासुयेव ठस्ससि, यत्थ यत्थ निसीदिस्ससि फासुयेव निसी-
दिस्ससि, यत्थ यत्थ सेय्य कप्पेस्ससि^३ फासुयेव सेय्य कप्पेस्ससी^४’ ति ।

123 ११ अथ खो सो भिक्षु भगवता इमिना ओवादेन ओवदितो उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदविस्तणं कत्वा पक्कामि । अथ
खो सो भिक्षु एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो
नचिरस्सेव — यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव^५ अगारस्मा अनगारियं
पव्वजन्ति, तदनुत्तरं — ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्झा-
सन्निक्कत्वा उपसम्पज्जं विहासि । “खीणा जाति, वृत्ति ब्रह्मचरिय,

१ गग्गसि — खी० रो०, तग्गसि — स्या० । २ फासुयेव — खी० रया० रो० ।

३ कप्पिस्ससि — स्या० । ४ सम्मदे — स्या० ।

कृतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया” ति अञ्जनासि । अञ्जतरो च पन
सो भिक्षु अरहतं अहोसी ति ।

४. गयासीसमुत्तं

१. एकं समयं भगवा गयायं विहरति गयासीसे । तत्र खो
भगवा भिक्षू आमन्तेसि ... पे०... एतदवोच — “पुब्बाहं, भिक्खवे,
सम्बोधा अनभिसम्बुद्धो बोधिसत्तो व समानो ओभासञ्जेव” खो सञ्जा- 5
नामि, नो च रूपानि पस्सामि ।

२. “तस्स मय्हं, भिक्खवे, एतदहोसि — ‘सचे खो अहं ओभासं
चेव सञ्जानेय्यं रूपानि च पस्सेय्यं; एवं मे इदं आणदस्सनं परिसुद्धतरं
अस्सा’ ति ।

“सो खो अहं, भिक्खवे, अपरेण समयेन अप्पमत्तो आतापी 10
पहित्तो विहरन्तो ओभासं चेव सञ्जानामि, रूपानि च पस्सामि;
नो च खो ताहि देवताहि सद्धिं सन्तिट्ठामि सल्लपामि साकच्चं
समापज्जामि ।

३. “तस्स मय्हं, भिक्खवे, एतदहोसि — ‘सचे खो अहं ओभासं
चेव सञ्जानेय्यं, रूपानि च पस्सेय्यं, ताहि च देवताहि सद्धिं सन्तिट्ठेय्यं 15
सल्लपेय्यं साकच्चं समापज्जेय्यं; एवं मे इदं आणदस्सनं परिसुद्धतरं
अस्सा’ ति ।

“सो खो अहं, भिक्खवे, अपरेण समयेन अप्पमत्तो आतापी
पहित्तो विहरन्तो ओभासं चेव सञ्जानामि, रूपानि च पस्सामि,
ताहि च देवताहि सद्धिं सन्तिट्ठामि सल्लपामि साकच्चं समापज्जामि; 20
नो च खो ता देवता जानामि — इमा देवता अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा
देवनिपाया ति ।

४. “तस्स मय्हं, भिक्खवे, एतदहोसि — ‘सचे खो अहं ओभासं
चेव सञ्जानेय्य, रूपानि च पस्सेय्य, ताहि च देवताहि सद्धिं सन्तिट्ठेय्यं
सल्लपेय्यं साकच्चं समापज्जेय्य, ता च देवता जानेय्यं — इमा देवता 25
अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा देवनिपाया’ ति; एवं मे इदं आणदस्सनं
परिसुद्धतरं अस्सा’ ति ।

B. 121,
R. 303

- “सो खो अह, भिक्खवे, अपरेण समयेण अप्पमत्तो आतापी पहित्तो विहरन्तो ओभास चेव सञ्जानामि, रूपानि च पस्सामि, ताहि च देवताहि सद्धिं सन्तिट्ठामि सल्लपामि साकच्छ समापज्जामि, ता च देवता जानामि — ‘इमा देवता अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा देवनिकाया’
- 5 ति, नो च खो ता देवता जानामि — ‘इमा देवता इमस्स कम्मस्स विपाकेण इतो चुता तत्थ उपपन्ना’ ति पे० ता च देवता जानामि — ‘इमा देवता इमस्स कम्मस्स विपाकेण इतो चुता तत्थ उपपन्ना’ ति, नो च खो ता देवता जानामि — ‘इमा देवता इमस्स’ कम्मस्स विपाकेण’ एवमाहारा एवसुखदुक्खप्पटिसवेदिनियो” ति पे० ता च देवता
- 10 जानामि — ‘इमा देवता इमस्स कम्मस्स विपाकेण एवमाहारा एवसुखदुक्खप्पटिसवेदिनियो’ ति, नो च खो ता देवता जानामि — ‘इमा देवता एवदीघायुका एवचिरट्ठितिका’ ति पे० ता च देवता जानामि — ‘इमा देवता एवदीघायुका एवचिरट्ठितिका’ ति, नो च खो ता देवता जानामि यदि वा मे इमाहि देवताहि सद्धिं सन्निवुत्थपुब्ब यदि वा न
- 15 सन्निवुत्थपुब्ब ति ।

- ५ “तस्स मय्ह, भिक्खवे, एतदहोसि — ‘सचे खो अह ओभास चेव सञ्जानेय्य, रूपानि च पस्सेय्य, ताहि च देवताहि सद्धिं सन्तिट्ठेय्य सल्लपेय्य साकच्छ समापज्जेय, ता च देवता जानेय्य — ‘इमा देवता अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा देवनिकाया’ ति, ता च देवता जानेय्य —
- 20 ‘इमा देवता इमस्स कम्मस्स विपाकेण इतो चुता तत्थ उपपन्ना’ ति, ता च देवता जानेय्य — ‘इमा देवता एवमाहारा एवसुखदुक्खप्पटिसवेदिनियो’ ति, ता च देवता जानेय्य — ‘इमा देवता एवदीघायुका एवचिरट्ठितिका’ ति, ता च देवता जानेय्य यदि वा मे इमाहि देवताहि सद्धिं सन्निवुत्थपुब्ब यदि वा न सन्निवुत्थपुब्ब ति, एव मे इद आणदस्सन
- 25 परिसुद्धतर अस्सा’ ति ।

- 125 “सो खो अह, भिक्खवे, अपरेण समयेण अप्पमत्तो आतापी पहित्तो विहरन्तो ओभास चेव सञ्जानामि, रूपानि च पस्सामि, ताहि च देवताहि सद्धिं सन्तिट्ठामि सल्लपामि साकच्छ समापज्जामि, ता च देवता जानामि — ‘इमा देवता अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा देवनिकाया’
- ति, ता च देवता जानामि — ‘इमा देवता इमस्स कम्मस्स विपाकेण इतो

१-१ सी०, स्था०, रो० पोत्थकेणु न दिस्सति । २ एवसुखदुक्खप्पटिसवेदिनियो - सी०, स्था०, रो० ।

चुता तत्थ उपपन्ना' ति, ता च देवता जानामि - 'इमा देवता एवमाहारा
एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदिनियो' ति, ता च देवता जानामि - 'इमा देवता
एवंदीघायुका एवंचिरद्वितिका' ति, ता च देवता जानामि यदि वा मे
देवताहि' सद्धि सन्निवृत्यपुब्बं यदि वा न सन्निवृत्यपुब्बं ति ।

६. "यावकीवञ्च मे, भिक्खवे, एवं अट्ठपरिवट्टं अधिदेवज्जाण- 5
दस्सनं न सुविसुद्धं अहोसि, नेव तावाहुं, भिक्खवे, 'सदेवके लोके समारके
सत्तहके सत्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अनुत्तरं सम्मासम्बोधि
अभिसम्बुद्धो' ति' पच्चञ्जासि । यतो च खो मे, भिक्खवे, एवं अट्ठ-
परिवट्टं अधिदेवज्जाणदस्सनं सुविसुद्धं अहोसि, अथाहुं, भिक्खवे, 'सदेवके
लोके समारके सत्तहके सत्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अनुत्तरं 10
सम्मासम्बोधि अभिसम्बुद्धो' ति पच्चञ्जासि; ज्ञाणं च पन मे दस्सनं
उदपादि; अकृप्या मे चेतोविमुत्ति; अयमन्तिमा जाति नत्थि दानि
पुनब्भवो" ति ।

R. 305

11

५. अभिभायतनसुत्तं

१. "अट्ठिमानि, भिक्खवे, अभिभायतनानि । कत्तमानि अट्ठ ?
अज्झत्तं रूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति परित्तानि सुवण्ण- 15
दुव्वण्णानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्जी होति ।
इदं पठमं अभिभायतनं ।

२. "अज्झत्तं रूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति अप्प-
माणानि सुवण्णदुव्वण्णानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति,
एवंसञ्जी होति । इदं दुतिय अभिभायतनं । 20

३. "अज्झत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति
परित्तानि सुवण्णदुव्वण्णानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी'
ति, एवंसञ्जी होति । इदं ततिय अभिभायतनं । B 126

४. "अज्झत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति अप्प-
माणानि सुवण्णदुव्वण्णानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति, 25
एवंसञ्जी होति । इदं चतुत्थ अभिभायतनं ।

५. "अज्झत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति
नीलानि नीलवण्णानि नीलनिदस्सानानि नीलनिभासानि । 'तानि अभि-

१ ताहि देवताहि - नी०, रत्ता० । २ नी० रत्ता०, रा० पंग्खरंमु नत्थि ।

भुव्य जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्जी होति । इदं पञ्चमं अभि-
भायतनं ।

६. "अञ्जत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति पीतानि
पीतवण्णानि पीतनिदस्सनानि पीतनिभासानि । 'तानि अभिभुव्य
5 जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्जी होति । इदं छट्ठं अभिभायतनं ।

R. 306

७. "अञ्जत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति
लोहितक्कानि लोहितकवण्णानि लोहितकनिदस्सनानि लोहितकनिभा-
सानि । 'तानि अभिभुव्य जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्जी होति ।
इदं सत्तमं अभिभायतनं ।

८. "अञ्जत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति
ओदातानि ओदातवण्णानि ओदातनिदस्सनानि ओदातनिभासानि ।
'तानि अभिभुव्य जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्जी होति । इदं अट्ठमं
अभिभायतनं । इमानि खो, भिक्खवे, अट्ठ अभिभायतनानी" ति ।

६. विमोक्खसुत्तं

१. "अट्ठिमे, भिक्खवे, विमोक्खा । कतमे अट्ठ ? रूपी रूपानि
15 पस्सति । अयं पठ्मो विमोक्खो ।

२. "अञ्जत्तं अरूपसञ्जी, बहिद्वा' रूपानि पस्सति । अयं
दुतियो विमोक्खो ।

३. "सुभं तेव अधिमुत्तो होति । अयं ततियो विमोक्खो ।

B 127

४. "सब्बसो रूपसञ्जानं समतिक्कमा पटिघसञ्जानं अत्थ-
20 ज्जमा नानतसञ्जानं अमनसिकारा 'अनन्तो आकासो' ति आकासा-
नञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । अयं चतुत्थो विमोक्खो ।

५. "सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म 'अनन्तं
विज्जाणं' ति विज्जाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । अयं पञ्चमो
विमोक्खो ।

६. "सब्बसो विज्जाणञ्चायतनं समतिक्कम्म 'नत्थि किञ्ची'
ति आकिञ्चञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । अयं छट्ठो विमोक्खो ।

७. "सब्बसो आकिञ्चञ्चायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जा-
नासञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । अयं सत्तमो विमोक्खो ।

१. एको बहिद्वा - स्था०, रो० ।

८. "सञ्चसो नेवसञ्जानासञ्जायतनं समतिक्कम्म सञ्जा-
वेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति । अयं अट्ठमो विमोक्खो । इमे
सो, भिक्खवे, अट्ठ विमोक्खा" ति ।

७. अनरियवोहारसुत्तं

१. "अट्ठिमे, भिक्खवे, अनरियवोहारा । कतमे अट्ठ ? अट्ठे
दिट्ठवादिता, असुते सुतवादिता, अमुते मुतवादिता, अविञ्जाते
विञ्जातवादिता, दिट्ठे अट्ठवादिता, सुते असुतवादिता, मुते अमुत-
वादिता, विञ्जाते अविञ्जातवादिता । इमे सो, भिक्खवे, अट्ठ
अनरियवोहारा" ति ।

R. 307

८. अरियवोहारसुत्तं

१. "अट्ठिमे, भिक्खवे, अरियवोहारा । कतमे अट्ठ ? अट्ठे
अट्ठवादिता, असुते असुतवादिता, अमुते अमुतवादिता, अविञ्जाते
अविञ्जातवादिता, दिट्ठे दिट्ठवादिता, सुते सुतवादिता, मुते मुत-
वादिता, विञ्जाते विञ्जातवादिता । इमे सो, भिक्खवे, अट्ठ अरिय-
वोहारा" ति ।

९. परिषत्सुतं

१. "अट्ठिमा, भिक्खवे, परिषा । कतमा अट्ठ ? खत्तियपरिषा,
आहाणपरिषा, गृहपतिपरिषा, समणपरिषा, चातुमहाराजिकपरिषा,
तावतिसपरिषा, मारपरिषा, ब्रह्मपरिषा । अभिजानामि सो पनाहं,
भिक्खवे, अनेकसत्तं खत्तियपरिसं उपसङ्कुमिता^१ । तथ पि मया
सन्निशान्णपुत्वं चैव सल्लपितपुत्वं च साकच्छा च समापन्नपुत्वा । तत्थ
यादिसको तेसं वण्णो होति तादिसको मय्हं वण्णो होति, यादिसको
तेसं सरो होति तादिसको मय्हं सरो होति । घम्मिया च कयाय
सन्दत्तेमि समादपेमि ममुत्तेजेमि सम्पहसेमि । आसमानं च मं न
जानन्ति -- 'को नु सो अय मासति देवो वा मनुस्सो वा' ति । घम्मिया^२
कयाय मन्दस्मेत्वा समादपेत्वा ममुत्तेजेत्वा सम्पहमेत्वा अन्तग्घायामि ।

B. 120

१. धम्मणि - स्या० । २. उत्तपुत्तिव्या - गी०, स्या०, रो० । ३. धम्मिया च -

अन्तरहितं च मं न जानन्ति - 'को नु खो अयं अन्तरहितो देवो वा मनुस्सो वा' ति ।

२. "अभिजानामि खो पनाहुं, भिवस्सवे, अनेकसत्तं ब्राह्मणपरिसं ... पे०... गृहपतिपरिसं ... समणपरिसं ... चातुमहाराजिकपरिसं ... तावत्तिस्सपरिसं ... मारपरिसं ... ब्रह्मपरिसं उपसङ्कुमिता । तत्र पि मया सन्निसिन्नपुत्वं चैव सत्त्वपित्तपुत्वं च साकच्छा च समापन्नपुत्वा । तत्थ यादिसको तेसं वण्णो होति तादिसको मय्हं वण्णो होति । यादिसको तेसं सरो होति तादिसको मय्हं सरो होति । धम्मिया च कथाम् सन्दस्सेमि समादपेमि समुत्तेजेमि सम्पहंसेमि । भासमानं च मं न जानन्ति
- १० - 'को नु खो अयं भासति देवो वा मनुस्सो वा' ति । धम्मिया कथाम् सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहंसेत्वा अन्तरघायामि । अन्तरहितं च मं न जानन्ति - 'को नु खो अयं अन्तरहितो देवो वा मनुस्सो वा' ति । इमा लो, भिवस्सवे, अट्ठ परिसा" ति ।

१०. भूमिचालसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागार-
 १५ सालायं । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय वेसालि पिण्डाय पाविसि । वेसालियं पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिवकन्तो आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि - "गण्हाहि, आनन्द, निसीदनं । येन चापालं^१ चेति^२ तेनुपसङ्कुमिस्साम दिवाविहारया" ति । "एवं, भन्ते" ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो पटिस्सुत्वा^३
 २० निसीदनं आदाय भगवन्तं पिट्ठितो पिट्ठितो अनुबन्धि ।

D 129

R 309

२. अथ लो भगवा येन चापालं^४ चेति^५ तेनुपसङ्कुमि ; उपसङ्कुमि^६त्वा पञ्चज्जे आसने निसीदि । निसज्ज खो भगवा आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि - "रमणीया^७, आनन्द, वेसाली, रमणीयं उदेनं^८ चेति^९यं, रमणीयं गोतमकं^{१०} चेति^{११}यं, रमणीयं बहुपुत्तकं^{१२} चेति^{१३}यं, रमणीयं सत्तम्बं^{१४} चेति^{१५}यं, रमणीयं सारन्ददं^{१६} चेति^{१७}यं, रमणीयं चापालं^{१८} चेति^{१९}यं । यस्स

१-१ पापालचेति^१ - स्या०, चापालचेति^२ - रो० । २ पटिस्सुत्वा - स्या० । ३ रमणीया - सी० । ४-४ उदेनचेति^४ - सी०, स्या०, रो० । ५-५ गोतमकचेति^५ - स्या०, रो० । ६-६ बहुपुत्त चेति^६ - सी०, बहुपुत्तकेति^७ - स्या०, रो० । ७-७ सत्तम्ब चेति^७ - सी०; सत्तम्बचेति^८ - स्या०, रो० । ८-८ सारन्दचेति^८ - स्या०, रो० । ९-९ चापालचेति^९ - रो० ।

कस्सचि, आनन्द, चत्तारो इद्धिपादा भाविता बहुलीकता यानीकता^१
 वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता सुसमारद्धा, आकङ्क्षमानो सो, आनन्द,
 कप्प वा तिट्ठेय्य कप्पावसेस वा । तथागतस्स खो, आनन्द, चत्तारो
 इद्धिपादा भाविता बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता
 सुसमारद्धा । आकङ्क्षमानो, आनन्द, तथागतो कप्प वा तिट्ठेय्य कप्पाव- 5
 सेस वा” ति ।

३ एव पि खो आयस्मा आनन्दो भगवता ओळारिके^२ निमित्ते
 कयिरमाने^३ ओळारिके ओभासे कयिरमाने नासक्खि पटियिज्झितु,
 न भगवन्त याचि — “तिट्ठतु, भन्ते, भगवा कप्प, तिट्ठतु सुगतो कप्प
 बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय अत्थाय हिताय सुखाय 10
 देवमनुस्सान” ति, यथा त मारेन परियुट्ठितचित्तो ।

४ दुतिय पि खो भगवा पे० ततिय पि खो भगवा आयस्मन्त
 आनन्द आमन्तेसि — “रमणीया, आनन्द, वेसाली, रमणीय उदेन चेतिप,
 रमणीय गोतमक चेतिप, रमणीय बहुपुत्तक चेतिप, रमणीय सत्तम्य
 चेतिप, रमणीय सारन्दद चेतिप, रमणीय चापाल चेतिप । यस्स ■
 कस्सचि, आनन्द, चत्तारो इद्धिपादा भाविता बहुलीकता यानीकता
 वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता सुसमारद्धा, आकङ्क्षमानो सो, आनन्द,
 कप्प वा तिट्ठेय्य कप्पावसेस वा । तथागतस्स खो, आनन्द, चत्तारो
 इद्धिपादा भाविता पे० आकङ्क्षमानो, आनन्द, तथागतो कप्प वा
 तिट्ठेय्य कप्पावसेस वा” ति । 20

५ एव पि खो आयस्मा आनन्दो भगवता ओळारिके निमित्ते R 310
 कयिरमाने ओळारिके ओभासे कयिरमाने नासक्खि पटियिज्झितु, न
 भगवन्त याचि — “तिट्ठतु, भन्ते, भगवा कप्प, तिट्ठतु सुगतो कप्प
 बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय अत्थाय हिताय सुखाय
 देवमनुस्मान” ति, यथा त मारेन परियुट्ठितचित्तो । 25

६ अथ खो भगवा आयस्मन्त आनन्द आमन्तेसि — “गच्छ
 त्य, आनन्द, मस्म दानि वाल मञ्जसी” ति । “एव, भन्ते” ति खो
 आयस्मा आनन्दो भगवतो पटिस्सुत्वा उट्ठायासना भगवन्त अभिवादेत्वा
 पदनिरण क्त्वा भगवतो अविदूरे अञ्जतरस्मि रक्खमूले निसीदि ।
 अथ खो मारो पापिमा अचिग्गनन्ते आयस्मन्ते आनन्दे भगवन्त 30
 एतदयोच —

७. "परिनिब्बातु दानि, भन्ते, भगवा, परिनिब्बातु सुगतो । परिनिब्बानकालो दानि, भन्ते, भगवतो । भासिता खो पनेसा, भन्ते, भगवता वाचा — 'न तावाहं, पापिम, परिनिब्बायिस्सामि याव मे भिक्खू न सावका भविस्सन्ति वियत्ता विनीता विसारदा पत्तयोगवखेमा बहु-
- ५ स्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपन्ना सामीचिप्पटिपन्ना' अनुधम्मचारिनो, सकं आचरियकं उग्गहेत्वा आचिक्खिस्सन्ति देसेस्सन्ति' पञ्जपेस्सन्ति पट्टपेस्सन्ति विवरिस्सन्ति विभजिस्सन्ति उत्तानीकरिस्सन्ति उप्पन्नं परप्पवादं सहधम्मेन सुनिग्गहितं निग्गहेत्वा सप्पाटिहारियं धम्मं देसेस्सन्ती' ति । एतरहि, भन्ते, भिक्खू भगवतो सावका वियत्ता विनीता
- १० विसारदा पत्तयोगवखेमा बहुस्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपन्ना सामीचिप्पटिपन्ना अनुधम्मचारिनो, सकं आचरियकं उग्गहेत्वा आचिक्खन्ति देसेन्ति पञ्जपेन्ति विवरन्ति विभजन्ति उत्तानीकरोन्ति उप्पन्नं परप्पवादं सहधम्मेन सुनिग्गहितं निग्गहेत्वा सप्पाटिहारियं धम्मं देसेन्ति । परिनिब्बातु दानि, भन्ते, भगवा, परिनिब्बातु सुगतो । परिनिब्बान-
- १५ कालो दानि, भन्ते, भगवतो । भासिता खो पनेसा, भन्ते, भगवता वाचा — 'न तावाहं, पापिम, परिनिब्बायिस्सामि याव मे भिक्खुनियो न साविका भविस्सन्ति ... पे०... याव मे उपासका न सावका भविस्सन्ति ... पे०... याव मे उपासिका न साविका भविस्सन्ति वियत्ता विनीता विसारदा पत्तयोगवखेमा बहुस्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपन्ना
- २० सामीचिप्पटिपन्ना अनुधम्मचारिनियो, सकं आचरियकं उग्गहेत्वा आचिक्खिस्सन्ति देसेस्सन्ति पञ्जपेस्सन्ति^३ पट्टपेस्सन्ति विवरिस्सन्ति विभजिस्सन्ति उत्तानीकरिस्सन्ति, उप्पन्नं परप्पवादं सहधम्मेन सुनिग्गहितं निग्गहेत्वा सप्पाटिहारियं धम्मं देसेस्सन्ती' ति । एतरहि, भन्ते, उपासिका भगवतो साविका वियत्ता विनीता विसारदा पत्तयोगवखेमा
- २५ बहुस्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपन्ना सामीचिप्पटिपन्ना अनुधम्मचारिनियो, सकं आचरियकं उग्गहेत्वा आचिक्खन्ति देसेन्ति पञ्जपेन्ति पट्टपेन्ति विवरन्ति विभजन्ति उत्तानीकरोन्ति, उप्पन्नं परप्पवादं सहधम्मेन सुनिग्गहितं निग्गहेत्वा सप्पाटिहारियं धम्मं देसेन्ति ।

८. "परिनिब्बातु दानि, भन्ते, भगवा, परिनिब्बातु सुगतो ।

■ परिनिब्बानकालो दानि, भन्ते, भगवतो । भासिता खो पनेसा, भन्ते,

१. सामीचि पटिपन्ना — सी०, त्या०, रो० । २. देसिस्सन्ति — सी०, त्या०, रो० ।

३. पञ्जपेस्सन्ति — सी०, रो० ।

भगवता वाचा - 'न तावाहं, पापिम, परिनिब्बायिस्सामि याव मे इदं
ब्रह्मचरियं न इदं चेव भविस्सति फीतं च वित्थारिकं वाहुजञ्जं
पुथुभूतं, याव देवमनुस्सेहि सुप्पकासितं' ति । एतरहि, भन्ते, भगवतो
ब्रह्मचरियं इदं चेव फीतं च वित्थारिकं वाहुजञ्जं पुथुभूतं, याव
देवमनुस्सेहि सुप्पकासितं ।

5

६. "परिनिब्बातु दानि, भन्ते, भगवा, परिनिब्बातु सुगतो ।
परिनिब्बानकालो दानि, भन्ते, भगवतो" ति ।

"अप्पोस्सुक्को त्वं, पापिम, होहि । नचिरं तथागतस्स परि-
निब्बानं भविस्सति । इतो तिण्णं मासानं अच्चयेन तथागतो परिनिब्बा-
यिस्सती" ति ।

10

१०. अथ सो भगवा चापाले^१चेतिये^२सतो सम्पजानो आयुसह्वारं
ओस्सजि । ओस्सट्ठे^३ च^४ भगवता आयुसह्वारे महाभूमिचालो अहोसि
भिसनको सलोमहंसो, देवदुन्दुभियो च फलिसु । अथ सो भगवा एतमथ
विदित्वा तायं वेत्तायं इमं उदानं उदानेसि -

"तुलमतुलं च सम्भवं,
भवसह्वारमवस्सजि^५ मुनि ।
अज्झत्तरतो समाहितो,
अभिन्दि कवच्चमिवत्तसम्भवं" ति ॥

15 R. 312

११. अथ सो आयस्मतो आनन्दस्स एतदहोसि - "महा वत्तायं
भूमिचालो^६; सुमहा वत्तायं भूमिचालो भिसनको सलोमहंसो, देव- 20
दुन्दुभियो च फलिसु । को नु सो हेतु, को पच्चयो महतो भूमिचालस्स
पातुभावाया" ति ?

१२. अथ सो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तंनुपसङ्गमि;
उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिप्पो सो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच - "महा वत्तायं, भन्ते, 25
भूमिचालो; सुमहा वत्तायं, भन्ते, भूमिचालो भिसनको सलोमहंसो,
देवदुन्दुभियो च फलिसु । को नु सो, भन्ते, हेतु, को पच्चयो महतो
भूमिचालस्स पातुभावाया" ति ?

D. 122

१-१ पासायवेत्तिवे - दया०, पासायवेत्तिवे - रो० । २-२ ओरण्डे - टी०
रो०, ओगाजिरे - दया० । ३ भवणद्वारपोल्लसि - टी०, ४ अचम्मसि - दया० ।

५ भूमिचालो महंसो - टी० ।

१३ “अट्टिमो, आनन्द, हेतू, अट्ट पञ्चया महतो भूमिचालस्स पातुभावाय । कतमे अट्ट ? अयं, आनन्द, महापथवी उदके पतिट्ठिता, उदके वाते पतिट्ठित, वातो आकासद्वो होति । सो, आनन्द, समयो य महावाता वायन्ति, महावाता वायन्ता उदके कम्पेन्ति, उदके कम्पित 5 पथवि कम्पेति । अयं, आनन्द, पठमो हेतु, पठमो पञ्चयो महतो भूमि-चालस्स पातुभावाय ।

१४ “पुन च पर, आनन्द, समणो वा ब्राह्मणो वा इद्धिमा चेतोवसिष्यत्तो देवता^१ वा महिद्धिका^२ महानुभावा । तस्स परित्ता पथवीसञ्जा आविता होति, अप्पमाणा आपोसञ्जा । सो इम पथवि 10 कम्पेति सङ्कम्पेति सम्पकम्पेति सम्पवेधेति^३ । अयं, आनन्द, दुतियो हेतु, दुतियो पञ्चयो महतो भूमिचालस्स पातुभावाय ।

१५ “पुन च पर, आनन्द, यदा बोधिसत्तो तुसिता काया चवित्वा सतो सम्पजानो मातुकुच्छि ओक्कमति, तदाय पथवी^४ कम्पति सङ्कम्पति सम्पकम्पति सम्पवेधेति । अयं, आनन्द, ततियो हेतु, ततियो 15 पञ्चयो महतो भूमिचालस्स पातुभावाय ।

१६ “पुन च पर, आनन्द, यदा बोधिसत्तो सतो सम्पजानो मातुकुच्छिस्मा निक्खमति, तदाय पथवी कम्पति सङ्कम्पति सम्पकम्पति सम्पवेधेति । अयं, आनन्द, चतुत्थो हेतु, चतुत्थो पञ्चयो महतो भूमि-चालस्स पातुभावाय ।

१७ “पुन च पर, आनन्द, यदा तथागतो अनुत्तर सम्मासम्बोधिं अभिसम्बुज्जति, तदाय पथवी कम्पति सङ्कम्पति सम्पकम्पति सम्प- 20 वेधेति । अयं, आनन्द, पञ्चमो हेतु, पञ्चमो पञ्चयो महतो भूमि-चालस्स पातुभावाय ।

१८ “पुन च पर, आनन्द, यदा तथागतो अनुत्तर धम्मचक्रं 25 पवत्तति^५, तदाय पथवी कम्पति सङ्कम्पति सम्पकम्पति सम्पवेधेति । अयं, आनन्द, छट्ठो हेतु, छट्ठो पञ्चयो महतो भूमिचालस्स पातुभावाय ।

१९ “पुन च पर, आनन्द, यदा तथागतो सतो सम्पजानो आयुसद्वार ओस्सज्जति, तदाय पथवी कम्पति सङ्कम्पति सम्पकम्पति

१ यं—स्या०, रो० । २-२ देवता महिद्धिका—सी०, स्या०, रो० । ३ सी०, स्या०, रा० पालयन्तु नत्ति । ४ पठवि—सी०, पठवी—स्या०, रो० । ५ पवत्तेति—सी०, स्या०, रा० ।

सम्पवेधति । अय, आनन्द, सत्तमो हेतु, सत्तमो पच्चयो महतो भूमि-
चालस्स पातुभावाय ।

२० “पुन च पर, आनन्द, यदा तथागतो अनुपादिसंसाय
निव्वानघातुया परिनिव्वायति, तदाय पयवी कम्पति सद्धुम्पति सम्प-
कम्पति सम्पवेधति । अय, आनन्द, अट्ठमो हेतु, अट्ठमो पच्चयो महतो 5
भूमिचालस्स पातुभावाय । इमे खो, आनन्द, अट्ठ हेतू, अट्ठ पच्चया
महतो भूमिचालस्स पातुभावाया” ति ।

भूमिचालवग्गो सत्तमो ।

। तस्सुद्धानं

इच्छा अल च सहित्त, गया^१ अभिभुना सह^२ ।

यिमोक्खो^३ द्वे च बोहारा, परिखा भूमिचालेना^४ ति ॥

R 91

— ० —

८. धम्मकवग्गो

१. पठमसद्धामुत्तं

१ “सद्धो” च^१, भिक्खवे, भिक्खु होति, नो च सीलवा । एवं 10
सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन त अङ्ग परिपूरेतब्ब — ‘विन्ताह’^२
सद्धो च अस्स सीलवा चा’ ति । यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च
होति सीलवा च, एव सो तेनङ्गेन परिपूरो होति ।

२ “सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति सीलवा च, नो च बहु-
स्सुतो । एव सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन त अङ्ग परिपूरेतब्ब — 15
‘विन्ताह सद्धो च अस्स, सीलवा च, बहुस्सुतो चा’ ति । यतो च खो,
भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति सीलवा च बहुस्सुतो च, एव सो तेनङ्गेन
परिपूरो होति ।

३ “सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति सीलवा च बहुस्सुतो च, 20
नो च धम्मवयिणो पे० . धम्मवयिणो च, नो च परिमावचरो पे० .
परिमावचरो च, नो च विस्साग्दो परिस्साय धम्म देसेति पे० . विस्सा-
ग्दो च परिमाय धम्म देसेति, नो च चतुअ ज्ञानान आभिचेतसिमानं^४

R 134

१ गया — रया० । २ त गट्ठ — मी०, त गट्ठ — रया०, छ० । ३ विमत्ता — मी० ।

४ भूमिचालेना — रया० । ५-६ गट्ठो — रया० । ७ विस्साग्दो — रया० । ८ अभिचेत-
सिमान — मी०, छ० ।

दिदुधम्मसुखविहारान निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी
पे० चतुन्न ज्ञानान आभिचेतसिकान दिदुधम्मसुखविहारान निकाम-

R. 315

- 5 उपसम्पज्ज विहरति, एव सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन त अङ्ग
परिपूरेतव्व - 'किन्ताह सद्धो च अस्स, सीलवा च, बहुस्सुतो च,
धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धम्म देसेय्य,
चतुन्न' च' ज्ञानान आभिचेतसिकान दिदुधम्मसुखविहारान निकामलाभी
अस्स अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवान च' खया अनासव चेतो-
10 विमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिद्वेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उप-
सम्पज्ज विहरेय्य' ति ।

- ४ "यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति, सीलवा
च, बहुस्सुतो च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय
धम्म देसेति, चतुन्न च ज्ञानान आभिचेतसिकान दिदुधम्मसुखविहारान
15 निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवान च खया
अनासव चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिद्वेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छि-
क्त्वा उपसम्पज्ज विहरति, एव सो तेनङ्गेन परिपूरो होति । इमेहि,
खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु समन्तपासादिको च
होति सव्वाकारपरिपूरो चा" ति ।

२. द्रुतिपसदासुत्तं

- 20 १ "सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति, नो च सीलवा । एव
सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन त अङ्ग परिपूरेतव्व - 'किन्ताह
सद्धो च अस्स सीलवा चा' ति । यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च
होति सीलवा च, एव सो तेनङ्गेन परिपूरो होति ।

- २ "सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति सीलवा च, नो च बहु-
■ स्सुतो पे० बहुस्सुतो च, नो च धम्मकथिको पे० धम्म-
कथिको च, नो च परिसावचरो पे० परिसावचरो च, नो च विसारदो
परिसाय धम्म देसेति पे० विसारदो च परिसाय धम्म देसेति,

B 135
R. 316

नो च ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते कायेन फुसित्वा विहरति ... पे०... ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते कायेन फुसित्वा विहरति, नो च आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति; एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं परिपूरे- 5 तव्यं — 'किन्ताहं सद्धो च अस्सं, सीलवा च, बहुस्सुतो च, धम्मकधिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धम्मं देसेय्यं, ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते कायेन फुसित्वा विहरेय्यं, आसवानं च खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति । 10

३. 'यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति, सीलवा च, बहुस्सुतो च, धम्मकधिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धम्मं देसेति, ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते' च' कायेन फुसित्वा विहरति, आसवानं च खया ... पे०... सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति; एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि 15 धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु समन्तपासादिको च होति सब्बाकारपरिपूरो चा' ति ।

३. पठममरणस्तिसुत्तं

१. एकं समयं भगवा नातिके^१ विहरति गिञ्जकावसथे । तत्र गो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — "भिक्खवो" ति । "भदन्ते" ति ते भिक्खू भगवतो पञ्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच — "मरणस्सति, भियत्तवे, 20 भाविता बहुलीयता महप्फला होति महानिसंसा अमतोग्घा अमत्तपरि- योमाना । भावेय नो तुम्हे, भियत्तवे, मरणस्सति" ति ।

R. 317

२. एवं वृत्ते अञ्जतरो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच — "अहं गो, भन्ते, भावेमि मरणम्मति" ति ।

"यथा कथं पन त्व, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति" ति ? 25

"इयं मग्ग, भन्ते, एव होति — 'अहो वताह रत्तिन्दव जीवेय्य, भगवतो सासनं मनमि करेय्य, बहु' वत मे वतं अग्गा' ति । एवं गो मग्ग, भन्ते, भावेमि मरणम्मति" ति ।

R. 136

१-१ ते - गी०, वदा०, रो० । २ नातिके - गी०, पत्ता०, नातिके - गो० ।

३ बहु - गी०, रो० ।

३. अञ्जातरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - "अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति ।

"यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति" ति ?

५ "इध मय्हं, भन्ते, एवं होति - 'अहो वताहं दिवसं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति ।

४. अञ्जातरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - "अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति ।

"यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति" ति ?

१० "इध मय्हं, भन्ते, एवं होति - 'अहो वताहं उपड्ढुदिवसं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति ।

५. अञ्जातरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - "अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति ।

१५ "यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति" ति ?

"इध मय्हं, भन्ते, एवं होति - 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं एकपिण्डपातं' भुञ्जामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति ।

२० ६. अञ्जातरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - "अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति ।

"यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति" ति ?

K. 318

"इध मय्हं, भन्ते, एवं होति - 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं उपड्ढुपिण्डपातं' भुञ्जामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति ।

२५ ७. अञ्जातरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - "अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति ।

"यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति" ति ?

D. 137

"इध मय्हं, भन्ते, एवं होति - 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं चत्तारो पच्च आतोपे सद्धानित्वा अज्जोहरामि, भगवतो

सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति' ति ।

८. अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच — “अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति' ति ।

“यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति' ति ? 5

“इध मग्गं, भन्ते, एवं होति — ‘अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं एकं आलोप सद्धादित्वा अञ्जोहरामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति' ति ।

९. अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच — “अहं पि 10 खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति' ति ।

“यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति' ति ?

“इध मग्गं भन्ते, एवं होति — ‘अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं अस्ससित्वा वा पस्ससामि, पस्ससित्वा वा अस्ससामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति । एवं खो अहं, भन्ते 15 भावेमि मरणस्सति' ति ।

१०. एवं वुत्ते भगवा ते भिक्खू एतदवोच — “ध्यायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — ‘अहो वताहं रत्तिन्दिवं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति; योपायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — ‘अहो वताहं दिवसं जीवेय्यं, भगवतो 20 सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति, योपायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — ‘अहो वताह उपद्दुदिवसं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति, योपायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — ‘अहो वताह तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं एकपिण्डपातं भुञ्जामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत 25 मे कतं अस्सा' ति, योपायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — ‘अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं उपद्दुपिण्डपातं भुञ्जामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति, योपायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — ‘अहो वताह तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं 30 चत्तारो पञ्च आलोपे सद्धादित्वा अञ्जोहरामि, भगवतो सासनं मनसि

करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति — इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, 'भिक्खु पमत्ता विहरन्ति, दन्धं मरणस्सति भावेन्ति आसवानं खयाय' ।

११. "यो च' स्वायं', भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं एकं आलोपं सह्वादित्वा अज्झो-
 ॥ हरामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति; योपायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं अस्ससित्वा वा पस्ससामि, पस्ससित्वा वा अस्ससामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति — इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, 'भिक्खु अप्पमत्ता विहरन्ति, तिव्खं' मरणस्सति भावेन्ति
 10 आसवानं खयाय' ।

१२. "तस्मातिह, भिक्खवे, एवं सिक्खित्तव्वं — 'अप्पमत्ता विहरिस्साम, तिव्खं मरणस्सति भावयिस्साम आसवानं खयाया' ति । एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खित्तव्वं" ति ।

४. दुतियमरणस्सतिसुत्तं

R. 320

१. एकं समयं भगवा नातिके विहरति गिब्जकावसथे ।
 15 तत्र सो भगवा भिक्खु आमन्तेसि ... पे०... मरणस्सति, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना ।

२. "कथं भाविता च, भिक्खवे, मरणस्सति कथं बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना ? इध, भिक्खवे, भिक्खु दिवसे निक्खन्ते रत्तिया पटिहिताय' इति पटिसञ्चि-
 20 क्खति — 'बहुका सो मे पच्चया मरणस्स — अहि वा मं ङंसेय्य, बिन्दिक्को' वा मं ङंसेय्य, सत्तपदी वा मं ङंसेय्य; तेन मे अस्स कालङ्किरिया । सो मम अस्स अन्तरायो । उपक्खलित्वा वा पपत्तेय्यं, भत्तं वा मे भुत्तं व्यापज्जेय्य, पित्तं वा मे कुप्पेय्य, सेम्हं वा मे कुप्पेय्य, सत्थका वा मे वाता कुप्पेय्युं, मनुस्सा वा मं उपक्कमेय्युं, अमनुस्सा वा मं उपक्कमेय्युं;
 25 तेन मे अस्स कालङ्किरिया । सो मम अस्स अन्तरायो' ति । तेन, भिक्खवे, भिक्खुना इति पटिसञ्चिक्खित्तव्वं — 'अत्थि नु सो मे

I. 139

१-२. चाय — सी० । २. त्या० पोत्थके नत्थि । ३. पटिहिताय — त्या०, रो० । ४. बिन्दिक्का — सी०, त्या०, रो० ।

पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति काल करोन्तस्स अन्तरायाया' ति ।

३ "सचे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एव जानाति — 'अतिय मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति काल वरो-
न्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसयेव पापकान् 5
अकुसलान् धम्मान् पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च
उस्सोन्ही च अप्पटिवानी च सति च सम्पज्झ च करणीय ।

४. 'सेव्यथापि, भिक्खवे, आदित्तचेतो वा आदित्तसीसो वा
तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा निव्वापनाय अधिमत्त छन्द च वायाम च
उस्साह च उस्सोन्ही च अप्पटिवानी च सति च सम्पज्झ च करेय्य', 10
एवमेव सो, भिक्खवे, तेन भिक्खुना तेसयेव पापकान् अकुसलान् धम्मान्
पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोन्ही च
अप्पटिवानी च सति च सम्पज्झ च करणीय ।

R 321

५ "सचे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एव जानाति —
'नतिय मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति काल वरो- 15
न्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेनेव पीत्तिपामोज्जेन
विहातध्व अहोरत्तानुसिक्खिना कुसलेसु धम्मेसु ।

६ "इव पन, भिक्खवे, भिक्खु रत्तिथा निवरन्ताय दिवसे
पतिहिते' इति पटिसञ्चिपत्तति — 'बहुका सो मे पच्चया मरणस्स —
अहि वा म डसेय्य, विच्छिको वा म डसेय्य, सतपदी वा म डसेय्य, तेन 20
मे अस्म कालङ्कुरिया । सो मम अस्स अन्तरायो । उपससत्तिस्वा वा
पपत्तेय्य, भत्त वा मे भुत्त व्यापज्जेय्य, पित्त वा मे कुप्पेय्य, सेम्ह वा मे
कुप्पेय्य, सत्यवा वा मे वात्ता कुप्पेय्य, मनुस्सा वा म उपपयमेय्य, अम-
नुस्सा वा म उपपयमेय्य, तेन मे अस्म कालङ्कुरिया । सो मम अग्ग
अन्तरायो' ति । तेन भिक्खवे, भिक्खुना इति पटिसञ्चिपत्तत्त्व — 25
'अतिय नु सो मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अग्गु दिवा काल
वरोन्तस्म अन्तरायाया' ति ।

B. 142

७ "गचे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एव जानाति —
'अतिय मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अग्गु दिवा काल

करोन्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोन्ही च अप्पटिवानी' च सति च सम्पज्झं च करणीयं ।

८. "सेय्यथापि, भिक्खवे, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा निव्वापनाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च उस्सोन्ही च अप्पटिवानिं च सति च सम्पज्झं च करेय्य; एवमेव खो, भिक्खवे, तेन भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोन्ही च अप्पटिवानी च सति च सम्पज्झं च करणीयं ।

१० ९. "सचे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चयेक्खमानो एवं जानाति -
R. 322 'नस्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु दिवा कालं करोन्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेनेव पीति-
पामोज्जेन विहातब्बं अहोरेत्तानुसिक्खिना कुसलेसु धम्मेसु । एवं भाविता ज्ञो, भिक्खवे, मरणस्सति एवं बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा
१५ अमतोग्घा अमतपरियोसाना" ति ।

५. पठमसम्पदासुत्तं

१. "अट्ठिमा, भिक्खवे, सम्पदा । कतमा अट्ठ ? उट्ठान-
सम्पदा, आरक्खसम्पदा, कल्याणमित्तता, समजीविता, सद्धासम्पदा,
सीलसम्पदा, चागसम्पदा, पञ्चासम्पदा - इमा खो, भिक्खवे, अट्ठ
सम्पदा ति ।

२० "उट्ठाता कम्मधेय्येसु, अप्पमत्तो विधानवा ।
समं कप्पेति जीविकं, सम्भतं अनुरक्खति ॥
"सद्धो सीलेन सम्पन्नो, वदञ्जू वीतमच्छरो ।
निच्चं मगं विसोषेति, सोत्थानं सम्परायिकं ॥
"इच्चेते अट्ठ धम्मा च, सद्धस्स घरमेसिनो ।
२५ अक्खाता सच्चनामेन, उभयत्थ सुखावहा ॥
"दिट्ठधम्महितत्वाय, सम्परायसुखाय च ।
एवमेतं गहट्ठानं, चागो पुञ्जं पवट्ठती" ति ॥

६. द्वितीयसम्पदासुत्तं

१. “अट्टिमा, भिक्खवे, सम्पदा । कतमा अट्ट ? उट्ठान-
सम्पदा, आरक्खसम्पदा, कल्याणमित्तता, समजीविता, सद्दासम्पदा,
सीलसम्पदा, चागसम्पदा, पञ्जासम्पदा । कतमा च, भिक्खवे, उट्ठान-
सम्पदा ? इध, भिक्खवे, कुलपुत्तो येन कम्मट्ठानेन^१ जीविकं^२ कप्पेति —
यदि कसिया यदि वणिज्जाय^३ यदि गोरक्खेन यदि इस्सत्तेन^४ यदि राज- 5
पौरिसेन यदि सिप्पञ्जतरेन — तत्थ दक्खो होति अनलसो, तत्रुपायाय
धीमंसाय समन्नागतो, अलं कातुं अलं सविधातुं ति । अयं वुच्चति,
भिक्खवे, उट्ठानसम्पदा ।

H. 141

R. 323

२. “कतमा च, भिक्खवे, आरक्खसम्पदा ? इध, भिक्खवे,
कुलपुत्तस्स भोगा होन्ति उट्ठानविरियाधिगता बाह्यवत्परिचिता सेदा- 10
वणित्ता धम्मिका धम्मलद्धा ते आरक्खेन गुत्तिया सम्पादेति — ‘किन्ति
मे भोगे नेव राजानो हरेय्यु, न चोरा हरेय्यु, न अग्नि बहेय्य, न उदकं
बहेय्य, न अण्णिया दायादा हरेय्यु’ ति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, आरक्ख-
सम्पदा ।

३. “कतमा च, भिक्खवे, कल्याणमित्तता ? इध, भिक्खवे, 15
कुलपुत्तो यस्मिं गामे वा निगमे वा पटिवसति, तत्थ ये ते होन्ति महपत्ती
वा गहपतिपुत्ता वा बहुरा वा बुद्धसीलिनो बुद्धा वा बुद्धसीलिनो सद्दा-
सम्पन्ना सीलसम्पन्ना चागसम्पन्ना पञ्जासम्पन्ना, तेहि सद्धि सन्तिट्ठति
सल्लपति साकच्छं समापज्जति; यथारूपान सद्दासम्पन्नान सद्दासम्पद
अनुसिक्खति . यथारूपानं सीलसम्पन्नानं सीलसम्पद अनुसिक्खति .. 20
यथारूपानं चागसम्पन्नानं चागसम्पद अनुसिक्खति यथारूपानं पञ्जा-
सम्पन्नान पञ्जासम्पद अनुसिक्खति, तेहि सद्धि सन्तिट्ठति सल्लपति
साकच्छं समापज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, कल्याणमित्तता ।

४. “कतमा च, भिक्खवे, समजीविता ? इध, भिक्खवे, कुल-
पुत्तो आय^१ च भोगान विदित्वा वयं च भोगान विदित्वा सम जीविकं 25
कप्पेति नाच्चोगाब्ध नातिहीन — ‘एव मे आयो वयं परि्यादाय
ठस्सति, न च मे वयो आय परि्यादाय ठस्मती’ ति । गेय्यधापि,
भिक्खवे, तुलाधारो वा तुलाधारन्तेवासी वा सुल पग्गहेत्वा जानाति —

१ वामुद्गातो — स्था०, रा० । २ जीविता — ग० । ३ वणिज्जाय — मी० ।

४ इयमेव — ती०, इयमेव — स्था०, रा० । ५ वयं — मी० ।

- R. 324 'एतकेन वा ओनतं, एतकेन वा उन्नतं' ति; एवमेव खो, भिक्खवे, कुलपुत्तो आर्यं च भोगानं विदित्वा वयं च भोगानं विदित्वा समं जीविकं कप्पेति नाच्चोगाब्धं नातिहीनं — 'एवं मे आर्यो वयं परियादाय ठस्सति, न च मे वयो आर्यं परियादाय ठस्सती' ति । सचायं, भिक्खवे,
- B 142 5 कुलपुत्तो अप्पायो समानो उल्लारं जीविकं कप्पेति, तस्स भवन्ति वत्तारो 'उदुम्वरखादी' वायं' कुलपुत्तो भोगे खादती' ति । सचे पनायं, भिक्खवे, कुलपुत्तो महायो समानो कसिरं जीविकं कप्पेति, तस्स भवन्ति वत्तारो — 'अजेट्टमरणं' वायं' कुलपुत्तो मरिस्सती' ति । यतो च खोयं, भिक्खवे, कुलपुत्तो आर्यं च भोगानं विदित्वा वयं च भोगानं विदित्वा समं जीविकं
- 10 कप्पेति नाच्चोगाब्धं नातिहीनं — 'एवं मे आर्यो वयं परियादाय ठस्सति, न च मे वयो आर्यं परियादाय ठस्सती' ति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, समजीविता ।

५. "कतमा च भिक्खवे, सद्धासम्पदा ? इध, भिक्खवे, कुलपुत्तो सद्धो होति, सद्धति तथागतस्स बोधिं — 'इति पि त्तो भगवा' ... पे०... सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा' ति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, सद्धासम्पदा ।

६. "कतमा च, भिक्खवे, सीलसम्पदा ? इध, भिक्खवे, कुलपुत्तो पाणातिपाता पटिविरतो होति ... पे०... सुरामेरयमज्जपमावट्टाना पटिविरतो होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, सीलसम्पदा ।

20 ७. "कतमा च, भिक्खवे, चागसम्पदा ? इध, भिक्खवे, कुलपुत्तो विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं अज्झावसति ... पे०... माच्चयोगो दानसंयिभागरतो । अयं वुच्चति, भिक्खवे, चागसम्पदा ।

R 325

८. "कतमा च, भिक्खवे, पब्बासम्पदा ? इध, भिक्खवे, कुलपुत्तो पब्बाया होति ... पे०... सम्मा दुक्खनखयगामिनिया । अयं

25 वुच्चति, भिक्खवे, पब्बासम्पदा । इमा खो, भिक्खवे, अट्ठ सम्पदा ति ।

"उट्ठाता कम्मयेय्येसु, अप्पमत्तो विधानवा ।

समं कप्पेति जीविकं, सम्भतं अनुरवसति ॥

"सद्धो सीलेन सम्पन्नो, वदब्धू वीतमच्छरो ।

निच्चं मग्ग विसोधेति, सोत्थानं सम्परायिकं ॥

“इच्छेते अद्दु धम्मा च, सदस्स घरमेसिनो ।
 अस्सता सच्चनामेन, उगयत्थ सुखावहा ॥
 “दिट्ठधम्महितत्थाय, सम्परायसुखाय च ।
 एवमेतं गहट्टानं, चागो पुब्बं पवड्ढती” ति ॥

७. इच्छासुतं

१. तथ सो आर्यस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि — “आवुसो ५ D 143
 भिक्खवो” ति ! “आवुसो” ति सो ते भिक्खू आर्यस्मतो सारिपुत्तस्स
 पच्चस्सोसुं । आर्यस्मा सारिपुत्तो एतद्वचोच —

२. “अट्ठिमे, आवुसो, पुग्गता सन्तो संविज्जमाना लोकास्मि ।
 कतमे अद्दु ? इधावुसो, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्तवुत्तिनो
 इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति लाभाय । 10
 तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो नुप्पज्जति । सो तेन अला-
 भेन सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळि कन्दति, सम्मोहं आपज्जति ।
 अयं वुच्चतावुसो, ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति
 वायमति लाभाय, न च लाभो, सोची च परिदेवी च, चुतो च सदम्मा’ । R 326

३. “इध पनावुसो, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त- 15
 वुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति
 लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो उप्पज्जति ।
 सो तेन लाभेन मज्जति पमज्जति पमादमापज्जति’ । अयं वुच्चतावुसो,
 ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, लाभो
 च, मदी च पमादी च, चुतो च सदम्मा’ ।

४. “इध पनावुसो, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-
 वुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति
 लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो नुप्प-
 ज्जति । सो तेन अलाभेन सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळि कन्दति,
 सम्मोहं आपज्जति । अयं वुच्चतावुसो, ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, 25
 न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय, न च लाभो, सोची च परिदेवी
 च, चुतो च सदम्मा’ ।

५. “इध पनावुसो, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-

युत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो उपपज्जति । सो तेन लाभेन मज्जति पमज्जति पमादमापज्जति । अयं वुच्चतावुसो, 'भिक्षु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न घटति न

R. 144

■ वायमति लाभाय, लाभो च, मदी च पमादी च, चुतो च सदम्मा' ।

६. "इध पनावुसो, भिक्षुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-युत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय, लाभो नुपपज्जति । सो तेन अलाभेन न सोचति न किलमति न परिदेवति, न उरत्ताळि कन्दति,

R. 327

10 न सम्मोहं आपज्जति । अयं वुच्चतावुसो, 'भिक्षु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, न च लाभो, न च सोची न च परिदेवी, अञ्चुतो च सदम्मा' ।

७. "इध पनावुसो, भिक्षुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-युत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति लाभाय ।

15 तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय, लाभो उपपज्जति । सो तेन लाभेन न मज्जति न पमज्जति न पमादमापज्जति । अयं वुच्चतावुसो, 'भिक्षु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, लाभो च, न च मदी न च पमादी, अञ्चुतो च सदम्मा' ।

८. "इध पनावुसो, भिक्षुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-युत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वाय-
20 मति लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय, लाभो नुपपज्जति । सो तेन अलाभेन न सोचति न किलमति न परिदेवति, न उरत्ताळि कन्दति, न सम्मोहं आपज्जति । अयं वुच्चतावुसो, 'भिक्षु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय, न च
25 लाभो, न च सोची न च परिदेवी, अञ्चुतो च सदम्मा' ।

९. "इध पनावुसो, भिक्षुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-युत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय, लाभो उपपज्जति । सो तेन लाभेन न मज्जति न पमज्जति न पमादमापज्जति ।

R. 328

■ अयं वुच्चतावुसो, 'भिक्षु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय, लाभो च, न च मदी न च पमादी, अञ्चुतो

च सद्वन्मा' । इमे खो, आबुसो, अट्ट पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकास्मि' ति ।

८. अलंसुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि ... पे०...
 छहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, अलं परेसं । कतमेहि
 छहि ? इधावुसो, भिक्खु तिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु;
 सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; धातानं च धम्मानं अत्थूप-
 परिक्खिता होति; अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो
 च होति; कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो, पोरिया धाचाय
 समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेसगळाय अत्थस्स विञ्जापनिया; सन्दस्सको
 च होति समादपको समुत्तेजको सम्पहंसको सव्रह्मचारीनं । इमेहि 10
 खो, आबुसो, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, अलं परेसं ।

२. "पञ्चहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो,
 अलं परेसं । कतमेहि पञ्चहि ? इधावुसो, भिक्खु न हेव खो तिप्प-
 निसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु, सुतानं च धम्मानं धारणजातिको
 होति; धातानं च धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; अत्थमञ्जाय 13
 धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति; कल्याणवाचो च होति
 ... पे०... सन्दस्सको च होति ... पे० .. सव्रह्मचारीनं । इमेहि खो,
 आबुसो, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, अलं परेसं ।

३. "चतूहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नातं
 परेसं । कतमेहि चतूहि ? इधावुसो, भिक्खु तिप्पनिसन्ति च होति 20
 कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; धातानं च
 धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति, अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानु-
 धम्मप्पटिपन्नो च होति, नो च कल्याणवाचो होति .. पे०. नो च
 सन्दस्सको होति .. पे० सव्रह्मचारीनं । इमेहि खो, आबुसो, चतूहि
 धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नातं परेसं । 25

४. "अनूहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नातं
 अत्तनो । कतमेहि अतूहि ? इधावुसो, भिक्खु तिप्पनिसन्ति च होति
 कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; नो च धातानं

धम्मानं अत्यूपपरिक्खिता होति; नो च अत्यमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति; कल्याणवाचो च होति ... पे०... सन्दस्सको च होति ... पे०... सन्नह्यचारीनं । इमेहि खो, आवुसो, चत्थि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो ।

- 5 ५. "तीहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं परेसं । कतमेहि तीहि ? इधावुसो, भिक्खु न हेव खो खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; धातानं च धम्मानं अत्यूपपरिक्खिता होति; अत्यमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति; नो च कल्याणवाचो होति ... पे०...
10 नो च सन्दस्सको होति ... पे०... सन्नह्यचारीनं । इमेहि खो, आवुसो, तीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं परेसं ।

६. "सीहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो । कतमेहि तीहि ? इधावुसो, भिक्खु न हेव खो खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति;
15 नो च धातानं धम्मानं अत्यूपपरिक्खिता होति; नो च अत्यमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति; कल्याणवाचो च होति ... पे०... अत्यस्स विञ्जापनिया, सन्दस्सको च होति ... पे०... सन्नह्यचारीनं । इमेहि खो, आवुसो, तीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो ।

- 20 ७. "द्वीहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं परेसं । कतमेहि द्वीहि ? इधावुसो, भिक्खु न हेव खो खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; नो च सुतानं धम्मानं धारणजातिको होति; धातानं च धम्मानं अत्यूपपरिक्खिता होति; अत्यमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति; नो च कल्याणवाचो होति ... पे०...
25 नो च सन्दस्सको होति ... पे०... सन्नह्यचारीनं । इमेहि खो, आवुसो, द्वीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं परेसं ।

८. "द्वीहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो । कतमेहि द्वीहि ? इधावुसो, भिक्खु न हेव खो खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; नो च सुतानं धम्मानं धारणजातिको होति;
30 नो च धातानं धम्मानं अत्यूपपरिक्खिता होति; नो च अत्यमञ्जाय

धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मपटिपन्नो होति; कल्याणवाचो च होति
कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय
अत्थस्स विञ्जापनिया; सन्दस्सको च होति समादपको समुत्तेजको
सम्पहंसको सव्वहाचारीनं । इमेहि खो, आवुसो, द्वीहि धम्मेहि समन्नागतो
भिक्षु अलं परेसं, नालं अत्तनो" ति ।

5

६. परिहानसुत्तं

१. "अट्ठिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय
संवत्तन्ति । कतमे अट्ठ ? कम्मरामता, भस्सरामता, निहारामता,
सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेषु अगुत्तहारता, भोजने अमत्तञ्जुता, संसंगा-
रामता, पपञ्चारामता — इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ धम्मा सेखस्स भिक्खुनो
परिहानाय संवत्तन्ति ।

10

२. "अट्ठिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय
संवत्तन्ति । कतमे अट्ठ ? न कम्मरामता, न भस्सरामता, न निहा-
रामता, न सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेषु गुत्तहारता, भोजने मत्तञ्जुता,
असंसंगारामता, निप्पपञ्चारामता — इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ धम्मा
सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती" ति ।

15

१०. कुसीतारम्भवत्पुत्रं

१. "अट्ठिमानि, भिक्खवे, कुसीतवत्पूनि । कत्तमानि अट्ठ ?
इय, भिक्खवे, भिवत्तुना कम्मं कत्तव्वं होति । तस्स एवं होति — 'कम्मं
सो मे कत्तव्वं भविस्सति । कम्मं खो पन मे करोन्तस्स कायो किल-
मिस्सति । हन्दाहं निपज्जामी' ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति
अप्यत्तस्स पत्तिमा अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिदकतरस सच्छि- 20
किरियाय । इदं, भिक्खवे, पठमं कुसीतवत्पु' ।

R 322

२. "पुन च परं, भिक्खवे, भिवत्तुना कम्मं कत्तं होति । तरस
एवं होति — 'अहं खो कम्मं अकासि । कम्मं खो पन मे करोन्तस्स कायो
किलन्तो । हन्दाहं निपज्जामी' ति । सो निपज्जति, न विरियं आर-
भति अप्यत्तस्स पत्तिमा अनधिगतस्स अधिगमाय अत्तच्छिदकतरस 25
सच्छिदकिरियाय । इदं, भिवत्तुना, दुत्तिथं युगीतवत्पु ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुना मग्गो गन्तव्वो होति । तस्स एवं होति - 'मग्गो मे' गन्तव्वो भविस्सति । मग्गं खो पन मे गच्छन्तस्स कायो किलमिस्सति । हन्दाहं निपज्जामी' ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय
5 असच्छिक्कतस्स सच्छिक्किरियांय । इदं, भिक्खवे, तत्तिथं कुसीतवत्थु ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुना मग्गो गतो होति । तस्स एवं होति - 'अहं खो मग्गं अगमासिं । मग्गं खो पन मे गच्छन्तस्स' कायो किलन्तो । हन्दाहं निपज्जामी' ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिक्कतस्स
10 सच्छिक्किरियाय । इदं भिक्खवे, चतुत्थं कुसीतवत्थु ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो न लभति लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारि-
पूर्ति । तस्स एवं होति - 'अहं खो गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो नालत्थं लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूर्ति ।
15 तस्स मे कायो किलन्तो अकम्मञ्जो । हन्दाहं निपज्जामी' ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति ... पे०... इदं, भिक्खवे, पञ्चमं कुसीतवत्थु ।

६. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो लभति लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूर्ति ।
20 तस्स एवं होति - 'अहं खो गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो अलत्थं लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूर्ति । तस्स मे कायो गएको अकम्मञ्जो मासाचितं मञ्जे । हन्दाहं निपज्जामी' ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति ... पे०... इदं, भिक्खवे, छट्ठं कुसीतवत्थु ।

७. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो उप्पन्नो होति अप्पमत्तको
25 आबाधो । तस्स एवं होति - 'उप्पन्नो खो मे अयं अप्पमत्तको आबाधो अत्थि कप्पो निपज्जितु । हन्दाहं निपज्जामी' ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति ... पे०... इदं, भिक्खवे, सत्तमं कुसीतवत्थु ।

८. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु गिलाना बुद्धितो होति अचिर-
बुद्धितो गेलञ्जा । तस्स एवं होति - 'अहं खो गिलाना बुद्धितो अचिर-
■ बुद्धितो गेलञ्जा । तस्स मे कायो दुब्बलो अवम्मञ्जो । हन्दाहं

निपज्जामी' ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति अप्यत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय । इदं, भिक्खवे, अट्ठमं कुसीतवत्थु । इमानि खो, भिक्खवे, अट्ठ कुसीत-
वत्थूनि ।

९. "अट्ठिमानि, भिक्खवे, आरम्भवत्थूनि । कतमानि अट्ठ ? 5 R 334
इध, भिक्खवे, भिक्खुना कम्मं कत्तव्वं होति । तस्स एवं होति — 'कम्मं खो मे कत्तव्वं भविस्सति । कम्मं खो मया' करोन्तेन न सुकरं बुद्धानं सासनं मनसि कातुं । हन्दाहं पटिकच्चेव विरियं आरभामि अप्यत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाया' ति । सो विरियं आरभति अप्यत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय 10
असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय । इदं, भिक्खवे, पठमं आरम्भवत्थु' ।

१०. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुना कम्मं कतं होति । तस्स एवं होति — 'अहं खो कम्मं अक्कासि । कम्मं खो पनाहं करोन्तो नासव्विख बुद्धानं सासनं मनसि कातुं । हन्दाहं विरियं आरभामि अप्यत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाया' ति । सो 15
विरियं आरभति । इदं, भिक्खवे, दुतियं आरम्भवत्थु ।

११. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुना मग्गो गन्तव्वो होति । तस्स एवं होति — मग्गो खो मे गन्तव्वो भविस्सति । मग्गं खो पन मे गच्छन्तेन न सुकरं बुद्धानं सासनं मनसि कातुं । हन्दाहं विरियं ... पे०... 20
इदं, भिक्खवे, ततियं आरम्भवत्थु ।

१२. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुना मग्गो गतो होति । तस्स एवं होति — अहं खो मग्गं अगमासि । मग्गं खो पनाहं गच्छन्तो नागकिं बुद्धानं सासनं मनसि कातुं । हन्दाहं विरियं आरभामि ... पे०...
इदं, भिक्खवे, चतुत्थं आरम्भवत्थु ।

१३. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो न लभति लूगस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूर्ति । तग्ग एव होति — अहं खो गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो नानत्थं लूगस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूर्ति । तग्ग मे पायो 30 R 335

१. ए० मे -- वी०, इजा०, रो० । २. आरम्भवत्थु -- पी०, आरम्भवत्थु -- पना०,
आरम्भवत्थु -- रो० ।

सहको कम्मञ्जो । हन्दाह विरिय आरभामि पे० इद, भिक्खवे,
पञ्चम आरम्भवत्थु ।

१४ “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खु गाम वा निगम वा पिण्डाय
चरन्तो लभन्ति लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थ पारिपूर्ति ।

■ तस्स एव होति — अह खो गाम वा निगम वा पिण्डाय चरन्तो असत्थ
लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थ पारिपूर्ति । तस्स मे कायो
बलवा' कम्मञ्जो । हन्दाह विरिय आरभामि पे० इद, भिक्खवे,
छट्ठ आरम्भवत्थु ।

१५ “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खुनो उप्पन्नो होति अप्पमत्तको
10 आवाधो । तस्स एव होति — उप्पन्नो खो मे अय अप्पमत्तको आवाधो ।
ठान खो पनेत विज्जति य मे आवाधो पवट्ठेय्य । हन्दाह पटिकच्चेव
विरिय आरभामि पे० इद, भिक्खवे, सत्तम आरम्भवत्थु ।

१६ “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खु गिलाना बुद्धितो होति
अचिरबुद्धितो गेलञ्जा । तस्स एव होति — ‘अह खो गिलाना बुद्धितो
■ अचिरबुद्धितो गेलञ्जा । ठान खो पनेत विज्जति य मे आवाधो
पच्चुदावत्तेय्य । हन्दाह पटिकच्चेव' विरिय आरभामि अप्पत्तस्स पत्तिया
अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिक्तस्स सच्छिकिरियाया' ति । सो
विरिय आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छि-
क्तस्स सच्छिकिरियाय । इद, भिक्खवे, अट्ठम आरम्भवत्थु । इमानि
20 खो, भिक्खवे, अट्ठ आरम्भवत्थूनी' ति ।

यमकवनो अट्ठमो ।

तस्सुदान

द्वे' सद्धा द्वे मरणस्सती, द्वे सम्पदा अधापर' ।

इच्छा अल' परिहान, कुसीतारम्भवत्थूनी ति ॥

६. सतिवग्गो

१ सतिसम्पज्जञ्जासुत्तं

१ “सतिसम्पज्जञ्जे, भिक्खवे, असति सतिसम्पज्जञ्जविपन्नस्स
हतूपनिस होति हिरोत्तण । हिरोत्तणे असति हिरोत्तणविपन्नस्स

१ सहजो — स्या० । २ पटिकच्चेव — सी० रो० । ३-३ ० मरणसति० — सी०,
रो०, द्वे पटिपदा अपरे — स्या० । ४ लञ्छा — स्या० ।

हतूपनिसो' होति इन्द्रियसंवरो । इन्द्रियसंवरे असति इन्द्रियसंवरविपन्नस्स
हतूपनिसं होति सीलं । सीले असति सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति
सम्मासमाधि । सम्मासमाधिं हि असति सम्मा समाधिविपन्नस्स हतूपनिसं
होति यथाभूतज्जाणदस्सनं । यथाभूतज्जाणदस्सने असति यथाभूतज्जाण-
दस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निव्विदाविरागो । निव्विदाविरागे
असति निव्विदाविरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिज्जाणदस्सनं ।
सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलासविपन्नो । तस्स पपटिका पि
न पारिपूर्तिं गच्छति, तच्चो पि ... फेणु पि ... सारो पि न पारिपूर्तिं
गच्छति । एवमेव सो, भिक्खवे, सतिसम्पज्ज्जे असति सतिसम्पज्ज्ज-
विपन्नस्स हतूपनिसं होति हिरोत्तपं; हिरोत्तप्पे असति हिरोत्तप्प-
विपन्नस्स हतूपनिसो' होति ... पे०... विमुत्तिज्जाणदस्सनं ।

२. "सतिसम्पज्ज्जे, भिक्खवे, सति सतिसम्पज्ज्जसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नं होति हिरोत्तपं । हिरोत्तप्पे सति हिरोत्तप्पसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नो होति इन्द्रियसंवरो । इन्द्रियसंवरे सति इन्द्रियसंवर-
सम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति सीलं । सीले सति सीलसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि । सम्मासमाधिं हि सति सम्मा-
समाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति यथाभूतज्जाणदस्सनं । यथाभूत-
ज्जाणदस्सने सति यथाभूतज्जाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति
निव्विदाविरागो । निव्विदाविरागे सति निव्विदाविरागसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नं होति विमुत्तिज्जाणदस्सनं । सेय्यथापि, भिक्खवे,
रुक्खो साखापलाससम्पन्नो । तस्स पपटिका' पि पारिपूर्तिं गच्छति,
तच्चो पि ... फेणु पि ... सारो पि पारिपूर्तिं गच्छति । एवमेव
सो, भिक्खवे, सतिसम्पज्ज्जे सति सतिसम्पज्ज्जसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नं होति हिरोत्तपं, हिरोत्तप्पे सति हिरोत्तप्पसम्पन्नम् उपनिग-
गम्पन्नो होति ... पे० . विमुत्तिज्जाणदस्सन" ति ।

२. पुण्ययुक्तं

१. अथ गो घायन्मा पुण्ययो येन भगवा तनुपममुदि;
उपगन्तुमिदं भगवन्तं अभिवादेत्वा एवमन्तं निर्मादि । एवमन्तं

१. मुनिर्गो - गो०, ग्वा०, रो० । २. हनुपिण - गो०, ग्वा०, रो० ।
३. एवमन्तं - एव० ।

निसिन्नो खो आर्यस्मा पुण्णियो भगवन्तं एतदवोच - “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन अप्पेकदा तथागतं धम्मदेसना पटिभाति, अप्पेकदा न पटिभाती” ति ?

“सद्धो च, पुण्णिय, भिक्खु होति, नो चुपसद्धमिता; नेव^१ तथागतं धम्मदेसना पटिभाति । यतो च खो, पुण्णिय, भिक्खु सद्धो च होति, उपसद्धमिता च; एवं तथागतं धम्मदेसना पटिभाति । सद्धो च, पुण्णिय, भिक्खु होति, उपसद्धमिता च, नो च पयिरुपासिता ... पे०... पयिरुपासिता च, नो च परिपुच्छिता ... परिपुच्छिता च, नो च ओहित-सोतो धम्मं सुणाति ... ओहितसोतो च धम्मं सुणाति, नो च सुत्वा धम्मं^२ धारेति^३ ... सुत्वा च धम्मं धारेति, नो च धातानं धम्मानं अत्थं उपपरिक्खति ... धातानं च धम्मानं अत्थं उपपरिक्खति, नो च अत्थ-मञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति । नेव ताव तथागतं धम्मदेसना पटिभाति ।

२. “यतो च खो, पुण्णिय, भिक्खु सद्धो च होति, उपसद्धमिता च, पयिरुपासिता च, परिपुच्छिता च, ओहितसोतो च धम्मं सुणाति, सुत्वा च धम्मं धारेति, धातानं च धम्मानं अत्थं उपपरिक्खति, अत्थ-मञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति; एवं तथागतं धम्मदेसना पटिभाति । इमेहि खो, पुण्णिय, अट्ठहि धम्महेहि समन्नागता^४ एकन्तपटिभाना^५ तथागतं धम्मदेसना होती” ति ।

३. मूलकसुत्तं

१. “सच्चे, भिक्खवे, अञ्जतिस्थिया परिव्वाजका एवं पुच्छेय्युं - “किमूलका, आवुसो, सब्बे धम्मा, किंसम्भवा सब्बे धम्मा, किंसमुदया सब्बे धम्मा, किंसमोसरणा सब्बे धम्मा, किप्पमुखा सब्बे धम्मा, किअधि-पतेय्या^१ सब्बे धम्मा, किउत्तरा सब्बे धम्मा, किंसारा सब्बे धम्मा” ति, एवं पट्ठा तुम्हे, भिक्खवे, तेसं अञ्जतिस्थियानं परिव्वाजकानं किन्ति व्याकरेय्याथा” ति ?

“भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा, भगवत्तेत्तिका भगवम्पटि-

१ नेव ताव - सी०, स्वा०, रो० । २-३ धारेति - स्वा० । ३ समन्नागतो - सी०, स्वा०, रो० । ४ एकन्तपटिभान - सी०, रो०; एकन्तपटिभाच - स्वा० । ५ किमाधि-पतेय्या - सी०, स्वा०, रो० ।

सरणा । साधु, भन्ते, भगवन्तंयेव पटिभातु एतस्स भासितस्स अत्थो ।
भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती” ति ।

“तेन हि, भिक्खवे, देसेस्सामि” । तं सुणाय, साधुकं मनसि
करोय; भासिस्सामी” ति ।

“एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा 5
एतदवोच — “सच्चे, भिक्खवे, अञ्जतित्थिया परिव्वाजका एवं पुच्छेय्युं
— ‘किमूलका, आवुसो, सव्वे धम्मा, कियम्मभावा सव्वे धम्मा, कियमुदया
सव्वे धम्मा, कियमोसरणा सव्वे धम्मा, कियमुखा सव्वे धम्मा, कियधि-
पतेय्या सव्वे धम्मा, कियत्तरा सव्वे धम्मा, कियारा सव्वे धम्मा’ ति,
एवं पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे, तेसं अञ्जतित्थियानं परिव्वाजकानं एवं 10
व्याकरेय्याथ — ‘छन्दमूलका, आवुसो, सव्वे धम्मा, मनसिकारसम्भवा
सव्वे धम्मा, फस्ससमुदया सव्वे धम्मा, वेदनासमोसरणा सव्वे धम्मा,
समाधिप्पमुखा’ सव्वे धम्मा, सत्ताधिपतेय्या सव्वे धम्मा, पञ्चुत्तरा
सव्वे धम्मा, विमुत्तिसारा सव्वे धम्मा’ ति, एवं पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे,
तेसं अञ्जतित्थियानं परिव्वाजकानं एवं व्याकरेय्याथा” ति । 15

४. चोरसुत्तं

१. “अट्ठहि, भिक्खवे, अज्जेहि समन्नागतो महाचोरो खिप्पं
परियापज्जति, न चिरट्ठित्तिको होति । कतमेहि अट्ठहि ? अप्प-
हरन्तस्स पहरति, अनवसेसं आदियति, इत्थि हनति, कुमारि दूसेति,
पव्वजितं विलुम्पति, राजकोसं विलुम्पति, अच्चासप्पे कम्मं करोति,
न च निधानकुसलो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहज्जेहि समन्नागतो 20
महाचोरो खिप्पं परियापज्जति, न चिरट्ठित्तिको होति ।

२. “अट्ठहि, भिक्खवे, अज्जेहि समन्नागतो महाचोरो न खिप्पं
परियापज्जति, चिरट्ठित्तिको होति । कतमेहि अट्ठहि ? न अप्पहरन्तस्स
पहरति, न अनवसेसं आदियति, न इत्थि हनति, न कुमारि दूसेति, न
पव्वजितं विलुम्पति, न राजकोसं विलुम्पति, न अच्चासप्पे कम्मं करोति, 25
निधानकुसलो च’ होति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहज्जेहि समन्नागतो
महाचोरो न खिप्पं परियापज्जति, चिरट्ठित्तिको होती” ति ।

१-१. गी०, रत्ता०, रो० पौण्ड्रेणु न दिग्गि । २. मयाविमनुया — गी०, रो० ।

१. रत्ता०, रो० पौण्ड्रेणु नत्थि ।

५. समणसुत्तं

१. “समणो” ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘ब्राह्मणो’ ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘वेदगू’ ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘भिसक्को’ ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘निम्मलो’ ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘विमलो’ ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘आणी’ ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘विमुत्तो’ ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्सा ति ।

- १० “यं समणेन पत्तव्वं, ब्राह्मणेन पुसीमता ।
यं वेदगुना पत्तव्वं, भिसक्केन अनुत्तरं ॥
“यं निम्मलेन पत्तव्वं, विमलेन सुचीमता” ।
यं आणिना च^१ पत्तव्वं, विमुत्तेन अनुत्तरं ॥
“सोहं विजितसङ्गामो, मुत्तो भोचेमि कथना ।
१५ नागोमिह परमदन्तो”, असेखो^२ परिनिव्वुत्तो” ति ॥

६. यससुत्तं

- १ एकं समयं भगवा कोसलेसु^३ चारिकं चरमानो महता भिक्खुसङ्घेन सद्धि येन इच्छानङ्गलं नाम कोसलानं ब्राह्मणयामो तदवसरि । तत्र सुद भगवा इच्छानङ्गले विहरति इच्छानङ्गलवनसण्डे । अस्तोसु खो इच्छानङ्गलका ब्राह्मणमहपत्तिका — “समणो खलु भो गोतमो सक्कपुत्तो सक्ककुला पव्वजितो इच्छानङ्गलं अनुप्पत्तो इच्छानङ्गले विहरति इच्छानङ्गलवनसण्डे । त खो पन भवन्तं गोतमं एवं कल्याणो कित्सिहो अभुग्गतो — ‘इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो . पे० .. साधु खो पन तथारूपानं अरहतं दस्सन होती” ति ।

- २ अथ खो इच्छानङ्गलका ब्राह्मणमहपत्तिका तस्सा रत्तिया अञ्चयेन पव्वत^४ खादनीयं भोजनीयं आदाय येन इच्छानङ्गलवनसण्डे

१ गुपीमता — सी०, पुसीमता — स्या० । २ सी०, रो० पोत्तवेसु नरिण ।
३ परमो दन्तो — सी०, परमदन्तो — स्या०, परम दन्तो — रो० । ४ असेखो — स्या० ।
५ कोसम्बीसु — स्या० । ६ पव्वत — सी०, स्या०, रो० ।

तेनुपसङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा वहिद्वारकोट्टके अट्टंसु उच्चासदा महासदा ।
तेन खो पन समयेन आयस्मा नागितो भगवतो उपट्टाको होति । अथ
खो भगवा आयस्मन्तं नागितं ग्रामन्तेसि — “के पन ते, नागित, उच्चासदा
महासदा केवट्टा मज्जे मच्छविलोपे” ति ?

“एते, भन्ते, इच्छानङ्गलका ब्राह्मणगृहपतिका पहुतं खादनीयं ५
भोजनीयं आदाय वहिद्वारकोट्टके ठिता भगवन्तंयेव उद्दिस्स भिक्खु-
सङ्घं चा” ति ।

“माहं^१ नागित, यस्सेन समागमं, मा च मया यसो । यो
खो, नागित, नयिमस्स नेयत्तम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स
सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अस्स अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, १०
यस्साहं नेयत्तम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स
निकामलाभी^२ अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, सो तं मीन्हसुखं मिद्धसुखं
लाभराक्कारसिलोकसुखं सादियेय्या” ति ।

B. 155

“अधिवासेतु दानि, भन्ते, भगवा । अधिवासेतु सुगतो ।
अधिवासनकालो दानि, भन्ते, भगवतो । येन येनेव दानि, भन्ते, भगवा १५
गमिस्सति तन्निन्ना व भविस्सन्ति ब्राह्मणगृहपतिका नेयमा चैव जानपदा
च । तेम्यथापि, भन्ते, युल्लफुसितके देवे वस्सन्ते यथानिधं उदकानि
पवत्तन्ति; एयमेव खो, भन्ते, येन येनेव दानि भगवा गमिस्सति
तन्निन्ना व भविस्सन्ति ब्राह्मणगृहपतिका नेयमा चैव जानपदा च । तं
पिस्स हेतु ? तथा हि, भन्ते, भगवतो सीलपञ्चाणं” ति । २०

R. 312

३. “माहं, नागित, यस्सेन समागमं, मा च मया यसो । यो
खो, नागित, नयिमस्स नेयत्तम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स
सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अस्स अकिच्छलाभी अकसिरलाभी,
यस्साहं नेयत्तम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स
निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, सो तं मीन्हसुखं मिद्धसुखं २५
लाभमपकारसिलोकसुखं सादियेय्य ।

४. “देवता पि यो, नागित, एकच्चा नयिमस्स नेयत्तम्मसुखस्स
पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निवामनानिनियो अस्सु
अकिच्छलाभिनियो अकसिरलाभिनियो, यस्साहं नेयत्तम्मसुखस्स पवि-

१-२ मत्तं विप्रेते कीदं - यत्ता०, मज्जे विप्रेते ति - रो० । ३ यत्तं - यत्ता० ।

१. निरादत्ताभी दानं - की०, यत्ता०, रो० ।

वेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अकिच्छलाभी
 अकसिरलाभी । तुम्हाकं पि खो, नागित, सङ्गम्म समागम्म सङ्गणिक-
 विहारं अनुयुत्तानं विहरतं एवं होति — 'न हि' नूनमे आयस्मन्तो इमस्स
 नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकाम-
 5 लाभिनो अस्सु अकिच्छलाभिनो अकसिरलाभिनो, यस्साहं नेक्खम्म-
 सुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभी
 अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । तथा हि पन मे आयस्मन्तो सङ्गम्म
 समागम्म सङ्गणिकविहारं अनुयुत्ता विहरन्ति ।

५. "इधाहं, नागित, भिक्खू पस्सामि अञ्जमञ्जं अद्दगुलि-
 10 पतोदकेन^१ सञ्जग्घन्ते सङ्कीळन्ते । तस्स मय्हं, नागित, एवं होति —
 'न हि नूनमे आयस्मन्तो इमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उप-
 समसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभिनो अस्सु अकिच्छलाभिनो
 अकसिरलाभिनो, यस्साहं नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स
 सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । तथा हि
 15 पन मे आयस्मन्तो अञ्जमञ्जं अद्दगुलिपतोदकेन सञ्जग्घन्ति
 सङ्कीळन्ति ।

६. "इध^२ पनाह^३, नागित, भिक्खू पस्सामि यावदत्थं उदराव-
 देहकं भुज्जित्वा सेय्यसुखं पस्ससुखं^४ मिदसुखं अनुयुत्ते विहरन्ते । तस्स
 मय्हं, नागित, एवं होति — 'न हि नूनमे आयस्मन्तो इमस्स नेक्खम्म-
 20 सुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभिनो
 अस्सु अकिच्छलाभिनो अकसिरलाभिनो, यस्साहं नेक्खम्मसुखस्स पवि-
 वेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अकिच्छलाभी
 अकसिरलाभी । तथा हि पन मे आयस्मन्तो यावदत्थं उदरावदेहकं
 भुज्जित्वा सेय्यसुखं पस्ससुखं मिदसुखं अनुयुत्ता विहरन्ति ।

25 ७. "इधाह, नागित, भिक्खू पस्सामि गामन्तविहारि^५ समाहितं
 निसिन्नं । तस्स मय्हं, नागित, एव होति — 'इदानि इमं आयस्मन्तं
 आरामिको वा उपट्ठहिस्सति^६ समणुद्देशो वा । त तम्हा समाधिम्हा

१ इ — सी०, स्वा०, रो० । २ अद्दगुलिपतोदकेति — सी०, रो० । ३-२ इयाह
 — सी०, रो० । ४ पस्ससुखं — सी०, रो० । ५ गामन्तविहारे — स्वा० । ६ पस्सेत्तति —
 सी०; उप्पेत्तति — रो० ।

चावेस्सती" ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो न अत्तमनो होमि
गामन्तविहारेन ।

R. 344

८. "इय पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि आरब्जकं^१ अरब्जे
पचलायमानं निसिम्भं । तस्स मय्हं, नागित, एवं होति — 'इदानीं अयमा-
यस्मा इमं निद्वाकिलमयं^२ पटिविनोदेत्वा अरब्जसज्जयेव^३ मनसि ३
करिस्सति एकत्तं" ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो
होमि अरब्जविहारेन ।

D. 157

९. "इय पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि आरब्जकं अरब्जे
असमाहितं निसिम्भं । तस्स मय्हं, नागित, एवं होति — 'इदानीं अय-
मायस्मा असमाहितं वा चित्तं समादहिस्सति, समाहितं वा चित्तं अनु- 10
रक्खिस्सती' ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि
अरब्जविहारेन ।

१०. "इय पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि आरब्जकं अरब्जे
समाहितं निसिम्भं । तस्स मय्हं, नागित, एवं होति — 'इदानीं अयमायस्मा
अविमुत्तं वा चित्तं विमुच्चिस्सति', विमुत्तं वा चित्तं 'अनुरक्खिस्सती' 15
ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरब्जविहारेन ।

११. "इय पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि गामन्तविहारि
त्तामि पीयरपिण्डपातसेनासनगिलानप्यच्चयभेसज्जपरिपत्तारानं । सो तं
लाभसक्कारसिलोकं निकामयमानो रिज्जति पटिस्सत्तानं, रिज्जति
अरब्जयनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि; गामनिगमराजधानि ओसरित्वा 20
यासं कप्पेति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो न अत्तमनो होमि
गामन्तविहारेन ।

१२. "इय पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि आरब्जकं तामि
पीयरपिण्डपातसेनासनगिलानप्यच्चयभेसज्जपरिपत्तारानं । सो तं साम-
राजपरिसिलोकं पटिपप्पामेत्वा न रिज्जति पटिस्सत्तानं, न रिज्जति 25
अरब्जयनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो
अत्तमनो होमि अरब्जविहारेन* ।

१. दानिगली - १५०. वासिगली - ११०। २. इदा० दोषदे वचि ३३ इदिपिण्डमय -

गी० । ४. अरब्जसज्जयेव - ४५० । ५. एवम - ४५० । ६. विमुच्चिस्सति - ४५० ।

-. एवं वाडो रो० दोषदे एवमिदमेव विग्रीह्य न एव च्छुद्धिपत्तेः ।

१३. “यस्माहं, नागित, समये अद्धानमग्गप्पटिपन्नो न कञ्चिं पस्सामि पुरतो वा पच्छतो वा, फासु मे, नागित, तस्मिं समये होति अन्तमसो उच्चारपस्सावकम्माया”^१ ति ।

७. पत्तनिकुज्जनसुत्तं

D 158

R 345

१. “अट्ठहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतस्स उपासकस्स आकङ्खमानो सङ्खो पत्तं निक्कुज्जेय्य”^२ । कतमेहि अट्ठहि ? भिक्खून् अलाभाय परिसक्कति, भिक्खून् अनत्पाय परिसक्कति, भिक्खून् अवासाय^३ परिसक्कति, भिक्खून् अक्कोसति परिभासति, भिक्खून् भिक्खूहि भेदेति^४, बुद्धस्स अवण्णं भासति, धम्मस्स अवण्णं भासति, सङ्खस्स अवण्णं भासति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहङ्गेहि समन्नागतस्स उपासकस्स आकङ्खमानो सङ्खो पत्तं निक्कुज्जेय्य ।

२. “अट्ठहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतस्स उपासकस्स आकङ्खमानो सङ्खो पत्तं उक्कुज्जेय्य । कतमेहि अट्ठहि ? न भिक्खून् अलाभाय परिसक्कति, न भिक्खून् अनत्पाय परिसक्कति, न भिक्खून् अवासाय परिसक्कति, न भिक्खून् अक्कोसति परिभासति, न भिक्खून् भिक्खूहि भेदेति, बुद्धस्स वण्णं भासति, धम्मस्स वण्णं भासति, सङ्खस्स वण्णं भासति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहङ्गेहि समन्नागतस्स उपासकस्स आकङ्खमानो सङ्खो पत्तं उक्कुज्जेय्या”^५ ति ।

८. अण्णसावपवेदनीयसुत्तं

१. “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्खमाना उपासका अण्णसादं पवेदेय्यु । कतमेहि अट्ठहि ? गिहीनं अलाभाय परिसक्कति, गिहीनं अनत्पाय परिसक्कति, गिही^६ अक्कोसति परिभासति, गिही गिहीहि भेदेति, बुद्धस्स अवण्णं भासति, धम्मस्स अवण्णं भासति, सङ्खस्स अवण्णं भासति, अगोचरे^७ च^८ न पस्सन्ति ।

१ विज्जिप - सी०, स्या०, रो० । २ ० वम्मसा - स्या० । ३ निक्कुज्जेय्य - म० । ४ अवासाय - सी०, स्या०, रो० । ५ भिक्खून् - सी०, रो० । ६ विभेदेति - सी०, स्या०, रो० । ७ गिहीनं - सी०, रो० । ८-८. अगो च देवा - स्या० ।

इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मोहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकल्लमाना
उपासका अप्पसादं पवेदेय्युं ।

२. “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकल्ल-
माना उपासका पसादं पवेदेय्युं । कत्तमेहि अट्ठहि ? न गिहीनं अला-
भाय परिसक्कति, न गिहीनं अनत्थाय परिसक्कति, न गिही अक्कोसति ५
परिभासति, न गिही गिहीहि भेदेति, बुद्धस्स वण्णं भासति, धम्मस्स
वण्णं भासति, सङ्घस्स वण्णं भासति, गोचरे च नं पस्सन्ति । इमेहि
खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मोहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकल्लमाना
उपासका पसादं पवेदेय्युं” ति ।

R. 346

B. 159

६. पटिसारणीयसुत्तं

१. “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतस्स भिक्खुनो 10
आकल्लमानो सङ्घो पटिसारणीयकम्मं करेय्य । कत्तमेहि अट्ठहि ?
गिहीनं अलाभाय परिसक्कति, गिहीनं अनत्थाय परिसक्कति, गिही
अक्कोसति परिभासति, गिही गिहीहि भेदेति, बुद्धस्स अवण्णं
भासति, धम्मस्स अवण्णं भासति, सङ्घस्स अवण्णं भासति, धम्मिकं
च गिहिपटिस्सवं न सञ्चापेति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि 15
धम्मोहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकल्लमानो सङ्घो पटिसारणीयं
कम्मं करेय्य ।

२. “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकल्ल-
मानो सङ्घो पटिसारणीयकम्मं पटिप्पस्साम्भेय्य । कत्तमेहि अट्ठहि ?
न गिहीनं अलाभाय परिसक्कति, न गिहीनं अनत्थाय परिसक्कति, न 20
गिही अक्कोसति परिभासति, न गिही गिहीहि भेदेति, बुद्धस्स वण्णं
भासति, धम्मस्स वण्णं भासति, सङ्घस्स वण्णं भासति, धम्मिकं च
गिहिपटिस्सवं सञ्चापेति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मोहि
समन्नागतस्स भिक्खुनो आकल्लमानो सङ्घो पटिसारणीयकम्मं पटिप्प-
स्साम्भेय्या” ति ।

R. 347

१०. सम्मावत्तनमुत्तं

१. "तस्सपापियसिककम्मकत्तेन", भिक्खवे, भिक्खुना अट्ठसु धम्मेसु सम्मा वत्तितब्बं — न उपसम्पादेतब्बो^१, न निस्सयो दातब्बो, न सामणेरो उपट्ठापेतब्बो, न भिक्खुनोवादकसम्मृति सादितब्बा, सम्मतेन पि भिक्खुनियो न ओवदितब्बा, न काचि^२ सङ्घसम्मृति सादितब्बा, न किस्मिञ्चि पञ्चेकट्ठाने ठपेतब्बो, न च तेन मूलेन बुट्ठापेतब्बो । तस्स-पापियसिककम्मकत्तेन, भिक्खवे, भिक्खुना इमेसु अट्ठसु धम्मेसु सम्मा वत्तितब्बं" ति ।

सत्तिवग्गो नवमो ।

सत्सुद्धानं

सत्तिपुण्णियमूलेन, चोरसमणेन पञ्चमं ।

यसो पत्तप्पसादेन^३, पटिसारणीयं च वत्तनं^४ ति ॥

— ० —

१०. सामञ्जसवग्गो

१० १-२६. अथ^१ खो बोज्झा उपासिका^२, सिरीमा, पटुमा, सुतना^३,
मनुजा^४, उत्तरा, मुत्ता, खेमा^५, रुची^६, चुन्दी, बिम्बी, सुमना, मल्लिका,
R. 348 तित्सा^७, तित्सभाता^८, सोणा^९, सोणाय माता^{१०}, काणा^{११}, काणमाता^{१२},
उत्तरा^{१३} नन्दमाता^{१४}, विसाखा मिगारमाता, खुज्जुत्तरा उपासिका,
सामावती^{१५} उपासिका, सुप्पवासा कोलियधीता^{१६}, सुप्पिया उपासिका,
15 नकुलमाता गहपतानी ।

सामञ्जसवग्गो दसमो ।

द्वितियो पण्णासको समत्तो ।

— ० —

१. तस्सपापियसिककम्मकत्तेन — सी०, स्वा०, रो० । २. उपसम्पादेतब्बं — सी०, स्वा०, रो० । ३. विञ्चि — सी० । ४. पत्तप्पसादेन — स्वा० । ५. पत्तती — सी०, स्वा०, रो० । ६-९. बोज्झा — सी०, स्वा०, रो० । ७. सुमना — सी०, रो०; सुपम्मा — स्वा० । ८. वपुसा — स्वा० । ९. सोणा सोणा — सी०, रो० । १०. स्त्री — रो० । ११. स्वा० पोत्थके नत्थि । १२. तित्साय माताय — सी० । १३-१४. सोणमाता — स्वा०; सोणा सोणाय माता — सी० । १५-१६. विसाखा विसाखाय माता — सी०; विसाखमाता — स्वा०; काणा काणाय माता — रो० । १७-१८. उत्तरमाता — स्वा० । १९. सामवती — रो० । २०. कोलियधीता — स्वा० ।

११. रागपेय्यालं

१. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय अट्ठ धम्मा भावेतब्बा ।
 कतमे अट्ठ ? सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो,
 सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासत्ति, सम्मासमाधि — रागस्स,
 भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे अट्ठ धम्मा भावेतब्बा” ति ।

B 161

२ “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय अट्ठ धम्मा भावेतब्बा । ५
 कतमे अट्ठ ? अज्झत्त रूपसञ्जी वहिद्धा रूपानि पस्सति परित्तानि
 सुवण्णदुव्वण्णानि, तानि अभिभुय्य ‘जानामि पस्सामी’ ति एवसञ्जी
 होति । अज्झत्त रूपसञ्जी वहिद्धा रूपानि पस्सति अप्पमाणानि
 सुवण्णदुव्वण्णानि, तानि अभिभुय्य ‘जानामि पस्सामी’ ति एवसञ्जी
 होति । अज्झत्त अरूपसञ्जी वहिद्धा रूपानि पस्सति परित्तानि सुवण्ण- 10
 दुव्वण्णानि, तानि अभिभुय्य ‘जानामि पस्सामी’ ति एवसञ्जी होति ।
 अज्झत्त अरूपसञ्जी वहिद्धा रूपानि पस्सति अप्पमाणानि सुवण्ण-
 दुव्वण्णानि, तानि अभिभुय्य ‘जानामि पस्सामी’ ति एवसञ्जी होति ।
 अज्झत्त अरूपसञ्जी वहिद्धा रूपानि पस्सति नीलानि नीलवण्णानि नील- R 349
 निदस्सनानि नीलनिभासानि पे० पीतानि पीतवण्णानि पे० 13
 लोहितकानि लोहितवण्णानि पे० ओदातानि ओदातवण्णानि
 पे० ओदातनिभासानि, तानि अभिभुय्य ‘जानामि पस्सामी’ ति
 एवसञ्जी होति — रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे अट्ठ धम्मा
 भावेतब्बा” ।

३. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय अट्ठ धम्मा भावेतब्बा । 20
 कतमे अट्ठ ? रूपी रूपानि पस्सति, अज्झत्त अरूपसञ्जी वहिद्धा
 रूपानि पस्सति, सुभ तेव अधिमुत्तो होति, सब्बसो रूपसञ्ज्ञान समति-
 वक्कमा पटिघसञ्ज्ञान अत्यङ्गमा नानत्तसञ्ज्ञान अमनसिकारा ‘अनन्तो
 आकासो’ ति आकासानञ्चायतन उपसम्पज्ज विहरति, सब्बसो आका-
 सानञ्चायतन समतिवक्कम्म ‘अनन्त विञ्ञाण’ ति विञ्ञाणञ्चायतन 25
 उपसम्पज्ज विहरति, सब्बसो विञ्ञाणञ्चायतन समतिवक्कम्म ‘नत्थि
 किञ्ची’ ति आकिञ्चञ्जायतन उपसम्पज्ज विहरति, सब्बसो आकि-
 ञ्चञ्जायतन समतिवक्कम्म नेवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतन उपसम्पज्ज विह-
 रति, सब्बसो नेवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतन समतिवक्कम्म सञ्ज्ञावेदयित-

निरोधं उपसम्पज्ज विहरति - रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे
अट्ठ धम्मा भावेतब्बा” ।

B. 162

४-३०. “रागस्स, भिक्खवे, परिञ्ञाय ... पे०... परिक्खयाय
... पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय
५ ... पटिनिस्सग्गाय ... पे०... इमे अट्ठ धम्मा भावेतब्बा” ।

R. 350

३१-५१०. “दोसस्स ... पे०... मोहस्स ... कोधस्स ... उप-
नाहस्स ... भवस्स ... पसासस्स ... इस्साय ... मच्छरियस्स ... मायाय
... साठेव्यस्स ... धम्मस्स ... सारम्भस्स ... मानस्स ... अत्तिनानस्स ...
मदस्स ... पमादस्स अभिञ्ञाय ... पे०... परिञ्ञाय ... परिक्खयाय
10 ... पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ...
पटिनिस्सग्गाय ... पे०... इमे अट्ठ धम्मा भावेतब्बा” ति ।

रागपेय्याखं निट्ठितं ।

अट्ठकनिपातौ निट्ठितौ ।

विशेषपदान्

अनुक्रमणिका

अ	अट्ट, आरम्भवत्पुनि	४१७, ४१८
अस्मिन् ब्रह्मचर्यवासाय, अट्टमो	- बुत्तीवत्पुनि	४१५, ४१७
- चतुर्थो	- गच्छाम्भे	३७०
- छट्ठो	- दानवत्पुनि	३६७
- तत्तिमो	- दानानि	३३६, ३३७
- दुत्तिमो	- दानूपपत्तिवो	३३६
- पञ्चमो	- धम्मा	४११, ४२६
- षष्ठमो	- धम्मा, सेसस्व भिक्षुतो अपरिहानाय	४१५
- सप्तमो	- धम्मा, सेसस्व भिक्षुतो परिहानाय	४१५
- सप्तमो	- पञ्चया	२७१, ४००, ४०१
अस्सभुत्तो	- परिण	३६५, ३६६
अग्नी, अग्ने	- पुञ्जाभिसन्दा	३४४
- सत्त	- पुरिसाळुद्धा	३०१, ३०२, ३०५
अङ्गान्	- पुरिसदोसा	३०१, ३०२, ३०५
अङ्गीरस्स	- पुरिसपुग्गला	३
अचिरवती, नदी	- बसानि	३२६
अचैतकटावका, अचैतवचना	- मत्तानि	३०५
अच्छरिया अम्भुता धम्मा, अट्ट	- महापुरिसवितक्का	३३३
अच्छरियो अम्भुतो धम्मो, अट्टमो	- सोकवम्मा	२७५, २७६
- चतुर्थो	- विमोक्खा	३६५, ३६५
- छट्ठो	- सप्पुरिसदानानि	३४२
- तत्तिमो	- सम्पदा	४०८, ४०९
- पञ्चमो	- हेतु	२७१
- षष्ठमो	अट्टङ्गिस्स ममास्स अरियस्स	११७, २५६
- सप्तमो	अट्टानिसंसा, आटिकद्धा	२७०
अजातसत्त, अदेहिपुत्तो	अकिनिशव	१३२
अज्जवत्पुत्तो	अकिमान	१३२, १४४
अट्ट, अचिरिया अम्भुता धम्मा	अतीतं, एको अन्तो	१०६
- अचिरिवोहरा	अत्तञ्जु	२४०
- अभिगामवतानि	अत्तञ्जु	२४०
- अत्ताजळुद्धा	अत्तूपपरिनिवत्ता, आत्ताज धम्मान ३८६-३८८, ४१५	३६५
	अट्टि, अट्टिवादिता	३६५
	- अट्टिवादिता	३४१
	अट्टिवादानं	३४१

अदुस्तमसुखा वेदना, निरागिता	११७	अध्यापयन्ताधिभूतो	८७
— मन्त्री	१०७	अमब्धुनानि, छ	१३६, १४०
— सामिसा	११७	अभिमापतनानि, अट्ट	३६३
अधिकरणसमया धम्मा, रात	२६३	अभिभावतन, अट्टम	३६४
अधिचित्तस्मिन्ना	१४४	— अनुत्थ	३६३
अधिपञ्चासिक्का	१४४	— छट्ठ	३६४
अधिमान	१३२	— ततिय	३६३
अविमोक्षस्मिन्ना	१४४	— दुतिय	३६३
अनभिभूतो	२२१	— पञ्चम	३६४
अनरियबोद्धारा, अट्ट	३६४	— षष्ठम	३६३
अनायत, बुद्धियो अन्तो	१०६	— सत्तम	३६४
अनागामिकत	१२४	अभिभू	२२१
अनागामी	३८३	अमुत्ते, अगुतवादिता	३६४
अनापविण्डकस्स आराधे, जेतवने	३, २०, २१, ५६, ७२, १५१, १५२, १७१, २७०, ३४७, ३५६	— भूतवादिता	३६४
अनापविण्डको, गह्वरि	२२३	अमूळहविनयो	२६३
अनिचत्तुल्लङ्गा	१८८, १८९	अम्बुद्वे, सुदो	१४६
अनिचत्तुल्लङ्गा	१८८, १८९	अम्बुपानिवने	२३०
अनुचरिया, बुद्धि लोकास्मि	६६, ६७	अम्बुसमा	२२३
अनुत्तरिमाणि, छ	७, ४२	अम्मा अ धरिया	२२४
अनुत्तमसंयोजन	१८६, १८७	अरको नाग, सरया	२३७, २४८
अनुपदञ्जी, तीहि	२१६, २१७	अरनेमि नाग, सरया	८३, ८४, २४६
अनुपादापरिनिब्बान	२०६	अरहा, आरकता	२६५, ३११, ३८३
अनुसङ्को, आरम्भा	२०, ३३०-३३३ ३३६ ३५६	अरिद्धो, जपासको	१४६
अनुसया, सत्त	१५७	अरियबोद्धारा, अट्ट	३६४
अनुस्सत्तानुत्तरिय	७, ४२, ४५	अरियसावकी, श्रोतव्यपरिमापययो	२३७
अनुस्सत्तिद्वानानि, ■	७, ३३, ३५	— पञ्जावासनलेपनसम्पत्ती	२३८
— पञ्च	४०, ४२	— विरियवत्तहायो	२३७
अन्तरापरिनिब्बामी	२६६	— सत्तियोवारिको	२३८
अन्तो, एको	१०६	— सत्तेधिको	२३६
— दुतियो	१०६	— सुत्तामुचो	२३७
अपरिहानधम्मो	१४१	— हितपरिक्खी	२३७
अपरिहानिधा धम्मा, छ	३०	अरियस्त, अट्टल्लिकस्त मयस्स	११७, २४६
— उच्च १६३, १६४, १६७-१६९		अरियाय, विगुत्तिमा	१४८
अपायगमनीय, दोस	१३८	अरियेन, ज्ञानेन	१४८
— मोह	१३८	— शोत्तेन	१४८
— राग	१३८	अरियो, आरकता	२६५
अपायमुद्धानि, चत्तारि	३७६	अरुपधो	१४३
		अवन्तीन	३४६, ३४७, ३४८
		अविज्जानुधयो	१४७
		अविज्जासयो	११६

आरम्भवत्पु, पठम	४१७
— रासम	४१८
आरम्भवत्पूनि, पठु	४१७, ४१८
आलोकोत्पञ्ज	४१
आसवनिरोधो, कतमो	११६
आसना, अधिवासना गृहात्पञ्चा	६७, ६८
— तयो	११६
— तिरच्छानयोनिधमनीया	११६
— देवलोकागमनीया	११६
— निरुद्धगमनीया	११६
— पट्टिसेवना पहातन्वा	६७, ६८
— परिषेवना पहातन्वा	६७, ६८
— पेशिबिसयगमनीया	११६
— भावना पहातन्वा	६७, ६८
— मनुस्सलोकागमनीया	११६
— विधातपरिष्ठाहा	६७, ६८
— धिनीरगा पहातन्वा	६७, ६८
— रावरा पहातन्वा	६७
आसवान निदानसम्पन्ना, धविज्जा	११६
— विपाकी	११६
— वेमत्तता	११६
आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा	१८८, १८९
आहुनेप्पणि	१८४, १८७
आळवके, वेतिपे	३२१, ३२३
आळवकी, हुत्पकी	१४६, ३२१
आळविय विहरति, भग्ना	३२१, ३२३
इ	
इच्छानङ्गसवनसण्डे	४२२
इच्छानङ्गव, कोसलान आहानगामो	२६ ४२२
इणादानस्मि	६६
इतिगपुत्तो	३७६
इद्विपादा, पत्तारी	३४६, ३६७
इन्द्रियान, पञ्चम	२४६
इन्द्रियेषु अगुच्छाराळा	१३२
इतिवत्तो, गृहपति	६२, ६३, ६५, १४६
इतिपत्तने, मिगदाये	३८, १०१, १०६
इत्तासयोदन	१५७
उ	
उमातसरीरो, ग्राह्यो	१८४, १८५, १८८

उम्गो, गृहपति वैसाविषो	१४६, ३१५, ३१८, ३२०
— हत्थिगामको	३२१
— राजमहामत्तो	१५५
उज्जमोण्ड	२२०
उज्जपो, ग्राह्यो	३७८
उट्टानसम्पदा	३७८, ४०८, ४०९
उत्तुसराणि, तीणि	२५६
उत्तरा नन्दमाता, उपासिका	४२८
उत्तरिभनुत्सयम्म	१३२
उत्तरो, आयस्मा	२७६, २८०
उवकूपमा, पुगता	१५६, १६०
उवापी, आयस्मा	४०, ६०
उदञ्चकुवकुल्ल	१३०
उदसोतो होति धवनिदुग्गामी	१६२
उपहृच्चपरिनिब्बासी	२६६
उपादानकपयधिमुत्तो	८७
उपाति, आयस्मा	२६३
उपासकस्स पराभवा, सत्त	१७३
— सम्भवा, सत्त	१७३
उपासका, अम्पेय्पणा	१६७, १६८
उपासको, पत्तहित्ताय पट्टिपत्तो	३२४ ३२५
— अरिद्धो	१४६
— माहेद्धो	१४६
— सदात्तम्पत्तो	३२५
— सारणी	१४६
— सीलवा	३२४, ३२५
उपासिका	३६१, ३६३
— उत्तरा नन्दमाता	४२८
— काणमाता	४२८
— काया	४२८
— सुज्जुत्तरा	४२८
— खेमा	४२८
— चुटो	४२८
— तिस्समाता	४२८
— तिस्सा	४२८
— मकुलमावा, गृहपत्तानी	४२८
— नन्दमाता	२००, २०१
— पट्टमा	४२८
— विन्नी	४२८

वामराज्य	१३१	कोसलान	३४६, ३५३, ३५६
कामानमेत अधिवचन, गण्डो	३०, ३८१	— निगमो, वण्डकप्पक	१०८
— गम्भो	३०, ३८१	— ब्राह्मणगामो, इच्छानञ्जल	५६, ४२२
— दुवछ	३०, ३८१	कोसलेसु चारिक चरमानो, भगवा	२२, ५७, १०८, २५१, ४२२
— पङ्को	३०, ३८१	कोसियपुत्तो, दीपजाणु	१७५
— भय	३०, ३८१	कोसियान निगमो, कनवरपत्त	३७५
— रोगो	३०, ३८१	कोसियेसु विहरति, भगवा	३७५
— सङ्गो	३०, ३८१		
— सत्त	३०, ३८१	ख	
कामान निवानसम्भवो, कस्तो	११६	सतिपपरिस्ता	२१४, ३६५
— विपाको, कतमो	११७	सतिपमहासात्तमुत्त	६५, ६६
— वैमत्तता, वत्तता	११७	सात्तजातो	२४४
कामारावो	११६	सिन्धनिसत्ति, कुसलेसु धम्मेषु	६८६-६८८
कामेसुमिच्छापावरो	२४५	सुज्जुत्तरा, उपासिका	४२८
कालञ्जु	२४०, २४१	सोपा, उपासिका	४२८
कासीन	३४६, ३५३, ३५६	खमो, घायस्मा	७२
किमिदाय विहरति, भगवा	५५, २१७	य	
किमिलो, घायस्मा	५५, २१७	गगराय, पीक्खरणिमा तीरे	१६७, २४४
किलो, सङ्खिञ्चो	६४	यज्जा	१०७
कुट्टनलकजातो	२४४	यन्धारान	३४६, ३५३, ३५६
कुहालको नाम, सत्था	८३, ८४, २५६	ययाय विहरति, भगवा	३६१
कुक्क	३४६, ३५३, ३५६	ययासीसो, ययाय	३६१
कुसीलवत्थु, अट्टम	४१६	ययपम्मे, अट्ट	३७०
— चतुत्थ	४१६	यहपत्तमि	१८४, १८७
— छट्ठ	४१६	यहपति, अनापपिण्डिको	२६६
— सत्थि	४१६	— इस्सित्तो	१४६
— कुत्थि	४१६	— खम्भो	१४६
— पञ्चम	४१६	— खणो, वेसात्तिको	१४६, ३१३, ३१८, ३२०
— षष्ठ	४१६	— हत्थिवाक्को	३२१
कुसीलवत्थुमि, अट्ट	४१५, ४१७	— चित्तो	१४६
कुहल	१३२	— तपुरावो	१४८
कुटागरस्ताला, महापणे	२१३, २६५, ३१५, ३५५, ३६६, ३७३, ३७४, ३६६	— तल्लण्णिको	१४६
कोपमानो भविमत्तो होठि, पुण्यलस्य	६४, ६५	— थाक्कम्मिको	६६
कोमात्तञ्चो, बीवको	१४६	— नकुलपिता	१७, १६, १४६
कोरकजातो	२४४	— पुराणो	१४६
कोसन्धिय विहरति, भगवा	१८१	— मत्थिक्को	१४६
कोसलस्य, पथेनदिस्स	५६	— वेम्भको	१४६

छ, अनुत्तरिपानि	७, ४२	तण्हा, तिरतो	१४४
- अनुत्तरिपानि	७, ३३, ३५	- सिक्किनी	१०६, १०७
- अपरिहानिया धम्मा	३०	ततिथी, मच्छरिपो अणुतो धम्मो	३१६, ३१६
- अभव्वद्वानानि	१३६, १४०	ततिथि ज्ञान	४०, २६०, ३३२
- धानिससा	६३	तथागतस्स, धारक्खेय्यानि, चत्तारि	२१६, २१७
- ठानानि	८७	- तथागतवत्तानि, छ	१०१
- तथागतस्स तथागतवत्तानि	१२१	तथागतो, परिमुद्वदीपणमाचारो	२१६
- धम्मा ४६, ४७, ४८, १२५, १२७, १३१, १३२,	१४६, १४०	- परिमुद्वदीपणमाचारो	२१६
- निस्सारणीया धातुयो	१३, १५	- परिमुद्वदीपणमाचारो	२१६
- पुण्णवा	६३	उदुत्तरि, देवा	१०
- बाहिरिपानि आयत्तानि, दुत्तियो धम्मो	१०७	तुत्ततो, गहपति	१४८
- विवादनूतानि	५०, ५१	तयो, अग्नी	१८६
- सत्थारो	८४	- आसवा	११६
- सनया	३६	- धम्मा	२६, १४४, १४६
- सारणीया धम्मा	११, १२	- परिहानिया धम्मा	२६
छट्ठो, मच्छरिपो अणुतो धम्मो	३१७, ३२०	- भवा	१४३
छत्र, पातुभावो दुत्तभो लोकास्मि	१४१	तवकाण्विको, गहपति	१४६
छत्थनिजातिनी	६४, ६६	तस्सपापिपसिककम्भक्खेत्त	४२८
छत्थेव, आवाथा	२५६	तस्सपापिपसिका	२६३
		तत्तत्तिसपरिखा	३६५
		तावतिपा, देवा	१०, ३२, ४६, २४४, ३४०, ३४०, ३५३
ज		तिथवत्थारको	२६३
जाणुत्तरीणि, ज्ञाह्मो	७५, १६४	तिथि	३०८, ३१३, ३१४
जातकजातो	२४४	तिथिक्कली	३०८, ३१३, ३१४
जीवशम्भवत्त, दानगद्दे	३२५	तिथिरिक्कली	३०८, ३१३, ३१४
जीवकी, कोमारमञ्ची	१४६	तिरच्छानयोनिगमनीया, धारिवा	११६
जेतवनी, अनामनिष्ठिक्खस्स आरामे ३, २०, ५१,	५६, ७२, १५१, १५२,	तिरच्छानयोनिगमनीया, कम्म	१२०
१७१, २७०, ३४७, ३५६		तिथिथी, कम्माण विरक्तो	१२०
जेतवन ४६, ४७, १२७, १७४, १७५		तिस्सवात्ता, उपासिका	४२८
जेतिपाली नाम, सत्था	८३, ८४, २५६	तिस्स, उपासिका	४२८
		तिस्सी, तण्हा	१४४
ज		- तण्हा	२१०
ज्याणी	४२२	- तिस्रु	४८
		तीक्ष्णानि, दायकस्स	५१
ठ		- पटिग्गाहकान	५१
ठानानि, छ	८७	तीणि, जतुत्तानि	२५६
		- विद्वानानि वज्जमान समदयाय	५४
त			
तण्हाक्खयाधिपुत्तो	८७		

४, अनुत्तरियानि	७, ४२	तण्डा, तिस्रो	१४४
— अनुत्तरिद्विगानि	७, ३३, ३५	— त्रिविन्नी	१०६, १०७
— अपरिहृनिषा घम्मा	३०	तत्तिथो, अन्धरियो अमृतो घम्मी	३१६, ३१८
— अभव्वद्वानानि	१३६, १४०	तत्तिथ आन	४०, २६०, ३३२
— धानिससा	६३	तथागतस्स, आरक्खेय्यानि, चत्तारि	२१६, २१७
— ठानानि	८७	— तथागतत्तलानि, ■	१२१
— तथागतस्स तथागतत्तलानि	१२१	तथागतो, परिमुद्धवायत्तमाचारो	२१६
— घम्मा ४६, ४७, ५०, १२५, १२७, १३१, १३२,	१४६, १५०	— परिमुद्धमनीत्तमाचारो	२१६
— निस्तारणीया धानुयो	१३, १५	— परिमुद्धवचीत्तमाचारो	२१६
— पुग्गला	६३	— परिमुद्धाजीवो	२१६
— वाहिरानि आपत्तानि, दुत्तिथो अन्तो	१०७	उदुत्तरि, देवा	१०
— विहादमूलानि	५०, ५१	समुत्सो, गह्वरि	१४८
— सत्तारो	८४	सयो, धम्मी	१८६
— समया	३६	— आसवा	११६
— सारणीया घम्मा	११, १२	— घम्मा	२६, १४४, १४६
छट्ठो, अन्धरियो अमृतो घम्मी	३१७, ३२०	— परिहृनिषा घम्मा	३६
छन्न, पातुभावो दुल्लभो सोफ्फिम	१४१	— भवा	१४३
छन्नमिजादियो	६४, ६६	तवमण्णिको, गह्वरि	१४६
छन्देय, आवावा	२५६	तस्सपापियसिक्ककम्मफट्ठेन	४२८
		तस्सपापियसिक्का	२६६
		तावत्तिथपरिस्ता	३६५
		तावत्तिथया, देवा	१०, १२, ४६, ४४४, ३४०, ३५०, ३५३
ज		तिणवत्थारको	२६३
जाम्बुस्तोमि, बाह्मणो	७५, १६५	तिमि	३०८, ३१३, ३१४
जामकजाती	२४४	तिमिज्झयो	३०८, ३१३, ३१४
जीयकम्बक, राजगहे	३२५	तिमिरपिज्झयो	३०८, ३१३, ३१४
जीवको, कौमारमन्थो	१४६	तिरञ्जानयोमिगमनीया, भाषमा	११६
जेतवने, भगामपिण्डकस्स आरामि	३, २०, ५१, ५६, ७२, १५१, १५२, १७१, २७०, ३४७, ३५६	तिरञ्जानयोमिगवेदनीय, कम्मा	१२०
जेतवन	४६, ४७, १२७, १७४, १७५	तिविधो, कम्मान विपारको	१२०
जोतिपालो भाग, सत्था	८३, ८४, २५६	तिससमात्ता, उपासिका	४२८
		तिससा, उपासिका	४२८
ज		तिस्रो, तण्डा	१४४
जापी	४२२	— तण्डा	२१०
		— भिक्खु	४८
ठ		तीणञ्जानि, दायवस्स	५१
ठादानि, छ	८७	— पटिप्पाहमान	५१
		तीणि, उजुसत्तानि	२५१
त		— निधानानि वम्मान सनुदधाय	
तण्डान्धयाधिगुतो	८७		

देवानमिन्दो, सननो	२२१, २५०
देविन्दो	२२२
दोषचस्तता	२१
दोसगि	१८४, १८६, १८७
द्वयद्वयसमापत्ति	११८

■

घनानि, सत्त	१५४, १५६
धम्मगारवता	१२७
धम्मञ्जू	२४०
धम्मपरिप्रायो, निब्बेविकपरिप्रायो	११५, १२१
— विसर्पयोगो	११६, ११८
धम्मा, ग्रह	४६, ४७, १२५, १२७, १३१, १३२, १४६, १४८, १५०, ३६७, ४११, ४२६
— कितिभागिया	१३०
— तपो	२६, १४४, १४५
— निब्बेयभागिया	१३०
— विज्जाभागिया छ	५०
— विहेसभागिया	१३०
— सत्त	१७१, २६८
— सण्णायहिताम	३८०
— हानभागिया	१२६
— हेतुसम्पन्ना	१४१
धम्मामुदम्पम्पिठिपत्तो	३८६-३८८
धम्मामुत्पत्ति	७
धम्मिको, प्रायस्मा	७८-८०
— ब्राह्मणो	८१
धम्मो, घत्तानुसिद्धि	१४६
— धम्मचरित्ता	१४६
— धम्मिचसञ्जा	१४६
— धम्मिचो दुक्खसञ्जा	१४६
— धनुसत्तानुत्तरिय	१४६
— धम्मभावागारवता	४६, ४७, १७४-१७६
— धरति	१४६
— धरानुद्धिता	१४६
— धसम्पञ्ज	१४६
— धसवरो	१४७
— धस्तावदिद्धि	१४६
— धाभिगामाभारिको	१२५, १२६

धम्मो, इन्द्रियेषु अणुतद्धारता	४६, १४८, १७१
— उद्धञ्च	१४७
— कम्मारागता	४६, १४८, १७१
— कागधातु	१४६
— कामवितक्को	१४५
— कामसञ्जा	१४५
— कायदुञ्चरित	१४५
— चतुत्थो	२२६
— चागानुसत्ति	१४६
— चेतसो विवलेषो	१४७
— छट्ठो	२२७
— तत्तियो	२२६
— वस्सनानुत्तरिय	१४६
— दुग्घे प्रनत्तसञ्जा	१४६
— दुत्तियो	२२६
— देवतानुसत्ति	१४६
— दोवचस्तता	१४७
— धम्मगारवता	४६, ४७
— धम्मामुत्पत्ति	१४६
— निहारागता	४६, १४८, १७१
— निरोक्कसञ्जा	१४६
— पञ्चमो	२२७
— पटिसन्वारसारवता	४६, ४७, १७४-१७६
— पठमो	२२६
— पमादो	१४७
— पहावसञ्जा	१४६
— पापमित्ता	१४७
— पारिवरियानुत्तरिय	१४६
— वृद्धानुसत्ति	१४६
— व्यापादधातु	१४६
— व्यापादवितनको	१४५
— व्यापादसञ्जा	१४५
— गस्सारागता	४६, १४८, १७१
— भोजने अमत्तञ्जुता	४६, १४८, १७१
— भवोदुञ्चरित	१४५
— महिन्दया	१४६
— मिच्छादिद्धि	१४६
— सामानुत्तरिय	१४६
— वधीदुञ्चरित	१४५

धम्मो, विरागसञ्जा	१४६
- विहिंसावातु	१४६
- विहिंसावितर्कको	१४५, १४६
- विहिंसासञ्जा	१४५
- सङ्गणिकारामता	४६, १४८, १७१
- सङ्गणारवता	४६, ४७, १७४-१७६
- सङ्गानुस्तति	१४६
- सतमो	२२७
- सत्तुगारवता	४६, ४७, १७४-१७६
- सन्दिष्टिको	७०, ७१
- समाधिपारयता	१७४-१७६
- सव्वनानुत्तरिय	१४६
- सिक्कापारयता	४६, ४७, १७४-१७६
- सिक्कानुत्तरिय	१४६
- सीलानुस्तति	१४६
- सेको	१२५, १२६
पारजनातिको	६८७, ६८८, ४१४

न

नकुलगिता, गहपति	१७, १६, १४६
नकुलमाता, गहपतानी	१७, १६, ४२८
नदी, घचिरवतो	१०८
नन्दनाता, वेलेकुण्डकी	४१, २००, २०१
नण्णो, वण्णो	६४, २०२
नल्लेवडुच्चिमन्वमूले	२८७, ३०६
नागिलो, भावस्मा	५७, ४२३
नागो	५६, ६०
नातिके विहरति, नगवा	२४, २६, ६६, ४०३
नाम, एको भन्तो	१०७
निगण्डा, एकसाटवा	६३
निगण्डो, नाटपुत्तो	२६३
निगोपराजा, सुषट्ठि	८१, ८२
निगोपराजे, कपित्थपरिभ्रम	७, ३२४, ३६८
निबुलवने	२१७
निदानानि, सीणि	२४
निदण्डवूनि, सत्त	१६२, १६३
निदाणमता	२६
निब्बोधिपपरिमायो, धम्मपरिमायो	११३, १२१
निम्मलो	४२२
निम्मानरतिनो, देवा	३२, ४६, २४४, ३४०, ३४२, ३४१

निरवगमनीया, स्यायवा	११६
निरववेदवीय, कम्म	१२०
निस्सयो	४२८
निस्सारणीया वातुयो, छ	१२, १५
निस्सुतता, सौत्तियो	२६४
नीवरणानि, पञ्च	६६
नेवसम्भाषिमुत्तो	८७
नेवसञ्जानासञ्जानायतन	३६४, ३६५
नेसादकुल	६४
न्यातको, न्यातता	२६४

प

पञ्चया, षट्ठ	२७१, ४००, ४०१
पञ्चयो, षट्ठो	२७२
- षट्ठुत्तो	२७२
- छट्ठो	२७२
- ततियो	२७२
- दुत्तियो	२७२
- पञ्चमी	२७२
- पठमो	२७२
- सत्तयो	२७२
पञ्चुप्पस, मज्जे	१०६
पञ्च, धनुस्सतिट्ठानानि	४०, ४२
- दग्धिमानि	२४६
- धोरमभाषियानि सवीजनानि	६१, १६२, २०६, ३२६
- वामपुषा	११६
- नीवरणानि	६६
- न्तानि	२४६
पञ्चमी, षष्ठ्येत्यो भवमुत्तो प्रमो	३१७, ३२०
पञ्चात्तानि	३४६, ३४७, ३४६
पञ्चान्ता, नञ्हाभिजाति	६३
- भीलाभिजाति	६३
- परमपुत्राभिजाति	६३
- सोद्धिताभिजाति	६३
- सुवराभिजाति	६३
- हत्तिदाभिजाति	६३
पञ्चापण	१५३, १५५
पञ्चापण	१५३

देवानगिन्दो, सनरा	२२१, २८०
देविन्दो	२२२
दोवचस्तता	२६
दोतगि	१८४, १८६, १८७
द्वयद्वयसमापति	१६८

घ

घनाति, सत	१५४, १५६
घम्मगारवता	१२७
घम्मञ्जू	२४०
घम्मपरिमावो, निब्बेधिकवरियावो	११५, १२१
- विसवीणो	१६६, १६७
घम्मा, घट्ट	४६, ४७, १२५, १२७, १३१
	१३२, १४६, १४७, १६७, ४११, ४२६
- ठितिभागिया	१३०
- सपो	२६, १४४, १४५
- निब्बेधभागिया	१३०
- विज्झाभागिया छ	५०
- विसेसभागिया	१३०
- सत	१७१, २६८
- सम्परापट्टिता	३८०
- हानभागिया	१२६
- हेतुसम्पत्ता	१४१
घम्मानुघम्मपट्टितो	३८६-३८८
घम्मानुत्सति	७
घग्निक्को, प्रायत्ता	७८-८०
- ब्राह्मणी	८१
घम्मी, घत्तानुदिट्ठि	१४६
- अयम्मचरिया	१४६
- घनिज्वसञ्जा	१४६
- घनिक्के दुक्कायञ्जा	१४६
- घनुत्तानुत्तरिय	१४६
- घप्पमादगारवता	४६, ४७, १७४-१७६
- भरति	१४६
- घत्तानुद्विता	१४६
- घत्तजञ्ज	१४६
- घत्तवरो	१४७
- घत्तादविट्ठि	१४६
- घातिसमाधारिको	१२५, १२६

घग्गो, इन्द्रियेणु घग्गुत्तहारता	४६, १४८, १७१
- उद्धञ्ज	१४७
- कम्मारागता	४६, १४८, १७१
- कामधातु	१४६
- कामवित्तवको	१४५
- कामसञ्जा	१४५
- कामदुञ्जरित	१४५
- चतुर्यो	२२६
- चागानुत्सति	१४६
- चेतसो विक्खेपो	१४७
- छट्ठो	२२७
- ततियो	२२९
- वरानानुत्तरिय	१४६
- वुक्खे भगत्तसञ्जा	१४६
- वुत्तियो	२२६
- देवतानुत्सति	१४६
- दोवचस्तता	१४७
- घम्मगारवता	४६, ४७
- घम्मानुत्सति	१४६
- निहारागता	४६, १४८, १७१
- निरोपसञ्जा	१४६
- पञ्चमो	२२७
- पटियन्वारगारवता	४६, ४७, १७४-१७६
- पठमो	२२६
- पयावो	१४७
- पहानसञ्जा	१४६
- पापमितता	१४७
- पारिचरियानुत्तरिय	१४६
- वुद्धानुत्सति	१४६
- व्यापादपातु	१४६
- व्यापादवित्तवो	१४५
- व्यापादसञ्जा	१४५
- मस्सारागता	४६, १४८, १७१
- भोजने भग्गत्तञ्जुता	४६, १४८, १७१
- मनोदुञ्जरित	१४५
- महिच्छता	१४६
- मिज्झादिट्ठि	१४६
- तागानुत्तरिय	१४६
- वणीदुञ्जरित	१४५

पुरिसदोषो, सतमो	३०४
पुरिस्त्रपुग्गला, घट्ट	८
पुरिस्त्रस्त्र भरिपामो, घट्ट	२२३
पूरणो, कस्सपो	६३
— गह्वरति	१४६
पेत्तणिको	२१
पेत्तिविसयगमनीया, आसला	११६
पेत्तिविसयवेदनीय कम्मं	१२०
पौगधरणिपा तीरे, वम्मराय	१६७, २८४
पौगधरणिपाम, सामगामके	२८

ख

कम्पनं, बुक्क लीकस्मि	६६
कल्लानि, घट्ट	३२६
कल्लानिपि विहरति, भगवा	१०१, १२६
— विहरति, वेरा भिक्खु	६८
कल्ला, उन्नात्तिवला	३२६
कल्लित्ता, ब्राह्मणो	२६४
किम्भी, उपासिका	४२८
कुञ्जानुत्तति	७, ६
कुञ्जझाणि, वल्ल	२४६
कुञ्जा, उपासिका	४२८
कुम्भपण	३७४
कुम्भाद्विस्तवणं	१३१
कुम्भाद्व	१३०
कुम्भामिवा, देवा	१०, ३२, २००, २१०, २४४, ३४०
कुम्भारिणा	३६४
कुम्भलोने	२१०
कुम्भ, तित्तो	२१०
कुम्भपरिण	२१४, ३६४
कुम्भमहाभालुन	६४, ६६
कुम्भो	४२२
— उम्भतमरीरो	१८४, १८४, १८८

ब्राह्मणो, उन्जयो	३७८
— ब्राह्मस्तोणि	७४, १६४
— ब्रह्मिको	८१
— ब्राह्मिता	२६४
— ब्रह्मन्तरो	१६४, १६८
— ब्रह्मजो	२८७, २६२

भ

भगवतो सावकसङ्घो, उज्जुप्पटिपन्नो	८
— ब्रह्मपटिपन्नो	८
— समीपिप्पटिपन्नो	८
— सुप्पटिपन्नो	८
भगिनी च भरिया	२२४
भगिनीसमा	२२४
भगुनो	१६६
भग्वेसु विहरति, भगवा	१७-१६, २१८, ३१०-३१२, ३६२
भक्तिकलमयो	३८
भस्तिफो, गह्वरति	१४६
भस्तिपण्ठा	१४४
भस्तरासयोजनं	१४६
भस्तरासयोजयो	१४७
भवा, तयो	१४३
भवत्सवो	११६
भस्तरासय	२६
भस्त्राजस्त	१६६
भावितत्ता	२४६
भिक्षु, अनिस्सत्तपुरो	१३४
— अनोत्तणी	१३४
— अन्नापज्जारासो	१३३
— अन्नापज्जवतो	१३४
— अन्नादो	१३३
— अन्तिको	१३३
— आरब्धजो	१००
— आरब्धवित्तो	१३४, १३६
— आसीनवृत्तो	१३४
— अतीतणी	१३४
— अन्ने भगवतो	१३४
— अन्ने	१३४
— अन्ने	१३४

पञ्चावासनलेपनसम्पन्नो	२३८	पुग्गतो, उभयोभागनिमुत्तो	१५८
पञ्चासुपदा	३७७, ३८०, ३८१, ४०८	- उग्गुज्जित्वा, ठितो	१५९
पटिपसपोजन	१५६, १५७	- विण्णो	१६०
पटिधानुसयो	१५७	- निमुज्जति	१५९
पटिञ्जातकरण	२६३	- पतरति	१६०
पटिग्याहकान तीणज्झाणि	५१	- पतिगाधम्मतो	१६०
पटिसम्भवा चतस्सो	१७८	- विपत्सति	१६०
पटिसारणीयकम्म	४२७	- कापसविष	१५८
पठमो, अञ्छरियो धम्मूतो धम्मो	३१६, ३१८	- दिट्ठिप्पत्तो	१५८
पठम ज्ञान	२६०, ३३१	- दुत्तियो	२६६
पण्डिता, निम्नस्तिथला	३२६	- धम्मानुसारी	१५९
पदुमा, उपासिता	४२८	- पञ्जाविमुत्तो	२६६
पञ्चते, पिग्गाकुटे	५५, ७८, १६४	- पठमो	१५९
- सङ्खेप्पके, पटजसलिकाम	२७९, २८०	- सकिं निमुग्गो	१५९
परनिम्भितवसवत्तिनो, देवा १०, ३२, ४८, २४४,		- सदानुसारी	१५९
३४०, ३४२, ३४१, ३४३, ३४४, ३४७		- सदाविमुत्तो	१५८
परिब्राजको, सोल्लियसीधको	७०	- योत्तो	६१, ६४
परिपन्तकत्तस्त दुक्क	१४१	पुञ्जकिट्ठियवत्पुनि, तीणि	३४०, ३४२
परिसञ्जु	२४१	पुञ्जाभिसन्वा, मट्ट	३४४
परिसा, मट्ट	३६५, ३६६	पुञ्जाभिसन्दो, मट्टमो	३४४
- चतस्सो	२८३	- चतुत्थो	३४५
परिहानिया धम्मा, तयो	२९	- छट्ठो	३४५
परिवेकाधिमुत्तो	८७	- तत्तियो	३४४
पसेनदि, कोसलो	५९	- दुत्तियो	३४५
पहारादो, मसुरिण्णो	३०६	- पञ्चमो	३४५
पागाविपातो	३४५	- पठमो	३४५
पातुमायो दुल्लभो लोभहिम, छत्र	१४१	- सतमा	४१९
पापमित्ता	२९	पुण्ड्रियो, श्रावस्मा	
पापसम्भवद्धो	३७६	पुन्नाराये, पिगारणातुपासारे	५९, ३१२, ३५२, ३६२
पापराहणो	३७६	पुराणो अल्लन्तरी	६२, ६३
पारागणे, मेत्तेग्यपञ्हे	१०६, १०८	पुरिसत्तल्लुङ्गा, मट्ट	३०१, ३०२, ३०४, ३०५
पारिचरियानुत्तरिण	७, ४२-४५	पुरिसपत्तिमो, सत्त	२०८, २०९
पिग्गुणा याथा	३४६	पुरिसदोसा, मट्ट	३०१, ३०२, ३०५
पुव्वसदुत्तं	६४	पुरिसदोसो, मट्टमो	३०५
पुग्गतपरोपरञ्जु	२४१	- चतुत्थो	३०३
पुग्गावत्ता, कोपमानो अधिगता	६४, ६५	- छट्ठ	३०४
पुग्गासा, उदवपमा	१५९	- तत्तियो	३०३
- प	६३	- दुत्तिया	३०३
- रात	१५९, २६९	- पञ्चमो	३०४
		- पठमा	३०३

पुरिसदोहो, सतमो	३०४
पुरिसपुगवा, धट्ट	८
पुरिसस भरियायो, धट्ट	२२३
पूरजो, कस्समो	६३
— गहपति	१४६
पेत्तधिको	२१
पेत्तिविशयमनीया, प्रासवा	११६
पेत्तिविशयवेदनीय बम्भ	१२०
पोखरणिवा सीरे, पाणराय	१६७, २८४
पोखरणिदाव, साममान्धे	२८

फणुनी, धामस्मा	६०, ६१, ६३
फल्हा बाबा	३४६
फल्सनिरोधो, मग्गे	१०६, १०८
फल्समुत्तमो, दुत्तिमो अत्तो	१०६, १०८
फल्सो, एको अत्तो	१०६, १०८

ख

बन्धन, दुक्क लोकास्मि	६९
बन्धानि, धट्ट	३२६
बाराणसिय विहरति, जगवा	१०१, १२६
— विहरन्ति, घेरा भिनधु	३८
बाणा, उज्जात्तिमला	३२६
बाहितत्ता, ब्राह्मणो	२६४
बिन्नी, उपासिका	४२८
बुद्धानुत्पत्ति	७, ६
बोद्धभङ्गानि, रास	२४६
बोद्धा, जयासिना	४२८
ब्रह्मपञ्च	३७५
ब्यापादविहवक	१३१
ब्यापाद	१३०
ब्रह्मकामिका, देवा १०, ३२, २००, २१०, २४४, ३४०	
ब्रह्मपरिणा	३६५
ब्रह्मलोके	२६०
ब्रह्म, तिस्सो	२१०
ब्राह्मणपरिणा	२१४, ३६५
ब्राह्मणमहासालमुद्ध	६५, ६६
ब्राह्मणो	४२२
— उज्जतसीरो	१८४, १८५, १८८

ब्राह्मणो, उज्जयो	३७८
— ज्ञानुस्तोषि	७५, १६४
— धम्मिको	८१
— ब्राह्मिणा	२६४
— वस्सकारो	१६५, १६८
— वेरज्जो	२८७, २६२

भ

भगवतो सावणसङ्घो, उज्जुप्पटिपमो	८
— ज्ञानुप्पटिपमो	८
— सामीविप्पटिपमो	८
— सुप्पटिपमो	८
भगिनी च भरिया	२२४
भगिनीसमा	२२३
भगुणो	१६६
भग्गेसु विहरति, भग्गा	१७-१८, २१८, ३३०-३३२, ३६२
भक्तनिस्तमयो	३८
भत्तिविको, गहपति	१४६
भवत्तद्धा	१४४
भवत्तापसयोजन	१४५
भवत्तापानुसयो	१४७
भवा, तपो	१४३
भवासवो	११६
भत्तारामता	२६
भाग्दायस्स	१६६
भावितत्ता	२४६
भिक्षु, धनिविज्जतधुरो	१३४
— अनैत्तणो	१३५
— धव्यापज्जसरायी	१३३
— धम्मनुद्धिबहुलो	१३४
— धम्मदो	१३५
— धम्मिको	१३५
— धारिज्जको	१००
— धाट्ठविरियो	१३५, १३६
— धावोक्कबहुलो	१३४
— धोत्तणो	१३५
— काये धनपेक्खो	१३५
— धायेस्सो	१३५
— कुसलेसु धम्मेषु उत्तरि	१३४

भिक्षु, कुसीतो	१३५	भिक्षु, भोतपिनी	१७०
- गणरतो	१२६	- धम्मविचयसम्बोज्झं भावेस्सन्ति	१७०
- गणारामतं अनुयुतो	१२६	- निरोपसञ्जनं भावेस्सन्ति	१७१
- गणारामो	१२६	- पञ्चवन्तो	१७०
- गहातिचीवरपर्रो	१००	- पस्सदिसम्बोज्झं भावेस्सन्ति	१७०
- गामन्तविहारी	१००	- पहाणसञ्जनं भावेस्सन्ति	१७१
- दुप्पञ्जो	१३५	- पीतिसम्बोज्झं भावेस्सन्ति	१७०
- दुस्सोलो	१३५	- बहुस्सुता	१७०
- धम्मञ्जु	२३६	- विरागसञ्जनं भावेस्सन्ति	१७१
- धम्माराजो	१३३	- विरियसम्बोज्झं भावेस्सन्ति	१७०
- न अपापकुसलो	१३३	- सतिमन्तो	१७०
- न आपकुसलो	१३३	- सतिसम्बोज्झं भावेस्सन्ति	१७०
- न उपायकुसलो	१३३	- समाधिसम्बोज्झं भावेस्सन्ति	१७०
- न महिच्छो	१३५	- हिरोमन्तो	१७०
- मिप्पपञ्चारामो	१३३	विपक्को	४२२
- नेमन्तनिको	१००	भुम्मा, देवा	२४४
- पञ्जबा	१३५, १३६	भुगिवालस्स पातुभावाय, अट्ठमो हेतु	४०१
- पविषेकारामो	१३३	- चतुर्थो हेतु	४००
- पहाणारामो	१३३	- छट्ठो हेतु	४००
- पिच्छपातिको	१००	- तत्तिमो हेतु	४००
- पसुकूलिको	१००	- दुत्तिमो हेतु	४००
- भापनारामो	१३३	- पञ्चमो हेतु	४००
- महिच्छी	१३५	- षष्ठो हेतु	४००
- मुट्ठस्सति	१३५	- सत्तमो हेतु	४०१
- योगवहुमो	१३४	भेत्तल्लापने, मिषदाये	१७-१६, २१५
- विनयधरो	२६०	भोदने अमराञ्जु	१३२
- वेदवहुली	१३४	म	
- गङ्गाणिहरतो	१२६	ममसति, गीताली	१४
- गङ्गाविदारामो	१२६	ममपानं	३४६, ३४३, ३४९
- सतिमा	१३६	मग्गो अट्ठङ्गिको, धरियो	११७
- सद्धो	१३५	मच्छरियसमोदने	१५७
- सीलपा	१३६	मज्झानं	३४६, ३४३, ३४९
- हिरिमा	१३५	मगात्ताविवा, देवा	३४२
भिरगुनीवासमम्भुति	४२८	मनुज, उपासितरा	४२८
भिरगू, पनत्तगञ्जं भावेस्सन्ति	१७१	मनुजवीरगमनीया, धानवा	११६
- सतिक्कपञ्जं भावेस्सन्ति	१७०	मनुजवीरवेदनीयं, बम्भं	१२०
- अनुसगञ्जं भावेस्सन्ति	१७१	मनोमन्थं पट्ठं	१८६
- सारीरगञ्जं भावेस्सन्ति	१७१	मरणगञ्जा	१८६, १८६
- सारद्धविरिया	१७०	मरणगणि	२४, ४०४, ४०५
- उरेत्तागम्बोज्झं भावेस्सन्ति	१७०		

मलानि, अद्भु	३०५	मिमांसे, रोहणेय्यो	१५५
मलानि	३४६, ३५३, ३५६	मिच्छामाजीवा	३३८
मल्लिका, उपासिका	४२८	मिच्छाकम्भान्ता	३३८
महाकच्चायनो, आयस्या	२०, ३३, ३६	मिच्छादिद्विका	३३८
महाकम्पिनो, आयस्या	२०	मिच्छावाचा	३३८
महाकृत्तापो, आयस्या	२०	मिच्छावायाम्मा	३३८
महाकोट्टिको, आयस्या	२०, १०१	मिच्छासद्व्या	३३८
महाकुन्दो, आयस्या	२०, ६८	मिच्छासतिनो	३३८
महानामो, सक्को	७, १४६	मिच्छासमायिनो	३३८
महापद्मापती, गोवमी	३६८, ३७०, ३७३	मुद्रस्तम्भ	१३२
महापुत्रिपितृका, अद्भु	३३३	मुत्रे अमुतवादिता	३६५
महाप्राज्ञा	२२१, २२२	— मुतवादिता	३६५
महामोणल्लानो, आयस्या २०, ४७, ४८, १०, २००		मुत्ता, उपासिका	४२८
२१०, २१२, २२०, ३१३		मुत्तावादा	३४६
महावने, कृतागारसालाखं २१३, २६३, ३१५, ३५५,		मुत्तपत्रको, सत्वा	८६, ८४, २५६
३६६, ३७३, ३७४, ३६६		मेण्डको, गृहपति	१४६
महिलवरपुंस्मि विहरति, आयस्या उत्तरो २७६, २८०		मेत्तव्यपञ्चै, पारायने	१०९, १०८
मही	३०७	मेहेगि	१८४, १८९, १८७
मायधनहामती, वस्तकारी ब्राह्मणो	१६५, १६८	मेळियसोवको, परिम्बानको	७०
माता व भरिया	२२४		
मातासमा	२२३	य	
मातुगामा, चौपवला	३२६	यथा दिवा तथा रति	४१
मातुगामो, धागसमाधो	३६५, ३६७	यथाभूतज्ञापकस्वर्ग	२२६, २३०
— पञ्चागम्यप्रो	३६५, ३६७	यथा रति तथा दिवा	४१
— भक्तु मनाप वरति	३६५, ३६६	यमदगिनो	१६६
— सद्गृहिपतिनो	३६५, ३६५	यमुना	१०७
— सद्धाप्रम्यप्रो	३६५, ३६७	याम, देवा	१०, १२, २४४, ३३६,
— सम्मत् अनुत्पत्ति	३६६		३४४, ३५०
— तीससमाधो	३६५, ३६७	येनुम्यसिपा	२६३
— गुप्तपितृपत्न्यन्ती	३६५, ३६५		
मानस्योत्र	१५६, १५७	र	
मानानुमवी	१५७	रद्विपो	२१
मानो	१३२, १४४	रपवास्तुन	१४
मारपरिणा	३६५	रामणि	१८४, १८६, १८७
मिमांस्ये, द्विपत्रने	३८, १०१, १०६	रामगहेविहरति, यमवा ७८, ८४, ६१, ११४, १६८,	
— भेगकल्याने	२१८	२०६, ३२५	
मिमांस्यो, उपासिका	६७, ६२	— सारिपुतो	२५
मिमांस्यो, विनावा	३५२	रात्रमहामती, ज्यो	१२५
मिमांस्यो, पुत्रादि	३६, ३१२, ३२२	रात्रा, चौपयो	८१

राजानो, इस्तरियबला,	३२६	विज्जानाणद्धिति, चतुत्था	१८३
राजा मागधो, अजातसत्तु	१६४, १६५	- छट्ठा	१८४
रत्ति, उपासिका	४२८	- सत्तिया	१८३
रूपभवो	१४३	- दुत्तिया	१-३
रूप, दुत्तियो अन्तो	१०७	- पञ्चमा	१८३
रेवतो, आयस्सा	२०	- षष्ठमा	१८३
रोहणेम्भो, मिगारो	१५५	- सत्तमा	१८४
त		विज्जानाणद्धितियो, सत्त	१८४
		विज्जानाण, भज्जे	१०७
सपग	१३९	विज्जानाते, भविज्जानातवादिता	३६५
साभानुत्तरिय	७, ४२-४५	- विज्जानातवादिता	३६५
सोपधम्मा, धट्ट	२७५, २७६	विमवत्तप्पा	१४४
व		विमली	४२२
		विमुत्तो	४२२
पञ्जान	३४६, ३४७, ३४८	विमोक्खा, धट्ट	३६५
पचीत्तरिय, बुत्तिय	१८६	विमोक्खो, धट्टमो	३६५
पज्जीन	३४६, ३४७, ३४८	- चतुत्थो	३६५
पज्जीमु विहरति, भगवा	३१८	- छट्ठो	३६५
पट्टि, दुवला लोमरिग	६६, ६७	- सत्तियो	३६५
पथवसमा	२२३	- दुत्तियो	३६५
पपा व भरिया	२२४	- पञ्चमो	३६५
पसवत्तो, देवा	२२१, २२२, ३४२	- षष्ठमो	३६५
पसवत्तो, पाह्मनो	१६५, १६८	- सत्तमो	३६५
पम्मावासो	३३६	विदियवत्तवापो, अरियसायणी	२३७
पामनरत्त	१६६	विदियवत्त	१५२
पामवैपरत्त	१६६	विवादमूत्तमि, त्रि	५०, ५१
पात्तिदुत्त	१४६, १६६	विशारा मिगारवत्ता, उपासिता	३४२, ४२८
विगाहिगग	२२०	विद्ययोगो, धम्मपरिययो	१६६, १६७
विद्ययो, गहपति	१४६	- संयोयो	१६६, १६७
विचिणिच्छानुगयो	१५७	विहिताविदवत्त	१३१
विचिदिपत्तामोर्ज	१५६, १५७	विहितापञ्ची	१३१
विचिदिपत्त	१३०, १३८	वेदणू	२६५, ४२२
विजयमात्तिरो, गहपति	१४६	वेदना, धट्टवत्तमुत्ता	१३७
विज्जानागियो पम्मो, अरिपण्डज्जा	५०	- दुत्ता	१३७
- अरिपण्डो दुत्तमज्जा	५०	- सुत्ता	१३७
- दुत्तमो अरिपण्डज्जा	५०	वेदनारिरोमो, नरत्तारिरोपो	१३८
- निरोपणज्जा	५०	वेदनारि रिस्तमण्णवो, परणो	१३७
- वरिपणज्जा	५०	- विपणो	१३८
- विरिपणज्जा	५०	- वेदना	१३७
- विज्जा उपासिता	३६५		

वेदेहिपुत्तो, मागयो अजातसत्तु	१६४, १६५	सतिवत्तं	१५३
वेनकूलं	६४	सतिजिनयो	२६३
वेरञ्ज्याय विहरति, भगवा	२८७, ३०६	सत्त, जम्मी	१८४
वेरञ्जो, ब्राह्मणो	२८७, २८२	— अन्ध्रारिणा अन्धुतो धम्मा	३२१
वेसालियं विहरति, भगवा	१६३, २१३, २३०, २८३, ३१५, ३५५, ३७३, ४७५, ४८६	— अणिकरणसमया धम्मा	२६३
वेसाली	३६६, ३७६	— अनुसया	१५७
वेस्सवणो, महाराजा	२००, २०२, २८०	— अपरिहानिया धम्मा	१६६, १६४, १६७—१६८
वेस्सामिसत्तु	१६६	— असद्धम्मा	२६५
वेत्थुकम्भको, नन्दमाता	५१, २००	— उदकूमा पुग्गसा	१६०
वेत्थुकम्भको	२०१	— उपासकस्स परागवा	१७३
वेत्थुयणे	५५	— सम्भवा	१७३
वोहारस्वेषका, सञ्ज्या	११८	— पनावि	१५४, १५६
		— धम्मा	१७१, २६४, २६८
		— निदसवत्पूनि	१६२
		— पुग्गसा	१५६, २६६
		— पुरिणगितियो	२०८, २०९
		— पुरिस्सया भरियायो	२२३
		— योज्ज्या	२४६
		— विज्ज्यागद्धितियो	१८४
		— सञ्ज्या	१८८, १६४
		— सद्धम्मा	२६५
		— समापिपत्तिस्सारा	१८४
		— सपोज्ज्या	१५६, १५७
सकदागामिपत्तो	६२	सत्तयो, अन्ध्रारिणो अन्धुतो धम्मी	३१७, ३२०
सकदागामी	३११, ३८३	सत्तहि नगरपरिस्सारेहि सुपरिस्सित	२३६
राजिं निमुगो, पुगली	१५६	सत्ता, अरको	२५७, २५८
सक्कायविट्ठि	१३८	— अरसेमि	८३, २५६
सक्कायनिरोधो	१०७	— कुहासको	८३, २५६
सक्कायसमुदयो, दुत्तियो अन्तो	१०७	— खीतिपालो	८३, २५६
सक्कायो, एको अन्तो	१०७	— मृगपसो	८३, २५६
सक्केसु विहरति, जग्गा	७, २८, ३२४, ३६८	— सुनेतो	८३, २५६
सक्को, वेसानिन्धो	८२, २२१, २८०	— हत्तिपालो	८३, २५६
— महानामी	७, १४६	सत्थारो, छ	८४
सत्तो च भरिया	२२५	सत्थुवारत्ता	१२७
सत्तीसमा	२२३	सद्दे, समो	४
सत्तम्पयै, पम्पे वट्ठासिकाप	२७६, २८०	सद्धम्पनिजो	१४१
सत्तुगिवागमत्ता	२६	सद्धम्मा, सत्त	२६५
सत्तुयारवत्ता	१२७	सद्धापणं	१४३, १५४
सत्तानुत्तसि	७, ६	सद्धाजल	१५२
सत्तान्निरोधो, कस्सनिरोधो	११८		
सत्तज्जान निदानजग्गवो, पत्तयो	११८		
— विपाको	११८		
— वेमसत्ता	११८		
सत्तज्जा, सत्त	१८८, १६४		
सत्तिदोमारको, भरियावक्को	२३८		
सत्तिपट्टानानि, पत्तादि	६६, २४६		

संज्ञासम्पदा	३७७, ३८०, ४०८-४१०	सामयामवे, पौषसरणिषाय	२८
संज्ञेसिको, ग्रियसावको	२३६	सामावती, उपासिका	४२८
सन्धागारे	२६३, २६४	सारगो, उपासको	१४६
सन्दिष्टिको, घम्पो	७७, ७१	सारणीया घम्मा, छ	११, १२
सन्धाली, गह्वरति	१४६	सारन्द, चेतिथ	१६३
सन्पुरिसदानानि, घट्ट	३४२	सारिपुत्तो, ग्रामस्था १५, १६, २०, ५५, ७४, १०६, १७८-१८०, २००, ३०५, ४११, ४१३	
सन्धफालिफुल्लो	२४४	सारविषय विहरति, भगवा ३, २०, ५१, ५६, ७२, १५१, १५२, २७०, ३१२, ३४७, ३५२, ३५६, ३६२, ३६४	
सन्धलोणे धनभिरुत्तराळ्ळा	१८८, १८६	सिक्खानुत्तरिय	७, ४२, ४५
समजीविता	३७६, ३७८, ३७९, ४०८, ४०९	सिक्खामु, तीसु	१४३
समणपरिता	२१४, ३६५	सिम्बिनी	१०६
समणमाहाणा	३२६, ३३८	सिरीया, उपासिका	४२८
समणी गौतमी, भक्तिरियवावी	२६५, २६६	सौतवर्गस्मि	८५
- भगवन्तो	२६०, २६५, २६७	सीलघन	१५३, १५४
- भस्तासको	२६५, २६७	सीलम्बतपरामास	११८
- उच्छेदवादी	२६५, २६६	सीलवती	३६१, ३६३
- किरियवावी	२६५, २६६	सीलसम्पदा	३७७, ३७८, ४०८-४१०
- जेयुब्धी	२६५, २६६	सीलानुत्तरि	७, ८
- सपत्नी	२६५, २६६	सीदो, सेनापति	२१३, २१५, २६३, २६४, २६७, २६६
- येनयिकी	२६५, २६६	सुक्कानिजातिथो	६५, ६६
- सत्तन्न धम्मान समितता	२६४	सुखा वेदना, एको घन्ती	१०७
समया, छ	३६	- निरामिया	११७
समाभिपरिक्खारा, सत्त	१८४	- सामिखा	११७
समाधिबल	१५३	सुजाता, वरमुण्हा	२२३, २२४
सम्पदा, घट्ट	४०८, ४०९	सुञ्जन्नहसूपो	५२२
सम्परायहिताय, धम्मा	३८०	सुत्तपन	१५३, १५४
सम्पत्तानो	३४६	सुवना, उपासिका	४२८
सम्पत्तानानि, बल्लारि	२४६	सुत्तानुथो, ग्रियसावको	२३७
सम्माभाजीवी	१८४, ३३८, ४२६	सुते, समुत्तवादिता	३६५
सम्माकम्मतो	१८४, ३३८, ४२६	- सुत्तवादिता	३६५
सम्मादिष्टि	१८४, ३३८, ४२६	सुदत्तो, गह्वरति धनापिण्डित	१४६
सम्मासङ्कपो	१८४, ३३८, ४२६	सुनिम्मितो, देवपुत्तो	३४२
सम्मासति	१८४, ३३८, ४२६	सुनेतो, सत्था	८३, ८४, २५६
सम्मावापा	१८४, ३३८, ४२६	सुपचिद्धो, निप्रोचराजा	८०, ८२
सम्मावापानो	१८४, ३३८, ४२६	सुपवाणा, भक्तिरियवावी उपासिका	४२८
सम्मासनाधि	१८४, ३३८, ४२६		
सम्मुत्ताविनयो	२६३		
सरम्	३०७		
सत्तनानुत्तरिय	७, ४२-४५		
साधुगिती	२३		

उभयस्य कटगाहो	६८	तस्मा हि यस्तकामेन	२२२
एक पि ने पाणमदुद्रुचितो	२७०	तस्मा हि नारी च नरो च सीतला	३५२, ३५५, ३५८
एतस्मिन् विज्जति अन्तरे घन	३५२, ३५४, ३५८	तस्य सम्पाविमुत्तस्य	६८, ८६
एते खो अपरिहानिये	१७२, १७३	तस्मानुरोषा अयवा विरोषा	२७६, २७८
एते खो परिहानिये	१७२, १७३	तस्माहं धम्मगञ्जाय	३३६
एते च जत्वा सतिमा सुमघो	२७६, २७८	तादिस भिक्खुमसिञ्ज	८५
एतेहि बलवा भिक्खु	१५२, १५३	तुलमसुतं च सम्भव	१६६
एत खो परम ज्ञान	६८	ते खेवम्पत्ता सुखिनो	११
एत हि वग्घनं दुक्ख	६८	तेषु गुत्तीं पदा रतो	३३०
एव जारवा यथामूर्त	६८	दस्सन भावित्तान	१७२, १७३
एव यजित्वा मेधावी	३३, ३५३	दासिहिं दुक्ख लोके	६७
एव सम्पन्नसीलेसु	३३८	विदुधम्महित्याय	३७८, ३८१, ४०८, ४११
एखो खो भरिमग्गिये	६८	हुद्व ददाति मित्ती	१७७
एतो हेतु महत्तस्त	२२२	दुम्मकुकुय पदस्सेति	२२८
धीमुत्तिता मत्त सम्म	३३६	धम्मं एव कारेखा	२२२
कल्याणमित्तो सुवचो	१७६	न हतो बहिदा अञ्ज	१७२, १७३
कामदुच्चरित गरवा	६७	न चापि सोरिद भस्तर	३५१, ३५३
कारणव निदमथ	२८७	न तापुल्ल आरीदे	८५
कुद्धो अस्व न जानाति	२५७	नाय वो कित्थिसिस्सामि	९१
कुद्धो हि पितरं हन्ति	२२८	विद्वमित्तान पापिण्णे	२८७
कोषनो दुग्गम्भी हति	२२७	विरामगग्गा कल्लेविमत्ता	८५
कोपसम्मदसम्मतो	१२७	विविदुसदो पूवेति	१५३
सगातीता हि लोचमि	३३०	नेक्कम्म अपिमुत्तस्य	८६
गुम्ह च तस्य अस्वाति,	१७७	नेव विण्णित्तास्सि	१५३
चववत्तो अहं राया	२२२	एव नोयरणे हित्वा	६८
पत्तारो च मटिपत्ता	३८३, ३८४	पदुद्रुचिता महित्तानुक्म्पी	२२४
पयो च सुत्थो च उमो सुदस्सा	३५२, ३५४, ३५८	दस्य पुञ्जान सिपज्ज	२२२
जातिमरणसत्तार	३३०	पसादो यत्त भिक्खुसु	१७२, १७३
जीतिपालो च गोविन्दो	८४	पाणवह्मणे न पदितमादिने	३५१, ३५४, ३५७
सङ्गहवज्जमाभिमुत्तस्य	८६	पियो गध भावनीयो	१७७
ततो अनुचरति न	६७, ६८	पुण्येव दाना सुपतो	५२
ततो कामेन वाचाम	२२७	पूवेति सहवम्भेन	३४३
तयेव अप्पिजितयो	६७, ६८	बह्व वत्त अत्थाय	५४३
तयेव लोके पज्जोतो	६१	बह्व हि अन्नसत्ता नृता	३३०
तपनीयानि वम्मन्ति	२२८	मय दुस्सं च रोषो च	३८२
तयो च बह्वपरिं	६१	मय दुक्ख रापो गण्ढो	३०
तविदं सम्मूलीमूर्त	३३०	भुञ्जति अन्नवज्जानि	६१
तस्मा उद्धं च सीलं च	१५४-१५६	भूतहन्वानि वम्मन्ति	२२८
तस्या सम्पदगावद्धी	३३८	भनुत्तमूर्तं सम्बुद्ध	६०

मनुस्त्वार्म तदान	३३०	यं समणेन पतञ्ज	४२२
मम सङ्कल्पमञ्ज्वाय	३३६	सागो प्रतामो च यसायसो च	२७५, २७८
मसितियमा दुज्जरितं	३०५	तोर्कं अत्वा यथामूर्तं	३३६
महागिनी व जसितो	६१	यागिनो व अतीतरवो	३३०
माल न धारे न च गन्धमाचरे	३५१, ३५४, ३५७	विज्वाचरणसम्पन्ने	३३८
मेतस्स चित्तस्स सुभावितस्स	२७१	वीतकोषा अनायासा	२२८
यजमानानं मनुस्सान	३८३, ३८४	वीतरागा वीतदोषा	५२
यतो य भिक्षु प्राताभो	३८२	वीतरागो वीतदोषो	६२
यत्थ सतो पुण्डरानो	३८२	सङ्कल्परागो पुरिसस्स कामो	११६
यथापि उदके आतं	६१	सति गीवा सिरो पञ्जा	६१
यथापि शैले सम्पन्ने	३३८	एतत्तत्तुं महामह्या	२२२
यथापि जेट्ठा भगिनी	२२४	सत्पुण्ड घम्मगर	४७, १७५
यथा मे अणु सङ्कल्पो	३३६	सदापन्नं सीलघनं	१५४, १५६
यथा मेतं अनुसलं	२२८	सदावलं विरियं च	१५२, १५३
यहि एताणि ठानानि	१७७, १७८	सदासीनेन सम्पन्ना	३६६, ३६७
यस्स एते घना अरिय	१५४, १५६	सदा हिरियं कुसलं च दानं	३३७
या एवं यत्तति गारी	३६१, ३६३	सदो सीलेन सम्पन्नो	३७८, ३८१, ४०८, ४१०
या चीय दिस्वान पतिं पमीदति	२२५	सन्तवाचो जनवति	२८६
या चीय भरिया वचनां ति बुज्जति	२२५	सम्बकामेहि सम्पन्ने	२२२
या चीय माता भगिनी सखी ति च	२२५	सम्बत्तं यो हितो होति	३४४
याम माणु भवी पोसो	२२८	सयं प्राचमयित्वान	५२
या सम्पदा होति हितानुष्मिनी	२२४	सम्बसंधोजनसीलं	६०
ये वे इसी बाहिरत्वा	८४	सम्बे अण्वरची नागो	६१
ये दस्सवानुत्तरं सदा	४५	सीतं समाधि पञ्जा च	३२४
ये सत्तं पट्टपज्जिमु	३३०	सुचिं पणीतं कालेन	३४३
ये सत्तदण्डं पचिं विजेत्वा	२७०	सुनेतो मूषपक्खो व	८४
यो समीन्ते पिरित्वा	१०६, १०८	सुवीरिहितरम्मन्ता	३६६, ३६७
यो च पचज्जं हित्वान	१६, १७	सेम्मं समाहितो नागो	६१
यो च मेतं भायवति	२७०	सेतो यथा एकपानी	८६
यो च रत्तति अत्तानं	८५	सो आसी मस्सामत्तो	६१
यो वेकं सिद्धिसण्डं	८४	सो पाणवणो दुम्पेयो	१७, १८
यो न हति न पानेति	२७१	सो ययपति नायेन	६७
यो न भरति सम्पदा	३६१, ३६३	सोह विनितसङ्गासो	४२१
यो पचज्जमनुसतो	१६, १७	सोत्तमापि सम्पन्ना	३६६, ३६७
यो वे न स्पचति पावा	३०६	नयोदद अणुं पुत्त	६१
यं दत्तिया विन्दति नाविको यत्त	२२४	मवट्टमाने लोवग्निह	२२२
यं भुटो उररोपेति	२२८	मनामाय विज्जानाय	२८६
यं निम्मज्जेत पणम्भं	४२१	मगणी च मूपापादी	२८७
यं मरगदा ममसत्तिम्भ	६०	हिरिं योत्तयसम्पन्नो	१७५

उपमायो

सैम्यथापि अञ्जनेसं मदकाव गिक्खुनं	२८५, २८६
सैम्यथापि अञ्जनेसं यवानं	२८५
सैम्यथापि आकासे	४
सैम्यथापि, आनन्द, अङ्गारानि आदित्तानि...	११३, ११४
सैम्यथापि, आनन्द, अङ्गारानि सीतानि...	११५
सैम्यथापि, आनन्द, गूयकूपो साधिकपोरिखो ..	११६
सैम्यथापि, आनन्द, पुरिसो दसिहो अस्सको...	६४
सैम्यथापि, आनन्द, पुरिसो महतो तळाक्खस्स पटिकज्जेव आळि बन्धेय्य...	३७१
सैम्यथापि, आनन्द, बीजानि अलण्डानि अपूतीनि...	११०, १११
सैम्यथापि, आनन्द, बीजानि अलण्डानि भूतीनि...	११२
सैम्यथापि, आनन्द, यानि कामिचि कुत्तानि बहुत्थिकानि...	३७२
सैम्यथापि, आनन्द, सम्मारे उच्छुस्सेत्ते मज्झिट्टिका...	३७३
सैम्यथापि, आनन्द, उम्पस्से हानिक्खेत्ते सेतट्टिका...	३७४
सैम्यथापि, आबुत्तो, गानस्स वा गिगमस्स वा अविदूरे...	१०१
सैम्यथापि, आबुत्तो, गोघो किट्ठाघो वामेव वा बन्धो...	१०१
सैम्यथापि, आबुत्तो, चातुम्महाजये धुल्लकुत्तको देवो...	१०२
सैम्यथापि, आबुत्तो, पम्बत्तस्स ह्येपे उदकरह्वी निवातो...	१०४
सैम्यथापि, आबुत्तो, पुरिस पणीतधीनं भुत्तापि...	१०३
सैम्यथापि, आबुत्तो, राजा वा राजमहामतो वा चतुरङ्गिण्या...	१०४
सैम्यथापि उक्खित्तासिके वधके	१४१
सैम्यथापि उवके	४
सैम्यथापि, देवानमिण्ड, गामस्स वा गिगमस्स वा अविदूरे महापञ्जरासि...	२८१
सैम्यथापि नाम गहपतिस्स कूटगार उल्लिखतावसितं...	३३३
सैम्यथापि नाम गहपतिस्स नानाभेसज्जानि	३३३
सैम्यथापि नाम गहपतिस्स नानारत्तान दुरत्तानं...	३३२
सैम्यथापि नाम गहपतिस्स पत्तन्दो गोमकत्थतो ..	३३३
सैम्यथापि नाम गहपतिस्स सत्तीन ओदवो विचित्तमळको...	३३२
सैम्यथापि नाम मज्झज्झिक्खस्स सुत्तिस्स	३४६, ३४७
सैम्यथापि नाम पुरिसो गुप्पन्ननिगलं प्रविक्खहेय्य ..	२४५, २४६
सैम्यथापि नाम मलया पुरिसो सम्मिज्जितं वा बह्व पघायेय्य...	४८, ४९...
सैम्यथापि नाम मुळं वत्थं अयत्तमळकं सम्मदेव रजनं पटिम्भहेय्य	२६८, ३१६, ३१६
सैम्यथापि नाम पक्की चण्डो	४
सैम्यथापि पक्कियं	४
सैम्यथापि परात्तमं सरीरं वीक्खिवाय छट्ठि...	४१
सैम्यथापि, पहाराय, महामगुरो चनुपुत्तविधो ..	३०६
सैम्यथापि, पहाराय, महामगुरो पक्कलो भोजत्तो	
सैम्यथापि, पहाराय, महामगुरो ठितपम्भो...	

सेव्ययापि, पहाराद, महासमुद्रो न मतेन कुणपेन संवर्धति	३०६
सेव्ययापि, पहाराद, या काचि महानदियो	३१०
सेव्ययापि, पहाराद, या च सोके सवन्तिषो	३१०
सेव्ययापि, व्यम्घपञ्ज, तुलाधारो वा तुलाधारन्तेवासी वा	३७६
सेव्ययापि, व्यम्घपञ्ज, महतो तळाकस्त चत्वारि धाममुखानि	३७६, ३७७
सेव्ययापि, ब्राह्मण, शम्भपिण्डिया वण्टिच्छिद्राय	७६
सेव्ययापि, ब्राह्मण, कूटापारस्त या काचि गोपानसिधो	७७
सेव्ययापि, ब्राह्मण, गात्री बज्जा घाघातन नीयमाना	२५८
सेव्ययापि, ब्राह्मण, तिणयो उस्तावधिन्दु सुरिये उगम्भज्जन्ते	२५८
सेव्ययापि, ब्राह्मण, तुलाधारो वा तुलाधारन्तेवासी वा	३७६
सेव्ययापि, ब्राह्मण, मुल्लकुसितके देवे वस्तन्ते उदकमुब्बुल	२५८
सेव्ययापि, ब्राह्मण, विवत्तस तत्ते अयोकटाहे मसोसि पक्खित्ता	२५८
सेव्ययापि, ब्राह्मण, नदी पम्बतेय्या दूरङ्गमा सीपघोला	२५८
सेव्ययापि, ब्राह्मण, पम्बजलायको पम्बज खायित्वा	७७
सेव्ययापि, ब्राह्मण, बलवा पुरिसो जिह्मणे लेळपिण्ड सपूहित्वा	२५८
सेव्ययापि, ब्राह्मण, महतो तळाकस्त चत्वारिखेव धाममुखानि	३८०
सेव्ययापि, ब्राह्मण, या काचि तारकरूपान पभा	७८
सेव्ययापि, ब्राह्मण, नानि कानिचि जङ्गलान पाणान पदजातानि	७७
सेव्ययापि, ब्राह्मण, ये केचि सुहृत्तजानो	७८
सेव्ययापि, भन्ते भानन्द, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो युवा	३७२
सेव्ययापि, भन्ते, मुल्लकुसितके देवे वस्तन्ते	५७, ४२३
सेव्ययापि, भन्ते, एकसो गोपातको वा गोपातमन्तेवासी वा	६१
सेव्ययापि, भन्ते, द्वे बलवन्तो पुरिसा दुम्भसत्तर पुरिख	६३
सेव्ययापि, भन्ते, बलवा पुरिसो तिण्हेन सिखरेज	६०
सेव्ययापि, भन्ते, बलवा पुरिसो दब्धेन वरत्तकसम्भेन	६३
सेव्ययापि, भिक्षवे, आदित्तचेली वा आदित्तसीसो वा	२७, २८, ४०७
सेव्ययापि, भिक्षवे, उम्भित्तसिखे वपवे	१६२, १६३
सेव्ययापि, भिक्षवे, कुक्कुटपक्ष वा ग्हाकदट्टल वा	१८६-१८७
सेव्ययापि, भिक्षवे, कुक्कुटिका मण्डानि धट्ट वा	२४६, २६०
सेव्ययापि, भिक्षवे, कुम्भपारषाको धातेपिती	२३२
सेव्ययापि भिक्षवे तुलाधारो वा तुलाधारन्तेवासी वा	४०६
सेव्ययापि, भिक्षवे दिवत्तसन्तत्ते अयावपाते हम्भज्जाने	२०९-२०८
सेव्ययापि भिक्षवे पत्तण्डरस वा पत्तण्डरन्तेवासिण वा	२१०
सेव्ययापि, भिक्षवे, महासमुद्र न सुवर उदरस्त पमाण	४२
सेव्ययापि, भिक्षवे, महासमुद्रो धनुपुम्बनिता	३१४
सेव्ययापि, भिक्षवे, महासमुद्र महत् मृतान धावालो -	३१४
सेव्ययापि भिक्षवे, यो इमेण सोत्तमुग्रं महाजलदानं -	३४६
सेव्ययापि, भिक्षवे, एकसो पक्खित्ते गण्टे	२३७-२३६
सेव्ययापि, भिक्षवे, एकसो छाघान्तावधिपसो...	७१, २२६, ४१६

सुद्धिपणं

विट्ठे	पन्तिव	समुद्धपाठो	सुद्धपाठो	विट्ठे	पन्तिव	समुद्धपाठो	सुद्धपाठो
७	१६	० राम	० रामे	१३१	६	विहिमासञ्ज	विहिमासञ्ज
१०	१	० मवस्त	० मेवस्त	१४४	१५	गवाह्वायका	भवा सण्हामेकादसा
१६	४	वसाराञ्जपत्ता	वेसाराञ्जपत्ता			दसा	
१६	१२	वुद्धाहि	वुद्धाहि	१५०	७	यहनाय	पहानाय
२१	२६	समय	राय	१७०	१४	भिक्षु	भिक्षु
२३	५	तेहि	ते हि	१७६	१८	निवायत्वा	निवासेत्वा
२४	२०	भन्त	भन्ते	१८२	२१	० नन्दित्व	० नन्दित्वा
२८	१	अप्पाटिबानि	अप्पाटिबानि	२२५	२३	सत्तिम	सत्तिमे
२९	२	निहारामसा	निहारामसा	२२६	७	० निगपवर	० निगपवर
२९	२१	दोवचस्मता	दोवचस्मता	२३६	३	भिक्षव	भिक्षवे
३०	७	अनागत	अनागत	२४१	११	कुण्डी,	कुण्डी-
३०	१४	अविचन	अपिचन	२४८	२	अदव	अल्य
३०	२१	पक्को पि	पक्को ति	२६२	१५	सपत्ता दौ	समनागतौ
३१	१	B 27	B 275	२६९	२	पमादस्स	पमादस्स
३५	(सिरो) ० सुत्त	० सुत्त		२७७	६	यथा	यसौ
४०	१६	ति ?	ति ।	२८४	११	परिक्खेति	परितोपेति
४१	२	दिवा सञ्ज	दिवासञ्ज	२८६	१६	सेनापति	सेनापति
४५	६	० नुत्तरिय	० नुत्तरिय	३०७	१४	य	य
४६	(पयो) ० वसवत्तीन	० वसवत्तीन		३१२	२२	भिक्षुसङ्घ	भिक्षुसङ्घ
४१	७	जनेति	जनेति	३१५	३	सहावन	महावने
५८	१	वा	वा उपहुहिस्सति	३२८	(सिरो) ६२८		३२८
५८	१	सम्हा	सौ व सम्हा	३३५	७-८	मुद्धस्सविस्सा	मुद्धस्सविस्सा
५८	२१	वा सङ्कप्पेति	वास कप्पेति	३३७	७	अट्टमानि	अट्टमानि
५९	६	पिण्डपातट्टिमन्तो	० पटिक्कन्तो	३४०	२०	हीने	हीने
७६	२२	सो	सो	३४५	६	पटिविस्सा	पटिविस्सो
८२	२६	मयापुर	मयापुरे	३७३	१६	कत्तिहि	कत्तीहि
८६	२१	नयत्तम्भ	नेयत्तम्भ	३८१	१०	मम	तम
११५	२७	वेदि	वेदि-	४०५	२५	मुञ्जानि	मुञ्जानि
११८	२	वेदियमानो	वेदियमानो	४१८	२१	यमापर	अमापर

रोम्ययापि, भिन्नसूत्रे, हवस्यो सात्वापत्तासम्पन्नो	७३, २३०, ४१६
रोम्ययापि, भिन्नसूत्रे, सन्पिस्त वा तेलस्त वा स्नायमानस्त	२३२
रोम्ययापि, भिन्नसूत्रे, सम्पन्ने यवकरणे यवदूषी जायेष	२८५
रोम्ययापि, भिन्नसूत्रे, सरदसमये बहसकृषितके देवे अस्तान्ते	२३१
रोम्ययापि, भिन्नसूत्रे, सामुद्रिकाय नावाय वेत्तबन्धनवद्वाय	२५०
रोम्ययापि, भी योतम, निष्कुञ्जित वा अक्कुञ्जेय्य	२६२
रोम्ययापि मनुस्ता एकच्चे च देवा एकच्चे च विनिपातिका	१८३
रोम्ययापि गृह्यो भञ्जरासिस्त फुणामानत्वा	२८५
रोम्ययापि वा पन, आनन्द सायहसमय सुरिये	११३
रोम्ययापि वा पन परोय्य सरीर सीवयिकाय छट्टिव	४१
रोम्ययापि वा पनानन्द, अभिदो अद्वरत्त भक्तकायसमये	११३
— यन्त्रान्त्रिये भक्तवातसमये	११४
रोम्ययापि वा पनानन्द, रस्तिया पञ्चससमय सुरिये	११४
रोम्ययापि, बिताखे, इमेस सोढसत्र महाजनपदान	३५६, ३५९
रोम्ययापि, सो, भिन्नसूत्रे, अस्तबद्धको 'पेही'ति वुत्तो	३०३, ३०४

प्रकाशक—भिक्षु जगदीश काश्यप, सन्नी, पालि प्रकाशन मण्डल,
बिहार, नालन्दा (पटना)
मुद्रक—श्रीकृष्णचन्द्र बेरी बिद्यामन्दिर प्रेस (प्रिन्टिंग) लिमिटेड
डी० १५।२४, मानसमन्दिर वाराणसी-१